MATERIA CHIRURGICA.

MATERIA CHIRURGICA.

LEER

VAN HET UITWENDIG GEBRUIK

DER

GENEESMIDDELEN

DOOR

Dr. **W. A. KAMPFMÜLLER.**

Naar het Hoogduitsch

DOOR

W. L. EICKMA.

EERSTE DEEL.

A—G.

SCHOONHOVEN,
BIJ S. E. VAN NOOTEN.

1844.

VOORBERIGT VAN DEN SCHRIJVER.

Het resultaat eener 15 jarige ondervinding, en hetgeen gedurende dien tijd door mij verzameld is, bied ik in het voorliggende werk het publiek aan. Alle geneeskrachtige ligchamen, welke de Heelmeester uitwendig aanwendt, zijn overeenkomstig het tegenwoordig standpunt van het wetenschappelijk onderzoek en der ondervinding behandeld.

Daar mijn plan zuiver practisch was, wensch ik ook, dat het boek uit dit gezigtspunt ontvangen en beoordeeld worde; want nergens is de ondervinding in hare onbevlekte waarde van meer gewigt, dan in de leer der geneesmiddelen. Of nu mijn werk in elk opzigt aan de eischen der critiek zal beantwoorden, wil ik daarlaten; maar intusschen moet ik in voorbaat als verontschuldiging aanvoeren, dat er veel wel weggelaten mogt worden, welks aanprijzing te klaarblijkelijk zonder waarde was, dan dat door vermelding van hetzelve de in het algemeen reeds bepaalde ruimte nog grootere beperking zou ondergaan. Om dezelfde reden heb ik het vermoeijend herhalen van alle journaalcitaten achterwege gelaten en doe slechts nog opmerken, dat ik, met betrekking tot de algemeene kenteekenen der geneesmiddelen en rangschikking, van de volgende werken en van bijna alle geneeskundige tijdschriften heb gebruik gemaakt.

Cassel, October 1843. KAMPFMÜLLER.

Roemer's chirurgische Arzneimittellehre, 1790.

J. A. Tittmann, von den topischen Arzneimitteln gegen Augenkrankheiten, Dresden 1804.

C. Graefe, Repertorium augenärztlicher Heilformeln, Berlin. 1817.

Justus Arnemann, chirurgische Arzneimittellehre, 6 Auflage, 1818.

C. A. Richter, ausführliche Arzneimittellehre, Berlin 1826.

Albert Sachs, gründliche Darstellung der gebräuchlichsten äusseren Heilmittel, I Theil. Berlin 1827.

Rust's theoretisch-practisches Handb. der Chirurgie, Berlin 1830.

Schwartze, pharmacologische Tabellen, oder systematische Arzneimittellehre in tabellarischer Form, Leipzig 1833.

C. Hecker, Handbuch der Materia chirurgica, Freiburg im Breisgau 1838.

Fr. Hahn, die äusserlichen Heilmittel für practische Aerzte und Wundärtzte, Stuttgart 1839.

Fr. Moll, Handbuch der Pharmacologie, Wien 1839.

P. Phoebus, Handbuch der Arzneiverordnungslehre, Berlin 1836.

C. Otto, die Arzneimittellehre für Wundärzte, Leipzig 1841.

C. C. Schmidt, Encyklopädie der gesammten Medecin, Leipzig.

V. A. Riecke, die neueren Arzneimittel etc. Stutgart, 1842.

S. F. Sobernheim, Handbuch der practischen Arzneimittellehre u. s. w. in tabellarischer Form. Berlin 1842. (In het Nederduitsch vertaald door Dr. L. H. Verweij; Gouda, bij R. Vogelensank.)

J. H. Dierbach, neueste Entdeckungen in der Materia medica. 1843.

NAAMLIJST

VAN

INTEEKENAREN.

A.

Abeelen, (J. K. van den) Boekhandelaar, te *Culenborg.* 2 Ex.
Abrahams, (Gebr.) Boekhandelaars, te *Middelburg.*
Aewerdonk, (H.) Boekhandelaar, te *Rotterdam.*
Albrecht, (J. C.) voor het Leesgezelschap: *Tot Nut der Heelkunde*, te *Amsterdam.*
Atteveld, (J. W. A. van) Chir. en Vroedm., te *Rotterdam.*
Alpherts, (W. J.) Med. et Art. Obst. Docter, te *Culenborg.*

B.

Baalen en Zonen (J. van) Boekhandelaars, te *Rotterdam.* 3 Ex.
Baesjou, (J. A.) Heel- en Vroedm., te *Rotterdam.*
Bakhuijzen, (A. H.) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage.*
Beijen, (J. F.) Med. et Chir. Doctor, te *Barneveld.*
Belle, (J. A. van) Boekhandelaar, te *Rotterdam.* 2 Ex.
Benthem en Jutting, (van) Boekhandelaars, te *Middelburg.*
Berg, (C. H. W. van den) Chir. Stud., te *Utrecht.*
Berntrop, (R. J.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Bertel, (P. J.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *West-Cappelle.*
Boden, (J.) Boekhandelaar, te *Zwijndrecht.* 2 Ex.
Blussé en van Braam, Boekhandelaars, te *Dordrecht.*

Boele, (A.) Med. Doct., Heel- en Vroedm., te *Elst.*
Briel, (W.) Boekhandelaar, te *Wormerveer.* 3 Exempl.
Brinkgreve, (J. P.) Boekhandelaar, te *Deventer.* 2 Exempl.
Broek, (J. K. van den) Heel- en Verlosk., te *Arnhem.*
Broese en Comp., Boekhandelaars, te *Breda.* 4 Ex.
Broese, (J. G.) Boekhandelaar, te *Utrecht.*
Brouwer, (G.) Boekhandelaar, te *Deventer.*
Brugman, (G.) Boekhandelaar, te *Westzaan.* 2 Ex.
Brunott, Genees-, Heel- en Verlosk., te *Arnhem.*
Bruijn, (A. F. H. v. Troostenburg de) Boekh. te *Doesborgh.* 3 Ex.
Burggraaff, (R.) Plattel. Heelm., te *Ede.*

C.

Callenfels, (G. T.) te *Goes.*
Campagne, (C.) Boekhandelaar, te *Tiel.*
Cool van Bokma, (W.) Boekhandelaar, te *Sneek.* 3 Ex.
Costa Gomes de la Penha, (D.) te *Amsterdam.*
Coster, (Herm.) Boekhandelaar, te *Alkmaar.* 2 Ex.
Coster, Jz. (M.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.* 2 Ex.

D.

Deckers, (C. A. H.) Chir. en Vroedm., te *'s Hertogenbosch.*
Deprez, (F. M.) Med. Doctor, te *Rotterdam.*
Dobben, (Gebr. van) Boekhandelaars, te *Haarlem.*
Dorp en Heringa, (van) Boekhandelaars, te *Utrecht.* 6 Ex.
Drooglever, (H. J.) Med. Doct., te *Leerdam.*
Duijl, (H. L. van) Stads Operateur, Heel- en Verlosk.; Lid en Secr. der Plaatsel. Geneeskundige Commissie, en Officier van Gezondheid bij de dienstd. Schutterij, te *Zierikzee.*

E.

Eekhoff, (W.) Boekhandelaar, te *Leeuwarden.*

Enklaar, (K. A.) Boekhandelaar, te *Rotterdam.* 2 Ex.
Es van den Andel, (C. van) Med. Cand., te *Utrecht.*

F.

Faber, Chir. Stud., te *Arnhem.*
Ferwerda, (G. S.) Plattelands Heelmeester, te *Oppenhuizen.*
Florijn, (J. W.) Heel- en Vroedmeester, te *Schoonhoven.*
Frijlink, (G. J. A.) Chir. Stud., te *Utrecht.*

G.

Gebhard en Comp., Boekhandelaars, te *Leijden.* 2 Ex.
Geerling, (G. J. v. d. Berg) Chir. en Accoucheur, te *Gorinchem*
Geill, (J. A.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Waarde.*
Genootschap: *Arslonga Vita Brevis*, (Het Geneeskundig) te *Amsterdam.*
Gezelschap: *Artis Amore*, (Het Geneeskundig) te *'s Gravenhage.*
Giltaij, (J.) Boekhandelaar, te *Dordrecht.*
Gips, Dz., (P.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Maassluis.*
Goor, (G. B. van) Boekhandelaar, te *Gouda.*
Goteling Vinnis, (J.) Boekhandelaar, te *Haarlem.* 3 Ex.
Grebber, (S. de) Boekhandelaar, te *Amsterdam.* 2 Ex.
Gribling, (L. G.) Heel- en Vroedmeester, te *Rotterdam.*
Grippeling, (W. J.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Overveen.*
Groenendijk, (M. C. J. van den Kerkhoven van) Med. Doct., te *Velp.*
Gruson, (J. J. de) te *Goedereede.* Corresponderend Lid van het Genootschap: *Vis unitas Fortior*, te *Hoorn.*
Gutteling, (H.) Heel- en Vroedmeester, te *Delft.*

H.

Haaff, (J. M. van 't) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage.*
Haak en Comp. Boekhandelaars, te *Leijden.*

Haksteen, (J. J. E.) Stads-Heelmeester, te *Culenborg.*
Ham, Post-directeur, te *Naarden.* 3 Ex.
Haspels, (E. J.) Boekhandelaar, te *Wageningen.*
Hendriksen, (P. C.) Boekhandelaar, te *Brouwershaven.* 2 Ex.
Hengel, (F. A. van) Heel- en Vroedm., te *Dinxperlo.*
Heslinga, (J. H.) te *Sneek.*
Heteren, (J. H. en G. van) Boekhandelaars, te *Amsterdam.* 2 Ex.
Hoffman, (J. H. G.) Boekhandelaar, te *Winterswijk.*
Hoppesteijn, (D.) Heel- en Vroedm. te *Groot-Ammers.*
Horneer, (H.) Boekhandelaar, te *Gorinchem.*
Houpt, (A. C.) Boekhandelaar, te *Middelburg.*
Huineman, (A.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Landsmeer.*

J.

Jacobs en Meijers, Boekhandelaars, te *Amersfoort.*
Jong, (de) Med. Doctor, te *Renswoude.*
Jong, (P. A. de) Boekhandelaar, te *Arnhem*, 4 Ex.
Jongejan, (J.) Boekhandelaar, te *Sommelsdijk.*

K.

Kampen, (P. N. van) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Kemink en Zoon, Boekhandelaars, te *Utrecht.* 2 Ex.
Kesteren, (J. C. van) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Keuls, (P. A.) Heel- en Vroedm., te *Rotterdam.*
Kleeuwens en Zoon, (F.) Boekhandelaars, te *Goes.* 4 Ex.
Klink, (F. L.) Chir. Stud., te *Utrecht.*
Koch, (G. F.) Boekhandelaar, te *Utrecht.* 4 Ex.
Kolff, (Wed. G.) te *Middelharnis.* 4 Ex.
Kooijman, Genees- en Heelkundige, te *Hazerswoude.*
Kramers, (H. A.) Boekhandelaars, te *Rotterdam.* 14 Ex.
Kroon, (F. H.) Boekhandelaar, te *Oudewater.*
Kroon, (G.) Heel- en Vroedmeester, te *Rotterdam.*

Kruger, (F. X.) Heel- en Vroedmeester, te *Rozendaal.*
Kruseman, (A. C.) Boekhandelaar, te *Haarlem.*

L.

Lage, (H.) Chirurgijn, te *Rotterdam.*
Lamie, (L.) Chir. en Vroedmeester, te *Utrecht.*
Lee, Az., (J. van der) te *Monnikendam.*
Lee, (H. C. P. van der) te *Westzaan.*
Leepel en Brat, Boekhandelaars, te *Amsterdam.* 2 Ex.
Leesgenootschap: *Experientiam Studiumque Conjungimus*, (Het Heelkundig) te *Amsterdam.*
Leesgezelschap: *Oefening baart Wetenschap*, (Het Heelkundig) te *Amsterdam.*
Leeuwen, (D. van) Heel- en Vroedmeester, te *Rotterdam.*
Leeuwen, Lz., (C. J. van) Boekhandelaar, te *Woerden.*
Leeuwen van Duivenbode, (J. J. van) Genees- en Heelmeester, te *Oost-Zaandam.*
Leth, (W. C. de) te *'s Gravenhage.*
Linden, (D. van der) Chir. Stud., te *Arnhem.*
Lipjes, (N.) Heel- en Vroedmeester, te *Dordrecht.*
List, (J. R. F.) Genees-, Heel- en Verlosk. te *Hilversum.*
Loghem, (J. B. van) Boekhandelaar, te *Haarlem.*
Loo, Cz., (H. C. van der) Genees-, Heel- en Verlosk. te *Veghel.*
Loon, (A. van) Boekhandelaar, te *Tiel.*
Loosjes, Pz. (Wed A.) Boekhandelaresse, te *Haarlem.*
Luijten, Med., Chir. et Art. Obst. Doctor.

M.

Meer Mohr, (M. J. van der) Boekhandelaar, te *Dordrecht.*
Meijer, geb. Kater, (S.) Boekhandelaresse, te *Monnikendam.*
Meijer, (Wed. H.) Boekhandelaresse, te *Zwolle.*
Mellink, (H. J.) Boekhandelaar, te *Zutphen.*

Metz, (G.) Chirurgijn, te *Leeuwarden.*
Moer, (L. M. C. H. van de) Chir. Stud.
Mol, (P.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Naarden.*
Mongers en Zoon, (A.) Boekhandelaars, te *Doesborgh.*
Monnik, (B. W.) te *Polsbroek.*
Moree, (D.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Lopik.*
Muller, (Gebr.) Boekhandelaars, te *'s Hertogenbosch.* 3 Ex.

N.

Nieuwenhuis, (J.) Boekhandelaar, te *Gorinchem.*
Nievelt, (van) te *Arnhem.*
Noordendorp, (J.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Noordendorp, (P. H.) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage.* 4 Ex.
Nijgh, (H.) Boekhandelaar, te *Rotterdam.*

O.

Ort, (W. F.) Genees-, Heel- en Vroedmeester, te *Woudrichem.*
Overes, (W. M.) Heel- en Vroedmeester, te *'s Hertogenbosch.*

P.

Pauli, (C. A.) Heel- en Vroedm., te *Putten.*
Pieterse, Tz., (J. J.) Stads- Heel- en Verlosk., te *Middelburg.*
Pieterse, (T.) te *Goes.*
Pieterse, (Z. C.) Genees-, Heel- en Vroedm., te *Kloetinge.*
Postkantoor, (Het) te *Rozendaal.*
Postkantoor, (Het) te *Tholen.* 2 Ex.

R.

Raadgeep, (W. J.) Boekhandelaar, te *Doetinchem.*
Ree, (C. A. E. van) Boekhandelaar, te *Tholen.*
Rensink, (A. A.) Boekhandelaar, te *Leijden.*
Rooij, (D. A. A. de) Boekhandelaar, te *'s Hertogenbosch.*
Rooij, (J. de) Boekhandelaar, te *Delft.*

Rossum, (van) Med. Doct., te *Tiel.*
Rutte, (J. L. G. le) te *'s Gravenhage.*
Rijssel, (E. C. van) Heel- en Vroedmeester, te *Poortvliet.*
Ruijckhaver, (M. J.) Heel- en Vroedmeester, te *Rotterdam.*

S.

Sandifort, Med. Doct., te *Vene.*
Scharff, (H. C.) Stedel. en Plattelands Heel- en Verlosk., te *Bergambacht.* Corresponderend Lid van het Genootschap: *Ter bevordering der Geneeskunde*, enz., te *Amsterdam.*
Schierbeek, Jr., (R. J.) Boekhandelaar, te *Groningen.*
Schierbeek, (L.) Boekhandelaar, te *Leeuwarden.*
Schonekat, (M. H.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Schutte, (G. J.) Boekhandelaar, te *Zwolle.*
Seret, (G.) Sted. en Plattel. Heel- en Vroedm., te *Leerdam.*
Smit, (T.) Med. Doct., te *Oude Pekel-A.*
Spanjaard, (H.) Boekhandelaar, te *Steenwijk.*
Spijker, Az., (J. C.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Stern, Rijks Veearts, te *Tholen.*
Stockum, (W. P. van) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage.*
Stokhuizen, (W.) Boekhandelaar, te *Gorinchem.* 2 Ex.
Stolp, (Pieter) Genees-, Heel- en Vroedmeester, te *Texel.*

T.

Thieme, (G. van Eldik) Boekhandelaar, te *Arnhem.* 5 Ex.
Thieme, (J. F.) Boekhandelaar, te *Nijmegen.* 2 Ex.
Tjeenk Willink, (W. E. J.) Boekhandelaar, te *Zwolle.*
Trap, (P. J.) Boekhandelaar, te *Leijden.*
Tromer, (V. F.) Genees-, Heel- en Vroedm., te *Steenbergen.*
Tuinen, (C. van) Boekhandelaar, te *Leerdam.* 2 Ex.

V.

Veerman, (L.) Boekhandelaar, te *Heusden.*

Veer, (P. J. van der) Genees-, Heel- en Vroedm., te *Heeswijk.*
Veer, (P. U. van der) Med. Doct., te *Ylst.*
Velde Olivier, (J. van de) Boekhandelaar, te *Zierikzee.*
Vermande, (Gebr.) Boekhandelaars, te *Hoorn.*
Vieweg, (C. A.) Boekhandelaar, te *Nijmegen.*
Vloten, (H. J. van) Boekhandelaar, te *Alkmaar.* 2 Ex.
Vloten, (W. J. van Bommel van) Boekh., te *Amersfoort.* 3 Ex.
Vogelensank, (R.) Boekhandelaar, te *Gouda.*
Voort, (J. W. van der) Med. Doct., te *Amsterdam.*
Vorstman, (A. Schreij) Heel- en Vroedm., te *Rotterdam.*
Vos, (G. J.) Stedel. en Plattel. Heel- en Verlosk., te *Huizen.*

W.

Waal, (P. A. de) Med. Doct., te *Amsterdam.*
Waert, (M. van) Heel- en Verlosk., te *Westzaan.*
Warburg, (K.) Boekhandelaar, te *Zaandam.* 2 Ex.
Wedding, (J.) Boekhandelaar, te *Harderwijk.*
Weeteringen, (L. van) te *Noordwolde.*
Wermeskerken, (Wed. D. R. van) Boekhandelaresse, te *Tiel.*
Werneke, (J. H.) Stads Chirurgijn en Vroedm., te *Arnhem.*
Werkhoven, (F. G. A. J. van) Boekhandelaar, te *Alphen.* 7 Ex.
Weijden, (Wed. G. van der) Boekhandelaresse, te *Maassluis.* 2 Ex.
Wilde, (J. de) Genees-, Heel- en Verlosk., te *Rheeuwijk.*
Wolf, (M. H.) te *Amsterdam.*
Woortman, (H. J. Berghuis van) te *Wageningen.*
Wouters, (G.) Boekhandelaar, te *Groningen.*

Y.

Ypma, (Th.) Boekhandelaar, te *Franeker.*

Z.

Zelm, (J. C. van) te *Haarlem.*
Zunderdorp, (J.) Post-Commies, te *Texel.*

MATERIA CHIRURGICA.

Abrotanum, citroenkruid, van *Artemisia abrotanum Linn.*, eene plant, welke in zuidelijk Europa in het wild groeit, en bij ons in de tuinen gekweekt wordt. Men gebruikt de *bladeren*, *herba abrotani.*

Zij worden uitwendig gebruikt in drooge, verdeelende omslagen met salvia, majorana, mentha piperita, camphora bij koude gezwellen; in aromatische kruidenbaden, fomentationes bij kneuzingen, vooral bij beenbreuken en ontwrichtingen, ter versterking der gewrichtsbanden na de herstelling van een ontwricht lid, met wijn, water of brandewijn geïnfundeerd.

Absinthium, alsem, van *Artemisia absinthium.* Eene voortdurende struikachtige plant, op muren, puinhoopen en woeste plaatsen in geheel Europa groeijende. Men gebruikt daarvan de *bladeren* en *bloeijende toppen, herba et summitates absinthii.*

De alsem werkt krachtig prikkelend, verdeelend, versterkend en bederfwerend. Men gebruikt denzelven daarom tot drooge omslagen, hetzij alleen of met andere aromatische kruiden; of in infusie met heet water of wijn tot omslagen om uitgestorte lymphe of bloed te verdeelen, b. v. bij kneuzingen, voornamelijk der gewrichten; verder bij rheumatische en oedemateuse zwellingen, roosachtige ontstekingen; vervolgens ook tot opwekking en versterking van atonische, slappe weefsels en verlamde ledematen; bij kwaadaardige, zelfs kan-

kerachtige zweren. Een afkooksel van alsem in verbinding met arnica en sal ammoniac gebruikt men als bederfwerend middel tot fomentatie bij koud vuur; omslagen van alsem op den buik of klisteren van het aftreksel met melk worden tegen spoelwormen aanbevolen.

Oleum absinthii aethereum, *aetherische alsemolie.* Door eenvoudige destillatie van het gedroogde kruid benevens de bijna rijpe zaden bereid. Men gebruikt dezelve als een krachtig opwekkend tonisch middel tot inwrijvingen; vooral echter bij wormen, krampen in den buik, welke door wormprikkeling ontstaan enz., in den buik ingewreven of als toevoegsel bij klisteren.

Oleum absinthii coctum, *gekookte alsemolie.* Uit alsem met boomolie gekookt, bestaat dezelve uit vette en aetherische olie, en heeft, in den buik ingewreven, wormdoodende kracht; werkt ook bedarend en krampstillend.

Aqua vulneraria vinosa, *aqua traumatica s. sclopetaria spirituosa*, *aqua traumatica gallarum*, *spiritueus wondwater.* Bestaat uit absinthium, salvia, mentha piperita, ruta, rosmarinus, lavendula, van ieder 4 onc., met 6 pd. gerectificeerden wijngeest en de noodige hoeveelheid water 24 uren gedigereerd en door destillatie tot op 18 pd. geconcentreerd.

Dit water voert insgelijks den naam van arquebusade en wordt bij contusiones, sugillationes, ligte bloedingen, ontwrichtingen, beenbreuken, verbrandingen, bij atonische, scorbutische, sphaceleuse zweren en wonden in den vorm van wassching of omslagen aangewend. Bij versche eenvoudige wonden is de aanwending van dit middel niet doelmatig, omdat het, door deszelfs sterk prikkelende eigenschappen, eene hevige ontsteking en daardoor ettering in plaats van spoedige vereeniging kan veroorzaken.

℞ Summit. v. fol. abrotan. recent.
Herbae absinthii aa manip. j.
Fiat cum
Aceti vini generosi s. q.
cataplasma. D. Tot omslag bij contusiones.
Hartmann.

℞ Herbae absinthii
Folior. lauri

Folior. roris marini aa unc. j
Aquae ℔ v.
Coq. in vase clauso ad colat. ℔ j.

D. Tot omslag bij contusiones, sugillationes, luxationes enz.

Edwards.

℞ Folior. absinthii
Florum arnicae
sambuci
chamomill. vulg. aa unc. β.
Terantur in pulverem med. subtilit.

D. Tot kruidenzakjes. Verwarmd op het oog te leggen. Tegen ophthalmia arthritica.

Schmidt.

Absorbentia, opslorpende middelen. Van deze klasse van middelen wordt in de heelkunde een aanmerkelijk gebruik gemaakt. Hiertoe behoort een groot aantal opdroogingsmiddelen en vooral verbandmiddelen ter opslorping van ziekelijke afscheidingen, vooral etter en ichor (b. v. pluksel, boomwol, vloeipapier), of ter afleiding van dezelve (door wieken, ettersnoeren), of ter gelijktijdige opslorping en pharmacodynamische verandering (instrooipoeder van kina, eikenbast, kamillen, houtskool), of ter gelijktijdige prikkeling der organische vlakten (het styptische poeder van gummi arabicum, colophonium, lycopodium, kino enz.), en de zacht bijtende absorbentia bij woekeringen en blennorrhoea, b. v. suiker, alumina, bolus, eindelijk ter mechanische uitzetting door opzwellen (spongia praeparata, wieken) enz.

Abstergentia, abstersiva, abluentia, reinigings-, afwasschingsmiddelen. Hieronder verstaat men die uitwendige middelen, waardoor wonden van vreemdsoortige, daarin bevatte ligchamen gereinigd, kwaadaardige wonden in goedaardige veranderd worden. Men gebruikt tot dit doel hoofdzakelijk het water, hetzij zuiver of met andere stoffen vermengd, en sommige zachte zalven.

Acetum. Azijn. Daar de gewone azijn aan vele vervalschingen is onderworpen, gebruikt men den *wijnazijn*, *acetum vini*. Deze wordt als product der zure gisting uit wijn en wijnachtige zelfstandigheden verkregen. Ten gebruike moet dezelve zoo sterk zijn, dat twee oncen eene drachma carbonas potassae verzadigen; daarbij moet

hij helder, bij het uitgieten licht, niet slijmig, min of meer, vooral uit wijn bereid, geelachtig, aangenaam zuur smakend en verkwikkend zijn. Deszelfs hoofdbestanddeel is het azijnzuur (hetwelk zich slechts door een grooter gehalte oxygenium van alcohol onderscheidt), vervolgens wijngeest, verdund en omhuld door water, wijnsteen, potassa, slijm en kleefstof. Hij behoort tot de bloedstillende, verdeelende, bederfwerende middelen.

Men gebruikt den azijn tegen bloedingen, vooral dan, wanneer dezelve niet actief zijn, maar uit eenen hoogen graad van atonie der vaten, scorbuut of bederf ontstaan. Hij vernaauwt door zijne zamentrekkende kracht de bloedende mondjes der vaten, en vormt tevens uit het uitvloeijende bloed, welks stolling hij bevordert, een mechanisch verstoppingsmiddel; dezelve kan echter slechts bij bloedingen uit kleine vaten bij ligte kwetsingen gebruikt worden. Bij neusbloeding spuit men denzelven in den neus, of legt compressen, welke daarmede bevochtigd zijn, op den neuswortel of in den nek. Bij bloedingen uit den mond, bij scorbutisch tandvleesch, als mondspoeling; bij sterk bloedende haemorrhoïdes als clysma; bij bloedvloeijingen uit de baarmoeder legt men met azijn bevochtigde doeken op den buik of spuit denzelven in geringe hoeveelheid in (*Leroux*), of brengt tampons, welke daarmede bevochtigd zijn, in de scheede. Bij bloedspuwen en bloedbraken legt men met azijn bevochtigde doeken op de borst, welke dikwijls ververscht moeten worden.

Men gebruikt den azijn verder als antisepticum bij putride koudvurige zweren, koudvurige aphthae, gangraeneuse keelontsteking, bij gangraena nosocomialis (*Werneck*) (de versche wonden met pluksel belegd en met wijn-azijn bevochtigd, zou dezelve tegen hospitaalsversterving beveiligen). *Richter* roemt bij gangraeneuse wonden de verbinding met millefolium, cortex quercus, cortex peruvianus enz. Men verbindt den azijn bij voorkeur met bittere of zamentrekkende middelen, dewijl daardoor deszelfs antiseptische kracht verhoogd wordt.

Tegen zoogenaamde lymphatische ontstekingen, kneuzingen, wanneer ettering zooveel mogelijk moet verhoed worden, b. v. na beenbreuken, ontwrichtingen, gescheurde en gekneusde wonden, ecchymoses, bij ligte verbrandingen, bij inflammatore en zeer pijnlijke varices, haemorrhoïdes, bij keelontstekingen, hoofdwonden, hevige

hoofdpijnen, hersenschudding, deels ter versterking der verlamde vaten, deels ter bevordering der absorptie van uitgestorte vloeistoffen. — Tegen fungus en hydrops articularis worden omslagen van azijn door *Van der Haar* aangeprezen. Als adstringens gebruikt men denzelven bij vaatuitzettingen, ader- en slagadergezwellen.

Als *omslag* bij zaadvloed op het perinaeum gelegd; bij beten en steken van vergiftige dieren, insecten, slangen, bij dollehondsbeet; bij chronische oogontstekingen, zwakke oogen; bij ontstoken knobbels der borsten (azijn, water en tarwemeel); bij verharde bubones (roggebrood met sterken azijn *Attenhofer*); met aluin verbonden bij diabetes in den nierstreek gelegd en warm bij waterbreuk der kinderen.

Inspuitingen van wijnazijn en water worden aanbevolen bij hardhoorendheid en doofheid, bij hydrops tunicae vaginalis testis in het scheedevlies ten einde daardoor eene adhaesive ontsteking en vergroeijing te bereiken; bij putride gangraeneuse zweren, blennorrhoea, witten vloed enz. aanbevolen.

Als *waschmiddel* gebruikt men denzelven bij typheuse rotkoortsen, om de drooge hitte te verzachten; bij plaatselijke huiduitslagen, miliaria der kraamvrouwen, bij buikloopen, chronisch zweet, beginnende hydrocephalus, apoplexia, verlammingen, cholera enz. In schijndood, bij verhangenen, verstikten en in flaauwte enz. laat men aangezigt en slapen daarmede inwrijven.

Als *clysma* gebruikt men den azijn bij hersenontsteking ten gevolge van hoofdwonden, beklemde breuken, hardnekkige verstoppingen, loodkolijk, darmjicht, ascarides, ophoopingen van bloed naar het hoofd, duizeling, onmagt, apoplexie, schijndood, voornamelijk bij verhangenen, verstikten enz.; bij periodische krampen, waterzucht, trommelzucht, angina polyposa enz.

In *dampvorm* beveelt Dr. *Carusi* den azijn aan bij primaire syphilitische zweren, dagelijks tweemaal aan denzelven gedurende eenige minuten blootgesteld en vervolgens met pluksel bedekt; tevens worden antisyphilitica gebruikt. Eveneens gebruikt men den azijn in dampvorm ter verdeeling van chronische zwelling der ballen, lymphatische exudaten, gewrichtsgezwellen, waterbreuk der kinderen, bij keelontsteking, wanneer de deelen zeer verslapt of tot ettering of gangraena geneigd zijn, bij wonden der banden (*Bell*). Ter reini-

ging der lucht in ziekenkamers, voornamelijk bij typheuse, contagieuse en epidemische koortsen. Men beveelt hiertoe aan het bloot besprenkelen der kamer met azijn of men laat denzelven in eene platte schaal op de kagchel of boven kolen verdampen. Doelmatiger is het, wanneer men den azijn op een gloeijend gemaakt ijzer giet of met azijn doortrokken doeken in de ziekenkamer laat ophangen.

Als *riekmiddel* gebruikt men denzelven bij duizeling, hoofdpijn, onmagt, schijndood. Hier wendt men denzelven in hoogst geconcentreerden vorm als *acidum aceticum glaciale* aan, wanneer hij witte dampen uitstoot, of bedient men zich ook van fleschjes met zoogenaamd *engelsch riekzout* (2 dr. droog acetas potassae met jβ dr. acidum sulphuricum concentratum overgoten).

Men gebruikt den azijn als waschmiddel, zuiver of verdund tot omslagen, fomentatiën hetzij zuiver, met water gemengd, of in verbinding met sal ammoniac, sal culinare; tot mond- of gorgelwaters, met kina, salie, honig enz. verbonden tegen gangraeneuse, putride angina, aphthae, tandscorbuut, speekselvloed. Voor clysmata neemt men 1-4 oncen wijn-azijn met gelijke deelen of een vierde gedeelte water, infusio chamomillae enz. gemengd.

Acetum aromaticum, *prophylacticum*, *antisepticum enz.*, *kruidenazijn*, *aromatische*, *bederfwerende azijn.* Bereid door digestie van azijn (pd. 8) met absinthium, rosmarinus, salvia en mentha piperita, van elk 2 oncen, caryophilli, rad. zingiberis van elk ½ once; hierbij wordt naderhand 4 oncen spiritus roris marini gevoegd. Dezelve heeft eene bruinroode kleur en eenen aangenamen specerijachtigen reuk, welke zich vooral in de warmte ontwikkelt.

Wordt als een prophylacticum tegen putride aanstekende ziekten gebruikt; als resolvens bij contusiones en ecchymoses, bij alle niet inflammatore gezwellen, ook als waschmiddel bij acne. Tegen het dikwijls onverdragelijk jeuken in psoriasis, bij lichen enz. wil *Wilkinson* wasschingen met acetum aromaticum, aanvankelijk met water verdund, werkzaam bevonden hebben. Ook gebruikt men dezen aromatischen azijn bij door kolendamp gestikten en andere schijndooden ter besprenkeling, clysmata, en is de zieke in staat iets te slikken, zoo kan men hem 1 -- 2 dr. inwendig geven. Als omslag bij beroerten, zenuwzwakte, bij ontstekingen, die tot gangraena geneigd zijn, en als een verfrisschend berookingsmiddel in ziekenkamers.

℞ Aceti vini dr. ij -- unc. β
Aquae destillat. unc. iv.
M. S. Ter bevochtiging der kompressen. Tegen catarrhale oogontsteking.

Lerche.

℞ Aceti commun. unc. β
Spirit. vini dr. ij
Aquae rosarum unc. iv.
M. S. Oogwater. Bij chronische oogontsteking.

Scarpa.

℞ Aquae ℔ j
Aceti
Alcohol aa unc. viij
Salis ammoniaci dr. iij.
M. S. Tot omslag.

Een mengsel, hetwelk tegen waterbreuk der kinderen aanbevolen wordt, en ook bij een aneurisma van den truncus arter. coeliacae nuttig bevonden werd.

Swediaur.

℞ Folior. salviae dr. ij
Infund. in s. q. aquae ferv. per $\frac{1}{4}$ hor.
Colat. unc. vj adde:
Aceti dr. ij
Mell. rosar. unc. j.
M. S. Om te gorgelen.

℞ Panis commun. unc. iv
Aceti crudi q. s.
ut fiat cataplasma.

Bij contusiones, sugillationes, wateraanzamelingen enz.

Een luchtverbeterend berookingspoeder, bij welks gebruik azijnzuur en zuurstof ontwikkeld worden, wordt volgens opgave van den opper-apotheker Kleist te Berlijn op de volgende wijze bereid:

℞ Sulphat. potassae acid. uncias duo de viginti
Acetatis plumbi uncias quinque
Oxydi manganesii nativi uncias tres et dr. ij.
M. F. pulvis.

Men wrijve te voren elk der drie middelen afzonderlijk, menge

dezelve dan naauwkeurig en brenge dit mengsel op eene vlakke schaal, waarop terstond de ontwikkeling van azijnzuur en oxygenium volgt. De helft der bovengenoemde hoeveelheid is genoegzaam voor eene kamer van 20 vierkante voeten. De ontwikkeling van het azijnzuur duurt nog verscheidene dagen voort (uit *Dierbach*. Bd. I, pag. 602).

Acida, *zuren*. Volgens *Berzelius* worden zuren die oxyden genoemd, welke door de electro-negative metalen (d. i. zuurvormende metalen) en door de metalloïden gevormd worden, en waarvan de meesten eenen zuren smaak hebben. Men verdeelt ze:

1) *in zuren met een enkelvoudig radicaal*, welke uit zuurstof en eenige andere enkelvoudige of onontleedbare stof, welke tot zuurvormend radicaal dient, zijn zamengesteld. Hiertoe behoort b. v. het acidum nitricum, het acidum hydro-chloricum, het acidum phosphoricum, het acidum sulphuricum enz., welke men ook minerale zuren noemt.

2) *in zuren met een zamengesteld radicaal;*

a) *zuren met een tweevoudig radicaal*, welke oxygenium, hydrogenium en carbonium bevatten en meestal in het plantenrijk gevonden worden, b. v. acidum aceticum, acidum citricum, enz.

b) *zuren met een drievoudig radicaal*, welke uit oxygenium, hydrogenium, carbonium en azotum zijn zamengesteld en grootendeels in het dierenrijk voorkomen, b. v. acidum prussicum.

De zuurvormende radicalen verbinden zich met het oxygenium in verschillende verhoudingen, waardoor zij menigvuldige zigtbare, chemische, zelfs therapeutische wijzigingen verkrijgen. Hiernaar onderscheidt men:

a) *Onvolkomen zuur* (-osum zuur, b. v. zwavelig zuur, acidum sulphurosum), hetwelk wel is waar reeds alle eigenschappen van eén zuur vertoont, maar welks radicaal nog niet volkomen met oxygenium verzadigd is, daarom van hetzelve nog meer kan opnemen, en dan de eigenschappen van zuur nog in eenen hoogeren graad ontwikkelt.

b) *Volkomen zuur* (-icum zuur, b. v. zwavelzuur, acidum sulphuricum), welks radicaal zoo zeer met oxygenium verzadigd is, dat het zich óf niet hooger laat oxyderen, óf, wanneer het nog meer oxygenium opneemt, daardoor veranderd wordt, en in verwantschap als zuur afneemt.

Er vormen zich echter ook wel 3 of 4 verschillende zuren van één radicaal, welke met betrekking tot het volkomen of onvolkomen zuur als onder- (sub) zuren worden aangeduid, b. v. *onderzwaveligzuur* en *onderzwavelzuur*, *acidum subsulphurosum*, *subsulphuricum* (hyposulphurosum, hyposulphuricum).

Uitwendig wendt men de zuren aan in geconcentreerden, verdunden, of in gas- en dampvorm.

In *geconcentreerden vorm* dienen de sterkere, voornamelijk de mineraalzuren, als bijtmiddelen. Men gebruikt dezelve echter zelden, omdat zij hevige aanhoudende pijnen, aanmerkelijke ontsteking in den omtrek, later eene ichoreuse ettering veroorzaken, de loswording der door dezelve gevormde korst, welke steeds een eigenaardig vochtig aanzien heeft, buitengemeen laat volgt en misvormende likteekenen achterblijven. Daar zij den organischen zamenhang op de gecauteriseerde plaats verhoogen, en, door eenen aanmerkelijken ontstekingstoestand te voorschijn te roepen, in eenen hoogen graad de levenswerkdadigheid van de plaats van aanwending doen stijgen, gebruikt men dezelve daar, waar men slappe, sponsachtige, organische woekeringen wil vernietigen, den zamenhang op de gecauteriseerde plaats doen stijgen, vandaar bij slappe condylomata, spongieuse, atonische zweren, hospitaalsversterving, enz.

Bij het cauteriseren met zuren is steeds groote voorzigtigheid noodig, omdat zij moeijelijker zijn te behandelen dan de vaste bijtmiddelen, en men bij dezelve den graad van inwerking en de daarop volgende ontsteking niet in zijne magt heeft.

De *zuren verdund aangewend* werken verkoelend, zamentrekkend en tonisch, vooral op de veneuse, fijne vaatwanden, tegenovergesteld aan een welligt bestaand ontledingsproces, maar bijna alleen op de huid en de digt ondergelegene deelen. Zij worden als verbandwater, in zalfvorm, als waschwater, omslagen, penseelsap, mondspoeling, oogwater en baden gebruikt. De verdunning rigt zich naar het verschil van het deel en naar den aard van het gebrek, waarbij zij zullen aangewend worden. Gewoonlijk mag de vloeistof slechts matig zuur smaken. Zet men de aanwending op de uitwendige huid te lang voort, dan volgt er ligt, wanneer de verdunning niet aanmerkelijk is, een afsterven, zamenrimpelen der epidermis, vervolgens in de kloven en ontvelde huidplaatsen aan-

merkelijke pijn, welke zich door afwasschen met eene potassa-oplossing en daarop volgend insmeren met vet spoedig vermindert.

In *gasvorm* aangewend hebben zij de eigenschap, om in de lucht opgeloste dierlijke stoffen, met name de contagia, te vernietigen. Echter vorderen deze berookingen steeds de grootste voorzigtigheid, opdat zij niet nadeelig voor de ademhalingswerktuigen zullen worden.

Acidum aceticum, *alcohol aceti*, *acetum concentratissimum s. radicale*, *azijnzuur*, *azijnalcohol*, *radicaalazijn*. Bereiding zie Pharm. Hassiae p. 185.

In verdunden toestand aangewend trekt het azijnzuur de vezel te zamen, doet het bloed coaguleren; in meer of min geconcentreerden toestand veroorzaakt het eene ligtere of hevige ontsteking, blaasvorming, zelfs cauterisatie. Men gebruikt het verdund als omslag bij contusiones, bloedingen en hoofdpijn; geconcentreerd om wratten en dergelijke pseudo-organisatiën te vernietigen. Volgens *Carmichael* worden met dit zuur het gelukkigst de vereeltingen en wrattige uitwassen behandeld, welke na de cicatrisatie van syphilitische zweren achterblijven. Ook prijst hij hetzelve zeer aan ter vernietiging van eksteroogen. In het eerste stadium van gangraena nosocomialis beveelt *Werneck* hetzelve aan. Men bevochtigt daarmede pluksel, bedekt met hetzelve de geheele wondvlakte en legt over hetzelve kompressen, welke met wijnazijn zijn doortrokken, en herhaalt dit dagelijks driemaal, totdat de ontsteking is verdwenen en de pijn gestild is. Ook wordt het tegen schurft aanbevolen. *Ware* beveelt bij zwak gezigt ter versterking der oogen een oogwater van unc. β acidum aceticum, dr. vj aq. sambuci en dr. iij spirit. roris marini. Als riekmiddel bij aanstekende zieken en ter verkwikking van personen in onmagt, bij schijndood, beroerte. Dr. *Bonvoisin* bedient zich van hetzelve in de plaats van spaansche-vliegpleister. Tot dit doel wordt een stuk engelsche pleister van de grootte der blaas, die men vormen wil, op de huid gelegd, nadat men te voren hare met gom bestrekene oppervlakte met het zuur bevochtigd heeft. Dit vesicatorium kan hoofdzakelijk bij kinderen, vrouwen en prikkelbare individuen aanwending vinden. Om de huid slechts rood te doen worden, kan men dezelve met het zuur inwrijven of met hetzelve bevochtigde lapjes opleggen, of een indifferent plantenpoeder opstrooijen en dit met

azijnzuur bedroppelen (werkt sneller dan zuurdeeg). Om kunstmatige zweren voort te brengen, wendt men volgens *Lassère* door middel van een gevensterd kaartpapier een deeg aan, bestaande uit 20 deelen meel, 20 dl. acidum aceticum en 7 dl. boomolie.

Een bijtend deeg, om fontanellen te openen, bereidt men volgens *Lassaigne* uit 20 dl. tarwemeel, 7 dl. olijfolie en 20 dl. alcohol aceti, terwijl men eerst de olie en het meel in eenen glazen mortier zamenwrijft, en vervolgens het azijnzuur er allengs bijmengt. Het mengsel wordt in een goed gesloten glas bewaard, om het verdampen van het azijnzuur te verhinderen. Dit deeg wordt aangewend, door een klein gaatje in eene kaart te boren, dezelve op de huid te leggen en het gat met een weinig deeg te bedekken. De werking volgt binnen korten tijd.

Volgens *Neumann* is het azijnzuur het beste riekmiddel bij onmagt en duizeling, welke ten gevolge van kwetsingen en kunstbewerkingen ontstaan, en *Rust* roemt hetzelve verdund bij asthenische oogontstekingen als oogwater.

La Beaume geeft den raad, wanneer wijnsteen aan de tanden zit, deze iederen morgen met zuiver azijnzuur, verdund met rozenwater, te borstelen, en daarna met een fijngewreven poeder van areca-noot en tinctura ratanhiae te wrijven. Na weinige dagen wordt op deze wijze de wijnsteen zonder nadeel voor de tanden verwijderd.

℞ Acidi acetici puri unc. ij
Unguenti rosati.
Olei olivarum aa unc. iij.
M. triturando. Aanbevolen tegen scabies.

℞ Acid. sulph. fort. dr. β
—— acetici fort. dr. jβ
Unguent. cetacei unc. jβ.
M. f. Unguentum.
S. 's morgens en 's avonds ter grootte eener noot in te wrijven.

Als rubifaciens en pustulans bij phthisis pituitosa enz., wanneer men spoedig eenen pustuleusen uitslag wil hebben.

Acidum borussicum, *s. prussicum s. hydrocyanicum s. zooticum, blaauwzuur, pruissisch zuur.* Is een zuurstofvrij zuur, welks zuurmakend element hydrogenium en welks radicaal eene verbinding van carbonium en azotum is, hetwelk *cyanogenium* genoemd wordt,

omdat het, met ijzer verbonden, eene schoone blaauwe kleurstof (berlijnsch blaauw) vormt, welke reeds vroeger dan het blaauwzuur zelf bekend was. Bereiding zie Ph. Hass., p. 185.

Tot geneeskundig gebruik gebruikt men niet het zuivere blaauwzuur, hetwelk een te sterk vergift is, maar alleen het waterhoudende, dat van *Scheele* of geneeskrachtig blaauwzuur. Het behoort tot de bedarende middelen.

Men gebruikt het verdund met wijngeest als waschwater tegen hevig jeukende, met ontsteking en pijn verbondene, chronische huiduitslagen, voornamelijk herpes (dr. iβ op unc. vj wijngeest en unc. vj rozenwater volgens *Schneider* — dr. ij op eene pint aqua lactucae, *Magendie*, kan ook als inspuiting bij cancer uteri en als verbandmiddel bij ulcera carcinomatosa gebruikt worden); als inwrijving bij pijnlijke vorstbuilen. *Krimer* wendde het *Keller'sche* blaauwzuur verdund met 2 dr. water en 2 dr. wijngeest met goed gevolg aan bij smartelijke wonden. Hij bevochtigde daarmede het verband en voegde bij eene zinksolutie van 6 unc. 15-20 gtt. acidum prussicum, om daarmede pijnlijke fistelkanalen in te spuiten. Met water of slijmerige afkooksels verdund als wassching of inspuiting tegen herpes, ulcera carcinomatosa, scirrhus en cancer uteri met belladonna, tegen pijnen der ballen (unc. vi decoct. althaeae met 30 dropp. acidum prussicum). Bij neuralgiën gebruikt men cataplasmata van herba belladonnae met acidum prussicum. Dr. *Uwins* geneesde eene aangezigtspijn, welke uit eenen carieusen tand ontstond, door inbrenging van eenen droppel acidum prussicum in den hollen tand; daarbij gaf hij inwendig twee droppels voor het na bed gaan. Bij tandpijn ten gevolge van caries. Om den uit den anus hangenden lindworm te dooden.

Als oogdroppels tegen chronische keratitis (dr. β op dr. iij aq. destil.) pannus en vlekken op de cornea (gelijke deelen water en zuur); bij oogontstekingen van scrophuleusen aard, met zwelling der conjunctiva beveelt *Elwert* een oogwater van 2 droppels op eene drachma gedestilleerd water.

Turnbull heeft hetzelve sedert eenige jaren met goed gevolg bij beginnende cataract, ondoorschijnendheid der cornea, ontsteking, amaurosis, iritis aangewend. Hij houdt een glas, hetwelk een weinig blaauwzuur bevat, digt voor het geopende oog en laat den

damp ongeveer $\frac{1}{2}$ minuut inwerken. De werking bestaat in een gevoel van warmte, aanmerkelijke verwijding der pupil en injectie der bloedvaten, echter zonder pijn. Op gelijke wijze werkt het oleum amygdalarum amararum met gelijke deelen water verdund.

℞. Acidi hydrocyanici dr. ij--iv
Spirit. vini rectific. unc j
Aq. destill. unc. x.

M. S. Tot omslag. Tegen huidziekten, voornamelijk impetigo, hardnekkige en pijnlijke herpes, acne indurata en gutta rosea.

Thomson.

℞. Acid. boruss. dr. j
Alcohol. vini unc. iv
Balsam. peruvian.
Tinct. Benzoes aa unc. β.

M. S. Om in te wrijven. Bij pijnlijke vorstbuilen.

Acidum carbonicum *s. carbonum s. aërum, aër fixus, luchtzuur, koolstofzuur, vaste lucht*, enz.

Meestal bereidt men dit gas, door eene willekeurige hoeveelheid poeder van krijt in eene ontledingsflesch met verdund zwavelzuur te overgieten, en of onmiddellijk op het zieke deel voert, of in met water gevulde fleschen opvangt (*koolstofzuur water, aqua carbonica seu aërata s. acidula simplex*). Ook verkrijgt men hetzelve uit gistende zelfstandigheden, b. v. uit gistend mout, biergist, wortelpap enz.

Als gas is het acidum carbonicum volkomen doorschijnend, kleurloos, riekt zwak, eigendommelijk, eenigzins prikkelend, even als gistend bier, smaakt aangenaam verfrisschend zuurachtig, is onontvlambaar, ongeschikt voor de ademhaling, dooft de vlam en het glimmen oogenblikkelijk uit.

Brengt men het acidum carbonicum op etterende gangraeneuse vlakten, dan vermeerdert het de werkdadigheid der haarvaten, vermindert de putride diathesis door verhooging der levenswerkdadigheid, verbetert de secretie van den etter, vermindert den onaangenamen reuk en bevordert de genezing van kwaadaardige zweren. Om deze reden wordt het als een der voortreffelijkste bederfwerende middelen aanbevolen.

Men gebruikt hetzelve tegen putride, onzuivere, oude, met wild

vleesch voorziene, scorbutische, atonische zweren, kankerzweren, gangraena, angina gangraenosa, chronische exanthemata, bij te groote gevoeligheid der huid en daaruit voortspruitende ziekten, bij onderdrukking der huidwerkdadigheid, vandaar bij jichtige, rheumatische aandoeningen en de daardoor veroorzaakte verlammingen. Men moet echter bij de aanwending van het acidum carbonicum nimmer andere doelmatige middelen vergeten, want het koolstofzuur kan de genezing dezer gebreken niet alleen bewerken.

Graefe beveelt pyrmonter water (hetwelk rijk aan koolstofzuur is), met rooden wijn verbonden, als omslag of waschmiddel tegen atonischen toestand der oogen aan; met rooden wijn en *eau de cologne* verbonden tegen epiphora, tegen achterblijvende roodheid na ontstekingen, tegen zwakte van het systema arteriosum der oogen in het algemeen, wanneer tevens de zenuwwerkdadigheid eenigzins gezonken is; met thee vermengd tegen atonie der oogen, tegen chronisch tranen, tegen voorbeschiktheid tot ontstekingen als waschmiddel of omslag.

In clysmata gebruikt men het tegen carcinomateus en ander ulcereus lijden van het intestinum rectum, terwijl men hetzelve door middel van werktuigen laat appliceren. *Phoebus* geeft den raad, om tot dit doel bereid acidum carbonicum in eene flesch uit de apotheek te laten komen, en uit de geopende flesch als water door middel eener spuit hetzelve in kleine hoeveelheden op te halen en alzoo te laten inspuiten. Ook gebruikt men hetzelve tot algemeene en plaatselijke baden, waarbij het hoofd van den lijder door eene doelmatige inrigting tegen de inwerking van het gas beveiligd moet worden.

Men laat het uit de ontledingsflesch onmiddellijk op de zweer stroomen, of men bedient zich van papomslagen van bovengenoemde gistende zelfstandigheden. Voor spoel- en gorgeldranken, inspuitingen, enz. bij putride of carcinomateuse zweren bedient men zich van de aqua carbonica.

Acidum muriaticum, *zoutzuur. Acidum hydrochloricum, spiritus salis acidus, spiritus salis fumans, acidum salis culinaris, chloorwaterstofzuur, zuur zoutgeest*, enz.

Het zoutzuur is eene verbinding van water en gas acidum hydrochloricum. Het wordt bereid, wanneer men 6 pd. keukenzout in eene glazen retort, bij tevens aangelegden ontvanger met vier pond gedestilleerd water, overgiet met 4 pd. ruw zwavelzuur, hetwelk met 2

pd. gewoon water voorzigtig verdund is, vervolgens bij aanvankelijk zacht en later sterk vuur tot droog wordens toe destilleert, en de verkregene vloeistof nogmaals over $\frac{1}{4}$ pd. keukenzout overhaalt.

In geconcentreerden vorm op de huid gebragt, trekt het de spiervezelen te zamen, doorknaagt dezelve, bewerkt ontsteking, ettering en versterving en vernietigt alzoo niet alleen de epidermis, maar ook de dieper liggende weefsels; het laat echter niet zulke misvormende huidvlekken achter, als de andere zuren, verdient derhalve in vele gevallen de voorkeur en kan ook in het aangezigt worden aangewend. In verdunden toestand heeft het boven elk ander zuur het voordeel, dat het sneller de verbetering van den ulcereusen toestand te weeg brengt en de ichoreuse ontbinding het sterkst tegengaat.

Het geconcentreerde zoutzuur, *acidum muriaticum concentratum*, gebruikt men als bijtmiddel ter wegbijting van organische woekeringen, wratten, vijgwratten, sponsachtige uitwassen, wildvleesch bij onzuivere, kwaadaardige, venerische zweren, bij caries ter bevordering der afstooting van het zieke beenstuk; bij pustula maligna, gangraena nosocomialis (*Werneck* beveelt het hier in den derden graad van dezelve en laat er zorgvuldig alle aangedane deelen mede cauteriseren. Men bevochtigt pluksel met hetzelve en vult daarmede dan de geheele zweervlakte op. Dit moet elken dag tweemaal herhaald worden, totdat de specifieke reuk en de eigendommelijke pijnen in de wond verdwenen zijn. In kanalen en etterholten moet het dagelijks door middel eener glazen spuit zorgvuldig ingespoten worden). *V. Graefe* bevochtigt na de operatie der ranula het overblijvende gedeelte der beurs dagelijks tweemaal zonder pluksel in te leggen en zuivert daardoor de zweer het spoedigst.

Ricord behandelt den speekselvloed met zuiver zoutzuur. Hij brengt hetzelve door middel van een penseel op het tandvleesch, totdat dit wit wordt; ontstaan er zweren, dan worden deze eveneens daarmede gecauteriseerd. Inwendige middelen mogen daarbij echter niet verzuimd worden.

Bij ulcera corneae, staphyloma, uitzakking der iris wordt hetzelve somwijlen aangewend.

Het verdund zoutzuur, *acidum muriaticum dilutum*, gebruikt men bij scorbuut, scorbutisch, ligt bloedend tandvleesch, bij tot gangraena geneigde aphthae, angina gangraenosa en bij andere ver-

zweringen in de mond- en keelholte, mercuriaalspeekselvloed, deels als penseelsap met eene siroop verbonden, deels als mondspoeling. Tegen sponsachtige vleeschuitwassen in zweren, vooral die, welke in den vorm van vleeschtepels uit de pezen te voorschijn komen; bij vorstbuilen. Bij waterkanker bedient *Stelwagen* zich van hetzelve in verbinding met extractum cicutae, tinct. myrrhae en mel rosarum. Bij gangraena, welke na ontsteking onstaan is, beveelt *Kirkland* hetzelve aan en bij gangraeneuse voetzweren *Wendelstaedt*.

Bij verouderde herpes, wanneer geen algemeen lijden de oorzaak of dit reeds genezen is (dr. j op unc. viij water tot wassching). Tegen hoofdzeer beveelt *Plenck* eene zalf aan uit unc. ij ung. althaeae en unc. β acidum muriaticum; men laat, na voorafgegaan afsnijden der haren, reinigen van het hoofd met een afkooksel van zemelen en dikwijls bevochtigen met amandelolie, driemaal daags daarmede inwrijven. *Van Wij* gebruikte hiertoe het zuiver zoutzuur, waarmede hij 2 tot 3 maal den uitslag liet bestrijken,

Bij den druiper, wanneer het branden bij de pislozing een lastig verschijnsel is, beveelt *Wijatt* inspuitingen van een mengsel van unc. iv aq. destill. en gtt. viij acidum muriaticum. Hetzelve is een der beste middelen tegen slangenbeet, wanneer het aanstonds na de verwonding wordt aangewend.

Bij woekeringen der conjunctiva palpebralis roemt *Van Wij* een penseelsap van 50 — 60 droppels op eene once aq. rosar. Dit penseelsap stemt, zonder bijtend te werken, de vitaliteit van dit deel allengs zoo om, dat de woekeringen verdwijnen, en ook op deze wijze zelfs ectropia genezen, welke door deze veroorzaakt worden. Om de verslapping der conjunctiva na oogontstekingen op te heffen, heeft men hetzelve eveneens aanbevolen.

Dr. *Krimer* beveelt, wanneer ijzersplinters in het oog (cornea of sclerotica) zijn gedrongen en noch met den magneet noch met het pincet kunnen verwijderd worden, het volgende mengsel aan, om in een schaaltje te gieten en het oog daarin te baden.

℞ Acidi muriatici gtt. xx
Mucil. sem. cydonior. dr. j
Aq. rosar. unc. ij.

M. D. S. Cito.

Eene aanwending van 10 minuten zou genoegzaam zijn, om den ijzersplinter op te lossen. Vervolgens laat men het oog met melk uitwasschen, en gedurende verscheidene uren omslagen van water maken.

Als bad tegen jicht.

Men gebruikt het zoutzuur tot berookingen bij contagieuse ziekten enz., doordat men op kleine hoeveelheden keukenzout zwavelzuur giet en het in opene glazen vaten in de kamer plaatst. *Zungenbühler* beveelt hetzelve bij cancer. Hij liet op eenen theelepel vol keukenzout eenige droppels vitriool gieten en de daarvan opstijgende dampen aan de wond komen.

Het geconcentreerd zoutzuur brengt men door middel van een spits houtje op de plaatsen, welke gecauteriseerd moeten worden (dagelijks 1—2 maal), waardoor deze eerst wit worden, eenigzins opzwellen, vervolgens eene zwarte, bij voortgezet gebruik diep zittende korst vormen, welke allengs los wordt, op den bodem eene geringe ettering verwekt en alzoo het ziekelijke van het gezonde scheidt. Is de ettering aanmerkelijk, dan moet men de gewonde plaats met eene kleefpleister bedekken. Het verdunde zuur gebruikt men als mondspoeling en gorgeldrank ($\frac{1}{2}$ — 1 dr. op unc. vj van een slijmig decoct met eene toevoeging van 1—2 oncen succus mororum of mel rosarum); als penseelsap scr. j op unc. j sap; als linimenta en unguenta 1 dr. op 1 unc. vet; als omslagen b. v. 1 dr. op 6 unc. vloeistof, eenige malen daags om te slaan (*Oswald* tegen herpes).

℞ Herb. salviae
—— scordii aa. unc. β
infunde aq. comm. fervid. q. s.
ad colat. unc. vj.
Adde
Acidi muriatici dr. jβ
Syrup. moror. unc. ij.

M. S. Om in te spuiten (tegen asthenische angina gangraenosa).

Wendt.

℞ Acidi muriatici dilut. dr. j
Balsam. peruvian. unc. β
Spirit. vini rectif. unc. iv
Tinct. benzoës unc. β.

M. f. linimentum. S. Om te wrijven bij vorstbuilen.

℞ Acid. muriat. puri dr. iij

Syrupi mororum unc. ij.

M. S. In salie-aftreksel zooveel genoeg is tot een aangenamen smaak, als mondspoeling en gorgelwater (Tegen mercuriaal-speekselvloed). *Kopp.*

Acidum muriatico-nitricum; *aqua regis*, *salpeterzoutzuur*, *koningswater of goudscheiwater.* Is een mengsel van 2 dl. rookend zoutzuur en 1 dl. salpeterzuur.

Men gebruikt hetzelve, in groote verdunning, met veel nut als verband bij ulcera scrophulosa, scorbutica, impetiginosa, syphilitica; in den vorm van plaatselijke baden bij scrophuleuse en arthritische gezwellen; bij huiduitslagen (scabies, herpes) als wassching (1 — 2 dr. op ℔ j aq. destill.)

Acidum nitricum; *spiritus nitri fumans*, *aqua fortis*, *salpeterzuur*, *scheiwater.* Het wordt bereid, wanneer men 8 pd. gezuiverd gekristalliseerd salpeter met 4½ pd. gewoon zwavelzuur, dat met 4 pond gedestilleerd water verdund is, uit een zandbad destilleert in eenen ontvanger, waarin 4 pd. gedestilleerd water bevat is, en naderhand rectificeert. Dit zuur bestaat uit stikstof en zuurstof, weshalve men het ook stikstofzuur genoemd heeft. Het is eene kleurlooze, zeer zure, onaangenaam riekende vloeistof, welke in de lucht witte dampen uitstoot, de huid en andere dierlijke weefsels geel kleurt en op de meeste organische zelfstandigheden hoogst corroderend inwerkt. Het is nimmer watervrij, doch men kan het in eenen zoo geconcentreerden toestand daarstellen, dat het slechts 14 p. c. water bevat.

Men onderscheidt twee soorten van dit zuur: *geconcentreerd of rookend salpeterzuur*, *acidum nitricum concentratum s. spiritus nitri fumans* en *verdund salpeterzuur*, *acidum nitricum dilutum*, van hetwelk een nog slapper soort onder den naam van *scheiwater*, *aqua fortis*, bekend is.

Wordt dit zuur geconcentreerd aangewend, dan vernietigt het alle organische deelen, met welke het in aanraking komt. Verdund op de oppervlakte des ligchaams gebragt, werkt het prikkelend, voornamelijk wekt het de werkdadigheid van het systema lymphaticum en der klieren op.

Het *acidum nitricum concentratum* gebruikt men als bijtmiddel tegen condylomata, wratten, beursgezwellen, allerlei uitwassen, aangezigtskanker. Condylomateuse zweren, waar de sublimaatzalf van *Plenk* geene hulp verleende, werden met goed gevolg gedurende verscheidene dagen met rookend salpeterzuur aangestipt (*Fricke*). Bij drooge zoowel als bij vochtige caries; het zou hier niet alleen de afscheiding van het bedorven been bewerken, maar ook het bederf en de ontaarde hoedanigheid der het been omgevende weeke deelen grenzen stellen. Men bevochtigt pluksel met 20—30 droppels acidum nitricum, en legt hetzelve onmiddellijk op het been, bedekt het geheel met eene met digestiefzalf bestrekene wiek, en maakt daarover eenen omslag van decoctum corticis peruviani, quercus of salicis, aromatische kruiden met of zonder wijn (*Mursinna*). *Schrader* enz. wendt hetzelve met gevolg bij gewrichtswonden aan, ten einde het naar buiten vloeijen der synovia te verhinderen. Men neemt eene steekwiek, begiet den top met 6 droppels acidum nitricum, drukt haar vast in de wond en bevestigt haar met hechtpleister. Deze steekwiek blijft 6 — 8 uren in de wond liggen. Wordt dezelve er nu uitgenomen, dan vloeit er geene synovia meer uit, maar heeft er zich eene massa gevormd, die er als gecoaguleerd eiwit uitziet. Daarop brengt men eenen tampon met 4 droppels bevochtigd in en laat dezen er tot den anderen dag inliggen. Nu legt men eenen droogen tampon in. Gedurende het gebruik van het zuur maakt men koude omslagen van broodkruimels, wijnazijn, water en keukenzout. Ook wordt het gebruikt ter verhoeding der gevolgen na den beet van dolle honden, doordat men ter vernietiging van het vergift eenige droppels in de wond giet. Als epispastisch middel heeft het boven spaansche vliegen in die gevallen de voorkeur, dat men eene snelle afleidende werking verlangt, namelijk bij de cholera, bij typhus met hersen-erethismus, gastritis, croup, bij metastases van jicht en rheumatismus, bij verlammingen, been- en gewrichtsgezwellen, kliergezwellen enz. Bij maagkramp liet *Hall* eene plaats der maagstreek, ter grootte van twee handen, daarmede bestrijken; de lijder schreeuwde het uit, maar voelde oogenblikkelijk verligting. De plaats werd terstond met water schoon gewasschen.

Rowley beveelt het tegen ectropium aan, met een penseel op de binnenvlakte van het ooglid gestreken. Bij tandpijn van carieuse

tanden wordt een droppel door middel van een haarpenseel in den hollen tand gebragt (*Nopitsch*).

Dr. *Philipp's* bedient zich van het rookend salpeterzuur ter genezing van prolapsus uteri. Hij voert tot dit einde het driearmig speculum vaginae van *Weiss* in, opent hetzelve zoo wijd mogelijk, en wendt op het slijmvlies der vagina, hetwelk tusschen de armen van het werktuig bloot ligt, het zuur aan, waardoor ontsteking en verettering van het slijmvlies in deszelfs geheele dikte en vernaauwing der schede volgt.

Dr. *Cerchiari* beveelt het acidum nitricum in verbinding met aluin, in plaats van aether nitricus met aluin, aan tegen hevige pijnen van carieuse tanden. Dit middel helpt bijna oogenblikkelijk. Men bewaart hetzelve in kleine fleschjes en brengt het droppelsgewijze met een penseel in den tand. Deze behandeling wordt naar omstandigheden alle drie uren herhaald, doch daarbij het tandvleesch verschoond en het speeksel uitgespuwd.

Het *acidum nitricum dilutum* gebruikt men zoowel in- als uitwendig bij syphilis, voornamelijk dan, wanneer het kwik in het geheel niet verdragen wordt, hetzelve terstond salivatie en diarrhoea verwekt, bij complicatie der syphilis met scorbutus, mercurialismus, bij uiterst zwakke tot cachectische ziekten geneigde voorwerpen, bij secundaire toevallen, voornamelijk bij hardnekkige, het gebruik van kwik weerstand biedende keelzweren, exostoses, beenpijnen, huiduitslagen enz. Bij zweren in de mondholte kan men een penseelsap van scr. ij acidum nitricum, unc. j mel rosarum en even zooveel syrupus mororum gebruiken; bij neuszweren spuit men het zeer verdund in. Dr. *Oppert* beveelt bij zeer hardnekkige venerische zweren, welke eenen bleeken grond hebben, er loodkleurig, vuilgrijs uitzien, weinig pijn veroorzaken, ligt bloeden, sponsachtig worden en een slap uitzien hebben, evenals ulcera scorbutica, en waar het hydrargyrum zonder nut is aangewend, het volgende mengsel aan:

℞ Acidi nitrici dr. β — j
Aq. rosarum unc. vj
Tinct. thebaic. dr. j.
M.

Met dit mengsel wordt een bundel pluksel bevochtigd, in de zweer

gelegd en met eenen zwachtel bedekt; daarbij geeft men van het zuur inwendig dagelijks eene drachma. Slechts in zeldzame gevallen zou ter volkomene opheffing der kwaadaardige hoedanigheid van de zweer eene herhaalde behandeling derzelve met sublimaatzalf noodig zijn, en zich ook dan het afwisselend gebruik van deze en van het acidum nitricum zeer nuttig toonen. Tegen gonorrhoea secundaria, wanneer de gewone middelen uitwerking missen, verleenen inspuitingen van verdund salpeterzuur goede diensten. Op 2 oncen water worden 2 — 3 droppels zuur genomen, welke hoeveelheid zoolang vermeerderd moet worden, totdat de aanwending een onaangenaam gevoel in de pisbuis veroorzaakt.

Tegen gangraena nosocomialis beveelt *Gerson* hetzelve aan bij ligtere graden en laat het met 50 — 60, bij kwaadaardige gevallen met 25 — 30 deelen water verdunnen en naar het gevoel van den lijder koud of warm aanwenden, terwijl men pluksel daarmede bevochtigt en steeds nat op de wond houdt. Verder gebruikt men het bij phagadaenische kwaadaardige, gangraeneuse zweren, herpes ulcerosa (1 — 2 dr. op 6 — 8 oncen water), tegen torpide vorstbuilen; bij scorbutisch tandvleesch en kwalijkriekenden adem in zeer verdunden vorm als mondspoeling en gorgelwater; bij been- en gewrichtsgezwellen, arthritisch lijden, 1 — $\frac{1}{2}$ dr. zuur met 8 pd. water vermengd tot omslagen. Ter inspuiting tegen pissteenen, welke uit phosphas calcis, ammoniae et magnesiae bestaan (zeer verdund).

Burdach beveelt het tegen staphyloma aan; het moet zeer verdund met een penseel aangestreken worden, opdat het bij matige ontsteking alleen obliteratie der vaatjes bewerke en door deze het voortgroeijen van het staphyloma verhinderd worde. Tegen gierstgezwel en beursgezwellen der oogleden, wanneer zij reeds in ettering zijn overgegaan, gebruikt men hetzelve om den harden grond, na de ontlasting van den etter, te vernietigen. Bij contagieuse oogontsteking.

In baden gebruikt men het bij ziekten van het systema lymphaticum, ziekten der klieren, chronische leverontsteking, syphilis, hardnekkige herpetische uitslagen, venerisch schurft, bij hoogen graad van typhus enz. Voor een bad neemt men 2 — 8 oncen, voor een voetbad op elk pond water $1\frac{1}{2}$ dr. zuur. Als verbandwater dr. j — ij op unc. vij water.

De salpeterzure berookingen gebruikt men ter vernietiging van contagia en miasmata. Om dezelve te bereiden, droppelt men dr. ij acidum sulphuricum langzaam op unc. j salpeter, waarbij het acidum nitricum in witte dampen ontwikkeld wordt.

Unguentum oxygenatum werd het eerst door *Alyon* aanbevolen. Deze zalf bestaat volgens de Ph. Hass. uit een mengsel van 1 once salpeterzuur en 8 oncen varkensreuzel. Men gebruikt dezelve als verbandmiddel bij syphilitische en scorbutische, impetigineuse, gangraeneuse zweren, chronische exanthemata, voornamelijk drooge herpes, scabies, tinea capitis; bij klierverhardingen en vorstbuilen. Tegen psorophthalmia en lippitudo wordt zij door *Reil* aanbevolen, wanneer de kwikoxyden niet helpen. Bij derzelver aanwending is voorzigtigheid noodig, daar zij de wasch aantast.

℞ Acidi nitrici dilut.
Aquae cinnam. spirituos. aa unc. β.

M. Dit mengsel is door *Rust* aanbevolen tegen torpide, verouderde vorstbuilen. Men bestrijkt dezelve daarmede dagelijks verscheidene malen door middel van eene penveder of sponsje, waarop spoedig vermindering van zwelling en donkere ontstekingsroodheid, afschilfering der huid en volkomene genezing volgen.

℞ Acidi nitrici concentr. dr. j
Adip. porcini unc, j.
Misce leni ignis calore;
adde
Opii puri dr. j.

S. Tot verband bij gangraeneuse zweren.

Acidum phosphoricum, *phosphorzuur* is eene verbinding van phosphorus met oxygenium, is helder, kleurloos, reukeloos en van eenen aangenaam zuren smaak. Bereiding, zie Ph. Hass., pag. 188.

Dit zuur is onder de mineraalzuren het zachtste, werkt zeer gunstig op etter en ichor afzonderende vlakten, daar het de vitaliteit der lijdende deelen vermeerdert, het secretum en den kwaden reuk van hetzelve snel verbetert. Tot het beenstelsel staat het in eene bijzondere betrekking; het vergoedt het in de beenderen ontbrekende phosphorzuur niet, maar werkt door zijne zacht prikkelende eigenschap, waardoor het de afstooting van het ziekelijke bevordert.

Men gebruikt het zoowel in- als uitwendig bij caries, alwaar

het volgens *Rust* veel dienst bewijst, voornamelijk bij vochtige caries, welke veel stinkenden ichor afzondert en nog niet in ware necrosis is overgegaan; evenals het kalkwater daar de voorkeur verdient, waar een overvloed van zuur en gebrek aan aardachtige bestanddeelen aanwezig is, Verder gebruikt men het bij slappe, putride, scorbutische zweren, bij fistels, die veel ichor afzonderen, scrophuleuse zweren, stomacace, cancer, syphilitische, arthritische gewrichts- en beengezwellen, carieuse tanden, bij phagadaenische zweren der conjunctiva en buitenste lamellen van de cornea.

Het acidum phosphoricum wordt verbonden met infusio calami, sabinae, decoctum c. peruviani, decoctum c. salicis, tinctura myrrhae, extractum chamomillae enz. Men neemt 1 — 2 dr. op 1 — 2 oncen vloeistof, wendt dezelve door middel van pluksel aan, of gebruikt haar als inspuiting.

℞ Acidi phosphorici sicci
Asae foetidae
Rad. althaeae pulv. aa dr. ij.

M. F. c. aq. destill. pilul. gr. ij. Consperg. lycopodio. Dent. in vitro. S. dagelijks driemaal 6 — 10 stuks. *Rust* tegen caries.

℞ Acidi phosphor. dilut. unc. j
Tinct. myrrhae dr. ij
Infus. hb. sabinae unc. viij
(ex unc. β parat.).

M. Verbandwater en inspuiting bij carieuse zweren.

℞ Herbae rutae
—— scordii
Cortic. salicis aa unc. β.
F. decoct. Colat. unc. vj adde
Acidi phosphorici diluti
—— pyrolignosi aa dr. vj.

M. S. Om in de kanalen van beenzweren in te spuiten.

Vogt.

℞ Acidi phosphorici dr. j
Adipis suillae unc. j.

Liquescant igne blando. R. Om in te wrijven.

Bij jichtige gewrichtspijnen en beengezwellen van rachitici aanbevolen. *Swediaur.*

Acidum s. acetum pyrolignosum s. *pyroxylium seu ligneum*, *houtzuur*, *houtazijn*, *houtazijnzuur*, *brandig houtzuur*, bestaat uit azijnzuur, water, creosot, brandige olie en houtgeest, is een product van drooge destillatie van het hout en eene geelachtig bruine, doorschijnende, in water gemakkelijk oplosbare vloeistof van eenen zoetachtigen reuk. Alle uitwendige deelen, welke aanhoudend met het acidum pyrolignosum in aanraking komen, worden bruinachtig, ja zelfs zwart gekleurd. Bereiding; zie *Ph. Hass.*, pag. 2.

Dit zuur is een krachtig, opwekkend, tonisch, antiseptisch middel, welke laatste kracht het aan het creosotgehalte te danken heeft. Het verbetert den stinkenden reuk, beperkt het bederf in zijnen voortgang, trekt de putride dierlijke deelen zamen, welke er dan als gerookt uitzien, bevordert de afstooting der verstorvene deelen, wekt de vormingsdrift op, en brengt eene goedaardige granulatie te weeg. Op opene zweren aangewend, werkt het bijtend, verwekt eene pijn, die zich van het lijdende deel tot den romp voortplant (*Berres*), trekt de losse en sponsachtige deelen zamen, welke mumieachtig ineen krimpen, bevordert de afstooting van het ontaarde en bewerkt eene consolidatie.

Het wordt gebruikt bij gangraena, gangraena nosocomialis, gangraena ex decubitu. Minder doelmatig is het wegens deszelfs zamentrekkende eigenschappen, wanneer de gangraena droog is, als mumificatie, zooals b. v. bij sphacelus senum. Het is bij gangraena een der beste middelen om den schrikkelijken stank te verwijderen en de zoo schadelijke resorptie der ichoreuse stof, zoowel als het ontstaan van dezelve te verhinderen. *Rust* beval fomentationes daarvan aan bij gangraeneuse vorstbuilen, wanneer er reeds eene etterende lijn van demarcatie aanwezig is. *Kopp* wendde het tegen carbunculus bij oude lieden met goed gevolg aan. Hij liet denzelven met eene in houtazijn gedoopte spons meermalen daags wasschen en het op te leggen pluksel daarmede sterk bevochtigen. Bij gangraeneuse aphthae en andere zweren der keelholte, stomacace, moet het zeer verdund aangewend worden.

Simons roemt het bij gangraeneuse zweren, fungus haematodes en dergelijke plaatselijke ziekten, doch bedient zich slechts van den gerectificeerden houtazijn, aanvankelijk met de helft water verdund, welke verdunning men allengs tot het 24voudige doet klimmen,

naarmate het plaatselijk gebrek verbetert; evenwel moet de vloeistof altijd zoo sterk blijven, dat derzelver aanwending pijn verwekt. Er worden lijnwaadlapjes in de vloeistof gedoopt, op de zweervlakte gelegd en 2 — 3 maal vernieuwd. Spoedig daarop vertoonen zich roodachtige vleeschtepels, welke het begin der genezing doen kennen. (Zie *Dierbach*, Neueste Entdeckungen in der Materia medica, 1843, pag. 607)

Verder bij herpetische, slappe, bleeke, weinig gevoelige, weelderige, losse, sponsachtige, scrophuleuse, carcinomateuse zweren. Bij verouderde voetzweren zonder bepaald karakter met groote verslapping, profuse of spaarzame secretie van dunnen ichor, bleek, sponsachtig aanzien met onzuiveren reuk. *Schulze* liet bij phagadaenische voetzweren dezelve dagelijks eenmaal door middel van een penseel met houtazijn bestrijken en vervolgens met unguentum digestivum verbinden, waarop de kwade reuk spoedig verdween, de ichor zijne bijtende scherpte verloor, en goede etter werd gevormd, de oppervlakte der zweer effen werd, de calleuse randen week werden, de pijnen ophielden en de genezing spoedig volgde. (*Rust*, Magaz. Bd. 13, pag. 159). Bij kwaadaardige, vooral scrophuleuse, zweren en lepreuse huidziekten bedienen Engelsche artsen zich van het volgende omslagmiddel met nut:

℞ Furfurum ℔ β
Pulver. sem. lini unc. j.
M. bene et adde
Acid. pyrolign. impuri q. s.
ut fiat cataplasma.

Bij phagadaenische en carcinomateuse zweren gebruiken zij een mengsel van eene halve once zuur, zes oncen water en dertig droppels tinctura ferri muriatici.

Tegen waterkanker (dr. iβ op unc. j mel rosar.) en de met deze ziekte verwante gangraena der geslachtsdeelen van jonge meisjes (*Richter*), stomacace, carcinomateus spekgezwel, werkelijken cancer, fungus haematodes, caries, voornamelijk der tanden, tinea capitis, scabies. *Berres* beveelt het aan bij tinea, en niet alleen bij versch ontstane, maar ook bij die, welke jaren lang aan alle aangewende middelen het hoofd heeft geboden; de sterkst kwellende tinea zag hij gedurende de behandeling met dit zuur in korten tijd verdwijnen en op die plaatsen van het hoofd, waar de huid niet te zeer

door likteekenen misvormd was, wederom digt haar wassen. *Wigan* prijst het bij favus figuratus. Hij laat eerst het hoofd kaal scheren en vervolgens door middel van een scheerkwastje met brandigen houtazijn bestrijken en twee minuten lang vochtig houden, waarop de ziekelijke plaatsen als roode vlekken duidelijk zigtbaar worden; aldus leert men den omvang van het gebrek kennen. Op gelijke wijze laat men nu den houtazijn alle 3 — 4 dagen telkens $\frac{1}{4}$ uur lang inwerken, hetgeen men 2 — 3 maal of zóó dikwijls herhaalt, totdat men zelfs met het gewapende oog geene vlekken meer ontdekt. Er wordt eene dikke korst gevormd, welke na 8 — 10 dagen door het nieuw uitgegroeide haar in de hoogte wordt geheven, na welker verwijdering de huid gezond te voorschijn komt. Men moet zeer sterken houtazijn aanwenden, welke alleen bij het eerste gebruik ter opzoeking der vlekken met een derde van deszelfs volumen water verdund wordt.

Hancke houdt het plantaardig empyreuma uit den houtazijn (volgens *Runge*), door kalkaarde afgezonderd, als prophylactisch middel tegen de pustula nigra voor het doelmatigst. Men moet zich van het daaruit bereide aqua empyreumatica ter wassching bedienen, of van het oleum empyreumaticum lignorum. *Ranque* beveelt 2—3 droppels daarvan aan, als toevoegsel bij gorgelwaters, welke uit een gerstafkooksel met honig bereid worden, bij verschillende mondaandoeningen en zelfs bij eenvoudige angina. Eveneens bij angina gangraenosa.

Buchanan (*Rust*'s krit. Repertorium, Bd. 11, pag. 166) beveelt het acidum pyrolignosum bij doofheid, welke door gebrek aan oorsmeer ontstaat, in den volgenden vorm als doelmatig aan:

℞ Acid. pyro-lignosi
Spirit. sulph. aeth.
Ol. terebinth. rectif. aa part. aeq.

S. Alle avonden bij het naar bed gaan twee droppels in de gehoorbuis te droppelen. Daarenboven raadt hij aan eene dosis van vinum colchici bij het naar bed gaan te nemen. Inspuitingen van hezelve (dr. ij op unc. vj water), naar omstandigheden weinige malen of dikwijls herhaald, vond hij in verschillende oorziekten werkzaam, zooals bij excoriationes door verhard oorsmeer of vreemde ligchamen ontstaan, bij qualitatief en quantitatief anomaal oorsmeer,

tegen polypi in de gehoorbuis, vooral echter tegen etterachtige uitvloeijing uit de ooren met vermindering van het gehoor. Bij de laatste moet men eerst door inspuitingen van laauw water den etter uitspoelen, en vervolgens de inspuiting doen, juist afgemeten naar de gevoeligheid van het individu. Zoodanige inspuitingen zouden voor het overige eene ligte duizeling, aangename warmte, een gevoel van ligtheid in het hoofd veroorzaken en dikwijls het gehoor wederom herstellen. Wanneer zij de gehoorbuis te sterk prikkelen, moet men bij het opgegeven mengsel eenige greinen acetas plumbi voegen.

Ter verdeeling van de ontsteking der borstklier gedurende het zogen wordt, na aanwending van bloedzuigers, een mengsel van 1 once zuur, 4 oncen wijngeest en 3 oncen water aanbevolen. De borst wordt met zacht zamengevouwen lijnwaad, dat daarmede bevochtigd is, bedekt en dit op nieuw bevochtigd, wanneer het even warm als het ligchaam geworden is. Hetzelfde mengsel zonder water zou tegen lang bloeden van bloedzuigerwondjes werkzaam zijn. (Med. chirurg. Pharmakopoë, a. d. Engl. 1824, pag. 12, 40, 136.)

Ook heeft men het ter genezing van het kikvorschgezwel aanbevolen; eenige droppels op de tong gestreken zouden de werking hebben, dat de speekselbuis op eenmaal ontlast werd. Tegen syphilitische en gonorrhoische uitwassen en tegen wratten, bij chronische ontsteking der oogen, van de randen der oogleden (unc. β op unc. vj water).

Als berookingsmiddel bij epidemische scarlatina, om lijken te balsemen, ter wering en verdrijving van schadelijke insecten en als prophylacticum tegen de pustula maligna.

Voor uitwendig gebruik bedient men zich van den ruwen houtazijn, hetzij geconcentreerd of meer of min met water verdund, met pluksel opgelegd of als inspuiting, gorgelwater, fomentatie enz. Bij zweren in den mond met siroop verdund. Voor fomentationes, b. v. bij tinea capitis, injectiones, neemt men 1 deel op 6 — 8 deelen; voor gorgelwater, b. v. bij angina gangraenosa, 1 deel op 8 — 12 dl. vloeistof met een toevoegsel van siroop. Men moet echter met het uitwendig gebruik voorzigtig zijn. Bij zweren, welke zich beginnen te zuiveren, vleeschgranulatiën vormen, moet dezelve terstond ter zijde gesteld worden, omdat anders de genezing gestoord wordt. Bij ongevoelige individuen gebruikt men den-

zelven aanvankelijk geheel zuiver of slechts met weinig water vermengd, voegt er echter in denzelfden graad, als de zweer zich begint te zuiveren, meer water bij, totdat men dit ten laatste volkomen zuiver omslaat.

℞ Acidi pyrolignosi rft. unc. β
Aq. cinnamom. s. unc. iv
Syrup moror. unc. ij.
M. D. in vitro charta nigra involuto.
S. Mondspoeling.

Phoebus.

℞ Acid. pyrolign.
Carbon. lign. tiliae aa. dr. j
Tinct. cinnamom. dr. ij
Mell. rosar. unc. jβ.

M. S. Penseelsap tegen kwalijkriekende en gangraeneuse mondzweren.

℞ Acidi pyrolignosi unc. j
Carbonat. ammoniae q. s.
ad saturationem. M.

Tegen syphilitische en gonorrhoische uitwassen en tegen wratten. Zij worden daarmede verscheidene malen daags gewasschen, krimpen daarbij spoedig in een en verdroogen zonder eenige pijn.

Wilkinson.

℞ Sapon. domest. virid. unc. ij
Lact. vaccin. unc. j.
M. ad consist. unguent.; deinde admisce terendo
Acidi pyrolignos. dr. iij.

S. 's Morgens en 's avonds op de ziekelijke plaatsen te leggen, nadat dezelve vooraf met laauw water zijn afgewasschen. Tegen tinea capitis. Dr. *Roettèches.*

Electuarium gingivale.

℞ Extr. myrrhae pulv. dr. j
Olei cassiae cinnam. gtt. ij
Balsam. peruviani gtt. iv
Acidi pyrolygnosi rectif. dr. ij
Carbonis ppt. q. s.
ut f. electuarium.

D. S. Meermalen daags met den vinger aan te wenden.

Phöbus.

Acidum sulphuricum, *acidum vitriolicum*, *acidum sulphuris*, *oleum vitrioli*, *oleum sulphuris*, *zwavelzuur*, *vitrioolzuur*, *zwavelolie*, *vitrioololie*.

Men onderscheidt twee soorten van dit zuur:

a) *Nordhäuser*, *saksische*, *duitsche*, *rookende vitrioololie*, *acidum sulphuricum fumans s. nordhusiense*, *oleum vitrioli fumans*. Wordt door destillatie bij sterk vuur na voorafgegane calcinatie uit sulphas protoxydi ferri verkregen. Zij is door toevallig daarmede vermengde en daarin verkoolde stoffen min of meer bruin gekleurd, smaakt uiterst bijtend zuur, heeft eene olieachtige consistentie, stoot bij aanraking met de lucht witte verstikkende dampen uit.

b) *Engelsch*, *fransch of wit zwavelzuur*, *niet rookende vitrioololie. Acidum sulphuricum anglicorum*, *album s. concentratum*, door verbranding van zwavel met salpeter daargesteld. Deze soort is ongekleurd, waterhelder, reukeloos, stoot bij aanraking met de lucht geene dampen uit en bijt niet zoo sterk als de vorige.

Men wendt dit zuur óf *geconcentreerd* aan, *acidum sulphuricum concentratum*, óf *verdund* (1 deel acid. sulphur. concentr. op 4—5 dl. aq. destill.), *acidum sulphuricum dilutum*, *acidum vitrioli tenue s. spiritus vitrioli acidus*.

Het *geconcentreerd zwavelzuur* is onder alle mineraalzuren het sterkste bijtmiddel; het veroorzaakt hevige pijnen, brengt eene geel bruinachtige, drooge, niet diepe korst te weeg, welke slechts langzaam wordt afgestooten, en dan eene ichoreuse zwerende vlakte aanbiedt; ook laat het meestal een misvormend likteeken achter. Men gebruikt hetzelve om tumores cystici, verrucae, condylomata en dergelijke uitwassen weg te bijten. Het heeft echter behalve de bovengenoemde nadeelen nog dat, dat het zijne werking ook op het gezonde verspreidt, weshalve *Rust* den raad geeft, hetzelve met saffraan te verbinden. Hierdoor wordt een deeg gevormd, hetwelk de eigenschap bezit, niet verder rondom zich te tasten dan het doel is, en daarbij nimmer eenen te hevigen graad van ontsteking veroorzaakt. Het wordt door hem voornamelijk aanbevolen bij woekeringen in de mond- en keelholte, waar andere bijtmiddelen wegens het gevaar van inslikken niet wel aanwendbaar zijn, ter ver-

nietiging van ontaarde plaatsen van den ductus whartonianus na de operatie der ranula, bij osteosteatomata van de maxilla inferior, om de randen der gehemeltespleet tot wond te maken, als voorbereidingswerking der uranoraphie enz. Volgens *Rust* neemt men 4 gr. saffraan op eene drachma zuur. *Phoebus* geeft den raad om 8 gr. saffraan op de drachma te nemen, omdat eerst daardoor het mengsel een deeg wordt, met hetwelk men gemakkelijk kan aanstippen, en dat niet afvloeit. Het deeg wordt door middel van een penseel aangebragt. Dr. *Mathey* gebruikte met het beste gevolg bij gangraena pluksel, dat door zwavelzuur was aangetast.

Ter genezing van de omkeering van het ooglid naar binnen (entropium) bedient Dr. *Helling* zich van het zwavelzuur op de volgende wijze: de operateur plaatst zich voor den lijder, bedient zich van een houten penseel, doopt hetzelve matig in het zuur en bestrijkt daarmede het naar beneden getrokken ooglid op de uitwendige oppervlakte in de dwarste, ongeveer $\frac{1}{2}$ duim van den rand van hetzelve verwijderd, 2 — 3 malen. Het ooglid wordt nog eenige minuten in dezelfde rigting gehouden, totdat het zuur genoegzaam heeft ingewerkt. Door het zuur ontstaat eene korst, welke na korten tijd wordt afgestooten.

Het *verdunde zwavelzuur*, *spiritus vitrioli*, gebruikt men als een zacht tonisch, verdeelend, antiseptisch middel bij kwaadaardige, putride zweren, angina gangraenosa en aphthae, bij scorbutische aandoeningen der mondholte, bij venerische voortknagende, phagadaenische gebreken. *Conradi* vond hetzelve als wondwater met infusio chamomillae en decoctum corticis peruviani zeer werkzaam bij putride invretende zweren der bovenlip; om wratten en andere polypeuse uitwassen langzaam te vernietigen, desgelijks bij chronische, herpetische uitslagen, hardnekkige scabies, beenziekten om de exfoliatie te bevorderen en de carieuse zweren te reinigen, ter verdelging van wild vleesch in zweren. Tegen waterkanker; hier wordt het naar de hevigheid der ziekte en de snel voortgaande vernietiging meer of min verdund, of geheel zuiver, alle $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ uur met een penseel aangebragt of daarmede doortrokken pluksel opgelegd, totdat aan de verdere verspreiding door eene lijn van demarcatie grenzen is gesteld. *Van der Wiel* beveelt een penseelsap uit mel rosarum, unguent. aegyptiacum en eenige droppels acidum

sulphuricum aan tegen waterkanker. Als toevoegsel bij mondspoeling en gorgelwater bij ontstekingen van de mond- en keelholte, omslagen bijkneuzingen. Bij bloedingen uit de alveoli, na het uittrekken van tanden, neemt men kleine kogeltjes van vloeipapier, doortrekt dezelve met zwavelzuur èn vult daarmede de tandholte op. Ook gebruikt men het bij bloedingen uit de choanae. (Hier moet echter aan den azijn de voorkeur gegeven worden, omdat zelfs het verdunde zuur nog te prikkelend werkt.)

Delpech gebruikt het zwavelzuur om de beensequesters te vernietigen, welke na amputatiën achterblijven. Steekt namelijk een zoodanig been uit, zoodat men kan vermoeden, dat het zich eerst na maanden zal kunnen losmaken, dan bedekt men de uitwendige oppervlakte van het been met eene in verdund zwavelzuur gedoopte plukselwiek en brengt insgelijks eene zoodanige in het vooraf van de sponsachtige zelfstandigheid bevrijde mergkanaal; daardoor zou binnen vierentwintig uren het ontbloote gedeelte van het been zoo week geworden zijn, dat het gemakkelijk los gemaakt kan worden.

Dr. *Crampton* geeft de volgende methode ter genezing der tinea capitis op. De haren worden afgeschoren en eene zalf, welke uit 1 deel zwavelzuur en 8 dl. varkensreuzel bestaat, op het hoofd ingewreven; daarbij worden afvoerende middelen gegeven, laauwe baden, omslagen van havermeel of in ergere gevallen van groene zeep gebruikt.

Het volgende smeersel wordt als een der werkzaamste middelen aanbevolen bij chronisch lijden der gewrichten en om reeds lang achtergeblevene gevolgen van kneuzingen en ontwrichtingen te verwijderen. Ook gebruikt men het bij jicht en rheumatismus.

℞ Olei olivarum unc. jß
Olei terebinth. unc. j
Acidi sulphurici gtt. XLV.
M. caute et secundum artis leges.

In plaats van dit smeersel gebruikte *Colbath* en *Smith* de volgende zalf, welke ook gebruikt kan worden ter herstelling van zwellingen der gewrichten, voornamelijk die, welke haren oorsprong aan eenen verdikten toestand van het celweefsel te danken hebben.

℞ Acidi sulphur. dr. ß
Adip. suill. unc. j.

M. S. Om in te wrijven.

In de oogheelkunde gebruikt men dit zuur bij de egyptische oogontsteking, conjunctivitis, bij snel rondtastende zweren der cornea, bij leucoma en staphyloma. Een mengsel van 1 once water met 1 — 4 droppels zuur wordt als omslag gebruikt bij ziekten der oogen, welke door congestiën naar het hoofd ontstaan. Verder tegen slappe phagadaenische zweren der conjunctiva en der buitenste lamellen van de cornea, bij zweren aan den binnenooghoek (doch zeer verdund).

Voor mondspoeling en gorgelwater neemt men dr. j op unc. iv vloeistof met een toevoegsel van siroop; voor zalven 1 dr. op ééne once vet; voor oogwaters neemt men 2 — 4 gtt. op éene once vloeistof.

Aqua vulneraria Thedenii, *aqua sclopetaria s. aqua traumatica*, *mixtura vulneraria acida*, *Theden's wondwater*, *arquebusade;* wordt bereid, wanneer men 6 dl. wijnazijn, 3 dl. gerectificeerden wijngeest, 1 dl. verdund zwavelzuur en 2 dl. geschuimden honig te zamen mengt en doorzijgt.

Deze heldere, geelachtige vloeistof gebruikt men om ligte bloedingen te stillen en ligte wonden snel te genezen. Daar zij buitendien de vezel versterkt en de absorptie van uitgestorte vloeistoffen bevordert, gebruikt men haar bij alle kneuzingen, gescheurde en gekneusde wonden, ontwrichtingen, wanneer zij echter slechts dan past, als de ontstekingsperiode voorbij is. Verder bij beenbreuken, ecchymoses, gescheurde wonden, maar vooral geschotene wonden.

Dit middel wordt door gevoelige individuen zelden verdragen, veroorzaakt ligt excoriatie en heeft altijd de nadeelige werking, dat het door het bijgevoegde zwavelzuur ligt de verbandstukken aantast.

Wil men het gebruiken, dan bevochtigt men daarmede pluksel en kompressen, en slaat het naar omstandigheden zuiver of verdund, warm of koud om.

Feiler vond het volgende mengsel als wondwater zeer werkzaam:

℞ Aceti vini unc. x
Spirit. lavend. unc. iv
Salis ammoniac. unc. j
Spirit. vitrioli dr. ij.

M.

Naar omstandigheden wordt dit mengsel met 6 — 10 oncen zuiver

bronwater verdund. In gevallen echter, dat de kneuzingen en ecchymoses aanmerkelijk zijn, moet men dit mengsel geheel zuiver zonder eenig toevoegsel aanwenden. *Plenk* en *Fielitz* prijzen het *Theden'*sche wondwater als voortreffelijk bij wonden, zweren en gezwellen der lymphatische vaten, en tegen het doorliggen van zieken. Ook tegen rheuma kan men het uitwendig in plaats van het elixir acidum Halleri aanwenden.

Elixir acidum Halleri, *mixtura sulphurico-acida*, *zuur elixir van Haller*, *zwavelzuur mixtuur*, bestaat uit 3 dl. hoogst gerectificeerden wijngeest en 1 deel geconcentreerd zwavelzuur, en is eene heldere kleurlooze vloeistof.

Uitwendig aangewend werkt dit elixir zeer hevig en verwekt op de huid een brandend gevoel en somwijlen, na 2 of 3 malen ingewreven te zijn, eenen met miliaria overeenkomenden uitslag. Later krimpt de huid, als verbrand, zamen in geelachtige perkamentachtige schubben. De lijder moet daarom zorgvuldig acht geven, dat hij geene deelen nabij komt, die eene dunne opperhuid bezitten, zooals b. v. den mond en den neus. Ontstaan er ontvellingen, dan moeten de inwrijvingen uitgesteld en dan eerst voortgezet worden, als deze wederom genezen zijn. Bij het gebruik moet de lijder daarop opmerkzaam gemaakt worden, dat hij met het in te wrijven elixir niet te nabij kleederen, het bed en des avonds bij het licht komt, daar het in de eerste ligt gaatjes maakt en aan het laatste gemakkelijk vuur vat.

Men gebruikt het bij pijnlijke, chronisch rheumatische en arthritische aandoeningen, welke zonder koorts en merkbare ontsteking zijn, enkele deelen, hoofd, armen, beenen, enkele gewrichten aandoen en zich min of meer periodiek vertoonen, bij heup- en lendenwee, aangezigtspijn, halfzijdige hoofdpijn, maagkramp (in den rug naast de wervelkolom ingewreven). Verder ter verdeeling van koude gezwellen, lymphatische stremmingen, klierverhardingen, wateraanzamelingen, waterzucht der slijmbeursen, gewrichtswaterzucht, enz. *Blach* gelooft, dat dit middel ook bij arthrocacisch gewrichtslijden en varices, bij de laatste verdund, nuttig zoude zijn, evenals bij tumores cystici en ganglia.

Men laat de lijdende plaatsen 3—4 malen daags inwrijven en het elixir indroogen. Ondoelmatig is het bij echt ontstekingachtige, phlegmoneuse zwellingen.

Sapo acidus sulphuris, *zwavelzure zeep*, welke uit 8 dl. olijvenolie en 5 dl. zwavelzuur bereid wordt, kan men ter inwrijving gebruiken bij chronisch lijden der gewrichten, kneuzingen, verlammingen, scabies, enz.

℞ Acidi sulphur. conc. dep. gtt. iij,
Aquae commun. dest. unc. j.
M. S. Als oogdroppelwater te gebruiken.

In het chronisch stadium der contagieuse conjunctivitis, bij aanmerkelijke uitzetting van dezelve, bij ulcera corneae, leucomateuse troebelingen en beginnend staphyloma heeft dit middel snelle verbetering te weeg gebragt. *Rust.*

℞ Infus. salviae unc. vj,
(ex unc. β)
Acid. sulphur. dilut. dr. j — dr. ij,
Syrup moror. unc. j.
M. S. Mond- en gorgelwater. (Bij putride, gangraeneuse angina, scorbutisch tandvleesch.)

℞ Acid. sulph. dilut. dr. ij,
Mell. rosar. unc. j.
M. S. Penseelsap. (Bij exulceratie in de keel, waterkanker, ulcera corneae.)

Acorus, *kalmoes*; van *acorus calamus*, L., groeit in geheel Europa in vijvers, moerassen en grachten. Gebruikelijk is van deze in alle deelen sterk aromatische plant de van vezelen bevrijde en geschilde *wortel*, *radix calami aromatici*.

Uitwendig aangewend werkt de radix calami opwekkend, vermeerdert de vitaliteit, den tonus, de stofverwisseling in de huid; bij zweren gaat zij verslapping en bederf tegen. Men gebruikt haar bij atonische, gangraeneuse en tot bederf geneigde, carieuse, scrophuleuse, arthritische en carcinomateuse zweren. Tegen verlamming der tong in substantie, als mondspoeling en gorgeldrank bij stomacace, asthenische, pituiteuse, putride en gangraeneuse keelaandoeningen. In baden tegen plaatselijke en algemeene zwakte, bij jicht, rheumatismus, scrophulus, caries, enz.

Men gebruikt het fijne poeder van den wortel als strooipoeder met kina of sal ammoniac verbonden bij gangraeneuse zweren (bij carcinomateuse zweren op pluksel gestrooid en dit met wijngeest bevoch-

tigd, *Justamonde*), in infusie (1 unc. op vj unc.) als fomentatie, inspuiting, gorgeldrank; voor een bad neemt men 2 — 6 oncen op het pond; als toevoegsel bij tandpoeders, vooral bij scorbuut.

Tinctura calami aromatici. Van deze bedient men zich tot inwrijvingen in de borst bij borstzwakte, in de ledematen na asthenischen rheumatismus, bij scrophulus, rhachitis, atrophie enz. Bij slap, scorbutisch tandvleesch, als toevoegsel bij mondspoelingen, gorgelwaters en tandtincturen.

Oleum calami aromatici wordt door Dr. *Schneider* aanbevolen tot inwrijvingen met wijngeest verbonden bij chronisch jicht. Bij caries.

℞ Rad. calami aromat. unc. β,
Carbon. tiliae,
Sapon. venet. aa dr. j,
Ol. caryophyllor. scr. j.
M. f. pulv. subtilis. S. Tandpoeder (zeer aanbevelingswaardig).
Pittschaft.

℞ Rad. calam. aromat.,
Cort. salic. laureae aa dr. ij,
Cort. chinae fusc.,
Carbon. vegetabil. aa unc. β.
M. f pulv. S. Met wijn tot papomslag op gangraeneuse plaatsen en zweren. *Behrends.*

℞ Infus. rad. calam. aromat. unc. viij,
(ex unc. j parat.)
Extract. corticis salicis unc. β,
Extract. myrrhae. aquos. dr. ij.
Solve. Sign. Tot verband bij slappe zweren.

℞ Spec. aromat.,
Rad. calam. arom. aa. unc. iij.
M. f. Species. S. Voor aromatische baden en omslagen.

Acupunctura. Deze kunstbewerking, welke in het einde der 17. eeuw door *Ten-Rhijne*, *Bidlov*, *Kämpfer* uit China en Japan naar Europa is overgebragt, bestaat in het insteken van eene of meerdere dunne, gouden, zilveren, platina of stalen naalden in een ziekelijk deel van het menschelijk ligchaam.

De naald, van welke men zich tot deze operatie bedient, moet

dun, spits en zeer glad zijn; in den regel zijn dezelve 2—4 duim lang, al naar de dikte der deelen, in welke zij zullen ingebragt worden. Is zij van staal, dan moet zij gegloeid worden, opdat zij in de deelen niet afbreke. Men bedient zich gewoonlijk van gouden of zilveren, welke van boven met eenen knop of greep van elpenbeen voorzien zijn, om dezelve beter te kunnen vasthouden en te verhinderen, dat zij zich niet in het ligchaam verliezen. Om de operatie te bewerkstelligen, vat men de naald met den duim en den wijsvinger en drukt dezelve zacht draaijend in het lijdende deel. Gedurende de bewerking moet de arts van tijd tot tijd verpoozen, en den lijder vragen, of hij zich verligt gevoelt. Zoodra de zieke dan eene verligting in het lijdende deel waarneemt, is het goed, de naald niet dieper in te voeren, en na verloop van vijf minuten dezelve voorzigtig draaijend uit te halen, terwijl men aan de basis der naald de huid met den duim en wijsvinger bevestigt. Bij deze operatie vermijdt men bij voorkeur slagaderen, zenuwen, aderen, gewigtige ingewanden, enz. Het aantal der naalden rigt zich in naar de ziekte; hoe digter bij elkander, des te beter. Dikwijls is het ook noodig, de naalden langer dan vijf minuten te laten steken. De pijn is in sommige gevallen hevig, in andere van geene beteekenis, en zelden doen er zich na de operatie onaangename toevallen voor; doch het gebeurt wel, dat er ecchymoses, zwelling enz. ontstaan, welke echter spoedig genezen. Om de werking der acupunctuur te versterken, brengt men de ingestokene naalden in verbinding met eene electriseermachine of eene kolom van Volta, of verbindt naalden van verschillendsoortige metalen bij paren, door middel van metaaldraden, en noemt dit electro- en galvano-acupunctura.

Men wendt de acupunctura aan in neuralgiën, rheumatismus acutus en chronicus der spieren, musculeuse contracturen, krampen, jicht, gewrichtswaterzucht, anasarca, tandpijnen, epilepsie, lumbago, periodieke amaurosis, beven der oogen, kwikziekten, verlammingen der ledematen, van den nervus facialis, van den sphincter ani, van afzonderlijke spieren, trismus, schijndood door den bliksem, verdrinken en verstikken (hier in den hartkuil). Ook bij beklemde breuken en als cura radicalis voor hydrocele (*Lewis* wendde in de eerste weken 2 malen acupunctura aan en liet 2 malen

daags eene zalf uit dr. β hydriodat. potassae en unc. jβ ung, cetacei inwrijven), hydrops ascites en hydrops ovarii is dezelve in den laatsten tijd aanbevolen. Tegen varices, ophthalmia chronica, luxatio spontanea, orchitis.

Adeps suillus, *axungia porcina*, *varkensreuzel;* het uit het celweefsel van het zwijn, *sus scrofa*, door uitwasschen, smelten en doorzijgen van vliezen, vaten en vezelachtige deelen gezuiverd vet.

Het varkensreuzel is een plaatsvervanger voor alle vetsoorten, en men gebruikt het daarom bijna voor alle zalven en vele pleisters, deels als gevende den geschiksten vorm, deels als toevoegsel. Bij personen uit de lagere volksklasse, die eene ruwe, weinig gevoelige huid hebben, kan men het de plaats van alle andere vette oliën laten innemen; doch bij eene teedere, gevoelige huid werkt het te prikkelend. Ook mag men het niet gebruiken voor inflammatore haemorrhoides, voor oogzalven, lippenpomaden, zalven voor ontvelde tepels, enz. Bij chronische huidziekten wordt het in de armen- en militairenpraktijk gebruikt. Ook als inwrijving bij contracturen enz., over de geheele huid tegen profuus, colliquatief zweet der teringzieken enz., waartoe gewoonlijk *spek*, *adeps porcinus crudus s. lardum porcinum* genomen wordt.

Unguentum rosatum, *rozenpomade*, bereid uit 8 oncen varkensreuzel, met rozenwater uitgewasschen, en 2 oncen witte was, welke bij een zacht vuur zamengesmolten en vervolgens met 3 oncen rozenwater en 1 dr. citroenolie vermengd worden.

Unguentum simplex, *eenvoudige zalf.* Bereid, wanneer men 8 oncen varkensreuzel en 2 oncen witte was bij zachte hitte smelt en, wederom bekoeld, in eene houten schaal met gewoon water wrijft.

Beide zalven worden als zachte weekmakende middelen gebruikt bij gevoelige zweren, pijnlijke haemorrhoïdes, excoriationes, gebarstene lippen, zeer gevoeligen, of dikke, drooge korsten vormenden huiduitslag, verbrandingen, en als basis voor andere zalven.

(Beerenvet, *adeps ursi*, van *ursus arctos s. fuscus*, is volgens waarnemingen van Dr. *Richter* een sterk weekmakend middel, hetwelk bij contracturen, krommingen, welke na belangrijke wonden ontstaan zijn, bij verouderde dikke vlekken van het hoorn-

vlies en pterygium, om hetzelve week te maken, voordat men tot andere geneesmiddelen overgaat, goede diensten verleent.

Het addervet, *adeps viperarum*, van *vipera berus s. coluber berus*, wordt tegen verduisteringen en vlekken van het hoornvlies, pannus gebruikt. De werkzaamheid van dit middel hangt van het ranzig worden af, want hoe ouder het is, des te krachtiger vertoont het zich.)

ADSTRINGENTIA, *zamentrekkende middelen*, zijn dezulke, welke, uitwendig aangewend, de verslapte vezelen der vaste deelen zamentrekken, dezelve versterken en daardoor tevens abnormale afscheidingen en uitvloeijingen doen ophouden. Overigens is het moeijelijk te verklaren, op welke wijze de werking der zamentrekkende middelen op de vaste deelen des dierlijken ligchaams geschiedt. De hoofdbestanddeelen der zamentrekkende middelen zijn acidum tannicum of acidum gallicum en extractief-stof.

In het algemeen gebruikt men dezelve in de volgende gevallen:

1) In alle ziekten, waar eene zwakte of atonie in eenig deel ontstaan of na andere toevallen achtergebleven is, voornamelijk bij uitzakkingen en breuken, welke door slapheid der buikwanden ontstaan zijn, bij verslapping na ontwrichtingen, kneuzingen en ontstekingen, somwijlen ook om plaatselijke ontsteking te voorkomen.

2) Ter vermindering en onderdrukking van ziekelijke afscheidingen, bij overmatig sterk etterende wonden en zweren, bij ziekelijke slijmvloeijingen uit de scheede, de pisbuis en den endeldarm, wanneer geene duidelijke ontsteking meer aanwezig is, bij habituele bloedvloeijingen.

3) Bij gangraena humida.

4) Om waterige gezwellen en sereuse ophoopingen te verdeelen.

5) Tegen bloedgezwellen en abnormale vaatuitzettingen.

6) Bij doorliggen.

Derzelver aanwending is nadeelig, wanneer met deze toevallen eene aanmerkelijke ontsteking verbonden is, wanneer in wonden, welke volgens de ondervinding moeten etteren, deze afzondering daardoor kan onderdrukt worden.

De gebruikelijkste middelen van deze klasse zijn: flores balaustiorum, folia rosarum, plantaginis, herba agrimoniae, salviae, cortex chinae, salicis, hippocastani, quercus, radix bistortae, tormentillae,

gallae quercinae, terra catechu, gummi kino, alumen, vitriolum martis, plumbum en deszelfs praeparaten, koud water enz.

De vorm, in welken men dezelve aanwendt, is verschillend; men bedient zich van dezelve als waschwater, omslag, gorgeldrank, inspuitingen en penseelmiddelen.

Aesculus, *kastanje*, van *Aesculus hippocastanum L.* In Thibet en Afghanistan inlandsch, werd door *Claudius* in het jaar 1555 het eerst naar Weenen overgeplant, en is tegenwoordig menigvuldig in geheel Europa gecultiveerd. Officineel is de bast der jonge takken als *cortex hippocastani*.

Behoort tot de adstringerende middelen en kan als de wilgenbast gebruikt worden. Men gebruikt denzelven in baden bij algemeene spierzwakte, in klisteren bij zwakte van het darmkanaal, in omslagen bij bloedvloeijingen, slappe, onzuivere, ichoreuse, gangraeneuse zweren, enz. *Woolhouse* prijst bij convulsief beven der oogleden en knipoogen het poeder van den kastanjebast als snuiftabak aan als een doeltreffend middel.

Tot uitwendig gebruik bedient men zich van het verzadigd afkooksel met kamfer, tinctura myrrhae, enz.

Aether aceticus, *naphta aceti*, *azijnaether*, *azijnnaphta*, wordt in het algemeen bereid door destillatie van een mengsel van alcohol en geconcentreerd zwavelzuur met azijnzuur of een azijnzuur zout (acetas potassae volgens de Pharm. Hass.). De azijnaether is eene kleurlooze, vlugtige, ligt ontvlambare vloeistof van eenen aangenamen aetherischen reuk en verfrisschenden smaak, eene neutrale verbinding van het azijnzuur met den door de inwerking van het zwavelzuur eigendommelijk veranderden wijngeest (*Pfaff*).

Aether sulphuricus, *naphta vitrioli*, *zwavelaether*, *zwavelnaphta*. Men verkrijgt den zwavelaether door een mengsel van gelijke deelen zwavelzuur en wijngeest aan destillatie te onderwerpen, waarbij in het verloop der bewerking nog meer wijngeest gevoegd wordt; dezelve bestaat uit oxygenium, hydrogenium en carbonium, en is eene waterheldere, uiterst vloeibare, snel ontvlambare vloeistof van eenen eigendommelijken, doordringenden, verkwikkend aangenamen, opwekkenden reuk.

Uitwendig op de huid aangewend bewerken deze aetherische middelen ten gevolge hunner snelle vervlugtiging een levendig gevoel

van koude. Zijn zij zeer zuiver en versch bereid, dan volgt op dezen eersten indruk eene reactie, welke zich door eene voorbijgaande warmte en roodheid doet kennen; zijn zij in zure ontleding overgegaan, dan werken zij dikwijls vrij prikkelend op de huid en veroorzaken eene soort van vlugtig erythema. Men mag aannemen, dat bij deze reactie, welke de aethersoorten bijna oogenblikkelijk te voorschijn roepen, de vloeistof zich niet geheel en al vervlugtigd heeft, maar gedeeltelijk is geresorbeerd; want de uitwendige aanwending der aetherische middelen verschaft in den regel bij de meeste neuralgiën eene oogenblikkelijke bedaring, welke men niet alleen aan de voortbrenging van koude kan toeschrijven, dewijl eenvoudige koude omslagen niet dezelfde werking voortbrengen. (*Riecke*).

Men bedient zich van de aethersoorten deels als antiphlogisticum, deels als een zeer krachtig prikkelend en opwekkend middel, deels ook als pijn- en krampstillend middel. Zij worden uitwendig gebruikt bij verbrandingen, terwijl men ze in verbinding met water of ook zuiver op de aangedane plaatsen aanwendt; om op te droppelen bij beklemming der breuken door kramp en ophooping van drekstoffen; als inwrijving of door middel van vloeipapier opgelegd bij koude gezwellen; als toevoegsel bij gorgeldranken bij angina gangraenosa; in het oor gedroppeld bij hardhoorendheid, wanneer zij haren oorsprong van bloedophoopingen en rheumatische oorzaken ontleent (dagelijks 4—5 malen ingedroppeld, *Barges*); bij nerveuse hardhoorendheid wordt de damp van aether sulphuricus door middel van een' eigen toestel door de tuba Eustachii in de trommelholte gebragt; bij tandpijnen met oleum cajaputi en tinctura opii verbonden in de wang der lijdende zijde ingewreven of in verbinding met oleum caryophillorum en tinctura opii op boomwol in den hollen tand gebragt. Verder bij onmagt, kramp, nerveuse hoofpijn, duizeling als riekmiddel, bij neuralgiën en chronische rheumatische pijnen als inwrijving; bij schijndood van pas geborene kinderen laat men eenige droppels aether aceticus van eene zekere hoogte op den hartekuil vallen; ook gebruikt men denzelven ter stilling van bloedvloeijingen uit de baarmoeder. Den *aether sulphuricus* gebruikt men buitendien nog bij zweren van opengebrokene lymphatische gezwellen, caries, traumatische kwetsingen der bloed- en lymphatische vaten. *Krimer* wendde denzelven met goed gevolg aan tegen

struma van jonge vrouwen. Tegen beginnende amaurosis gebruikt *Ware* indroppelingen van denzelven in het oog. Tegen verlamming der oogleden, tegen amblyopia en amaurosis door verminderde sensibiliteit beveelt *v. Graefe* het volgende mengsel aan:

℞ Olei menthae piperit, scr. ij,
Liquoris ammonii caustici dr. ij,
Solut. adde
Naphthae sulphurici scr. j.

M. D. S. In den omtrek van het oog droppelgewijs in te wrijven, of als oogdampbad.

Agaricus, van *boletus laricis*, *lorkenzwam*, in Azië en zuidelijk Europa en *boletus igniarius*, *vuurzwam*, *eikenzwam*, *bloedzwam*.

De eerste soort groeit op stammen van oude lorkenboomen (*pinus larix*). Voor geneeskundig gebruik wordt zij van hare buitenste huid gereinigd, in de zon gebleekt en met houten hamers geslagen, waardoor zij wit, ligt en wrijfbaar wordt en dan *agaricus praeparatus* genoemd wordt. De vuurzwam groeit op stammen van oude eiken, beuken, berken enz., en wordt in zwamfabrieken toebereid.

Brossard beval in het jaar 1751 het eerst de zwam aan als een middel, hetwelk groote bloedstillende kracht bezit. Door deze aanbeveling verleid, gebruikte men vroeger de lorkenzwam algemeen bij bloedingen, zelfs uit arterieele vaten, en trachtte daardoor de ligatuur te vervangen. Zij is echter alleen bij bloedingen uit kleine vaten nuttig. Derzelver werking als bloedstillend middel hangt van de drukking af, waarmede zij wordt aangewend. Men legt een stukje agaricus op de bloedende plaats, over dit een tweede grooter en somwijlen nog meerdere, en drukt dezelve door middel van een kompres zoolang vast aan, totdat de bloeding ophoudt. Met derzelver gebruik is dikwijls een nadeel verbonden, dat zij zich te vast aanhecht en naderhand moeijelijk verwijderd kan worden, weshalve men bij het wegnemen der zwam voorzigtig moet zijn, ten einde geene nieuwe bloeding door het snel aftrekken van dezelve te veroorzaken; men weekt dezelve daarom allengs los. Ook kan zij door hare adstringerende hoedanigheid eene prikkeling op het lijdende deel uitoefenen, het ontstaan eener ontsteking begunstigen. Om in zweren te strooijen.

De vuurzwam gebruikt men om de bloeding te stillen uit bloedzui-

gerwondjes, kleine huidwonden of als tampon bij sterkere bloedingen. *Rudtörffer* en *v. Graefe* gebruiken dezelve bij kwetsing der arteria epigastrica gedurende de herniatomie en der arteria pudenda interna bij de lithotomia lateralis. Ook vervaardigt men uit dezelve brandcilinders. Men rolt een stuk weeke vuurzwam cilindriek zamen en omwikkelt hetzelve eenige malen met eenen draad, waarop men het op het lijdende deel plaatst en aansteekt. *Wetherfield* beveelt dezelve aan voor alle die gevallen, waarin het er op aan komt eene gevoelige huidplaats voor drukking te beveiligen. Hij gebruikt deze stof in den vorm van gegradueerde kompressen bij navelbreuken van pasgeboren kinderen, als kompressen bij fistuleuse zweren. Hij legt zwam, met emplastrum saponatum bestreken, op het os sacrum, om het doorliggen te verhoeden en legt dezelve onder breukbanden, wanneer deze doordrukken. Dezelfde stof is de geschikste bij exteroogen, waartoe men een stuk met eene opening in het midden en met eene pijnstillende zalf bestreken oplegt. Bij inwikkeling van variceuse aderen legt men een stuk vuurzwam, met emplastrum saponatum bestreken, op het deel en bewerkstelligt daarover de inwikkeling.

Agaricus muscarius, *s. manita muscaria*, *vliegdoodende zwam*. Eene van Augustus tot in het najaar in zandige, drooge, bergachtige bosschen, vooral in pijnboomenwouden, menigvuldig voorkomende zwam, *agaricus muscarius* L.

Wordt uitwendig gebruikt bij calleuse, kwaadaardige, fistuleuse, fungeuse zweren, caries, verharde klieren en andere harde gezwellen, b. v. struma enz. Men strooit het poeder in de opene zweren; doch zoodra er hevige pijn met ontsteking volgt, moet men daarmede staken. Volgens *Dietz* zou eene zalf of liever een gelei van agaricus muscarius bij chronisch, vooral pijnlijk rheumatismus, van nut zijn.

Agglutinantia, *adglutinantia*, *conglutinantia*, *glutinantia*, *klevende*, *lijmende middelen*. Aldus noemt men uitwendig aan te wendene, poedervormige, drooge middelen, welke in en op bloedende wonden, zweren en ontvelde plaatsen, op rijkelijk afzonderende, vochtige en doorzweetende zweren en ontvellingen gestrooid worden, opdat zij (hetzij met het uitvloeijende bloed of andere vochten, of, nadat op dezelve eene geschikte vloeistof is gegoten) eene lijm- of

lutumachtige, kleverige, stijfselachtige of weekharsachtige zelfstandigheid vormen, welke zich naauwkeurig voegt, vast aanhangt en kleeft, en alzoo deze wonden, zweren of ontvelde plaatsen door een vast overtrek of door opvulling mechanisch sluit, de uitvloeijing der vochten verhindert, terug houdt, of ook dezelve alleen bedekt, overtrekt en tegen de inwerking der lucht en andere uitwendige schadelijkheden beveiligt, zonder andere dynamische of chemische werkingen op dezelve uit te oefenen.

Hiertoe worden de volgende middelen gerekend: gummi arabicum, tragacanthae, amylum, het poeder van slijmhoudende planten (althaeawortel), bolus alba et rubra, conchae et lapides cancrorum praeparati, *creta*. Het zekerste echter kleeft het colophonium, wanneer het, na het rijkelijk in- of opgestrooid te hebben, met gerectificeerden wijngeest of met alcohol wordt bevochtigd, of onmiddellijk in verbinding hiermede wordt aangewend.

Men gebruikt dezelve hoofdzakelijk bij ligte excoriationes, bij intertrigo der kinderen, bij kloven der tepels, of wanneer deze door het zuigen verwond zijn, bij ontvellingen der uitwendige vrouwelijke teeldeelen, van den eikel, enz. Wanneer zij eene beschuttende bedekking moeten vormen of wanneer wonden, zweren, exsuderend exanthema te rijkelijk vloeistof enz. afzonderen en bij bloedingen (*Sündelin* in *Rust*'s Chirurgie, B. I, pag. 397).

Alcalia, *salia lixiviosa*. Met dezen naam bestempelt men drie eigendommelijke stoffen, welke zoowel ten opzigte harer chemische eigenschappen als van hare werking op het organismus zeer overeenstemmen: *potassa*, *soda* en *ammonia*. Zij komen in al de drie rijken der natuur voor, maar steeds verbonden met zuren, tot welke zij eene groote verwantschap hebben, vooral met koolstofzuur, worden gemakkelijk in water opgelost en in de lucht vervloeijen zij in droogen toestand, in welken de ammonia echter als gas verschijnt. De door zuren rood gekleurde lakmoestinctuur kleuren zij wederom blaauw, het curcumapapier bruin, en het met fernambuckhout rood gekleurde papier violet.

In geconcentreerden toestand werken zij bijtend, veranderen de dierlijke vezel in eene zeepachtige pap, zonder intusschen aanmerkelijke ontsteking te veroorzaken. Door deze eigenschap zijn de alcaliën vooral geschikt om contagia en andere dierlijke vergiften

te vernietigen, en verdienen de voorkeur boven alle andere bijtmiddelen, vooral boven dezulke, welke eene korst vormen, en daardoor het contagium slechts gedeeltelijk vernietigen, en ook niet diep genoeg indringen. In verdunden toestand bij zweren aangewend, werken zij aanvankelijk zacht prikkelend en omstemmend, doch storen ook hier spoedig de vegetatie, verhoogen deze intusschen dikwijls dan in eenen zeer in het oog loopenden graad, wanneer eene ziekte van het systema lymphaticum of een contagium ten gronde ligt, b. v. bij syphilitische en scrophuleuse zweren. De opgegevene werking der alcaliën vertoont de potassa het duidelijkst, minder de soda en de ammonia; de laatste echter heeft tevens eene aanmerkelijke prikkeling van het systema vasculare, doch voornamelijk van het systema nervosum ten gevolge.

Tegen aangewezen zijn zij bij groote zwakte, laxiteit der vezel en oplossing der sappen, neiging van dezelve tot bederf.

Allium, van

1) *Allium cepa* L., in Azië wild, bij ons gekweekt. Men gebruikt de bollen, *bulbus allii cepae*, *radix cepae*, *uije*.

De uijen prikkelen, uitwendig op de huid aangewend, door eene in dezelve bevatte scherpe, aetherische olie, de oppervlakkige zenuwen en vaten en veroorzaken alzoo eene ligte roodheid, zwelling en pijn, zelfs blazen, evenals na spaansche vliegen. Zij worden derhalve aangewend om een krachtiger levensproces in de huid voort te brengen en verdienen boven vele andere middelen wegens hunne snelle en zekere werking de voorkeur.

Men gebruikt dezelve als prikkelend toevoegsel bij weekmakende cataplasmata, ten einde bij koude gezwellen, abscessen, furunculi door het ontstaan van een ontstekingsproces het rijp worden van dezelve te bewerken; ook bij atonische bubones, welke noch tot verdeeling, noch tot verettering geneigd zijn. Als huismiddel met boter gesmolten bij verbrandingen. Een half doorgeneden uije in den nek gelegd, zou volgens *van Swieten* het vermogen bezitten om ligte neusbloedingen te stillen. Bij krampachtige pisopstopping worden gebraden uijen op den navel gelegd; volgens uit Engeland medegedeelde waarnemingen zou het versche uijesap tegen wespensteek eene bijna oogenblikkelijke hulp verleenen. Als riekmiddel bij hysterische krampen, onmagt, schijndood. De gekneusde uijen

als afleidingsmiddel, even als sinapismi, bij tandpijn, enz.

Als eenen zeer prikkelenden omslag kan men het door *Kerndl's* opgegeven *cataplasma acre* gebruiken. De formule is de volgende:

℞ Cepar. assatar.,
Pulv. semin. sinapeos aa dr. ij,
Saponis nigri unc. j.
Coque cum
Aquae font. s. q.
ad consistent cataplasmatis.

S. Tegen torpide, weinig pijnlijke, syphilitische bubones en torpide zweren.

Men legt deze pap zoo warm, als zij verdragen kan worden, een duim dik op, daarover een eenvoudig warm cataplasma, hetwelk men dikwijls verwisselt, ten einde het daaronder leggend cataplasma acre, dat slechts dagelijks eenmaal versch wordt opgelegd, warm te houden. Des nachts wordt in plaats van het cataplasma eene ammoniacpleister opgelegd. Wil men een minder prikkelend cataplasma hebben, dan kan men volgens *Horn* twee lood spec. ad cataplasm. met water tot eene pap koken en bij deze naar willekeur mostaardpoeder en gebraden uijen voegen.

Het uitgeperste sap heeft men aanbevolen, om den groei van het haar te bevorderen; dit met balsamum peruvianum verbonden wordt bij doofheid aanbevolen, welke toevallig of uit catarrhale oorzaken ontstaan is.

De volgende infusio is tegen het uitvallen der hoofdharen veelvuldig beproefd, vooral bij dames. Men dompelt daarin eene spons, en bevochtigt met deze gedurende vele weken het haar en vooral de huid van het hoofd, bedekt het hoofd met eenen doek of eene nachtmuts, smeert des morgens het haar in met een weinig klaar wenvet en kamt het vervolgens met eenen niet te fijnen kam.

℞ Bulbor. allii incis. nr. ij—iv,
Spirit. vini gallic. unc. xxvij,
Macer. p. 36 hor.; liquori decantato
adde
Decoct. rad. bardanae vel
Cort. querc. (unc. j) unc. viij.
S. Haarmiddel.

Als olie tegen catarrhale of rheumatische hardhoorendheid dient:

℞ Cepar. minut. concisar. unc. j,
Asellor. vivent. nr. 60,
Fell. tauri dr. ij,
Ol. amygdal. amar. unc. j.
Macer. per 2 dies et paul. cocta exprime
et adde colat.
Ol. Rutae,
— Majoran.,
— Rorismar. aa. gtt iij.

M. S. 2—3 malen daags eenige droppels daarvan in den gehoorweg te droppelen en daarna boomwol, hiermede doortrokken, in te leggen. *Spielmann.*

Tegen carbunculus aan den rug van oude lieden beveelt *Bücking* aan de volgende, zeer werkzame zalf in te wrijven:

℞ Cepar. assatar.
Cerae flavae,
Picis aa. unc. ijβ,
Sapon. domest. unc. vj,
Sem. foen. graec. unc. iij,
Ol. olivar. unc. j.

M. f Unguentum. S. Om in te wrijven.

2) *Allium sativum* L., wild in Sicilie, gekweekt in geheel Europa. Ook hiervan gebruikt men de bollen, *radix allii*, *knoflook.* Zij komen in werking overeen met de uijen, maar zijn krachtiger, zoodat zij gebraden op de huid gelegd als epispasticum dienen.

Men gebruikt het knoflook tegen rheumatische doofheid, door dat men dagelijks eenige malen het sap door middel van boomwol in de gehoorbuis brengt; met olie tot eene zalf gemaakt, bedient men zich hiervan ter verdeeling van scrophuleuse gezwellen en zweren. Het versch uitgeperste sap in den buik ingewreven tegen wormen, herpes en andere huidziekten. Als clysma met melk tegen ascarides (unc. β op 1 pd. warme melk). Een afkooksel van het knoflook zou in Egijpte dikwijls met goed gevolg worden aangewend tegen de aldaar heerschende oogontsteking.

Alnus, van *betula alnus s. alnus glutinosa, gemeene elzenboom.* Gebruikelijk de *bast*, cortex alni, en de *bladeren*, folia alni.

De *elzenbast* kan men gebruiken voor omslagen en verbandwaters bij slappe, kwaadaardige, putride zweren, asthenische abscessen, ten einde na de ontlasting de wanden van het absces zamentrekkend te maken; bij langzaam genezende verbrandingen, kneuzingen, verstuikingen, enz.

De *elzenbladeren* beveelt *Murray* uit eigene ondervinding aan als een voortreffelijk middel om de afscheiding der melk bij kraamvrouwen, welke niet zelve zogen, of den zuigeling willen spenen, te stremmen. Men legt dezelve versch, fijngesneden en verwarmd dagelijks drie en meermalen op de borsten. Versch gebruikt men dezelve bij wonden, zweren en herpes, ook bij jicht.

Aloë, *aloë*, het uit de dikke, vleezige bladeren van verscheidene aloësoorten vrijwillig uitvloeijend, deels door uitkoken en uitpersen van dezelve verkregen, ingedikt sap. In den handel komen verscheidene soorten voor: a) *socotrijnsche aloë* (*aloë succotrina Decand.* uit Arabie; b) *lever-aloë* (*aloë hepatica*) van de aloë elongata Murr. of aloë vulgaris, op Barbados of aan de Kaap de goede hoop groeijende; c) de *paarden-aloë*, *aloë caballina.* De bestanddeelen der aloë zijn zeepstof (aloëstof), hars, acidum gallicum, albumen. Het aloëzuur is in wijngeest met heet water volkomen oplosbaar.

Men gebruikt dezelve als een prikkelend, bederfwerend, zuiverend, uitdroogend middel bij oude, slappe, kwaadaardige, voortknagende, phagadaenische zweren, kankerzweren, caries, gangraena humida in verbinding met cortex peruvianus, camphora, oleum terebinthinae. Tegen ascarides beveelt men klisteren van 3 — 8 gr. aloë. In- en uitwendig gegeven, wordt zij geroemd tegen hardhoorendheid. In verbinding met andere verdeelende middelen tegen gewrichtswaterzucht.

℞ Aloës,
Mastichis aa. dr. ij,
Picis burgund. unc. j,
Spirit. vin. rectif. q. s.
ad mass. emplast.

℞ Aloës succotrin.,
Gg. Myrthae elect. aa. dr. iij,
— Mastichis,

— Olibani aa. dr. jβ,
Terebinth. venet. unc. jβ,
Cerae flavae unc. ivβ.
M. Emplastrum balsamicum.

Fr. Carvela wendt bij engelsche ziekte de volgende methode aan als eene door talrijke gelukkige gevallen bevestigde. De lijder word op den ruggegraad, het borstbeen, aan hand- en voetgewrichten me theriac ingewreven, en na deze inwrijving een weinig aloëpoede op deze plaatsen gestrooid. De deelen worden vervolgens ingewikkeld en blijven alzoo tot den vierden dag, wanneer eene nieuwe inwrijving wordt gedaan. Nadat nu wederom vier dagen voorbij zijn, wordt zij ten derde male herhaald. Zelden worden meer dan vier inwrijvingen verrigt. Met het uitwendig gebruik wordt het inwendige verbonden. Men laat verder van de bloemen en bladeren der volgende planten: centaurea minor, loricera caprifolium, verbena oss., teucrium chamaedryos, prunella vulg., centaurea benedicta, plantago psyllium en van rad. aristolochiae rotund. een vrij sterk aftreksel bereiden, en daarvan gedurende den tijd der inwrijvingen door zuigende kinderen dagelijks eenige malen 3 — 4 kleine lepels vol en door oudere lijders dagelijks 2 — 3 oncen met een weinig honig gebruiken. *Nasse* in Bonn bevestigt het nut dezer methode.

Verder bevelen verscheidene artsen de zuivere aloë als fijn poeder dagelijks een grein in het oog te blazen tegen eenvoudige dynamische epiphora, welke op traagheid der sereuse arteriën berust, *Boerhave* beveelt een oogpoeder aan van 6 gr. aloë en dr. j suiker, om in het oog te strooijen tegen maculae corneae. Bij hetzelfde gebrek en tegen staphyloma beveelt *Beer* eene zalf aan uit 10 gr. vitriolum zinci, even zooveel acetas cupri en alumen ustum, unc. β honig en 8 gr. aloë. Bij eene putride verettering van de inwendige oppervlakte der oogleden gebruikt men met nut een mengsel van aloë en myrrha, van elk een scrupel, camphora en vitriolum album aa gr. vij, dr. iβ mel rosarum en 2 unc. aqua rosarum en aq. absinthii. Tegen zwelling en ontsteking van den tranenzak prijst men eene oplossing van aloë en myrrha in aq. salviae of aq. rosarum.

℞ Tut. praeparat.
Croci metallor.

Aloës succotrin. aa. dr. j,
infund. vin. alb. ℔ j;
ad digestion. expone soli per
aliquod temp. Col. d. s. *Vinum ophthalmicum Janini.*

Met rozenwater gemengd tegen zwakte der oogen, oogontstekingen en vlekken van het hoornvlies.

In lateren tijd worden de versche aloëbladeren en het in dezelve bevatte sap bij verbrandingen zeer geroemd. Men legt namelijk op de plaats der verbranding de in de breedte gespletene bladeren der aloëplant of bestrijkt de gebrande plaatsen met het versche uitgeperste sap der bladeren; aanstonds zou de pijn verdwijnen en in korten tijd de genezing volgen.

℞ Aloës lucidae,
Myrrh. aa. dr. j,
Carbon. ppt. unc. jβ.

M. f. pulv. S. dagelijks 1—2 maal in te strooijen en vóór de herhaling van het instrooijen met laauw water af te spoelen (bij stinkende atonische zweren).

Vogt.

Althaea, van *althaea officinalis L.*, *gewone heemst*, eene voortdurende, in zuidelijk Duitschland aan wegen en grachten in het wild groeijende plant, welke bij ons in de tuinen gekweekt wordt. Officineel zijn de *herba et radix althaeae.* De bestanddeelen dezer plant zijn slijm en zetmeel met extractiefstof.

Men gebruikt hoofdzakelijk den wortel, omdat deze meer slijm dan de bladeren bevat. Men gebruikt denzelven in fomentatiën en omslagen om abscessen rijp te maken, bij geïnflammeerde zweren van de opperhuid en pijnlijke ontstekingen van dezelve, zooals b. v. door vesicantia en sinapismi, wanneer zij zeer spoedig de hevige pijn verzachten; eveneens bij geïnflammeerde haemorrhoïdes en verbrandingen; als gorgeldrank bij angina inflammatoria. Als inspuiting gebruikt men denzelven in het eerste tijdperk van den druiper, bij witten vloed, ontsteking en afzondering van scherpe stoffen in de scheede, bij de steensnijding. Als clysma bij diarrhoea, krampen in den buik. Hiertoe kan men ook de officinele *species emollientes ad enema* gebruiken, welke uit 1 dl. radix althaeae, 2 dl. flores chamomillae en 1 dl. gestooten lijnzaad bestaan. Deze clysmata

werken zeer omhullend en verslappend op den endeldarm. Bij de dentitie der kinderen gebruikt men den wortel, om ze daarop te laten bijten. Bij inflammatoren toestand der organa respirationis en deglutitionis als damp van het afkooksel ingeademd, bij pijnlijke haemorrhoïdaaltoevallen, vooral der geslachtsdeelen, dezelve aan de lijdende deelen gevoerd.

Het afkooksel, uit 2 dr. van den wortel en 2 oncen water bereid, is een voortreffelijk middel tegen alle acute oogontstekingen, voornamelijk bij de catarrhale, met of zonder toevoeging van opium of extractum saturni; bij ophthalmia gonorrhoica in het stadium acutum met een weinig melk vermengd. Bij psorophthalmie om het lastig jeuken en branden te verminderen; bij de pokken, wanneer er zich een in het oog ontwikkeld heeft, met toevoeging van eenige greinen sal ammoniac. Ten einde bij mazelen de oogen te beveiligen, kan men de scherpe tranen met een afkooksel van althaea en een weinig melk vlijtig uitwasschen.

Het decoctum althaeae is een der beste voermiddelen voor oogwaters, vooral wanneer in deze loodzouten bevat zijn, dewijl het met deze niet, evenals de arabische gom en het kweepittenslijm, een onoplosbaar praecipitaat vormt. Men neemt hiertoe scr. ij wortel met dr. vj water tot op dr. iv ingekookt.

Voor uitwendig gebruik laat men 2 — 4 dr. met 8 — 9 oncen water of melk tot op 6 oncen inkoken en verbindt hiermede malva, cicuta, flores sambuci, kruim van wittebrood enz., en gebruikt het als fomentatie, inspuiting, mondspoeling en gorgeldrank; voor clysmata 3 dr. op een paar koppen water ligt ingekookt. De radix althaeae is ook een bestanddeel der *species pro gargarismate.*

Unguentum althaeae, *unguentum flavum.* Het uitgekookte althaeaslijm en dat van semina foeni graeci wordt met reuzel, was en hars tot eene consistentie van zalf gebragt en met curcuma geel gekleurd.

Het behoort tot de verweekende, verslappende, verdeelende zalven. Men gebruikt hetzelve bij pijnlijke haemorrhoïdes, ontstekingen van gevoelige organen, zoo als der borsten, bij ontvellingen derzelve, verbrandingen enz. Met kamfer verbonden wordt het aanbevolen tegen ontsteking der pisbuis, langs dezelve ingewreven. Het unguentum althaeae dient ook tot basis voor andere prikkelende zalven.

℞ Rad. althaeae,
Fol. malvae,
Herb. melilot.,
Flor. chamomill.,
Sem. lini aa. unc. j.

C. C. M. f. Species. D. S. Met eene genoegzame hoeveelheid melk tot de consistentie van pap te koken (als cataplasma).

Alumen crudum, *ruwe aluin.* Een uit alumina, zwavelzuur, potassa of ammonia en kristalwater bestaand zout, hetwelk deels in de natuur bereids gevormd gevonden, b. v. in de aluingrotten te Capo Miseno, deels echter in aluinkokerijen fabriekmatig uit gerooste aluinertsen gewonnen wordt. In den handel komen verscheidene soorten voor, namelijk de ruwe of roomsche (de beste), de gemeene, witte en de brunswijker aluin. De aluin komt gewoonlijk in kleurlooze, doorschijnende octaëders voor, smaakt zoet-zuurachtig, zamentrekkend en lost zich in 18 dl. koud water en in minder dan gelijke gewigtsdeelen kokend water op (unc. j van het eerste lost 24 gr. op).

Men gebruikt den aluin als een bloedstillend middel bij neusbloedingen, wanneer men of eene oplossing laat optrekken of volgens *Trousseau* verscheidene malen daags 5—6 gr. laat opsnuiven; bij bloedingen uit den mond, van het tandvleesch, voornamelijk van scorbutischen aard, uit den keel, als gorgelwater; uit de pisbuis, scheede, baarmoeder, als injectie of door het inbrengen van eenen met aluinsolutie bevochtigden tampon. Evenzoo bij haemorrhoïdale bloedvloeijingen. Bij parenchymateuse en traumatische, voornamelijk bij atonische bloedvloeijingen uit kleine vaten. Zoo heeft men voor gevallen, dat het bloed ten gevolge eener amputatie of van eenige andere belangrijke operatie aanhoudend het verband doordringt en den geopereerden met gevaar bedreigt, aanbevolen om het pluksel met aluinoplossing te doortrekken en op hetzelve poeder van aluin te strooijen, en wel daar, waar het onmiddellijk in aanraking met de wond komt. Bij sterke bloeding uit bloedzuigerwondjes strooit men aluin op.

Bestaat er neiging tot inflammatie of ware plethora, dan is deszelfs gebruik nadeelig, dewijl hij snel en krachtig de welligt critische bloeding stilt; in het algemeen mag de aluin slechts in die

gevallen gebruikt worden, wanneer de bloeding door verlamming der vaateinden of door oplossing der sappen veroorzaakt wordt.

Uitwendig aangewend is hij verder een krachtig zamentrekkend, bederfwerend middel. Als adstringens heeft hij de voorkeur boven zuren, daar hij niet bijtend werkt, dewijl het in denzelven bevatte zuur gedeeltelijk geneutraliseerd is. Dezelve is in alle die gevallen aangewezen, waarin wij den verloren tonus en contractiekracht der vaste deelen wederom willen herstellen, of waar men anormale afscheidingen en uitvloeijingen wil tegengaan.

Om deze reden gebruikt men hem in omslagen bij kneuzingen, ter versterking der banden na ontwrichtingen, bij beginnend struma, fungus genu (*Plenk*), beengezwellen en chronische ontsteking der slijmbeurzen, tegen doorliggen en om de kwade gevolgen der verwondingen bij lijkopeningen te verhoeden. Tegen prolapsus vaginae, uteri; tegen prolapsus ani beveelt *Helvetius* zetpillen aan uit gelijke deelen aluin en tragacantslijm, van de lengte en dikte eens vingers, welke 2—3 uren lang in den endeldarm moeten gedragen worden. Bij vrouwen wendt men denzelven met poeder van eikenbast in linnen genaaid in de scheede aan. Tegen nadruiper, fluor albus, prurigo pudendi muliebris, kankerachtige aandoening der baarmoeder, bij verslapping der uvula, tegen slap, ligt bloedend tandvleesch, tegen stinkenden adem, welke zijne zitplaats heeft in de keelholte en niet uit de organa digestionis oorspronkelijk is; bij angina gangraenosa en ulcera scorbutica in de mondholte, losse tanden, aphthae, polypi, enz.

Laenec en *Velpeau* wenden den aluin aan tegen alle ontstekingen van den mond en der keelholte, van den aanvang af aan en met het beste gevolg. Men neemt fijn poeder van aluin (of eene geconcentreerde oplossing als gorgelwater) en brengt dit poeder door middel van den bevochtigden wijsvinger in den mond, bestrijkt daarmede alle aangedane plaatsen en laat dan iets later met de aluinoplossing gorgelen. *Petrequin* beveelt denzelven tegen doofheid aan, welke een gevolg is van chronische keelontsteking. De ontstokene plaatsen worden met aluin aangeraakt, of een gorgeldrank van 1 dr. op 5 onc. decoctum hordei en 1 onc. siroop, welke zoolang mogelijk in de keel gehouden wordt, gebruikt. Volgens *Trousseau* toont de aluin zich nuttig in de acute ontsteking van het slijmvlies der schee-

de, vooral bij kleine meisjes, welke somwijlen epidemisch heerscht, en met eene pseudomembraneuse exsudatie verbonden is.

Tegen slappe, sponsachtige, sterk vloeijende, scrophuleuse en carcinomateuse zweren, bij gangraeneuse zweren, voornamelijk bij het ontstaan door doorliggen, bij hospitaalsversterving, bij ontsteking en ontvelling der tepels, tegen geïnflammeerde haemorrhoïdes, herpes, bij moedervlekken, die op vaatuitzettingen berusten. *Leurs* gebruikte volgens *van Gesscher* bij sponsachtige kankerzweren aluin en loodsuiker, in aqua plantaginis opgelost, dagelijks 2—3 malen door middel van pluksel opgelegd, met groot nut. Een mengsel van aluin en sublimaat in water gekookt gebruikte *Plenck* ter verdelging der sponsachtige en hardnekkigste condylomata. *Sachs* zag zeer groot nut van hand- en voetbaden van eene aluinoplossing met wijnazijn gemengd tegen bevriezing. Deze plaatselijke baden moeten echter reeds in het begin van den herfst en wel dagelijks tweemalen en minstens gedurende eene maand lang gebruikt worden. Eveneens beveelt men een smeersel aan uit aluin, eijerdoijer en spiritus vini camphoratus tegen vorstbuilen en ter verhoeding van het doorliggen. *Schlesier* beveelt bij bevriezing warme omslagen aan van fijn gewreven roggenbrood, azijn en, al naar de hoeveelheid, 2—4 lood poeder van aluin tot eene pap gekookt, deze op linnen gestreken en zoo warm, als het verdragen kan worden, om het bevrozen deel geslagen en te verwisselen zoo dikwijls dezelve bekoeld is, en 8—16 uren daarmede onafgebroken voort te gaan. Ter versterking en opwekking der door de vorst in derzelver vitaliteit verzwakte en verlamde deelen laat men vervolgens een' tijd lang een mengsel van spiritus camphorae, tinct. crocat. en murias ammoniae inwrijven, ten einde de dispositie tot nieuwe bevriezing of recidiven voor altijd op te heffen. Een zeer werkzaam waschwater tegen niet opengebrokene vorstbuilen aan handen en voeten is een afkooksel van 2 pd. eikenbast met 10 pd. water, tot op een derde ingekookt, en vervolgens 2—4 lood aluin bijgemengd. Dit middel moet in het najaar terstond worden aangewend, zoodra er jeuken ontstaat; bij open gebrokene vorstbuilen past het niet. Twee à drie baden, dagelijks $\frac{1}{2}$—$\frac{3}{4}$ uur lang gebruikt, zijn gewoonlijk ter genezing voldoende. Daar echter de eikenbast de huid bruin kleurt, beveelt *Most* bij dames het volgende werkzame middel aan:

℞ Spirit. sapon.
—— camphor. aa. dr. j,
Liq. sal. ammon. caust. dr. ij.
M. S. Het lijdende deel daarmede sterk in te wrijven.

Bij verbrandingen in den tweeden graad is eene aluinzalf een zeer krachtig en tevens pijnverdrijvend middel. Wanneer zich blaren gevormd hebben, worden de groote maar niet de kleine geopend, en dan verbindt men dezelve driemaal daags met deze zalf op linnen lapjes gestreken. Bij speekselvloed beveelt men een gorgelwater van aluin aan. Als clysma bij hardnekkige diarrhoea, dysenterie, nadat de ontsteking is opgeheven, in verbinding met opium.

In de oogheelkunde gebruikt men den aluin tegen laxiteit van het bindvlies, wanneer het na voorafgegane sterke uitstortingen zakvormig is uitgezet, en tegen de gevolgen van hevige chemosis, tegen sponsachtige uitwassen der caruncula lacrymalis en der oogleden (met witten vitriool); tegen blennorrhoea neonatorum in het tijdperk van volkomene relaxatie, tegen zoogenaamde traanfistels, welke na verwijderde mechanische hinderpalen slechts door overmatige afzondering uit aanwezige atonie van het slijmvlies voortduren; tegen maculae corneae, welke met laxiteit verbonden zijn en door zwakte onderhouden worden; tegen variceuse vaten van het bindvlies. Tegen staphyloma beveelt *Richter* den aluin aan; tegen hydrophthalmos door atonie, tegen prolapsus iridis, vooral na de operatie van den graauwen staar, bediende *Conradi* zich van een mengsel van aluin, loodextract en opiumtinctuur. Bij oogontstekingen in het tweede tijdperk en in het algemeen daar, waar slapheid aanwezig is; bij scrophuleuse oogontstekingen, wanneer de oogleden oedemateus zijn. Bij omkeering der oogleden door zwelling van het inwendige vlies, en tegen binnenwaartskeering van dezelve door verslapping der uitwendige huid, met een decoctum cort. quercus verbonden.

Uitwendig wendt men den aluin aan in poedervorm, hetzij zuiver op zich zelve, b. v. om aphthae te bestrooijen, om in te blazen bij laryngitis exudatoria, als oogpoeder, of in verbinding met andere styptische middelen als strooipoeder bij bloedingen. Als toevoegsel bij electuaria dentifricia, linctus (dr. j — jβ op 1 unc. sap). In zalfvorm (4 gr. op dr. ij vet voor oogzalven, dr. j op unc. ij boter bij variceuse haemorrhoïdes); in oplossing als mond- en gorgelwater dr. j — jβ op

unc. vj, bij klisteren scr. β — dr. β en andere inspuitingen gr. xv — dr. jβ op unc. vj, in oogwaters gr. xv — scr. ij op unc. iv, in omslagen en wasschingen (dr. ij op unc. viij) en baden (unc. iij — v op het bad).

℞ Unguent. saturn. unc. β,
Alum. crud. dr. ij,
Opii puri dr. β.

M. f. Ung. S. Om in te wrijven (tegen geïnflammeerde haemorrhoïdes. In den beginne ontstaat er eene brandende pijn, welke echter in korten tijd tevens met de haemorrhoïdes verdwijnt).

Rust.

℞ Alumin. crud. part. ii,
Aether. nitr. alc. part. vj.

D. Tegen holle kiezen.

Black.

℞ Alumin. crud. unc. β,
Gummi kino dr. j.

M. f. pulvis. S. Om in te strooijen bij slappe zweren en ontvelde tepels.

℞ Alum. crud. dr. j.
Solve in
Aq. rosar.
Aq. sambuci aa. unc. j;
adde
Spirit. vini rft. unc. β,
Album ovi nr. j.

M. S. Om te wasschen, omgeschud. Tegen ontvellingen door lang liggen. *Niemeier.*

℞ Alum. crud. dr. j,
solve in
Infus. flor. rosar. rub. unc. x,
Mell. rosar. unc. j.

M. S. Om te gorgelen (*Brera's* gargarisma adstringens bij lymphatische zwelling der uvula, van het palatum mollum, der tonsillae).

℞ Alumin. gr. xv,
Aquae rosar. unc. iv,

Opii scr. β,

Mucilag. gummi mimosae unc. β.

D. S. Om in te spuiten. Tegen torpide gonorrhaea.

Rust.

℞ Camphorae,

Opii pulverat. aa. scr. j — dr. β.

Tere cum

Balsam. peruv. dr. j.

Adde

Aluminis subt. pulv. dr. jβ,

Unguent. plumbici unc. β.

M. f. Unguent. S. Zalf tegen bevriezing.

Rust.

℞ Alum. crud.

Vitriol. alb. aa. dr. β,

Aquae destill. unc. j.

M.

Dit mengsel is de *aqua aluminis compos. Ph. Edinburg.* en wordt gebruikt als inspuiting tegen slijmvloeijing, als oogwater tegen chronische oogontstekingen en als waschwater tegen hardnekkige huiduitslagen.

℞ Pulveris gummi arabici,

——— colophonii,

——— aluminis crudi aa. unc. j.

M. *Pulvis stypticus Pharm. Hass.*

℞ Alumin. crud. scr. β,

Aq. rosarum unc. iv.

M. D. S. Oogwater tegen zwelling en laxiteit van het bindvlies na chemosis, wanneer het ontstekingstijdperk volkomen voorbij is.

Reil.

℞ Alumin. dr. ij,

Sacchar. saturn. scr. j,

Aq. destill. unc. viij.

M. S. Dagelijks verscheidene malen het oog daarmede te wasschen, wanneer bij eene langdurige oogontsteking het oog rood, vochtig, slap en onpijnlijk is. *Richter.*

℞ Alum. crud. dr. j,
Aq. fontan. unc. iv,
Spirit. frument. scr. ij.

M. S. Tegen variceuse vaten der oogen met een penseel aan te strijken.

℞ Alum. crud.
Vitriol. alb. aa. unc. β,
Aq. destill. unc. xxxij.
Coq. usque ad solut. et filtra.

S. Oogwater tegen tranenvloed en roodheid der oogen.

Alumen ustum, *s. calcinatum, sulphas aluminae et potassae, sulphas aluminico-kalicus.*

Wanneer gekristalliseerde aluin door branden in eenen smeltkroes van zijn kristalwater wordt beroofd, gaat hij in eene ligte, witte, sponsachtige massa over en vormt den gebranden aluin.

Men gebruikt denzelven als opdroogend, bijtend middel, om sponsachtige uitwassen in zweren te vernietigen, bij fungus aan den navel van jong geborenen, bij onzuivere, slappe, veel waterigen etter afzonderende zweren, bij syphilitische zweren, hospitaalsversterving, bij bloedingen met gelijke deelen arabische gom, bij zweren, welke door het ingroeijen van den nagel in het vleesch ontstaan (is zeer aan te bevelen). Men gebruikt denzelven hier op de volgende wijze. Nadat eenige weekmakende omslagen gebruikt zijn, neemt men met eene schaar het in de zweer zich bevindende gedeelte van den nagel weg, en vult de holte met gebranden aluin aan, ten einde de vochtigheid der zwerende vlakte op te droogen en het groeijen van den nagel te verhinderen. Dagelijks neemt men de door den aluin gevormde korst weg. Bij beginnende gangraena nosocomialis, wanneer zich slechts enkele grijze plekken in de zwerende vlakten vertoonen, beveelt *Somme* het opstrooijen van den gebranden aluin aan; als voorbehoedmiddel tegen vorstbuilen.

Tegen oogontstekingen, die door plaatselijke zwakte en verslapping onderhouden worden; *Sims* roemt denzelven hierbij, met dubbel zooveel witte suiker gemengd in het oog geblazen. Hetzelfde poeder gebruiken anderen tegen de verslapping der conjunctiva na oogontstekingen. Bij staphyloma, bij maculae corneae: aluin met gelijke deelen suiker. Om het pterygium oculi weg te bijten, be-

veelt men een mengsel aan van aluin, witten vitriool, borax, van elk gelijke deelen, en witte suiker. (*Beer.*)

In zweren laat men denzelven door middel eener penneschacht instrooijen; beter is het echter, denzelven met zacht geschaafd lijnwaad op te leggen. *Sharp* beveelt de verbinding met merc. praecip. rbr. in gelijke deelen aan als een voortreffelijk escharoticum (pulv. anglicus). (Ter beperking van luxurieuse granulatie in groote wonden zou de gebrande aluin werkzamer dan de helsche steen zijn; wil men hem gebruiken, dan reinigt men de wond, bestrooit haar eene of meerdere lijnen dik met aluin en vindt dan na twee dagen eene korst, onder welke de wond versch, rood en zonder luxurieuse granulatie gevonden wordt. Onaangename uitwerkselen heeft men hierbij niet te vreezen.)

℞ Amygdalar. amar. unc. viij,
Mellis unc. vj,
Alumin. calcinati,
Olibani aa. unc. ij,
Sinapis,
Camphorae aa. unc. β,
Vitell. nr. iij.

M. *Cadet* schrijft volgens *Swediaur* dit deeg voor tegen vorstbuilen. Men verdunt hetzelve met een weinig water, en wrijft daarmede des morgens en des avonds handen en voeten, waarop men dezelve met niet volkomen laauw water afwascht en afdroogt.

℞ Aluminis usti gr. iij,
Croci gr. j,
Sacchar. alb. dr, j.

M. f. pulv. D. S. Tegen maculae corneae.

Mauchard.

℞ Sacchari albi unc. β,
Aluminis usti dr. β,
Vitrioli gr. viij.

M. f. pulv. D. S. Om in te strooijen tegen fungeuse encanthis.

ALUTA, *leder.* Men gebruikt zacht leder, om op deszelfs zachte vlakte pleister te strijken. Men verschoont daardoor de bovenliggende kleedingstukken; ook houdt het de door het ligchaam ontwikkelde warmte meer terug, Verder gebruikt men het ter berei-

ding van spalken; deze hebben wel is waar het voordeel, dat men denzelven naar de hoedanigheid van het gekwetste deel de noodige lengte en breedte kan geven, en dat zij zich goed om het deel aansluiten, maar verliezen bij het gebruik van natte omslagen derzelver vastheid en kunnen daarom niet in alle gevallen gebruikt worden. *Brünningshausen* beveelt spalken aan, welke uit leder zoo naauwkeurig naar den vorm der ledematen vervaardigd zijn, dat zij de verhevenheden en verdiepingen derzelve opnemen. Zij zijn met een duurzaam lak overtrokken en zoo lang, dat zij over het bovenste en onderste einde der ledematen reiken. Zie *Stark's* Anleitung zum Verband, Jena 1838, pag. 79.

Ammonia, *vlugtig alcali*, *ammoniac.* De onder dezen naam bekende alcalische verbinding van stikstof en waterstof komt in gewone temperatuur in gasvorm voor — *ammonia-gas*, *ammonia gasiformis*, *gas ammoniacum.* In zuiveren toestand komt zij in de natuur niet voor, maar wel ontwikkelt zij zich in verbinding met andere stoffen, vooral zuren, bij de rotting van dierlijke stoffen en bij de ontleding dezer door het vuur. Zij laat zich gemakkelijk daarstellen, wanneer men een mengsel van gelijke deelen bijtenden kalk en zoutzure ammonia (sal ammoniac) aan eene matige warmte blootstelt, waarbij zich een gedeelte van den kalk met het in het sal ammoniac bevatte chlorium verbindt en alzoo chloruretum calcii, water en ammonia gevormd wordt, welke laatste in gasvorm ontwijkt en in daartoe geschikte toestellen kan opgevangen worden. Zij is kleurloos, doorschijnend, heeft eenen eigendommelijken, sterken, prikkelenden reuk, eenen bijtenden smaak en wordt begeerig door het water geabsorbeerd. De ammonia werkt vlugtig prikkelend op de zenuwen der huid en der nabijgelegene deelen, en verheft alzoo de zwakte van het zenuwleven; door deze zenuwprikkeling veroorzaakt zij echter ook eene grootere werkdadigheid in het vaatstelsel en vooral in de lymphatische vaten der huid, waardoor de resorptie in de dieper, doch nog nabij de huid gelegene deelen versterkt wordt.

Men gebruikt dezelve uitwendig zelden als verdeelend middel, en dan ook slechts nog daar, waar de huid vochtigheid noch vet verdragen kan, zooals b. v. bij oedemateuse gezwellen en ter weder voortbrenging der podagra, wanneer er metastasis op edele organen heeft plaats gehad. Als hoogst werkzaam middel wordt zij

tegen oogzwakte en amblyopie geroemd. De verbinding van gelijke deelen sal ammoniac en bijtenden kalk, bij drooge omslagen gevoegd, werkt, daar het ammoniagas vrij wordt, gewoonlijk gunstig ter verdeeling van verhardingen en chronische gezwellen, welke na kneuzingen ontstaan zijn, alsmede ter bevordering der absorptie van uitgestorte vloeistoffen, b. v. in de tunica vaginalis testis (*Voigtel*).

De volgende ammoniapraeparaten worden in de heelkunde aangewend.

1) Acetas ammoniae, *ammonium aceticum*, *azijnzure ammonia.* Dit zout laat zich moeijelijk in droogen vorm bereiden, maar tot officineel gebruik dient eene waterige oplossing van hetzelve, de *spiritus Mindereri*, *liquor acetatis ammoniae*, *geest van Minderer.* De beste bereidingswijze is die, naar welke men eene bepaalde hoeveelheid carbonas ammoniae met de noodige hoeveelheid geconcentreerden azijn verzadigt en deze verzadiging met zooveel water verdunt, dat het geheel een bepaald gewigt verkrijgt. De spiritus Minderi is eene kleurlooze, waterheldere, neutrale vloeistof, van eenen eigendommelijken flaauwen reuk en prikkelend zouten smaak.

Dezelve is een zeer werkzaam verdeelend en oplossend middel, Hij werkt sterk prikkelend op het systema lymphaticum, waardoor de resorptie bevorderd wordt, maar slechts zwak op de zenuwen en vaten. Hij dient daarom in gevallen, waar men de resorptie wil verhoogen, maar van andere sterkere middelen eene nadeelige inwerking op de sensibiliteit en irritabiliteit van het huidorgaan vreest, van daar tegen ontstekingachtige toestanden, of wanneer men derzelver ontstaan door het plaatselijk middel wil vermijden.

Men gebruikt denzelven bij bloedextravasaten, door kneuzingen, ontwrichtingen en beenbreuken ontstaan, bij lymphatische exsudaten, voornamelijk aan de gewrichten, bij struma, bij wateraanzameling in het kniegewricht, in de tunica vaginalis testis, bij arthrocace en tumor albus, wanneer zij uit rheumatische oorzaak ontstaan zijn (*Richter* beveelt denzelven met ossengal verbonden bij deze ziekte aan). Bij zwelling en verharding der klieren met extractum cicutae, tegen chronische zwelling der ballen en zogklonters wordt de spiritus Mindereri zeer geroemd; zoo ook tegen zomersproeten, eerst met gelijke deelen water verdund, daarna zui-

ver. Ter verdeeling van varices, bij versch ontstane tumores cystici, sarcomata, beengezwellen, tegen rheumatische en catarrhale hoofdpijnen, bij vorstbuilen en alle ligte ontstekingen, zooals b. v. door insektensteken. *Brand* verklaart denzelven voor een goed middel bij aanvallen van gewone angina, warm op flanel om den hals geslagen. *Thomson* prijst wasschingen van eene halve pint met 10 oncen water en 4 oncen wijngeest tegen porrigo; vervolgens onvermengd als waschwater tegen roosachtige ontsteking der borsten bij het zogen; als inspuiting bij gonorrhoea.

Tiemann gebruikte denzelven met gevolg bij catarrhale en rheumatische oogontsteking. In den beginne mengde hij eene kleine hoeveelheid bij een afkooksel van slaapbollen, en later gebruikte hij denzelven met opium vermengd en met zeer weinig rozenwater verdund. *Richter* beveelt den spiritus Mindereri aan als oogwater bij zwarten staar met infusio valerianae vermengd; met ossengal verbonden ter verdeeling van verduisteringen van het hoornvlies. *Arnemann* beveelt hem, met extractum cicutae of digitalis vermengd, bij zwelling en ontsteking van den saccus lacrymalis aan. Bij bloeduitstorting in de holte van het oog of bij het bloedoog. *Brande* beveelt tegen chronische oogontstekingen een oogwater aan van dr. β spirit. Minder., 3½ once rozenwater en dr. j tinctura opii.

Men laat den spiritus Mindereri, zuiver of met water verdund, met kompressen opleggen. Werkzamer wordt dezelve, wanneer men hem met kamferazijn laat verzadigen.

℞ Spirit. Minder.
Olei amygd. dulc. aa. unc. j,
Sal. ammon. dep.
Laud. liquid. Sydenh. aa. dr. j.

M. S. Om in te wrijven (Tegen zogklonters).

℞ Spirit. Minder. dr. ij,
Aq. rosar. unc. ij,
Extract. cicutae,
Fell. tauri inspissat. aa. dr. j,
Extract. opii gr. vj.

M. D. S. Tegen verduisteringen van het hoornvlies.

Richter.

2) Carbonas s. subcarbonas ammoniae s. ammonia

aërata, *sal urinosum purum*, *alcali volatile siccum*, *ammonia praeparata*, *carbonas ammonicus*, *ammonium carbonicum s. subcarbonicum*, *koolstofzure ammonia*, *vlugtig loogzout*, is een zout, dat uit koolstofzuur en ammonia bestaat, droog, wit, naaldvormig en vlugtig is, doordringend pisachtig riekt, scherp bijtend smaakt en door sublimatie van 1 dl. tot poeder gebragte en gedroogde sal ammoniac en $1\frac{1}{4}$ dl. droog en fijngewreven krijt bereid wordt. Het is in 2 — 3 deelen koud en gelijke deelen warm water oplosbaar.

Men gebruikt het uitwendig als een vlugtig prikkelend en als verdeelend middel, vooral om de lympha-vaten vlugtig op te wekken en de resorptie te bevorderen, Werkt zachter, maar meer aanhoudend dan de spiritus salis ammoniaci. Met 6 dl. vet tot eene zalf gemaakt gebruikt men het als verdeelend middel tegen zwelling en verhardingen der borsten, kliergezwellen, struma, lymphatische afzettingen, exsudationes, ecchymoses. *Brande* verzekert bij rheumatische en spasmodische pijnen voortreffelijke werking van eene pleister uit 1 dl. carbonas ammoniae en 3 dl. extractum belladonnae gezien te hebben. Tegen angina membranacea beveelt men dr. ij carbonas ammoniae met unc. ij unguentum ceratum aan, en daarvan dr. ij als afleidend middel gedurende $\frac{1}{4}$ uur op het voorste en zijdelijke gedeelte van den hals te leggen, en dit met een zakje van warme asch te bedekken, waarop blazen op de huid ontstaan en na eenige dagen afschilfering der opperhuid volgen zouden.

In dampvorm gebruikt *Becker* den carbonas ammoniae tegen rheumatische en nerveuse hardhoorendheid, terwijl hij denzelven in kokend water oplost en de opstijgende dampen door middel van eenen trechter in de uitwendige gehoorbuis leidt. Van den dampvorm kan men zich ook ter ontwikkeling van vlugtige ammonia bij asphyxie, onmagt, als opwekkend middel bedienen. Dezelve vormt een bestanddeel van het *emplastrum volatile Kircklandi:*

℞ Empl. diachyl. simpl. unc. β,
Sapon. venet. dr. ij,
Sal. alcali volatil. sicc. dr. j.

M.

hetwelk bij koude gezwellen gebruikt wordt.

Men gebruikt den carbonas ammoniae met vette oliën verbonden

als inwrijving, in pleistervorm, dampvorm, of droog in zakjes, wanneer de huid noch vet noch vloeistof verdraagt. Meestal echter bedient men zich van den carbonas ammoniae in oplossing als:

Liquor s. spiritus salis ammoniaci aquosus, *liquor ammonii carbonici s. subcarbonici*, is eene oplossing van 1 dl. carbonas ammoniae in 5 dl. water en wordt ter verdeeling van klierverhardingen, struma, zogklonters, waterexsudaten, gewrichtsstijfheid, hetzij als omslag (wanneer dezelve slechts $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{12}$ gedeelte der vloestof mag uitmaken), of als inwrijving, wanneer men hem met vier deelen vette olie tot een smeersel verbindt, aangewend. Volgens *Hecker* zou bij doofheid, door verstoppiug der tuba Eustachiana ontstaan, een sponsje, gedoopt in eene verbinding van liquor ammonii carbonici en spiritus saponis, in deze ingevoerd, goede diensten verleenen. Tegen syphilitische zweren, opene bubones, condylomata uitwendig tot verband.

℞ Flor. arnicae unc. β,
Aceti vini q. s.
Digere per hor. In colat. unc. vj solve
Carbonat. ammoniae dr. ij.

M. S. Verwarmd om te slaan. Tegen oedema scroti, wanneer natte omslagen niet verdragen worden.

Neumann.

℞ Carb ammon. dr. j,
Unguent. rosat. unc. j,
Olei jasmini gtt. iv
M. f. unguentum.

S. Dagelijks 3—4 malen in te wrijven. Bij klonters in de borsten.

Augustin.

3) Carbonas ammoniae pyro-oleosus, *ammonium carbonicum pyro-oleosum, sal volatile cornu cervi.* Een met dierlijk-empyreumatische oliedeelen verbonden carbonas ammoniae, welke bij de drooge destillatie van hertshoorn of van beenderen als nevenproduct verkregen, en door herhaalde sublimatie over krijt gezuiverd wordt. Is een geelachtig wit zout, van eenen doordringenden ammoniacalen en empyreumatischen renk, bestaande uit ammonia, koolstofzuur en dierlijk-empyreumatische olie.

Dit zout bezit de krachten der ammonia, doch onderscheidt zich

daardoor, dat zijne werking niet zoo snel voorbijgaat en het meer aanhoudend prikkelt. Vooral verhoogt het, op de uitwendige huid gebragt, het leven in de peripherische zenuweinden en bevordert de werkdadigheid der vasa lymphatica en van het systema arteriosum. Is hoofdzakelijk slechts nuttig bij eene torpide, gevoellooze huid, vandaar bij gevoellooze, met groote verslapping verbondene gezwellen in verbinding met emplastrum cicutae, hydrargyri, diachyli, b. v. ter smelting der aanmerkelijke verhardingen, die zich zoo dikwijls om scrophuleuse zweren bevinden, ter bevordering der ettering of ter verdeeling van zeer atonische bubones; ook bij necrosis is het met nut aangewend geworden. Het kan ook gebruikt worden in die gevallen, welke bij het vorige middel zijn opgegeven. *Maitre Jean* en *Richter* bevelen het aan tegen maculae corneae.

℞ Sal. corn. cerv. gr. vij,
Fell. tauri,
Extract. cicutae aa. dr. j,
Aq. destillat. unc. ij.

M. D. S. Om met een penseel aan te wenden tegen maculae corneae. *Richter.*

℞ Sal volat. corn. cerv. gr. x,
Olei nuc. jugland. unc. ß.

M. f. Linim. Om met een penseel te gebruiken tegen maculae corneae. *Maitre Jean.*

Door oplossing van den carbonas ammoniae pyro-oleosus in water verkrijgt men den

Spiritus cornu cervi rectificatus, *liquor ammoniae pyro-oleosae*, *geest van hertshoorn*, welke als het vorige middel gebruikt wordt. *Quarin* laat denzelven tegen maculae corneae bij droppels in de oogen droppelen; bijt dezelve te zeer, dan wordt hij met rozenwater verdund.

4) Ammonia caustica liquida, *liquor salis ammoniaci cum calce viva paratus*, *ammonia (pura) liquida*, *sal alcali fluor*, *aqua ammoniae*, *vloeibare ammonia*, *bijtende*, *vlugtige geest van sal ammoniac.* Wordt bereid, wanneer men gelijke deelen gebranden kalk en ruwe sal ammoniac in verbinding met water aan destillatie onderwerpt en de overgaande dampen in eenen ontvanger opvangt, welke eene zekere hoeveelheid gedestilleerd water bevat.

De ammonia liquida is eene heldere, kleurlooze, vlugtig prikkelend en doordringend riekende vloeistof.

Brengt men deze vloeistof onvermengd op de huid, dan veroorzaakt zij oogenblikkelijk een brandend gevoel, op welke roodheid volgt, welke, naar omstandigheden, in eene blaasvormige opheffing der opperhuid of in eene brandkorst kan overgaan; verdund is zij een krachtig opwekkend en verdeelend middel.

Onvermengd gebruikt men haar ter vernietiging van het gift bij vergiftigde wonden. Grooten roep heeft zij te dezen opzigte verworven tegen den beet van vergiftige slangen, van otters en adders. Bij den beet van dolle honden verleent zij ter veronzijdiging van het contagium goede diensten. De meestal hevige pijnen, welke na den steek van insecten, wespen, bijen, enz. ontstaan, worden door het aanraken met ammonia liquida snel verminderd. Ter vernietiging van het schurftgift, wanneer zich alleen op de besmette plaats eenige puisten vertoonen. Ook in plaats van sinapismi, om de huid rood te maken en blazen te trekken, is zij gebruikt. Tegen nerveuse tandpijnen, met den vinger op de wang ingewreven; tegen rheumatische en krampachtige pijnen, op de lijdende plaatsen; bij angina gangraenosa en klierzwellingen in scharlakenkoorts, uitwendig aan den hals ingewreven, ten einde dezelve spoedig tot verdeeling te brengen. Volgens *Werner* moet men bij zogklonters de borsten met een kompres bedekken en van tijd tot tijd zooveel ammonia liquida hierop droppelen, tot de zieke een zacht branden gevoelt en er zich eene ligte roodheid vertoont. Wordt deze handelwijze eenige malen herhaald, dan zouden de verhardingen zich volkomen verdeelen. *Larrey* beveelt ter verhoeding der ettering na aanwending van moxa's aan, de verbrande plaatsen daarmede verscheidene malen te bevochtigen.

Als bijtmiddel of exutorium is zij door *Vaidy* aanbevolen. Men vult een kopglas met 2 dr. amandelolie en 4 dr. ammonia caustica, legt op de vloeistof een paar brandende pitten van lampengaren, houdt het lid boven het glas, totdat dit zich heeft vast gezogen, en draait het vervolgens om, zoodat de vloeistof met de huid in aanraking komt. Na 1 — 2 uren vormt er zich eene korst, welke later van zelve losgaat. Eene meer eenvoudige, doch niet minder werkzame wijze, dan deze, is de volgende: Men snijdt in een, aan beide

zijden met ceratum bestreken, stuk lijnwaad een rond gat van ongeveer 2 duim diameter, legt het op het lijdende deel en bestrijkt de onbedekte plaats der huid met olie. Nu doopt men een 4 — 8 voudig zamengevouwen kompres in ammonia liquida, legt hetzelve op de huid, en terstond daarover een met ceratum bestreken stuk linnen. Na 1 — 2 uren ontstaat roodheid, of eene blaas, of werkelijke bijting der aangeraakte plaats, al naar dat de ammonia sterk en het kompres dik was. Wil men zeer krachtig inwerken, dan laat men het beoliën der huid na. *Gondret* gebruikt als bijtmiddel een mengsel van sebum unc. β, ol. amygd. dulc. unc. β en liquor ammon. caust. unc. j, strijkt deze zalf 1 of 2 lijnen dik op linnen, en laat dit 6 — 8 minuten liggen, wanneer hij de werking van een rubifaciens, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ uur, wanneer hij de werking van een blaartrekkend middel wil voortbrengen. Deze zalf wordt ook gebruikt om eene huidplaats tot endermatische aanwending van een geneesmiddel voor te bereiden; ook als escharoticum, en eene, door middel van dezelve bewerkte, cauterisatie op den van haren ontblooten schedel bewijst dikwijls goede diensten bij hardnekkige nerveuse hoofdpijnen, bij amblyopie, enz. In aanvallen van maagkramp, vooral van rheumatischen aard, verschaft het groote verzachting, wanneer men kompressen, daarmede bevochtigd, op de maagstreek legt, en ammonia liquida zoolang daarop giet, totdat er roodheid der huid en vrij sterk branden ontstaat.

Verdund gebruikt men dezelve ter verdeeling van gezwellen en verhardingen, zogklonters, tumor albus en scirrhus, bij oedema van afzonderlijke deelen, wanneer deze het gevolg van onderdrukking der huidwerkdadigheid is (met vlierthee verdund). Bij gangraena, wanneer zij door vergevorderden ouderdom veroorzaakt wordt, of bij zeer gevoelige individu's na kunstbewerkingen zich instelt (*Neumann*). Bij verbrandingen, bevriezingen, ter verzachting der pijnen bij prurigo, bij chronische huidziekten, als omslag bij panaritium in het eerste tijdperk (*Weikard*), bij levenloos schijnende personen in den hartkuil gewreven. Met spiritus vini camphoratus verbonden bij hoofdpijn en zwelling na kneuzingen. Met tinctura cantharidum vermengd bij paralytische toevallen. Tegen amenorrhoea en ter herstelling der onderdrukte menstruatie liet *Lavagna* 12 tot 15 droppels, met 2 eetlepels vol melk verdund,

verscheidene malen daags in de scheede spuiten. Als riekmiddel bij hevige hoofdpijnen, soporeuse toevallen, apoplexia nervosa, onmagt, schijndood, enz. Hebben chloriumgas, salpeterzuur, blaauwzuur, zwaveldampen nadeelig op de longen gewerkt, dan laat men den damp van ammonia inademen. *Schoenlein* laat een decoctum corticis mezerei met liq. amm. caust. inspuiten, ten einde den onderdrukten druiper of witten vloed wederom te voorschijn te roepen.

In de oogheelkunde gebruikt men de ammonia liquida bij zwakte der oogen, beginnende amaurosis, amblyopie. *Dünkler* geneesde de amaurosis, als gevolg van eenen hevigen vuurglans op het netvlies van het oog, in meer dan 20 gevallen, door met wijngeest bereiden spiritus salis ammoniaci, met daarin opgeloste oleum roris marini, cajaputi en cinnamomi; deels in de hand gedroppeld en de opstijgende damp naar de oogen geleid, deels een sponsje daarmede bevóchtigd, en de verdamping van hetzelve zoo sterk in den neus opgehaald, dat er eenige duizeligheid ontstond.

℞ Spirit. menth.,
—— serpyll.,
—— anthos.,
—— lavendul. aa. unc. j,
Liq. ammon. anis. unc. ß,
Bals. vitae Hoffmanni unc. j.

M. D. S. In den omtrek van het oog in te wrijven; ook als oogdamp tegen amblyopie en amaurosis.

Graefe.

℞ Liquor. ammon. caust. gtt. x,
Ol. nuc. jugland. unc. ß.

M. S. Met een penseel op de verduisterde plaatsen der cornea te strijken. De hoeveelheid der ammonia wordt vermeerderd, naarmate het oog minder prikkelbaar wordt.

Graefe.

℞ Liq. ammon. caust.,
Olei animal. foet. aa. dr. ß,
Unguenti hydrarg. cinerei dr. ij.

M. S. Om langs den zaadstreng of op den bal in te wrijven. Bij chronisch verharden bal. *Richter.*

De ammonia liquida wordt zelden voor omslagen, maar meer

voor wasschingen en inwrijvingen gebruikt. Men gebruikt haar zuiver, of met andere middelen vermengd, al naar het beoogde doel, b. v. met tinctura opii, camphora, enz.; het menigvuldigst echter met vette oliën.

Linimentum ammoniatum, *linimentum volatile*, bestaat uit 3 oncen boom- of papaverolie en 1 once spiritus salis ammoniaci, is witachtig, dik vloeibaar, van eene zalfachtige consistentie, en van sterken ammoniacalen reuk.

Het linimentum volatile is een der gewigtigste prikkelende middelen, en bewerkt eene vermeerderde werkdadigheid der huid, der klieren en der lymphavaten; daarbij is de werking aanhoudend en weekmakend, omdat de olie in de huid indringt. Men gebruikt het tegen plaatselijk vastzittende pijnen van inwendige oorzaken, zoo als angina, zijdewee, enz.; verder bij arthritische en rheumatische pijnen, bij krampachtige pisopstopping met atonischen paralytischen toestand der blaas, in de regio pudendalis en het perinaeum ingewreven; bij oedema van afzonderlijke deelen, wanneer dit het gevolg van onderdrukte huidwerkdadigheid is; vervolgens tegen koude, scrophuleuse gezwellen, verharde halsklieren, ganglia, bubones, scirrheuse verhardingen; tegen paralytische toevallen, zwakte der ledematen, stijfheid en zamentrekking der ledematen, vooral wanneer zij van rheumatischen of arthritischen oorsprong zijn. Bij beklemde breuken, ontwrichtingen, sugillationes, contusiones, beenbreuken, gewrichtswaterzucht, en met kwikzalf ververbonden bij ontstekingen en ter bevorderingen der resorptie.

Ten einde dit smeersel krachtiger te maken, kan men camphora, oleum animale Dippelii, oleum cornu cervi, cantharides (dr. ß op unc. j) bij hetzelze voegen; of wanneer men pijnen en krampen wil verzachten het laudanum liquid. Sydenh., de tinctura thebaïca of het extractum opii.

℞ Liniment. volat. dr. ij,
Unguent. hydrarg. ciner. dr. j.

M. f. unguent. D. in olla alba. S. Om in te wrijven (bij rheumatisch-catarrhale angina).

Linimentum saponato-ammoniatum, uit unc. jß zeep in 3 pd. water en 2 pd. korenbrandewijn opgelost, en met $20\frac{1}{2}$ once ammonia liquida vermengd. Dit smeersel werkt nog doordrin-

gender, maar niet zoo prikkelend, als het vorige, en dient in alle die gevallen, waarin men een' minder hevigen prikkel beoogt.

℞ Liniment. saponato-ammoniat. unc. β,
Unguent. rorismarini compos. dr. ij.
M. S. Om in te wrijven.

Linimentum volatile camphoratum, *linimentum ammoniatum cum camphora;* door zamenmenging van gelijke deelen kamferolie, boomolie en ammonia liquida bereid. Het dient als een sterk prikkelend middel om in te wrijven bij hardnekkigen rheumatismus, verlamming, koude gezwellen en verhardingen.

Aqua lucia, *eau de luce*, bestaat uit 3 gr. spaansche zeep in eene once alcohol opgelost, en vervolgens ½ dr. oleum succini en 4 onc. ammonia liquida toegevoegd.

Jussieu roemt dit water bij insectensteken, otter- en adderbeten en andere vergiftigde wonden, terwijl men tevens van dit mengsel eenige droppels in thee inwendig laat gebruiken. Omslagen van azijn of spiritus salis amm. doen hetzelfde Als riekmiddel gebruikt men het bij duizeligheid, onmagt, hysterische krampen, zenuwtoevallen. Vervolgens als toevoegsel bij prikkelende, pijnstillende inwrijfselen en waschmiddelen tegen verlammingen, rheumatismus.

Ook maakt het een bestanddeel van de opodeldoch uit.

℞ Olei amygdal. unc. j,
Liquor ammon. caust. gtt. vj,
Tinct. opii gtt. x.

M. S. Omgeschud een theelepel vol in het oor te gieten, na dit vooraf door injectie met zeepwater gereinigd te hebben. Bij otorrhoea, welker oorzaken onbekend zijn, als empirisch middel.

Rust.

℞ Spir. salis ammon. unc. j,
—— camphorae unc iij.,
Petroleï unc. jβ.

M. S. Om in te wrijven. Tegen vorstbuilen.

5) Spiritus salis ammoniaci vinosus, *liquor ammoniae vinosus*, *spiritus ammoniae*, *alcohol ammoniae*, bestaat uit 1 dl. ammonia liquida en 2 dl. zeer gerectificeerden wijngeest; wordt in dezelfde gevallen gebruikt als de liquor ammon. caust.

6) Liquor ammoniae causticae spirituosus, *spiri-*

tus salis ammoniaci alcoholicus s. aethereus. Zuivere alcohol aan ammonia gebonden.

Dit vocht verdampt ongemeen snel en veroorzaakt daardoor eene aanmerkelijke koude. Om deze reden en door de snelle opwekking der vitaliteit, die het bewerkt, heeft men het in den laatsten tijd bij schudding der hersenen, der buiksingewanden, bij kwetsingen, kneuzingen en schuddingen van uitwendige deelen aanbevolen, en wel op den oogenblik, dat het geweld heeft ingewerkt. Ook is het een krachtig opwekkingsmiddel bij krampachtig, paralytisch, rheumatisch lijden, en wordt met goed gevolg bij nerveuse gezigtszwakte, doofheid, sprakeloosheid, bij buik- en baarmoederkrampen, bij trismus (in verbinding met opium) enz. aangewend.

Het wordt of op de lijdende deelen zuiver gedroppeld, of omgeslagen, of met tinctura opii, camphora, aetherische olie, ung. neapolit., zooals b. v. bij torticolis door krampachtige spiercontractie, verbonden.

Amygdalae amarae, *bittere amandelen.* Zij komen van amygdalus communis, welke in zuidelijk Europa groeit.

Zij behooren tot de narcotische middelen en bevatten, behalve eene zachte vette olie, slijm en eiwitstof, eene bijzondere, met acidum hydro-cyanicum zeer innig verbondene, aetherische olie. In de heelkunde gebruikt men van dezelve de emulsie, het water en de olie.

De emulsie, *emulsio amygdalarum amararum* (unc. β amygdal. op unc. viij), gebruikt men als waschwater tegen huidziekten, voornamelijk ephelis (*Batemann*). *Richter* beveelt haar aan tegen algemeen huidjeuken in verbinding met pustuleusen uitslag, tegen prurigo senilis en scroti. Bij chronische huiduitslagen met verhoogde gevoeligheid der huid beveelt haar *Frank* aan. Bij de zoogenaamde venusbloemen (acne simplex) van jonge meisjes, wanneer geene inwendige oorzaken, dyscrasie enz., ten gronde ligt, en alzoo het gebrek slechts een plaatselijk huidlijden is, hetwelk bijzonder in aetate pubertatis involventis, somwijlen bij onanisten voorkomt, doen wasschingen van 8 oncen emulsio amygd. amar. met 8 gr. sublimaat goede diensten.

Het bitter-amandelwater, *aqua amydalarum amararum,* wordt gebruikt tegen sterk huidjeuken, pustuleuse huidziekten,

prurigo senilis en scroti. *Carron du Villard* gebruikt het in verbinding met waterdampen als dampbad bij ontaarde syphilis, psoriasis en hardnekkige herpes. *V. Graefe* beveelt het, naar *Osann*, aan ter verdeeling van borstverhardingen.

Oleum amygdalarum amararum aethereum, *aetherische bitter-amandelolie.* Door destillatie der bittere amandelen verkregen. Het hoofdbestanddeel is acidum hydro-cyanicum.

Wil men blaauwzuur uitwendig in zalfvorm of in verbinding met eene vette olie aanwenden, dan is daartoe deze olie en het oleum laurocerasi het geschikste. Men gebruikt haar voor inwrijvingen bij klierverhardingen, klonters in de borsten. Zeer groote verhardingen der borstklieren, waar alle andere zoowel in- als uitwendig aangewende middelen niets hielpen, werden door het gebruik dezer olie volkomen verdeeld. Des morgens en avonds werden 4 droppels ingewreven, waarbij men een weinig oleum amygd. dulc. voegt, wanneer de huid eene ontstekingachtige roodheid vertoont. *Janin* roemt haar als inwrijving tegen hevige aangezigtspijn.

Uitwendig gebruikt men haar in waschwaters, schoonheidspleisters, klisteren, dr. j met een geschikt voermiddel (*Grötzner* in tetanus traumaticus). De olie in oplossingen en inwrijvingen.

℞ Ol. amygdal. amar. scr. β — scr. j,
Ol. amydal. dulc. unc. vj,
Liq. c. c. succin. dr. iij.

M. f. l. a. linimentum. S. Om in te wrijven (*Hedenus* pijnstillend smeersel).

℞ Ol. amygd. dulc. unc. β,
— —— amar. aeth. dr. β.

M. S. 3—4daags een koffijlepel vol in de pijnlijke plaatsen in te wrijven (door *Janin* tegen hevige neuralgiën, vooral ten gevolge van jicht en kankerlijden, met het gunstigste gevolg gebruikt).

(De olie der zoete amandelen, oleum amygdalarum dulcium, wordt door uitpersen der zoete amandelen, van amygdalus communis dulcis, verkregen en als de olijfolie gebruikt.)

Amylum, zie triticum.

Anethum, van *anethum graveolens* L., *dille pastinake*, groeit in zuidelijk en westelijk Europa in het wild. De zaden dezer plant, *semina anethi*, worden, gekneusd, als een verdeelend middel bij koude

gezwellen, zogklonters, en, gekookt, als winddrijvend clysma gebruikt. De *olie*, *oleum anethi*, gebruikt men als toevoegsel bij pleisters en zalven.

Angelica, van *angelica archangelica* L., *echte engelenwortel*, wild in Zwitserland, in verscheidene streken van Duitschland en in noordelijk Europa, op de Alpen en aan de rivieroevers, bij ons in tuinen gekweekt. Gebruikelijk is de wortel, *radix angelicae*.

Deze wortel is een goed toevoegsel bij aromatische baden (unc. ij — v), echter dient bij hoofdzakelijk ter bereiding van den volgenden, krachtig opwekkenden, prikkelenden en verdeelenden spiritus.

Spiritus angelicae compositus wordt door destillatie met wijngeest uit 1 pd. radix angelicae, ½ pd. radix allii, 3 onc. radix valerianae, 3 onc. baccae juniperi tot op 6 pd. destillaat bereid. Uit dezen wordt vervolgens de *spiritus angelicae compositus camphoratus* bereid, door dat men bij elke once 10 gr, kamfer voegt.

Men gebruikt denzelven bij verlammingen, koude gezwellen, kolijk, meteorismus, ontwrichtingen, kneuzingen, hoofdwonden, als wassching in de plaats van spiritus vini, spiritus vini camphoratus, enz. Men kan denzelven ook met spiritus salis ammoniaci, tinctura cantharidum, enz. verbinden.

Anaplerotica (*remedia*) worden zoodanige middelen genoemd, welke de herstelling van organische zelfstandigheid, zoowel plaatselijk, b. v. bij wonden met verlies van zelfstandigheid, als algemeen bevorderen.

Anatripsis, *het inwrijven*, beteekent de aanwending van geneesmiddelen door inwrijving in de uitwendige huid. Daar het opslorpingsvermogen der huid veel geringer is, dan dat van het darmkanaal, doch in vele gevallen de uitwendige aanwending der geneesmiddelen boven de inwendige is te verkiezen, of slechts alleen kan plaats vinden, zoo heeft men op verschillende wijzen aan de middelen, door de wijze van aanwending, eene meer gemakkelijke en spoedige opneming door de huid trachten te verschaffen. Dit doel bereikt men door het inwrijven, waardoor de huid tot hoogere werkdadigheid geprikkeld en de mechanische hinderpaal, de epidermis, welke het vaatnet van het corium beveiligt, in zoo verre over-

wonnen wordt, dat de geneesmiddelen, ingewreven zijnde, de eerste gemakkelijker doordringen. Het inwrijven van een middel moet 10—15 minuten lang geschieden, en vervolgens het lijdende deel met eenen warmen doek bedekt worden, zoo het regt werkzaam zal zijn. Is de lijder niet in staat zelf het middel in te wrijven, en heeft dit laatste nadeelige uitwerking, dan laat men deze bewerking door een ander, door middel van een vochtig, glad, met een blaasje overtrokken sponsje verrigten, b. v. bij mercuriaalinwrijvingen. Buitendien heeft men bij de anatripsis op de keuze der plaats, op de keuze van een doelmatig voermiddel voor het middel, en in vele gevallen op de voorbereiding der huid te letten.

1) *Keuze der huidplaats.* Bij alle plaatselijke ziekten, verhardingen, gezwellen, ontstekingen, enz., wrijft men het middel in het zieke deel zelve in, ten einde onmiddelijk daarop in te werken. De wrijving zelve verhoogt de werkdadigheid in het ziekelijke deel, en geeft in vele gevallen aan het geneesmiddel eene grootere neiging tot hetzelve. Bij alle ziektetoestanden, waar de prikkel van het middel en de wrijving nadeelig kan inwerken, laat men het middel lager, en wel daar inwrijven, waar het grootste aantal lymphatische en tot het zieke deel voerende vaten ligt, b. v. bij ontsteking van het kniegewricht in de inwendige zijde der kuit. Heeft men bij eene inwrijving slechts de algemeene werking van het middel ten doel, dan is het onverschillig welk lid men daartoe uitkiest. *Chrestien* gebruikte ook de inwendige vlakte van den mond, der schaamlippen, de tong, het tandvleesch tot inwrijvingen (van den murias auri), welke deelen, bij het veel teederder epithelium, sneller en krachtiger resorberen. Buitendien is nog bij de keuze der huidplaats op de consensueele en sympatische verbinding der huid met andere organen, de slijm- en weivliezen enz., te letten, dewijl eene opwekking of prikkeling van dezelve eene daarmede overeenkomende verandering in een ander deel ten gevolge kan hebben.

2) *Keuze van een doelmatig voermiddel.* In den regel neemt men plantaardig of dierlijk vet. In dezen vorm moeten de geneesmiddelen in eene 20maal grootere dosis, dan bij het inwendig gebruik, aangewend worden; de vetten echter verslappen de huid en bevorderen de resorptie slechts weinig. De spiritueuse voermiddelen hebben het eerste nadeel niet, doch verhinderen de resorptie van het

middel bijna geheel, door dat zij de vaten tot contractie prikkelen. Zij zijn daarom daar te gebruiken, waar het er slechts op aan komt, de huidoppervlakte te prikkelen. *Chiarenti* verkoos eerst het maagsap, *Brera* het speeksel of de wei als voermiddel. Volgens waarnemingen van *Brera* toonde zich eene verbinding van liquor ammonii caustici met maagsap bij verharde oksel- en liesklieren zeer werkzaam. Eene met maagsap bereide zalf van spaansche vliegen deed goede diensten bij rheumatisch lijden en verdeelde scrophuleuse gezwellen in korten tijd. Door in speeksel opgelost extractum pulsatillae, hetwelk in de wenkbraauwen werd ingewreven, geneesde *Brera* binnen weinige dagen eene krampachtige *amaurosis*.

In gewone gevallen is er geene voorbereiding der huid noodig; daar intusschen, waar de huid of zeer rigide of zeer slap is, en men kan vreezen, dat daardoor de inwrijvingen onwerkzaam worden, is zij noodzakelijk. In het eerste geval wendt men warme baden aan, in het laatste tracht men door sterkere wrijving de huid op te wekken, voegt bij het in te wrijven middel een prikkelend, of legt zelfs op de plaats van inwrijving eene mostaardpleister (Zie B. in *Rust's* Chirurgie, B. 1, p. 694).

Anatriptica (*medicamina*) worden zoodanige middelen genoemd, welke uitwendig ingewreven worden.

Anticarcinomatosa. Men verstaat hieronder zoodanige middelen, aan welke tegen open kanker eene specifieke werking wordt toegeschreven.

Anticariosa zijn zoodanige middelen, welke tegen caries gebruikt worden. Deze zijn of inwendige of uitwendige middelen. De uitwendige middelen werken op het zieke been in, om in hetzelve eene gunstige verandering te weeg te brengen, welke ter genezing der caries noodig is, of er wordt door dezelve de afsterving en afzondering van het carieuse beengedeelte bewerkt. Deze laatste middelen dooden namelijk het carieuse beengedeelte, en onttrekken de vitaliteit, welke nog in het been voorhanden was, waarbij zij echter eene inflammatore reactie in de gezonde beenmassa te voorschijn roepen, ten einde daardoor de afstooting van het verstorvene te bevorderen.

Tot de eerste behooren het verdund acidum phosphoricum en het kalkwater, als twee zelfstandigheden, welke scheikundig op de

herstelling eener normale mengingsverhouding in het zieke been werken; potassa caustica in sterke verdunning; tinctura myrrhae, koolpoeder, decoctum corticis peruviani, salicis of quercus, de groene notenschalen, de infusio calami, enz.

Tot de middelen, welke de afsterving van het carieuse been veroorzaken, behooren de aloë, myrrhe, euphorbium, het oleum caryophyllorum, rorismarini, cinnamomi, terebinthinae, het acidum phosphoricum, sulphuricum en nitricum, de liquor Bellostii, het gloeijend ijzer, enz.

De inwendige middelen worden gebruikt ter ondersteuning der uitwendige, en tot dezelve behooren hoofdzakelijk de asa foetida, het acidum phosphoricum, de murias barytae, aqua calcis, rad. rub. tinct., sem. phelland. aquat., conium, rad. calami, belladonna, herba sabinae, de kwikpraeparaten, enz.

Antilyssa. Middelen tegen de hondsdolheid. Deze middelen zijn óf voorbehoedingsmiddelen tegen de hondsdolheid, óf middelen, welke bij uitgebroken watervrees gebruikt worden. De eerste middelen kunnen verdeeld worden:

1) In middelen, welke het vergif uit het ligchaam verwijderen; hiertoe behoort:

a) Het uitsnijden van het verwonde deel. Dit is het beste middel ter verwijdering der smetstof, vooral dan, wanneer de operatie terstond na de verwonding geschiedt. Wat betreft de algemeene bruikbaarheid, staat het in deszelfs waarde achter vele andere middelen, welke, ofschoon meer onzeker, een gelijk doel vervullen. De omstandigheden, door welke deszelfs aanwending, zoo al niet altijd geheel onmogelijk, dan toch echter steeds zeer bepaald wordt, zijn voornamelijk: het gelijktijdig voorhanden zijn van vele wonden, eene aanmerkelijke uitgebreidheid eener enkele wond, groot gewigt der gekwetste deelen, of belangrijke, in de nabijheid gelegene deelen, welke volstrekt verschoond moeten worden, en eene niet te overwinnene vrees des lijders voor het mes.

b) De afzetting van het lid. *Sauvages*, *Ponteau*, *Hilary* slaan dit middel als een zeker voorbehoedmiddel voor.

c) De bloedontlasting der wond, een der gewigtigste middelen: scarificeren, aanzetten van bloedzuigers.

d) Het uitzuigen der wond, en

e) De onderhouding eener langdurige ettering.

2) In middelen, welke de smetstof, op de plaats der opneming zelve, en de daarmede in aanraking gekomene deelen moeten vernietigen. Dit bereiken wij door het cauteriseren der wond, hetwelk of door bijtmiddelen (welke de voorkeur verdienen) of door het gloeijend ijzer geschiedt. *Rust* geeft onder de bijtmiddelen aan potassa caustica de voorkeur boven alle andere; *Le Roux* beveelt het butyrum antimonii aan.

3) In middelen, welke in het algemeen zeldzamer aangewend worden, dan de reeds vermelde. Zij hebben ten doel de natuur van het vergif in de wond te veranderen, het in het deel zelve te verzwakken, of deszelfs werking op de zenuwen krachteloos te maken. Hiertoe behoort het maagsap van een versch geslagt dier, het inwrijven der wond en der nabij gelegene deelen met olijfolie, het wasschen en verbinden der wond met aqua oxymuriatica, enz.

4) Inwendige middelen, welke als voorbehoedmiddelen tegen hydrophobie gebruikt worden, als: anagallis arvensis, alisma plantago, scutellaria lateriflora, genista lutea tinctoria, het grijze mos, folia taxi baccatae, cantharides, meiwormen (*vermes s. meloës majales*), vetkevers. Het kwik, de azijn, het chlorium, enz. De opgegevene middelen werken hoofdzakelijk op het vegetative leven; de volgende hebben meer invloed op het systema nervosum: de ammonia, de belladonna, de datura stramonii, camphora, phosphorus, limatura cupri, acetas cupri, arsenicum, enz.

5) Zamengestelde, ten deele ook geheime voorbehoedmiddelen. Hiertoe behooren: het poeder van *Palmarius*, het middel van *Wagner*, van de weduwe *Rumpf*, van den Markies van *Malispina*, het arcanum, hetwelk Frederik de Groote in 1777 van eenen silesischen boer kocht, de potio antilyssa van *Selle*, het arcanum van *Hänisch*, het poeder van Vorst *Schwarzenberg* en van *Blücher* en meer andere.

Middelen bij uitgebrokene watervrees. Alle aangevoerde voorbehoedmiddelen worden ook hier gebruikt, vooral echter de cantharides, het kwik, de ammonia liquida, de belladonna, het opium, de aderlating; het acidum hydro-cyanicum, enz.

Antipediculosa of beter *antiphthiriaca* noemt men zoodanige middelen, welke de luizen dooden, die zich menigvuldig bij tinea

capitis of andere uitslagziekten van het hoofd voordoen, en tevens ook wel door omstemming der vitaliteit de wedervoortbrenging dezer verhoeden. Tot deze middelen behoort het wasschen met warm zeepwater, het dikwijls uitkammen, de semina sabadillae, semina staphidis agriae, apium petroselinum, baccae lauri, een afkooksel van herba centaurei minoris, lignum quassiae, herba pedicularis palustris, poma colocynthidum, tabaksbladeren, een mengsel van terpentijnolie met wijngeest en kamfer, kwikmiddelen, enz.

Antipsoriaca ook antiherpetica, huidzuiverende middelen genoemd, zijn geneesmiddelen, welke eene specifieke werking ter verbetering der huidvegetatie bezitten, en daarom tegen huidziekten worden aangewend.

Antiscirrhosa zijn middelen, welke tegen scirrhus en cancer aangewend worden. Hiertoe behoort de extirpatie met het mes, de vernietiging door bijtmiddelen, b. v. door arsenicum in den vorm van het poeder van *Cosmus* of volgens het voorschrift door *Helmund* opgegeven enz., verder de murias hydrargyri corrosivus, potassa caustica, lapis infernalis, geconcentreerd acidum muriaticum, nitricum en sulphuricum, de liquor muriatis stibii, murias zinci.

Vervolgens behooren hiertoe die in- en uitwendige middelen, welke door derzelver gebruik op de oplossing der cancer werken. Deze zijn de smeer- en hongerkuur, inwendig herba digitalis, cicuta, aqua laurocerasi, acidum hydro-cyanicum, belladonna, opium, aconita, hyosciamus, solanum dulcamara, fucus seu conferva helmintochorton, pulsatilla nigricans, calendula officinalis, iodium, decoctum Zitmanni, terra ponderosa salita, aurum, ferrum, arsenicum, enz. Tot de uitwendige middelen rekent men cicuta, belladonna, digitalis, tinctura opii crocata, calendula, onopordon acanthium (men legt den succus expressus of ook de gekneusde bladeren op), ranunculus bulbosus L., peenpap, houtazijn, natrum muriaticum oxygenatum, sublimaat, dierlijke kool, ijzer, loodwit, arsenicum, chloris calcis, aqua calcis, hydriodas potassae in zalf, tartarus boraxatus, drukking, herhaald aanzetten van bloedzuigers, empl. nig. sulphur. Bechholzi, het gedephlogistiseerde zoutzuur in gasvorm (men laat de dampen gedurende derzelver ontwikkeling naar de carcinomateuse plaats gaan). *Crawford* bediende zich van het laatste middel met dit doel. (Het zou weinig pijn veroor-

zaken, den reuk verbeteren en dikken goeden etter voortbrengen). Het volgende mengsel wordt ter verdeeling van scirrhus en verzachting der pijnen aanbevolen. Men neemt poeder van myrrhe en roggemeel, van elk 1 pond, lijnolie $\frac{1}{2}$ pond, opium eene once, mengt het en verdeelt het in pakjes, van welke ieder eene once weegt, welke telkens met eene weekmakende pap op de zweer gelegd wordt. Verder acetas cupri, maagsap van herkaauwende dieren, bloed, kunstmatige warmte, teer, enz.

Antiseptica zijn zoodanige middelen, welke tegen bederf en gangraena aangewend worden.

Men kan alleen van de uitwendige antiseptische middelen beweren, dat zij eene eigendommelijke kracht bezitten om het bederf te verbeteren of te weren. Van de inwendige middelen is dit zeer twijfelachtig.

De werking der bederfwerende middelen is verschillend, naar dat zij óf alleen de voorwaarden opheffen, onder welke naar de wetten der organische natuur gisting en rotting der reeds afgestorvene massa mogelijk wordt, óf de, wel is waar nog niet geheel afgestorvene, maar toch aan levensenergie arme ligchaamsdeelen in eenen toestand verplaatsen, in welken zich derzelver levende zelfstandigheid kan in stand houden en den voortgang der versterving perk stellen. Hiernaar is de werking óf mechanisch, wanneer zij vochtigheid en warmte, de hoofdbepalingen voor rotting, verwijdert (de *antiseptica absorbentia* en alle in droogen vorm aangewende poeders, de koude), óf chemisch, wanneer door dezelve de zamenstelling der gangraeneuse deelen zoo veranderd wordt, dat zij, geresorbeerd en in de vochten overgevoerd, geene nadeelige reactie meer kunnen veroorzaken (zuren, zouten, kool), en eindelijk dynamisch, wanneer door dezelve de temperatuur der levenswerkdadigheid plaatselijk en algemeen tot eene zoodanige hoogte klimt, in welke niet alleen een verder afsterven verhinderd, maar ook de nadeelige invloed tegen gegaan wordt, welke de doode massa op het geheele organismus zou kunnen uitoefenen.

De bederfwerende middelen laten zich naar derzelver bestanddeelen in acht klassen verdeelen. Zij zijn namelijk:

1) *aromatische*,

2) *harsachtige* en *balsamische zelfstandigheden*, of

3) *scheikundig ontledende* en *inhullende middelen*,
4) de *zuren*,
5) de *zouten*,
6) *spiritueuse middelen*,
7) de *koude*, blootelijks koude lucht en
8) *organisch werkende middelen.*

Het is bij het gebruik der bederfwerende middelen noodzakelijk, dat men onder dezelve verschil make naar den aard der ziekte en den plaatselijken toestand van het deel. Wanneer de ontsteking, welke voorafgaat, door hare groote hevigheid de organisatie vernietigt en het bederf begunstigt, dan passen alleen de *zacht aromatische kruiden*, en dikwijls zelfs niet afzonderlijk, maar zij moeten met weekmakende middelen en papomslagen verbonden worden.

Is de ontsteking matiger en het deel meer levenloos, dan neemt men de *spiritueuse middelen* in verbinding met deze te hulp.

Is de uitvloeijing van ichor en der bedorvene vloeistoffen groot, dan gebruikt men de *aromatische kruiden in poeder*, en laat dezelve droog op de plaatsen instrooijen of met *spiritus vini* bevochtigen.

Is echter het bederf zeer sterk, dan passen de *sterker adstringerende middelen*, dikwijls ook de zouten, de harsen, de terpentijn.

Tevens met deze plaatselijke middelen zijn in de meeste gevallen inwendige middelen noodig, welke de gevolgen, die uit deze plaatselijke ziekte ontstaan, voorkomen, en de aansteking van andere deelen verhoeden.

Tot dezelve behooren de zuren, voornamelijk acidum sulphuricum, nitricum, muriaticum en oxymuriaticum, acetum vini, acidum pyro-lignosum en carbonicum; het laatste uit gistende stoffen, biergist, peenpap, zuurdeeg, enz. ontwikkeld, en in dezen vorm als cataplasma aangewend; verder de alcaliën als liquor ammoniae causticae, aqua calcariae ustae, nitras potassae, alumen, sulphas ferri en sulphas cupri, chloris calcis, sublimaat, arsenicum, styrax, myrrha, flores chamomillae, lavendulae, arnicae, radix calami, allii, herba salviae, cortex peruvianus, gummi kino, oleum terebinthinae, camphora, spiritus serpylli, rorismarini compos., het cauterium artuale et potentiale, de succus gastricus, carbo vegetabilis, enz.

Antisiala. Middelen tegen den speekselvloed. Hiertoe behooren mondspoelingen van salvia, cortex peruvianus, quercus, teerwater, aqua oxymuriatica, oleum camphoratum om met een penseel aan te strijken, enz. Daarbij geeft men inwendig zwavel, hepar sulphuris, liquor ammonii hydrosulphurati, braak- en laxeermiddelen, enz. Deze middelen werken antagonistisch, dewijl zij andere afscheidingen vermeerderen. De mercurius solubilis Hahnemanni is door *Rust* tegen speekselvloed in de kwiksmeerkuur aanbevolen; dezelve werkt hier eveneens antagonistisch door vermeerdering der afzondering in het pancreas.

Cortex peruvianus, ferrum, scammonium, camphora en opium hebben zich ter verhoeding van den speekselvloed bij het gebruik van kwik eenen blijvenden roem verworven.

Antisyphilitica, *antivenerea*, worden alle zoodanige middelen genoemd, welke zich tegen venerische ziekten werkzaam toonen.

Antlia sanguisuga, bloedpomp, kunstmatige bloedzuiger (bdellomètre). Een werktuig, hetwelk met de bloedzuigers en het bloedige koppen een gelijk doel heeft, namelijk eene plaats der huidoppervlakte bloed te onttrekken (zie Emissiones sanguinis).

Antodontalgica, tandpijn stillende middelen. Deze zijn verschillend naar de oorzaken, welke de tandpijn voortbrengen. Is zij ontstekingachtig, dan gebruikt men bloedzuigers, weekmakende en verdeelende omslagen; is zij rheumatisch, tinctura en emplastrum cantharidum, oleum cajapati enz. Zijn er geene oorzaken der tandpijn op te sporen, dan is men geregtigd tot empirische middelen zijne toevlugt te nemen. Hiertoe behooren opium, oleum cajaputi, de naphthae, theriakpleister, electriciteit, oleum cinnamomi, oleum caryophillorum, paratinctuur, creosot, enz.

Aqua, *water*. Dit wordt als ijs, als koud, laauw en heet water aangewend.

1) Het *ijs* en de *sneeuw* veroorzaken den sterksten graad van koude (werking der koude, zie Koud water), en wordt bij voorkeur daar gebruikt, waar men eene nadrukkelijke handelwijze voordienstig houdt. Men gebruikt het daarom bij traumatische ontstekingen van het hoofd en der gewrichten, bij hevige schuddingen en verwondingen, vervolgens na groote kunstbewerkingen, bij welke de ettering zooveel mogelijk verhoed moet worden, b. v. amputa-

tiën; doch hier bij mag niet de drooge, maar moet de bloedige hechting aangewend worden; of bij aanmerkelijke verwondingen, wanneer zenuwstammen, pezen, beenvliezen gekwetst zijn. In deze gevallen moeten de omslagen in het algemeen zoolang voortgezet worden, totdat de ettering intreedt. Bij verbrandingen, gecompliceerde fracturen, bij inflammatore beklemming der breuken, bij hevige idiopatische oogontstekingen, bloedingen. In alle deze gevallen gebruikt men het als omslag, terwijl men ijs in niet te kleine stukken slaat, met deze eene varkensblaas vult, dezelve in doeken wikkelt of ook wel onmiddellijk op het lijdende deel legt. Als inwrijving bedient men zich van sneeuw bij bevriezing van het geheele ligchaam of van enkele ledematen, welke men zoolang wrijft, totdat er een gevoel van jeuken en hitte ontstaat. Insgelijks bij zwakte der huid, bij groote prikkelbaarheid der teeldeelen, door onanie of overmatige coitus ontstaan.

2) IJskoud water, *aqua gelida*, komt als warmte ontrekkend middel zeer nabij ijs en sneeuw te staan, doch hetzelve mist veel van de zeer snel bekoelende werking van het ijs. Men gebruikt hetzelve op zoodanige wijze, dat men of het deel daarin dompelt, of hetzelve daarmede wascht, of dat men omslagen door middel van spons of doeken maakt, vooral bij kneuzingen, verstuikingen, ontwrichtingen, spierverscheuringen, verbrandingen, en om de kwade gevolgen van hoofdwonden te verhoeden. Den koude- graad van het water onderhoudt men daardoor, dat men sneeuw of ijs, of bij gebrek van deze, zouten, als keukenzout, salpeter, daarin werpt, door welker oplossing de gevorderde koude wordt voortgebragt.

3) Koud water, *aqua frigida*. Wordt het koud water slechts voorbijgaand met eenig deel van het ligchaam in aanraking gebragt, dan onttrekt het aan hetzelve onmiddellijk de warmtestof, de vaten en spiervezelen worden terug getrokken, het deel wordt bleek en koud, de huid krimpt zamen, en het bloed wordt na de inwendige deelen terug gedreven, de huiduitwaseming onderdrukt. Zoodra echter het water verwijderd wordt, treedt reactie van het vaatstelsel in. De werkdadigheid van het systema arteriosum wordt namelijk vermeerderd, dewijl de dieper gelegene vaten door de bloedovervulling tot eene meer krachtige en snelle contractie opgewekt worden. Het gevolg hiervan is eene versnelling der circulatie; het bloed

wordt met kracht naar de uitwendige deelen terug gedreven, er ontstaat in deze een vermeerderde turgor vitalis, eene verhoogde temperatuur, hitte en roodheid der huid, niet zelden zelfs eene vermeerderde secretie derzelve. Op deze wijze aangewend, is het een opwekkend middel, hetwelk eene vermeerderde circulatie en, in het algemeen, een werkdadiger leven in de daarmede in aanraking gebragte deelen te voorschijn roept. Verschillend is de werking van het koud water, wanneer het langen tijd aanhoudend met het ligchaam wordt in aanraking gebragt. Dan stemt het het levensproces lager, waarvan het naaste gevolg een verminderde turgor vitalis en eene vermindering der ziekelijk verhoogde prikkelbaarheid is. Door de onttrekking der warmtestof werkt het tevens antiseptisch, dewijl het de scheikundige ontleding en rotting verhindert.

Voorbijgaande aanwending vindt plaats:

1) Bij *bevriezingen in den eersten graad* is het zeer nuttig, wanneer de deelen dikwijls met koud water gewasschen worden.

2) Om bloedingen, hetzij deze uit enkele veneuse vaten ontstaan, dan wel parenchymateus zijn, te stillen, is men gewoon eene spons, met koud water bevochtigd, dikwijls tegen de bloedende plaats te drukken of het water daarop te laten stroomen.

3) *Om den tonus der vezel te verhoogen, verzwakte deelen te versterken, en dezelve voor catarrhale, rheumatische, scrophuleuse en andere inflammatore aandoeningen minder gevoelig te maken.* Met het laatste doel is het dagelijksch wasschen of zelfs begieten met koud water, zoowel van enkele deelen als van het geheele ligchaam, een uitstekend voorbehoedmiddel.

Aanhoudend wendt men het aan:

a) *Bij ontstekingen*,

wanneer zij een echt sthenisch karakter vertoonen, met hevige, levendige, stekende pijn, hooge roodheid, sterke zwelling en aanmerkelijke temperatuursverhooging verbonden zijn. Daartoe behooren vooral traumatische ontstekingen ten gevolge van verwondingen, beenbreuken. Het water mag slechts zoolang aangewend worden, als de ontsteking als zoodanig bestaat, maar niet dan, wanneer zij, in plaats van door verdeeling te eindigen, eenen anderen uitgang neemt. Bij ontstekingen van klierachtige weefsels mag het nimmer lang aangewend worden, en alleen dan, wanneer zij een meer ac-

tief karakter vertoonen, daar het in het tegenovergestelde geval ligt gelegenheid tot verhardingen geeft.

In het algemeen is het *ondoelmatig, zelfs schadelijk*, bij ontstekingen, welke van dyscrasiën afhankelijk zijn, vooral wanneer deze syphilis, scrophulosis of arthritis zijn; echter noodzaakt hier de hooge graad der ontsteking somwijlen, derzelver karakter voor eenigen tijd voorbij te zien en desniettegenstaande koude omslagen te laten aanwenden. Het erysipelas (verum exanthematicum) verbiedt deszelfs aanwending, dewijl door hetzelve ligt eene terugtreding kan bewerkt worden; alleen dan, wanneer de roos als zuivere huidontsteking (erythema) of als verschijnsel eener dieper gelegene ontsteking, eener periostitis of eener ontaarding van het celweefsel, als pseudo-erysipelas optreedt, is de aanwending van koud water ter mogelijke beperking derzelve en derzelver gewone gevolgen, ettering, verzwering en gangraeneuse vernietiging, doeltreffend.

Men wendt het aan bij *hersenontstekingen*, welke door uitwendige oorzaken, wonden, schuddingen, enz., ontstaan zijn: *in het eerste stadium der idiopathische oogontstekingen*, en wel des te meer, wanneer de lijders over hevige, stekende, drukkende pijnen klagen, en het gevoel hebben, als wilde de oogappel uit deszelfs holte naar buiten treden. *Rust* roemt hetzelve zeer bij ophthalmia aegyptiaca, neonatorum. In nieuweren tijd heeft men het koude water ook als een uitstekend middel tegen hevige lichtschuwheid bij scrophuleuse oogontsteking aanbevolen. Bij *ontsteking der longen en overige ingewanden der borst en buikholte*, wanneer zij door uitwendige oorzaken, kneuzingen, wonden is veroorzaakt, vooral wanneer daarmede extravasaten verbonden zijn.

Bij *orchitis*, alsmede bij *ontsteking der glandulae inguinales* (*Rust* gebruikt hier liever laauwe omslagen van aqua Goulardi). Tegen *ontstekingen der slijmvliezen*, voornamelijk fluor albus en gonorrhoea, zijn zoowel wasschingen als inspuitingen zeer werkzaam, zoodra het eerste stadium voorbij is. Bij *phimosis* en *paraphimosis*.

De koude omslagen worden echter ook gebruikt ter verhoeding van ontsteking, wanneer zich deze uit de voorafgegane oorzaken met bepaaldheid laat voorspellen. Om deze reden behooren zij bij wonden van het hoofd, zoowel der uitwendige deelen van hetzelve, als

ook van den schedel en der hersenen, bij borst- en buikwonden, hetzij deze doordringen dan niet, tot de hoofdmiddelen, welke de arts niet zonder nadeel voor den lijder kan verzuimen. Bij gehouwene, gesnedene, gekneusde, gescheurde wonden en voornamelijk dan, wanneer de ex- en intensiteit der wond eenen hoogen graad van ontsteking en daarop volgende ettering, of de hoedanigheid van het gekwetste deel, zoo als aponeuroses en beenderen, met de ontsteking ook hevige pijnen en andere aanmerkelijke toevallen laten verwachten. Bij kwetsingen der gewrichten, voornamelijk echter van het kniegewricht, zijn zij nimmer te ontberen. In ligtere gevallen van gewrichtskwetsingen dienen zij om de zwelling der gewrichtseinden en de daardoor veroorzaakte moeijelijkheid in de beweging te verhoeden. In meer belangrijke gevallen kunnen zij de hevige ontsteking en derzelver gevolgen, etteruitstorting in het gewricht, vernietiging van het gewrichtskraakbeen en caries, ja wanneer zij lang gebruikt worden, de ontwikkeling van trismus tegengaan.

Bij *commotiones*, voornamelijk van edele deelen, hersenen, longen, buiksingewanden. Hier zijn zij dikwijls het eenige middel om de ontsteking te verhoeden, dewijl zij in de verzwakte vaten, welke den aandrang van het bloed niet kunnen wederstaan, de contractiliteit wederom opwekken, en op deze wijze congestiën verhoeden, welke na schuddingen maar al te dikwijls eenen zoo hoogen graad bereiken, dat óf hierdoor de vitaliteit van het deel oogenblikkelijk gevaar loopt, óf dat zij de noodlottigste uitgangen der ontsteking, ettering of versterving na zich slepen. Men moet overigens hierbij niet voorbij zien, dat somwijlen door schuddingen, vooral der hersenen en der buiksorganen, oogenblikkelijk zulk een aanmerkelijk zinken der levenskrachten veroorzaakt wordt, dat in eenen zoodanigen toestand van uitputting van de aanwending van koude de dood zou te vreezen zijn. Hier is het noodzakelijk af te wachten, totdat, of uit zich zelve of na het gebruik van geneesmiddelen, de levenswerkdadigheid wederom in dien graad is opgewekt, dat er aan het gewone gevolg van commotie, aan ontsteking kan gedacht worden,

Bij *kneuzingen*, zoowel van zachte als van harde deelen, beenbreuken, ontwrichtingen, beklemde breuken, prolapsus ani en prolapsus vaginae.

b) Bij *bloedvloeijingen*, vooral dan, wanneer zij na kunstbewerkingen intreden, en de onderbinding niet aannemelijk is. Bij parenchymateuse bloedingen is het dikwijls het eenige middel, van hetwelk hulp is te verwachten. Bij symptomatische neusbloedingen, welke door eenen aanmerkelijken graad van zwakte of eene putride, scorbutische oplossing van het bloed veroorzaakt worden, alsmede bij dergelijke bloedvloeijingen uit het rectum en den uterus, wordt van het koud water, deels in vorm van inspuitingen, deels in dien van omslagen, met nut gebruik gemaakt.

c) *Ter genezing van aneurismata en varices* in verbinding met drukking.

d) *Bij alle graden van verbranding.* De koude omslagen moeten hier langen tijd voortgezet worden, daar zij in het tegenovergestelde geval vermeerdering der ontsteking ten gevolge hebben. Slechts dan, wanneer de verbranding zeer uitgebreid is, kan de aanwending van koud water door volkomene onderdrukking der huidfunctie overweging verdienen.

e) Bij *beginnenden decubitus* (omslagen) en bij *chronische zweren der onderste ledematen*.

De aanwending van koud water geschiedt nu in den vorm van:

a) *Begieting met tusschenruimten*, *affusiones frigidae*, wanneer men het water uit eene lampetkan of eenig ander daartoe geschikt vat van verschillende hoogten en in verschillend sterken stroom op afzonderlijke deelen of op het gansche ligchaam laat stroomen, terwijl de zieke zich in eene badkuip bevindt. Bij febris nervosa, encephalitis, enz.

b) *Begieting met een' zacht aanhoudenden stroom*, *irrigationes frigidae*. Deze gebruikt men hoofdzakelijk bij gecompliceerde beenbreuken en ontwrichtingen, bij alle zware verwondingen en bij den aanvang van panaritium, ten einde de ettering te verhoeden. Om dezelve te bewerkstelligen heeft *Mayor* eenen eenvoudigen toestel voorgeslagen: boven het gekwetste deel hangt men eene met koud water gevulde tobbe, welker bodem met een of twee gaatjes voorzien is; door deze worden koorden gehaald, welke tot op de kompressen reiken, die op het lijdende deel liggen, en alzoo eenen aanhoudenden niet hevigen stroom van koud water onderhouden. Door middel van een ondergelegd stuk gewast linnen wordt het afvloeijende water in

den een' of anderen op den grond geplaatsten ontvangbak geleid. *Nivet* heeft den volgenden toestel daartoe voorgeslagen. De zieke ligt op eene vaste matras, het lid op een strookussen in eene blikken goot, onder deze een stuk gewast linnen, hetwelk aan het bovenste gedeelte van het zieke lid vastgebonden wordt, opdat het afvloeijende water in eenen ontvangbak kan geleid worden, daar men met het onderste gedeelte van het gewaste linnen eene soort van kanaal vormt. Is dit aldus ingerigt, dan wordt de extensie en contraextensie gemaakt, en het verband van *Scultet* aangelegd, hetwelk vooraf met koud water bevochtigd is. Nu wordt boven het bed een wateremmer geplaatst, in welken men eenen hevel met eene kraan brengt. De waterstraal moet 1—1½ lijn dikte hebben. Men brengt den toestel in werking, doordat men de lucht uit het onderste einde der buis zuigt, waarop het water uitvloeit, zoolang het andere einde der buis nog onder de oppervlakte van het water is. Ten einde het water niet te hoog opvalle, en toch op het lid zich behoorlijk verspreide, bindt men aan het onderste einde der buis een dik koord, welks draden men over het geheele lid uitspreidt. Door de kraan bepaalt men de hoeveelheid van het afvloeijende water en den graad van bekoeling. De temperatuur van het water moet 10—15 °R. zijn. Deze begietingen moet onafgebroken zoolang voortduren, totdat men men ze geheel onnoodig vindt, waarop men vervolgens een stijfselverband kan aanleggen.

c) *Omslagen, fomentationes frigidae.* Deze geschieden, wanneer men 6—8voudig zamengevouwen linnen in koud water doopt, zoo sterk uitdrukt, dat het water niet meer afdroppelt, en dan onmiddellijk op het zieke deel legt. Het linnen wordt zoo dikwijls op nieuw ingedoopt, als het warm wordt. Het water moet eveneens steeds versch zijn, en derhalve dikwijls vernieuwd worden. Als nieuwen vorm van koude omslagen beveelt *Mr. Hardy* in het Provinzial med. Journal het opleggen van zamengevouwen linnen, waaruit het water gedrukt is, over hetwelk, wanneer het glad over het zieke ligchaamsdeel is uitgespreid, met eenen grooten waaijer snel en sterk de lucht bewogen wordt. De temperatuur daalt daardoor spoedig tot op het ijspunt.

d) *Koude inspuitingen.* Deze worden gebruikt bij bloedvloeijingen uit den neus, de pisbuis, enz. Bij aanleg tot prolapsus intes-

tini recti; in den neus bij verslapping en zwelling der membrana Schneideriana; in het placentair gedeelte der navelader, ten einde contractie der baarmoeder ter losmaking en uitdrijving der placenta te bewerken, wanneer deze ontbreekt, en er overigens geene aanwijzing tot de mechanische losmaking aanwezig is, enz.

e) *Koude wassching.* Na de wasschingen, welke men ter harding der huid enz. gebruikt, moet de huid terstond wederom afgedroogd worden, voordat het aan dezelve klevende water verdampt.

4) Laauw water, *aqua tepida*, verhoudt zich, op het dierlijk organismus aangewend, bijna volkomen indifferent. Men gebruikt het ter reiniging van wonden en zweren, ter losmaking van vastklevende verbandstukken, ter opsporing van bloedende vaten, dewijl het het coagulum verwijdert, dat dezelve mechanisch verstopt; bij diep loopende fistelgangen zijn inspuitingen van hetzelve het beste middel om het verstoppend secretum eenen uitweg te banen. *V. Kern* en *Unterwood* bevelen het als verbandmiddel aan bij wonden en zweren, hetzij deze laatste eenvoudig zijn of een specifiek karakter hebben.

5) Warm water, *aqua calida* (van + 27 — 40° R.), wordt als omslag en fomentatie zuiver of in verbinding met andere middelen aangewend. Het werkt opwekkend, bespoedigt de circulatie in de uitwendige deelen en verslapt. Bij ontstekingachtige aandoeningen worden de warme omslagen gebruikt om den tonus der vezels te verminderen, te verslappen, daarom wanneer deze een echt sthenisch karakter hebben, en vooral met hevige pijnen verbonden zijn. Men gebruikt het bij ontstekingen van celluleuse, fibreuse organen, van het beenvlies en pezen, wanneer in den regel slechts alleen warme omslagen door de lijders verdragen worden. Zij verminderen hier tevens de pijn en bevorderen de verdeeling van reeds afgezette stoffen. Verder gebruikt men het om abscessen rijp te maken, en de bloeding uit bloedzuigerwondjes te onderhouden.

Tot deszelfs aanwending bedient men zich van wollen of linnen, veelvuldig zamengevouwen doeken of sponsen, welke in het warme water gedoopt, vervolgens uitgedrukt en op het zieke deel gelegd worden. Zij moeten zeer dikwijls vernieuwd worden. In den vorm van spuit- en dropbaden gebruikt men het warme water bij afzetting van vreemdsoortige stoffen, bij gevoellooze ontaardingen der

klieren en andere deelen, tot welker verdeeling eene krachtige opwekking en versnelling der circulatie noodig is. Ook hebben zij zich ter genezing van contracturen nuttig getoond.

Als damp aangewend wekt het warm water, wel is waar, alleen die deelen op, met welke het onmiddellijk in aanraking komt, doch prikkelt, bij lang voortgezette aanwending, ook de geheele uitgebreidheid der huid en het vaatstelsel. Ter aanwending van warme dampen wordt het deel met doeken omhuld, onder hetzelve een vat met heet water geplaatst, bij hetwelk men nog aromatische of narcotische zelfstandigheden kan mengen. Men gebruikt dezelve bij roos, wanneer deze met hevige pijn en spanning verbonden is, en de dieper gelegene deelen heeft aangetast, bij oogontstekingen, contracturen, om onderdrukten of gestremden haemorrhoidaal- en menstruaalvloed wederom te voorschijn te roepen, ter verdeeling van koude gezwellen, b. v. tumor albus, ter bevordering der ettering bij abscessen in den mond en de ooren. Ook zijn de warme dampen een voortreffelijk middel bij onderdrukte zogsecretie en goedaardige verhardingen der borsten. *James Wilson* beveelt de waterdampen aan, zoowel zuiver als met geneeskrachtige zelfstandigheden gemengd, in verschillende temperatuurgraden plaatselijk aangewend:

1) Bij plaatselijke ziekten, in welke de sensibiliteit van het deel ziekelijk verhoogd is, als erysipelas, ophthalmie, haemorrhoides, porrigo furfurans, lupinosa, favosa, scutulata, bij prikkelbare ichoreuse zweren, kankerzweren, acute jicht der handen en voeten.

2) Plaatselijke ziekten, in welke de sensibiliteit gering is, porrigo decalvans, torpide zweren.

3) Plaatselijke ziekten, in welke de sensibiliteit naar binnen getrokken en uitwendig gering is. Abscessen en scirrheuse verhardingen der borstklier, weeke gewrichtszwelling, chronisch synoviaallijden der knie, chronisch gewrichts-rheumatismus, ontsteking der prostata en van den hals der blaas, gonorrhoea.

6) Kokend heet water, *aqua bulliens*, veroorzaakt, op de uitwendige huid gebragt, in ligten graad, eene erysipelateuse, in sterkeren graad echter, eene echt phlegmoneuse ontsteking en blaasvorming, en in den sterksten graad, oogenblikkelijk afsterven en gangraena. Het brengt eene sterkere prikkeling der huid te weeg,

en leidt daarom ook krachtiger af dan de overige rubifacientia. Bij apoplexiae, schijndood en daar, waar spoedige hulp gevorderd wordt, is daarom aan de aanwending van hetzelve op de huid, door middel van kompressen of sponsen, den voorrang te geven boven de gewone roodmakende of blaartrekkende middelen. Volgens waarnemingen van *Rust* is het een voortreffelijk middel, in fistuleuse zweren ingespoten, om in deze een krachtig leven, ontsteking en excoriatie van derzelver wanden te voorschijn te roepen. Ook gebruikt hij het bij lymphatische abscessen met hetzelfde doel, aan welker onderste gedeelte hij door middel van eenen troisquart eenen insteek maakt, het contentum ontlast, en vervolgens zooveel kokend water inspuit, als ter opvulling der geheele holte noodig is, hetwelk hij na eenige seconden wederom laat uitvloeijen.

De kokend heete dampen werken op gelijke wijze. *Dzondi* roemt dezelve zeer bij coxarthrocace, ten einde door den krachtigen uitwendigen prikkel en de daarop volgende ettering af te leiden, en bedient zich ter aanwending van dezelve van eenen hoogst eenvoudigen toestel, welke uit eenen kleinen koperen ketel ter opneming van het water en eene daarmede verbondene, eveneens koperen, leidingsbuis bestaat. De laatste bestaat uit verscheidene deelen, welke in het midden door eene gesponnen slang met elkander verbonden zijn, ten einde dezelve naar verschillende rigtingen te kunnen wenden. Wil men nu van het werktuig gebruik maken, dan vult men den ketel met water, verhit dit door eene daaronder geplaatste spiritus lamp tot kokens toe, en laat vervolgens de heete dampen, die ontwikkeld worden, door de leidingsbuis op het lijdende deel uitstroomen. De nabijgelegene deelen moeten echter voor de werking van den dampstraal daardoor beveiligd worden, dat men eene schijf kurk, bordpapier of veelvuldig zamengevouwen papier, welke een opening heeft, overeenkomende met de rood te maken huidplaats, vast tegen de huid aandrukt.

Aqua arterialis binelli. Het hoofdbestanddeel van dit middel is creosot, en hetzelve wordt hoofdzakelijk als bloedstillend middel aanbevolen.

Volgens *E. Gräfe* is het bij bloedingen in de volgende gevallen aangewezen:

1) In parenchymateuse bloedingen, voor zoo verre zij toeganke-

lijk zijn, en de plaatsen met het water langen tijd in onmiddellijke aanraking kunnen blijven. Daarom is het van voordeel bij ligt bloedende wonden en zweren, bij aanhoudende hevige neusbloeding, bij scorbutisch en ligtbloedend tandvleesch en bij bloedingen uit de alveoli.

2) Bij traumatische bloedingen, wanneer zij niet uit te groote slagaderen afkomstig zijn.

De aqua Binelli bezit het groote voordeel boven vele andere bloedstillende middelen, dat zij volstrekt niet prikkelt en het genezingsproces geenen hinderpaal in den weg legt.

Müller roemt eene verbinding der aqua secalis cornuti met aqua Binelli als een krachtig bloedstillend middel. Bij bloedvloeijingen uit de baarmoeder, bloedigen stoelgang en neusbloeding wordt zij als injectie gebruikt. Bij andere bloedingen gebruikt men dit water in verbinding met drukking, en laat daarbij de plukselwieken dikwijls verwisselen. Verder gebruikt men het bij gangraena, ter reiniging van wonden, bij scorbuut, scrophuleuse, arthritische, phagedaenische zweren, enz.

De aanwending der aqua Binelli geschiedt op de volgende wijze: men bevochtigt plukselwieken daarmede sterk, legt dezelve op de bloedende wondvlakte, en laat ze daarmede in aanhoudende aanraking; bij neusbloeding brengt men een klein kogeltje van zwam, met dit water doortrokken, in de bloedende neusholte, of laat het middel in dezelve ophalen.

Aqua coloniensis, *spiritus aromaticus coloniensis*, *eau de cologne;* uit spirit. vini rectif. en verschillende aetherische oliën.

Men gebruikt de *eau de cologne* bij onmagt en krampen door zwakte en uitputting, bij schijndood, nerveuse hoofdpijn op het voorhoofd en in de slapen ingewreven. Tegen overmatige menstruatie in den buik ingewreven.

℞ Aq. pyrmontan. unc. iv,
Vini rubri unc. ij,
Aq. coloniensis dr. ij.

M. D. S. Tegen epiphora, tegen achterblijvende roodheid na ontsteking, tegen zwakte van het systema arteriosum van het oog in het algemeen, wanneer tevens de zenuwwerkdadigheid eenigzins gezonken is, als waschmiddel of omslag aan te wonden.

Aqua laurocerasi, zie *Laurocerasus.*

Aqua mercurialis nigra, *s. aqua phagedaenica nigra, s. mitis, lotio nigra*, is een mengsel van eene halve drachma calomel en 2—4 oncen kalkwater, en wordt bij phimosis, paraphimosis, bubones, chankers, bij ontvelde ontstokene deelen, ter genezing van chronische huidziekten, maar vooral door *Schwediaur* en *Rust* in verbinding met opium als het beste plaatselijke middel bij primaire syphilitische zweren aanbevolen. *Rust* bedient zich van de volgende formule:

℞ Calomelanos dr. β,
Opii puri scr. ij,
Aquae calcis unc. ij.
M. S. Uitwendig.

Men doopt pluksel of linnen lapjes in de goed omgeschudde vloeistof, en belegt daarmede dagelijks eenige malen de zweren. Als injectie heeft men zich van dit water bij chronische slijmvloeijing uit de urethra, druiper, bedient. *Richter* vond het bij syphilitische aandoeningen der kinderen, bij de door hen op de borsttepels der zogenden overgeplante zweren bij voorkeur zeer nuttig. Vervolgens gebruikt men het als oogwater tegen ophthalmoblennorrhoea en als verbandwater tegen variceuse en exsuderende zweren.

Aqua ophthalmica, *s. colyrium, oogwater.* Voor oogwaters worden de meest verschillende middelen gebruikt. Deze waters moeten steeds dun vloeibaar zijn, en alleen zoodanige stoffen bevatten, welke zich volkomen oplossen. Echter verkiest men met voordacht zamenstellingen, welke ontleed worden en een praecipitaat vormen. Deze waters worden door middel van droppelglaasjes of vederschachten in het oog gedroppeld, of kompressen daarmede bevochtigd op het oog gelegd. In het algemeen worden bij ziekten van den oogappel of van het bindvlies der oogleden droppelwaters, bij ziekten der uitwendige bekleedselen der oogleden, caruncula lacrymalis, saccus lacrymalis meer de fomentatiën en omslagen gebruikt. Ook bruikt men dezelve om in te spuiten, de oogen uit te wasschen, enz. Men wendt ze nu eens warm aan, dan weder koud, al naar de verschillende toestanden.

Aqua ophthalmica alba. Pharm. Danic. Het voorschrift is het volgende:

℞ Sulphat. zinci dr. j,
Sacchari saturn. dr. β,
Aquae rosarum ℔ j,
Camphor. in spir. vini q. s. solut. scr. j.
M. S. Oogwater.

Wordt door *Schmidt* als krachtig adstringerend oogwater in blepharophthalmia neonatorum, bij de ontsteking, welke na cataract-operatie en andere verwondingen van den oogappel ontstaat, bij zwelling der conjunctiva palpebralis, zweren en verduistering der cornea, pannus en leucoma, enz. aanbevolen.

Aqua ophthalmica Conradi. De formule is de volgende:

℞ Muriat. hydrarg. corros. gr. β,
solve in
Aq. rosar. (beter aq. destill.) unc. ij;
adde
Tinct. opii crocat. scr. j.
M. D. in vitro charta nigra obd.

Dit middel is bij chronische ophthalmiën vooral dan werkzaam, wanneer de oogen zonder aanmerkelijke roodheid zeer gevoelig zijn, de vaten van dezelve variceus zijn verwijd, en de randen der oogleden des nachts zamenkleven, ten gevolge eener vermeerderde afzondering der Meiboom'sche klieren. Tegen acute oogontstekingen, wanneer het ook dikwijls doch met nadeel gebruikt wordt, kan het dan alleen nut uitrigten, wanneer door krachtige bloedontlastingen de eerste hevigheid van dezelve gebroken is, en de ziekte slechts nog door achterblijvende zwakte of atonie der vaten onderhouden wordt. Om in te droppelen moet de tinctura opii in veel sterkere dosis toegevoegd worden

Aqua ophthalmica mercurialis Graefii.

℞ Muriat. hydrargyri corros. gr. $\frac{1}{4}$,
solve in
Aquae rosarum unc. β,
adde
Mucilaginis sem. cydonior. dr. ij,
Tinct. opii crocat. scr. ij.
M. Cola. S. Oogwater.

V. Graefe beveelt dit oogwater aan als omslag bij asthenische,

vochtige oogontstekingen, bij chronische blennorrhoeae in derzelver latere tijdperken, knipoogen, tegen ontsteking van de klieren der oogleden, voornamelijk dan, wanneer zij met eenen nog voorhanden of onderdrukten schurftuitslag in verbinding staat. Bij maculae corneae als indroppeling.

Aqua ophthalmica nigra graefii. De formule is de volgende:

℞ Mercur. dulcis scr. j,
Aq. rosar. unc. j,
Aq. calcis vivae unc. vj,
Extract. hyosciami dr. β.
M. S. Oogwater.

V. Graefe beveelt dit mengsel aan als omslag bij hevige blennorrhoea der oogen, wanneer de pijn heeft nagelaten, de uitvloeijing nog voortduurt, en de toestand nog te versch is, dan dat andere middelen zouden kunnen verdragen worden. Vóór het gebruik moet het omgeschud worden.

Aqua phagedaenica. Is een mengsel van 2 gr. merc. subl. corros. met $1\frac{1}{2}$ once aqua calcis.

Men gebruikt dit water als een zacht prikkelend, bijtend en opdroogend middel tegen zweren, welke eenen onzuiveren, spekachtigen, sponsachtigen grond hebben, eenen waterigen stinkenden ichor in groote hoeveelheid afzonderen, en een torpide karakter bezitten. Het past vooral dan, wanneer deze eene ziekte tot oorzaak hebben, tegen welke het kwik specifiek werkt, daarom bij syphilitische, scrophuleuse, impetigineuse, herpetische zweren. Bij de laatste zweren vond *Rust* de zoogenoemde *lotio antipsorica*, uit unc. ij zwavel, unc. j sal ammoniac met 5 pd. kalkwater tot op 3 pd. ingekookt en daarin dr. β sublimaat opgelost, zeer werkzaam. Als gorgelwater tegen zweren in de keel en aan de uvula. *Krügelstein* gebruikte het met nut bij eenen kanker aan het oor. Het verminderde de pijnen, matigde den kwaden reuk, de uitzweeting der gelatineuse vochtigheid en verbeterde de zweer aanmerkelijk. Bij verouderde fistels en fistuleuse zweren met calleuse randen, eene rijkelijke en ichoreuse afzondering. Men spuit dagelijks verscheidene malen in, om eene meerdere werkdadigheid in de afzonderende vlakte voort te brengen, de callositeiten te smelten en in het algemeen de vitaliteit te veranderen.

Tegen verbrandingen beveelt *Hentze* hetzelve aan; de plaats wordt daarmede afgewasschen, vervolgens rhabarberpoeder ingestrooid en droog pluksel daarover gelegd; ook laat hij des daags tweemalen de plaats met hetzelfde water bevochtigen. Bij nadruiper en chronischen witten vloed (verdund als inspuiting).

℞ Aq. phagedaenic. ℔ β,
Spirit. vini crocat. unc. β,
Liquam. myrrh. dr. j,
Extract. saturni dr. β.

M. S. Laauw op te leggen. Bij phimosis, paraphimosis, venerische zweren.

Aqua phagedaenica aloëtico-opiata. Onder dezen naam beveelt *Vogel* het volgende mengsel boven alle andere ter genezing van venerische zweren aan de geslachtsdeelen aan, en *Plisson* beveelt omslagen door middel van kompressen daarvan aan bij niet inflammatore phimosis en paraphimosis.

℞ Merc. sublim. corros. gr. xij,
Aloës optim. dr. iij,
Opii gr. x,
Mell. rosar. dr. vj,
Aq. calcis viv. ℔ β.

M. S. Tot omslag.

Aqua vulneraria krantzii wordt door destillatie uit wijnazijn, kopervitriool, salammoniac, zuringzout en franschen brandewijn bereid, en bij alle torpide venerische zweren en oude opene bubones aanbevolen.

Arena, *het zand*, werd reeds in de oudste tijden voor omslagen gebruikt. Bevochtigd gebruikt men hetzelve, om door zijne zwaarte eene mechanische drukking uit te oefenen, bij metrorrhagiën na de verlossing, en wel tegen de zoodanige, waarbij de baarmoeder zich niet wil zamentrekken, en de opene monden der arterieele vaten zich niet vernaauwen. Men legt den zak op de plaats des buiks, waar men den uitgezetten uterus voelt. Het verwarmde zand als voetbad in zoodanige gevallen, waarin men voor vochtigheid bevreesd is, b. v. rheumatismus, jicht, enz. Vervolgens gebruikt men hetzelve bij eenvoudige fracturen van het been in de eerste 8 — 10 dagen na de kwetsing tot aan de aanlegging van het verband. Men om-

geeft het gebroken been met wasdoek en legt hetzelve bij voortdurende extensie in eene lade, welke met de lengte van het lid overeenkomt; er wordt vervolgens fijn droog zand ter zijde ingeschud en dit zoolang met water begoten, totdat het zand het grootste gedeelte van het onderste lidmaat als een muur omgeeft. Het gewast linnen wordt nu naar de zijden teruggeslagen, waardoor de bovenste vlakte van het lid vrij wordt. Het zand wordt steeds met koud water vochtig gehouden en dient daardoor tevens als koude omslag (*Rust*, *Förster*, *Dieffenbach*).

Men gebruikt de zandzakken ook ter ondersteuning van gebrokene ledematen, vooral bij den breuk van den hals van het dijbeen, bij welken de radicale genezing niet meer is te verwachten, als bloote ondersteuning of tevens als middel van extensie, wanneer zij, met eenen katroltoestel in verbinding gebragt, door derzelver zwaarte het lid in voortdurende extensie houden. Deze methode wendde *Rust* ook bij jonge personen aan, wanneer de aanlegging van eenen gecompliceerden toestel aan het heupgewricht om bijzondere redenen niet aangewezen was. Bij anchylosis spuria, vooral van de knie, gebruikt hij dezelve in vereeniging met verweekende inwrijvingen. Tot dit doel worden twee even zware zandzakken, welker gewigt naar het geval bepaald moet worden, door eenen gordel met elkander vereenigd en zoodanig geappliceerd, dat het midden des laatste op het hoogste punt van het zooveel mogelijk gestrekte lid komt te liggen. Dit moet dagelijks herhaald worden, aanvankelijk telkens 10 — 15 minuten, later eenige uren lang.

Argentum, luna, diana, *zilver*, reeds sedert de oudste tijden bekend, wordt in alle streken der aarde, maar voornamelijk in Oost- en West-indië enz. gevonden, is onder alle metalen het witste, reuk- en smaakloos, en werd door de Arabieren onder de artsenijmiddelen ingevoerd. Het *zuivere metaal* wordt ter vervaardiging van chirurgische, niet snijdende werktuigen gebezigd, waartoe het, met uitzondering van het te kostbare goud, de voorkeur verdient, daar het niet ligt geoxydeerd wordt en niet door de vochtigheid lijdt. Het zoogenaamde bladzilver, *argentum foliatum*, gebruikt men om pillen te overtrekken.

Oxydum argenti, *argentum oxydatum*, *zilveroxyde*, hetwelk door behandeling eener oplossing van nitras argenti met eene op-

lossing van potassa caustica bereid wordt, wordt in zalfvorm, in verhouding van een' scrupel op eene once vet, als inwrijving tegen syphilitische bubones en zweren gebruikt.

Lane wendde het in de volgende gevallen aan. Tegen *druiper* beveelt hij het gebruik eener zilverzalf aan, bereid uit 5 — 10 gr. van het oxyde met eene drachma vet. Met uitzondering van zeer acute gevallen kan zij in alle tijdperken der ziekte door middel eener bougie aangewend worden, terwijl zij steeds als ondersteuningsmiddel der gewone geneeskundige behandeling goede diensten zou verleenen. Tegen chankers wil *Lane* eveneens het beste gevolg van deze zalf gezien hebben, daar de genezing dikwijls verrassend snel volgde, nadat andere middelen te vergeefs waren aangewend.

Cyanuretum argenti, *argentum cyanicum;* hetwelk men verkrijgt, wanneer men een eenigzins verdund acidum hydro-cyanicum met eene oplossing van nitras argenti vermengt, en het praecipitaat, dat gevormd wordt, verscheidene malen afwascht en droogt; het wordt in zalfvorm, in verhouding van x — xij gr. op eene once vet, als inwrijving tegen syphilitische bubones en zweren gebruikt.

Ioduretum argenti, *argentum iodatum*, wordt door praecipitering eener oplossing van nitras argenti met eene oplossing van ioduretum potassii bereid, en in zalfvorm, in verhouding van 10 — 12 gr. op eene once vet, als inwrijving tegen hardnekkige klierverhardingen en als verband voor syphilitische en scrophuleuse zweren gebruikt.

Nitras argenti fusus, *argentum nitricum fusum s. nitricum oxydatum fusum*, *causticum lunare*, *lapis infernalis; helsche steen.* Volkomen zuiver, in salpeterzuur opgelost zilver, laat men kristalliseren. Worden deze kristallen gesmolten en in vormen gegoten, dan wordt deze zelfstandigheid helsche steen genoemd. De helsche steen is oplosbaar in gelijke deelen koud (van 15° temperatuur) of in ½ deel kokend water, en in 2 deelen kokenden wijngeest. Men gebruikt denzelven hoofdzakelijk als bijtmiddel; als zoodanig vormt hij op de huid eene meer drooge, bruinzwartachtige korst, welke echter zelden de geheele dikte der huid aantast, doch reeds binnen 5 — 8 dagen afgestooten wordt; op plaatsen, welke van de opperhuid zijn beroofd, en op de oppervlakte van slijmvliezen vormt hij

spoedig eene aanvankelijk grijsachtig witte korst, die later grijsachtig zwart wordt. De opvolgende ontsteking is altijd actief. De helsche steen onderscheidt zich van andere bijtmiddelen daardoor, dat hij vast is, en bij deszelfs aanwending deze vastheid niet verliest, waardoor men hem steeds in zijne magt heeft, en waardoor deszelfs werking zich niet ligt over de bepaalde grenzen verspreidt. Daar hij overigens niet diep doordringt, is hij ter wegbijting van voluminеuse woekeringen minder geschikt; en daar hij geene sterke ontsteking veroorzaakt, laat hij zich ook niet gebruiken, om plaatselijke aandoeningen in diep doordringende ontsteking en ettering te doen overgaan.

Deszelfs terugwerking op de gecauteriseerde plaats is eveneens uitstekend. De korst maakt zich snel los, en er ontstaat schoone en regelmatige granulatie, wanneer de bijtkracht in staat was, al het ontaarde en ontlede aan te tasten. Hij is het beste middel ter bespoediging der likteeken-vorming, wanneer zuiver plaatselijke ontaarding dezelve verhindert.

Men gebruikt den helschen steen ter stilling van parenchymateuse bloedingen, dewijl men de bloedende plaats met eene brandkorst overtrekt; bij bloedzuigerwondjes; ter vorming van exutoria, bij welke de cauterisatie door de geheele dikte der huid niet noodig, maar de spoedige loswording der korst vereischt wordt (men wendt denzelven aan, even als den lapis causticus, slechts met dat verschil, dat men hem vochtig maakt); ter vernietiging van zoodanige teleangiektasia, welker extirpatie met het mes niet raadzaam is, of niet wordt toegestaan; ter wegbijting van kleine, niet diep doordringende woekerproducten, b. v. kleine polijpen (polijpen in de gehoorbuis, slijmpolijpen in den neus), wratten, exteroogen, moedervlekken, condylomata. Ter wegbijting van syphilitische wratten beveelt *Masius* een poeder uit 10 gr. sublimaat, even zooveel kopervitriool en 6 gr. helschen steen aan, waarvan een weinig op het te cauteriseren ligchaam gebragt, en daarop door middel van een penseel een weinig water gedroppeld moet worden. De vernietiging geschiedt door dit middel zeer spoedig.

De lapis infernalis wordt gebruikt om lymphatische en andere abcessen te openen, welke oppervlakkig en torpide zijn, welker bedekking zeer dun is, en welke wegens dreigende ettering geopend moeten worden, wanneer men echter van de snede geene genoegzame

opwekking verwacht. *Alibert* verdeelde kliergezwellen door deze alle 3—4 dagen met denzelven aan te raken, terwijl hij daardoor op dezelve eene kunstmatige zweer verwekte. Bij wonden, in welke geene behoorlijke, tot genezing voerende reactie is waar te nemen, en daarom vooral bij gescheurde, gekneusde wonden van deelen, die arm zijn aan zenuwen en vaten.

Ter verdeeling van *exsudaten* in de gewrichten wendt Dr. *Moritz* te Coblentz den helschen steen op de volgende wijze aan. Hij trekt óf met een stuk van denzelven strepen om het bevochtigde gewricht, welke slechts $\frac{1}{4}$ duim van elkander staan, óf hij laat uit 1 scr. met 2—3 dr. gedestilleerd water eene oplossing bereiden, met welke de geheele oppervlakte van het gezwollen gewricht, door middel van een penseel, bestreken wordt. Zoowel bij de eerste, als bij de laatste wijze van aanwending van het middel, verheft zich de opperhuid na de aanwending in blazen, welke eene lymphe-achtige vloeistof bevatten en tot korsten verdroogen, na welker vrijwillige afstooting het geheele gewricht zich telkens in omvang verminderd vertoont. Deze handelwijze wordt, naar omstandigheid, na genezing der vroeger bestrekene plaatsen herhaald, totdat het gewricht zijne natuurlijke dikte wederom verkregen heeft. Door deze eenvoudige en geheel pijnlooze behandeling verzekert Dr. *Moritz* de hardnekkigste exsudaten, welke alle andere middelen weêrstand boden, in korten tijd volkomen hersteld te hebben, hetzij deze door rheumatismus, scrophulosis of jicht, dan wel door doordringende verwondingen der gewrichten ontstaan waren.

Tegen *tumor albus* wordt in het *Bulletin général thérapeutique*, *Juillet* 1841, den helschen steen in zalfvorm als uitstekend werkzaam aanbevolen. Bij alle lijders nam de pijn beduidend af, of hield geheel op; ontsteking van de membrana synovialis met exsudaat werd door deze zalf opgeheven, wanneer het vlies nog niet ontaard was. Tuberculeuse en scrophuleuse gezwellen schenen na derzelver aanwending eerst grooter te worden, doch spoedig stelde er zich eene snelle absorptie in, en werden zij in korten tijd kleiner. Deze zalf, welke uit 4—8 scr. op 1 once vet bestaat, veroorzaakt jeuken en pijn, welke echter slechts eenige uren aanhouden; later ontstaat er een pustuleuse uitslag, welke door verweekende omslagen ligt wordt opgeheven en geene likteekenen achterlaat.

De lapis infernalis wordt verder gebruikt ter vernietiging van chronische en acute huidziekten, b. v. de pokken, de blazen der zona, de aphthae in de mondholte, psoriasis diffusa, lepra vulgaris. Vooral is dezelve werkzaam tegen schubbige huiduitslagen.

Ter reiniging van atonische, onzuivere, ichoreuse, syphilitische, herpetische, carcinomateuse, psorische, scrophuleuse, variceuse, enz. zweren; insgelijks ter vernietiging der calleuse randen, vleeschwoekeringen en sponsachtige uitwassen in dezelve. Bij caries, om de exfoliatie te bewerken en te bespoedigen. Bij fistuleuse zweren legt men 2—3 stukjes hechtpleister, van één duim diameter, op elkander, snijdt in het midden een gat van de grootte van het, door spongia praeparata (welke van spongia marina zonder was bereid moet zijn) uitgezette, kanaal, neemt vervolgens een uit pluksel vervaardigde bougie, welke gemakkelijk tot op de basis der fistuleuse zweer kan gevoerd worden, bevochtigt deze met water, wentelt dezelve in poeder van helschen steen rond, en schuift haar spoedig in het kanaal, waarin zij gedurende 10 minuten a $\frac{1}{4}$ uur gelaten wordt. Dr. *Siemerling* beveelt de volgende methode bij beenzweren aan. De randen en de geheele zweer worden met helschen steen aangeraakt; vervolgens neemt men reepen linnen, welke met emplastrum balsamicum bestreken zijn, ter breedte van 1—2 duim en de lengte evenredig aan het lijdende deel, en voert deze rondom hetzelve, zoodat de eene reep den volgende $\frac{1}{3}$ duim bedekt, legt daarover eenvoudige kompressen, en wikkelt het onderbeen met eene dolabra adscendens in. Bij kloven der borsttepels legt men eene solutie van helschen steen met kompressen op.

Carcinomateuse zweren aan den neus worden door helschen steen, zoowel in vasten als vloeibaren vorm aangewend, aanmerkelijk verbeterd; eveneens vele zweren aan de wortels der nagels van de vingers en toonen. In acidum nitricum opgelost, om bij waterkanker met een penseel aan te strijken. *Rust* gebruikt eene slappe oplossing in water (scr. j — $\frac{1}{2}$ dr. in ℔ j) als het doelmatigste verbandmiddel bij slappe, oedemateuse, vochtige, bleeke en pijnlooze zweren, en eene meer verzadigde oplossing (2—4 scr. op 1 ℔) bij sponsachtige en onzuivere zweren met zeer goed gevolg. Bij versche syphilitische zweren gebruikt men denzelven ter vernietiging der syphilitische smetstof.

Bij gangraena nosocomialis, om haren voortgang te beletten. Bij verbrandingen beveelt Dr. *Fricke* den helschen steen aan, voornamelijk bij diepe verbrandingen, ter verhoeding van ontsierende likteekenen. De brandblazen worden door insteking geledigd, en nu alle vochtige, van de epidermis ontbloote plaatsen daarmede aangeraakt; de daardoor veroorzaakte pijn is niet zoo hevig, als de pijn der verbranding zelve, en houdt spoedig op. Vertoont er zich bij diepe verbrandingen na eenige uren, of den anderen dag, de eene of andere aangeraakte plaats door serum of etter vochtig, dan moet deze terstond wederom aangeraakt worden, zoodat er zich steeds eene drooge korst op de verbrande plaatsen bevindt. Even zoo beveelt hij denzelven aan bij vorstbuilen. Hij cauteriseert de open gebrokene zweren, totdat er zich eene drooge korst gevormd heeft, en bestrijkt de nog niet open gebrokene builen slechts minder nadrukkelijk. Als omstemmend gorgelwater en mondspoeling tegen chronische ontsteking der amandelen, ontstekingachtig lijden van het slijmvlies des monds in het algemeen, voornamelijk bij kwiksalivatie.

Ten einde eene dyscrasische ontsteking te verdelgen, vooral wanneer deze eene neiging tot uitzweeting en vorming van pseudo-organisatiën openbaart. *Moll* heeft bevonden, dat bij specifieke (d. i. catarrhaal-rheumatische, arthritische, erysipelateuse, psorische, herpetische, syphilitische, aphtheuse enz.) ontsteking der mond- en keelholte de helsche steen een waar wondermiddel is, in zooverre deze door vernietiging van het substraat der ontsteking alle ziekelijke verschijnselen spoedig en zeker verwijdert. Hij gebruikt denzelven alzoo bij ontsteking van het tandvleesch, keelontsteking, scrophuleuse, rheumatisch-catarrhale, arthritisch-venerische, aphtheuse ontsteking der amandelen, wanneer hij de ontstokene plaatsen met lapis infernalis, of met eene geconcentreerde oplossing van denzelven (door middel van een penseel), liet bestrijken, ten einde de verschijnselen zoo snel mogelijk te doen verdwijnen. Hij heeft denzelven alzoo steeds zonder nadeel gebruikt.

Bij uitwendige ontsteking der huid met of zonder verwonding; b. v. ter beperking der voortkruipende roos, bij ontsteking der vasa absorbentia na verwonding bij lijkopeningen, wanneer de vroegtijdige aanwending bijna altijd van gunstig gevolg was. Bij versche,

gekneusde wonden van het scheenbeen beveelt *Hig* deze en de naaste huidomgeving zóó met helschen steen te bestrijken, dat geene plek van dezelve onaangeroerd blijft; de op de wond achtergeblevene vochtigheid wordt met pluksel afgeveegd, en het geheel met goudslagersvlies overtrokken. *James H. Horne* beveelt de volgende methode ter genezing der ranula aan. Hij drukt het stompe einde van een stuk helschen steen zeer zacht tegen het gezwel, laat het gedurende eenige seconden inwerken, en herhaalt dit op eene tweede of derde plaats, naardat de grootte van het gezwel het noodzakelijk maakt. Nadat dit 1—2 morgen achter elkander geschied is, wordt het gezwel plat, en treedt er ettering in. Deze behandeling herhaalt men iederen morgen of om den anderen dag, naar omstandigheden, tot de genezing daar is, welke in eenige weken volgt. De aanwending van den lapis infernalis veroorzaakt hierbij slechts weinig pijn, maar verwekt eenen aanmerkelijken speekselvloed, welk speeksel men niet mag laten inslikken; ook is wel keelontsteking hiervan het gevolg, welke intusschen voor het gebruik van een slap gorgelwater van vitriolum zinci spoedig wijkt. Ontleent de ranula haren oorsprong van verstopping der speekselbuis door speeksel, dan helpt deze methode niets.

Om bij vernaauwingen van den slokdarm en der pisbuis den helschen steen aan te wenden, beveelt *Pelleton* draden van goud, zilver of platina, met eene niet volkomen gladde oppervlakte, in eene vloeibare massa van helschen steen te dompelen, welke dan na bekoeling met eene laag helschen steen bedekt zijn. Deze draden kunnen, volgens hem, met de grootste zekerheid op de kleinste deelen, door middel van holle sonden, en ook in fistelgangen en op inwendige, diep liggende deelen aangewend worden. — Tegen slijmvloed van de pisbuis en vagina, witten vloed en bij de gezwollene geslachtsdeelen tegen nymphomanie. Bij etterachtige afscheiding in de gehoorbuis beveelt *Buchanan* laauwe inspuitingen aan van 1 gr. helschen steen in 10 once water opgelost, van welker nut *Herrmann* zich overtuigde, zelfs wanneer verschijnselen van caries daarmede verbonden waren.

Niet zeer zelden blijft nog langen tijd na eenen, door kwikmiddelen te voorschijn geroepenen, speekselvloed, nadat de specifieke werking van het kwik is opgeheven, eene verslapping van de inwen-

dige bekleeding der wangen en van het tandvleesch achter; een gorgeldrank van eene slappe oplossing van den lapis infernalis herstelt den tonus het zekerst.

Bij chronische sprakeloosheid beveelt *Trousseau* de volgende methode aan: Men buigt een baleinen staafje van $1\frac{1}{2}$ ''' diameter, door middel van de vlam eener kaars, een' duim van deszelfs einde zoo om, dat het eenen hoek van 80⁰ vormt. Aan dit einde bevestigt men naauwkeurig een klein sponsje van spherischen vorm, 6 ''' in diameter hebbende, dompelt dit in eene verzadigde oplossing van helschen steen, en brengt het kleine werktuig achter den ingang van den larynx, zoodat dan de hoek van het staafje tegen den achterwand van den pharynx aanstoot. Nu ontstaat er eene beweging van nederslikken, welke den larynx in de hoogte voert. Van deze omstandigheid gebruik makende, voert men het sponsje naar voren terug, en heft daarmede de epiglottis op, drukt tevens sterk op de basis der tong, waardoor de in het sponsje bevatte vloeistof in den ingang van den larynx droppelt. Deze bewerking mag slechts $\frac{1}{4}$ minuut voortduren. Gewoonlijk volgen misselijkheid, braken en hardnekkig hoesten. Eene verbetering van het gebrek volgt meestal onmiddellijk daarna. De bewerking moet verscheidene malen herhaald worden, zoo blijvende herstelling wil volgen.

In de oogheelkunde gebruikt men den helschen steen bij chorioiditis en sclerotitis, vooral van arthritischen aard (*Graefe*). *Brach* beveelt denzelven aan ter radicale vernietiging van het ziekelijk woekeringsproces der conjunctiva palpebrarum en deszelfs producten, als gevolg eener contagieuse oogontsteking. Bij excoriationes van de randen der oogleden, traanfistels (*Beer*). Bij ophthalmia neonatorum. Tegen ulcera corneae, maculae corneae, albugo, staphyloma, granulatie der oogleden, uitwassen der cornea en sclerotica, ectropion, encanthis en pterygium.

Guthrie bedient zich van denzelven in zalfvorm tegen chronische, catarrhale, scrophuleuse en zoogenaamde purulente ontsteking der oogleden met granulatie der conjunctiva, bij vasculositeiten, verduisteringen en zweren van het hoornvlies, ook tegen acute oogontsteking van purulenten aard, keratitis, enz. De zalf bestaat uit nitras argenti fusus gr. x, axungia dr. j, acet. saturn. gtt. xv. Van dezelve wordt eene hoeveelheid, ter grootte van eenen spelden-

knop of eene linze, tusschen de oogleden gebragt, en vervolgens door wrijven met den vinger op het ooglid gelijkmatig verdeeld. De zalf veroorzaakt hevige prikkeling en lang aanhoudende pijn. Is de prikkeling te groot, dan moet dezelve door warme, pijnstillende fomentatiën op het oog, aderlating en purgantia tegengegaan worden. De aanwending wordt wekelijks tweemaal herhaald. *Janin* wil oogfistels door inspuiting eener oplossing van helschen steen genezen hebben.

Voor verbandwaters neemt men $\frac{1}{2}$ — j — x gr. op j — vj unc. aq. destill.; voor inspuiting in fistelkanalen j scr. op j unc., in den tranenzak ij gr. op j unc., in de pisbuis en scheede j gr. op j unc., in den neus (bij catarrhus) j — ij gr. op ij — iv unc.; voor oogdroppelwaters (bij hevige, torpide, met veel ettervloed verbondene ophthalmoblennorrhoea, wanneer men vooruit kan zien, dat de nitras argenti door de uitvloeijing spoedig ontleed kan worden) v gr. op $\frac{1}{2}$ — j unc., anders gewoonlijk $\frac{1}{4}$ gr. op $\frac{1}{2}$ — j unc.; voor penseelwaters v — x gr. op $\frac{1}{2}$ — j unc. (voor aphtheuse, syphilitische, enz. zweren, ter verdelging van dyscrasische ontstekingen der mond- en keelholte); voor zalven, enz. Tegen de hevige, brandende pijnen, welke door de uitwendige aanwending van helschen steen worden veroorzaakt, verleent eene oplossing van keukenzout goede diensten.

Wil men den helschen steen in vasten vorm aanwenden, dan moet men vooraf de plaats, of ook den helschen steen zelven bevochtigen. *Hahnemann* nam bij zeer gewigtige, gevoelige deelen een zeer spits zamengerold stuk vloeipapier in de linkerhand, en zoodra hij met den helschen steen, in de regterhand, de te cauteriserene plaats had aangeraakt, liet hij de vochtigheid door het papier opzuigen. Dit zette hij afwisselend zoo lang voort, als noodig was. Wil men de geringste en oppervlakkigste werking, dan bestipt men ligt en snel de woekering; voor sterkere werking houdt men er den helschen steen langer op, bestipt er dikwijls mede, nadat met eenen spadel de korst is weggenomen; voor de sterkste werking legt men een geheel stuk, of het poeder van denzelven, langen tijd op de plaats en bedekt het met eene kleefpleister. Moet men aan den oogbol of in de mondholte enz. cauteriseren, dan wascht men na het aanraken de plaats met laauw water of melk schoon af. Verbindt men den

helschen steen in aftreksels of afkooksels van planten of voegt men bij deszelfs oplossing in water enz. extracten, dan doet dezelve in deze verbinding dikwijls goede diensten, b. v. als inspuiting bij fistuleuse zweren; hij vormt echter in deze verbinding dikwijls een praecipitaat. Om eene adhaesive ontsteking in gescheidene deelen op te wekken, b. v. bij hydrocele, lymphatische abcessen, gebruikt men eene oplossing in water, welke, naar den graad van prikkelbaarheid van het deel, zoo sterk moet gemaakt worden, dat zij geene brandkorst, maar slechts de oppervlakkige ontsteking verwekt, door welke slechts lympha plastica wordt afgezonderd, en de, in onderlinge aanraking gehoudene deelen prima intentione, of ook door goedaardige ettering en granulatie genezen worden.

℞ Argent. nitric. gr. iv,
Aq. sabinae unc, vj,
Laud. liquid. Sydenh. dr. β.

M. S. Om te gorgelen, Tegen syphilitische keelziekten, pijn bij het slikken, roodheid der achterste deelen.

Kopp.

℞ Argent. nitr. fus. gr. ij — iij,
solve in
Aq. ceras. nigr. dr. vj;
adde
Tinct. opii dr. β.

M. S. Om met pluksel op te leggen. Bij diepe wonden der borsttepels, welke er slecht uitzien.

℞ Argent. nitric. gr. x,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S. In het oog te droppelen. Bij sterk etterende, torpide en hardnekkige ophthalmoblennorrhoeae. (*Rust* bij woekering der oogweefsels 11 gr. op 2 unc. en *Beer* bij traanfistel als inspuiting scr. j op unc. iv — v).

Unguentum nigrum Frickii.

℞ Argent. nitr. crystall. scr. j,
Zinci oxydat.,
Balsam. peruv. aa. dr. j,
Adipis suilli loti unc. j.

M. exact. f. ung. S. Om mede te verbinden. Tegen chankers en als krachtig middel ter bespoediging van het likteekenproces, tegen excoriationes, die wederom op nieuw open breken, enz.

Unguentum ophthalmicum magicum Guthrie.

℞ Argent. nitr. in pulv. subtiliss. trit. gr. ij — x,
Unguent. cetacei dr. j,
Intime in mortario porphyr. mixtis, sensim
adde terendo,
Liquor. plumbi subacetici gtt. xv.

D. S. Ter grootte van eene roggekorrel onder het bovenste ooglid te brengen, het lid daarop zacht te wrijven, en hetgeen onder hetzelve te voorschijn treedt, af te wasschen. Tegen acute en chronische catarrhale ontsteking der oogleden.

℞ Argenti nitrici dr. β,
solve in
Aq. destill. unc. vj;
adde
Tinct. angelic. compos. dr. vj,
Tinct. opii dr. j.

M. S. Uitwendig voor verband. Om eene goede ettering voort te brengen.

℞ Lapidis infernal. gr. iij,
solve in
Aq. rosarum unc. iij.

S. Met een penseel drie maal daags de zweren te bestrijken. (Tegen mercuriaalzweren.) *Walch.*

℞ Argenti nitrici gr. j,
Axung. porci dr j.

M. f. oogzalf. Bij conjunctivitis met een miniatuurpenseel aan te wenden.

℞ Argenti nitrici dr. β,
solve in
Aq. chamomill. unc. vj;
adde
Tinct. opii s. dr. jβ.

M. S. Verbandwater, met lapjes op te leggen en met wasl af te bedekken. (Bij qualitatief slechte ettering, of als verband eener

geheel daartoe voorbereide en werkelooze zweer, enz.)

Rust.

℞ Argenti nitrici gr. β,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S, Voor inspuiting in den tranenzak door de traanpunten. (Tegen dacryocystalgia.) *Janin.*

℞ Argent. nitric. gr. x,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S. Dagelijks een paar malen in het oog te droppelen. (Tegen torpide ophthalmoblennorrhoeae met etterachtige uitvloeijing.)

Graefe.

Armoracia s. raphanus rusticanus. *Mierik lepelblad*, van *cochlearia armoracia*, groeit in het wild in Europa op vochtige weiden, aan grachten, beken en rivieren; wordt menigvuldig gekweekt. Men gebruikt den *verschen wortel*, *radix recens armoraciae.*

Op de oppervlakte der huid brengt dezelve in korten tijd hevige pijnen, ontsteking en blazen te weeg, en overtreft in snelheid van werking den mostaard. Men bedient zich van denzelven als een prikkelend, de werkdadigheid van het huidstelsel vermeerderend, roodmakend middel bij plaatselijke rheumatische en paralytische toevallen, bij plaatselijk lijden der onderste ledematen; ter herstelling van onderdrukt voetzweet raadt *Wendelstaedt* aan, denzelven aan de kuiten te leggen of als voetbad te gebruiken. Tegen rheumatische tandpijnen laat men als huismiddel een stukje versche mierikswortel op het tandvleesch leggen; bij hoofdpijn aan de slapen of aan de binnenzijde van den arm en bij maagkramp op den laatsten borstwervel. Als kaauwmiddel gebruikt men hem bij verlamming der tong, en als wassching met citroensap of azijn bij zomersproeten of levervlekken. Met azijn als omslag tegen scorbutische zweren.

Gewoonlijk wordt de mierikswortel ten gebruike fijn gewreven of geschaafd op zich zelve opgelegd en dient alzoo als het beste en gebruikelijkste huismiddel, of vermengd met mostaardpap, ten einde de werking van deze te verhoogen. Men laat hem zoo lang liggen, totdat er ontsteking en hevige pijnen ontstaan. Voor prik-

kelende voetbaden laat men 4 — 8 ld. fijn gewreven mierikswortel met warm water uittrekken, en voegt dit bij het voetbad. ℞ Radic. amoraciae in teleolos decis., acet. fortiss. q. s. ut digito uno peremineat. In vitro bene abturato repone infra terram per dies 14. Decantetur acetum. S. om te wasschen. Waschwater van *Stoll* tegen zomersproeten.

Arnica,, *wolferlij*, van *arnica montana* L., groeit op berg- en alpenweiden in midden-Europa en in de vlakte op drooge weiden in noordelijk Europa. Officineel zijn de *wortelen en de bloemen*, *radices et flores arnicae.*

De wortel onderscheidt zich door een rijk gehalte aan looistof en werkt daardoor tonisch-adstringerend, tewijl de bloemen door eene irriterende scherpte de bovenhand hebben, en daardoor opwekkend en prikkelend zijn. Men gebruikt ze daarom bij commotiones en contusiones, bij bloedextravasaten, ten einde het bloed te verdeelen, dat in het celweefsel is uitgestort, en op te lossen hetgeen in de vasa capillaria gestremd is; verder bij effusiones aquosae, b. v. oedema scroti, hydrocele der kinderen; bij gangraena, slechte ettering, zweren en fistels, vooral bij oude etteringen en doofheid door ouderdomszwakte, ter verdeeling van koude gezwellen, verouderde vorstbuilen. *Schoenkoph* beveelt tegen bevrorene ledematen het volgende waschwater aan: Men neemt eene once flores arnicae, overgiet deze met eene kan spiritus frumenti, en laat dit 5 dagen digereren en vervolgens doorzijgen. Tegen scabies gebruikt men een verzadigd aftreksel met keukenzout. Als clysma bij schijndood. Als gorgeldrank bij tongverlamming en typheuse angina.

Beer geneesde in twee gevallen bij hystericae de krampachtige sluiting der oogleden door eene fomentatie van het aftreksel der bloemen. Bij verlamming der oogleden, alsmede ter bevordering der resorptie bij bloedige en andere uitstortingen in het oog.

Voor uitwendig gebruik laat men de versch gekneusde bloemen, en waar deze niet te verkrijgen zijn de gedroogde, met azijn of wijn tot eene infusie bereiden en deze omslaan. Voor fomentatiën neemt men unc. j op unc. vj colat., bij ooggebreken dr. ij — dr. iij; de wortel als strooipoeder bij gangraena.

Tinctura florum arnicae, uit $1\frac{1}{2}$ onc. bloemen en 1 pd. zeer gerectificeerden wijngeest, gedigereerd en gefiltreerd. Als in-

wrijving bij verlamming der tong, en met water verdund met zeer groot nut als fomentatie bij bloedextravasaten.

℞ Pulv. flor. arnicae dr. iij,
Camphorae tritae scr. j,
Mucilag. gumm. arabici unc. ij.

M. S. Tot verband. Bij gangraeneuse en onzuivere zweren.

Hahn.

℞ Inf. flor arnicae unc. vj,
ex unc. j p.
Gummi mimos. unc. β,
Ol. terebinth. dr. iij,
Camphor. trit. dr. ij.

M. S. Omgeschud als fomentatie. (Fomentatie van *Richter* tegen gangraena.)

℞ Flor. arnic.,
— sambuc.,
Herb. conii macul.,
— abrotani,
— serpyll.

C. M. S. Twee handen vol met 2—3 kannen kokend water te begieten, waarin laauw dagelijks 3—4 malen de handen of voeten gebaad worden. Tegen verouderde bevriezingen.

Radius.

℞ Pulv. flor. arnicae,
Herb. rutae aa. unc. jβ,
Cort. chinae unc. iij.

M. f. Species. D. S. Met gerstewater tot papomslagen te maken (*Wendt* tegen phimosis en paraphimosis bij geneigdheid tot gangraena).

℞ Flor. arnicae unc. ij,
Herb. rutae unc. j,
infunde aq. fervid. ad colat. unc. xij.

D. S. Als omslag. (Fomentatie van *Gräfe* bij contusiones en extravasationes sanguinis in den omtrek van het oog.

℞ Tincturae arnicae dr. vj,
Spiritus serpylli unc. iij.

M. S. Om in te wrijven. Tegen de gevolgen van onbloedige beleedingen na kneuzingen, ontwrichtingen. *Kopp.*

Arsenicum *ejusque praeparata, fuligo metallorum.*

Het arsenicum komt menigvuldig in de natuur voor, en wel gedegen, geoxydeerd of met zwavel verbonden, met veel ijzer of zonder ijzer. In de heelkunde bedient men zich van het

Arsenicum album, *arsenicum oxydatum album, acidum arsenicosum, calx arsenici, wit arsenicum, rottekruid, giftmeel,* of ook eenvoudig *arsenicum* genoemd.

Het arsenicum, dat in den handel voorkomt, wordt in het groot als nevenproduct gewonnen, b. v. in het saksisch ertsgebergte bij het roosten der cobaltertsen. Dit is echter nog onzuiver en moet door herhaalde sublimatie uit vaten van gegoten ijzer gezuiverd worden. Een deel arsenicum wordt in 50 dl. water opgelost.

Eene weinig geconcentreerde oplossing op de huid gebragt, brengt eene vermeerderde werkdadigheid van dezelve en een gevoel van warmte en hitte te weeg; de geconcentreerde oplossing echter doet eene met bloedige serum gevulde blaas ontstaan, na welker opening de bovenste laag van het corium in eene eerst weeke, roodachtig livide, later harde, zwarte, dikke korst veranderd blijkt te zijn; de oppervlakte van slijmvliezen en ulcereuse deelen verandert het echter, onder hevige aanhoudende pijnen, erysipelateuse ontsteking en omzetting van de vitaliteit der nabijgelegene deelen, in eene min of meer diep doordringende, vaste, lederachtige, livide korst, welke nu eens vroeger, dan wederom later door ettering wordt los gestooten en gewoonlijk eene zuivere zweervlakte achterlaat, wanneer namelijk het arsenicum door al het ontaarde is heengedrongen. Bij losse en woekerende pseudo-organisatiën werkt hetzelve het snelst en het meest in het oogloopend. *Vogt* nam hierbij standvastig waar, dat de pseudo-organisatiën, welke na het gebruik van andere bijtmiddelen slechts des te spoediger aangroeijen en woekeren, na de aanwending van arsenicum voor langen tijd derzelver wasdom geheel verloren, en dikwijls ook snel likteeken vormden.

Hoofdzakelijk wordt het arsenicum album met voordeel ter vernietiging van niet knobbelachtige kankerzweren gebruikt, in welke het ontaarde op eene eigendommelijke wijze vernietigt. Voornamelijk doet het daarom nut bij celweefsel- en huidkanker (aangezichtskanker). Men gebruikt het arsenicum bij kanker op tweederlei wijze, als zalf of in oplossing, ten einde daarmede niet te cau-

teriseren, maar het kankergift te ontleden en de plaatselijke metamorphose te verbeteren, of met het doel, om daardoor te cauteriseren en den kanker volkomen te vernietigen.

Volgens de eerste wijze van aanwending gebruikt men het, wanneer de radicale genezing buiten de grenzen der kunst ligt, en waar men alleen den al te hoogen graad van het gebrek wil beperken, en als een radicaal middel tegen achterblijvende zweren, wanneer men vooronderstelt, dat de eigenlijke carcinomateuse dyscrasie is uitgeroeid.

Justamond liet in zoodanige gevallen, nevens het inwendig gebruik van het arsenicum, een mengsel van 4 gr. arsenicum, 10 gr. opium, dr. j ceratum, uiterst dun op linnen gestreken, op de zweer leggen, waardoor de pijn weggenomen en de ziekte tegengegaan werd. *Rust* gebruikte tegen carcinomateuse zweren in het aangezigt en aan de ledematen met nut eene zoo verdunde oplossing van het arsenicum, dat zij geene de minste pijn veroorzaakte. Volgens *Rust* zou men, al naardat men min of meer in de organische weefsels wil intasten, eene oplossing van 2 — 8 gr. arsenicum in een pd. water of eenige andere, voor den toestand der zweer geschikte vloeistof gebruiken, en dit een doelmatig verbandmiddel bij die kankerzweren zijn, welker genezing buiten de grenzen der kunst ligt, enz.

Om kanker volkomen te vernietigen, wordt het arsenicum op verschillende wijzen en naar verschillende formulen gebruikt.

1) Eene groote vermaardheid heeft hierin het middel verworven, dat door *broeder Cosmus* (*frère Cosme*) is aanbevolen en door *Bernard* naauwkeuriger beschreven en bekend gemaakt. De formule is de volgende:

℞ Cinnabaris factitiae dr. ij,
Cineris solearum vetustarum gr. viij,
Sanguin. draconis gr. xij,
Arsenici albi scr. ij.

M. D.

Dit poeder wordt met water of speeksel tot eene dikke pap gemaakt, en vervolgens door middel van een penseel ter dikte van eene lijn op de zweervlakte (de randen derzelve mede ingesloten) gestreken. Is de zweervlakte groot, dan mag men de geheele op-

pervlakte niet te gelijk bestrijken, maar eerst na genezing van een gedeelte het andere met het poeder behandelen, omdat er anders ligt door resorptie van het vergift toevallen van vergiftiging zouden kunnen ontstaan. Men moet bij de aanwending der pap wel zorg dragen, dat ook de randen der zweer daarmede bedekt worden, en wanneer gedurende de bewerking de zweer mogt beginnen te bloeden, dan strooit men op de bloedende plaats zoo lang droog poeder, totdat de bloeding is opgehouden. Nadat de pap is droog geworden, bedekt men dezelve met pluksel en kompressen. Er ontstaat na de aanwending spoedig eene hevige, brandende pijn, eene aanmerkelijke erysipelateuse ontsteking en oedemateuse zwelling der omgevende deelen, welke na verscheidene dagen allengs afneemt en eindelijk geheel verdwijnt. Is de pijn zeer hevig, dan kan men dezelve door omslagen van peenpap en loodwater trachten te verzachten. *Rust* raadt echter de aanwending van verzachtingsmiddelen af, en beweert, dat pijn en zwelling der lijdende en naburige deelen het middel aan het doel doen beantwoorden. Hoe heviger de pijn na de aanwending van het arsenicum in bovengenoemden vorm is, des te zekerder kan men genezing verwachten, en hoe geringer dezelve is, des te twijfelachtiger wordt het gevolg. Er vormt zich eene brandkorst, welke men onaangeroerd moet laten: na 14 — 28 dagen wordt dezelve door de natuur afgestooten, en men verbindt dan de zweer, welke er zuiver uitziet, eenvoudig. Wanneer er zich na het afvallen der korst nog verdachte plaatsen in de zweer vertoonen, dan is het volstrekt noodig, dat op deze het arsenicumdeeg op nieuw met de grootste naauwkeurigheid wordt aangewend.

Rust snijdt de los geworden deelen der korst met de schaar weg, en verbindt de goedaardige zweer, welke daardoor te voorschijn komt, met een unguentum digestivum met tinctura myrrhae verbonden, of met eene oplossing van lapis infernalis met laudanum; het doelmatigst is wel eene zalf uit styrax en koolpoeder. *Mursinna* beveelt de balsamum locatelli aan. Deze gebruikte met nut het poeder van Cosmus bij kwaadaardige zweren, die moeijelijk genezen, na slechts behandelde herpes vooral in het aangezigt ontstaan, en bij verouderde, groote, putride zweren der onderste ledematen zonder beenbederf, wanneer herpetische scherpte mede in het spel scheen te zijn.

2) Eene even groote vermaardheid heeft het middel van *Hellmund* verworven. Het bestaat uit de drie volgende mengsels :

No, 1. ℞ Arsenici albi scr. ij ,
Cineris solearum vetustarum gr. xij ,
Sanguin. draconis gr. xvj ,
Cinnabaris factitiae dr. ij ,
M. f. pulvis. S. Pulvis arsenicalis.

No. 2. ℞ Balsami peruviani nigri ,
Extracti conii maculati aa. unc. β ,
Plumbi acetici crystallisati scr. iv ,
Tincturae opii crocatae scr. ij ,
Unguenti cerei unc. iv.
M. l. a. exactissime. S. Unguentum narcotico-balsamicum.

No. 3. ℞ Pulveris arsenicalis dr. j ,
Unguenti narcotico-balsamici unc. j.
M. l. a. exactiss. S. Unguentum arsenicale compositum.

De aanwending van dit middel is de volgende : Met het unguentum arsenicale compositum bestrijkt men zachte plukselwieken, welker grootte naar den vorm en de uitgebreidheid der zweer is ingerigt, legt deze op de zorgvuldig gereinigde zweer, zoodat elk gedeelte der zieke oppervlakte met de zalf in aanraking is. Zelfs de schijnbaar gezonde omstreken moeten minstens ter breedte van 2 lijnen daardoor bedekt zijn. Over het geheel wordt pluksel gelegd, daarover een kompres en deze door hechtpleisters bevestigd. Bij de aanwending van dit middel ontstaat eveneens hevige pijn en eene erysipelateuse ontsteking, welke zich dikwijls verscheidene duimen in den omtrek der zweer uitspreidt. Den derden dag laten de verschijnselen na, de zweer verkrijgt een nootkleurig, putride aanzien, en zondert eenen stinkenden ichor in groote hoeveelheid af. Den zesden of zevenden dag verschijnt de geheele oppervlakte met eene bruine, vochtige brandkorst bedekt, welke verscheidene lijnen dik is, waarop vervolgens in plaats van met het unguentum arsenicale met unguentum narcotico-balsamicum verbonden wordt. Tegen den tienden dag vertoont er zich aan den rand der korst eene lijn van demarcatie, welke zich steeds meer en meer uitspreidt en de geheele afgestorvene massa tegen den veertienden dag afstoot. De zweer vertoont zich nu zuiver, en vormt bij het gebruik van

het unguent. narcot.-balsam., of eenige andere doelmatige zalf, spoedig een likteeken. Mogten enkele deelen der brandkorst aan den rand loslaten, dan is het doelmatig dezelve met de schaar weg te snijden, ten einde dan aanstonds het unguentum narcotico-balsamicum te kunnen aanwenden. Doch nimmer mag men met geweld of te snel de korst trachten los te maken. Bij zeer torpide voorwerpen, slechte hoedanigheid van het arsenicum, is het somwijlen noodig de hoeveelheid van het laatste in den pulvis arsenicalis te vergrooten. Greep er daarentegen bij zeer prikkelbare individu's eene te sterke recatie plaats, dan kan men óf de hoeveelheid van het unguentum balsamicum in verhouding tot het arsenicum vermeerderen, óf zich in plaats van deze zalf van het unguentum basilicum bedienen. Mogt er zich na de afscheiding der korst nog eenige verdachte plaats voordoen, dan moet de geheele methode herhaald worden. De kuur duurt gewoonlijk in de meeste gevallen 30 — 40 dagen. *Hellmund* maakt hoofdzakelijk daarop opmerkzaam, dat men niet alleen fijn pluksel neemt, maar dit door middel van een mes zacht moet maken, opdat de zalf met alle schadelijke deelen beter in aanraking zou kunnen komen.

Den voorrang, welken deze methode boven de gewone met het poeder van Cosmus verdient, schrijft *Hufeland* daaraan toe, dat dezelve een langzamer, meer pathologisch proces bewerkt, hetwelk de secretie en geneeskracht der natuur mede doet werken, minder gevaarlijk en zachter werkt, dat de heelkundige den graad der werking van het middel meer in zijne magt heeft, en het op plaatsen en in holten, waar het gebruik van het arsenicum niet plaats kan grijpen, en op groote oppervlakten kan aangewend worden.

Volgens waarnemingen rigtte dit middel niets uit bij cancer fungosa, maar bleek in enkele gevallen bij cancer mammae en vooral bij huidkanker en bij herpes exedens en crustacea werkzaam te zijn.

3) Het middel van *Guy*, oorspronkelijk een geheim middel eener Iersche familie, met name *Plunkel*, heeft in Engeland grooten roem verworven. Het voorschrift is het volgende:

℞ Foliorum ranunculi acris,
flammulae vulgaris aa. unc. j,
Arsenici albi laevigati dr. j,
Florum sulphuris scr. iv.

De beide eerste zelfstandigheden worden versch ingezameld en gekneusd, en het geheel tot een deeg zamengekneed, aan hetwelk men den vorm van kogels geeft, en droogt deze in de zon. Bij het gebruik wordt dit middel tot poeder gewreven, met eijerdojer vermengd, en door middel van een stukje varkensblaas op de door kanker aangedane plaatsen gelegd, in welken toestand het moet blijven liggen, totdat de korst van zelve los wordt.

4) *Le Febure* beval het arsenicum in- en uitwendig aan op de volgende wijze: Hij liet 2 gr. arsenicum met een weinig suiker wrijven, en daarbij allengs 2 pd. water voegen; daarvan bekomt de zieke in den beginne een' eetlepel vol met even zooveel melk, na 8 dagen ook des avonds en na 14 dagen ook op den middag dezelfde gift; bij sterke personen kan men de gift allengs tot op twee eetlepels telkens doen klimmen, en de hoeveelheid van het arsenicum tot op 8 gr. in 2 pd. water vermeerderd worden; daarbij moet de lijder alle verhittende spijzen en dranken vermijden, in plaats van den gewonen drank wei drinken, door dagelijks klisteren open lijf trachten te houden, en alle 8 — 12 dagen een zacht afvoeringsmiddel uit manna, rhabarber en sal seignetti nemen; zijn de krachten zeer uitgeput, dan moet hij cortex peruvianus gebruiken. Is de kankerzweer nog niet opengebroken, dan wascht men de plaats met de bewuste arsenicum-oplossing, en bedient zich daarbij van den volgenden papomslag. Men neemt een pond peensap, loodwit en arsenicum van elk eene half once in een pintje wijnazijn opgelost, $1\frac{1}{2}$ drachma roettinctuur, en droog poeder van scheerling zooveel genoeg is, om met deze zelfstandigheden eene zamenhangende massa te vormen. Men maakt vervolgens uit deze verscheidene omslagen, welke zoo groot als de zweer en zoo dik als twee drieguldenstukken zijn. Bij open kanker zuivert men bij elk verband de zweer, en wordt dezelve met de vooraf verwarmde arsenicumoplossing, bij welke een derde gedeelte rooden wijn gemengd wordt, gefomenteerd. In geval dezelve een zeer slecht aanzien heeft, moet men het arsenicum in een decoctum corticis peruviani laten oplossen, en de zweer daarmede fomenteren, en den verwarmden omslag opleggen. Heeft de zweer hare zitplaats in of aan de baarmoeder, dan wendt men herhaalde inspuitingen van een afkooksel van daucus carota en cicuta aan, in hetwelk op eene halve maat 4 gr. arsenicum en even zooveel opium wordt opgelost.

5) Eene bijzondere methode tegen kanker, voornamelijk tegen dien van het aangezigt en de lippen, beveelt *Baumann* aan. Het voorschrift is het volgende:

℞ Arsenici albi,
Nitri depurati,
Salis tartari,
Radic. ari maculati aa. unc. j,
Fuliginis splendentis q. s. ut pulv. subtilissimus, ex intima miscela horum ingredientium productus, habeat colorem griseum; serva in vitro probe clauso. Dit poeder zou des te werkzamer zijn, hoe ouder het is.

Naar de grootte der zweer wordt van hetzelve eene zekere hoeveelheid in een theekopje geschud, daarop uit zooveel boomwol, als ter bedekking der zweer bijna genoegzaam is, eene wiek vervaardigd, deze goed met speeksel bevochtigd, en in het poeder zoolang omgeroerd, dat de massa digter wordt, en, na reiniging der zweer met warm water, zóó opgelegd, dat zij het geheele ziekelijke gedeelte bedekt, welke men vervolgens met een' zwachtel bevestigt. Nu eens vroeger, dan weder later, gewoonlijk na 24 uren, ontstaat er aanmerkelijke ontsteking met zwelling, welke echter niet eerder tot de aanwending eener pap mag verleiden, dan nadat de pijn geheel onverdragelijk wordt, en de grenzen van afscheiding der schadelijke deelen van de gezonde plaats grijpen. Reeds op den 3den dag namelijk wordt de zweer gewoonlijk met eene groeve omgeven, in welke men eenige draden pluksel, die met een smeersel uit $1\frac{1}{2}$ dr. terpentijnolie en den dojer van een ei bestreken zijn, legt, waarbij alleen houten en nimmer metalen werktuigen gebruikt mogen worden. Hoe meer zich het kankerachtige van het gezonde aan den rand scheidt, des te meer pluksel met de vermelde zalf moet er opgelegd worden. Op den 6den of 7den dag kan het overal afgezonderde ziekelijke weggenomen worden. Wanneer echter de afscheiding te langzaam plaats grijpt, dan moet er een weinig van het arsenicumpoeder op gestrooid worden, doch zóó, dat het met geene deelen in aanraking komt, van welke het ziekelijke reeds is afgezonderd, waarom men deze plaatsen met pluksel moet bedekken. Nadat zich al het kankerachtige heeft afgescheiden, vormt de zuivere zweer bij aan-

wending der genoemde zalf gewoonlijk spoedig een likteeken.

6) *Benedickt* houdt het arsenicum bij eenvoudigen huidkanker onder alle middelen voor het voortreffelijkste, en beveelt een eenvoudige arsenicumpasta aan van één deel arsenicum album op 2—4 deelen gewone unguentum digestivum.

7) Het middel van *Rausselot.*

℞ Cinnabaris,
Sanguin. draconis aa. unc. ij,
Arsenici albi dr. ij.

M. f. pulv. subtiliss. Men strooit dit poeder op de kankerachtige zweren, of nog beter, maakt daarvan, op den oogenblik der aanwending, met speeksel, water of dun gomwater een deeg.

8) Middel van *Sewall.*

℞ Arsenic. alb. dr. β,
Vit. ov. no. 1. pulv. cujusque
plac. q. s. ad. cons. empl.

9) Het poeder van *van Mons.*

℞ Arsenic. alb. dr. vj,
Cinnabaris unc. iij,
Carbon. animal. scr. iv,
Sanguin. dracon. dr. ij.

M. D.

10) Het poeder van *Dubois.*

℞ Arsenic. alb. dr. ij,
Cinnabaris unc. iv,
Sanguin. dracon. unc. ij.

M.

11) Het middel van *Dupuytren.*

℞ Arsenici alb. part. iv — viij,
Calomel. part. c.
of
Pulv. hb. belladonn. et calomel aa gr. XLV.

M. f. pulv.

Dit middel werkt niet door cauterisatie vernietigend, maar voert meer door omstemming tot de norma terug.

℞ Arsenici albi scr. j,
Calomel. dr. ij,

Gummi arabic. dr. ij,
Aq. commun. unc. j.
M. ad consist. pastae tenuior.

Bij kankerachtige zweren, nadat vooraf de welligt voorhandene korsten door cataplasmata zijn afgeweekt. Dit middel maakt geene brandkorst, veroorzaakt minder pijn en zwelling, dan dat van Cosmus, en kleeft ook zoo niet vast. Na 8—10 dagen valt het in den regel van zelve af; alsdan, zoo het noodig is, herhaling. Gewoonlijk zijn 5—6, dikwijls reeds 2—3 aanwendingen ter genezing genoegzaam.

12) *Justamond* wendde het arsenicum volgens een voorschrift van den graaf *Arundel* in zalfvorm aan. Het bestaat uit:

℞ Arsenic. flav. unc. j,
Bol. armen. unc. β.
M. f. pulvis. subtiliss. s. Bijtpoeder, Nr. 1.
℞ Axung. porci ℥ jβ,
Terebinth. venet. unc. ij,
Colophon. ℥ jβ,
Aerugin. unc. β.
S. Nr. 2. *groene zalf.*

De beide laatste zelfstandigheden stoot men tot poeder, schudt alles te zamen in eene steenen bus, en kookt het vervolgens onder gestadig omroeren zoolang, totdat het eenen zalfvorm aanneemt.

Bij het gebruik mengt men een weinig van het bijtpoeder met de groene zalf, bestrijkt daarmede een stukje linnen, evenredig aan de grootte der zweer, en legt dit op dezelve. Op den 8sten of 10den valt het linnen af, men verbindt dan de zweer op nieuw met de gemengde zalf, en herhaalt dit zóó dikwijls, totdat de zweer een zuiver aanzien bekomt.

(*Justamond* bediende zich ook van eene bereiding van arsenicum en zwavel ter vermindering van den onverdragelijken reuk der kankerzweren met groot nut. Hij liet vier pond zeer fijn poeder van zwavel en een pond arsenicum album met elkander vermengen en in eene glazen retort smelten. De, op den bodem zich bevindende, vaste massa werd ten gebruike tot poeder gebragt, maar het sublimaat als eene onnutte zelfstandigheid weggeworpen. Hij liet hiermede de zweer bestrooijen; vermengde het ook wel met de helft zinkbloemen.)

Behalve bovenvermelde zamenstellingen bestaan er eenige zal-

ven, welke deels ter vernietiging van den kanker, deels echter om bij ongeneeslijkheid der kwaal de ziekte te beperken, gebruikt worden. Hiertoe behooren:

De zalf van *Arnemann*.

℞ Arsenic. alb.,
Flor. sulphur. aa. dr. j,
Acet. vini destill.,
Ung. alb. simpl. aa. dr. j.
M. S. Tegen borstkanker.

Zalf van *Harless*.

℞ Cerae flavae gr. XLV,
Butyri recent. insulsi unc. β;
Liquefactis et fere refrigeratis adde
Arsenici albi subt. pulv. gr. ij — v,
Opii pulv. gr. vj — x,
antea c. aq. dest. pauxillo in pultem trita, nec non
Zinci oxydati unc. β.
M. exact. D. sub sigillo.

Harles beveelt haar hoofdzakelijk aan tegen pijnlijke en exsuderende zweren in het aangezigt en aan de lippen. Zij wordt gelijkmatig op de zweer gestreken, deze met leder bedekt en alzoo gedurende 24 uren gelaten; dit wordt alle 4 — 5 dagen herhaald, en in den tusschentijd met eene was-, terpentijn- of elemizalf verbonden.

De zalf van *Hagen* bestaat uit:

℞ Arsenici albi gr. iv,
Butyr. insulsi unc. vj,
Cerae alb. dr. ij.
M.

De zalf van *Jahn:*

℞ Cinnabaris dr. j,
Spong. marin. ust. gr. XLV,
Arsenici albi gr. XV,
Butyr. recent. insuls. dr. x.

M. f. unguentum. Bij kwaadaardige, voortknagende, venerische en andere zweren, huidziekten, en vooral bij den kanker.

Zalf van *Wernek:*

℞ Arsenici albi dr. j,
Calcar. ustae scr. ij,

Adip. porcin. dr. vj.

M. S. Ter dikte van een' mesrug op pluksel te strijken.

En meer anderen.

Behalve ter vernietiging van den kanker, gebruikt men ook het arsenicum ter vernietiging van weeke teleangiektasia, losse pseudoproducten, b. v. de dikwerf in het aangezigt voorkomende, ligt bloedende wratten, welke gemakkelijk in huidkanker overgaan, en tegen lepra. Als omstemmend middel gebruikt men hetzelve tegen kwaadaardige, voortknagende, herpetische zweren, carbunculus, gangraena nosocomialis, noma, verouderde zweren der onderste ledematen, prurigo perinaelis, podicis et vulvae (gr. β in unc. j mucil. gummi arabic *Hanke*). Om harde, gevoellooze condylomata mede aan te stippen, bij slappe atonische zweren (gr. j op unc. j water).

Alibert laat den herpes exedens aan den neus bij scrophulosi zonder uitzondering met een arsenicumdeeg beleggen, hetwelk bestaat uit het middel van Cosmus, met speeksel of vet aangeroerd.

Swallow beveelt hetzelve aan tegen carbunculus en gangraena nosocomialis. Hij bedient zich hiertoe van den liquor arsenici, pharm. Lond., met 2 deelen water verdund op de volgende wijze. Hij maakt eene diepe kruissnede in den carbunculus of in het door versterving aangetaste deel, legt vervolgens een, met de genoemde vloeistof bevochtigd, stukje linnen in de versche wond, en laat dit, 36 uren lang, elk uur vernieuwen. Hierdoor vormt er zich eene sterke eschara en gelijktijdig verdwijnen ontsteking en zwelling der aangedane deelen. Na eenige dagen wordt de brandkorst los gestooten, en de nu zuivere zweer vormt spoedig een likteeken.

Müller gebruikte het arsenicum bij ophthalmia aegyptiaca ter verwijdering van de woekering der conjunctiva.

Löffler beveelt het aan ter vernietiging der smetstof van dollehondsbeet, ten einde watervrees te voorkomen.

Blasius bij lupus.

℞ Arsenic. albi gr. ij — iv,
Calomel gr. L,
Axung. porc. dr. ij.

M.

Met deze zalf worden dagelijks de ulcera verbonden, totdat er zich op dezelve eene vuilwitte, taaije korst gevormd heeft, waarop zij met unguentum cereum verbonden worden.

Charles Plike wendde hetzelve aan tegen de zweren, welke menigmaal den wortel des nagels omgeven en moeijelijk genezen.

Vogel te Kasan gebruikt eene oplossing van hetzelve in wijngeest met aloë en myrrhe tegen noma. Hij gebruikte in een wanhopig geval het volgende mengsel:

℞ Arsenici alb. dr. ij,
Aloës,
Myrrhae aa. dr. j.
Solve in vin. alb. ℔ j.

S. Met pluksel dagelijks eenmaal aan te wenden.

Het opleggen van dit middel veroorzaakte slechts weinig pijn, en den volgenden dag was de waarlijk cadavereuse reuk verdwenen. Den 3den dag was het carcinomateuse karakter verloren, en vertoonde er zich eene gezonde granulatie. Reeds na een gebruik van 8 dagen van dit middel kon de lijder als gered verklaard worden. Ter volkomene genezing gebruikte hij aqua Goulardi met extractum aloës, myrrhae en opii.

Bartscher bedient zich ter genezing van fungus haematodes van het arsenicum in verbinding met sanguis draconis.

℞ Arsenici alb. gr. xiv,
Sanguin. dracon. gr. viij.
M. f. pulv. subtiliss.

Dit poeder wordt met spiritus vini en mucilago gummi arabici bevochtigd, zoodat daardoor eene pap ontstaat, welke door middel eens spadels op het ziekelijke wordt gebragt.

In de *Medic. chirurg. pharm.*, uit het Engelsch 1824, pag. 7, wordt een *arsenicum cum antimonio*, uit unc. ij pulv. antim. crud. en unc. j arsen. alb. door elkander gesmolten en tot een fijn poeder gewreven, als een voortreffelijk werkzaam middel aanbevolen, om uitwassen te vernietigen, en in zweren, die een slecht uitzien hebben, te strooijen, ten einde daardoor de ter genezing hinderlijke deelen te verwijderen. Iederen graad van verzachting zou men hetzelve door toevoeging van eenig ander poeder kunnen geven, opium daarmede vermengen, ten einde de welligt hevige pijnen te matigen.

Vele artsen bevelen bij kanker het inwendig gebruik van het arsenicum aan, en reiken aan volwassenen tot $\frac{1}{16}$ — $\frac{1}{8}$ gr. in oplos-

sing toe. *Rust* geeft hetzelve tot $\frac{1}{24}$ gr. of in nog geringere dosis (1 gr. op 1 pd. gedestilleerd water, aanvankelijk $\frac{1}{4}$, vervolgens eenen geheelen eetlepel vol met melk, bij zeer gevoelige personen met 5 — 10 droppels opium). Ook bedient men zich tot inwendig gebruik van de *solutio arsenicalis Fowleri* (2 — 12 droppels alle 12 uren), *solutio arsenicalis Brerae* (6 — 12 droppels 3 maal daags), enz. Men moet echter het arsenicum steeds met slijmige middelen, als haverslijm, decoctum alth., enz. laten nemen.

Arsenicum sulphuratum flavum s. citrinum, sulphuretum arsenici citrinum, auripigmentum, *geel arsenicum*, *zwavelarsenicum*, *oprement*. Bestaat uit arsenicum en zwavel, komt uit Servië, Walachije, Hongarije enz.

Het sulphuretum arsenici wordt alleen uitwendig gebruikt, en tegen kankerachtige zweren der lippen en der borsten door *Rönnow* aanbevolen. *Plenck* beveelt hetzelve in zalfvorm aan bij rhagades aan handen en voeten. Als berookingsmiddel bij verouderde syphilis. *Michaelis* roemt uit ondervinding het volgende mengsel om de haren van de gezonde huid te verdelgen: Een deel sulphuretum arsenici, zeven deelen gebranden kalk en zooveel water, dat er eene dikke pap gevormd wordt; deze wordt op de plaatsen, die men van haren wil bevrijden, ter dikte van den rug eens mes gesmeerd. Is het mengsel droog geworden, dan wordt het afgewreven, en de plaats met water afgewasschen.

Arsenias ferri, ferrum oxydulatum arsenicum. Bestaat uit protoxydum ferri, acidum arsenicicum en water, en wordt door wederzijdsche ontleding van arsenias sodae of ammoniae en sulphas protoxydi ferri verkregen.

Dit middel werkt krachtiger vernietigend op het leven der kankerachtige massa in, dan eenig ander, en de afgestorvene korst, welke het voortbrengt, is veel dieper dan die, welke de arsenicumverbinding van *Plunkel* vormt. *Carmichael* beveelt het hoofdzakelijk bij open kanker en bij noli me tangere aan. Hij verbindt het ook met phosphas ferri, en wel $\frac{1}{2}$ dr. van het eerste met 2 dr. des laatsten. Dit mengsel wordt met een haarpenseel uiterst dun opgestreken, doch niet op de geheele oppervlakte der zweer, wanneer zij te groot is. Ook kan hetzelfde in zalfvorm worden aangewend.

℞ Arseniat, ferri dr. β,

Phosphat. ferri dr. ij,
Unguent. cetacei dr. vj.
M. exactiss.

Ioduretum arsenici, arsenicum iodatum. Is een hevig bijtmiddel, vordert de uiterste voorzigtigheid, en wordt door *Biett* bij tuberculeuse herpes exedens in zalfvorm aanbevolen.

℞ Arsenic. iodat. gr. iij,
Axung. unc. j.
M.

Cazenave neemt één deel ioduretum arsenici op 18 deelen vet.

℞ Arsenici albi gr. j,
Mucilag. gummi arab.,
Mellis despum. aa. unc. β.
M. S. Om harde en gevoelige condylomata mede aan te stippen.

℞ Arsenici alb. dr. ij,
Aloës,
Myrrhae aa dr. j;
Solve in
Vini albi ℔ j.
M. S. Tot verbandwater tegen waterkanker.

℞ Arsenic. alb. scr. β,
Aquae destill. octarium;
Solutioni adde
Extr. conii unc. j,
Liquor. plumbi acet. unc. iij,
Tinct. opii dr. j.
D. S. Alle morgen de kankerzweren daarmede te wasschen.
Le Febure.

℞ Arsenici alb. gr. ij,
Admisce sensim sensimque
Olei olivarum unc. j.
D. S. Om in te wrijven. Bij vele kankerachtige, phagedaenische zweren, welke een slecht uitzien hebben, hardnekkige huidziekten en verlamming. *Edwards en Vavasseur.*

℞ Pulv. arsenici albi scr. j,
Cerati simplic. unc. j.
M. exact. f. ung. S. Uitwendig tegen kanker en phagedaenische zweren.

Arteriaum torsio. *Het draaijen of omdraaijen der slagaderen.* Het doel dezer kunstbewerking is óf stilling der bloeding uit eene doorgesnedene arterie óf onderbreking der circulatie in het niet geopend vat door draaijing van hetzelve.

Volgens *Amussat*, den uitvinder dezer kunstbewerking, wordt zij op de volgende wijze verrigt: Men vat het doorgesnedene en bloedende vat met een pincet op zoodanige wijze, dat de tanden der armen de uiterste randen grijpen en zamendrukken. Heeft men de arterie juist gevat, dan trekt men haar eenige lijnen uit de spiermassa te voorschijn, scheidt haar van het omgevend celweefsel, zoodat zij geheel vrij is, en begint dan de draaijing, terwijl men het pincet alleen met de regterhand zoolang om deszelfs lengteas draait, totdat de uiterste, tusschen de armen ingeklemde rand volkomen is afgedraaid.

Volgens *Bamberger*, welke de torsie op viervoudige wijze verrigt, zijn de uitwerkselen van dezelve de volgende:

1) Het middelste en binnenste vlies der arterie scheuren kringvormig, en worden nader tot elkander gebragt of in het kanaal der arterie terug gerold, waardoor zij een' blinden zak vormen.

2) Er vormt zich een bloedcoagulum, dat de holte der arterie opvult.

3) In het gescheurde vaatvlies ontstaat eene ontsteking met uitzweeting van plastische lympha, benevens de verdere gevolgen van dezelve, als vergroeijing en obliteratie van het kanaal tot aan den naasten zijtak, even als bij de ligatuur.

Men gebruikt dezelve bij wonden, wanneer arteriën zijn doorgesneden, welke niet in eene aanmerkelijke diepte verloopen, in het algemeen gegrepen, te voorschijn getrokken en genoegzaam geïsoleerd kunnen worden, in zooverre er geen collateraaltak in de nabijheid der arteriewond aanwezig is. Wanneer de wond gezond is, de genezing per primam intentionem beoogd wordt, en geen vreemd ligchaam in de wond mag achter gelaten worden, zooals bij kwetsingen der arteria epiploica, mesenterica, enz.

Onuitvoerbaar is deze methode, wanneer de arteriën onmiddellijk in een spekachtig weefsel gelegen of verbeend zijn (*Fricke* heeft zeer dikwijls verbeende arteriën door torsie gesloten, en beweert, dat bloedingen uit dezelve zekerder hierdoor gestild worden, dan

door de ligatuur mogelijk is), of ligt afscheuren; ook daar waar de arteriën zeer diep tusschen spieren, peesvliezen en pezen liggen.

De torsie geeft volgens proeven van *Dieffenbach* geene genoegzame zekerheid, en is slechts als een surrogaat voor de ligatuur in zoodanige gevallen te beschouwen, dat het den operateur aan hulp ontbreekt.

Artomele s. artomeli, eene pap van roggemeel en honig, bij welke men ook saffraan, hyosciamus en andere narcotische stoffen voegt. Deze pap is een goed middel om oppervlakkige abscessen van het celweefsel en klieren, bloedzweren, enz. tot rijpheid te brengen en de daarbij dikwijls levendige pijnen te verzachten. Ook ter verdeeling van zogklonters is zij, deels op zich zelve, deels, bij grooten torpor, in verbinding met uijen, niet zonder nut aangewend. Men legt dezelve verwarmd, ter dikte van eenen vinger op linnen gestreken, onmiddellijk op het lijdende deel.

Asarum, van *asarum europaeum L.*, groeit op schaduwrijke plaatsen in bosschen en bergachtige streken. Gebruikelijk zijn de *bladeren* en *de wortel*, *herba et radix asari.*

Deze zijn een sterk niesmiddel, waardoor somwijlen zelfs neusbloeding wordt voortgebragt. Men bedient zich van hetzelve als snuifpoeder bij verstopping van den neus, hevige hoofdpijn, zweren in de voorhoofdsboezems, amaurosis, hydrocephalus enz.

Aurantium, van *citrus aurantium L.*, groeit in China enz.; wordt in Z. Europa, West-Indie enz. gekweekt. Gebruikelijk zijn de *schillen der oranjeappelen*, *cortex pomorum aurantiorum*, en de *oranjebloesem*, *flores aurantii s. flores naphae.* Zij worden uitwendig zelden aangewend, maar daarentegen de volgende praeparaten:

Oleum corticum aurantiorum. Eene gele, krachtig aromatisch riekende, uit versche oranjeschillen geperste, en gewoonlijk onder den naam van *oleum bergamottae* bekende olie, van welke men zich, in vereeniging met andere middelen, bedient bij atonisch lijden, doch grootendeels slechts wegens haren aangenamen reuk als toevoegsel bij zalven. Tot dit laatste doel gebruikt men vooral het door deszelfs fijneren reuk zich onderscheidende

Oleum florum aurantii, *ol. neroli*, welke olie men door destillatie uit den oranjebloesem verkrijgt.

Aurum, *het goud*, wordt voor het grootste gedeelte alleen in ge-

degen toestand, deels zuiver, deels met zilver, koper, ijzer, zink, lood en zwavelmetalen verbonden, het rijkelijkst in Zuid-Amerika gevonden.

Het goud werkt op de reproductie, voornamelijk op de vasa lymphatica en glandulae, welker werkdadigheid het verhoogt. Tevens vermeerdert het de secretie en excretie der huid, piswerktuigen en speekselklieren, minder die van het darmkanaal. Ook zou het opwekkend op het systema nervosum werken. Op de deelen, met welke het in onmiddellijke aanraking komt, oefent het eene prikkelende, zelfs bijtende werking uit, vooral wanneer deze met eene fijne epidermis overtrokken of van deze beroofd zijn.

Men wendt het in de volgende ziekten aan:

1) In *syphilis*, in het bijzonder tegen verouderde en ontaarde, voornamelijk dan, wanneer zij langen tijd te vergeefs met andere middelen, vooral kwik, behandeld is geworden, bij uitnemendheid haren zetel heeft in de reproductive sfeer, en derhalve slechts een langzaam verloop heeft. Hiertoe behooren het lijden der beenderen en der huid, alle soorten van syphilitische huiduitslagen, beenzwellingen en nachtelijke beenpijnen, huidzweren van ongewonen omvang, nadruiper. *Wendt* vond het ook nuttig bij gezwellen der ballen, welke na eenen druiper ontstaan zijn, en varicocele.

Bij zweren, welke door haren snellen wasdom met vernietiging bedreigen, zooals bij chankers in de keel en in den neus, moet het voor het kwik onderdoen, dewijl dit hier te langzaam werkt. Het is zeer goed het inwendig gebruik met het uitwendige te verbinden en hetzelfde dieët aantebevelen, hetwelk bij kwikkuren gevolgd wordt. Ten einde de secretie en excretie te ondersteunen, beveelt men diaphoretische dranken van guajacum, sarsaparilla enz. aan.

2) *Bij scrophulösis.* Hier verhoogt het de levenskracht, en stelt daardoor perk aan de, bij deze ziekte zoo menigvuldig voorkomende, atonie. Hiertoe behooren algemeene dyscrasia scrophulosa, welke zelfs na de intreding der puberteit bij beide geslachten voortduurt; scrophuleuse kliergezwellen en verhardingen van verschillenden aard, met en zonder verettering, scrophuleuse huiduitslagen, vooral herpes exedens, tinea capitis; scrophuleuse en rachitische gewrichts- en beengezwellen, zwelling en verharding der borstklier,

lymphatische gezwellen en abscessen bij kinderen, scrophuleuse zweren van allerlei soort, caries, opthalmia scrophulosa, struma, enz.

3) *Bij cancer* en kwaadaardige zweren, bij open kanker der borst en der baarmoeder, bij beginnende scirrhositeiten der tong en bij lepra is het bijzonder geroemd.

De volgende praeparaten worden gebruikt:

1) Aurum foliatum, *bladgoud*, om pillen te overtrekken.

2) Aurum metallicum, (*or divisé*) *metalliek goud*, *goudpoeder*. Bereid door eene amalgamatie van goud met kwik met een zuur te behandelen, waardoor het kwik opgelost en het goud in den vorm van een poeder gepraecipiteerd wordt.

Chrestien wendde het ter verdeeling van bubones en ter genezing van condylomata aan. Hij liet 15—20 gr. met eenige drachmen ceratum zamenwrijven en dagelijks tweemaal inwrijven. Bij zeer pijnlijke, syphilitische zweren bedient men zich tot verband van eene zalf uit 12 gr. op ééne once vet. *Niel* en *Chrestien* lieten het tot 1—3 gr. met stijfsel in de tong en binnen in den mond inwrijven, en klommen tot op 4—5 gr.

℞ Auri divisi scr. j,
Syrup. gummi arabici unc. j.

M. intime. S. Om met een penseel aan de zweren van den pharynx te strijken, alsmede chankers te verbinden.

Hôp. de Montp.

℞ Auri divisi dr. j,
Axung. porci unc β.

M. triturando exactissime. S. Om op bubones in te wrijven.

Legrand.

3) Oxydum (*s. acidum*) auri, *aurum oxydatum*, *bezoarticum metallicum*, *goudoxyde*, *goudzuur*. Dewijl dit praeparaat zeer zacht werkt, heeft men het tegen cancer uteri, in de schaamlippen ingewreven, aanbevolen. Bij syphilis en andere ziekten van het systema lymphaticum wrijft men het, met $\frac{1}{2}$ gr. beginnende en tot op 4 gr. klimmende, in het tandvleesch, de tong of in den inwendigen wangstreek in.

4. Aurum oxydato-ammoniatum, *ammoniacum auricum*, *aurum fulminans*, enz. *pulvis chrysoceranius*. Wordt verkregen, wanneer men eene goudoplossing door ammonia praecipiteert, of bij

de oplossing sal ammoniac voegt, en vervolgens door potassa caustica een praecipitaat bewerkt.

Daar dit praeparaat een zeer hevig werkend middel is, moet het met de grootste voorzigtigheid aangewend worden. Beter is het hetzelve in het geheel niet te gebruiken, en liever de zachtere praeparaten te verkiezen. *Westring* beveelt het bij cancer uteri $\frac{1}{16}$—$\frac{1}{8}$ gr. met zetmeel in de schaamlippen in te wrijven.

5) Chloruretum auri, *murias auri*, *aurum chloratum*, *aurum muriaticum s. oxymuriaticum*. Wordt bereid, wanneer men goud in aqua regia oplost, met keukenzout vermengt en tot droogwordens toe verdampt.

Wil men dit praeparaat gebruiken, dan laat men 1 gr. met dr. j zetmeel zamenwrijven en het geheel in 15, later in 10 of 8 deelen verdeelen, en daarvan dagelijks een gedeelte in de tong of in het tandvleesch eene minuut lang inwrijven. Dr. *Grötzner* gebruikt deze inwrijvingen (3—4 gr. op unc. j vet) hoofdzakelijk bij scirrhositates, indurationes en exostoses, vooral van syphilitischen oorsprong, wanneer het de lastige beenpijnen dikwijls zekerder verwijdert dan het kwik. Bij tuberculeuse verharding der tong als penseelsap, met vet als inwrijving tegen hardnekkige klonters in de borsten, pijnlooze bubones en andere klierverhardingen, struma, tumor albus, herpes, tinea capitis.

℞ Aur. muriat gr. ij,
solve in
Aq. destill. unc. vj.
Det. in vase vitreo charta nigra involut.

Als droppelwater of fomentatie met nut tegen scrophuleuse, impetigineuse, arthritische, rheumatische oogontstekingen, zuiver chronische, verzuimde ophthalmie, welke oorspronkelijk catarrhaal was, doch naderhand chronisch en blennorrhoea geworden is, en blennorrhoea neonatorum. Het zijn bij uitnemendheid de hardnekkige scrophuleuse vormen van oogontsteking, welk dit zout krachtig bestrijdt en uitroeit. (*Jahn*).

Recamier gebruikte de volgende oplossing als bijtmiddel tegen kankerachtige gebreken:

℞ Auri muriatici puri gr. vj,
solve in
Acidi nitrico-muriatici unc. j.

Men cauteriseert daarmede de lijdende plaats zoo sterk, totdat er zich eene witachtige korst gevormd heeft, welke na 3—4 dagen afvalt, waarop de cauterisatie wederom moet ondernomen en zoo dikwijls herhaald worden, totdat het kwaad verwijderd is. Men zou het tegen alle kankerachtige aandoeningen van elk orgaan kunnen gebruiken. *Legrand* beveelt het als bijtmiddel aan bij de behandeling der phagedaenische chankers, bij atonische zweren, van welke een syphilitisch, scrophuleus of scorbutisch lijden de oorzaak is. Verder om de leelijke likteekenen, welke na scrophuleuse zweren ontstaan, te verwijderen; ter behandeling van verscheidene vormen van gangraena; ter uitwendige behandeling van gangraeneuse wonden of van cancer ulcerosa. Volgens hem zou men bij deszelfs aanwending het nut hebben, dat de werking altijd slechts tot het ziekelijke en ontaarde weefsel bepaald blijft, het gezonde niet aantast, en dat deze werking niet, evenals bij de andere bijtmiddelen, eene vernietigende, maar eene herstellende is.

℞ Auri muriatici gr. iv,
M. intime cum
Axung. porc. unc. j.

M. S. Tot uitwendig gebruik, tegen syphilitische zweren, klierverhardingen, verharding der tong, varicеuse zwelling van de aderen van het scrotum met verharding van den bijbal. *Wendt.*

6) Chloruretum auri et sodii, *murias auri et sodae, aurum muriaticum natronatum.* Bereid, wanneer men 6 dl. goud in aqua regia oplost, bij de oplossing 10 dl. keukenzout voegt, en het geheel bij een zacht vuur tot droogwordens toe uitdampt.

Dit praeparaat wordt wegens deszelfs groote zachtheid zeer dikwijls gebruikt. Men begint met $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{10}$ gr. dagelijks eenmaal, en klimt tot op $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ gr. Men gebruikt het bij alle boven opgegevene gevallen, verbonden met sem. lycopod., en in het tandvleesch, de tong, enz. ingewreven. Voornamelijk gebruikt men het tegen carcinoma, verder bij klierverhardingen, vooral van scrophuleusen aard, tegen syphilitische, scrophuleuse, phagedaenische en torpide zweren. Na Dr. *Gottel* zou het schier specifiek tegen tongverharding werken. Hij heeft tot $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ gr. met 1 gr. koolpoeder 's morgens en 's avonds op de verharding gelegd. *Kopp* gebruikt het sedert langen tijd met voordeel ter genezing van scrophuleuse dikke

bovenlippen, welke dikwijls achterblijven, wanneer zelfs de andere kenteekenen van scrophulosis verdwenen zijn. Hij laat kinderen dagelijks 1—2 maal $\frac{1}{24}$ à $\frac{1}{30}$ gr. murias auri et sodae, met 2 gr. melksuiker zamengewreven, door middel van den met speeksel bevochtigden vinger in de inwendige zijde der zieke bovenlip inwrijven. Bij volwassenen met eenen scrophuleusen, dikken, gevoeligen, ligt ontstoken neus, liet hij van de volgende zalf, ter grootte van eene boon, 's avonds in de neusgaten brengen en driemaal daags een poeder van $\frac{1}{16}$ — $\frac{1}{12}$ gr. van het goudzout en 2 gr. melksuiker met den bevochtigden vinger in het gehemelte inwrijven.

℞ Muriat. auri et sodae gr. ij — iij,
Unguenti rosati unc. j.
M. exact. F. unguentum.

D. S. Meermalen daags te bestrijken. *Wendt* tegen ziekelijke voortbrengselen, pseudo-organisatiën, scirrhositeiten en torpide zweren.

℞ Muriat. auri et sodae gr. ij*β*,
Axung. porcin. dr. j*β*,
M. exactiss. f. unguentum.

S. Meermalen daags te bestrijken. *Wendt.*

7) Ioduretum auri, *aurum iodatum.*

In zalfvorm als inwrijving tegen hardnekkige klierverhardingen, en om venerische en scrophuleuse zweren mede te verbinden.

Avena, *haver*, van *avena sativa L.* Het vaderland is onbekend; zij wordt overal, zelfs hoog in het Noorden en op bergen, in verschillende varieteiten gekweekt. Men gebruikt daarvan de *zaadkorrels*, *semina avenae.*

Het *haverslym* wordt, wegens deszelfs omhullende, slijm vervangende, verzachtende eigenschappen, voor mondspoelingen, gorgelwaters, klisteren en papomslagen aangewend. Tegen bevriezing beveelt Dr. *Müller* zeer warm met haver gekookt sneeuwwater als zeer voortreffelijk aan. De deelen worden hierin dikwijls gedompeld, waardoor het openbreken en de daarop volgende verettering verhoed wordt, en de zwelling en roodheid spoedig zouden verdwijnen. De haver in een dun afkooksel als waschmiddel bij kloven en ruwheid der huid.

Het meel, *farina avenae*, gebruikt men als strooipoeder bij intertrigo der kinderen, waar het den voorrang boven sem. lycopod.

zou verdienen, en bij erysipelateuse ontstekingen. Bij kneuzingen, ter verdeeling van lymphatische gezwellen en scrophuleuse beenverweeking wordt een pap van havermeel, met water of melk bereid, koud opgelegd; alsmede met gist tegen gangraena aanbevolen.

De havergrutten, gepelde haver, *grutum avenae s, avena excorticata*, gebruikt men als een omhullend, weekmakend, pijnstillend middel om abscessen rijp te maken, met water of melk tot eene pap gekookt; deze is hier zeer, wegens hare ligtheid, en omdat zij langen tijd warm blijft, aan te bevelen. Het afkooksel van havergrutten gebruikt men als klisteer bij ontstekingachtige toestanden, diarrhoea, krampen, enz.

De *ruwe haver*, vooral de zwarte species, als verdeelend huismiddel tegen koude gewrichtsgezwellen. Een met haver en zout of gerooste haver gevulde zak warm op den buik gelegd als huismiddel tegen kolijk en lendenpijn.

Voor mondspoeling en gorgelwater gebruikt men dr. ij — iv op unc. vj, voor klisteren unc. vj decoctum.

Balneum, *balaneum*, *balineum*, *bad*. Onder dezen naam verstaat men eigenlijk eene, langeren of korteren tijd voortgezette, indompeling van het ligchaam of van een deel van hetzelve in druipvloeibaar of dampvormig water, hetwelk eenvoudig of met geneeskrachtige of voedings-stoffen bezwangerd kan zijn; vele andere wijzen van aanwending der vloeistoffen op het ligchaam of enkele deelen van hetzelve worden echter ook met den naam van bad bestempeld.

Men verdeelt de baden:

I. In waterbaden;

II. In baden, waarbij de vloeistof op eene andere wijze, dan door eenvoudig indompelen van het ligchaam, aangewend wordt;

III. In dampbaden.

I. Waterbaden.

Deze zijn *algemeene*, universalia, waarbij het ligchaam tot aan den hals of minstens tot aan de schouders ingedompeld moet worden; of *plaatselijke*, gedeeltelijke, localia s. partialia, waarbij slechts een gedeelte van het ligchaam wordt ingedompeld.

De algemeene zoowel als de plaatselijke baden zijn óf *eenvoudige*, d. i. alleenlijk uit bron-, rivier-, of regenwater, zonder eenig an-

der toevoegsel, bestaande, óf het water is met geneeskrachtige stoffen of voedingsmiddelen bezwangerd, *geneeskrachtige* en *voedende baden.*

A. Eenvoudige waterbaden.

a) Algemeene.

1) *Algemeene eenvoudige koude baden.* Deze zijn zeer koud, d. i. onder 10°R., koud, d. i. van 10—15°R., of koel, van 15—20°R.

Het *zeer koude bad* bewerkt eene snelle terugdringing van het bloed uit de haarvaten der peripherische deelen naar het centrum, daardoor veroorzaakte moeijelijke respiratie, hoofdpijn, pijn onder het borstbeen, en bij vele personen walging en braken; eenigen tijd daarna ontstaat er sterkere aandrang van het bloed naar de peripherische deelen. Het wordt bijna in het geheel niet gebruikt. Bij neuroses van niet zeer prikkelbare voorwerpen kan het nuttig zijn.

Het *koude bad* werkt wel even als het voorgaande, doch niet zoo krachtdadig. Na het bad voelt men zich frisch, ligt en wel; eenige uren daarna volgt eene sterke opwekking. Het werkt versterkend, daar het den tonus van alle organen doet klimmen, de weefsels vaster maakt, de te sterke uitzetting van het bloed, het door transpiratie bewerkte verlies vermindert, de werkdadigheid van het spijsverteringsstelsel verhoogt, en alzoo de herstelling verligt. Het vermindert tevens de prikkelbaarheid der zenuwen en de gevoeligheid der huid voor rheumatische stoornissen, en is alzoo een gewigtig hardingsmiddel. Men gebruikt het bij groote prikkelbaarheid en gevoeligheid met atonie verbonden, derhalve bij neiging tot rheumatische aandoeningen der huid, bij chronische zwakte der zenuwen, aanleg tot kramp, bij hypochondrie en hysterie, bij habitueele atonie en slapheid, b. v. bij uitputtend zweet door atonie der huid, bij chronische slijmvloeijingen, bij prolapsus recti, vaginae en uteri, bij schijndood door bevriezing, enz.

In kinderlijken en hoogen ouderdom, en in alle die gevallen, waarin men eene congestie, een terugtreden van het bloed naar binnen, eene stoornis der circulatie in het algemeen te vreezen heeft, is het gevaarlijk,

Het *koele bad*, hetwelk de temperatuur van het rivierwater in den zomer heeft, wordt hoofdzakelijk als *rivierbad* gebruikt, waarbij

de golfslagen en de beweging van het ligchaam als zeer weldadig in aanmerking komen. Het heeft de voor- en nadeelen van het koude bad, doch in geringeren graad. Men gebruikt het hoofdzakelijk bij zwakte der metamorphose, voornamelijk bij cachexiën, als scrophulus, rachitis, chlorosis, scorbutus; bij moeijelijke en pijnlijke menstruatie en neiging tot abortus door plaatselijke zwakte (doch niet ten tijde der menstruatie en zwangerschap). Hiertoe behoort ook het *zeebad*, hetwelk in werking met het vorige overeenkomt; doch deze werking wordt door het zoutgehalte, den sterkeren golfslag, de grootere digtheid en gevolgelijk grootere drukking op het ligchaam vermeerderd.

2) *Algemeene eenvoudige gematigde baden* van 20 — 25 °R. Deze werken noch versterkend noch verzwakkend, daar koude noch warmte daarbij in aanmerking komt. Zij werken echter zeer voordeelig door reiniging der huid, en zijn daarom eigenlijk baden voor gezonden.

3) *Algemeene eenvoudige warme baden* van 25 — 30 °R. Deze baden werken verslappend en bedarend, dewijl zij alle peripherische werkdadigheid verhoogen, het systema sympathicum gevolgelijk vrij maken, en tevens de gevoelszenuwen meer dan alles door derzelver zachte, overal gelijkmatige indrukking afmatten. Dit bad is daarom een der beste en krachtigste antiphlogistische en krampstillende middelen; het vermindert den dorst en bewerkt de afzondering eener heldere rijkelijke urine.

Men gebruikt deze baden bij de meeste acute ontstekingen (die der longen uitgezonderd) en bij rheumatismus, deels om de crisis door de huid en door de urine uit te lokken, deels om werkelijk te ontspannen en te bedaren. Bij colica inflammatoria en spasmotica; bij hernia incarcerata ter voorbereiding der taxis, vooral bij incarceratio stercoracea en spasmotica; bij hardnekkige en verouderde ontwrichtingen als voorbereiding ter reductie; bij tetanus traumaticus; bij verscheidene chronische exanthemata, b. v. psora, lepra, lichen simplex, circumscriptus en agrius enz. Bij acute huidziekten ter bevordering der vertraagde eruptie. Bij neuroses met overmatige prikkelbaarheid, en na ligchamelijke en geestelijke vermoeijing.

4) *Zeer warme en heete baden* vinden slechts in hoogst zeldzame

gevallen aanwending, daar zij ligt hevigen aandrang van bloed naar het hoofd, naar de borst, angst, duizeling, onmagt, uitputtend zweet, enz. ten gevolge hebben.

Men heeft dezelve gebruikt bij langdurige verlammingen met ingewortelde torpide zwakte, bij atonische jicht, verouderden rheumatismus, koude pijnlooze gezwellen, zwelling, contracturen en stijfheid. Ook wendt men dezelve bij zeer torpide, chronische exanthemata en huidziekten aan, b. v. bij lepra.

Regelen bij het gebruik der koude, laauwe en warme baden

Hooger dan tot 36 ° R. mag de temperatuur van een warm bad niet klimmen, zoo men geene nadeelige gevolgen wil bewerken. Het baden mag niet met eene volle maag geschieden, maar altijd eerst eenige uren na den maaltijd, of nog beter voor denzelven. In koude baden mag niemand zich met eene met zweet bedekte huid begeven. In het laauwe bad kan de zieke, naar gelang der behoefte, een kwart tot een half uur vertoeven, in zeer koude baden hoogstens 1 — 3 minuten, in koele 10 — 15 minuten. De duur van heete baden mag zich niet langer dan 8 minuten uitstrekken. Na het bad drooge men het ligchaam onder wrijven spoedig af, en trachte door matige beweging of opwekkende dranken de nawerking van het bad eenigzins te ondersteunen.

b) Plaatselijke eenvoudige baden, *balnea simplicia partialia s. localia.*

Deze worden zelden alleenlijk ter onderhouding der gezondheid gebruikt, maar meestal ter vervulling van een of ander geneesplan voorgeschreven. Derzelver werking is naar den graad van warmte verschillend. De veranderingen, welke zij in het ligchaam voortbrengen, komen wel met die der algemeene baden overeen, doch zijn minder snel en duidelijk; maar dewijl zij in evenredigheid van derzelver warmtegraad de sappen van een deel meer terugdringen of daarheen lokken, werken zij als repellentia of als revulsiva.

2) Het halfbad, *semilivium*, en het zitbad, *insessus.* Onder het eerste verstaat men een bad, waarbij het onderste gedeelte van den romp tot aan den navel en de onderste ledematen ingedompeld zijn; onder het laatste een zoodanig, waarbij alleen het bekken tot in de nabijheid van den navel en het bovenste gedeelte der dijen zijn

ingedompeld, doch het overige gedeelte der onderste ledematen zich buiten het water bevindt. Het laatste geeft men het best in eene kleine kuip of in zoogenaamde badstoelen (bidets). Warm (25—30° R.) verwijden zij de haarvaten der onderste ledematen en organen van het bekken, bewerken daardoor eenen toevoer van vloeistoffen naar deze deelen, ten kosten der bovenste deelen, en worden derhalve deriverend voor de bovenste, revulsief voor de onderste deelen. Koud (onder 20 °R.) dringen zij het bloed uit de onderste ledematen en het benedenligchaam naar de borst en het hoofd, en werken derhalve secundair deriverend voor den buik en de onderste ledematen, maar revulsief voor borst, hoofd en de bovenste ledematen.

Men gebruikt dezelve warm als algemeen verslappend, bedarend middel, wanneer ziekten van het hart, der groote vaten en longen het gebruik van geheele baden verbieden; ter bevordering der menstruale en haemorrhoidale bloedvloeijing; als bedarend middel bij ontstekingachtige pijnen en krampen van de organen der buik- en bekkenholte. Nadeelig zijn zij bij carcinoma der bekkenorganen, bij aanmerkelijke haemorrhoidaalgezwellen, chronischen catarrhus vesicae, ontaardingen der prostata, chronischen fluor albus en verslapping der vagina en van het rectum.

Koud en koel gebruikt men dezelve bij verslapping van het rectum en der vagina, of bij passive bloedvloeijingen uit deze deelen zonder ziekelijke verandering van het weefsel.

2) Het handbad, *maniluvium*. Onder dezen naam verstaat men een plaatselijk bad, waarbij of slechts de hand tot boven het handgewricht, of de hand met den geheelen voorarm tot boven het ellebooggewrichts, één alleen of aan beide zijden te gelijk, ingedompeld wordt.

Zeer warme en zeer koude handbaden, slechts korten tijd aangewend, brengen, ofschoon zij aanvankelijk eene tegenovergestelde wijze van werking hebben, een levendig gevoel in de huid der handen te weeg, veroorzaken daarin eene grootere werkdadigheid en spoedig daarna eene rijkere plaatselijke transpiratie. Zij zijn daarom nuttig, wanneer er gevorderd wordt, spoedig eenen prikkel van het zenuwstelsel der hersenen en longen af te leiden, zooals bij kramp der ademhalingswerktuigen (borstkramp), of om de

verzwakte sensibiliteit wederom aan te wakkeren. Koude handbaden worden zelden gebruikt; warme, welker warmte trapsgewijs vermeerderd wordt, en in welke men langen tijd achtereen moet vertoeven, bewerken eene trapswijze verwijding van het vaatstelsel in dezelve, eenen rijkelijken toevoer der sappen naar de handen, en later eene duidelijke respiratie. Deze toonen zich nuttig bij congestiën naar de hoofd- en borstorganen, bij bloedhoesten, croup, catarrhus pulmonum, enz.

3) Het voetbad, *pediluvium*, is een zoodanig, waarbij alleen de voeten tot boven de enkels of tot aan het midden der kuit ingedompeld zijn. Men gebruikt hetzelve warm als afleidend middel bij congestiën naar het hoofd en de borst, enz.

4) Het oogbad, *balneum oculare*, noemt men wanneer het oog met opene of geslotene oogleden in eene vloeistof gedompeld wordt, welke zich in de holte der hand, eenen lepel of een oogbadje bevindt.

B. Geneeskrachtige baden, *balnea medicinalia s. composita.*

Bij deze is het water met geneeskrachtige stoffen bezwangerd. Derzelver temperatuur is gewoonlijk 25—30°R., somwijlen kouder, zeer zelden warmer. Zij zijn algemeene of plaatselijke.

1) Alcalische baden, *balnea alcalina.* Deze hebben, benevens de werking der baden, nog deze, dat zij de epidermis los maken, zoodat deze week en fluweelachtig op het gevoel wordt, de geheele huid en ook de inwendige deelen buigzaam maken, ziekelijke se- en excretiën, zoowel van de uitwendige huid als der slijmvliezen en klieren, gunstig omstemmen, en op het systema nervosum eene bijzondere bedarende werking hebben.

a) Baden van potassa caustica.

Deze onderscheiden zich van de twee volgende door snel en dieper indringen en door eene werking, welke meer tegen het systema nervosum gerigt is. Men gebruikt ze als algemeene baden, wanneer men eene spoedige en doordringende werking op het systema nervosum beoogt, zooals bij tetanus, bij convulsiones parturientium et neonatorum, bij epilepsia en paralysis. Bij metastatische aandoeningen van belangrijke inwendige organen, welke met snel gevaar bedreigen, door onderdrukking van normale of abnormale huidafzonderingen; bij kwaadaardige huidziekten; bij groote spanning van afzonderlijke

deelen, wanneer zij dikwijls boven de zachte alcalische baden den voorrang verdienen, b. v. bij verkorting der pezen, bij gewrichtstijfheid. Voor een zoodanig bad neemt men ½ — 1 once drooge potassa caustica.

Als plaatselijke baden bij podagra, atonische calleuse zweren, arthrocace, ter voortbrenging van eenen tegenprikkel aan de voeten enz., 1 — 2 onc. op 4 pd. water.

b) *Baden met carbonates alcalini.* Deze werken langzamer en dringen minder diep in dan de voorgaande. Men gebruikt ze als algemeene baden bij chronische, arthritische en rheumatische aandoeningen, chronische huidziekten, bij habitueele slijmvloeijingen, huidscrophulus, verhardingen der lymphatische klieren en van het celweefsel, enz.; met mucilaginosa verbonden, bij spiercontracturen, gewrichtsstijfheid, rheumatische en scrophuleuse aandoeningen van het beenvlies, der gewrichts-, spier- en peesscheeden. 3 — 12 onc. potasch of soda op een bad of ook alleenlijk zeepziedersloog.

Als plaatselijke baden gebruikt men ze als zachtmakend, verdeelend middel, hetwelk de metamorphosen gunstig omstemt, bij rheumatische, arthritische pijnen der ledematen, bij ostitis door uitwendige oorzaken, bij panaritium, bij alle ontstekingen waar veel spanning heerscht, vooral bij ontsteking van fibreuse organen, bij verouderde zweren, fistuleuse veretteringen van het hand- en voetgewricht, bij nodi arthritici, klierzwellingen, contracturen en gewrichtsstijfheid, enz. Men neemt 2 — 4 dr. potasch of soda op 4 pd. water.

c) *Zeepbaden*, zie *Sapo domesticus.*

2) Zure baden, *balnea acida.*

Deze werken prikkelend, vermeerderen de werkdadigheid der huid, zenuwen, lever en van het kliersteltsel in het algemeen, werken daardoor oplossend voor het systema portarum en de bloedcirculatie, regelen in het algemeen het vegetatieproces der genoemde weefsels, terwijl zij tevens de expansie beperken. Men gebruikt ze bij chronisch leverlijden zonder duidelijke ontsteking en verettering, vooral bij leververharding, bij stremmingen in het systema portarum en de opvolgende ziekten; bij tuberculeuse huidziekten, chronische oogontstekingen, scrophuleuse zweren en gezwellen, scrophuleuse lichtschuwheid en ontsteking der oogleden, enz.

Tegenaangewezen zijn zij bij koortsachtige en zuiver ontstekingachtige toestanden, bij zeer bloedrijke, volsappige jonge lieden, bij borstziekten van allerlei aard, enz.

Men gebruikt voor deze baden het acidum muriaticum oxygenatum, het acidum muriaticum en het acidum nitricum, en neemt 6—10 once op een bad, 2—3 once op een voetbad. De temperatuur moet 28—30° R., de duur ½—uur zijn. Bij toebereiding van het bad moet men eerst het koude water, vervolgens het zuur en dan eerst zooveel warm water bij gieten, als ter verkrijging van den noodigen warmtegraad gevorderd wordt. Het bad kan 2—3 malen gebruikt worden.

3) Iodiumbaden, zie *Iodium.*

4) Zoutbaden, zie *Murias sodae.* Het zeebad, *balneum marinum*, staat onder de zoutbaden boven aan. Dit wordt in den regel koel genomen, d. i. van 15—20° R. De duur is 5—10 minuten. Na hetzelve volgen de zoutbronbaden. Als vervanging voor de laatste dienen de kunstmatige zoutbaden, waarvoor 6—30 ℔ klipzout op een bad genomen wordt, en bij welke men naar behoefte, een weinig iodium (1—2 dr.), voornamelijk bij scrophulosis en rachitis, voegen kan. Eene zoodanige oplossing kan 6—8 maal gebruikt worden, doch men moet er telkens 1—2 ℔ zout bij voegen. Werken zij te prikkelend op de huid, dan kan men dit door een aftreksel van zemelen verminderen.

5) Sublimaatbaden, zie *Sublimaat.*

6) Zwavelbaden. De zwavelwaterstofhoudende mineraalwateren hebben, als algemeene baden gebruikt, benevens de aan alle minerale waters eigene kracht, van namelijk allengs eene verandering der geheele constitutie te bewerken, nog deze, dat zij de uitwaseming en afzondering der huid begunstigen, de absorptie van dezelve veranderen, en in het algemeen de geheele werkdadigheid der huid verhoogen, stremmingen in het systema portarum en lymphaticum oplossen, abnormale afzondering van het slijmvlies der spijsverteringsorganen verminderen, de overprikkeling der maag en darmen wegnemen, de pisafzondering vermeerderen, de werkdadigheid van het systema nervosum min of meer doen klimmen, den hartslag versnellen en versterken en de vitaliteit der longen aanmerkelijk verhoogen.

Men gebruikt dezelve bij stremmingen in de aderen en lymphatische vaten, bij gebrek aan afscheiding der gal, der menstruatie en haemorrhoidaalvloed door verslapping van het systema vascula-

re; bij ziekten der slijmvliezen ten gevolge van onderdrukte huidfunctie of metastases, b. v. bij chronische slijmvloeijing der blaas, der pisbuis, der baarmoeder, der scheede, of bij eenen toestand van droogheid en prikkeling dezer deelen door onderdrukking der uitvloeijing of afzondering; bij chronische huidziekten van syphilitischen, psorischen en herpetischen aard; bij naziekten der jicht, van rheumatismus en syphilis, bij stremmingen en verhardingen der gewrichtstoestellen; bij chronische metaalvergiftigingen, b. v. door kwik, lood. Tegen aangewezen zijn zij bij volbloedigheid, neiging tot duizeligheid en beroerte, tot congestiën naar het hoofd en de borst, bij hectica, febris intermittens, bij huidziekten in het stadium inflammationis, bij organische gebreken der hersenen, van het hart, der longen en van andere edele ingewanden, enz.

Kunstmatige zwavelbaden, welke in derzelver werkzaamheid verre achter de natuurlijke staan, bereidt men uit 2 — 6 once zwavellever en 2 dr. — 2 once verdund zwavelzuur op een bad. De temperatuur moet 26 — 30 ° R., de duur ½ — 1 uur zijn.

7) Staal- of ijzerbaden. Deze verminderen de slapheid en atonie van het huidorgaan, de neiging tot sterk zweeten en de gevoeligheid voor rheumatische aandoeningen, verhoogen de prikkelbaarheid der spiervezelen, versnellen en versterken de circulatie van het bloed en der lympha, veranderen en verbeteren de hoedanigheid der sappen, werken opwekkend en versterkend op de zenuwwerkdadigheid, en stremmen de afzonderingen. Daarom passen zij in die ziektegevallen, waar door gebrekkige werkdadigheid van het vaat-, spier- en zenuwstelsel, door abnormaal vermeerderde se- en excretiën van het huid- en klierstelsel, door eene verkeerde menging der vochten en gebrekkige bloedbereiding eene ware zwakte is veroorzaakt of dreigt te ontstaan, alzoo bij ware zwakte van het geheele organismus, veroorzaakt door uitputting, door bloedverlies, diarrhoea, uitvloeijingen, slijmvloeijingen, geslachtsgenietingen van natuurlijken en onnatuurlijken aard, bij zwakte van afzonderlijke organen, zooals van het darmkanaal, bij chlorosis, rhachitis, bij huidziekten door scorbutische, putride dyscrasie, enz. Tegenaangewezen zijn zij bij aanleg tot active bloedvloeijingen, tot beroerte, ontstekingachtige ziekten, organische gebreken van het hart, der hersenen, longen, lever, enz.

De kunstmatige ijzerbaden bereidt men, door $\frac{1}{2}$—3 onc. ijzervitriool of 1—4 onc. globuli martiales op een bad te nemen.

De baden van ioduretum ferri ($\frac{1}{2}$ once op één bad) worden tegen scrophulus, chlorosis, gebrekkige menstruatie, carcinomateuse aandoeningen en syphilitische naziekten aanbevolen.

8) Aluinbaden, zie *Aluin.*

9) Chloorkalkbaden, 6—12 oncen op een bad tegen chronischen pemphigus.

10) Aromatische, aromatisch-adstringerende, zuiver adstringerende en spiritueuse, of zoogenaamde versterkende baden.

Deze hebben, benevens de algemeene werking der warme baden, nog die, welke de geneesmiddelen, waarmede zij bezwangerd zijn, op de huid aangewend, uitoefenen. Men gebruikt ze bij asthenische en typheuse koortsen, chronische zenuwziekten, passive bloedvloeijingen, scrophulus, rhachitis, verlammingen, zwakte en stijfheid der ledematen na zware verwondingen en beenbreuken. — Men bereidt dezelve uit de aftreksels en afkooksels van verschillende aromatische, aromatisch-adstringerende en zuiver adstringerende planten, zooals herba menthae crispae en piperitae, melissae, serpylli, thymi, absinthii, flores chamomillae, radix calami, cortex salicis, ulmi, quercus, peruvianus, enz. Men neemt $\frac{1}{2}$—2 pd. van deze op een bad, bij hetwelk men naar omstandigheden wijn, wijngeest, kamfergeest, enz. voegt.

11) Moutbaden, zie *Mout.*

12) Turfbaden zijn tegen verlammingen aanbevolen. 4—10 pd. op een algemeen bad.

13) Roetbaden, als praeservatief tegen scharlakenkoorts.

14) Slijmige, weekmakende, demulcerende baden. Deze werken evenals de eenvoudige warme baden, doch nog meer ontspannend en bedarend. Men gebruikt ze bij chronische huidziekten, acute huidontstekingen met beleediging der opperhuid, periostitis door uitwendige oorzaken, bij panaritium, bij gewrichtsstijfheid en spiercontracturen na uitwendige kwetsingen, enz. Men bereidt dezelve uit afkooksels van slijmige, meelachtige planten, zooals herba malvae, althaeae, semen lini, zemelen (3—9 pd. op een geheel bad), uit eene oplossing van schrijnwerkslijm

($\frac{1}{2}$ — 1 pd. op een bad) en uit melk. De temperatuur moet 26 — 30 ° R., de duur $\frac{1}{4}$ — 1 uur zijn. Hiertoe behooren ook de dierlijke baden.

15) Narcotische baden. Met acidum hydro-cyanicum (dr. ij — unc. j op een bad) bij chronische ontstekingen van zenuwrijke weefsels, voornamelijk van het ruggemerg, der buiksingewanden en bij neuralgiën.

Uit een aftreksel van herba cicutae (6 — 8 onc. op een algemeen bad) bij carcinomateuse aandoeningen, voornamelijk der baarmoeder; als plaatselijk bad (2 — 3 onc.) met slijmige middelen vermengd, ter bevordering der resorptie van lymphatische uitzweetingen in het celweefsel, in spierscheeden en gewrichten.

Uit een aftreksel van tabak (6 — 8 onc.) bij breukbeklemmingen en krampachtige pisopstopping.

C. Voedende baden. *Balnea nutrientia.*

Bij deze is het water met voedingstoffen bezwangerd. Zij worden, evenals de voedende klisteren, in die gevallen gebruikt, in welke het toedienen van voedingsmiddelen langs den gewonen weg niet mogelijk is. Daar echter de huid nog minder dan het slijmvlies van het intestinum rectum ter opneming van voedingsstoffen geschikt is, kunnen zij niet veel dienst doen. Men bereidt ze uit melk, vleeschnat of lijmoplossing. De temperatuur moet 26 — 28° R., de duur 1 — 2 uren zijn.

II. Baden, waarbij de druipvloeibare stof op eene andere wijze, dan door eenvoudig indompelen, op het ligchaam wordt aangewend.

1) Het spuitbad en de douche, *adspersio et ducia s. docca s. gutta.*

Hieronder verstaat men den voortdurenden stroom eener kolom vloeistof van 2 — 12 en meer lijnen diameter, welke op eenig deel van het ligchaam gerigt wordt. Bij de eerste soort is de vloeistofskolom van geringen, bij de laatste van aanmerkelijken omvang, en derzelver stroom sneller dan bij de eerste. Het water is warm of koud, zuiver of met geneesmiddelen bezwangerd.

Hetzij de vloeistof warm of koud is, het deel, op hetwelk de stroom gerigt wordt, ondergaat eene, min of meer, sterke druk-

king, en wordt in eenen bepaalden omvang van het centraalpunt rood en zwelt op. Het zijn alzoo krachtig prikkelende middelen.

De koude douchen worden aanbevolen bij insania, amaurosis, paralysis der ledematen, varicositates en angiektasia, vertigo nervosa, cephalaea en hardhoorendheid; de warme bij gewrichtszwelling, spiercontracturen, stijfheid der gewrichten, chronischen, op kleine plaatsen beperkten rheumatismus, scirrhus der baarmoeder, enz.

Tegenwoordig worden ook dampdouchen gebruikt.

2) Het stortbad, *effusio s. imbrificatio.* Dit onderscheidt zich van het vorige daardoor, dat op eenmaal eene groote massa water, als een plasregen, op een afzonderlijk deel des ligchaams nedervalt. Het is in zijne werking nog nadrukkelijker dan het voorgaande, en wordt in het algemeen slechts bij zeer hardnekkige gebreken, als insania, hydrophobie, tetanus gebruikt. Stortbaden van onweêrswater uit eene dakgoot worden bij anchylosis spuria na kwetsingen aanbevolen.

3) Het regenbad, slagregenbad, *impluvium forte.* Hierbij laat men het water, warm of koud (van 18—24°R.), door eene zeef, of uit eenen gieter, of uit een' bijzonderen, daartoe op dergelijke wijze ingerigten toestel evenals een regen op het ligchaam vallen. Men beveelt het aan bij congestiën naar het hoofd, bij neuroses, bij exanthemata, koude gewrichtsgezwellen, gewrichtsstijfheid, enz.

4) Het stofregenbad, waterstofbad, *impluvium tenue s. hydroconion.* Hierbij wordt het water in eenen eigenen toestel door drukking in zeer kleine droppels verdeeld, welke op het ligchaam vallen. Dit bad komt in zijne werking met de koude waschingen overeen.

5) Het dropbad, *stillicidium s. embrocatio.*

Hierbij laat men het water in enkele droppels, van grootere of geringere hoogte, op afzonderlijke deelen des ligchaams vallen. Het werkt schokkend en verdeelend.

Men gebruikt het warm (40—45°R.) bij verouderde atonische stremmingen en afzetting der sappen, bepaalden atonischen rheumatismus, verlammingen en contracturen; koud bij verstandsverbijstering, epilepsie, tetanus, koude gewrichtsgezwellen, hardnekkige kliergezwellen, jichtknobbels en contracturen.

III. Dampbaden. *Balnea vaporaria.*

A. Waterdampbaden.

Onder dezen naam verstaat men zoodanige baden, waarbij het water niet in druipvloeibaren vorm, maar in damp veranderd, op het ligchaam inwerkt. Zij zijn algemeene of plaatselijke baden, eenvoudig of met geneeskrachtige stoffen bezwangerd.

De waterdampbaden komen in wezentlijke eigenschappen overeen met de baden in warm druipvloeibaar water, maar hebben het voordeel, dat men ze in hoogere warmtegraden (van 30—40°R.) en meer aanhoudend kan aanwenden, omdat de aanmerkelijke warmte, welke de waterdamp door zijne verdigting tot druipvloeibaar water aan het ligchaam afgeeft, wederom gematigd en onschadelijk gemaakt wordt door de bestendige verdamping van het op de oppervlakte van het ligchaam gecondenseerde water. Zij oefenen op de huid eene eigendommelijke werking uit: zij verslappen dezelve, lokken zweet te voorschijn, versnellen de circulatie en respiratie, terwijl alle verrigtingen ligter en regelmatiger plaats grijpen, en er eene aangename neiging tot slaap ontstaat; zij verwekken echter niet de spanning in de oppervlakte der huid, welke bij de aanwending van eene even warme drooge lucht zoo dikwijls plaats grijpt, waarbij de uitwaseming niet zelden teruggehouden wordt, en er ligt verhitting volgt.

1) Eenvoudige algemeene waterdampbaden.

Er bestaan twee soorten van dezelve:

a) Het russisch dampbad, *balneum vaporarium russicum.* Dit wordt in bijzonder daartoe ingerigte badkamers genomen, in welke de damp door gieten van water op heete steenen ontwikkeld, of door buizen uit eenen ketel geleid wordt, en in welke trappen zijn gemaakt, opdat de badende zich hooger of lager zou kunnen plaatsen of liggen, en zoo naar behoefte zich aan de hoogere of lagere warmtegraden der verschillende damplagen kan blootstellen. Hierbij bevindt zich nu het geheele ligchaam in de met waterdamp gevulde ruimte, en kan er geene ontlasting der warmte door de longen plaats grijpen, daar de dampen ook ingeademd worden. Dit bad werkt alzoo ook op de ademhalingswerktuigen even als het inademen van waterdampen. Het onderscheidt zich echter van de tweede soort ook nog door het daarbij gebruikelijke wrijven van het

ligchaam met doeken, of geeselen met roeden gedurende het baden, en de opvolgende afkoeling door het overgieten van het ligchaam met koud water, waardoor de natuurlijke spanning der huid, welke deze door het dampbad ten deele verloor, weder hersteld wordt.

b) Het dampbad, waarbij het hoofd vrij van de dampen blijft, de dampen alzoo niet tevens ingeademd worden, waarbij dus voortdurend eene zuivere lucht, die de bloedwarmte nimmer te boven gaat, ingeademd, en de, door de waterdampen aan het ligchaam afgegevene, warmte door de uitwaseming der longen gedeeltelijk weder ontlast wordt. Bij een zoodanig dampbad is wel de inwerking van de hitte en van den damp sterker, dan bij het vorige, doch de respiratie en circulatie worden niet zoo versneld, en de congestiën naar het hoofd zijn geringer; weshalve het in vele gevallen boven het voorgaande te verkiezen is.

Als middel om de gezondheid te onderhouden zijn beide soorten zeer dienstig in zeer koude klimaten, waar strenge en aanhoudende koude de huid verhard en derzelver verrigtingen belemmert, en in warme klimaten, waar de zonnehitte de huid voortdurend prikkelt, en stof en zweet een overtreksel vormen, dat de huiduitwaseming belet. In zulke landen zijn zij algemeen gebruikelijk. Als therapeutisch middel zijn zij van nut bij chronische, rheumatische en arthritische aandoeningen, vooral verouderde arthritische verlammingen en contracturen, bij huidscrophulus, herpes, vooral van droogen aard, welke door stoornis der huidfunctie ontstaan is, bij chronische zenuwziekten, welke door gestoorde huidfunctie of door metastases veroorzaakt zijn, bij verouderde catarrhale ziekten der ademhalingswerktuigen, waarbij echter geene neiging tot bloedspuwen voorhanden mag zijn.

2) Plaatselijke waterdampbaden. Deze oefenen op eene bepaalde plaats van het ligchaam dezelfde werking uit, welke de algemeene op het geheele ligchaam hebben; er ontstaat namelijk op het deel, waarop de damp inwerkt, prikkeling, roodheid, zwelling, warmte en uitwaseming, doch in de verrigtingen in het algemeen grijpen slechts geringe veranderingen en deze langzaam plaats.

Men gebruikt ze bij roos met veel spanning en pijn en neiging om op het celweefsel over te gaan, bij oogontstekingen, voornamelijk bij catarrhale, met veel spanning en prikkeling; bij ontsteking en

zweren in de mond, keelholte, in den neus, de Eustachiaansche buizen, ooren, in de scheede, in den anus; bij plaatselijke rheumatische aandoeningen; bij plaatselijke krampen, b. v. der blaas en van het rectum; bij koude gewrichtsgezwellen, verharde klieren, zogklonters, bij contracturen van enkele ledematen, bij gebrekkige en onderdrukte menstruatie, bij strangurie, ischurie, enz. Het inademen van dampen bij borstkramp, ontstekingachtige, catarrhale aandoeningen der luchtwegen, bij phthisis tuberculosa in het eerste stadium.

B. Geneeskrachtige damp-, rook- en gasbaden.

Onder dezen naam verstaat men de aanwending van damp, rook of gas, in welke geneesmiddelen zich geheel of gedeeltelijk laten veranderen, op de uitwendige, zeldzamer op de inwendige, oppervlakte van het ligchaam. De werkzame stoffen, welke men tot dit doel in rook, damp of gas laat veranderen, zijn hoofdzakelijk de volgende: zwavel, zwavel en chlorium te zamen, zwavellever, chloriumgas, azijn, ammonia, alcohol, naphtha aceti en vitrioli, kamfer, teer, creosot, gebrande koffij (tegen chronische oogontstekingen), harsen en gomharsen, adstringerende plantenstoffen, b. v. run; week makende, aromatische, narcotische plantenstoffen, enz.

Den naam van bad verkrijgen verder nog eenige andere geneesmiddelen, als:

1) Het zonnebad of lichtbad, *insolatio s. heliosis*, bestaat daarin, dat de mensch op eene plaats vertoeft, die door de zon beschenen wordt en van den wind beschut is, en zijn geheele ligchaam of slechts een enkel gedeelte van hetzelve, naakt of met kleederen bedekt, aan de inwerking der zonnestralen blootstelt, waarbij echter het hoofd bedekt moet zijn. Het werkt opwekkend en prikkelend, en wordt bij torpide zenuwziekten, rachitis, chlorosis en andere cachexiën, bij asthma senile, en als versterkingsmiddel bij alle reconvalescenten gebruikt.

2) Luchtbad, *balneum aëreum*, bestaat daarin, dat een mensch, naakt of met een wijd, dun hembd bekleed, zich in een paviljoen of schilderhuisje ophoudt, of op eene zeer schaduwrijke, voor de vrije lucht toegankelijke, doch niet winderige plaats, eenen tijd lang rondwandelt, zich daarop warm kleedt en een weinig warmen drank neemt. Het is een verhardend, versterkend middel

voor de huid, en tegen slapheid van het geheele ligchaam, vooral van de huid, en zenuwzwakte aanbevolen.

3) Het zandbad, *arenatio s. psammismus.* Onder dezen naam wordt verstaan, wanneer men het geheele ligchaam, uitgezonderd het gezigt, of afzonderlijke deelen van hetzelve met warm, droog zand omgeeft. Men gebruikt het, voor het geheele ligchaam, bij schijndood, vooral door verdrinken, en plaatselijk na de operatie van een aneurysma. Zie verder het artikel: *Arena.*

4) Het loofbad, *balneum in foliis.*

Men steekt den lijder in eenen, met versch geplukte berken- of elzenbladeren gevulden zak, waarop een sterk zweeten volgt. Men gebruikt het tegen jicht en rheumatismus.

5) Het aardbad, *balneum terrestre s. geochosia.* Het bedelven in vochtige aarde bij schijndood door den bliksem.

6) Het modderbad of slijkbad, *balneum coenosum.* Een bad, hetwelk men uit het bezinksel of den modder van verschillende mineraalbronnen bereidt, en dat in zijne werking overeenkomt met de baden in de minerale wateren, van welker bronnen de modder genomen is.

7) Het dierlijke bad, *balneum animale,* zie art. *Calor.*

8) Het electrische bad, *balneum electricum,* zie *Electricitas.*

Balsama, *balsems.* Men verdeelt de balsems in *natuurlijke*, *balsama nativa*, en in *kunstmatige, balsama facticia s. artificialia.*

Uitwendig dienen de balsamische, of de met deze verwante middelen, om in wonden en zweren de gezonkene afscheidende, reproducerende werkdadigheid, alzoo die der arteriële vaten te voorschijn te roepen en te doen klimmen, vandaar b. v. in wonden en zweren, welke zich in weefsels bevinden, die in het algemeen arm aan vaten zijn, en daardoor slechts geringe irritabiliteit en reproductiekracht bezitten, zooals wonden en zweren der pezen, banden, van het beenvlies, der beenderen. Bij gekneusde wonden, omdat in deze de irritabiliteit door de inwerking van een mechanisch geweld en vernietiging verzwakt is. Zij verhoeden hier het ontstaan van gangraena in het reeds half gedoode. In het algemeen gebruikt men ze bij wonden en zweren, in welke een behoorlijke graad van plastische irritatie ontbreekt: derhalve bij slappen, ongevoeligen toestand, bleek of miskleurig voorkomen, slechte, ichoreuse

secretie, bij neiging tot sepsis en bij het ontstaan van calleuse randen. Ook bevorderen zij de afstooting van het afgestorvene.

De aanwending van eenen balsem geschiedt door inwrijving, door verband door middel van bestreken pluksel, of door inspuiting. De laatste wijze vindt vooral bij fistuleuse zweren en diep doordringende wonden plaats.

De balsems mogen niet aangewend worden, wanneer eene plaatselijke, ontstekingachtige prikkeling aanwezig is.

Balsamum arcaei, zie *Unguentum elemi.*

Balsamum aromaticum s. cephalicum.

℞ Ol. nucistae express. unc. j,
— roris marini,
— caryophyll. aa. dr. j,
— succini scr. j,
Bals. peruv. dr. ß.
M. triturando. (Pharm. Hass.)

Is een vlugtig prikkelend en verdeelend middel, hetwelk men bij zwakte, buikpijnen der kinderen, sterke diarrhoea in den buik inwrijft. In de slapen ingewreven tegen nerveuse hoofdpijn; bij zwak gezigt en tranen der oogen kan het met nut in de handen gewreven en voor de oogen gehouden worden. Op eene teedere epidermis ingewreven, verwekt het ligt ontsteking en uitslag.

Balsamum commendatoris, zie *Benzoë.*

Balsamum copaivae *s. de copahu, copaiba*, van *copaifera balsam.*, L. Komt uit Brazilië en Cayenne, en is een dunne, geelwitte balsem van eenen sterken reuk en bitterachtigen aromatischen smaak, welke uit den ingekorven stam van genoemden boom vloeit.

Men gebruikt dezen balsem als verdeelend, bederfwerend en uitdroogend middel tot verband van slappe wonden en gangraeneuse, onzuivere zweren, gangraena, bij kwetsingen der pezen en banden; ter verdeeling van koude gezwellen en ganglia; als inspuiting tegen nadruiper, zweren der pisbuis, pisblaas, van den endeldarm, der scheede; tegen fistels. In verdeelende zalven tegen waterzucht der kinderen. Op wonden aangewend zou hij eene goede cicatrisatie bewerken, en zelfs gangraena nosocomialis beperken. Als clysma (1—1ß dr. met eidojer of melk afgewreven) bij slijmaanbeijen, torpiden druiper, witten vloed.

Voor inspuiting en clysma laat men denzelven (dr. 1 — ij) met eidojer, vette oliën of mucilago gummi arabici vermengen en met (unc. vj.) water verdunnen; als zalf wordt hij (dr. j. — unc. β) met oliën vermengd.

℞ Bals. copaiv. dr. ij,
Mucilag. gummi arab. unc. β,
Aq. calcis. unc. vj.

F. emuls. s. Omgeschud 2 — 3 malen daags in te spuiten. *Abernethy* tegen verettering en zweren der pisbuis, van den endeldarm, enz.

Balsamum fioravanti, zie *Ova gallinacea.*

Balsamum frahmii, zie *Terebinthina.*

Balsamum locatelli, zie *Terebinthina.*

Balsamum nucistae, zie *Myristica.*

Balsamum ophthalmicum. Hieronder verstaat men aromatische en aetherische middelen in olieachtigen vorm, welke, ter opwekking en versterking van het oog, in de oogleden, wenkbraauwen, het voorhoofd en de slapen ingewreven worden. Nadeelig werken zij in alle die gevallen, waarin een inflammatore of congestive toestand van het oog de bovenhand heeft; want beiden worden onder derzelver gebruik slimmer.

Balsamum opodeldoc, *linimentum saponato-camphoratum*, *sapo alcoholico-ammoniatus.* Bestaat uit 1 ½ once sapo domesticus, in 20 onc. spiritus vini rectificatus en 2 onc. water bij zachte warmte opgelost, gefiltreerd, en vervolgens daarbij 3 dr. camphora, 11½ dr. ol. roris marini, 1 dr. ol. thymi en ½ once spiritus salis ammoniaci gevoegd. Het bekoelde en in goed gesloten flesschen bewaarde smeersel moet geel, half doorschijnend, opaliserend, witachtig zijn, en slechts weinig kristalsterretjes bevatten.

Men gebruikt dezen balsem als een verdeelend, oplossend, versterkend en vlugtig prikkelend middel bij asthenische, rheumatische en arthritische aandoeningen, bij rheumatalgiën en neuralgiën, sugillationes, bij kwetsingen, welke door kneuzingen ontstaan en met zwelling doch niet met scheiding der uitwendige bekleedselen verbonden zijn, paralysis, koude gezwellen, vorstbuilen, ganglia, tumores cystici, zogklonters, subluxationes, na ontwrichtingen, om de achtergeblevene zwakte te verwijderen, enz. Bij rheuma-

tische en krampachtige aandoeningen van de borst en den buik wrijft men denzelven in deze deelen in.

Men wrijft dezen balsem zoolang op de huid in, totdat de plaats droog wordt.

Balsamum peruvianum, s. *Indicum*. Een balsem, welke gewonnen wordt uit *Myroxylon peruiferum*, *L.*, eenen in de warmste streken van Terra Firma in Zuid-Amerika groeijenden boom, en van welke twee soorten bestaan: *a*) *Balsamum peruvianum album* en *b*) *Balsamum peruvianum nigrum*, welke laatste als geneesmiddel gebruikt, en waarschijnlijk door uitkoken der fijngesneden takken, van den bast en het hout des booms verkregen wordt. Deze balsem is eene dikke, donkerbruin roode, doordringend fijn, als benzoë, riekende vloeistof, welke niet in water, maar daarentegen wel in sterken wijngeest oplosbaar is.

Uitwendig op wonden en etterende vlakten aangewend, verheft hij de gezonkene irritabiliteit en het verminderde reproductievermogen in dezelve. Men gebruikt denzelven bij verwondingen van tendineuse en aponeurotische deelen, zenuwen, het periosteum, ten einde de daardoor dikwijls ontstaande trekkingen en krampen te voorkomen. Dezelve wordt hier verwarmd opgelegd, en de plaats met warme papomslagen en fomentatiën van zachte verwarmde oliën bedekt. Bij versche wonden van weinig gevoelige deelen bevordert hij de genezing zonder ettering en zonder een likteeken achter te laten. Bij alle soorten van slechte, ontbindende verettering, bij beenveretteringen, vooral der tanden, bij slappe, onwerkzame, putride, gangraeneuse zweren; bij pleuritis, vomitus, colica, diarrhoea, nodi arthritici, beginnende tumores cystici, chronischen rheumatismus, gewrichtsstijfheid, contracturen; bij excoriationes en ontvelde tepels, vorstbuilen, bij kwalijk riekende uitvloeijing uit de ooren, den neus, de vrouwelijke geslachtsdeelen, bij hardhoorendheid, waterkanker. Tegen verlamming der oogleden, amaurosis, amblyopie.

Het balsamum peruvianum wordt deels zuiver, door middel van pluksel, deels in wijngeest opgelost als inwrijving, voornamelijk bij vorstbuilen en bij verlamming, deels met eidojer tot zalf gemaakt bij ontvelde tepels, deels met tinctura benzoës composita verbonden bij caries, en deels in pleistervorm, zooals bij zwerende vorstbuilen gebruikt.

℞ Ung. cerae dr. ij,
Bals. peruv. dr. j,
Aerugin. gr. v.

M. S. Op boomwol in het lijdende deel gebragt. (Bij kwalijkriekende uitvloeijing uit de ooren, den neus, de vrouwelijke geslachtsdeelen.)

℞ Fell. tauri dr. iij,
Bals. peruv. dr. j.

M. S. Om in te spuiten bij hardhoorendheid.

℞ Bals. peruv. dr. ij,
Opii puri gr. xij,
Empl. diachil. simpl. dr. ij.

M. Dit wordt op eenen dunnen zijden doek gesmeerd en aanhoudend op het lijdende deel gedragen. Bij zwerende vorstbuilen.

℞ Empl. litharg. s. unc. β,
Bals. peruv. dr. j,
Camph. cum pauxill.
Ol. olivar. trit. dr. β,
Opii pulv. gr. xv.

M. f. emplast. Pleister van *Rust* bij vorstbuilen.

℞ Bals. peruv. dr. ij,
Spir. vin. rectif. unc. j.

D. *Marcus* tegen ontvelde tepels, met linnen lapjes op te leggen

℞ Bals. peruv. gr. xv,
Ol. petrae dr. j β,
Camphor. gr. v,
Axung. porc. unc. β.

M. S. Zalf tegen vorstbuilen.

℞ Bals. peruv. dr. ij,
Mucil. gummi arab. dr. j,
Aq. flor. chamomill. dr. j.

M. S. Uitwendig met een penseel aan te wenden, bij ontvelde tepels.

℞ Bals. peruvian. nigr. dr. β,
Olei cacao dr. ij.

M. S. Op fijn linnen gestreken, op te leggen. (*Ribike* tegen ontvelde tepels.)

Alle gevoelige vrouwen verdragen deze zalf niet, omdat de balsem te sterk prikkelend op de tepels werkt.

℞ Bals. indici nigri,
Ol. bacc. lauri express. ā dr. ij,
— nucis muschat express. dr. jβ,
— caryophyllor. aeth. scr. j.

M. S. Bij amaurosis en oogverlamming in de slaap- en oogstreek ingewreven.

℞ Bals. peruvian. nigr.,
Extract. cicutae ā unc. β,
Sacchar. saturn. scr. iv,
Cerati Galeni *) unc. iv.

M. F. unguent. Tegen langdurige beenzweren.

Balsamum vitae Hoffmanni, *mixtura oleosa balsamica*, bestaat uit ol. lavendulae, majoranae, caryophyllorum, cinnamoni, citri, macidis, van elk 1 scrupel, oleum rutae en succini, van elk 10 droppels, $\frac{1}{2}$ drachma balsamum peruvianum met 10 onc. wijngeest gemacereerd en door boomwol gefiltreerd. Dezelve is eene lichtgele, doordringend aromatisch riekende vloeistof, welke als een opwekkend en zenuwversterkend middel gebruikt wordt.

Deze balsem is een krachtig mengsel, dat men bij zenuwzwakte en verlamde deelen, hetzij afzonderlijk of in verbinding met andere, vlugtig prikkelende en spiritueuse middelen, ossengal enz., laat inwrijven, of als riekmiddel (met ammonia liquida) bij duizeling, hoofdpijn, onmagt, enz. gebruikt. Als inwrijving bij atheromata. Bij niet inflammatore odontalgie van carieuse tanden met boomwol in den hollen tand gebragt.

Balsamum saponaceum, *balsamum saponis*. Onder dezen naam wordt in de oude Hessische pharmacopoea, pag. 143, eene soort van terpentijnzeepspiritus vermeld, welke uit 6 onc. witte zeep, even zooveel terpentijnolie en 4 pd gerectificeerden wijngeest bestaat.

Deze balsem is een krachtig verdeelend middel, en wordt daarom gebruikt bij klierverhardingen, beursgezwellen, gewrichtsstijfheid, vorstbuilen, bij oedema, door fracturae of te naauw sluitende verbanden onstaan, neuralgie, rheumatismus, zwakte na ontwrichtin-

---

*) Bestaat uit wit was, olijfolie en spermaceti.

gen, verstuikingen, bij panaritium, verbrandingen. Met spiritus Mindereri of spiritus serpylli verbonden, bij verlamming, uittering van een lid; tegen ontvelling met aq. Goulardi verbonden.

Men gebruikt denzelven als inwrijving of in water opgelost als omslag en wassching.

Balsamum saturninum, *balsamum universale*.

℞ Ol. lini recent. express. ℔ jβ,
Cer. citrin. unc. vj,
Invic. solut. et paulisp. refrigerat.
Adde sub contin. agitation.
Extract. saturn. dr. iij,
Camphor. unc. β.
M. F. linimentum.

Deze balsem belet den aandrang van het bloed naar het lijdende deel, werkt zamentrekkend, vermindert de roodheid en zwelling, werkt verkoelend, pijnstillend en opdroogend. Hij kan daarom bij ontstekingen en wonden den overgang in verettering of in eenige andere ziekelijke secretie beletten, en genezing bewerken. Bij sponsachtige, ligt bloedende of te sterk etterende wonden en zweren wordt hij gebruikt; doch men moet wegens zijne opdroogende werking voorzigtigheid gebruiken. Bij ver uitgestrekte of diep doordringende ontstekingen, wonden en zweren moet dezelve, wegens het gevaar eener te sterke lood-absorptie, vermeden worden; weshalve hij ook niet aanhoudend aangewend kan worden.

Balsamum sulphuris simplex, zie *Sulphur*.

Balsamum sulphuris terebinthinatum, zie *Terebinthina*.

Balsamum tolutanum, *balsamum de tolu*, komt van *Myroxylon toluiferum Richardt*, eenen boom, welke in Zuid-Amerika groeit, en wordt door insnijdingen in denzelven verkregen.

Wordt als het balsamum peruvianum gebruikt, doch werkt zachter en minder verhittend. Als schoonheidsmiddel (2 dr. op eene pint gerstafkooksel). De Fransche pharmacopoea heeft eene aetherische, en de Edinburgsche eene spiritueuse tinctuur van unc. β bals. tolut. met unc. xij. alcohol gedigereerd. Deze tinctuur kan men uitwendig in wonden en zweren, bij atonische, arthritische en rheumatische pijnen en aandoeningen gebruiken.

Balsamum vetturini, zie *Styrax*.

Balsamum vitae externum, zie *Terebinthina.*

Bardana, van *Arctium lappa et bardana*, *gemeene klisse*, groeit aan wegen, heggen en puinhoopen. Gebruikelijk zijn de bladeren en de wortel, *herba et radix bardanae s. lappae majoris.* Zij bevatten looistof, die ijzer groen kleurt, en veel slijm.

De bladeren gebruikt men ter genezing van wonden en zweren; kleine, gesnedene en gescheurde wonden genezen zeer spoedig, wanneer zij met het sap der plant gewreven en met de bladeren bedekt worden. Volgens *Arnemann* is eene zalf, uit het sap met olie bereid, zeer werkzaam ter genezing van zweren, zwerende puisten in het aangezigt, ter verdrijving van herpes en ter leniging van pijnlijke haemorrhoïdes. Ook in zweren zou het sap de harde randen week maken, eene goede ettering bewerken en tot de vorming van het likteeken veel bijdragen. Bij kwaadaardige zweren aan de onderste ledematen en de zoogenaamde phagedaenische zweren is het volgens *Arnemann* een der beste middelen. *Hufeland* (Neueste Annal. der französ. A M. Bd. I. pag. 382 Anmerk.) verhaalt een geval, dat zweren aan den voet in gangraena overgegaan en in zoodanigen toestand waren, dat men reeds wilde amputeren. Op raad van eenen leek maakte men omslagen van een geconcentreerd afkooksel van kliswortel, en reeds na 24 uren was de gevaarlijke toestand voorbij. *Günther* (*v. Graefe* und. *v. Walther* B. 9, St. 2, pag. 318) zag voortreffelijke diensten van het verbinden van scrophuleuse zweren met een afkooksel van kliswortel. Bij carcinomateuse zweren verschaft het dikwijls groote verzachting. Verder gebruikt men de bardana bij tinea capitis, crusta lactea, arthritische en erysipelateuse ontstekingen, verhardingen en zwellingen, ontvelling. Voegt men bij de boven opgegevene zalf nog een weinig honig, dan is zij een specifiek middel bij diepe verbrandingen (*Voigtel* loc. cit. B. 2. Abth. 1. pag. 97). Tegen het uitvallen der haren (de wortel). Volgens *Keer* (*Froriep's* Notiz. B. 7. Nr. 12. pag. 180) gebruiken de Indianen een afkooksel van bardana-bladeren bij rheumatismus en leggen de versche bladeren op zweren. De bladeren op den rug van lieden gelegd, welke eene zware geeseling ondergaan hebben, verligten zeer de pijnen.

Men kan de bladeren in elk jaargetijde gebruiken, wanneer men ze, elk blad afzonderlijk, in eenen kelder in zand bewaart of in

de schaduw droogt, en vóór het gebruik in water laat weeken. Van den wortel neemt men voor een decoct 2 onc. op 1 — 2 pd. water, tot op de helft ingekookt.

Extractum bardanae, uit het uitgeperste sap bereid. *Percy* beveelt het extract, in een' theekop water opgelost en dagelijks gedronken, aan voor arthritische en rheumatische lieden en aan hen, welke neiging tot herpetische uitslagen hebben.

Unguentum bardanae, uit het versch uitgeperste sap met amandelolie bereid. Uitwendig op pluksel gestreken en opgelegd.

Barium, een metaal, welks verbinding met oxygenium baryta genoemd wordt. Van hetzelve zijn slechts twee zouten in de heelkunde in gebruik.

Chloruretum barii, *murias barytae*, *terra ponderosa salita*. Men bereidt dit zout, wanneer men carbonas barytae in acidum hydro-chloricum oplost, en de gefiltreerde oplossing door zacht verdampen tot kristalliseren brengt. Het wordt in 6 deelen water opgelost.

Met water verdund, gebruikt men het als zuiverend en opdroogend middel bij huidziekten, herpes, ichoreuse uitvloeijingen, als verband bij schrophuleuse zweren, als inspuiting bij fistuleuse zweren. *Voigtel* heeft zich eenige malen met het oogenschijnlijk gelukkigste gevolg bediend van de oplossing van hetzelve (1 gr. op 1 onc. water) en 1 gr. sublimaat bij hardnekkige psorische en herpetische uitslagen, welke voor geene andere middelen, zelfs niet voor het laatstgenoemde afzonderlijk, wilden wijken, terwijl hij dagelijks tweemaal daarmede liet wasschen.

Tegen scrophuleuse oogontsteking met decoctum corticis peruviani of salicis; bij maculae corneae, b. v. 10 gr. in unc. ij. aq. laurocerasi opgelost, en daarvan elk uur eenige droppels in het oog gebragt. Tegen staphyloma spuria roemt *Arnold* eene oplossing van eene halve drachma in eene once aq. destillat., en daarvan eenige droppels twee malen daags in het oog gedroppeld.

Wil men het in zalfvorm aanwenden, dan neemt men scr. j—dr. β op éene once vet; in oplossing 4—8 gr. op éene once water.

Ioduretum barii, *hydriodas barytae*, gebruikt men in zalfvorm (gr. iv. op unc. j vet) als inwrijving tegen scrophuleuse aandoeningen.

Belladonna, van *Atropa belladonna L.*, *nachtschade*, eene in Zwitserland, Italie, Oostenrijk en verscheidene streken van Duitschland op boschrijke hoogten en vochtige plaatsen in het wild groeijende plant, welke in de tuinen gekweekt wordt. De wortel werkt krachtiger dan de bladeren. Gebruikelijk zijn de wortel en de bladeren, *herba et radix belladonnae*, welker hoofdbestanddeel en werkzaam principe een alcaloide, de *atropine*, is.

De belladonna behoort tot de narcotische, verdeelende, weekmakende en bedarende middelen, en wordt tegen scrophuleuse verhardingen, zeer pijnlijke scrophuleuse zweren, pijnlijke gezwellen, vooral bij tumor albus der gewrichten, van de knie, het voetgewricht, het elleboogsgewricht, het handgewricht en het heupgewricht gebruikt, voornamelijk in die gevallen, dat de pijnen bij coxarthrocace in het stadium prolongationis zeer hevig zijn. Verder tegen klierverhardingen, beginnenden scirrhus mammae, zwelling der borsten na zogverplaatsing, verharding der halsklieren en van den uterus, tegen pijnlijke scirrheuse en carcinomateuse zweren in- en uitwendig. Tegen incarceratio spasmodica (scr. β — scr. j van de herba als klisteer, of als zalf in den buikring ingewreven). Dr. *Hanius* gebruikte klisteren van belladonna met nut tegen ileus; hij liet b. v.

℞ Rad. Belladon. dr. j,
Inf. aq. fontan. fervid. s. q,
diger. vas. claus. p. hor.;
colatur unc. ij,

met even zooveel laauw kamillenwater voor clysma gebruiken, en binnen korten tijd hielden de verschijnselen van ileus op. Eveneens gebruikt men ook deze klisteren bij ischurie.

Deleau jun. heeft door opleggen van eene pap van den gekookten wortel aangezigtspijn genezen. Hij laat de omslagen op het lijdende deel zoolang liggen, totdat er zich eene eigendommelijke soort van aandoening begint te vertoonen, welke hij een begin van strychnomanie noemt. Als clysma bij krampachtige strictuur der sluitspieren, der pisblaas en van den endeldarm; in zalf bij krampachtige zamensnoering van den baarmoedermond (*Chaussier.*)

In de oogheelkunde gebruikt men het decoctum herbae belladonnae bij vernaauwde pupil, pijnen in het oog, bij amaurosis, welke

door arthritische, rheumatische, of chronisch-exanthematische metastases veroorzaakt is. In dezelfde ziekte, vooral wanneer zij met eene abnormaal verhoogde sensibiliteit verbonden is, wendt *v. Graefe* de belladonna uitwendig op den omtrek van het oog in den vorm van eene pleister aan. Tegen maculae corneae. De versche gekneusde bladeren of de drooge in melk gekookt en met een weinig zeep vermengd, hebben zich ter verdeeling van nog versche beursgezwellen der oogleden nuttig getoond, alsmede ook bij het verhard gierstgezwelletje. Tegen groote prikkelbaarheid der oogen bij blennorrhoea beveelt *v. Graefe* een aftreksel van 2 dr. belladonnabladeren op 7 onc. colat. aan, als omslag met kompressen laauw op de oogen te leggen; men kan ook deze omslagen bij photophobie aanwenden. Het leggen van eene schijf van verschen belladonnawortel, ter grootte van eenen duim in diameter, in den nek vijf dagen lang voortgezet, verbeterde bij eene cataract het gezigt aanmerkelijk. Buitendien maakt men van de eigendommelijke werking der belladonna, om de pupil te verwijden, gebruik, door eenige droppels van een infusum (dr. β op unc. β) of eene oplossing van het extract (gr. v op dr. ij aq. dest.) in het oog te droppelen, vóór de staaroperatie, of wanneer gedurende deze operatie de pupil zich zoo zeer vernaauwt, dat zij de lens niet doorlaat; ook om de diagnose van sommige oogziekten zeker te maken, bij ligte adhaesie en prolapsus iridis acutus, ten einde door de verwijding der pupil de eerste los te maken en de terugtrekking van de laatste te bewerken, en om bij ontstekingachtige toestanden de sluiting der pupil te verhoeden.

Extractum belladonnae, door uitdamping van het uit de versche bladeren geperste sap bereid.

Men gebruikt het tegen krampachtige stricturen der pisbuis (men bestrijkt de bougie, welke ingevoerd moet worden met de zalf van *Chaussier*, of dompelt de spits van dezelve in extractum belladonnae) en van den endeldarm (zetpillen met extractum belladonnae), tegen pijnlijke zwelling der borsten en ballen; op den buikring bij beklemde breuken 6—8 uren gelegd, zou het de repositie gemakkelijker maken. Eene zalf uit gelijke deelen extract en unguent. pomatin. wordt tegen hevige pijnen ten gevolge van zuurdeeg, wanneer geene plaatsen ontveld zijn, tegen pijnlijke kromming der roede,

bij scrophuleuse zwelling der lymphatische vaten en klieren, der beenderen ten gevolge van overmatig gebruik van kwik, bij ontsteking van het periosteum, bij huidziekten en huidzweren, acuut en plaatselijk rheumatisch lijden door *Chevalier* aanbevolen. *Rauque* beveelt bij vrouwen, die haar kind niet willen zogen, ter verwijdering van het zog, behalve een streng diëet, tweemaal daags den boezem en den oksel met een mengsel van 2 onc. aq. laurocerasi, 2 scr. extract. bellad. en 1 onc. aether sulphuricus zacht te wrijven en vervolgens een, daarin gedompeld, stuk flanel op te leggen.

Chaussier gebruikt de volgende zalf bij krampachtige zamentrekking en rigiditeit van den hals der baarmoeder in den moedermond, door middel van den vinger, ingewreven, welke zalf hij ook met nut bij krampen der barenden op den buik liet inwrijven.

℞ Extract. belladonn. dr. ij,
Solv. in paux. aq. dest.,
Axung. porci unc. j.
M. exactiss.

Dezelfde zalf liet *Fränkel* ook bij beklemde breuken in den breukzak en den buik inwrijven, waarop de toevallen van beklemming nalieten, en de breuk gemakkelijk kon gereponeerd worden.

Mazade liet bij paraphimosis alle drie uren ½ dr. extract. bellad. op den eikel en de voorhuid inwrijven, waarop de voorhuid over den eikel kon gebragt worden.

Emplastrum belladonnae, uit belladonnapoeder en extract bereid, gebruikt men tegen scrophuleuse gezwellen, scrophuleuse gewrichts- en beenziekten, huidzweren, klierverhardingen, pijnlijke scirrhi, amblyopie, enz.

℞ Extract. belladonn.,
——— hyosciami,
——— opii puri aa scr. j.
M. f. pulv. subtiliss.

D. S. Met speeksel in den omtrek van het oog in te wrijven. Tegen pijnlijke oogontsteking, lichtschuwheid en kramp der oogleden.

v. Graefe.

℞ Extract. belladonn. scr. j,
Emplastr. mercurial. dr. ij.

Malax. S. Op zacht leder te strijken en op te leggen. Tegen koude kliergezwellen. *Kopp.*

℞ Cerae flavae unc. j,
Colophonii,
Olei olivar. aa unc. ß,
Liquatis et refrigeratis sensim admisce:
Pulv. herb. belladonnae unc. j.
F. l. a. emplastrum.

Even als het vorige te gebruiken bij zogklonters, zwelling der ballen, nerveuse en rheumatische pijnen.

Men gebruikt de belladonna uitwendig als rookmiddel (tegen asthma spasmodicum), in cataplasmata, clysmata (15 — 20 gr. op 6—8 onc. colatuur), inspuitingen, oogwaters, fomentatiën (scr. j — dr. ij op 6 onc.).

℞ Herb. belladonn. dr. j,
Ebulliat. semel c. aq. comm. q. s. ad
col. lag. 2, cui refriger. adde
Aq. laurocerasi dr. iij.

M. S. 4 malen daags in te spuiten (in de vagina als injectio contrastimulans bij langzame ontsteking van den uterus en beginnende slepende scirrhositeit). *Brera.*

℞ Fol. belladonn. dr. ij,
Diger. c. s. q. aq. fervid. ad col. unc. vij;
adde
Aquae calcis viv. recent. parat. unc. vij,
Pulv. hydrarg. muriatic. mitis scr. ij.

M. S. Tegen hevige blennorrhoea der oogen, met nalating der pijn, bij voortdurende sterke uitvloeijing als omslag te gebruiken.
v. Graefe.

Dioscorides gebruikte het sap bij zwakte van het gezigt. *Hildanus* wendde hetzelve of het verdunde extract tegen pannus oculi en maculae corneae aan. *Dr. Jagielsky* geeft aan hetzelve bij deze ziekte boven alle andere middelen de voorkeur.

Benzoe, *asa dulcis*, *balsamum benzoicum*, *benzoëhars*, is de hars, welke vrijwillig of na gemaakte insnijdingen, uit den stam en de takken van eenen boom (*Styrax benzoin Dryanderi*) vloeit, die voornamelijk op het eiland Sumatra groeit. Deze gomhars komt voor onder den vorm van bruinachtig roode stukken, welke met lichtere bijna witachtige massa's evenals amandelen zijn doortogen.

Deze zijn glanzig, droog, korrelig, fijn doordringend en aangenaam van reuk, in water op zich zelven niet oplosbaar, maar wel door toevoeging van slijm tot eene harsmelk, doch zeer goed in wijngeest.

Men gebruikt de benzoë tegen slappe wonden en zweren om de reproductie te bevorderen, tegen beenbederf, holle tanden, tegen chronische huidziekten, gespletene, schubbige opperhuid, koperuitslag in het aangezigt, huidjeuken, zomersproeten. Als berookingsmiddel tegen atonischen rheumatismus, rachitis, verlamming, oedemateuse zwelling, jicht, contracturen, kinkhoest.

Tinctura benzoës is van eene geelachtig bruine kleur, en wordt door oplossen van 2 oncen benzoë in 1 pd. zeer gerectificeerden wijngeest bereid.

Als verband voor onzuivere, gevoellooze en slappe zweren, bij kwetsingen van pezen en peesvliezen, beenbederf, tandpijn, huiduitslag. Met water gemengd, wordt zij onder den naam van maagdenmelk, lac virginis, als wasch- of schoonheidsmiddel, ter aanwakkering der levenswerkdadigheid der huid, gebruikt. Om hare werkzaamheid te vermeerderen, voegt men er liquor subcarbonatis potassae (2 dr. op 12 onc. vloeistof) of eenige greinen sublimaat bij.

℞ Benz. pulv. unc. β,
Balsam. peruv. nigr. dr. β,
Styrac. dr. ij,
Spirit. vini rectificat. unc. iv.

M. dig. ad saturat. spirit. S. Met eene veder op vorstbuilen te strijken.

℞ Mercurii sublim. corros. gr. ij,
solve in
Aquae rosarum unc. iv;
admisce
Tinct. benzoës dr. ij.

S. De huiduitslag daarmede dagelijks eenige malen te wasschen.

℞ Lac sulph. cribrat. dr. j,
Aq. rosarum unc. iv,
Tinct. benzoës unc. j.

M. D. S. Waschmiddel tegen herpes en gutta rosacea der oogleden; omgeschud te gebruiken. Wordt de huid der oogleden rood

gekleurd of gespannen, dan zet men het middel eenigen tijd ter zijde. *v. Graefe.*

℞ Amygdal. amar. excort. dr. vj,
Benzoës pulverat. unc. ij,
Aq. rosarum unc. viij,
F. l. a. emuls. In colat. solve,
Boracis dr. ij.

M. Waschmiddel bij vari, lentigo, gutta rosacea.

Balsamum commendatoris, *tinctura benzoës composita*, *balsamum traumaticum*. De formule is:

℞ Benzoës contusae unc. iv β,
Aloës luc. contus. unc. β,
Bals. peruv. nigr. unc. j,
Spir. vini. rectificat. libr. iij;
In vase clauso leni calore digere, deinde filtra.

Men gebruikt dezen balsem als opwekkend middel bij kwetsingen der pezen en peesvliezen, bij onzuivere, slappe, gevoellooze wonden en zweren, vooral van scrophuleusen aard, lymphatische abscessen, caries, odontalgie. Bij hoofdwonden moet men, volgens *Schmucker*, hiervan éene halve once met 1 pond arquebusade en 3 onc. rozenhonig verbinden.

William Fahnenstock beveelt denzelven aan tegen de, door verbranding gevormde, korsten en blazen. Deze plaatsen worden met denzelven gewasschen, waarop dadelijk alle verschijnselen zouden verminderen, en slechts huidrimpels en eene gele kleur der huid op de plaats van aanwending achter blijven.

Betula, van *Betula alba L.*, *blanke berk.* Gebruikelijk zijn de bast en de bladeren, *cortex et folia betulae.*

De bast, in de schoenen gedragen, wordt tegen onderdrukt voetzweet met nut gebruikt. Eveneens gebruikt men tot hetzelfde doel het herhaald insteken der voeten in eenen, met versche berkenbladeren gevulden zak. *Delongrois* heeft de berkenbladeren met goed gevolg aangewend ter genezing van chronische, sereuse en oedemateuse ziekten, voornamelijk huid- en buikwaterzucht, chronische huidziekten, vooral herpes. De lijders worden naakt op berkenbladeren gelegd en $\frac{1}{2}$ voet hoog daarmede bedekt; zij moeten $1\frac{1}{2}$ uur in dit drooge bad blijven, en gedurende dezen tijd zoo lang

gekruide krachtige soepen gebruiken, totdat er een sterk zweet uitbreekt, hetwelk in een warm bad nog verder onderhouden moet worden. De heelmeester *Augustin* te Keulen gebruikte groen berkenloof tegen chronischen rheumatismus, waarbij zwelling en aanmerkelijke stijfheid van de knie en der voeten achtergebleven was. Een zak, die van de teenen tot aan het midden der dijen reikte, werd met versche, van alle vochtigheid bevrijde bladeren matig gevuld. In dezen zak steekt de lijder zijne beenen, zoodat zij rondom met loof omgeven zijn, en begeeft zich dan ter ruste. Hij bespeurt eene onverdragelijke hitte en zweet aan de deelen, welke in het loof steken. *Kortum* beveelt dit bad tegen jicht. Een aftreksel der bladeren gebruikt men als waschmiddel tegen schurft.

Een in de *ph. castr. Ruthan.* opgenomen unguentum betulinum bestaat uit 1 dl. versche bladeren en 2 dl. vet, en werkt tegen herpes, scabies, scorbutische en scrophuleuse zweren.

Bignonia catalpa, van *Catalpa cordifolia s. syringifolia*, in Noord-Amerika. Officineel de wortel, *radix bignoniae catalpae.*

Van dezen wortel wordt eene tinctuur gebruikt:

℞ Succ. cort. rad. bignon. catalp.,
Alcohol. gr. spec. 0,830 aa part. aeq.
Stent in loco frigido saepius agitando per octiduum et filtra. S. *Tinctura bignoniae catalpae.*

Deze tinctuur wordt, met water verdund (8 gtt. op 12 gtt. aq. destill.), in het oog gedroppeld bij scrophuleuse oogontsteking met kramp der oogleden; en *Fischer* heeft deze tinctuur, op raad van Dr. *Christholm* tegen hardnekkige blepharospasmus scrophulosus, 4—8 dropp. met 12 drop. gedestill. water verdund, 3 maal daags laauw in het oog gedroppeld, beproefd en zeer werkzaam bevonden.

Bilis bovina, *fel tauri s tauricum*, van *Bos taurus L.*, *ossengal*, wordt deels versch, deels in ingedikten toestand, *fel tauri inspissatum*, gebruikt.

De ossengal wordt uitwendig gebruikt als een zacht prikkelend, verdeelend, oplossend middel bij stremmingen, kliergezwellen, vooral van scrophuleusen aard, verhardingen, beursgezwellen, gewrichtsgezwellen, herpetische huidziekten (met amandelen afgewreven en oranjebloesemwater toegevoegd), wormen en ter reiniging van de gehoorbuis bij hardhoorendheid. Verder tegen verduistering en vlek-

ken van het horenvlies, wanneer men haar zuiver of met andere middelen vermengd aanwendt.

℞ Fell. tauri recent. q. v.,
Natri muriatici,
Olei nuc. jugland. aa. q. s.
ad consistentiam linimenti.

Hufeland beveelt dit smeersel ter verdeeling van scrophuleuse gezwellen aan.

Men gebruikt de ossengal als inwrijving, oplossing en inspuiting Eene nuttige zalf bereidt men uit gelijke deelen versche ossengal en bals. vitae Hoffmanni. Beide zelfstandigheden moeten vóór het gebruik door wrijven met elkander verbonden worden. *Lentin* beveelt de volgende inspuiting ter reiniging der gehoorbuis aan:

℞ Infus. herb. saponar. unc. iij,
Fell. tauri dr. j,
Gummi ammoniac. gr. x.
M. terendo.

℞ Fel. tauri,
Extract. cicutae,
——— cort. peruvian. aa. scr. ij.

M. D. S. Tegen vlekken van het hoornvlies bij scrophuleuse oogontsteking.

℞ Sal. corn. cerv. gr. xij,
Fell. tauri dr. j,
Mell. despum. dr. iij.

M. S. Dagelijks eenige malen op de verduisterde plaats van het hoornvlies door middel van een penseel te brengen.

Richter.

℞ Fell. tauri rec.,
Ung. alth. aa. unc. β,
Extract. cicutae scr. j,
Alcal. volat. sicc. dr. β.
M. F. liniment.

℞ Fell. tauri inspiss. dr. j,
Ol. tanacet. unc. β.

M. F. Ung. S. Om op den buik in te wrijven (tegen ascar. lumbricoid. en ascar. vermicul.)

℞ Ammon. carbon. pyro-oleos. gr. viij,
Fell. tauri dr. j,
Olei nuc. jugland. dr. iij.

M. S. Met een penseel 3—4 malen daags op de vlekken te brengen. (Tegen maculae corneae.)

Richter.

Bistorta, van *Polygonum bistorta L.*, *beemd-duizendknoop*, groeit op vochtige weilanden. Men gebruikt den wortel, *radix bistortae.*

Deze is een krachtig zamentrekkend middel, en men gebruikt hem daarom bij slappe, onzuivere zweren, bij varices aan de voeten van zwangere vrouwen, prolapsus vaginae, uteri, recti; als gorgeldrank ter bevestiging der tanden, bij slapheid van het tandvleesch, verslapping der uvula; als injectie bij bloedvloeijingen, fluor albus, enz.

Men gebruikt het afkooksel (unc. j op unc. vj — viij colat.), met toevoeging van spiritueuse middelen, rooden wijn, tincturen of dergel., als mondspoeling, gorgelwater, inspuiting, enz.

Bolus (rubra, alba et armena,) is een mineraal, welks hoofdbestanddeel alumina is.

De bolus behoort tot de zamentrekkende, opdroogende middelen, d. i, tot dezulke, welke nevens de zamentrekkende werking, waardoor het vaatweefsel vernaauwd wordt, nog de eigenschap hebben, om óf de afgezonderde vochtigheid eenvoudig te absorberen, óf zich chemisch met dezelve te verbinden.

Men gebruikt dezelve om in te strooijen bij verzwering van den navel van kleine kinderen, bij ontvellingen, ontvelde borsttepels, bij ichoreuse zweren, erysipelas; bij bloedingen, vooral van den neus als snuifpoeder, onder tandpoeder bij scorbutisch tandvleesch. Tegen tumor albus wordt het volgende volksmiddel aanbevolen. Dezelve wordt in vetwol van den balzak van een' ram, dat met bolus bestrooid is, gewikkeld. Proeven, daarmede in het werk gesteld in het Charité-ziekenhuis te Berlijn, zijn gunstig uitgevallen.

Verder gebruikt men de bolus bij maculae corneae, pannus oculi, blennorrhoea, chronische ophthalmiën.

Uitwendig wordt zij als strooipoeder, niespoeder, in oplossing of in zalf gebruikt. Bij derzelver gebruik moet in aanmerking ge-

nomen worden of de afscheiding, tot welker onderdrukking men haar gebruikt, onderdrukt mag worden.

℞ Crem. tartar.,
Boli albi.,
Sacchar. aa. dr. j.

M. f. pulv. subtiliss. S. Tegen maculae corneae.

Baldinger.

℞ Axung. porc. unc. β,
Merc. praecipit. alb. dr. j,
Tutiae praeparat.,
Boli armen. aa. dr. ij.

M. f. ung. Tegen blennorrhoea, chronische ophthalmie, maculae en ulcera corneae. *Janin.*

Bombyx, *lonicium sylvarum*, *lana gossypil*, van *Gossypium herbaceum*, in Afrika, Syrië en Oost-Indië, en van *Gossypium arboreum*, in Oost-Indië.

Men gebruikt de boomwol in den eersten en tweeden graad van verbranding, terwijl men haar in zoovele lagen op een legt, dat de beleedigde deelen tegen elke drukking en beweging volkomen beveiligd zijn. De blaren moeten vooraf geopend worden. *Merrill* beveelt dezelve als verband aan, na aanwending van vesicatoria, wanneer de plaatsen niet open gehouden moeten worden. *Regnaud* beveelt de ruwe gekaarde boomwol bij erysipelas aan, doch hier mag de inwendige behandeling niet verzuimd worden. Als de beste behandeling van den in het vleesch gegroeiden nagel wordt in het *Bulletin thérapeutique* de volgende methode opgegeven: Men neme een weinig boomwol, brenge daarvan een klein gedeelte met de punt van een pennemes onder den hoek des nagels, welke in het vleesch verborgen is, en heffe allengs dezen hoek in de hoogte, terwijl men steeds meer boomwol voorzigtig onder denzelven brengt. Terwijl men aldus allengs de geheele zijde van den nagel in de hoogte heft, drukt het vleesch zich van zelve weg, en de zwerende ontsteking zal, evenals de pijn, spoedig verdwijnen.

Verder gebruikt men haar om de gehoorbuis voor de buitenlucht te beveiligen, de ooren te reinigen, vloeibare middelen in de gehoorbuis te brengen, om verbandstukken te voeren en op te vullen tegen drukking, ter bereiding van brandcilinders, als verband voor wonden

(*Larreij*, *Zimmerman*). Bij pasgeboren kinderen is zij van nut, om de onderbondene navelstreng in te wikkelen; zij matigt op deze wijze de ontsteking en bevordert de genezing. Men bedekt er de borsten der kraamvrouwen mede, en wel met goed gevolg, daar zij niet uitgedrukt kunnen worden.

Borax, *borax veneta*, *subboras sodae*, *natrum boracicum natronatum*. Een onvolkomen neutraalzout, dat uit acidum boricum en soda bestaat, en uit de natuurlijke voorkomende ruwe borax door oplossing en kristallisatie in de borax-raffinaderijen bereid wordt. Zij is in 24 deelen koud en 6 deelen kokend water, doch niet in wijngeest oplosbaar. Zij komt uit Azie, voornamelijk Thibet, China, Perzie en Oost-Indie, naar Europa. De borax vormt witte, half doorschijnende kristallen, welke in de lucht verweêren, en eenen zacht zoetachtigen, later loogachtig bitteren smaak hebben.

Men bedient zich van dezelve, om de werkdadigheid der vaatzenuwen te verhoogen en de regeneratie te bevorderen, bij onzuivere, syphilitische zweren, aphthae, chronische huidziekten, herpes, psora, enz. Bij verminderde prikkelbaarheid der huid, in de pityriasis rubra, welke bij bejaarde lieden voorkomt, beveelt *Batemann* zacht zamentrekkende zalven en waschwaters van borax aan. Bij jeuken aan den anus en aan de genitalia der vrouwen. *Hufeland* roemt haar als een voortreffelijk schoonheidsmiddel, omdat er geen zekerder en tevens onschadelijker middel bestaat ter verdrijving van onaangename ephelides, alsmede van de phlyctaenae, die juist bij jonge en volbloedige vrouwen het menigvuldigst, bij velen altijd in het tijdperk der menstruatie voorkomen. Zij doet de beste diensten ter verdrijving van den rooden neus, welke voor jonge dames zoo lastig, en gewoonlijk het gevolg van volbloedigheid en eene groote uitzetting der vaten van den neus is. Het hoofdvoordeel is, dat dezelve niet door eene terugdrijvende, maar door eene eigendommelijke, oplossende en verdeelende kracht werkt, en geene schade kan veroorzaken.

Verder gebruikt men de borax bij bevriezing, haemorrhoides en zweren; bij ontvellingen, bij catarrhale oppervlakkige zweren in de mond- en keelholte en bij ligte ontstekingen van het slijmvlies, welke neiging tot recidive hebben; bij stomacace, ligte mercuriaal-aandoeningen van den mond, ligt bloedend tandvleesch; bij ontvelde

tepels, bij ontsteking der pisbuis en wel in het eerste tijdperk van den druiper, tegen het lastige jeuken, dat dikwijls na aanvallen van regelmatige jicht in het lijdende deel plaats vindt (dr. ij op unc. j ung. rosat.). *Löffler* legde op moedervlekken een vesicatorium, verwijderde de epidermis, hield de wond eenige dagen in ettering, en genas haar vervolgens met eene zalf uit gelijke deelen borax en varkensreuzel.

In de Oogheelkunde wordt zij aanbevolen tegen maculae corneae, pannus oculi, bij hydrophthalmos, apostema corneae, ecchymosis van het oog door hevige inspanning; tegen kleine tumores cystici der oogleden, bij onzuivere zweren van het hoornvlies, bij chronische ophthalmie en blennorrhoea, voornamelijk wanneer zij van scrophuleusen oorsprong zijn. *Rust* beveelt eene oplossing van dr. ij in unc. iv water als oogwater bij scrophuleuse lichtschuwheid aan.

Uitwendig gebruikt men haar in zalf dr. j — ij op 1 unc. vet; in mondspoeling en gorgelwater dr. j — ij op unc. vj; in litus dr. β — ij op unc. j; in injectie scr. β — ij op unc. j vloeistof; in oogwaters dr. j — ij op unc. iv vloeistof, enz.

℞ Boracis gr. xv,
Sacch. alb. unc. β.
Solve in
Aq. rosar. unc. β.

Filtra. D. S. Eenige malen daags in het oog te droppelen. (Tegen maculae corneae.) *Plenck.*

℞ Boracis,
Sacchar. alb. aa. gr. vij β,
solve in
Aq. rosar. unc. β;
filtra, adde
Extr. aloës aquos.,
—— opii aquos. aa gr. jβ.

M. S. Oogwater tegen verduistering van het hoornvlies. *Richter.*

℞ Boracis dr. β,
Aq. flor. aurant.,
— rosar. aa. unc. β.

Solve. S. De vlekken of puisten 3 — 4 malen daags daarmede te bevochtigen. *Hufeland* tegen ephelides, phlyctaenae.

℞ Borac. dr. ij,
Axung. porc. unc. j.
S. Tegen vorstbuilen.

Bovista, *crepitus lupi*, *bovist*, van *Lycoperdon bovista L.*, komt in bijna geheel Europa voor.

Men bedient zich van dezelve bij bloedingen, terwijl men een stuk tegen het bloedende vat drukt, naar behoefte verscheidene stukken, evenals een tampon, op elkander legt, en met verbandstukken bevestigt. Zij werkt als de agaricus en verdient geenszins den voorrang, en is bij parenchymateuse bloedingen wegens haar los weefsel niet aanwendbaar.

Bromium, *bromum*, *murides*. Het bromium is eene grondstof, die met het iodium en het chlorium verwant is, in de moederloog der zoutbronnen, in zeewater enz. gevonden wordt, en zich als eene bruinroode, onaangenaam riekende, zeer vlugtige, bijtende vloeistof voordoet. Het bromium verbindt zich met water (34 dl.); maar niet met wijngeest, en heeft de eigenschap de huid en de meeste organische ligchamen geel- of graauwachtig te kleuren.

Het zuivere bromium vindt wegens deszelfs bijtende kracht als verdeelend middel geene aanwending, maar met water verdund, met hetwelk het zich tot een hydraat, *hydras bromii*, *bromium liquidum*, verbindt, wordt het als omslagen bij verouderde scrophuleuse gezwellen gebruikt. Het zuivere bromium dient ook ter berooking, evenals het chlorium, om den kwaden reuk en smetstoffen te ontleden.

Wil men van bromium gebruik maken, dan is het beter het

Bromuretum potassii, *potassium hydrobromicum*, *kalium bromatum* aan te wenden. Dit wordt bereid, wanneer men bij eene potassa-oplossing zooveel bromium voegt, dat de vloeistof eenigzins roodachtig gekleurd wordt, dezelve tot droog wordens uitdampt, het residuum gloeit, vervolgens in water oplost, volkomen met acidum hydro-bromicum verzadigt, en de vloeistof ter kristallisatie laat verdampen. Het komt voor onder de gedaante van witte, eenigzins paarlmoerglanzige, doorschijnende kristallen van eenen prikkelenden zoutachtigen smaak.

Dit praeparaat is een krachtig resolvens, en wordt tegen klierverhardingen, scrophuleuse verharding der ballen, otorrhoea, scrophuleuse periostitis, tinea capitis, scabies, struma, verduistering van het hoornvlies van scrophuleusen aard, enz. gebruikt.

Men gebruikt het in zalf dr. β op unc. β — unc. j vet; in oogwater gr. v op unc. β water. *Prieger* gebruikte eene zalf uit dr. j op unc. β vet, dagelijks 2 malen eene plaats ter grootte van eenen daalder daarmede ingewreven, en gaf den raad, wanneer deze genezen was, op een andere voort te gaan. Bij herpes exsudens en tinea capitis zag hij van het uit- en inwendig gebruik van hetzelve gevolg.

Bryonia, van *Bryonia alba L.*, *eenhuizige heggerank;* in Duitschland aan heggen en boschjes, en van *Bryonia dioica*, *tweehuizige heggerank*, op dezelfde plaatsen, doch menigvuldiger. Officineel is de wortel, *radix bryoniae*, welks hoofdbestanddeel *bryonine* is.

Uitwendig aangewend, kleurt deze wortel de huid rood, werkt zelfs als vesicans en geeft dan ook gewoonlijk tot pijnlijken stoelgang aanleiding.

Versch gewreven met andere middelen, of ook op zich zelve als cataplasma, en het afkooksel als omslag tegen ganglia, verouderde klierverhardingen en chronische gewrichtsgezwellen, koude, scrophuleuse gezwellen, atonisch-rheumatische en oedemateuse aandoeningen, struma. Men kan ook een afkooksel van den wortel met wijnazijn bereiden. *Osann* beveelt de omslagen van *Tranchell* (bestaande uit een aftreksel van den gedroogden wortel van unc. j op ℔ iv water tot een colat. van ℔ iij, keukenzout en wijnazijn, zooveel als daarin oplosbaar is, en daarmede bevochtigde stukken flanel omgeslagen) als zeer werkzaam aan tegen kniegezwel.

℞ Rad. bryoniae unc. iij,
Flor. sambuci dr. j,
Gumm. ammoniac. unc. β,
Sal. ammoniac. dr. ij,
Herb. cicutae unc. ij,
Acet. vini q. s. ad mass.

cataplasmatis S. Op het gezwel warm te leggen. Door *Plenck* tegen scirrhositeiten, scrophulus, struma, gewrichtsgezwellen als een voortreffelijk verdeelingsmiddel aanbevolen.

Butyrum, *boter*, de vettige zelfstandigheid van den room der melk, bestaat uit eene vette olie en uit eene vaste, vette zelfstandigheid, de *boterstof* (butyrine).

De boter is weekmakend, verzachtend, inhullend, glibberig makend, openend, ontstekingwerend en krampstillend. Men gebruikt haar uitwendig om den buik, de geslachtsdeelen (bij partus) en den endeldarm in te smeren, ten einde spanning, droogheid en zwelling weg te nemen; bij borsten, welke door zog opgezwollen en ontstoken zijn, zogklonters, vooral na spening der kinderen; als verband na vesicatoria, bij ontvelde plaatsen en verbrandingen (met een weinig was tot zalf gemaakt). Zeer doelmatig is hare toevoeging bij weekmakende omslagen; men verhindert daardoor het hard worden en snel uitdroogen. Acht oncen wittebroodskruimels en twee oncen boter met acht oncen melk gekookt, geven eene goede pap voor ontstokene gezwellen, die men verdeelen of tot verettering brengen wil. In plaats van oliën, die zoo ligt afgaan, kan men haar bij verzachtende; weekmakende klisteren voegen, welke eenigen tijd in het darmkanaal moeten vertoeven, b. v. tegen tenesmus, metritis, pijn door blaassteenen, enz. Bij zwelling der geslachtsdeelen na de verlossing worden warme omslagen van bier en boter met voordeel gebruikt.

De versche ongezouten boter gebruikt men als constituens in oogzalven, doch deze moeten slechts in kleine hoeveelheden worden voorgeschreven, omdat de boter ligt ransig wordt. Met een toevoegsel van eidojer gebruikt men haar om het hordeolum week te maken. Bij inwerking van chemische prikkels, kalkmengsels enz. op het oog verleent zij goede diensten.

De lippenpomade van Rosenstein bestaat uit ongezouten boter, gele was, groote rozijnen, welke met elkander gekookt worden. Men gebruikt dezelve bij gebarstene lippen, door catarrhus ontvelde deelen, pijnlijke blinde aanbeijen, om ruwe handen week te maken, enz.

℞ Ol. lilior. alb.,
Butyr. insuls. aa unc. j,
Vitell. ovor. no. j.

M. f. ung. S. Ter verdeeling van het hordeolum met een penseel op te strijken. *Reil.*

Butyrum antimonii, *chloridum antimonii*, *antimonium salitum*, *liquor stibii muriatici*, *stibium muriaticum oxydulatum*, *antimonium chloratum liquidum*, *oleum antimonii*, *causticum antimoniale*, wordt bereid, wanneer men 2 onc. crocus metall. met 6 onc. keukenzout in eene getubuleerde glazen retort vermengt, 4 onc. vitrioololie, met 2 onc. water verdund, langzaam toevoegt, en het geheel zoolang destilleert, totdat er niets meer overgaat. Het is eene heldere geelachtige vloeistof.

Het butyrum antimonii is het krachtigste vloeibare bijtmiddel, en vloeit zeer ligt langs de oppervlakte, op welke het met een penseel gebragt wordt, cauteriseert daarbij echter sterk en diep, zonder groote pijn en ontsteking der omgevende deelen te veroorzaken, en vormt eene witachtige, eenigzins weeke, dikke, vrij drooge korst, die na het afvallen eene onzuivere zwerende vlakte achterlaat, welke eerst langzaam in eene goed etterende vlakte verandert.

Men gebruikt hetzelve om polypen, wratten, condylomata, staphyloma en dikke verouderde maculae corneae weg te bijten, terwijl men het door middel van een asbestpenseel of met een glazen of houten staafje aanstrijkt, en, wanneer het in het oog geschiedt, terstond daarna melk of olie laat indroppelen; bij zweren met calleuse randen wordt het door middel van een penseel of in zalfvorm aangewend.

Verder gebruikt men het ter vernietiging der smetstof bij carbunculus malignus en in gebeten wonden van dolle dieren, voornamelijk bij slangenbeet en dollehondsbeet. Zijn deze wonden eng en diep, dan moeten dezelve eerst gedilateerd worden, en dan brengt men het middel met een linnen penseel in de wond, en legt eene daarmede bevochtigde plukselprop in dezelve. Bij uitzakking des regenboogs, tegen omkeering van het ooglid door zwelling van het inwendige vlies, tegen ontstekingachtige encanthis.

Wagner (*Hufeland's* Journal. B. 66, St. 3. pag. 30) vermeldt, dat *Jentzsch* door een mengsel van butyrum antimonii, lapis infernalis, oleum vitrioli keel- en neuspolypen, tumores cystici van buitengewone grootte, ganglia, carcinomateuse knobbels, zelfs open kanker en allerhande tegennatuurlijke weefsels genas. Een zoodanig gezwel wordt door den operateur zoolang geknepen, totdat het eenigermate los wordt. Daarop wordt, zooveel mogelijk aan de basis van hetzelve, met het genoemde bijtmiddel een kring getrok-

ken, somwijlen ook vooraf deze plaats met eene naald opengekrabd. Op deze wijze wordt met tusschenpoozen van $\frac{1}{2}$ uur voortgegaan, tot dat het geheel zonder bloeding kan weggenomen worden. De ontsteking wordt door papomslagen gematigd. Bij open kanker wordt het mengsel in den vorm van eene pap aangewend en zoolang daarmede voortgegaan, totdat alles vernietigd is.

Het butyrum antimonii op zich zelve wordt door middel van een penseel aangewend, terwijl men vooraf zorgvuldig de plaats, welke gecauteriseerd moet worden, van bloed, etter, enz. reinigt, daar deze het middel zeer ligt ontleden en deszelfs uitbreiding op gezonde deelen begunstigen. In zalfvorm gtt. ij — iv op dr. ij vet als oogzalf.

℞ Butyr. antimon.,
Muriat. hydrarg. corros. aa dr. β,
Pulv. cantharid. gr. xxv,
Ung. basilic. dr. ij.

M. f. unguentum S. Würzburger trek- of brandzalf.

Het butyrum antimonii dient ter versterking der trekzalven, kleurt de huid ongeveer $\frac{1}{2}$ uur na deszelfs aanwending rood, waarop zich terstond gelijke pijnen instellen, als ware de huid gebrand. Terstond daarop verheft zij zich in eene blaas.

℞ Butyr. antimon. dr. jβ,
Camphorae tritae dr. ij,
Opii puri pulv. gr. xv,
Adip. porcin. unc. j.

D. S. Tot verband bij fungeuse en calleuse zweren.

℞ Mercur. sublim. corr. dr. j,
Butyr. antimon. dr. j,
Pulv. hb. sabinae dr. ij,
Ung. rosat. dr. vj.

M. Baijer geeft den raad om deze zalf bij condylomata, welke in groepen staan, met een penseel op te strijken, wanneer er eene verzwering ontstaat, welke langen tijd moet onderhouden worden.

Butyrum cacao, zie *Cacao*.

Butyrum majoranae, zie *Majorana*.

Butyrum zinci, zie *Chloruretum zinci*.

Cacao, van *Theobroma cacao*, *cacaoboom*, groeit in West-Indie en Z. Amerika. Gebruikelijk is de olie.

Oleum cacao expressum, *butyrum cacao*. Deze olie, welke door uitkoken en uitpersen der cacaoboonen verkregen wordt, is wit, van de consistentie van schapenvet, broos en van eenen cacaoreuk. Zij bezit de algemeene eigenschappen der zachte, vette middelen, en verdient de voorkeur boven alle plantaardige vetsoorten, daar zij niet ligt ransig wordt (*Mönch* vond haar na 17 jaren nog volkomen onbedorven).

Zij wordt, wegens hare weekmakende, omhullende, verzachtende eigenschappen, uitwendig op plaatsen, welke eene teedere huid hebben, en ontvelde lippen en tepels, ontvellingen van teedere kinderen, in den mond, anus, bij pijnlijke haemorrhoides ingewreven. Onder de weekmakende en verslappende oogmiddelen neemt zij de eerste plaats in, en is het beste constituens voor oogzalven, omdat deze olie bijna door alle oogen verdragen wordt.

Men gebruikt haar voor suppositoria, cerata en unguenta, voornamelijk voor oogzalven en kunstmatige balsems. Met soda caustica laat zich daaruit eene zeep bereiden, die door personen met eene teedere huid ligter dan de gewone verdragen wordt. Ook dient zij om chirurgische stalen werktuigen mede te bestrijken, ten einde deze voor roest te beveiligen.

℞ Butyri de cacao,
Cerae albae aa dr. j,
Olei amygd. dulc. dr. ij.

M. exact. f. unguent. S. Uitwendig. Bij gebarstene lippen enz.

℞ Olei cacao dr. ij,
Opii puri gr. xij.
M. terendo exactissime.

S. Oogzalf tegen maculae corneae. *Plenck*.

Cadmium. Van dit metaal, hetwelk in zinkertsen gevonden wordt, en eerst in 1817 door *Stromeijer* ontdekt is, wordt alleen het *zwavelzure zout*,

Sulphas cadmii, *cadmium sulphuricum*, in de heelkunde gebruikt. Men verkrijgt het door oplossen van het metaal in verwarmd, matig verdund zwavelzuur en verdamping der oplossing.

De sulphas cadmii schijnt in zijne werking met den sulphas zinci

eenige overeenkomst te hebben, en wordt uitwendig bij de volgende oogziekten door *v. Graefe* aanbevolen.

1) Bij idiopatische, chronisch verloopende, torpide conjunctivitis, en dergelijke blennorrhoïsche aandoeningen van lagere ontwikkeling.

2) Tegen hardnekkige, na hevige ophthalmoblennorrhoea achtergeblevene, slapheid van het bindlies.

3) Bij verduistering van het hoornvlies, welke met slepende ontstekingachtige of blennorrhoïsche aandoening van het oog verbonden was, deed dit middel vooral goede diensten.

Lincke beveelt het aan tegen otitis catharralis en scrophulosa.

Voor oogwaters neemt men 1 — 4 gr. op 1 unc. aq. destill, voor oogzalven 1 — 2 gr. op 1 dr. vet.

℞ Cadmii sulphur. gr. ij,
Aq. flor. samb. s. rosar. unc. iv,
Laud. liq. Sydenh. scr. j.

M. S. Oogwater.

Giordano beveelt dit oogwater aan tegen chronische oogontsteking met scorbutische, herpetische, scrophuleuse en zelfs met syphilitische dyscrasie, na verwijdering der bloedcongestie.

℞ Cadmii sulphur. gr. ij — vj,
Aq. destillat. unc. β.

S. Dagelijks 1 — 3 malen eenige droppels daarvan in het oog te droppelen. Bij de bovengenoemde oogziekten. *v. Graefe.*

℞ Flor. rosar. rubrar. dr. ij — iv,
infunde in
Aquae fervid. s. q.
vase clauso per ¼ hor.; sub finem
semel ebulliant. In colat. unc. iv solve
Cadmii sulphur. scr. j — dr. β,
adde
Tinct. opii crocat. dr. j — ij.

S. Laauw in de gehoorbuis en in de Eustachiaansche buis te spuiten, nadat vooraf deze kanalen van slijm en etter gereinigd zijn.

Tegen torpide chronische ontsteking en blennorrhoea van de gehoorbuis, het trommelvlies en van het middelste oor.

Lincke.

Calefacientia, *verhittende, verwarmende middelen*, worden

zoodanige geneesmiddelen genoemd, welke eene verhooging der normale temperatuur in het geheele organismus of in enkele deelen van hetzelve bewerken, niet door mededeeling eener in dezelve bevatte en ontwikkelde vrije warmte, maar door opwekking en aanwakkering van het hart, van het systema arteriosum en capillare, door derzelver onmiddelijken, opwekkenden invloed op de vitaliteit van het organismus in het algemeen.

Men wendt dezelve hiertoe uit- en inwendig aan. *Uitwendig* bedient men zich van de verwarmende middelen bij asthenische veretteringen en verzweringen, slappe, gangraeneuse zweren, verder bij verlammingen trage en torpide zwellingen, kliergezwellen, zwelling en verharding der banden, tophi, gewrichtswaterzucht, chronische, gevoelooze, rheumatische, arthritische aandoeningen, enz.

Zij moeten vermeden worden, wanneer woekerweefsels (tuberkels, scirrhus) de oorzaak der gezwellen zijn, of deze nog in eenen ontstekingachtigen toestand verkeeren. Bij slappe, asthenische, gangraeneuse veretteringen en verzweringen, zweren, enz., moet met het uitwendig ook het inwendig gebruik der verwarmende middelen verbonden worden.

Deze middelen worden als wassching, inwrijving, smeersel, zalf, pleister, instrooijing, inspuiting aangewend. Tot dezelve behooren de Ferulaceae (asa foetida, galbanum en vooral gummi ammoniacum), de harsachtige en balsamische geneesmiddelen (benzoë, terebinthina en oleum terebinthinae, balsamum copaivae, peruvianus niger, ruta, mastix, enz.), de camphora, sabina, phoshorus, empyreumatische oliën (oleum petrae, oleum animale, oleum succini, teer) enz.

Calendula, van *Calendula officinalis L.*, *goudsbloem*, in zuidelijk Europa en hier en daar in Duitschland aan wegen, velden en weilanden. Men gebruikt de bladeren en de bloemen, *herba* et *flores calendulae.* Zij bevatten veel slijm, een weinig aetherische olie, bittere extractiefstof en eene eigendommelijke stof, *calenduline*, welke het eigenlijk werkzaam bestanddeel is.

Zij worden vooral bij kanker aanbevolen. Dr. *Stein* te Weinheim roemt dezelve zeer bij huidkanker; hij laat uit het versch uitgeperste sap der jonge bladeren en bloemen met versche boter eene zalf bereiden en dagelijks een- tot tweemaal door middel van

pluksel op de, vooraf met het decoct uitgewasschene zweer leggen. Bij het opleggen der zalf ontstaat spoedig een levendig branden, dat later in werkelijke pijn overgaat, welke allengs vermindert en ten laatste geheel verdwijnt; wordt zij te hevig, dan mengt men een weinig boter onder de zalf. De ichor wordt bij deze behandeling verbeterd, de kwade reuk verdwijnt, en in 14—21 dagen is de zweer reeds in eene goedaardige, gemakkelijk genezende veranderd. Tevens wordt de calendula inwendig met melk voorgeschreven (dr. j — jβ met ℔ ij melk op unc. xviij colat).

Westring beveelt dezelve bij open kanker aan. Hij geeft van het extract in pillenvorm 2 gr., en laat daarmede van 6 — 16 pillen klimmen; tevens liet hij $\frac{1}{6}$ gr. goud dagelijks in het tandvleesch inwrijven. De zweren, welke eenen onverdragelijk stinkenden ichor afzonderden, werden met eene oplossing van unc. j van het extract in unc. vj van het verzadigd aftreksel van chaerophyllum temulentum verbonden. Het verband werd dagelijks driemaal vernieuwd en over hetzelve eene dikke pap uit houtskool en versche gist gelegd. Als zalf bediende hij zich van:

℞ Unguent. styrac. comp.,
——— basil. aa unc. j,
Extract. calendulae,
Balsam. Fioraventi aa. unc. β.

M. S. Driemaal daags daarmede te verbinden.

Rust gebruikte het extract bij carcinomateuse zweren, en als verdeelend middel bij allerlei chronische verhardingen, met andere werkzame middelen verbonden, in- en uitwendig. Ook bij met caries verbondene beenuitwassen vertoonde het zich hulprijk. Het sap der stengels wordt tegen wratten gebruikt.

Liquor calendulae, welke hoofdzakelijk de calenduline bevat, wordt volgens Dr. *Schneider* te Fulda op de volgende wijze bereid: De versche bloemen worden in goed geslotene flesschen gedaan, welke 4 — 8 onc. bevatten, en deze vervolgens in de opene lucht zoo opgehangen, dat zij den geheelen dag door de zon beschenen worden, waar zij tot aan het begin van den winter blijven hangen. Uit de bladeren trekt nu de zon een vocht, dat zich op den bodem verzamelt, van tijd tot tijd afgegoten en in de koelte bewaard moet worden.

Volgens *Schneider* is deze liquor een onfeilbaar bloedstillend middel, dat wonden zeer snel geneest. Gekneusde wonden zouden daarmede binnen 3—6 dagen genezen worden. Ook vond hij het werkzaam bij ligt bloedende chankers en niet syphilitische ontvellingen en zweren aan de kroon van den eikel. De wonden worden met den liquor begoten en nog met een daarmede bevochtigd linnen lapje bedekt, en door middel eener matige drukking daarmede in aanraking gehouden.

℞ Ferr. oxydat. fusc.,
Herb. calend. pulv.,
Extract. calendulae aa. dr. j.

M. f. c. mucilag. gum. arab. q. s. pilulae no. 90.

Consperg. pulv. cass. cinnam. S. Dagelijks 3 maal 5—8 stuks te nemen. Het lievelingsmiddel van *Rust* bij kankerzweren.

℞ Hydrarg. muriat. mit. scr. β,
Sulph. aurat. antim. scr. j.
Extract. calendulae,
——— conii macul. ā scr. ij.

M. f. pilulae pond. gr. ij. Consperg. pulv. cass. cinnam. S. Dagelijks 3 maal 5 stuks te nemen. (Als verdeelend middel bij allerlei chronische verhardingen.)

Rust.

℞ Extract. calendul.,
——— chamomill. vulg. aa dr. ij;
solve in
Aq. laurocerasi unc. ij;
adde
Tinct. opii s. dr. j.

M. S. Verbandwater. (*Rust* bij kankerzweren.)

℞ Cremor. lactis unc. ij,
Extract. saturn. scr. j,
——— calendulae dr. jβ.

M. f. unguent. Tegen ontvelde tepels.

Calx, *calx viva s. pura s. caustica*, *oxydum calcii*, *calcium oxydatum*, *calcaria usta*, *kalk*, *levende of zuivere*, *bijtende kalk*.

De kalk bevindt zich in verbinding met andere stoffen zoowel in het organische als in het anorganische rijk. Hij wordt bereid, wan-

neer men kalksteen of marmer in een aanhoudend vuur in eene soort van windoven brandt, zoodat deszelfs gehalte aan koolstofzuur ontwijkt. Wordt de gebrande kalk, welke eene verbinding van calcium met oxygenium is, met water bevochtigd, dan verhit dezelve zich sterk en bruist op.

De gebrande kalk is in zuiveren toestand zeer bijtend en werkt ontbindend op de organische vezel, vooral op de weekere deelen, spieren, haren, enz., welke hij snel oplost en wegbijt; vandaar worden lijken, bij welke men eene snelle ontbinding beoogt, b. v. op slagvelden, bij contagieuse ziekten, om het ontstaan van ongezonde uitvloeisels te verhinderen, met kalk overschud. Als bijtmiddel werkt hij even als de potassa caustica, doch zwakker en niet zoo diep, ook laat hij geen zoo misvormend likteeken achter, en vormt door zijne tevens uitdroogende eigenschap eene drooge en donkerbruine brandkorst, ten dezen opzigte overeenkomende met lapis infernalis en chloruretum zinci.

In vroegere tijden gebruikte men denzelven tegen kwaadaardige putride zweren als bijtmiddel, en met honig gemengd tegen heupwee, volgens *de Haen*, op de pijnlijke plaatsen gelegd. Tegenwoordig gebruikt men hem om moedervlekken, levervlekken, wratten, beursgezwellen, exteroogen, de haren, teleangiektasia, drooge huiddegeneratiën van allerlei soort weg te bijten; verder tegen tinea capitis, rheumatismus, onderdrukt voetzweet.

Om moedervlekken enz. weg te bijten, bereidt men eene zalf uit gelijke deelen groene zeep en gebranden kalk, en legt deze massa (*linimentum causticum Vagelii*) door middel van eene pleister, waarin een gat ter grootte der vlek is, op de plaats, welke gecauteriseerd moet worden; gewoonlijk ontstaat reeds na 12 uren eene korst, en de opvolgende verettering vernietigt de moedervlek volkomen. Bij grootere vlekken moet het deeg verscheidene malen opgelegd worden, en zoo zij niet weder wil aangroeijen, moet geen adertje van de vlek achterblijven. Deze methode zou vooral geschikt zijn voor vlekken, die snel toenemen, bij de aanraking pijn doen en bloeden, ware huiduitwassen daarstellen. Zij toont zich echter ook tegen vlakke vlekken werkzaam.

In het *Maison de secours de Nancy* wordt de tinea capitis, na zorgvuldige reiniging van het hoofd, door bestrijken der zwerende

plaatsen met eene zalf uit dr. j tutia, dr. β bijtenden kalk en unc. iv vet genezen. Bij rheumatismus laat *Giron*, geneesheer in Lunel, den lijder des avonds voor het naar bed gaan de lijdende deelen met warmen honig inwrijven en terstond daarop met eenen poederkwast dezelve met zeer fijn poeder van kalk bestrooijen, vervolgens in papier wikkelen, in een warm bed brengen en de huiduitwaseming door eenen zweetdrijvenden drank ondersteunen.

Dr. *Ruete* in Göttingen beveelt tegen onderdrukt voetzweet van jichtige en rheumatische lijders met het beste en spoedigste gevolg aan, vóór het naar bed gaan eenen lepel poeder van salammoniac en dubbel zooveel bijtenden kalk in eene kous te strooijen en deze gedurende den nacht aan te houden. De vrij wordende ammonia bewerkt allereerst eene aangename warmte, vervolgens zacht branden en jeuken en ten laatste een rijkelijk zweet.

Dezelve maakt ook een bestanddeel van het *Weener poeder* uit (5 dl. potassa caustica en 1 dl. calx caustica met alcohol of water tot een deeg aangeroerd en door middel van eene gevensterde pleister op moedervlekken, enz. gelegd).

A q u a c a l c i s u s t a e, v i v a e, *calcaria pura liquida*, *kalkwater*. Men verkrijgt het door mengen van een deel gebranden kalk met 30 dl. koud water; het is kleurloos, waterhelder, van eenen zwakken loogachtigen smaak en alcalische reactie. In de lucht bedekt het zich met een vliesje van carbonas calcis, hetwelk spoedig op den bodem valt om voor een ander plaats te maken.

Het bezit, uitwendig gebruikt, eene zacht zamentrekkende, uitdroogende, toniserende, slijmontbindende en rottingwerende kracht en de eigenschap van den etter te verdikken.

Men gebruikt het bij zweren, welke veel maar dunnen etter geven, fistuleuse zweren (als inspuiting), bij sterk voortknagende, scorbutische, scrophuleuse, sponsachtige en vorstbuilzweren. Ter reiniging van opene kankerzweren, wanneer het dan vooral zou passen, wanneer de afgezonderde ichor van eene zure hoedanigheid is. Bij specifieke zweren, welke door inwendige middelen genezen worden, en waar de uitwendige scherpe afscheiding gematigd moet worden, b. v. herpetische zweren, chankers. *Walch* beveelt, wanneer door mercurialia de chanker haar syphilitisch karakter verloren heeft, wasschingen of verband van kalkwater aan. Verder als in-

spuiting bij blaaszweren, in mond- en gorgelwaters tegen oppervlakkige zweren der mondholte. Bij de behandeling der zweren moet opgemerkt worden, dat het te lang voortgezet gebruik van het kalkwater de randen der zweer ligt calleus maakt.

Tegen verbrandingen wordt ook het kalkwater gebruikt. Hiertegen gebruikten reeds de Grieken en Arabieren eene kalkzalf, welke tegenwoordig in Engeland onder den naam van *Carronoil* algemeen bekend is. Men bereidt dezelve uit gelijke deelen kalkwater en olijfolie, en gebruikt ze vooral bij etterende schroeijingen en andere oppervlakkige verbrandingen, b. v. door buskruid. *Horn* verbindt daarmede opiumtinctuur, en in het *Würtemb. med. Correspond. Blatt*, B. V. No. 4, wordt het volgende middel daartegen aanbevolen: gelijke deelen versch bereid kalkwater en lijnolie, welke, nadat er eene kleine hoeveelheid arquebusade bijgevoegd is, tot de consistentie eener pap zamengeroerd worden. Dit middel zou bijna oogenblikkelijk de pijn wegnemen en de gebrande plaats niet doen etteren.

Ter verdeeling en uitdrooging van watergezwellen, vooral der voeten, van den balzak met cauterisatie der huid, en der gewrichten; bij scrophuleuse zweren en kneuzingen. *Willich* roemt het bij beenbreuken en ontwrichtingen met salammoniac verbonden, en *Voigtel* met kamfer en salammoniac bij kneuzingen en insectensteken. *Whytt* beveelt bij rijkelijke en hardnekkige uitstorting van lymphe bij gekwetste lymphatische vaten, in verbinding met eene doelmatige drukking onder de verwonde plaats, fomentatiën aan van 2 dr. bijtenden kalk, unc. j myrrhe, onder wrijven met 1 pd. kokend water overgoten en eenen dag lang gedigereerd.

Tegen chronische huidziekten, voornamelijk psora, vari in het aangezigt, crusta lactea, gutta rosacea, herpes, wanneer zij sterk exsuderen en jeuken, en niet ligt onderdrukking van dezelve te vreezen is, tinea capitis, prurigo van allerlei aard (*Biett* in verbinding met soda). *Herrmann* vond het bij prurigo vaginae, van arthritischen oorsprong, verrasschend hulprijk, waarbij echter de inwendige behandeling niet mag verzuimd worden. Bijzonder werkzaam is deszelfs gebruik bij scherpe uitvloeijingen, ontvellingen, etterende oppervlakkige plaatsen.

Als inspuiting in het latere tijdperk van den druiper, bij witten

vloed, abscessen in de gehoorbuis, bij ascarides in het rectum, bij caries, vochtige en drooge gangraena (met myrrhe verbonden), putride, slijmige angina, aphthae der kinderen, bij speekselvoed; ter reiniging der lucht in scheepsruimen en kerken.

Tegen het etteroog bij overmatige afzondering door laxiteit bevelen velen het kalkwater om te slaan; na de operatie der traanfistel beveelt *Beer* het met gelijke deelen spiritus camphorae als inspuiting aan, om de ziekelijke secretie der traanorganen te verbeteren. Tegen oogontsteking raadt *Wintringham* weekmakende omslagen met kalkwater aan. Dr. *Günther* beveelt het tegen gezigtszwakte aan, waarin hij het zeer nuttig bevonden heeft.

Uitwendig mag het kalkwater slechts dan gebruikt worden, wanneer er geene onsteking voorhanden is. Men gebruikt het warm of koud, als fomentatie, injectie, met olie vermengd als linimentum, als waschwater, enz. Wordt het warm aangewend, zooals bij inspuitingen, dan mag het niet sterk verwarmd worden, omdat anders een gedeelte van den kalk gepraecipiteerd wordt. Even min verbindt men het bij voorkeur met cortex peruvianus, enz.

℞ Aquae calcariae,
Alcoholis aa unc. viij.

D. S. Voor inspuiting bij fistels. *Swediaur.*

℞ Aquae calcariae unc. j,
Ol. amygdal. unc. ij,
Tinct. opii simpl. dr. ijβ.

M. S. Omgeschud 4 maal daags door middel van een plukselpenseel aan te wenden. (Op pijnlijke venerische puisten.) *Heber.*

℞ Aq. calcis unc. j,
Ol. tartar. per. deliq. dr. j,
Tinct. myrrhae dr. iij,
Ciner. vit. dr. ij. Of

℞ Aq. cardui benedict. unc. ij,
Aq. calcis unc. j,
Liquor. amm. caust. dr. j.

M. S. Tegen moedervlekken. Dezelve met een penseel te bestrijken

℞ Aquae calcariae,
Olei amygdal. aa unc. j.

S. Tegen herpes. *Hufeland.*

℞ Aquae calcis unc. jβ,
Olei oliv. s. lini s. amygd.ª dulc. unc. β.

M. f. linimentum. S. Om mede te smeren. Om ontvelde plaatsen op te droogen, tegen jeukende huiduitslag, verbranding.

Vogter.

℞ Aquae calcis,
—— vegeto-mineralis Goulardi aa unc. iij.

M. S. Tot uitwendig gebruik. Bij decubitus, fluor albus.

℞ Sulphat. cupri gr. x;
solve in
Aquae destill. unc. iij;
adde
Aquae calcis unc. iij,
Laud. liq. sydenh. dr. β.

M. D. S. Wassching voor onzuivere, carcinomateuse, ichoreuse zweren.

Carbonas calcis, *carbonas calcariae*, komt het menigvuldigst in het mineralenrijk voor als *wit krijt*, *creta alba*, in het dierenrijk in de *oesterschalen*, *conchae*, en in de *kreeftsoogen*, *lapides cancrorum*, en bestaat uit gelijke deelen kalk en koolstofzuur.

Men gebruikt het krijt uitwendig als een absorberend, opdroogend middel bij zweren, exsuderende ontvellingen, intertrigo der kinderen, verbrandingen, erysipelateuse huidontstekingen. De aanwending van hetzelve vordert voorzigtigheid, want het stoort ligt te snel de secernerende huidwerkdadigheid, en geeft ook wel door deszelfs te sterken prikkel aanleiding tot ontsteking. *Schwartze* beveelt bij ontvelde, sterk exsuderende tepels, in plaats van washoedjes, het opplaatsen van holle kegels van krijt aan, welke vooraf in met mastiek bezwangerden wijngeest gelegen hebben. Ook gebruikt men het in oog- en tandpoeders.

℞ Natri muriatici,
Conchar. ppt. aa dr. j.

M. f. pulv. subtilis. D. S. 2—3 maal daags door middel van een fijn penseel een weinig daarvan in het oog te brengen. Tegen leucoma. — Later neemt men 2 dl. keukenzout en 1 dl. oesterschalen, eindelijk zuiver keukenzout. *Kranz.*

℞ Conchar. ppt. dr. vj,
Rad. calam. aromat.,
— irid. florent aa dr. j,
Olei caryophyllor. gtt. iij.

M. f. pulv. D. S. Tandpoeder.

Chloras calcis, zie *Chlorium*.

Murias calcis, *chloruretum calcii*, *calcaria salita*, *sal ammoniacum fixum*, komt in zee-, eenige mineraal- en bronwaters voor. Voor geneeskundig gebruik wordt het bereid door oplossing van gepraepareerde oesterschalen in zuiver zoutzuur en verdamping. Het zout bestaat uit een deel calcium en een dubbel deel chlorium. Daar het in de lucht zeer snel vervloeit, wordt daarvan eene oplossing gebruikt (*oleum calcis*).

De murias calcis veroorzaakt op den oogenblik van deszelfs oplossing eene hevige koude, weshalve men hem als toevoegsel bij de fomentatio Schmuckeri kan nemen, in plaats van nitrum en salammoniac. *Sundelin* heeft denzelven uitwendig als toevoegsel bij baden met goed gevolg gebruikt in velerlei ziekten van het reproductive stelsel, vooral van het lymphatische en klierstelsel, voornamelijk in scrophuleus lijden in het algemeen, bij scrophuleuse kliergezwellen, slijmvloeijingen, huidaandoeningen, chronische exanthemata. Hij laat deze baden voor volwassenen uit $1\frac{1}{2}$ unc. murias calcis en 3 pd. murias sodae bereiden, en gebruikt ze gewoonlijk wekelijks 3—4 maal.

Voor koude fomentatiën schrijft men het poeder van denzelven in eene geslotene flesch voor, en laat eene hoeveelheid in een zamengevouwen servet leggen, dit met een weinig water bevochtigen, de verwarming, welke voorbijgaande ontstaat, afwachten, en dan het servet op het zieke deel leggen. Voor wasschingen neemt men b. v. 1 dr. op 8 unc. rozenwater (*Sundelin* tegen herpes); voor zalven dr. j — ij op unc. j vet.

℞ Calcariae muriat.,
Natri muriat. aa unc. β,
Aquae commun. ℔ β,
Farin. semin. lini s. q.

ut f. cataplasma. Bij scrophuleuse aandoeningen en tumor albus.
Swediaur.

℞ Calcar. muriat. dr. j,
Herb. digit. purp. pulv. dr. ij,
Aceti concentrati dr. j,
Adip. suill. loti unc. jß.

M. f. unguent. S. Om op de aangedane plaatsen in te smeren. *Sundelin* tegen chronische kliergezwellen.

℞ Chlorureti calcii part. iv.

D. in vitro bene clauso. S. Met drie deelen sneeuw te vermengen en door middel van kompressen op het pijnlijke deel te leggen. (Bij active congestiën en bij verbrandingen.)

℞ Flor. sulphuris,
Mur. calcis aa dr. ij,
Axung. porcinae unc. j.

M. f. unguent. D. S. 's Morgens en 's avonds mede te smeren, bij gelijktijdig gebruik van een laauw bad. Tegen schurft.

Sulphas calcis, *gypsum*, *selenites*, *calcaria sulphurica*, *gips*. Gebrand en tot poeder gebragt, gebruikt men het gips bij bloedingen uit bloedzuigerwondjes, en wel op zoodanige wijze, dat men het óf op de bloedende plaats strooit, óf men roert het met water tot eenen brij en strijkt dezen op dezelve. De brij wordt dan hard en stopt de wondjes mechanisch. Ook gebruikt men hetzelve tot verband van beenbreuken der onderste ledematen. Nadat de fractuur gereponeerd is, giet men eene pap, uit gips en water bereid, over het geheele lid uit, dat met een raam van klei omgeven is; deze pap wordt na weinige uren hard en houdt de beeneinden onverwrikbaar aan elkander.

Op gelijke wijze aangewend, wordt het ook ter genezing van den klompvoet en andere krommingen der extremiteiten aanbevolen. Wil men deze pleistering bij beenbreuken aanwenden, dan is het het beste dit eerst bij de callusvorming te doen, d. i., wanneer de crepitatie niet meer merkbaar is, de in de fractuur mogelijke abnormale bewegingen niet meer pijnlijk zijn, en de zwelling van het deel verdwenen is. Zeer gevoelige voorwerpen kunnen dit verband niet verdragen.

Sulphuretum calcii, zie *Sulphur*.

Calor, *warmte*. Dezelve heeft eene tweeledige werking, namelijk eene *primaire* en *secundaire*.

De primaire werking uit zich door de volgende verschijnselen: versnelde bloedsbeweging, vermeerderde aanvoer der sappen naar buiten, roodheid der huid, eene meer vrije en levendige beweegelijkheid, opgewekte gevoeligheid, en in het algemeen gestegene levenswerkdadigheid.

Na korteren of langeren duur der primaire werking treedt door ontlasting der warmte naar buiten de secundaire of nawerking der warmte in, welke zich door vermeerderde huiduitwaseming — zweet — openbaart; waarop daling der vroeger geklommene temperatuur der huid volgt, zoodat deze ten laatste, door het van dezelve wederom verdampende zweet, geheel koel wordt, en de vorige roodheid en spanning verliest.

Primair werkt alzoo de warmte *opwekkend*, secundair *verslappend*.

Men wendt de warmte op verschillende wijzen aan: *droog* of *vochtig*.

De *drooge warmte* van 30—40°R. werkt opwekkend op de huid en heeft eene sterkere afscheiding van dezelve ten gevolge, wanneer zij zelve reeds tot zweeten geneigd is of werkelijk reeds zweet; is dit echter niet het geval, dan verwekt zij ligt verhitting.

Men wendt dezelve aan:

1) Bij rheumatische aandoeningen, erysipelas verum, catharrale klierontstekingen, door middel van zakjes, welke, naar omstandigheden, met meel, zemelen, haver of met aromatische kruiden gevuld zijn, meestal met het doel om de buitenlucht te weren en eene sterkere verwarming der plaats te bewerken.

2) Bij stremmingen en afzettingen van organische sappen, wanneer geene vochtigheid op de huid verdragen wordt.

3) Bij onderdrukking van gewone sterke huiduitwasemingen, als hand-, oksel- en voetzweet, bij welke laatste men voetbaden van droog verwarmd mout, zand of asch aanwendt.

4) Bij terug getredene jicht.

5) Bij congestiën naar het hoofd of de borst, om eene gelijkmatige verdeeling van de sapmassa te bewerken; hiervoor verwarmt men handen en voeten met warme flesschen, warme steenen, enz.

6) Om de verzwakte of onderdrukte circulatie in eenig deel of in het geheele ligchaam te herstellen, bij schijndood en verlammingen in den vorm van zand- of aschbaden, en na de onderbinding van den arteriestam van eenig lid, b. v. na de operatie van een aneu-

risma, wanneer men het lid met zakjes, die met warm zand of asch gevuld zijn, omgeeft.

Wil men nevens de werking der warmte nog eenen sterkeren prikkel aanwenden, dan verbindt men daarmede drooge wrijvingen der huid met wollen doeken, wanneer dit de normale toestand der huid toelaat.

Wil men met de warmte het nut eener zachte wrijving verbinden, en het uitstroomen der electriciteit uit het lijdende deel vermijden, dan omgeeft men hetzelve met slechte warmtegeleiders, zoo als *zwam*, *zijden doeken*, *boomwol*, *haren van honden*, vooral van den krulhond, b. v., bij chronische jicht en rheumatismus, schaaps- en lamswol bij catarrhale, rheumatische en arthritische ontstekingen. Het *gewast taf* is hiertoe minder geschikt, omdat het minder de huiduitwaseming vermeerdert, dan wel de afgezonderde dampen terughoudt, welke zich nu tot water condenseren, waardoor het deel steeds nat en meestal koud gehouden wordt. De zachte *diervellen*, zooals van het *lam*, de *kat*, den *haas*, den *mol*, werken minder prikkelend, en onderhouden evenzoo de warmte en verhinderen het uitstroomen der electriciteit; verder de zoogenaamde *zwanenpels;* welke voortreffelijke diensten doen bij chronischenrheumatismus, klierverhardingen (borsten, ballen, enz.) en beginnenden scirrhus. Het *beerenvel* wordt met groot nut gebruikt, om onderdrukt voet- en okselzweet wederom uit te lokken, en het onaangename van het voorhandene, vooral wanneer het kwalijk riekend is, te verminderen.

D e v o c h t i g e w a r m t e werkt, wanneer zij langen tijd op het ligchaam inwerkt, verslappend, weekmakend, verzachtend, welke werking zich niet alleen tot de epidermis en de huid bepaalt, maar zich allengs meer of min op de dieper gelegene organen uitspreidt. De opperhuid wordt hierbij door imbibitie der vloeistof los, week en rimpelig, welke toestand echter de werkdadigheid der onder de opperhuid liggende resorberende vaten der huid niet verhindert. Het eenvoudige warme water is reeds een krachtig, weekmakend middel, nog meer echter, wanneer het in vorm van dampen wordt aangewend, welke kracht door toevoeging van slijmige, meelachtige en vette middelen versterkt wordt.

De vochtige warmte wordt nu in dampvorm, in druipvloeibare

gestalte, of in papomslag aangewend.

1) Waterdamp.

De waterdamp bezit de sterkste warmtekracht; dezelve geeft door zijne condensatie tot druipvloeibaar water eene aanmerkelijke warmte af, en onderscheidt zich daardoor voordeelig boven andere media, door welke men meer warmte in het ligchaam tracht te leiden. Hij bewerkt niet die spanning der huid, welke gewoonlijk bij aanwending van drooge warmte het gevolg is, en waarbij de huiduitwaseming teruggehouden wordt, en daardoor ligt verhitting ontstaat; maar terwijl een gedeelte van den waterdamp op de oppervlakte der huid gecondenseerd wordt, wordt deze niet alleen week gemaakt en ontspannen, waardoor nu de uitwaseming vrij en zweet voortgebragt wordt, maar dit vochtig worden der huid door waterdamp veroorzaakt volstrekt niet de dikwijls te vreezene week makende werking van het warme water. De waterdampen zijn daarom het beste en voortreffelijkste middel overal, waar de drooge warmte te prikkelend op de huid werkt, en de warme waterbaden daarentegen wegens derzelver weekmakende eigenschap niet verdragen worden.

De waterdamp werkt in den vorm van baden, die of algemeen, d. i. over het geheele ligchaam, of plaatselijk zijn. (Zie *Balneum* en *Aqua.*)

a) *Algemeene dampbaden.*

Deze worden gebruikt bij verlammingen, contracturen, afzettingen van verschillenden aard, klierzwellingen, phagedaenische huidzweren, herpes, enz.

b) *Plaatselijke dampbaden*

dienen voornamelijk bij erysipelas met veel spanning en pijn, bij rheumatische aandoeningen, oorpijn, enz. Deze wendt men aan door het lijdende deel met doeken te omhullen en daarop de dampen te leiden, welke uit een daaronder geplaatst, met kokend water gevuld vat opstijgen. Wil men de dampen in afzonderlijke openingen leiden, zooals b. v. in de ooren bij rheumatische otitis, otorrhoea, otalgia, enz., dan neemt men eenen trechter, en plaatst dezen op eene kuip, die met kokend water gevuld is, waarbij men naar omstandigheden doelmatige kruiden gemengd heeft, zoodat het spitse einde van den trechter naar buiten en boven ziet en derhalve geschikt in het oor kan gebragt worden.

Als een damp- of wasembad kan men ook het dierlijke bad (balneum animale) beschouwen, in zooverre, wanneer men het woord in engeren zin daaronder verstaat, een dierlijke damp of wasem het werkzame van hetzelve uitmaakt.

In ruimeren zin behooren ook baden in versche, dierlijke vloeistoffen, zooals bloed- en melkbaden, hiertoe; echter worden alleen de melkbaden nog gebruikt. Deze beveelt men, daar zij eene bedarende, omhullende en voedende werking bezitten, aan bij huidziekten met groote prikkelbaarheid en pijnlijkheid der huid, bij zenuwziekten met eenen hoogen graad van hyperasthenie, vooral wanneer deze in de huid hare zitplaats heeft, bij hooge graden van uitputtingszwakte en atrophie, na uitputtende buitensporigheden. Baden in warm, versch afgelaten dierenbloed heeft men met goed gevolg in hardnekkige huidziekten, vooral bij lepra en elephantiasis aangewend.

Tot de dierlijke baden in engeren zin behooren inwikkelingen in de versch afgetrokkene huid van pas geslagte dieren, het inhouden en insteken van het zieke deel in de geopende borst- en buikholte van pas geslagte dieren, welke nog levenswarmte bezitten, het opleggen van eveneens nog warme, kleinere, tot dit doel opengespletene of van hare huid beroofde dieren.

De inwikkeling in de huid van een versch geslagt groot dier werd reeds door *Plinius*, *Galenus*, *Paulus van Aegina* bij zware, algemeene kneuzingen, schuddingen, na hevige beroerten, verbrandingen, enz. aanbevolen, en is onlangs wederom met goed gevolg gebruikt geworden.

Men gebruikt deze laatste soort van dierlijke baden bij asthenische verlammingen, contracturen, stijfheid, vooral bij verlammingen en contracturen na beroerten, metaalcachexiën na inwerking der dampen en van het stof van kwik, lood, arsenicum, bij verlammingen met contabescentie (consumptie, atrophie) van enkele deelen, ook bij zoodanige plaatselijke atrophiën zonder verlamming; vooral bij kinderen, bij atonische, arthritische aandoeningen; bij neuralgien, bij atonischen rheumatismus, bij kneuzingen, schuddingen, groote vermorzelingen, sugillatiën, kwetsingen en verkorting der pezen. Bij ware asthenische asphyxie van pasgeborenen beveelt *Sundelin* aan het kind in de buikholte van een versch geslagt dier te leggen. Op

de borst en den buik legt men versch geslagte, van derzelver huid beroofde of gespletene dieren bij krampen, asthmatische toevallen, kolijk, bij ileus, bij ontstekingachtige darmaandoeningen, op het hoofd bij hersenaandoeningen (apoplexie, sopor, delirium).

2) Laauw en warm water.

Het laauwe en warme water wendt men in verschillenden vorm aan: hetzij in vorm van baden — die deels partiëel, d. i. gedeeltelijk — plaatselijk (als zit-, half-, voet- en handbaden), deels spuit- en dropbaden zijn — of in den vorm van omslagen en stovingen, of in vorm van inspuitingen.

Het algemeene zoowel als het plaatselijke bad wekken de expansiekracht in de huid op, leiden de abnormaal verhoogde sensibiliteit van de inwendige deelen naar de peripherie, werken daardoor bedarend, krampstillend, bevorderen de diaphoresis en diuresis, enz. Wordt het warme bad herhaald en aanhoudend aangewend, dan verslapt het de huid, en bij te hoogen warmtegraad vermeerdert het ook de sereuse afzondering in het darmkanaal.

Men gebruikt het algemeene warme bad bij tetanus, trismus traumaticus (hier vooral met carbonas potassae, of in geval van nood met zeep vermengd), bij incarceratio spasmodica, bij bevriezing, ten einde de lijders wederom te doen herleven (de warmte mag hier echter aanvankelijk niet boven 1 — 3⁰ stijgen), bij de asphyxie van verstikten, verworgden en drenkelingen.

Voor een algemeen bad neemt men óf zuiver water, óf vermengt dit met zemelen, bedarende kruiden, zeep, potasch, alcali en dergel., ten einde de kracht van het water te verhoogen, en alzoo nog meer werking te ontwikkelen, dan de warmte op zich zelve heeft.

a) Partiële baden: zit-, half-, voet- en handbaden.

De werking dezer baden is meer beperkt, dan die der algemeene baden; zij komen overigens met deze overeen. Men wendt de voetbaden, enz. aan, bij vele soorten van hardhoorendheid, hoofd- en oorpijnen, ten einde de abnormaal verhoogde sensibiliteit of congestie naar de peripherie af te leiden, bij ontstekingen der onderste ledematen, als prikkelverminderend middel bij panaritium (vooral met carbonas potassae, pot- of beukenasch vermengd); ter leniging der pijn bij geopende abscessen, bij pseudo-erysipelas, kneuzingen, ter reiniging der etterholte bij geopende abscessen, wonden en zwe-

ren; bij been- en gewrichtsontstekingen (wanneer de toestand hier aanvankelijk nog te geprikkeld is, met zeep, bij hevige pijnen met cicuta vermengd); vervolgens bij anchyloses en contracturen (hier met potassa, om de resorptie op te wekken, afwisselend met zeep en zemelen vermengd). Zij dienen verder om de onderdrukte haemorrhoidaalvloed en menstruatie wederom uit te lokken. Baden der roede, welke eveneens tot de plaatselijke baden behooren, vinden derzelver aanwending in het ontstekingachtig tijdperk van den druiper, wanneer zij ontspannend en ontstekingwerend werken, reinigen, het afgezonderde druiperslijm verdunnen, zachter maken, en de uitvloeijing van hetzelve bevorderen; men gebruikt ze dagelijks 3 — 4 maal 10 minuten lang, en kiest daartoe water of melk van 28 — 30 °R.

Arm- en voetbaden vereischen voorzigtigheid bij zwangeren, bij naderende menstruatie, bij neiging tot bloedvloeijingen, catarrhus, onmagt.

De temperatuur der plaatselijke baden mag 32 — 34 °R. niet te boven gaan.

b) *Warme spuit-, douche- en dropbaden.*

Zij werken wegens de zachte mechanische schudding veel opwekkender, dan de andere soorten van aanwending van het warme water. Men gebruikt ze bij alle plaatselijke prikkellooze ziekten, welke zich namelijk zonder ontstekingachtigen toestand, zonder neiging tot congestie, zonder werkdadig natuurstreven, enz. openbaren, vooral bij verouderde atonische stremmingen en afzettingen (b. v. tumores cystici, ganglia), verlammingen, contracturen, enz.

De temperatuur van het water voor dropbaden bedraagt in het algemeen 40 — 45°, die voor spuitbaden en douchen 30 — 40 °R.

c) *Laauwe en warme omslagen of stovingen.*

Zij worden overal met nut aangewend, waar de vochtige warmte op een enkel deel beperkt moet inwerken. Zij vereenigen, benevens de algemeene, opwekkende kracht der warmte, nog eene ontspannende, weekmakende, bedarende werking, en worden daarom vooral bij ontstekingachtige aandoeningen, zoowel in den aanvang, om de spanning te verminderen, voornamelijk in peesachtige en vliezige weefsels, zooals b. v. bij panaritium, periostitis enz., en verdeeling te bewerken, als ook in het later verloop der ontsteking

ter begunstiging der ettering aangewend. Verder dienen zij bij alle plaatselijke gebreken, om spanning te verminderen, krampen en pijnen te verzachten, de resorptie te bevorderen, alsmede ook tot afleiding in die gevallen, in welke men gewoonlijk de plaatselijke baden gebruikt. Fomentatiën van warm water of indompelen van het deel in hetzelve beveelt *Cramer* tegen verbrandingen met verlies der epidermis; de pijn zou spoedig verdwijnen en de genezing snel plaats grijpen.

Zij worden door middel van kompressen, welke men in laauw of warm water dompelt en op het lijdende deel legt, aangewend. De keuze der temperatuur dezer stovingen hangt van het bijzondere geval, van de prikkelbaarheid van het deel en van de hoedanigheid van het gebrek af. Ten einde de werkingen dezer stovingen te verhoogen, worden zij met verschillende zelfstandigheden verbonden, b. v. ter verhooging der prikkelende werking met opwekkende middelen, als aromatische kruiden, wijn, brandewijn en dergel.

Hiertoe behooren nu ook de *papomslagen*, *cataplasmata*, welke gewoonlijk uit pappen van zetmeel-, slijm- of oliehoudende zaden (lijnzaad, havergrutten, roggemeel), slijmige wortels en kruiden bestaan, bij welke dikwijls vette middelen gevoegd worden, en welke in zakjes of linnen gewikkeld of daarop gestreken worden.

De vochtige warmte dringt uit het cataplasma aanhoudend en diep in de lijdende plaats in, en de verdeelende, ettering bevorderende, pijnstillende en bedarende werkingen worden door dezelve ontwikkeld, hetzij men voor dezelve lijnzaad, havergrutten, of iets dergelijks neme.

Het cataplasma werkt bij ontstekingen eveneens verdeelend, door dat het deels de spanning en drukking op de zenuwen vermindert, en deels de expansiekracht opwekt, waarbij door de vochtige warmte in hetzelve eene bedarende, krampstillende werking, vooral door de olie in het lijnzaad, alsmede door narcotische kruiden (herba hyosciami et conii met week makende middelen verbonden) voortgebragt wordt.

De vochtige warmte van het cataplasma moet vooral aangewend worden: bij reeds lang bestaande ontstekingen, waar aanvankelijk antiphlogistica verzuimd werden, vooral bij ontstekingen van klierachtige, losse weefsels, wanneer de ontsteking reeds eenen hoogen

graad bereikt heeft, te veel lymphe uitgezweeten is, te veel sappen in het ontstoken deel opgehoopt zijn; dan dat de krachten der natuur alleen in staat zouden zijn deze te smelten of te resorberen. Waar eene neiging tot verdeeling in het ontstekingsgezwel plaats vindt, brengt het cataplasma deze tot stand; waar, daarentegen, neiging tot verettering de bovenhand heeft, zooals vooral bij metastatische afzettingen, bij wonden met verlies van zelfstandigheid, bij torpide gezwellen, bij bubo syphiliticus, bevordert het deze.

Nut sticht het verder bij zeer pijnlijke ontstekingen, en daarom dikwijls bij operatiewonden op den derden en vierden dag, voor dat het suppuratie-proces is ingetreden; bij angina tonsillaris en pharyngea, wanneer men het om den hals legt, om de ontsteking te verdeelen of de op handen zijnde verettering te bevorderen, de aangevangene te versterken, alsmede bij reeds bestaande verettering (psoas-, nieren-, leverabsces, enz.), ten einde den etter óf daarheen te leiden, waar zich, bij afwezigheid van andere oorzaken, roodheid en zwelling vertoonen, óf waar de etter gewoonlijk ontlast pleegt te worden, zooals bij het psoasabsces in de liesstreek.

Zoowel bij stovingen als ook bij cataplasmata moet daarop gelet worden, dat zij niet door derzelver zwaarte en massa eenen nadeeligen invloed op het lijdende deel uitoefenen, en dat bij verwisseling van dezelve geene bekoeling van het deel plaats vinde, hetgeen zoowel door het te lang blijven liggen van het middel op het lijdende deel, als ook door het te lang onbedekt laten van hetzelve geschieden kan. Om deze reden verdienen stovingen als minder zwaar bij zeer pijnlijke deelen den voorrang, maar moeten, daar zij de warmte niet zoolang behouden, als de cataplasmata, meermalen verwisseld worden. Zoowel bij stovingen als papomslagen moet de massa zeer dikwijls vernieuwd worden, omdat zij ligt in gisting overgaan en dan prikkelend werken. Worden zij te warm aangewend, dan verwekken zij ligt een erythema.

d) Laauwe en warme inspuitingen.

Deze gebruikt men als inspuitingen in het rectum, deels om het colon te ontlasten, ter oplossing van verharde faeces, ter herstelling van onderdrukten haemorrhoïdaalvloed, in het algemeen ter voortbrenging van plaatselijke werkingen van het warme water op het onderste gedeelte van het darmkanaal; deels echter ook ter inwer-

king op de organen der bekkenholte in het algemeen, b. v. ter leniging van blaaskramp, bij kolijk, beklemde breuken en dergel. In de scheede gebragt, dienen zij ter herstelling der onderdrukte menstruatie, lochiae, en tegen kramp der baarmoeder; in de pisbuis, om blaaskramp en pisopstopping weg te nemen, schadelijke afgescheidene stoffen uit te spoelen, zooals b. v. druiperslijm, witten vloed, enz., of in het eerste tijdperk van den druiper, om dezelve weder te voorschijn te roepen, wanneer hij onderdrukt is.

Camphora, *kamfer*, wordt van verschillende boomen (kamferboomen), als *Laurus camphora L. s. Perseo camphora*, in Japan en China, en van *Dryobalanops camphora*, in Sumatra en Borneo enz, verkregen.

Ten einde de kamfer te verkrijgen, wordt de laurus camphora in stukken gesneden en aan sublimatie onderworpen. De aldus verkregene kamfer wordt verzonden en in Europa tot geneeskrachtig gebruik geraffineerd. Zij is eene vaste aetherische olie (stearoptenon), doorschijnend, kristallijn, ligt en vlugtig, van eenen aromatischen, doordringenden reuk. Zij is in aether, aetherische oliën, wijngeest, vette oliën en zuren oplosbaar; zonder toevoeging van wijngeest laat zij zich niet tot poeder brengen.

De kamfer bezit doordringende, krachtig opwekkende en verlevendigende eigenschappen. Zij vermeerdert de werkdadigheid van het huidstelsel en der haarvaten, bevordert de absorptie, lost stremmingen op, en kan in atonische en paralytische deelen eenen graad van reactie voortbrengen, en overal, waar het organismus eenen krachtigen en vlugtigen prikkel noodig heeft, om de gezonkene levenswerkdadigheid op te wekken. Zij bezit ook eene sterke antiseptische kracht, weshalve men haar tegen gangraena, kwaadaardige putride zweren, bij erysipelas gangraenosum, carbunculus malignus gebruikt. Bij gangraena is zij een gewigtig middel; zij zou de vitaliteit in de nog levende weefsels in die mate verhoogen, dat in dezelve de gangraena niet meer veld wint, en er eene behoorlijke, goede ettering bewerkende ontsteking voortgebragt wordt. Derhalve past zij alleen in de latere tijdperken van dezelve, en nimmer, wanneer sterke pijnlijke ontsteking zich rondom de afgestorvene deelen verspreidt. Is de gangraena vochtig, dan strooit men haar, met kinabast, mirrhe, suiker verbonden, als poeder in. Bij drooge

gangreen vermengt men de kamfer met eidojer, slijm, olie, of legt ook eene pap uit kamfer, poeder van kinabast en terpentijnolie op. Somwijlen zijn aftreksels van arnica, china met kamfer en terpentijnolie of pappen uit genoemde zelfstandigheden dienstig.

Men gebruikt haar verder bij oude, slappe, prikkellooze, ichoreuse zweren. Hiervoor beveelt *Flajani* een instrooipoeder uit 1 dl. kamfer en 2 dl. suiker aan. *Rust* prijst een mengsel uit 3 dr. camphora, gummi arabic. q. s. en 1 pd. wijn als een voortreffelijk verbandmiddel. *Ficher* beveelt haar, als fijn poeder ingestrooid, aan bij zweren, welke met een vuil slijm, groenachtigen ichor en zwart opgelost bloed bedekt zijn. Eveneens bij zweren, waarin zich wormen vertoonen. Het poeder, tusschen twee bevochtigde lapjes gelegd, wordt door *Malgaigne* als bloedstillend middel bij bloedingen uit het haarvatenstelsel aanbevolen. Bij caries kan het de exfoliatie bewerken.

Men gebruikt de kamfer ook tegen chronische en asthenische ontstekingen, wanneer zij oedemateus, van weinig koorts en pijn vergezeld zijn. Bij rheumatische ontstekingen en erysipelas moet men met derzelver gebruik behoedzaam zijn, omdat deze daardoor ligt terug gedreven worden. Bij oedemateuse zwellingen doet zij, vooral in drooge omslagen met aromatische kruiden op wol afgewreven en op de lijdende deelen gelegd, goede diensten. Bij ontstekingen door lang liggen met eidojer tot zalf gemaakt of bij de gewone waszalf gevoegd. Bij beklemde breuken, ileus, strangurie, otalgie, odontalgie, tegen plaatselijke zwakte, verlammingen, insectensteken, koude gezwellen, ganglia, klierverhardingen, mechanische beledigingen, ontwrichtingen, contusiones, sugillationes, stijfheid der gewrichten, vorstbuilen, scabies, tinea capitis (waschwater); steentoevallen, slijmvloed (inspuiting), *Hufeland* beveelt haar bij induratio linguae incipiens ex cauca mechanica als kaauwmiddel aan. Tegen zwelling der borsten, zogklonters dient eene pleister van spermaceti en kamfer, of nog beter eene dikke zeeppap met kamfer vermengd. Ter verdrijving van de roodheid der likteekenen na genezing van wonden en zweren (*Neumann*).

Tegen nerveus-asthenische hardhoorigheid laat *Rust* dr. β camphora, in dr. ij naphtha vitrioli opgelost, in den lobulus auriculae en processus mastoideus inwrijven, en ook 2 — 3 droppels van het volgende middel in het oor droppelen :

℞ Camphor. gr. ij,
Ol. Amygd. dulc. unc. j,
Liquor. ammon. caustic. gtt. v.
M.

In den vorm van damp gebruikt men haar bij jicht en rheumatismus, catarrhus, asthenische koortsen, keel- en oogontstekingen.

In de Oogheelkunde gebruikt men de kamfer bij oedema palpebrarum; om bij het uitbreken der pokken de vorming van dezelve op het oog voor te komen; bij ptosis, welke door eene verlamming of zwakte der oogspieren ontstaat; oogzwakte, jeuken, gezwellen der oogleden. Bij catarrhale en rheumatische oogaandoeningen wendt men dezelve met groot nut in kruidenzakjes aan na matiging der ontsteking, of gebruikt bij hoogere graden van zwakte ook een kamfermixtuur (2 gr. op 2 onc.) om in te droppelen. Dikwijls verbindt men de kamfer in oogwaters met lood- en andere metaalachtige middelen, wanneer er zich eene zwakte der irritabiliteit en der vaten in het lijdende orgaan te kennen geeft. *Meza* beveelt haar met loodmiddelen tegen etterachtige oogontsteking van jonggeborenen aan. *Beer* beveelt een mengsel uit dr. ij camphora en unc. ij ung. de styrace tegen scirrhus der oogleden; met suiker tot poeder gewreven tegen maculae corneae.

De kamfer moet bij zuivere en echte hypersthenische, ontstekingachtige toestanden vermeden worden, en past het meest bij erysipelateuse, meer exanthematische aandoeningen, welke men intusschen van pseudo-erysipelas, de terugkaatsing eener dieper liggende inwendige ontsteking en ettering of gangraena, moet onderscheiden, waar zij klaarblijkelijk schade aanrigt. Ook werkt zij bij secundaire erysipelas, welke wonden, kwetsingen, zweren vergezelt, nadeelig.

Men gebruikt de kamfer in kruidenzakjes (1 scr. op unc. j kruiden); bij tand- en oorpijn brengt men een stuk in den hollen tand of, met boomwol omwikkeld, in het oor. Verder in oplossing ($\frac{1}{2}$ — 2 dr. op eene once vloeistof) als waschmiddel, als kaauwmiddel, bij keelpijn door catarrhus een stukje op de tong laten smelten en het speeksel in te slikken (*Ritter*), eveneens bij aanhoudende neiging tot angina (*Himly*); bij mondspoelingen en gorgelwaters, penseelsappen, klisteren (5—20 gr. met eidojer afgewreven), oogzalven, oogwaters en stovingen; als berookingsmiddel ter vernietiging der contagia in ziekenzalen.

S p i r i t u s v i n i c a m p h o r a t u s, *spiritus camphoratus*, *tinctura camphorae*, door oplossing van 1 once kamfer in 1 pd. wijngeest bereid.

De tinctura camphorae beveelt men aan bij gangraena, wanneer de deelen week zijn en vervloeijen; bij ligte ontstekingen, insectensteken, enz. Menigvuldiger wordt zij als versterkend middel gebruikt na ontwrichtingen, verstuikingen, verrekkingen, paralytische toevallen, doofheid der ledematen. Bij bevrorene ledematen, nadat wasschingen met koud water zijn vooraf gegaan, als waschmiddel aanvankelijk eenmaal, later twee- tot driemaal daags aangewend. Bij vorstbuilen is een mengsel van 1 dl. tinctura croci en 12 dl. spir. vin. camph. zeer aan te bevelen; eveneens bij achtergeblevene roodheid van den neus door ligte bevriezing. Bij sugillationes, oedemateuse zwellingen na uitwendige beleedigingen, bij gangraeneusen, droogen decubitus van magere personen, met 6 dl. versche boter gemengd; bij erysipelateuse ontstekingen door lang liggen en aanhoudende drukking gebruikt men dezelve aanvankelijk met loodwater, ook loodzalf met kamfer, kamferazijn als omslag. Bij rooden neus der dronkaards, van vrouwen; bij hoofdgezwel van jonggeborenen. Bij rheumatismus van niet ontstekingachtigen aard. Met gelijke deelen tinctura castorei, bij moeijelijk hooren na catarrhus, eenige droppels op een stukje los brood gedroppeld, dit in het uitwendig oor gebragt en zoo dikwijls, als het ophoudt te rieken, vernieuwd. Bij rotkoortsen als wassching voor de borst en de ruggengraat.

A c e t u m c a m p h o r a t u m, *kamferazijn*, wordt bereid, wanneer men 5 gr. kamfer met 10 gr. arabische gom en 1 scr. witte suiker in eenen steenen mortier zamenwrijft, en er allengs, onder bestendig omroeren, 1 once wijnazijn bijgiet.

Men gebruikt dezen azijn uitwendig bij kneuzingen, ontwrichtingen, bij fletse huid en neiging tot doorliggen, bij typheuse koortsen en profuus zweet als waschmiddel; als riek en berookingsmiddel bij kwaadaardige en aanstekende ziekten. Als toevoegsel voor klisteren (1 — 2 onc.) en voetbaden.

A c i d u m a c e t i c u m a r o m a t i c o - c a m p h o r a t u m, door oplossing van ½ dr. camphora, 20 dropp. oleum caryophyllorum en 10 dropp. oleum citri in 4 onc. acidum aceticum bereid, dient als voortreffelijk riekmiddel; tegen tandpijn met creosot, opium-

tinctuur, enz. verbonden en op boomwol in den hollen tand gebragt.

Vinum camphoratum:

℞ Vini gallici albi ℔ j,
Camphor. dr. iij,
Mucil. gumm. arab.
quant. sat. ad subactionem.
M. D. S. Tot verband.

De kamferwijn werkt zachter dan de kamferspiritus, doch anders daarmede overeenkomende, en is een zeer geschikt verbandmiddel. Bij groote zweervlakten, welke vroeger gangraeneus waren, en steeds neiging hebben om het wederom te worden, waar opwekking der omliggende weefsels, zoowel als voortbrenging van eenen matigen, goeden etter noodig is. Bij scorbutische zweren, waar het aan secretum ontbreekt, enz.

Oleum camphoratum, door oplossing van $1\frac{1}{2}$ dl. kamfer in 7 dl. olijfolie bereid.

Deze olie is weekmakend en verdeelend, en wordt gebruikt tegen koude en onpijnlijke gezwellen; om insecten, die in het oor zijn gekropen, te dooden; bij oorpijn, doofheid, rheumatismus, klierverhardingen, tandpijn, op boomwol gedroppeld en in den tand gebragt; bij salivatie ten gevolge van gebruik van kwik, enz.

Oleum camphorae causticum, eene oplossing der kamfer in salpeterzuur, wordt gebruikt om sponsachtig vleesch, wratten, uitwassen en polypen weg te bijten, ter reiniging van hardnekkige zweren, caries, enz.

De kamfer maakt buitendien een bestanddeel uit van het balsamum opodeldoc, linimentum saponis, limentum volatile camphoratum, unguentum album camphoratum, emplastrum fuscum, saponatum, enz.

℞ Camphorae scr. ij,
Sal. tartari depur. dr. j.
Tritis per dimid. horam
adde sensim
Aquae destill. chelidon. major. dr. iv.
D. S. Aqua ophthalmica camphorata.

Tegen zwakte van het gezigt, chromische oog- en ooglidontstekin-

gen, jeuken der oogen, enz.; doch zij is dan alleen doelmatig, wanneer er geen sthenische toestand aanwezig is. Men laat dagelijks eenige malen eenige droppels in het oog droppelen of men legt kompressen, daarmede bevochtigd, op het oog.

℞ Camphor. gr. x,
Gumm. mimos. q. s.,
Aquae salviae unc. vj,
Tinct. ratanh. dr. iij,
Mell. rosat. unc. jβ.

F. l. a. mixtura. S. Mondspoeling tegen slappe mercuriaalzweren.

Sundelin.

℞ Camphor. trit.,
Kali nitric. aa dr. ij,
Myrrhae elect. dr. ij,
Cort. salic. pulv. unc. j.

M. f. pulv. Strooipoeder voor gangraeneuse wonden en zweren.

Richter.

℞ Camphorae,
Myrrhae aa dr. ij,
Cort. peruv. fusci,
Flor. chamomill. vulg. aa unc. β,
Pulv. carbon. unc. j.

M. f. pulv. S. Om in te strooijen. Tegen gangraena humida, gangraeneuse, septische, slecht etterende zweren en caries.

Rust.

℞ Camphor. trit. dr. j,
Herb. sabinae dr. ij,
Ammon. muriat. depur. dr. v.

M. f. pulv. Det. in vitro. S. Om in te strooijen. Tegen woekerende vlakten der slijmvliezen, van het beenvlies, osteosarcosis, enz.

v. Ammon.

℞ Unguenti hydrarg. ciner. unc. β,
Sapon. domestic. dr. ij,
Camphor. dr. β.

M. f. unguent. Tegen kliergezwellen. *Schreger.*

℞ Spirit. vini camph.,
——— saponis aa unc. j,

Amm. caust. liq. unc. ß.

M. S. Om in te wrijven. *Most* bij oude kneuzingen met bloed-extravasaat, zwakte der ledematen door schudding, tuimelen, vallen, enz., wanneer de toestand slechts een atonische, zonder eenige prikkeling of ontsteking is.

℞ Empl. litharg. simp. unc. ß,
leni calore liquefacto admisce
Opii pulverat. gr. xv,
Camphor. cum bals. peruv. dr. j trit. dr. ß.

F. emplastrum S. Op leder gestreken op te leggen. Tegen vorstbuilen van den tweeden graad. *Rust.*

℞ Camphorae dr. j,
Olei terebinth. unc. ß.

M. S. 's Morgens en 's avonds in te wrijven. Tegen ganglia.

℞ Camphor. dr. ß.
Ol. petrae rubr. unc. ß,
Ammon. pur. liq.,
Tinct. opii compos. aa dr. j.

M. S. Om in te wrijven. Tegen vorstbuilen (zeer aan te bevelen).

Cantharides, *spaansche vliegen.* Dit insect, hetwelk tot de coleoptera behoort, *Meloë vesicatorius L.*, *Lytta vesicatoria Fabric.*, *Cantharis vesicatoria Oliv.*, komt in geheel Zuid- en Midden-Europa, Perzië, klein Azië enz. voor, is 6—8 lijn lang, van eenen walgelijken reuk, eene groene goudglanzige kleur, en heeft zwarte, draadvormige sprieten. Zij worden in Junij en Julij, wanneer zij bij hoopen op de essen, de spaansche vlier en meer andere boomen vallen, voor zonsopgang van deze afgeschud, met doeken opgevangen, door azijn- of zwaveldampen gedood, in verwarmde kamers in linnen zakjes gedroogd en in houten vaten verzonden.

De spaansche vliegen bevatten eene eigendommelijke, scherpe, in aether en alcohol, in vette oliën en in terpentijnolie oplosbare stof, *cantharidine*, waardoor zij als een hevig medicamentum acre werken. Buitendien bevatten zij eene groene vaste en eene gele vloeibare olie, eene zwarte, eigendommelijke, slechts in water en waterhoudenden wijngeest, niet in alcohol oplosbare zelfstandigheid, eene gele, in water en alcohol gelijkelijk oplosbare zelfstandigheid, acidum uricum, acidum aceticum, phosphas magnesiae en cellulose.

De cantharides behooren tot de klasse der vesicantia.

Brengt men dezelve korten tijd met de gezonde huid in aanraking, dan werken zij prikkelend; langeren tijd daarmede in aanraking zijnde, veroorzaken zij steken, branden, ligte roodheid, spanning en zwelling, en roepen eene sereuse afscheiding te voorschijn, door welke de opperhuid blaasvormig wordt opgeheven. Op ontvelde plaatsen gebragt, wekken zij de secretie op, doch veroorzaken, langen tijd aangewend, ligt pistoevallen. Zij moeten met betrekking tot de snelheid harer werking op de huid voor de roodmakende middelen onderdoen; doch als blaartrekkend middel werken zij op de peripherische zenuwen aanhoudender, meer indringend, en doen gelijktijdig het vegetative leven, door de ontlasting van sereuse stoffen en de daarstelling eener nieuwe secretie-oppervlakte, aanmerkelijk in haren werkkring deelen.

Voor chirurgisch gebruik neemt men de uit cantharides bereide *pleister*, de *tinctuur* en *zalf*, en ook in enkele gevallen het *poeder* van dezelve.

Pulvis cantharidum strooit men, of afzonderlijk of met roode praecipitaat verbonden, in slappe, torpide, te weinig etterende zweren. *Parmentier* laat uit roggemeel en azijn een deeg maken, en bestrooit de oppervlakte van hetzelve met poeder van spaansche vliegen. Op de huid gelegd, verwekt dit deeg spoedig eene blaar. Het moet goed bevestigd en bij het afnemen met laauw water afgeweekt worden, wanneer het is vast gekleefd.

Tinctura cantharidum, door uittrekking van 1 once gestootene spaansche vliegen met 16 onc. hoogst gerectificeerden wijngeest binnen 6 dagen bereid.

Deze tinctuur werkt zwakker dan de spaansche vlieg-pleister, en men gebruikt haar in die gevallen, dat men de pleister niet kan aanwenden, of dat men eenen zwakken prikkel wil veroorzaken. Legt men haar met een kompres op, dan trekt zij eveneens blaren. Het menigvuldigst gebruikt men haar als inwrijving bij wratten, koude gezwellen, neuralgiën; bij verlamming zuiver of met spiritus salis ammoniaci verbonden (welke verbinding een zeer doordringend prikkelend middel is), of ook met eene olie (b. v. terpentijnolie) vermengd als smeersel, of met vet tot zalf vermengd. Bij verlamming der blaas wordt zij in den blaasstreek ingewreven, bij incon-

tinentia urinae in het perinaeum, bij verlamming van het rectum in het perinaeum en den stuitstreek. Als inspuiting bij levenlooze fistelkanalen (dr. ij op onc. v — viij water); tegen verouderde vorstbuilen van hoogeren graad, welke echter nog niet zijn open gebroken, ten einde door vaat- en zenuwprikkeling circulatie en resorptie op te wekken, volgens *Wardrop* in den volgenden vorm;

℞ Liniment. sapon. camphor. dr. vj.
Tinct. cantharid. dr. ij.

M. D. S. Dagelijks driemaal in te wrijven.

Bij amblyopie en amaurosis, welke uit overprikkeling van het netvlies ontstaan zijn, bij hydrops der oogen, ter opwekking der zenuwwerkdadigheid van het oog bij verlamming van hetzelve, in de wenkbraauwen of oogleden ingewreven. Met water verdund (2 dr. tinct. op 6 onc. water) als inspuiting bij hardnekkige fistels, ten einde hier eene adhaesive ontsteking op te wekken. *V. Graefe* bediende zich van dezelve om de randen van het gespleten gehemelte wond te maken. Geopende beursgezwellen bestrijkt men met nut met dezelve door middel van een penseel. Ook gebruikt men haar als toevoegsel voor tandtincturen.

℞ Tinc. cantharid.,
—— guajac. volat.,
Laud. liq. sydenh. aa dr. j.

M. S. Met boomwol in den hollen tand te brengen. Bij tandpijn, *Most.*

℞ Tinct. cantharid.,
Aq. regin. Hungar. aa. unc. β.

M. D. S. Op de buitenvlakte der oogleden en de wenkbraauwen in te wrijven. *Richter* tegen amaurosis, blepharoplegia en blepharoptosis.

Tinctura cantharidum acido-spirituosa, door *Dr. J. Young* opgegeven, wordt op de volgende wijze bereid:

℞ Cantharid. unc. iv,
Spirit. vini rectif, unc. iij,
Acid. acet. concentr. unc. ix.
Digere per dies quinque.

Hij bedient zich van dezelve in plaats van spaanschevlieg-pleister; hij laat haar in de bedoelde plaats ongeveer drie minuten lang inwrij-

ven, totdat er roodheid en eene stekende pijn ontstaat; reeds na twee uren ontstaan de blaren. Derzelver voordeelen boven de pleister zijn: snellere werking, brengt nimmer strangurie te weeg; zij kan niet, zooals dikwijls bij onrustige lijders met eene pleister het geval is, verschuiven en op eene andere plaats, dan de bedoelde, blaren trekken, laat zich gemakkelijk vervoeren en is niet aan bederf onderhevig.

Emplastrum cantharidum ordinarium, *emplastrum vesicatorium ordinarium.*

℞ Cerae flavae unc. xij,
Terebinth. comm.,
Olei olivarum aa. unc. iij.
Liquefactis et semi refrigeratis immisce
Cantharidum grossiuscule tritarum unc. vj.
Ut fiat emplastrum.

Deze pleister wordt als blaartrekkend middel in de volgende gevallen gebruikt (zie *Rust* chirurgie, pag. 587. B. 3.):

1) *Om de vegetatie in de huid aan te wakkeren.* Met dit doel legt *Attenhoefer* op de kale plaatsen van het hoofd eene trekpleister, en zag daarna de haren wederom opgroeijen.

2) *Om de opperhuid te verwijderen* ter geschiktere aanwending van andere middelen volgens de endermatische methode.

3) *Als bijtmiddel ter vernietiging van nieuwe ziekelijke weefsels*, wratten, sarcomata, moedervlekken, bij chronische huidziekten, herpetische zoowel als tuberculeuse.

4) *Om de onderdrukte, normale of ziekelijke huidwerkdadigheid wederom te herstellen*, b. v. bij jicht, rheumatismus, zoodra de koortsachtige prikkeling heeft opgehouden, en de daarmede verwante ziektevormen, als ischias, prosopalgie, odontalgie enz., wanneer zoowel de tegenprikkel, dien zij bewerkt, als ook de ontlasting van sereuse stoffen wezentlijken invloed heeft. Teruggetredene huiduitslagen, acute zoowel als chronische, en de menigvuldige ziektevormen, welke hieruit geboren worden, als ontsteking en neurosis van inwendige organen, cardialgie, hartgebreken, algemeene zenuwziekten, enz., zijn hiertoe te rekenen.

5) *Om de werkdadigheid van het zenuwstelsel op te wekken en om te stemmen*, b. v. bij typheuse koortsen, tusschenpoozende koort-

sen, chronische zenuwziekten, verlammingen, plaatselijke pijnlijke ziekten, enz.

6) *Om eenen tegenprikkel en eene materieele crisis in de huid daar te stellen*, waarbij men dikwijls de opwekking der resorptie en de omstemming der vegetatie tevens gelijktijdig beoogt. Hiertoe behooren: acute ontstekingen van inwendige organen in het tweede stadium. Bij ophthalmia en blepharophthalmia glandulosa, vooral van rheumatischen aard, bij ophthalmia scrophulosa en den daarbij zoo menigvuldig voorkomenden blepharospasmus. De ontstekingen van het oor, zoowel van het uitwendige als inwendige, vorderen zeer dikwijls de aanwending van het emplastrum cantharidum, vooral wanneer zij uit rheumatische oorzaken, of ook anders metastatisch, b. v. na scarlatina, ontstaan zijn. Bij ontstekingen der fibreuse gewrichtsbanden met daarop volgende zwelling en infiltratie van dezelve, of bij tumor albus is het vooral dan van goede werking, wanneer rheumatische oorzaken den grond leggen. Bij hydrarthrus inflammatorius, nadat de ontsteking geweken is; bij ontstekingen der gewrichten (*Fricke* beveelt bij tumor albus en cox-, om- et spondylarthrocace de vesicantia circularia aan), panaritium, bij ontsteking der lymphatische klieren, voornamelijk der liesklieren, bij erysipelas neonatorum, bij pleuritis occulta, peritonitis chronica, hydrocephalus, phlegmasia alba dolens, hydrothorax, congestiones, bloed- en slijmvloeijingen, enz. Ook behooren hiertoe vele chronische ziekten zoowel der vegetative als nerveuse spheer, wanneer afleiding, zoowel door prikkeling als door sapontlasting, aangewezen is, als ontaardingen, krampen, hartziekten, enz. Verder om prikkeling en omstemming in eene wond of eene zweer op te wekken, b. v. bij oude zweren der onderste ledematen, na den beet van woedende dieren, bij reeds geheelde gebetene wonden, om den voortgang der gangraena in de omliggende deelen te verhoeden, enz. Om fontanellen te vormen.

Tegenaanwijzingen voor de aanwending van emplastrum cantharidum zijn: hoog geklommene, algemeene prikkelbaarheid, bijzondere neiging der huid tot erysipelateuse ontstekingen, verklaarde neiging to colliquatie en ontbinding, een geprikkelde toestand der pis- en geslachts-werktuigen.

De plaats van aanwending wordt in het algemeen door de zit-

plaats der ziekte en door de verschillende, lympathische en antagonistische verhouding der afzonderlijke ligchaamsdeelen bepaald. Echter kiest men bij voorkeur die plaatsen, onder welke veel celweefsel ligt, en welke van oppervlakkige lymphatische klieren verwijderd zijn. Ook vermijdt men bij voorkeur de huidplaatsen, welke onmiddellijk boven een been liggen, en op welke de spierbeweging, de ligging of de drukking van kleedingstukken inwerkt. Bij verdwenen exanthemata legt men het vesicans op de plaats, waar zij aanwezig waren; bij zogverplaatsingen op de borsten of tusschen dezelve; bij oogziekten rondom de oogen, aan de slapen, op den schedel, achter de ooren, in den nek; bij verplaatste (metastatische) ontsteking der ballen legt men het op het scrotum. Bij borstziekten legt men het op de borst, bij buikziekten op de plaats, welke aan de pijn beantwoordt. Bij neuralgiën legt men het langs den loop der aangedane zenuw, zoodat men allengs de geheele zenuw met vesicantia vervolgt; bij verlammingen in de nabijheid der zenuwstammen; bij gewrichtsziekten zoo na mogelijk bij het gewricht; bij rheumatismus op de daardoor aangedane plaatsen. Om algemeen te prikkelen, kiest men bij voorkeur den bovenarm en de kuit.

De aanwending der pleister geschiedt op de volgende wijze: Men strijkt haar op linnen of leder matig dik, zoodat zij de stof volkomen bedekt, waarbij men echter een rand, ter breedte van eenen vinger onbedekt laat, welken men, om beter vast te kleven, met gewone kleefpleister bestrijkt. Alvorens men de pleister oplegt, moet de plaats, wanneer zij behaard is, geschoren worden; kleine wonden, zooals bloedzuigersteken, moet men met eene kleefpleister bedekken. Is de huid zeer prikkelloos, dan wrijft men haar vooraf met wollen doeken, borstelt haar, slaat in warm water gedompelde lappen om dezelve, of wrijft haar met warmen azijn. De duur der werking van het vesicans is verschillend naar den ouderdom, het geslacht en de individuele prikkelbaarheid der huid. De gemiddelde tijd, welke tot blaartrekking noodig is, is bij volwassenen 8 — 12 uren, bij kinderen 3 — 6 uren. Moet deze werking volgen, dan bestrooit men de pleister nog met poeder van spaansche vliegen, of fomenteert de huidplaats met warm water of wrijft haar met tinctura cantharidum in. Volgens *Bretonneau* moet men de oppervlakte der pleister met een stuk geolied vloeipapier bedekken en dan op-

leggen. Er ontstaat spoedig eene blaar, van welke men de pleister zonder het geringste ongemak verwijderen kan. Wil men eene of meerdere plaatsen achter elkander blootelijks prikkelen (vesicatorium ambulans), dan belegt men dezelve, met tusschenruimten van een of twee dagen, met het emplastrum, maar laat het slechts zoolang liggen, dat de huid rood wordt.

Heeft de blaar zich gevormd, dan wordt de pleister voorzigtig verwijderd, en de blaar aan het laagste punt met eene schaar op eene of meerdere plaatsen geopend, zonder echter de opperhuid weg te nemen. Moet de geopende blaar opdroogen, dan leg men geene zalf noch pleisters op, maar alleen eene fijne, drooge kompres, welke de plaats tegen wrijving beveiligt; of men laat de plaats, geheel en al onbedekt, aan de vrije inwerking der lucht blootgesteld. Wil men de sereuse afscheiding niet terstond tegengaan, dan bedekt men de plaats met een lapje, dat met olie of met eene eenvoudige zalf of boter bestreken is. Beoogt men eene sterke ettering, dan verbindt men dezelve dagelijks met unguentum basilicum, elemi, irritans of met unguentum basilicum en irritans, of unguent. sabinae. Is de ettering profuus (te rijkelijk), dan zet men de prikkelende zalven ter zijde, en verbindt met een eenvoudig ceratum, met loodzalven, enz. Bij plaatsgrijpende ontsteking en zwelling der naburige lymphatische klieren verbindt men de plaats met zachte middelen, b. v. met melkroom, met een mengsel van eidojer en olijfolie. Ontstaat er gangraena, dan bedient men zich van een afkooksel van kinabast of walnootschillen met kamfergeest of van eene oplossing van chloorkalk als omslag.

De cantharidine beveelt Dr. *Oettinger* te München als blaartrekkend middel aan. Hij vermijdt daardoor de menigvuldige, bekende onaangename en onzekere werking van het emplastrum vesicatorium ordin., verkrijgt reeds in 6 — 7 uren eene veel grootere en meer gelijkvormige blaar en het corium wordt nimmer aangetast. Het voorschrift is het volgende:

℞ Cantharid. pulv. rec. dr. iij,
Aether. sulphuric. unc. j,
Digere per 24 hor., cola et dein solve;
Sandarac. scr. iv,
Mastichis dr. ß,

Terebinth. scr. j,
Ol. lavend. aeth. gt. xij.
Cum hoc solut. illina strata tria supra taffetas penicilli ope.
S. Taffetas vesicans sine tela epispastica.

Emplastrum cantharidum perpetuum *s. vesicatorium perpetuum s. vesicatorium Janini.*

℞ Cantharid. dr. x,
Euphorbii dr. β,
Sebi ovill unc. j,
Mastich.,
Therebinth. aa unc. ij.
M. f. l. a. emplastr.

Men bedient zich van deze pleister voornamelijk bij chronische ziekten, wanneer men eene zachte, doch lang aanhoudende prikkeling en gelijktijdig eene matige lymphe-afscheiding voor doelmatig houdt, voornamelijk bij rheumatische en scrophuleuse oogontsteking, bij gehoorlijden, tandpijn, enz. Men strijkt dezelve verwarmd op leder of taf, en wendt haar als de vorige pleister aan. Deze pleister trekt slechts kleine blaren en de werking volgt binnen 24 uren. Gewoonlijk laat men dezelve liggen, totdat zij van zelve los wordt, wanneer men haar wederom vernieuwt.

Unguentum cantharidum *s. irritans s. epispasticum.*

℞ Cantharid. contusar unc. ij,
Olei olivar. unc. viij;
digere per. hor. xxiv in balneo aquae.
Colaturae unc. vj adde
Cerae flavae unc. iv.
Tum sedulo agita, pauxillo aquae comm. admixto, donec fiat unguentum.

Men bedient zich van deze zalf, zuiver of met andere vermengd, voornamelijk tot verband van vergiftige (vooral van de door den beet van dolle honden ontstane) wonden, ter onderhouding der ettering in fontanellen enz., zeldzamer bij andere torpide zweren. Ook dient zij om in te wrijven in die gevallen, in welke de tinctuur wordt gebruikt; doch zij veroorzaakt ligter blaren dan deze.

Abilgaard beveelt de cantharides bij voorkeur als antodontalgicum

aan, en verkiest dezelve wegens de zekerheid en snelheid van werking boven de coccionella septempunctata. Men wrijft eene spaansche vlieg tusschen de vingers, wischt van deze het stof af, en houdt dezelve eenigen tijd aan den pijnlijken tand.

℞ Tinct. cantharid.,
Spir. serpylli aa dr. iij.

M. S. In de buitenste oppervlakte der oogleden en in de wenkbraauwen in te wrijven. Tegen blepharoplegie, blepharoptosis, amaurosis, enz.

Richter.

℞ Tinct. cantharid. dr. iij—iv,
Aquae commun. libr. j.

M. S. Om in te spuiten. Bij fistuleuse kanalen en abscessen ten einde eene adhaesive ontsteking op te wekken.

Swediaur.

℞ Ung. digestiv. unc. β,
Pulv. cantharid.,
Hydrarg. oxyd. rbr. aa dr. j.

M. f unguentum. S. Tot verband voor gecauteriseerde wonden na dollehondsbeet.

Unguentum caustium Rustii.

℞ Cantharid. pulv. scr. ij,
Adip. suilli scr iv,
Hydrarg. muriat. corros.,
Tart. stibiat. aa dr. β.

M. f. unguentum. S. Deze zalf wordt van de grootte eens pennings tot die eens daalders aangewend, en vormt na weinige uren eene zweer. Om kunstmatige zweren voort te brengen. Zij is de zoogenaamde *Würzburger trekzalf.*

Carbo animalis, *dierlijke kool*, verkrijgt men door verkoling van dierlijke ligchamen in geslotene vaten. Zij is, met betrekking tot hare werkzaamheid, naar het verschil der dierlijke stoffen, waaruit zij bereid is, meer wezentlijk verschillend dan de onderscheidene houtskoolsoorten, doch overtreft deze in hare eigenschap, om stinkende, putride stoffen op te nemen, aanmerkelijk, en zou derhalve eene meer uitgebreide uitwendige aanwending mogen verdienen.

a) Carbo carnis, *vleeschkool*, wordt volgens *Weise* op de

volgende wijze bereid: Men neemt kalfsvleesch met de ribben, zoodat de beenderen $\frac{1}{3}$ van het gewigt des geheels bedragen, hakt het in kleine stukken, en brandt het in eene koffijtrommel onder omdraaijen boven behoorlijk sterk vuur. Wanneer de brandbare lucht zich begint te vertoonen, hetgeen men aan de vlammetjes ziet, welke rondom de trommel spelen, moet men het branden nog een kwartier voort zetten. De bestanddeelen dezer kool zijn, behalve koolstof, voornamelijk stikstof en een weinig acidum hydrocyanicum.

Men heeft dezelve bij scrophuleuse en carcinomateuse zweren, op de harde randen van deze gestrooid, zeer geneeskrachtig gevonden; bij open kanker in- en uitwendig gebruikt bewerkt zij eene goede ettering. Bij hardnekkige klierverhardingen in zalfvorm ($\frac{1}{2}$ once dierlijke kool met 1 once unguentum digitalis), eveneens met olie verbonden als verdeelend middel bij scrophuleuse gezwellen (*Sperunza*). *Couceiro* beveelt haar bij verbrandingen aan. Hij laat de geheele verbrande plaats met een mengsel van amandelolie en eidojer bestrijken en dit met poeder van dierlijke kool bestrooijen. Valt er iets af, dan moet het herhaald worden.

℞ Carb. carnis pulv. unc. β,
Ung. digitalis dr. vj.

M. S. Tot verband bij klierverzweringen.

b) Carbo ossis sepiae, *os sepiae ustum*, gebruikt men bij vlekken van het hoornvlies, met suiker verbonden tegen variceuse zwelling van deszelfs vaten, en bij tandpoeders.

c) Carbo testarum ovorum, *testae ovorum calcinatae*, wordt als toevoegsel voor tandpoeders gebruikt.

d) Carbo spongiae, *spongia usta*, wordt door *Morand* uitwendig tegen struma aanbevolen. Hij liet gelijke deelen gebrande spons, verknapt keukenzout en salammoniac op boomwol strooijen, in mousseline binden, om den hals leggen, en het geheel met eenen zwarten zijden doek bevestigen.

Carbo mineralis, *minerale kool.* Van de koolhoudende mineralen bedient men zich vooral van het graphiet.

Graphites, plumbago, *potlood*, komt in natuurlijken toestand in het mineraalrijk voor (in graniet, in enkele glimmer- en thonschieferlagen) voor; kunstmatig wordt het door sterk witgloeijen van ijzer met overvloedige kool bereid. Het natuurlijk voorkomende

ziet er staalgraauw uit, is zwak metaalglanzig, van een bladerig-schubbig weefsel, is vettig op het gevoel en geeft af. Het bestaat uit koolstof en ijzer.

Men gebruikt hetzelve tegen herpes en andere chronische huidziekten, scrophuleuse en hardnekkige zweren, enz. Uitwendig wordt hetzelve als opdroogend middel gebruikt; ter ondersteuning van het inwendig gebruik bij herpes, en vooral in die gevallen, dat herpetische, scrophuleuse, psorische, syphilitische huidziekten zweren vormen, in welke de ontbinding en colliquatie der organische stof de overhand neemt.

Inwendig geeft men hetzelve, in hoeveelheid van scr. j—dr. β, 2—3 malen daags, in pillen, poeders, brokken enz.; uitwendig in zalven met vet of honig dr. j—ij op unc. j.

℞ Graphit. depurat. dr. ij,
Zinci oxydat. alb. dr. β,
Adipis suill. unc. j.

M. f. unguent. S. 's Morgens en 's avonds daarmede in te wrijven (door *Maijer* tegen herpes exsudans aanbevolen).

℞ Graphit. depurat.,
Flor. sulphur. aa. dr. ij,
Axungiae porci s. q,

ut fiat unguentum. S. Om in te wrijven. Tegen kwaadaardige herpes. *Brera.*

Carbo vegetabilis, *s. lignorum*, *planten- of houtskool.* Zij wordt tot officineel gebruik gereinigd, door grof poeder van gewone houtskool met eene genoegzame hoeveelheid water uit te koken, in eenen geslotenen smeltkroes, welke echter in het deksel met een klein gat voorzien is, te branden, totdat er geen rook meer uitkomt, waarop men de overblijvende kool tot zeer fijn poeder brengt, en dit poeder in een gesloten vat bewaart. Zij komt dan onder den naam van *carbo praeparatus* voor. Daar men gewoonlijk lindenhout tot derzelver bereiding neemt, wordt zij ook wel *carbo tiliae* genoemd.

Door de eigenschap der houtskool, van het bederf krachtig te weêrstaan, en zelfs het begin van hetzelve tegen te gaan, is zij door de bekendmakingen van *Lowitz* meer in aanwendig gekomen. De goed uitgegloeide en tot poeder gebragte kool beneemt aan de meeste gekleurde vloeistoffen de kleur en aan alle riekende stoffen den reuk. Men be-

dient zich daarom van de kool als bederfwerend, uitdroogend en reukverbeterend middel tegen putride, gangraeneuse, scorbutische, carcinomateuse, kwalijk riekende, ichoreuse zweren, vooral der onderste ledematen. Zoo beveelt *Rust* bij sponsachtige, wankleurige zweren der onderste ledematen, welke eenen stinkenden ichor in groote hoeveelheid afzonderen, de volgende zalf aan:

℞ Pulv. carb. tiliae unc. j,
Ung. de styrace unc. j,
Camphorae,
Myrrhae aa dr. j — ij,
Ol. terebinth. q. s.
ad. consistent. unguent. S. Om mede te verbinden.

Verder gebruikt men haar bij caries; bij gangraena, waar zij steeds den invloed der sphaceleuse deelen op de levende verzwakt, en de metamorphose in de zweervlakte verbetert; bij doorliggen, wanneer de plaats in gangraena dreigt over te gaan; bij herpes exsudans, tinea capitis, psora met groote etterende puisten. *Plasse* gebruikte haar in het laatste tijdperk van verbrandingen, wanneer reeds ettering is aangevangen, naar omstandigheden met andere middelen verbonden, b. v. bij hevige pijnen met opium, flores zinci, als instrooijing, welke dagelijks een of meerdere malen — vooral op die plaatsen, waar de kool is nat geworden — herhaald moet worden. Met gelijke deelen tarwezemelen vermengd en de kousen of sokken daarmede bepoederd, wordt zij tegen stinkend zweet der voeten aanbevolen. Ook gebruikt men haar (voornamelijk de broodkool) zeer menigvuldig als tandpoeder, om de tanden te reinigen, het tandvleesch vast te maken, scorbuut van hetzelve tegen te gaan en te genezen, den kwaden reuk der tanden, alsmede dien van den geheelen mond te verdrijven. Bij bloedingen, zoowel van putriden als atonischen aard, met colophonium en gummi arabicum verbonden.

Zij is, versch uitgegloeid, een uitmuntend middel om de lucht te zuiveren, en wordt derhalve in alle, met dierlijke uitwasemingen bezwangerde en besmette ruimten, voornamelijk in ziekenkamers, grof gestooten in groote hoeveelheid op vlakke vaten uitgespreid; ook is zij het beste middel, om den reuk, welke ten gevolge eener sectie aan de handen is blijven hangen, volkomen weg te nemen (wanneer men

namelijk de handen met koolpoeder droog afwrijft en dezelve vervolgens met zeepwater wascht). Om stalen werktuigen af te wasschen is zij veel beter geschikt, dan chlorium en dergelijke middelen, welke het staal aantasten.

Ter opwekking van schijndoode kinderen raadt *Chretien* eene gloeijende kool op eenige lijnen afstands in de streek van het hart tegen de huid te houden.

Een nadeel bij de aanwending der kool is de groote onzuiverheid, waardoor men dikwijls gedeeltelijk de duidelijke beschouwing van den grond der zweer verliest. Zoodra alzoo de reuk verbeterd, de gangraena bepaald is, verwissele men haar met kamillenpoeder.

Men gebruikt de houtskool als instrooipoeder zuiver of met pulvis chamomillae, chinae, quercus, myrrhae, enz. verbonden. Bij gangraena kan men haar met terpentijnolie bevochtigen; eveneens wordt een mengsel van lijnmeelpap of biergist met kool bij gangraena aanbevolen, vooral wanneer er nog ontsteking voorhanden is, en de drooge kool prikkelend zou werken. *Odier* maakte uit koolpoeder en gelijke deelen lijnolie en water een cataplasma, en voegde bij hetzelve nog opium en kamfer, wanneer hij het bij anthrax gebruikte. Koolpoeder met honig tot een deeg gemaakt, bragt hij bij eenen cancer uteri door de scheede in. In zalfvorm gebruikt men dr. j op éene once vet; met deze zalf liet *Thomann* bij herpes tweemaal daags smeren, en de plaatsen den volgenden dag met zeepwater afwasschen.

℞ Axungiae ℔ j,
Sulphur. unc. j,
Pulv. carbon. unc. iv.

M. f. unguentum. *Durontge* tegen tinea capitis.

℞ Carbonis ppt. unc. β,
Adip. suill. unc. j,
Bals. peruv.,
Tinct. myrrhae aa dr. j.

M. f. unguent. (Prikkelende koolzalf) *Vogt.*

℞ Carbon. ppt. unc. j,
Cort. chinae fusc. unc. β,
Myrrh. dr. ij.

M. f. pulv. subtiliss. s. Tandpoeder.

℞ Acid. phosphor. dr. β,
Pulv. carb. lign. tiliae,
—— rad. calam. aa unc. β,
—— cort. chinae reg. dr. ij,
—— myrrhae dr. j,
Ol. bergamott.,
— caryophyll. aa gtt. vj.

M. exact. Als voortreffelijk tandpoeder bij caries der tanden aan te bevelen.

Caricae s. *fici*, *vijgen*, van *Ficus carica L.*, een in zuidelijk Europa en den Orient in het wild groeijende, bij ons gekweekte boom.

Men gebruikt dezelve in week makende omslagen met vlierthee of melk gekookt, bij kleine abscessen, vooral in de mondholte na eene ulitis; eveneens legt men schijven van dezelve, welke vooraf in melk geweekt zijn, op het tandvleesch, om de pijn te stillen en de ettering te bevorderen. Als gorgeldrank in het eerste tijdperk van angina inflammatoria. Het opleggen van half doorgesnedene vijgen zou arthritische pijnen aan de voeten verzachten. Het uitgeperste sap der bladeren van den vijgenboom wordt tegen wratten aan de handen en in het aangezigt aanbevolen.

Carvus, van *Carum carvi L.*, *gemeene karwei*, groeit langs de akkers, op weilanden door geheel Europa. Gebruikelijk zijn de bekende aromatisch smakende zaden, *semina carvi*.

Zij behooren tot de verdeelende middelen. Met bier, azijn en water gekookt, gebruikt men dezelve als fomentatie tegen kolijk, krampen in den buik; op het voorhoofd gelegd bij nerveuse hoofdpijn; bij koude gezwellen; op de borst gelegd om de zogsecretie aan te wakkeren; als clysma bij diarrhoea en meteoristische toevallen (unc. β op unc. vj water). Met brood gebakken en warm op de ooren gelegd, tegen catarrhaal-rheumatisch oorlijden.

De *karweiolie*, *oleum carvi expressum*, gebruikt men om in te wrijven bij meteoristische toevallen, kolijk, krampen in de ingewanden, bij buikloop.

Caryophyllus, van *Caryophyllus aromaticus L.*, *Eugenia caryophyllata*, groeit op de Molluksche eilanden. Men gebruikt de bloemknoppen, *caryophylli aromatici* (kruidnagelen), welker

voornaamste bestanddeel eene zware, aetherische olie is, en buitendien hars, gom, extractief- en looistof.

De kruidnagelen gebruikt men als kaauwmiddel bij tongverlamming en als toevoegsel bij aromatische fomentatiën en tandtincturen.

Oleum caryophyllorum, eene aetherische olie, welke in verschen staat geelachtig wit, ouder donkergoudgeel is, van eenen aangenamen specerijachtigen reuk en brandend aromatischen smaak. Zij wordt door destillatie der kruidnagelen verkregen.

Men gebruikt deze olie uitwendig om eenen hevigen, doordringenden prikkel op de vaten en zenuwen voort te brengen, te overprikkelen, stomp te maken, pijnen te verzachten, bij verlamming der tong, in gangraena, bij nerveuse tandpijn en die van carieuse tanden, 1—2 dropp. op boomwol gedroppeld en ingelegd. Ter bevordering der exfoliatie bij caries, bij catarrhale hardhoorigheid, tegen amblyopie, begindende amaurosis, ptosis palpebrarum. Eindelijk gebruikt men haar als toevoegsel bij tandpoeders, tandpillen en electuariën, balsems, pleisters.

De uitwendige aanwending mag niet zonder voorzigtigheid en behoedzaamheid geschieden. Vooral is het misbruik bij tandpijn niet te prijzen, daar zij hier dikwijls hevige ontsteking van het tandvleesch voortbrengt, wel is waar de pijn oogenblikkelijk verzacht, maar dezelve vervolgens des te heviger laat uitbreken, en nadeelig voor de gezonde tanden is.

℞ Camphor. dr. j,
Opii puri gr. v,
Ol. caryophyll. gtt. xx.
Alcohol. dr. j.

M. S. In den hollen tand te brengen. Bij tandpijn is dit mengsel zeer geroemd.

Boerhave.

℞ Aeth. sulph. dr. β,
Tinct. opii dr. β,
Ol. caryophyll. scr. j.

M. S. Eenige droppels hiervan op booomwol in den hollen tand te brengen; daarbij een' theelepel vol gelijke deelen zwavelaether en opiumtinctuur in de wang der lijdende zijde wrijven.

Rust.

℞ Camphor. gr. v,
solve in
Olei caryophyll.,
— terebinth.,
— cajaput. aa gtt. x.

D. S. 1—2 droppels daarvan in den hollen tand te brengen. Het zou volgens *Meijer* de door caries der tanden ontstane pijn dikwijls oogenblikkelijk wegnemen.

Spiritus ophthalmicus Himlij.

℞ Olei caryophyll.,
— lavandul.,
— succini rect. aa gtt. vi,
Balsam. peruvian. gtt. vj,
Spirit. vini rectif. unc. β.

M. et post sufficientem macerationem filtra per gossypiam. S. Rondom het oog in te wrijven. Tegen amblyopie en amaurosis incipiens.

Cascarilla, van *Croton eluteria s. Clusia eluteria*, groeit in de bosschen van *West-Indië.* Gebruikelijk is de schors, *cortex cascarillae.*

Behoort tot de bederfwerende middelen en wordt in afkooksel, met sal ammoniac en spiritus camphorae verbonden, als omslag of verbandwater bij gangraena, bij atonische zweren gebruikt, doch moet in werking voor de kina onder doen. Het extract gebruikt men als toevoegsel bij electuaria gingivalia.

Cataplasma, *malagma*, *papomslag*, noemt men dusdanigen vorm van uitwendige, plaatselijke aanwending der geneesmiddelen, in welken deze de zamenhang van eene pap of brij bezitten. Tot deszelfs bereiding dienen gewoonlijk slijm- of zetmeelhoudende zelfsstandigheden, als farina seminum lini, radix althaeae, farina fabarum, avena decorticata, mica panis, herba malvae, enz., als basis, welke met water of andere doelmatige vloeistoffen in den verlangden vorm gebragt worden. Geschiedt dit door koken, dan heet de pap eene *gekookte*, *cataplasma coctum*; wordt de massa zonder koken bereid, eene *ruwe* pap, *cataplasma crudum*, ook *weeke omslag*, *epithema molle;* bij dikkere consistentie *pasta*, *deeg.* In plaats van water neemt men dikwijls melk, azijn, wijn en dergel., en voegt

bij de genoemde vaste stoffen zeepen, gomharsen, vetten, zalven, extracten, metaalzouten, tincturen, enz.; al naar dat de beoogde werking het vereischt.

Buitendien bedient men zich ook van versch gekneusde planten, van verschilende vruchten en menigvuldige andere zelfstandigheden, welke, zonder dat zij eigenlijk materiae pultificae kunnen genoemd worden, geschikt zijn om eenen dergelijken vorm aan te nemen.

Het deeg of de pap wordt, naar het verschillende doel, warm of koud opgelegd, eenvoudig op linnen, wasdoek of zijde gestreken, zoodat de pap met het lijdende deel onmiddellijk in aanraking komt, of zij wordt met floers bedekt, of in linnen gewikkeld, zoodat zij met de lijdende plaats niet onmiddellijk in aanraking komt.

Het hoofddoel bij de aanwending van cataplasmata is: geneesmiddelen in vloeibaar-vasten vorm en van eenen bepaalden temperatuurgraad met het lijdende deel in innige aanraking te brengen en dit gelijktijdig tegen andere uitwendige invloeden te beveiligen. De grootte der pap rigt zich naar de uitgebreidheid van het lijden; de omvang van hetzelve moet overal door de pap bedekt worden, en hare massa zoo groot zijn, dat zij de vochtigheid en temperatuur genoegzaam lang behoudt; doch zij mag door hare zwaarte niet op het lijdende deel drukkend werken. Wanneer de pap aangewend wordt, zonder in linnen gewikkeld te zijn, moeten de in derzelver omtrek gedroogde deelen bij elke verwisseling afgewasschen worden. Warme pappen moeten, wanneer geene bijzondere doeleinden eene hoogere temperatuur noodzakelijk maken, de bloedwarmte slechts weinige graden te boven gaan, en mogen derhalve niet warmer zijn, dan zij door de hand of wang, welke men er tegen houdt, zonder hinder verdragen kunnen worden. Zoodra zij den meerderen graad van warmte verloren hebben, worden zij afgenomen, doch niet vroeger dan de nieuwe pap gereed is: eene omstandigheid, welke nimmer verzuimd mag worden, omdat men anders door pappen meer schade dan nut aanrigt. Dezelfde pap kan in den regel, behoorlijk verdund, verscheidene malen gebruikt worden, zoo niet de geneeskracht der stoffen reeds door het eerste gebruik verloren gaat. Dit kan men door versche toevoeging der werkzame bestanddeelen verbeteren. Pappen, welke vetten oliën bevatten, mag men niet te dikwijls opwarmen, omdat deze bijmengselen anders ligt ransig wor-

den en de huid nadeelig prikkelen. De pappen laat men gewoonlijk in de woning van den zieke bereiden, en men schrijft slechts de daartoe gevorderde species en vloeistoffen voor. Schrijft men dezelve echter in de apotheek voor, dan geeft men de hoeveelheid der stoffen, welke gebruikt moeten worden, de volgorde en wijze van bewerking volgens de regelen op, en beveelt men van de vloeistof zooveel te nemen, als ter consistentie der pap vereischt wordt.

Naar de werking verdeelt men de cataplasmata in *weekmakende*, c. emollientia, *rijpmakende*, c. maturantia, *pijnstillende*, c. sopientia, *bederfwerende*, c. antiseptica, enz.

Catechu, *terra japonica*, *succus catechu*, *gutta gambir*. Met dezen naam bestempelt men het tot droogworden ingedikte sap, dat men verkrijgt door uitkoken uit het hout en de onrijpe vruchten van *Acacia catechu Wild.* (*Mimosa catechu L.*), *Nauclea gambir Hunt.* en *Areca catechu L.*, op de Oost-Indische eilanden. In den handel komt deze zelfstandigheid in den vorm van ronde, platgedrukte, harde, chocolaadkleurige koeken, van eenen eenigzins bitterachtigen en daarna zoetachtigen smaak. Het hoofdbestanddeel is looistof, doch buitendien bevat zij nog extractiefstof, slijm- en aardachtige deelen. Volgens nieuwere onderzoekingen bevat de catechu ook een eigendommelijk reuk- en bijna smaakloos zuur, *acidum catechucicum* (*catechine*). De catechu is in water, azijn, wijn en slappen brandewijn, op eenige onzuiverheden na, oplosbaar.

De succus catechu behoort tot de tonische, adstringerende middelen en wordt gebruikt bij scorbutisch tandvleesch, zweren in den mond, kwaadaardige angina gangraenosa, bij mercuriaalzweren en daarmede verbondenen speekselvloed (gorgeldrank). Tegen hardnekkige, door zuivere verslapping ontstane slijmvloeijingen, blennorrhoea recti, nadruiper, witten vloed (inspuiting). Ter stilling van asthenische bloedingen, ter versterking en reiniging van slappe, sponsachtige, ligt bloedende, putride zweren. Tegen prolapsus recti, vaginae en uteri (als plaatsvervangend middel voor pessaria). Dr. *Menne* kreisphysicus te *Brackel*, verzekert, sedert vele jaren een poeder uit terra japonica, cortex quercus en alumen met het uitstekendste gevolg als substituut voor pessaria gebruikt te hebben. Dit poeder wordt in eenen linnen zak, welke den vorm van een hoenderei heeft, genaaid, met olie bestreken en ingebragt. Dit middel laat zich ver-

sterken door bevochtigen met rooden wijn. Gevoelige vrouwen verdragen het niet, daar het te zeer drukt; weshalve *Osiander* en *Siebold* aan de spons de voorkeur geven, welke met adstringerende en roborerende decocten bevochtigd wordt. In substantie gebruikt men den succus catechu tegen carieuse tandpijn, terwijl men een stukje in den hollen tand legt (een voortreffelijk middel, dat zelfs sneller de carieuse tandpijn stilt dan opiumpillen). *Allen* prijst het volgende mondwater tegen spruw:

℞ Succ. catechu dr. iij,
Aquae calcis unc. xij;
coq., evapor. ad col. unc. iv et filtra.
Adde
Mell. rosarum dr. ij,
Sacch. saturn scr. j.
M.

Voor inspuitingen neemt men dr. β — 1 op unc. iv vloeistof; met conserva rosarum voor tandopiat, als toevoegsel bij tandpoeders, tandtincturen, enz.

Tinctura catechu. Door digestie van 5 onc. catechu met 2 pd. spiritus vini rectificatissimus bereid.

Men gebruikt deze tinctuur hoofdzakelijk in tandziekten, in verbinding met spiritus cochleariae (1 — 2 dr. op 4 onc. spirit. cochlear.), bij slap en ligt bloedend tandvleesch, zweren der uvula; met water verdund (dr. ij op unc. iv aq. salviae) als mondspoeling en gorgelwater tegen slecht uitziende zweren in den mond en de keel, slijmige putride angina; als toevoegsel bij adstringerende decocten tot verband van slappe, sponsachtige, scrophuleuse zweren, verbonden met tinctura myrrhae, enz.; bij bloedingen uit den neus, in denzelven ingespoten.

Tinctura gingivalis balsamica. Ph W.

℞ Catechu,
Myrrhae aa unc j,
Balsam. peruv. dr. j,
Spirit cochlear.,
Alcohol. aa unc. iij.
Post sufficientem digestionem filtra.

S. Om het tandvleesch mede te bestrijken. Bij scorbutischen toe-

stand van den mond en ziekten van het tandvleesch door vermoedelijke atonie van het weefsel (zeer werkzaam).

℞ Pulv. catechu,
Boli armen. aa dr. ij,
Alumin. usti unc. j,
Tinct. opii s. q.
F. pasta.

Als stypticum in het St. Thomas-hospitaal te *Londen* in voorraad en aanbevolen door

Astley Cooper.

℞ Catechu unc. ij,
Aluminis dr. iv β,
Resin. pini unc. ij,
Olei olivar. unc. vj,
Aquae s. q.

F. l. a. unguent. Volgens *Thomson* in Indië ter genezing van zweren zeer in aanzien.

℞ Tinct. catechu,
—— myrrh.,
—— kino aa unc. β.

S. 40—60 droppels in een glas water om te gorgelen. Bij mercuriaalzweren. *Himly.*

℞ Terr. catech. dr. j,
Gumm. myrrh. dr. β,
Bals. peruv. unc vj.

M. S. Tot verband. Dit mengsel doet bij slappe, onzuivere zweren goede diensten.

Cathaeretica worden de zachtere bijtmiddelen genoemd, welke alleen weelderige granulatie en fungeuse uitwassen wegnemen, zooals b. v. gebrande aluin, spaansch groen, het roode kwikpraecipitaat, enz.

Catulotica, *cicatrisantia*, ook *epulotica* en *alotica*, worden zoodanige middelen genoemd, welke de likteekenvorming (cicatrisatie) bevorderen. Daar de hinderpalen, waardoor de likteekenvorming gestoord en tegengegaan kan worden, zeer verschillendsoortig zijn, is het duidelijk, dat ook de middelen, welke aan dat doel beantwoorden, zeer talrijk zijn, en in derzelver wer-

king van elkander moeten afwijken, en dat wij ons niet mogen verwonderen, in deze klasse de adstringentia, relaxantia, caustica, het drukverband door pleisterinwikkeling, enz., kortom middelen van den meest heterogenen aard, bij elkander te vinden.

Cauterium, *brandmiddel*, is zoodanig geneesmiddel, dat, op de huid of eene wondvlakte aangewend, meestal met achterlating eener brandkorst de organische textuur van het deel, dat met hetzelve in aanraking komt, vernietigt, en consecutief ontsteking, ettering of verzwering na zich sleept.

Bij de aanwending van dit middel beoogen wij:

1) *Klimming der vitaliteit*,

a) om óf ontsteking en goedaardige ettering te voorschijn te roepen, óf

b) om het gezonken leven op te wekken, de zwakke levensvonken wederom aan te blazen en snelle reactie te veroorzaken, voornamelijk ter bevordering der secretie en excretie, ter opheffing der resorptie, ter opwekking der spierwerkdadigheid, ter aanwakkering van het zenuwleven, der vaatwerkdadigheid, enz.

2) *Omstemming van het levensproces*,

a) om antagonistisch in te werken, een plaatsvervangend lijden daar te stellen, en daardoor tevens eene afleiding van andere deelen te bewerkstelligen;

b) om uitzweeting, afzondering en ontlasting van dierlijke stoffen te bewerkstelligen, gevolgelijk ter vorming van kunstmatige zweren.

3) *Kwetsing of volkomene vernietiging van enkele organische deelen*,

a) om den zamenhang van enkele weefsels op te heffen of dezelve volkomen te vernietigen en uit de sfeer van het organismus te verwijderen;

b) om alleenlijk eene wondvlakte voort te brengen, en daardoor de vereeniging van gescheidene deelen mogelijk te maken.

De *werkingen* der cauteria worden in *primaire* en *secundaire* onderscheiden, al naar dat zij onmiddellijk of middel na aanwending van dezelve te voorschijn treden.

De *primaire werkingen* zijn:

1) *Plaatselijke prikkeling en klimming van het levensproces* (ontsteking);

2) *Omstemming van het organische leven.* Zij wordt deels door

toe- en afleiding der sappen of der levenswerkdadigheid, deels door daarstelling van een plaatsvervangend lijden voortgebragt, terwijl wij eene plaatsvervangende secretie en excretie te voorschijn roepen.

3) *Destructie en vernietiging*, hetzij door gangraena sicca of door gangraena humida. Dit is de hoogste graad en het hoogste doel van de inwerking van caustische middelen, welke uitwerking alleen de krachtigste cauteria in staat zijn voort te brengen. Dezelve ontstaat deels door verbranding (ustio, combustio), deels door scheikundige ontleding en invreting (corrosio, anabrosis) der dierlijke zelfstandigheid. Het principe, dat de organische vezel vernietigt en ontleedt, en dat in alle caustische middelen zetelt, is tevens het element van derzelver prikkelende, omstemmende en de vitaliteit verhoogende werking.

Tot de *secundaire werkingen* behooren:

1) *Algemeene prikkeling en omstemming*. Terwijl de cauteria als vermogende krachten plaatselijke prikkeling, pijn, ontsteking, enz. veroorzaken, werken zij tevens op andere, door zamenhang en consensus met de plaats van aanwending in verbinding staande deelen, van deze wederom op de overige, totdat de prikkeling zich allengs over eene geheele reeks van organische weefsels uitstrekt, en eindelijk algemeene klimming van het gezamentlijke levensproces bewerkt. Hiertoe draagt ook voornamelijk de pijn bij, welke bij de aanwending der cauteria plaats vindt, dewijl zij op de hersenen terug werkt, en daardoor eene vermeerderde werkdadigheid van het, van deze afhangende, geheele willekeurige leven voortbrengt.

2) *Derivatie*.

3) *Ontlasting van dierlijke stoffen*, wanneer door de aanwending der cauteria eene holte geopend wordt, waarin zich eene teruggehoudene vloeistof bevindt, of uit de voortgebragte wondvlakte werkelijk materieele stoffen afgescheiden en uitgestort worden.

4) *Organische vergroeijing en sluiting*. Door de intredende ontsteking en ettering kunnen de cauteria gescheidene deelen doen zamenkleven, met welk doel men ze dan ook gebruikt bij tumores cystici, teneinde de inwendige wand der beurs te laten vergroeijen, en insgelijks bij splijting van weeke deelen en dergel.

5) *Verzachting van pijn*. Dit geschiedt daardoor, dat de lijdende zenuw of geheel vernietigd wordt, of dat door de nieuw

verwekte pijn het oorspronkelijke ziekelijke gevoel van pijn verdoofd, of eindelijk, dat door den hevigen en schokkenden prikkel van het cauterium, welke den levensturgor vooral op zich zelve leidt en, als het ware, op eene bepaalde plaats concentreert, eene antagonistische verhouding voortgebragt, en op zoodanige wijze de vroegere pijn verminderd wordt, of wel volkomen verdwijnt.

6) *Aanwakkering der resorptie.* Zij volgt deels door consensuele, deels door antagonistische prikkeling, al naar dat wij het cauterium meer of min verwijderd van het lijdende deel aanwenden.

7) *Verwonding en scheiding van den organischen zamenhang.*

De graad van alle deze werkingen, vooral der secundaire, is zeer verschillend naar het aantal en de wijze van aanwending der cauteria, naar het karakter en den vorm van elke ziekte, naar de hoedanigheid van het gecauteriseerde deel, na de gevoeligheid en prikkelbaarheid van het individu, enz.

De cauteria zijn in het algemeen *aangewezen:*

1) In alle aandoeningen, welke op zwakte, atonie of volkomene verlamming der levenskrachten berusten, wanneer bij gevolg de vitaliteit in het geheele organismus of in een enkel deel tot een minimum gezonken is, zooals b. v. bij onmagt, paralysis, atonische zweren, enz., wanneer een doortastende en schokkende prikkel noodzakelijk is, en men per consensum wil inwerken.

2) Bij zenuwaandoeningen, voornamelijk bij neuralgiën, insania, epilepsie en de meeste zenuwziekten, voor zooverre men eene antagonistische prikkeling tracht te bewerkstelligen en daardoor eene omstemming van het sensibele leven te veroorzaken.

3) Bij sereus-lymphatische afzettingen, bij hardnekkige chronische ontstekingen, veretteringen en verzweringen in de diepte, hoofdzakelijk bij gewrichts- en beenziekten, beursgezwellen, critische en metastatische abscessen; om opgehoopte vloeistoffen te ontlasten en eenen hoogeren graad van ontsteking te veroorzaken ter dienste der opvolgende genezing, of om door den op de oppervlakte voortgebragten sterken prikkel het ziekteproces in de diepte te beperken, en zoo mogelijk volkomen uit te blusschen, of wel om de resorptie der gedeponeerde stoffen aan te wakkeren.

4) Ter vernietiging van ziekelijke metamorphosen en pseudo-organisatiën, alsmede ter vernietiging en verwijdering van stoffen, die

vijandig op het organismus inwerken. Dien ten gevolge bij vergiftigde wonden, om óf het gift volkomen te vernietigen, óf minstens door eene belette resorptie hetzelve onschadelijk te maken.

5) Bij metastases ter prikkeling van het deel, dat vroeger ziekelijk aangedaan was geweest, of om dezelve op eene gunstige plaats te bepalen.

6) Bij haemorrhagiën, die men door de ligatuur niet meester kan worden, en wanneer men mechanisch door de brandkorst, door ontsteking, zwelling en contractie der kanalen sluiting der opene en bloedende vaatmonden wil bewerken.

7) Eindelijk om verwonding of eene secretievlakte voort te brengen, b. v. om fontanellen te vormen.

Algemeene *tegenaanwijzingen* zijn:

1) Wanneer edele en gewigtige organen in de nabijheid van het deel liggen, dat gecauteriseerd moet worden, en ligt gekwetst kunnen worden.

2) Bij hevig geprikkelde toestanden, algemeene opwekking van het systema vasculare en nervosum, zooals b. v. bij synocheuse koortsen, aanmerkelijke ontstekingen, arthrocace in het eerste tijdperk enz., dewijl hier ligt bedenkelijke reactiën, hevige zenuwtoevallen, stuipen en dergel. volgen.

3) Bij reeds plaatsgrijpende ontsteking op de plaats, waar het cauterium moet geappliceerd worden, zooals b. v. bij erysipelas.

4) Wanneer het organische deel, dat vernietigd moet worden, van te grooten omvang is, grootere vlakte dan diepte aanbiedt, en derhalve eene te hevige reactie doet vreezen.

5) Gedurende normale en heilzame natuurstrevingen, welke in zekeren mate critisch zijn, en in turgescentie of congestie bestaan, teneinde deze werkingen door den schokkenden invloed der cauteria niet te storen. Zoodanige toevallen zijn haemorrhoides fluentes, epileptische toevallen, lochiae, enz.

6) Hooge graad van vulnerabiliteit der huid, vooral op zoodanige plaatsen, waar een ontsierend likteeken vermeden moet worden, b. v. in het aangezigt, den hals, den boezem, enz.

7) Wanneer men met andere, zachtere middelen kan voldoen.

Men kan de cauteria op alle deelen des ligchaams aanwenden, doch men vermijdt grootere zenuwen en vaten, alsmede inwendige

en edele organen en zoodanige plaatsen des ligchaams, waar digt onder de huid beenderen, fibreuse of tendineuse deelen liggen. Naardat nu het doel is, dat men met de aanwending der caustische middelen beoogt, wisselt ook de plaats van aanwending van dezelve af. Ten dezen opzigte brengt men het cauterium óf *onmiddellijk* op het lijdende deel, óf meer of min daarvan *verwijderd*.

1) *Onmiddellijk* op het lijdende deel wendt men de cauteria aan, wanneer men pseudoproducten, degeneratiën, contagia en dergel. vernietigen, bloedingen stillen wil; verder wanneer men ten doel heeft de gezonkene vitaliteit van deelen, welke toegankelijk zijn en nabij de oppervlakte liggen, op te heffen, en in dezelve eene levendige reactie voort te brengen; wanneer men bij atonische, gangraeneuse en kwaadaardige zweren een' krachtigen prikkel tracht uit te oefenen, eene krachtige ontsteking of goedaardige en overvloedige ettering te bewerken; en eindelijk, wanneer men uitwendige plaatselijke ziekten, welke zich op eene gunstige plaats bevinden, en heilzaam of critisch zijn, behoorlijk onderhouden en op de voorhandene plaats bepalen, gescheidene deelen door wondmaking van derzelver randen vereenigen, of abnormale cohaesie scheiden wil.

2) Meer of min *verwijderd* van het aangedane orgaan wendt men cauteria aan, wanneer het zieke deel diep en verborgen ligt, en men er derhalve niet bij kan; wanneer het lijden een inwendig edel orgaan betreft; verder wanneer men wil afleiden, en het er gevolgelijk op aankomt consensuele of antagonistische prikkeling te bewerkstelligen.

De cauteria verdeelt men in *brand-* en *bijtmiddelen* (*cauteria actualia et potentialia*). Onder *brandmiddelen* (*cauteria actualia*) verstaat men die cauteria, welke door eenen zeer hoogen graad van hitte werken, en de deelen, met welke zij in onmiddellijke aanraking komen, onmiddelijk verbranden en verkolen. *Bijtmiddelen* (*cauteria potentialia*) worden daarentegen zoodanige scheikundige zelfstandigheden genoemd, welke door hare corrosive kracht instaat zijn het weefsel van het dierlijke ligchaam te ontleden en te vernietigen.

Het *cauterium actuale* werkt volgens *Rust* plotselijk, krachtdadig en schokkend, droogt het deel uit, met hetwelk het in aanraking komt, en stelt alzoo eene drooge brandkorst daar. De werking der

brandmiddelen strekt zich in den oogenblik der aanwending gevolgelijk op de naburige, ja zelf op de verwijderste deelen uit, en alle de drie stelsels van het ligchaam worden in eene verhoogde werkdadigheid gesteld, de sphaera sensibilis, irritabilis en vegetativa te zamen aangetast. Door uitstrooming der warmtestof werken zij opwekkend en prikkelend, waardoor de ontsteking, welke in den omvang der gebrande plaats zich verre verspreid heeft, van hypersthenischen aard is De door dezelve gevormde brandkorst is, daar zij door plotselijke verkoling der organische deelen ontstaat, hard, droog en ongevoelig, wordt spoedig los en door de intredende ettering in korten tijd afgestooten. De door brandmiddelen veroorzaakte gangraena tast niet verder rond zich, maar is geheel en al beperkt tot de plaats, waarop zij aangewend werden. De zweer, welke na afvalling der korst achterblijft, biedt eene zuivere etterende vlakte aan, welker etter altijd goedaardig, zuiver plastisch en zeer overvloedig is. Daar zij zeer snel werken, is ook de pijn, die met derzelver aanwending verbonden is, ofschoon wel schokkend en doordringend, snel voorbijgaande, en derhalve ligter te dragen. Ook laten zij geene ontsierende likteekenen achter, daar zij geene groote en diep intastende vernietiging aanrigten. Eindelijk hebben zij nog het voordeel, dat zij niet door profuse ontlasting verzwakken.

De brandmiddelen vinden derzelver aanwending:

a) Bij *algemeene ziektetoestanden*, welke op onderdrukking of verandering der levenswerkdadigheid berusten, wanneer het alzoo op aankomt, door uitwendige prikkelende middelen tot eene snelle reactie aanleiding te geven, en wij opwekking en omstemming der vitale krachten willen veroorzaken. Daarom

1) bij *asthenische koortsen*, voornamelijk bij *febris putrida* en *typhus paralyticus;*

2) bij *krampachtige aandoeningen*, b. v. epilepsie, hydrophobie;

3) bij *onmagt* en *schijndood*.

b) Bij *plaatselijk lijden*, van hetwelk organische kwetsingen, een gezonken, verhoogd of verkeerd levensproces de oorzaken zijn, als:

1) bij *paralyses*, b. v. bij amaurosis, doofheid, blepharoptosis paralytica, obstipitas capitis, verlamming der bovenste en onderste ledematen;

2) bij *neuralgien en andere chronische pijnlijke aandoeningen*, voor-

namelijk bij ischias nervosa, hardnekkige, rheumatische en arthritische pijnen, enz.; bij *hersenlijden*, wanneer dit niet van organische gebreken uitgaat;

3) bij *relaxatie en atonie* der spieren en gewrichtsbanden, vandaar bij luxatio et subluxatio tonica, bij laxarthrus atonicus, enz.

4) bij *gewrichtsziekten*, zooals bij tumor albus, hydrarthrus, bij alle arthrocacen in het tweede en derde tijdperk;

5) bij zoogenaamde *koude abscessen* en bij *hydropische* afzettingen, zooals b. v. bij uitstorting van water in de ruggemergsholte, bij critische, metastatische en lymphatische abscessen;

6) bij *zweren*, hoofdzakelijk bij putride, atonische, scorbutische, fungeuse, carcinomateuse, gangraeneuse en fistuleuse zweren, bij sterke ichoreuse afscheiding, caries fungosa et superficialis, bij carbunculus malignus en gangraena nosocomialis. *Dupuytren* gebruikte het met nut bij fistula vesico-vaginalis, en *Rust* wendde na exstirpatie van den kanker het gloeijend ijzer op de versche wondvlakte aan, deels om alle welligt nog voorhandene vonken van den kanker te vernietigen, deels om omstemming en ontstekingachtige reactie van geheel anderen aard te voorschijn te roepen;

7) bij *woekerweefsels en parasietgewassen*, zooals bij polypen, wratten, condylomata en teleangiectasia, fungus in het antrum Highmori, bij kanker, enz.;

8) bij vergiftigde wonden, vooral bij gebetene wonden van dolle honden of andere woedene dieren, bij adderbeten en wonden, die door kankerichor, vergiftigde werktuigen of wapenen verontreinigd zijn;

9) bij bloedingen, waar de ligatuur onnoodig is of niet aangelegd kan worden. Zoo b. v. bij bloedingen uit de alveoli, het gehemelte, de arteria ranina, uit kleine vaten, bloedzuigersteken en fungeuse uitwassen, b. v. fungus haematodes; bij profuse parenchymateuse bloedingen, welke uit eene geheele vlakte ontstaan, na kunstbewerkingen aan de corpora cavernosa penis, bij bloeding uit het rectum na operatie van aarsfistels en wegneming van het ziekelijke rectum, enz;

10) bij longziekten; en

11) eindelijk heeft *Doniges* bij splijtingen van weeke deelen, voornamelijk bij palatum fissum, het gloeijend ijzer ter wondmaking van de randen der splijting aanbevolen.

Zeer dikwijls vormt men uit de gebrande plaats fontanellen, om de ettering langen tijd te onderhouden.

Tegenaanwijzingen zijn teedere kinderlijke leeftijd, hooge ouderdom, groote prikkelbaarheid van het ligchaam, algemeene ontstekingkoorts, plaatselijke ontsteking op de plaats, welke gecauteriseerd moet worden, de nabijheid van edele organen, en wanneer men door cauterium ontbinding en profuse secretie zou voortbrengen, enz.

De aanwending van het cauterium actuale is naar de zitplaats der ziekten verschillend; b. v. bij hersenlijden, tetanus, doofheid cauteriseert men in den nek of op den schedel, aan het voorste of achterste gedeelte der sutura sagittalis. Bij spondylarthrocace brandt men aan beide zijden der processus spinosi; bij schijndooden in den hartkuil; bij neuralgiën volgt men den loop der zenuwen, of cauteriseert, waar de pijn het hevigst is; bij hydrophobie brandt men de gebetene plaats, enz.

Om te cauteriseren wordt slechts hoofdzakelijk het gloeijend ijzer, *ferrum candens*, gebruikt, welks aanwending op veelvuldige wijze geschiedt.

1) *Objective branding* (cauterisatio objectiva), welke zich daardoor onderscheidt, dat het gloeijend ijzer niet met de oppervlakte van het ligchaam in aanraking komt, maar slechts op eenen afstand van 5 — 6 duim van hetzelve gehouden en bij zijne bekoeling allengs nader bij hetzelve gebragt wordt. De huid wordt rood, het deel zwelt op, er ontstaat eene levendige pijn, een aan ontsteking grenzend pathologisch proces, hetwelk de levenswerkdadigheid op de plaats van aanwending verhoogt en de metamorphose verbetert. Men verrigt deze cauterisatie met het witgloeijend ijzer, en wendt haar aan bij atonische, scrophuleuse en syphilitische zweren. Buitendien heeft men deze methode aanbevolen om den eersten graad van verbranding voort te brengen bij caries, bij atonie, relaxatie en verlamming van enkele spieren; bij gangraena nosocomialis, angina parotidea, en als rubifaciens en vesicans in alle die gevallen, dat epispastica zijn aangewezen, en spoedige hulp noodig is, derhalve de werking snel moet volgen.

2) Het vlugtig voeren van het gloeijend ijzer over de oppervlakte van eenig deel, *cauterisatio transcurrens*. Hiertoe gebruikt men eveneens een wit gloeijend ijzer. De daarmede gemaakte strepen

mogen zich slechts tot de epidermis bepalen. Hoe dikker de huid en hoe aanmerkelijker en hardnekkiger het kwaad is, des te krachtiger laat men het gloeijend ijzer inwerken; doch men moet zich hoeden, het aan deszelfs achterste einde dieper dan aan het voorste in te drukken, omdat men anders ligt de epidermis kan afscheuren. Gewoonlijk brandt men 2 — 5 strepen te gelijk, welke parallel loopen en 1 — 3 duim van elkander verwijderd zijn moeten, opdat tusschen dezelve gezonde huidbruggen blijven, van welke later granulatie en cicatrisatie kunnen uitgaan. Bij neuralgiae en paralyses trekt men de strepen langs den loop der zenuwen, bij spierverslapping langs de ligging der geatoniseerde spier, en bij gewrichtsziekten, voornamelijk bij arthrocace, rondom het zieke gewricht. Bij coxarthrocace trekt men vier tot vijf niet digt bij elkander liggende strepen over de bil; bij omarthrocace 3 — 4 rondom het schoudergewricht; bij gonarthrocace aan beide zijden der knieschijf 2 — 3 benedenwaarts loopende strepen, en bij spondylarthrocace aan elke zijde van de processus spinosi vertebrarum eene streep van 5 — 6 duim lengte. Op gelijke wijze brandt men met het gloeijend ijzer in de overige gewrichtsziekten, namelijk bij hydrarthrus, fungus articulorum, enz. Waar men ter dienste der vereeniging van gescheidene deelen alléén eene wondvlakte wil voortbrengen, raakt men met het gloeijend ijzer zacht en vlugtig de randen der splijting aan.

3) *Nadrukkelijk opdrukken van het gloeijend ijzer*, *cauterisatio inhaerens.* Een witgloeijend ijzer wordt krachtig opgedrukt en langeren tijd met het deel in aanraking gehouden.

Men gebruikt deze wijze:

a) bij *vorming van fontanellen*, wanneer men het witgloeijend ijzer 5 — 10 seconden onder kleine omdraaijingen laat inwerken, en het wegneemt, zoodra de huid doorgebrand is. *Rudolph* wendt het ijzer op die wijze aan, dat hij het afwisselend opplaatst en wegtrekt, en deze handgreep zoo dikwijls herhaalt, totdat de weeke deelen vernietigd zijn. Met deze methode komt de *cauterisation par points* overeen, welke door de Franschen bewerkstelligd wordt, en daarin bestaat, dat men verscheidene malen en op min of meer groote afstanden de gloeijende spits van het kegelvormige ijzer zoolang en zoo krachtig op de huid aanwendt, dat derzelver gehcele

dikte gecauteriseerd wordt. Deze methode zou aangewezen zijn bij onpijnlijke tumores albi van grooten omvang, waar het streepbranden niet helpt, en bij zoodanige abscessen, welke zich bij slappe voorwerpen in het verloop der lymphatische vaten bijna zonder ontsteking allengs vormen, en ligt in kwaadaardige zweren overgaan.

b) *Om in holten te cauteriseren.* Cauteriseert men b. v. in de mondholte, dan drukt men met eenen mondspadel de tong met de linkerhand naar beneden, terwijl men met de regter opereert, of laat door eenen helper de tong met den spadel nederdrukken, en wendt dan het met beide handen gevatte ijzer aan.

c) Tot *stilling van bloedingen* wordt het witgloeijend ijzer eenigen tijd op de plaats gedrukt, en vervolgens, wanneer de brandkorst gevormd is, draaijend weggenomen.

d) *Ter vernietiging van vijandige stoffen en woekerweefsels.* Bij vergiftigde wonden moeten alle punten aangeraakt, krachtig en diep ingebrand worden; evenzoo bij kankerachtige ontaardingen en zweren, woekerweefsels, sarcomata, steatomata, polypi, enz., voornamelijk in de neusholte en bovenkaaksboezem, cauteriseert men met eenen witgloeijenden troisquart, welken men zoo in de zelfstandigheid van het woekerweefsel instoot, dat de grootste doormeter van hetzelve getroffen wordt. Teleangiektasia verwoest men door aanraking met het knopvormige ijzer.

e) *Om het huidbedeksel door te branden en holten en abscessen te openen.* Hiertoe bedient men zich óf van eenen gloeijenden troisquart, óf neemt men het prismatische, cilindrische of conische ijzer.

Naar het verschil van het te scheidene deel en naar het doel der kunstbewerking is ook de vorm van het ijzer verschillend, doch de gebruikelijkste zijn het prismatische ijzer van *Rust*, het cilindrische ijzer van *Roux*, het kegelvormige, knopvormige, dolk- of troisquartvormige ijzer.

Tot de cauteria actualia behoort ook het branden van moxae (zie dit artikel) en het branden met *kokend water.* Dit wendt men aan, waar spoedige hulp noodig is, en men een epispastisch middel behoeft, zooals b. v. bij asphyxie, apoplexie, bij verongelukten, enz. Wil men blaren vormen, dan legt men 6—8 voudig gevouwen kompressen, welke in heet water gedompeld zijn, eenige minuten lang op de plaats; wil men de huid slechts rood maken, dan legt

men eene in warm water gedoopte spons op dezelve. *Rust* beveelt inspuitingen van kokend water aan bij fistuleuse zweren en lymphatische abscessen, terwijl hij de laatstgenoemde door middel van eenen troisquart aan de laagste plaats opent, ontlast, en door de buis vervolgens het heete water inspuit, hetwelk hij na eenige seconden wederom laat uitvloeijen.

Met *heete waterdampen* cauteriseert men bij arthrocace en andere gewrichtsziekten.

Met *kokende olie.* Deze wordt in fistuleuse zweren ingespoten, ten einde eene adhaesive ontsteking en aaneenkleving te veroorzaken.

Met *gloeijend heet en vloeibaar gemaakt lood*, *hars*, *zwavel*, *brandende spiritus en aethers;* deze werken heviger en sneller dan kokend water, en worden als epispastica in plotselijk levensgevaar, bij verongelukten, gestikten, drenkelingen, gehangenen, apoplectischen, asphyctischen, enz. aangewend. Men giet een weinig spiritus of naphtha op de huid, waar men wil branden, en steekt dit met eenen brandenden fidibus aan. Ook kan men hiertoe vloeipapier gebruiken, dat met wijngeest bevochtigd is.

Het cauterium potentiale oefent langzaam en allengs zijne werking uit, ontleedt de organische deelen, en brengt derhalve gangraena humida, eene weeke en geleiachtige korst te weeg. De indruk, welken het op het organismus maakt, is niet zoo krachtig, levendig en schokkend, als bij brandmiddelen, en deszelfs werking beperkt zich meer op de daarmede in aanraking gebragte plaats, en deelt zich niet zoo ligt aan het geheele organismus mede. Dewijl het door chemische oplossing der organisatie de vitaliteit lager stemt, heeft de opvolgende onsteking meer een asthenisch karakter, weshalve ook de korst slechts langzaam wordt afgestooten. De door cauteria potentialia voortgebragte gangraena tast ligt onder begunstigende omstandigheden rondom zich, en verspreidt zich dikwijls verder dan wij het wenschen, en de opvolgende ettering treedt wegens de voorhandene asthenische ontsteking eveneens slechts langzaam in, en is meer ichoreus. De pijn is wel matig, doch wegens de langzamere werking meer aanhoudend, en derhalve onverdragelijker en gevoeliger; zij laten een misvormend litteeken achter, en wegens het grooter sapverlies, dat zij veroorzaken, verzwakken zij ook meer dan het cauterium actuale.

Tot deze middelen behooren lapis infernalis, mercurius sublimatus corrosivus, praecipitatus ruber, liquor Bellostii, sulphas cupri, acetas cupri, arsenicum album, murias zinci, butyrum antimonii, tartarus emeticus, lapis causticus chirurgorum, soda caustica, ammonia caustica, de geconcentreerde mineraalzuren, calx viva, alumen ustum (zie de daarop betrekkelijke artikels).

Men kan de bijtmiddelen bijna overal aanwenden, waar de brandmiddelen aangewezen zijn. Zij verdienen boven de brandmiddelen alleen daar de voorkeur, waar men dieper en in alle punten wil indringen, waar men niet zoo sterk wil prikkelen, voornamelijk de vegetatie niet zeer opwekken, waar men meer eene chemische ontleding en vernietiging, dan wel omstemming der deelen wil bewerken, waar het meer om eene extensive dan intensive intasting te doen is, en eindelijk, waar men meer eene quantitative dan qualitative werking beoogt; waarom zij derhalve vooral in die gevallen passen, waarin eene materiële afleiding noodig is. Men bedient zich verder ook van dezelve, wanneer de localiteit en de zitplaats van het gebrek de aanwending der brandmiddelen niet toelaten, en wanneer de lijder eenen onoverwinnelijken afkeer van deze heeft. Eenen bijzonderen roem hebben zij zich verworven:

1) Bij vele *oogziekten*, zooals b. v. chronische ophthalmiën, granulatie der conjunctiva palpebrarum, vlekken, verduistering en zweren der cornea, bij distichiasis, mydriasis en sluiting der pupil, staphyloma, prolapsus iridis, ectropium, amaurosis en cataracta.

2) Bij vele *huidziekten*, vooral bij hardnekkige en voortknagende herpes, bij naevus maternus, ephelides en zona.

3) Bij *woekerweefsels*, polypen, condylomata, wratten, sarcomata, fungeuse uitwassen in holten en sommige tumores cystici, namelijk bij hygroma, atheroma en meliceris.

4) Bij *koude abscessen*, lymphatische gezwellen en wateraanzamelingen in holten, hoofdzakelijk bij hydrocele.

5) Bij fungeuse, calleuse, atonische, carieuse, herpetische en fistuleuse zweren, alsmede bij dezulke, welke eenen zeer ontaarden grond hebben.

6) Bij vernaauwingen der pisbuis, bij vergiftigde wonden, bij pustula maligna, angina grangraenosa, bij kanker van het aangezigt en de lippen, bij pseudarthrose, bij nadruiper, bij ziekten

van den geest en bij bloedingen.

Tegen aangewezen zijn zij bij algemeene dyscrasie, zooals b. v. bij scorbuut, febris putrida; bij groote zwakte en colliquativen toestand, wanneer men elk sapverlies te vermijden heeft, en wanneer door het vervloeijen van het bijtmiddel de naburige deelen beleedigd kunnen worden, en eene grootere verwonding zou kunnen volgen, dan men beoogt.

De wijze van aanwending, behandeling, enz. der cauteria zie men in de handboeken der Chirurgie (*Chelius*, *Rust*).

Centaurium, *duizendguldenkruid*, van *Gentiana centaurium L.*, eene eenjarige plant, welke op sommige weiden, langs wegen en zoomen van akkers in geheel Europa groeit.

Officineel zijn de geheel reukelooze, doch zeer bittere bladeren, *herba florida seu summitates centaurii minoris*, welke in den bloeitijd verzameld worden. Zij bevatten bittere extractiefstof en eene eigendommelijke, bittere, kristallijne stof (*centaurine*), enz.

Men gebruikt de herba centaurii als een verdeelend, opwekkend middel bij onzuivere zweren, chronische huidziekten, vooral tinea capitis, om luizen te dooden (het versch uitgeperste sap). De olie aan water gebonden (solutio fermentolei) als inwrijving tegen hoofdpijn, jicht, rheumatismus, koude gezwellen, tetanus, hardhoorigheid en oogzwakte.

De herba gebruikt men uitwendig in infusie.

Cera, *was*, van *Apis mellifica*, *honigbij*.

Het gewone bijenwas, hetwelk uit de bijenkorven door uitsmelten met water verkregen wordt, heeft eenen eigendommelijken reuk, is geel in verschillende schakeringen, en heet *geel was*, *cera flava s. citrina*. Door zonlicht of mineraalzuren gebleekt, waardoor het harder wordt, en deszelfs eigendommelijken reuk verliest, heet het *wit was*, *cera alba*. Het was behoort tot de harde vetsoorten. Voor geneeskundig gebruik neemt men vooral het geel was; het wit dient, wegens zijne meerdere vastheid, voor pleisters en zalven als toevoegsel.

Men gebruikt het om de tepels van vrouwen zacht te houden en tegen drukking der kleeding te beveiligen (tepeldeksels). Bij exteroogen, om de drukking op dezelve te verminderen. Ter beveiliging van den jongen, zich vormenden nagel, waar de nagel door ettering

enz. verloren ging. Een dun plaatje was wordt over de geheele nagelvlakte vastgekleefd. Om holle tanden mede op te vullen, ten einde lucht en onreinheden te weren; ter stilling van plaatselijke bloedingen op de opene vaten gelegd en met drukking verbonden, b. v. bij bloedingen uit de alveoli. *Sandtmann* en *Fricke* gebruiken het, om het in diepe langdurige zweren te gieten en daardoor genezing te bereiken. Het was wordt gesmolten en dan weder zoover bekoeld, dat het nog vloeijende blijft. Het in de zweer vastgeworden was blijft zoolang liggen, totdat het van zelfs door de ettering wordt losgestooten, waarop men deze behandeling herhaalt. Na langeren of korteren tijd wordt de zweer zuiver, ontstaat er goede granulatie en grijpt de genezing snel plaats.

Als berookingsmiddel bij teringlijders. Ter bereiding van pessaria, enz.

Oleum cerae. Eene olie, welke door drooge destillatie uit het geel, was met toevoeging van ongebluschten kalk, en door herhaalde rectificatie der aanvankelijk boterachtige zelfstandigheid (*Butyrum cerae*) verkregen wordt. Men gebruikt dezelve als verdeelend en opdroogend middel bij gebarstene en ontvelde tepels, gebarstene lippen, pijnlijke haemorrhoides, bij oppervlakkige wonden, om deze zacht en vochtig te houden, dezelve tegen lucht en uitwendige invloeden te beveiligen, bij pijnlijke zweren, welke zich in eenen geprikkelden toestand bevinden, en, om het vastkleven van het pluksel te verhinderen, bij verbrandingen. Verder bij verwondingen van pezen en zenuwen, bij onzuivere wonden, vorstbuilen, ganglia, contracturen. *Moll* gebruikt dezelve met het beste gevolg, wanneer in het aangezigt door kneuzing kleine vlekken onstaan, ten einde door opwekking der vormingsdrift de sugillatie zoo snel mogelijk te verwijderen, hetgeen met dit middel telkens gelukte, en slechts bij prikkelbare individu's dikwijls een erythema achterlaat, dat spoedig verdwijnt. Ter bevordering der ettering wordt zij dik, ter genezing van wonden zonder ettering dun opgestreken.

Unguentum cereum, *ceratum simplex*, uit 5 dl. olijfolie en 2 dl. wit was bereid.

Deze is de eenvoudigste zalf voor een prikkelloos, weekmakend of bedekkend verband bij verbrandingen, ontvelde plaatsen, eenvoudige wonden en zweren, en om in te smeren bij kloven der lippen,

borsten en handen. Een mengel uit 1 dl. wit was en 2 dl. ol. amygd. dulc. beveelt *Hymli* als een goed excipiens aan bij de zamenstelling van oogzalven.

Charta per ceram tracta, *waspapier*, wordt gebruikt om ontvelde huidplaatsen mede te bedekken en fontanellen te verbinden.

Pannus ceratus s. *sparadrap*, *wastaf.* Taf, overtrokken met een mengsel, dat door zamensmelten van 6 onc. was en 1 onc. olijfolie bereid is, Het gewast taf, hetwelk buigzamer (souple), gemakkelijker te dragen en in het algemeen beter dan het gewast linnen is, wordt als zacht prikkelend middel, dat de huiduitwaseming bevordert en voor de buitenlucht beveiligt, aangewend, voornamelijk bij arthritische en rheumatische aandoeningen, ter uitlokking van onderdrukt voetzweet, ter verdeeling van waterige en andere gezwellen, als verband voor de door cortex mezerei opengetrokken huidplaatsen; buitendien als eenvoudig reinheidsmiddel, terwijl men het lijdende deel daarin hult en daardoor het verband, de kleederen en het bed droog tracht te houden, bij grangraena humida, bij kankerzweren, sterk etterende wonden en zweren.

Linteum ceratum, *wasdoek of gewast linnen.* Men gebruikt het als het wastaf. Ook legt men een stuk wasdoek over wieken, welke met vloeibare middelen doortrokken zijn, over fomenta en cataplasmata, welke dan lang vochtig en warm blijven. Eindelijk ook ter beveiliging der bedden, wanneer vloeistoffen van de lijdende deelen afvloeijen, b. v. bij beenbreuken.

Cereoli simplices s. *exploratorii*, *eenvoudige waskaarsjes of bougies*, vervaardigd uit linnen reepen met hetzelfde mengsel, als ter bereiding van het gewast taf gebruikt wordt. Deze eenvoudige waskaarsjes zijn 8—12 duim lang, van verschillende dikte, moeten volkomen rond, vast, glad en zeer vlak zijn. Men gebruikt ze hoofdzakelijk als verwijdingsmiddel en plaatselijk prikkelend middel bij vernaauwingen, vleeschuitwassen, zweren, om door derzelver mechanischen prikkel eenen ontijdig onderdrukten druiper wederom aan den gang te brengen, om eene gevaarlijke bloeding uit de urethra te stillen, bij pisopstopping door mechanische hinderpalen, om bij deze voor den catheter eenen weg in de blaas te banen, en om geneesmiddelen in de pisbuis aan te wenden.

℞ Cerae flavae,
Sevi vervecini aa unc. j,
misce, fiat cum
Succo pomorum renetiorum q. s. ceratum.

D. S. Voor uitwendig gebruik. Bij zogklonters.

G. A. Richter.

Ceratum, *waszalf* en *waspleister*, noemt men een mengsel in zalf of pleistervorm, dat was bevat, en voor uitwendig gebruik bestemd is. De bestanddeelen der cerata worden meestal door zacht zamensmelten met elkander verbonden en in platte vormen uitgegoten. Bij het gebruik smeert men ze op het lijdende deel, of wrijft ze, zoo zij eene zalfconsistentie hebben, in dezelve in, of strijkt ze als pleister op linnen of leder, of smelt ze en trekt er linnen door (*sparadrapa*).

Ceratum cicatrisans s. *epaloticum*. Deze naam wordt aan verscheidene ceraten en pleisters gegeven, welke opdroogende en zamentrekkende bestanddeelen bevatten, b. v. loodoxyde en loodzouten. De witte kwikpraecipitaat, in zalfvorm aangewend, zou onder sommige omstandigheden eene goede likteekenvorming bewerken.

Cerevisia, *bier*, is een gegist en door hop gekruid afkooksel van gerst (of andere granen), in welke men vooraf het kiemingsproces heeft aan den gang gebragt en door de hierdoor ontstane scheikundige verandering van derzelver bestanddeelen tot spiritueuse gisting voorbereid heeft. Het bier bevat de slijmige deelen der graansoorten, waaruit het bereid wordt, tevens met spiritueuse vereenigd. Men gebruikt het als een weekmakend, verdeelend en pijnstillend huismiddel, tegen ontsteking der borsten door zogklonters en andere pijnlijke ontstekingen. Men verwarmt het, smelt er een weinig ongezouten boter in en maakt dan omslagen daarmede. Met karwei gekookt en warm opgelegd, wordt het tegen kolijk gebruikt. Gewoon bier op heete zandsteenen gegoten wordt als volksmiddel tegen aangezigtroos gebruikt. Bier, tot extractdikte ingekookt, toont zich tegen oude, vooral scorbutische, onzuivere zweren werkzaam, en zou zelfs bij kankerzweren de ettering eenigermate verbeteren en de pijnen verzachten.

Faeces, fermentum cerevisiae, *biergist*, gebruiken Engelsche artsen, met havermeel zamengeroerd, als cataplasma ge-

durende het onstaan van gangraena, of bij reeds werkelijk gangraeneuse deelen, voornamelijk bij gangraena nosocomialis, met goed gevolg. *Barras* beveelt omslagen van biergist en havergrutten op den buik aan bij putriden typhus, en Dr. *Finck* bij scorbuut uitwendig als omslagen en inwendig alle twee uren eenen eetlepel vol, als een zeer krachtig middel. Wegens haar gehalte koolstofzuur wordt zij bij putride, gangraeneuse, scorbutische, atonische en carcinomateuse zweren, verbrandingen en ontvellingen in den vorm van omslagen gebruikt. *Sundelin* beveelt ter behandeling van grangraeneuse zweren een mengsel aan van gelijke deelen biergist en ruwen honig met de noodige hoeveelheid roggemeel.

Cetaceum, *sperma s. album ceti*, *adipocera cetosa*, *ambra alba*, *walschot*, van *Physeter macrocephalus L.*, in de zeeën van alle climaten, doch voornamelijk in den zuidelijken oceaan, in welks achterhoofd het zich in twee groote holten, dikwijls tot 50 centenaars gewigt, bevindt. Bij het leven van het dier is het walschot eene melkwitte tranige vloeistof, welke na den dood tot eene halfdoorschijnende en broze talk vast wordt. Ten gebruike moet het gewasschen, gefiltreerd en vervolgens met eene slappe loog behandeld worden, waarop men het uitperst en droogt, wanneer het eene glanzig witte vaste, breukige en kristallijnbladerige zelfstandigheid daarstelt.

Het walschot is een zeer fijn vet en dient als toevoegsel voor verschillende weekmakende zalven en pleisters. Het werkt zeer verzachtend, weekmakend, vermindert de irritatie, en wordt daarom bij ontvellingen, voornamelijk tegen gebarstene, ontvelde lippen, neus, handen, tepels, bij pijnlijke haemorrhoides, enz., aangewend. Bij groote neiging der huid tot uitslagen doet de volgende zalf goede diensten:

℞ Spermat. ceti unc. ij,
liq. leni calore adde:
Medull. ossium bubul. dr. j,
Olei olivar.,
Mell. aa unc. β,
Camphor. ras. dr. β.

M. f. unguent.

Ceratum cetacei album, *ceratum labiale album*, *emplastrum spermatis ceti s. cetacei*, bereid door zamensmelten van eene

once walschot, twee once wit was en vijf once olijfolie.

Sundelin vond het zeer werkzaam ter weekmaking en verdeeling van gezwellen in de borsten en tegen zogklonters met kamfer verbonden (scr. β op de once), doch vooral ter verdeeling van het zog na het spenen. Men snijdt uit zacht linnen ronde lappen van de grootte der borsten, met openingen voor de tepels voorzien, en trekt deze door het bij zachte warmte gesmolten ceratum. Ook vond hij hetzelve, doch zonder kamfer, zeer werkzaam bij eene uiterst gevoelige, pijnlijke huid, welke geen vet, zalf noch vochtigheid verdraagt, vooral van arthritici. Verder gebruikt men het bij ontvellingen, ligte verbrandingen, beginnend doorliggen, bij ruwheid en bersten der huid.

Ceratum cetacei rubrum, *ceratum labiale rubrum*, bereid uit $1\frac{1}{2}$ once amandelolie, 1 once wit was, 1 dr. walschot, welke in eene pan gesmolten, met alcannawortel rood gekleurd en na het doorgieten met 20 dropp. oleum caryophyllorum vermengd worden. Men bestrijkt daarmede gebarstene en ontvelde lippen of tepels, en ook wel andere huidplaatsen, meestal met het doel, dezelve een zacht beschuttend overtreksel te geven.

Chamomilla, van *Matricaria chamomilla L.*, *Kamille moederkruid*, door bijkans geheel Europa op akkers, bebouwde en woeste plaatsen en vochtige weiden. Officineel zijn de *kamilbloemen*, *flores chamomillae vulgaris.* Zij bevatten eene donkerblaauwe, bijna ondoorschijnende, dikvloeibare, aetherische olie in geringe hoeveelheid, bittere extractiefstof met gom en een weinig hars, acetas en murias potassae, enz.

Men gebruikt dezelve als een zacht prikkelend, verdeelend, pijn- en krampstillend middel, dat de vormingsdrift aanwakkert, de granulatie bevordert en het bederf tegengaat. Men gebruikt ze daarom bij putride, fistuleuse, carcinomateuse, carieuse, fungeuse zweren, ozoena, bij gangraena, panaritium, om harde, pijnlijke ettergezwellen rijp te maken. In kruidenkussentjes bij rheumatische, erysipelateuse, oedemateuse zwellingen en ontstekingen, kliergezwellen, tandpijn, oorpijn, rheumatisch-catarrhale oogontsteking. In gorgeldranken bij ziekten van den mond, b. v. angina uit zwakte, verslapping der uvula, ontsteking der tonsillae, enz. In omslagen bij meteorismus, valsche weeën en krampachtige naweeën; als klisteer bij me-

teorismus, beklemde breuken (ook als omslag), tenesmus, obstructie en andere ziekten van den buik; als bad bij chronische huidziekten door stramheid of zwakte der huid, bij krampen, beenzweren, caries, enz.

Men gebruikt de flores chamomillae in substantie in kruidenkussens, kruidenkappen (*cucuphae*) (*Horn* beveelt bij sopor, asthenische aandoeningen der hersenen, bij hoofdwonden, voornamelijk hersenschudding, een mengsel aan van 3 onc. kamillen, pepermunt, wijnruit, kalmoes en 6 dr. kamfer). De oude onzuivere zweren worden met een sterk aftreksel van kamillen verbonden; doelmatig is het dezelve in den tusschentijd der verbanden met een laauw aftreksel, waarbij men een weinig wijn of wijngeest voegt, bestendig vochtig te houden. Om warme omslagen op den buik spoedig daar te stellen, heeft men in *Lijfland* eenen kleinen, met kamillen gevulden zak gereed. Wil men van den omslag gebruik maken, dan begiet men het zakje met spiritus, zoodat de kamillen daarmede doortrokken worden, steekt vervolgens den spiritus aan den zak met een licht aan, en nadat de vlam gebluscht is, legt men den zak op de maagstreek.

Voor omslagen neemt men 4—6 lood, voor klisteren 2 lood, voor baden $\frac{1}{2}$—1 pd. Het aftreksel van $\frac{1}{2}$—1 once op 6 once dient als toving, verbandwater, inspuiting en gorgeldrank.

Oleum chamomillae aethereum, wordt uit de bloemen door destillatie bereid. Men gebruikt het als inwrijving bij eclampsie der kinderen, bij hysterische onmagt. *Krause* liet het hier droppelsgewijs op zich zelve of met gelijke of dubbele deelen azijnaether op de borst, den hals of in het aangezigt inwrijven.

Oleum chamomillae coctum seu infusum, wordt door koken der kamilbloemen met olijfolie bereid en bevat een weinig aetherische olie. Deze olie wordt gebruikt als inwrijving bij kolijk, beklemde breuken, klierverhardingen, wormen, enz.; bij inspuitingen, klisteren.

Oleum chamomillae terebinthinatum, door destillatie van 12 once terpentijnolie en 60 pd. kamillen bereid. Deze olie ziet er lichtblaauw uit, en werkt door het terpentijngehalte zeer krachtig verdeelend,

Extractum chamomillae, is zonder eenige aetherische olie,

en werkt dus slechts als tonisch middel. Bij voorkeur gebruikt men het met nut als voermiddel voor verschillende verbandmiddelen ter opwekking en versterking der plaatselijke metamorphose, vooral om de regelmatige granulatie te ondersteunen; bij etterende vlakten en zweren, vooral bij caries en panaritium. *Kollenbusch* was de eerste, die het zoowel in- als uitwendig tegen verouderde zweren, vooral der onderste ledematen, bij fistels, scrophuleuse en carcinomateuse zweren aanbeval. *Tode* gebruikte het in verbinding met acidum succinicum. *Rauch* gebruikte het, in kalkwater opgelost, voor inspuitingen, met goed gevolg, bij scherpe, kwalijk riekende uitvloeijing uit de ooren.

Inwendig geeft men het 10—30 gr. in oplossing of pillenvorm, uitwendig in oplossing of op pluksel gestreken en op de zweer gelegd.

(De *flores chamomillae romanae*, van *Anthemis nobilis L.*, worden als versterkend toevoegsel bij aromatische kruiden, omslagen, enz. gebruikt.)

℞ Ol. chamomill. unc. ß,
Bals. peruvian. dr. j,
—— sulphur. terebinth.,
Olei succin. rectif.,
Tinct. asae foetid.,
—— castorei aa gtt. xij.

M. S. Oordroppels. Tegen chronische otitis en doofheid uit zwakte van het gehoororgaan.

Montmahou.

℞ Infusi flor. chamom. libr. j,
Aquae Goulardi dr. vj — unc. j,
Tinct. opii simpl. dr. iij.

M. S. Om om te slaan. Tegen chronische erysipelas vesiculosum, voornamelijk der ledematen. *Rust.*

Charta auri foliati, *goudslagersvlies.* Het toebereid lamsvlies of weivliesovertreksel der dikke darmen van grootere dieren, tusschen hetwelk de goudslagers het bladgoud slaan. Men gebruikt hetzelve ter vereeniging van kleine huidwonden, slagaderwonden, en ter bedekking van ontvellingen. Vóór derzelver aanwending moet de omtrek der verwonde plaats bevochtigd en vervolgens het vliesje droog opgelegd worden.

Charta bibula. Het *vloeipapier* is een bloedstillend middel bij bloedingen uit arteriën van middelbare grootte. Vóór het gebruik moet het gekaauwd worden, om hetzelve eenen hoogeren graad van vormbaarheid en tevens meerdere vastheid te geven; vervolgens geeft men het den vorm van kogels, legt ze op de bloedende plaats en wendt tevens eene doelmatige drukking aan. Op deze wijze gebruikt men het bij bloedingen na het trekken van tanden.

Charta chinensis, *chineesch zijden papier*, zou zich bij groote pijnlijke ontvellingen, vooral bij de door waterzucht tot bersten uitgezette huidplaatsen, zelfs dan nog pijnstillend getoond hebben, wanneer reeds gangraena dreigde te ontstaan. De deelen worden vooraf met poeder bestrooid en dan het papier daarover gelegd.

Charta conglutinata, *bordpapier*, wordt sedert *Ambrosius Paraeus* voor de bereiding van spalken gebruikt. Deze hebben boven andere het voordeel, dat men ze bij de aanwending telkens naar de lengte en dikte van het gekwetste deel kan snijden, en dat zij wegens hare buigzaamheid zich naar het deel voegen, zonder hetzelve in het minst te drukken. Zij hebben echter ook het nadeel, dat zij door de vochtigheid derzelver vermogen, om de bewegelijkheid van het gebroken lid genoegzaam tegen te gaan, verliezen. Bij gecompliceerde beenbreuken zijn zij om deze reden volstrekt niet bruikbaar.

Vóór derzelver aanwending dompelt men ze in water, en legt op elke zijde van het lid eene spalk aan. Wanneer zij droog zijn geworden, omgeven zij het lid als een foudraal. Om het weekworden dezer spalken door vochtigheid te verhoeden, heeft men ze in den laatsten tijd in olie gekookt en vervolgens met een vernis overtrokken.

Volgens den raad van *Dieffenbach* haalt men ze vóór het gebruik door een dun stijfsel, legt ze dan zonder eenige inwikkeling om het zieke lid en bevestigt ze door middel van een windsel, welke eveneens in deze vloeistof gedompeld is. Dit verband voegt zich geheel en al naar het zieke lid, drukt niet, maakt geene ontvellingen (?), en kan, hetgeen een groot voordeel is, zeer langen tijd liggen zonder zijne vastheid te verliezen.

De *spalken van Sharp* worden eveneens uit bordpapier, dat zamengelijmd wordt, bereid.

Charta epistolaris, *postpapier*, wordt ter bedekking van ont-

velde huidplaatsen, nadat men het vooraf met wijngeest, met water verdund, doortrokken heeft, gebruikt. Als volksmiddel wordt het, met korenbrandewijn bevochtigde, postpapier op ontvelde plaatsen van het scheenbeen gelegd, waar het ook niet ligt eene ettering en verzwering toelaat. Bij kleine zweren aan het scheenbeen kan men bij personen, die geene pleister verdragen kunnen, bloot met speeksel bevochtigd papier opleggen.

Charta maculatoria. *Misdruk* gebruikt men als opdroogend en bedekkend middel bij groote vlakke wonden en zweren, in stede van de gewone kompressen en grove wieken. *Arnemann* liet het wegens deszelfs groote goedkoopheid bij arme lijders gebruiken, doch vond spoedig het gebruik zoo zuiver en doelmatig, dat hij het bij al zijne lijders invoerde. *Dieffenbach* beschouwt het misdruk als een zeer bruikbaar surrogaat voor het gladde pluksel, daar het in geval van nood zeer goed met zalven bestreken en op vlakke zweren en wonden gelegd kan worden.

Charta metae sacchari coerulea. Het *blaauwe suikerpapier* wordt tegen erysipelateuse ontstekingen der huid gebruikt, terwijl men het met krijt, kamfer, loodwit, enz. bestrijkt. Men legt het zoo om het zieke deel, dat volstrekt geene lucht daarbij kan komen.

Chelidonium, van *Chelidonium majus L.*, *stinkende gouwe*, eene in geheel Europa als onkruid langs muren, mestputten en heggen groeijende plant. Men gebruikt daarvan het *kruid* en den *wortel*, *herba et radix chelidonii majoris.*

Het versch uitgeperste sap dezer plant bewerkt, aanhoudend met eene plaats der opperhuid in aanraking gebragt, ontsteking, pijn, roodheid, een gevoel van verstijving en afsterving, weshalve men het als roodmakend middel kan gebruiken. Verder gebruikt men het versch uitgeperste, of het ingedikte sap met water verdund of met vet tot zalf gemaakt, als verband voor slappe, slecht etterende, scrophuleuse, syphilitische en verouderde zweren, vlakke huidzweren, herpes, psora, verrucae, condylomata (het versche uitgeperste sap). Tegen oedema pedum, koude gezwellen, slecht etterende zweren en tegen klierverhardingen kan men ook de versche bladeren als omslag gebruiken. *Voigtel* genas door aanhoudend bevochtigen met het versch uitgeperste sap eene groote vijgwrat aan de groote schaamlippen.

Dioscorides gebruikte het sap bij zwakte van het gezigt; *Hildanus* wendde hetzelve, of het verdunde extract, tegen pannus oculi en maculae corneae aan. Dr. *Jagielsky* geeft aan hetzelve bij dit gebrek boven alle andere middelen de voorkeur. Volgens hem snijdt men een stukje van den steel der versche plant af, drukt het tusschen de vingers, en brengt het te voorschijn tredende sap op de cornea, waarop de conjunctiva scleroticae zich sterk rood kleurt, doch de vlekken allengs verdwijnen. Evenéens gebruikt men hetzelve ook bij ulcera corneae, chronische blepharophthalmia glandulosa, cataract, enz.

℞ Succ. chelidonii recent. express. q. v.
Balsam. peruvian. gtt. nonnullas.

M. D. S. Om op maculae corneae te strijken. *Riverius.*

China, van de verschillende *Cinchona-soorten*, boomen, welke in Zuid-Amerika, en voornamelijk in Mexico en Peru inlandsch zijn. Gebruikelijk is de *schors*, *cortex chinae s. peruvianus*, *febrifugus*, *kinabast*. In den handel en tot officineel gebruik komen verschillende soorten van kina voor: deels echte, welke namelijk van Cinchona afstammen, deels valsche, welke niet van Cinchona, maar van Exostemma en andere afstammen, en vooral van Suriname en de West-Indische eilanden, alsmede ook uit Brazilië komen.

De gebruikelijkste echte kinasoorten zijn de volgende:

a) *Cortex chinae fuscus*, *cortex peruvianus fuscus*, van *Cinchona condaminea*.

b) *Cortex chinae regius*, *cortex peruvianus regius* van *Cinchona lancifolia*.

c) *Cortex chinae ruber*, *cortex peruvianus ruber*, van *Cinchona angustifolia*.

De voornaamste, werkzame bestanddeelen der kina zijn twee alcaloiden: *chinine* en *cinchonine*, waarvan het eerste vooral in den cortex chinae regius, het andere in den cortex chinae fuscus voorkomt; beide, chinine en cinchonine, komen in bijkans gelijke hoeveelheid in den cortex chinae ruber voor.

De kina is onder alle balsamisch-tonische middelen het sterkste. Zij werkt uitstekend antiseptisch en etter verbeterend, terwijl zij vooral de vaatwerkdadigheid verhoogt en het zenuwleven ondersteunt. Men gebruikt dezelve daarom bij gangraena, carbunculus, wanneer

men wieken met een kina-afkooksel, bij hetwelk men spiritus camphorae, oleum terebinthinae, essentia myrrhae voegt, bevochtigt en oplegt; bij grangraena humida brengt men in gemaakte insnijdingen of op de gangraeneuse vlakte kinapoeder, met kamfer, myrrhe, kalmoes, kamillen, arnica vermengd, of ook wel met terpentijnolie bevochtigd. Wordt de huid van een geheel lid wankleurig, opgeheven, dreigt zij in gangraena over te gaan, komen er zelfs gangraeneuse blaren te voorschijn, dan maakt men herhaalde stovingen met een afkooksel van kina met kamillen, scordium, salie, wijnruit, arnica en spiritus camphorae, of brengt het deel in een dusdanig bad (*Richter*). Bij grangraeneuse keelontsteking gebruikt men het afkooksel als gorgeldrank. Scrophuleuse, scorbutische, oude syphilitische, tot gangraena geneigde zweren verdragen de kina regt goed. Zij verbetert hier de ettering, maar kan de genezing niet voleindigen, en moet daarom ter zijde gesteld worden, zoodra zij haar doel vervuld heeft. Bij kwaadaardige zweren, kanker: hier is zij vooral dan van gewigt, wanneer men na uitroeijing van denzelven eene goede ettering wenscht voort te brengen en te onderhouden. Bij gangraena ex decubitu legt men eene pap van kina, kamfer en aether op. *Rust* geeft tot uitwendig gebruik de volgende doelmatige zamenstellingen op:

℞ Pulv. cortic. chinae regii,
—— carbon. lign, tiliae
(s. flor. chamomill.) aa unc. ß,
Camphorae rosae dr. j,
Myrrhae dr. ß.

M. D. S. Instrooipoeder bij gangraena humida. Dit poeder kan met oleum terebinthinae tot eene zalf gemaakt worden.

℞ Unguent. terebinthinat.,
Pulv. cortic. chinae aa unc. j,
Camphorae dr. ij,
Spirit. terebinthinat. q. s.
Ut f. unguentum. S. Tot verband.

De hiermede bestrekene lapjes moeten niet alleen den bodem van het sphaceleuse gedeelte bedekken, maar zich ook over de randen der putride zweer uitspreiden.

Vervolgens gebruikt men de kina bij onzuivere, ichoreuse, dys-

crasische zweren en fistels, ten einde door opheffing der oorzakelijke, musculeuse verslapping een meer opgewekt leven en daardoor eene voortbrengende afscheidingsvlakte daar te stellen. Hier doet zij als inspuiting of omslag, in geconcentreerd afkooksel, alsmede daarbij inwendig gegeven, voortreffelijke diensten. Insgelijks gebruikt men haar bij gekneusde wonden, welke eenen slechten etter geven, en, in het algemeen, bij alle wonden en zweren, welke eenen dunnen en waterigen etter geven. Bij caries, vooral echter bij die, welke door scrophuleuse en rhachitische oorzaken ontstaan is, wordt zij in omslagen met wijn en inwendig voortdurend in substantie gebruikt.

Bij verslapping van enkele deelen, prolapsus ani, vaginae et uteri, oedemateuse zwellingen, breuken, verlamming der gewrichtsbanden, slijm- en bloedvloeijingen. Ter versterking van het tandvleesch, putride tandvleesch, met spiritus verbonden of met rozenhonig tot een electuarium gemaakt. Een deel kinapoeder en twee deelen snuiftabak, of 15 gr. chinine bij unc. j. tabak gemengd, beveelt men als snuifpoeder tegen aangezigtspijn en intermitterende hoofdpijn aan.

In baden gebruikt men de kina tegen algemeene zwakte en verlamming, uittering, been- en klierziekten, enz.

Verder bedient men zich van het afkooksel in eenvoudige oogontsteking in het tweede tijdperk, vooral wanneer het oog slap en onpijnlijk is; bij scrophuleuse oogontsteking, met een weinig aluin en opium vermengd; bij scorbutische oogontsteking, met alantswortel, pokhout gekookt; tegen het tranen en loopen der oogen zonder roodheid; bij carbunculus conjunctivae, met kamfer; tegen staphyloma, wanneer dit nog nieuw is. Tegen scrophuleuse vlekken van het hoornvlies, met spaansche zeep of extractum cicutae vermengd. Tegen gangraena palpebrarum gebruikte *Le Febure* met goed gevolg het volgende oogwater:

℞ Cortic. chinae unc. ij,
Sal. ammon. dep. unc. β,
coq. cum aq. commun. unc. xvj,
ad colatur. unc. viij;
adde
Camphor. scr. ij,

Acet. vin. dest. unc. j.

M. S. Oogwater. Met kompressen warm op te leggen.

Beer roemt als eenen versterkenden oogwijn ½ once cortex peruvianus met 4 once rooden wijn overgoten en 48 uren lang gedigereerd, en het doorgezegene vóór de aanwending met gelijke deelen water verdund, bij lagophthalmos uit zwakte, amaurosis na hevige oogontstekingen en door verlies van sappen des ligchaams. De chinine, in gedestilleerd water opgelost (gr. j op unc. j aq.), gebruikt men bij gecompliceerde intermitterende oogontstekingen.

Inwendig geeft men de kina in substantie van scr. j — dr. j, in infusum, in afkooksel unc. j op unc. viij colatura, alle 2 uren eenen eetlepel vol; uitwendig gebruikt men het afkooksel als verband bij kwaadaardige pijpzweren, in gargarismata bij keelontstekingen, als instrooipoeder, tandpoeder, tandopiat, zalven, baden (℔ j), enz.

℞ Cort. chin. fusc. unc. j,
Rad. rhei chinens. dr. ij,
coqae per. hor. ½ cum,
Aquae commun. s. q. ad colat. unc. iv,
cui adde:
Bals. peruv., cum. mucilagin. gummi arabic. subact., dr. ij,
Extract. aloës aquos. dr. j.

M. D. S. Met pluksel tot verband. Tegen atonische voetzweren.

Vogt.

℞ Pulv. cort. peruviani,
—— —— aurantior,
Ligni santali rubri,
Carbon. ligni tiliae,
Tartar. depur. aa dr. jß,
Ol. bergamottae gtt. xxx.

M. f. pulv. s. Tandpoeder.

℞ Balsam. Arcaei unc. j,
Pulv. cort. chin. dr. j.

M. Tot verband, om putride ontbinding in tendineuse wondvlakten te verhoeden.

Chlorium. Het chlorium is eene enkelvoudige stof, welke zich als een geel-groene damp van eenen eigendommelijken, verstikken-

den reuk voordoet. Het wordt verkregen, wanneer men 12 once keukenzout (chloruretum sodii) en 8 once poeder van bruinsteen (peroxydum manganesii) in eene, met eene gasgeleidingsbuis voorziene, getubuleerde retort met 10 once geconcentreerd zwavelzuur, dat vooraf met eene gelijke hoeveelheid water verdund is, overgiet, en nu het geheel in een zandbad verwarmt, waarop vervolgens het gas (*chloorgas*, *gas chlorii s. oxymuriaticum*), dat ontwikkeld wordt, in flesschen, welke met gedestilleerd water zijn gevuld, wordt opgevangen, en de flesschen, met glazen stoppen gesloten, omgekeerd onder water bewaard worden. Het chlorium bezit de eigendommelijkheid, alle plantenkleuren te bleeken en te vernietigen, alsmede putride dierlijke deelen den reuk te benemen, en in het algemeen alle mephitische dampen te verwijderen. Het verbindt zich zeer gemakkelijk met water, en deelt aan hetzelve zijnen reuk en andere eigenschappen mede. Het bezit verder eene krachtige verwantschap tot de waterstof, met welke het een zuur — het zeezoutzuur — vormt; ook verbindt het zich gaarne met metalen en stelt dan scherpe zouten daar.

De volgende praeparaten van hetzelve worden tot uitwendig gebruik aangewend.

A. Zuiver chlorium.

a) *Onvermengd, in gasvorm:*

Fumigationes chloratae s. Guyton-Morveaunianae, *chloorberookingen*, *berookingen van Guyton-Morveau*. Men bereidt dezelve, wanneer men 1 once zeer fijn poeder van bruinsteen met 3 once droog keukenzout zamenwrijft, en hierbij vervolgens 2 once ruw zwavelzuur, dat men met eene gelijke hoeveelheid gewoon water verdunt, voegt.

Deze berookingen gebruikt men om de verpeste lucht in ziekenkamers te reinigen, vooral bij aanstekende ziekten en voornamelijk bij gangraena nosocomialis. Doch de lucht mag niet te zeer met deze dampen bezwangerd worden, omdat er ligt eene nadeelige prikkeling der ademhalingswerktuigen door ontstaat. *Guyton-Morveau* wil door deze dampen verschillende hardnekkige zweren genezen hebben.

Koch wendde ze met goed gevolg bij scabies aan. *Deblois* gebruikt inspuitingen van chloorgas bij hydrocele; hij laat het gas 2 — 3

minuten lang op de tunica vaginalis inwerken, en herhaalt het inblazen, wanneer de opvolgende toestand van irritatie niet voldoende is. Een voordeel van deze methode bestaat daarin, dat het prikkelende gas zich noodzakelijk in de holte der tunica gelijkmatiger verdeelt, dan eene druipvloeibare stof.

b) Aan water gebonden, in verdamping uit hetzelve:

Chlorium aqua solutum, *aqua chlorata, aqua oxymuriatica, chloorwater.* Wordt bereid, wanneer men chloorgas in, met gedestilleerd water gevulde flesschen leidt, totdat het derde gedeelte van het water over is, vervolgens de flesschen, opdat het nog overige water het gas opslorpe, goed gesloten, omgekeerd schudt en op eene donkere plaats bewaart. Het chloorwater heeft eene heldere kleur en den eigendommelijken chloorreuk. Het bleekt, evenals chloorgas, alle plantenkleuren, en vernietigt alle reuken, die van organische stoffen afkomstig zijn. Aan de zonnestralen blootgesteld, wordt het door ontleding van het water in zoutzuur veranderd, en het moet derhalve op eene donkere plaats bewaard en in goed geslotene en met zwart papier bedekte flesschen voorgeschreven worden. Behalve het licht en de warmte, ontleden verder ook verscheidene organische zelfstandigheden het chloorwater, voornamelijk slijm, extracten, dierlijke en vette oliën, zouten, enz.

Het chloorwater bezit in eenen hoogen graad de eigenschap van putride dierlijke deelen den reuk te benemen en het rottingsproces te beperken; daarom wordt het als beproefd antisepticum aangewend. Men gebruikt het bij atonische, putride, scorbutische, carcinomateuse en kwaadaardige onzuivere zweren, verzuimde wonden, caries, bij gangraena door ontsteking en drukking, gangraena nosocomialis, bij pustula maligna. Volgens *Crawford* neemt het bij kankerzweren niet alleen den stank snel weg, maar draagt ook zeer bij tot de afzondering van eenen goeden etter. Als omslag gebruikt men het bij coma, teleangiectasia der jonggeborenen; als inwrijving bij scrophuleuse gezwellen en koude gewrichtsgezwellen. Als waschmiddel bij vergiftige wonden, b. v. dollehondsbeet, slangenbeet; in mondspoeling en gorgeldranken bij kwalijk riekenden adem, scorbutisch tandvleesch, mercuriaalsalivatie, chronische keelontsteking; als snuifwater en inspuiting bij stinkende zweren in de neusholte. Bij herpes, tinea capitis, hardnekkige scabies, gutta rosacea.

Met olie tot een smeersel gemaakt, om korsten op het aangezigt of andere korstige en etterende plaatsen bij pokken daarmede te bestrijken, en alzoo niet alléén den kwaden reuk te verminderen, maar ook eene betere desquamatie en likteekenvorming te bewerken. Als inspuiting bij druiper en leucorrhoea. *Eisenmann* prijst het als waschmiddel of inspuiting na eenen verdachten bijslaap, en wel laauw aangewend, als het werkzaamste prophylacticum. Men gebruikt het ook om het gezigt en de handen mede te wasschen, teneinde zich voor besmettelijke ziekten te beveiligen. Bij onmagt, wanneer de ammonia hare dienst weigert, heeft *Nysten* zoowel het gasvormig, als vloeibaar chlorium, als opwekkingsmiddel aanbevolen. *Hahl* heeft het onlangs bij metrorrhagia na de verlossing als inspuiting met gelijke deelen water aangeprezen; deze inspuitingen zouden in gevallen geholpen hebben, waarin men de gewone middelen vruchteloos beproefd had, en krachtige zamentrekkingen der baarmoeder te voorschijn roepen.

Voor mondspoeling en gorgelwater neemt men 1—2 dr. op 4 once vloeistof, voor litus (bij aphthae), linimenten en zalven $\frac{1}{2}$—1 dr. op unc. j ceratum of olie. Ook gebruikt men het nog om ziekenkamers mede te besprenkelen, om dekens en andere gereedschappen bij besmettelijke ziekten mede te reinigen. Uitwendig moet het zooveel mogelijk eenvoudig, en alleen met water verdund, voorgeschreven worden.

℞ Aquae chlori scr. ij,
Syrup. moror. dr. x,
Aquae rosar. dr. ij.

M. S. Alle 2 uren eenen koffijlepel vol van dit sap door middel van een penseel of met den vinger in den mond rond te voeren en vervolgens te laten inslikken. Tegen stomacace.

Kopp.

℞ Olei olivarum unc. j,
Aquae oxymuriatic. gtt. LX.

M. f. liniment. s. Goed omgeschud in te wrijven. Tegen hardnekkige scabies, tinea capitis en gutta rosacea.

G. A. Richter.

℞ Cerae albae dr. ij,
leni calore liquef. adde:

Ol. amygdal. dulc. q. s.
ut. f. liniment. cum refriger.
adde:
Aq. chlorii dr. jβ.

M. S. Voor uitwendig gebruik bij zweren der onderste ledematen.

Ludwig.

B. Chlorium in verbinding met waterstof: acidum hydro-chloricum.

Deze verbinding komt tot heelkundig gebruik deels in dampvorm en deels in druipvloeibare gedaante voor, namelijk als:

a) Gas acidum hydro-chloricum, gas hydrochloratum, *zoutzuurgas*, is een kleurloos gas van eenen scherpen, verstikkenden, zuren reuk en smaak, en wordt bereid, wanneer men 100 deelen keukenzout met 84 deelen zwavelzuur overgiet. Het dient tot berookingen, en is vooral geneeskrachtig bevonden bij vergiftigde, voornamelijk door den beet van dolle honden voortgebragte, wonden. Men laat het gas dagelijks 2 — 3 maal 5 — 10 minuten lang op de lijdende deelen inwerken.

b) Acidum hydro-chloricum, acidum muriaticum, *zeezoutzuur*. Zie dit artikel pag. 14.

C. Chlorium in verbinding met bases.

Chloorzouten.

a) *Met ammonium.*

Chloruretum ammonii, murias ammoniae, sal ammoniacum, ammonium chloratum s. muriaticum. Is een middelzout, dat uit chlorium en ammonium bestaat, en in natuurlijken toestand alleen in de nabijheid van vulcanen, alsmede ook in eenige streken van Azië en Afrika voorkomt. Grootendeels wordt het echter in fabrieken bereid, door dierlijke deelen (hoeven, hoornen en andere afval) in geslotene vaten aan eene sterke gloeihitte bloot te stellen, de dampen, welke daaruit ontwikkeld worden, in met water gevulde flesschen te leiden, de waterige oplossing met eene gipsoplossing zamen te roeren, vervolgens de oplossing van sulphas ammoniae met keukenzout te vermengen, en dan het sal ammoniac door kristallisatie of sublimatie af te scheiden. Het aldus verkregen zout wordt dan nogmaals gereinigd, en heet dan *sal ammoniacum depuratum*. Het sal ammoniac is een wit zout, van

eenen walgelijk pisachtigen, bijtend scherpen en zoutachtigen smaak, en is in 3 deelen koud en gelijke deelen warm water oplosbaar.

Het sal ammoniac bezit, uitwendig aangewend, zacht bijtende, verdeelende, antiseptische kracht. In het lymphatische en klierstelsel bevordert het de circulatie, en kan daardoor stremmingen in deze oplossen en verdeelen. Op slijmvliezen aangewend, wekt het deze tot grootere werkdadigheid op, en vermeerdert de afscheiding van dezelve.

Men gebruikt het tegen alle zoogenaamde koude gezwellen, gezwellen der klieren, sarcomata en tumores cystici. Op kolen gestrooid en de opstijgende damp naar de lijdende deelen geleid, bij rheumatische zwellingen, anchyloses, enz. Daar het een krachtig middel is om pseudo-organisatiën te vernietigen, en wijl het tevens met deze vernietiging eenen behoorlijken ontstekingstoestand in de normale weefsels voortbrengt, wordt het bij kleine en groote lymphatische gezwellen, als inspuiting (unc. ß — j op unc. iv vloeistof) na ontlasting der lymphe ingespoten, met nut aangewend. *Hünefeld* vond fijn poeder van sal ammoniac met unguentum hydrargyri cinereum en extractum cicutae zeer nuttig ter oplossing van lymphatische gezwellen en verhardingen, voornamelijk van zoogenaamde ganglia, en van rheumatische afzettingen. Hij verwacht ook in gonarthrocace hulp van hetzelve, tegen welke *Kerkland* een mengsel van azijn, loodwater en sal ammoniac aanbeveelt, wanneer zij van rheumatischen oorsprong is.

Bij hydrocele beveelt *Keate* fomentatiën aan van eene oplossing van sal ammoniac in 4 dl. wijngeest en even zooveel azijn. Dit mengsel zou zeer werkzaam zijn, wanneer de punctie vooraf bewerkstelligd wordt. Het bewijst alleen bij kinderen goede diensten. In den volgenden vorm wordt het eveneens aanbevolen:

℞ Sal. ammon. depur. unc. ß,
Acet. scill. unc. ij,
Aquae destill. unc. v.

M. D. S. Voor omslag (ook bij bloedgezwel van het hoofd).

Graefe.

Bij eene zeer teedere huid moet men de hoeveelheid van het water verdubbelen, en zoo dikwijls het kompres droog wordt, moet het met het mengsel wederom bevochtigd worden. De genezing

volgt gewoonlijk binnen eenige weken, doch er mag geene verzameling van bloed of etter in den balzak, noch de bal ziekelijk zijn. Tegen gewrichts-waterzucht beveelt *Arnemann* deze stovingen in verbinding met de inwikkeling aan.

Verder gebruikt men het sal ammoniac ter verdeeling van sugillationes en geëxtravaseerde vloeistoffen, tegen varices van zwangeren, kneuzingen, ontwrichtingen, verstuikingen, beenbreuken, hoofdkwetsingen, hersenschudding, vooral echter tegen oedemateuse zwellingen, welke na ontwrichtingen en ontstekingen achterblijven. Tegen zogstremming en zogklonters, ten einde de gestremde melk op te lossen en opgelost te houden, in aqua reginae hungariae opgelost en warm omgeslagen. Is de geheele borst gezwollen en pijnlijk, dan moet men het sal ammoniac in een decoctum capitum papaveris oplossen. *Justamond* en *Kirkland* lieten tot dit doel 3 once sal ammoniac in 16 once water oplossen en voegden er even zooveel aqua reginae bij. *Boijer* beveelt eene zalf uit 2 dr. sal ammoniac, in 2 onc. amandelolie opgelost, aan. *Schmuhr* vond eene oplossing van 1 dl. sal ammoniac in 16 dl. water, aanhoudend warm omgeslagen, zeer nuttig tegen langdurige verhardingen der borst, welke vrees voor scirrheuse ontaarding opwekten.

Tegen kwaadaardige, gangraeneuse, carcinomateuse zweren, om den kwaden reuk weg te nemen, met kamfer, kalmoes of koolpoeder; bij gangraena met myrrhe, kina, enz. verbonden. Als instrooipoeder bij necrosis en caries ter bevordering der exfoliatie. Zonder vermenging ter beperking der organische stofwoekering (caro luxurians) en ter verdelging van weeke pseudoproducten, b. v. wratten; zelfs polypeuse uitwassen aan het rectum zouden door het herhaald wrijven met een bevochtigd stuk sal ammoniac verdwijnen (*Bell*).

Bij ontsteking der slijmvliezen met torpide karakter, wanneer de afscheiding van het slijm zeer vermeerderd, maar ook qualitatief veranderd, dit taai en dik is. Vandaar bij het chronisch verloop der keelontsteking, bij chronische, habituele zwelling der amandelen (dr. j op unc. iv water als gorgeldrank), bij nadruiper en witten vloed als inspuiting. Bij huidontstekingen, voornamelijk bij vorstbuilen (*Rust*). In verbinding met eene oplossing van keukenzout als omslagen bij den beet van woedende dieren, na de cauterisa-

tie, en ook bij beten van andere vergiftige dieren.

Tegen chronische huidziekten, vooral scabies, hetzij in water opgelost als waschmiddel, of met zwavel en amandelolie tot eene zalf verbonden (*Hufeland*). Tegen herpes bewees *Kampfmüller* het volgende middel meermalen goede diensten:

℞ Aq. lilior. alb. unc. iv,
Merc. praecip. rbr. s. albi,
Borac. venet. aa. scr. ij,
Alumin. usti,
Sal. ammoniaci dep. aa dr. ij,
Sal. tartar. dr. iij.

M. S. Uitwendig. De herpetische plaatsen dagelijks driemaal daarmede in te wrijven. Na de inwrijving, wanneer de vloeistof is ingedroogd, worden de zieke plaatsen met amandelolie bestreken.

Ter reiniging der tanden en versterking van het tandvleesch als tandpoeder, met kina of aromatische poeders verbonden.

Als toevoegsel bij klisteren bij schijndood en onmagt. Men gebruikt hetzelve ook voor de zoogenaamde *vlugtige berookingen* (*fumigationes volatiles*), waarin de ammonia, die ontwikkeld wordt, als het werkzame beginsel te beschouwen is. Men laat gelijke deelen sal ammoniac en ongebluschten kalk in een zakje mengen en op de lijdende plaatsen leggen. (zie *Ammonia caustica*).

Verder gebruikt men het tegen vlekken van het hoornvlies, sugillatie der oogleden, traanfistels, welke, na verwijdering der mechanische hinderpalen, alleen door overmatige afzondering uit atonie voortduren. Tegen hordeolum en zwelling der Meiboom'sche klieren, chronische ophtalmiën, haemalops, etteroog, hydrophthalmos, met een decoctum capit. papaveris; bij zwelling en ontsteking van den tranenzak, met extractum cicutae. Tegen loodkleurige zwelling der oogleden of sugillatie van dezelve bedient *Le Febure* zich van eene oplossing van dr. β sal ammoniac in unc. ij water, waarbij hij dr. ij spiritus vini voegt.

Men bedient zich van het sal ammoniac in substantie, zooals bij gangraena, caries, enz.; als toevoegsel bij niespoeders; bij wasschingen (eene zooveel mogelijk verzadigde oplossing van sal ammoniac in water wordt door *Waitz* tegen wratten — volgens *Bell* 2—3 maal daags met een bevochtigd stuk de wratten ingewreven — als

schier onfeilbaar aanbevolen), inspuitingen, stovingen, 1 once sal ammoniac op 8 — 12 once vloeistof; bij mondspoelingen en gorgeldranken, klisteren, $1\frac{1}{2}$ dr. op 6 once vloeistof; bij oogwaters $\frac{1}{2}$ — 1 scr. op 2 dr., bij oogdroppels 5 — 10 gr. op $\frac{1}{2}$ once, oogfomenten $\frac{1}{2}$ — 1 dr. op 4 once vloeistof; bij baden; bij zalven en pleisters; zoo laat men tegen koude gezwellen een mengsel uit unc. j sapo, dr. ij emplastrum plumbi zamensmelten en voegt bij de bijna bekoelde massa dr. ß poeder van sal ammoniac. Het is ook een bestanddeel van de fomentatio Smuckeri (zie *Acetum*).

℞ Sal. ammoniac. dep. dr. jß,
Aq. fontan unc. iv,
Spir. vin. camphor. unc. j.

M. S. Om in te wrijven bij vorstbuilen. *Rust.*

℞ Ammon. muriat. dep. dr. ij — iij,
solve
Aquae commun.,
Aquae coloniens. aa unc. iv — v.

D. S. Waschwater. Bij vorstbuilen van den eersten graad.

Rust.

℞ Ammon. muriat. unc. ß,
Aquae font. unc. xx,
Spirit. vini rectificatiss. unc. ij.

M. S. Door middel van kompressen de zieke deelen te fomenteren. Tegen kneuzingen, zwellingen, gewrichtswaterzucht, enz.

Vogler.

℞ Mic. pan. alb. unc. v,
Sem. lini contus. unc. j,
Sal. amm. depur. dr. j.

M. S. Tot omslag. (Het *cataplasma ammoniacale Vogleri* ter verdeeling van gezwollen borsten, parotis, en tegen pisopstopping op de blaas gelegd).

℞ Ammon. muriat. dr. j — ij,
Aquae rutae unc. ix,
Aceti rutae unc. iv,
Tinct. arnicae dr. j — ij.

M. S. Om de kompressen mede te bevochtigen. Bij contusiones met extravasaat, en in het algemeen daar, waar men eene vernie-

tigende inflammatore reactie wil voorkomen, en eene meer levendige resorptie van het ziekelijk uitgestorte of uitgezweete tracht gaande te maken, zooals b. v. bij hydrocèle. *Carus.*

℞ Sal. ammon. dep. dr. ij,
Aq. flor. sambuci unc. vj,
Spirit. vin. rectific. unc. iij,
—— anthos,
—— lavandulae aa unc. jβ.

M. S. Uitwendig. Ter verdeeling van kneuzingen en tegen koude gewrichtsgezwellen. *Niemann.*

℞ Salis ammoniaci dr. j,
Extract. cicutae dr. ij,
solve in
Aq. rosarum unc. vj.

M. D. S. Om in te spuiten bij traanfistels. *Beer.*

b) *Met Sodium.*

Chloruretum sodii, murias sodae, natrium chloratum s. muriaticum, *sal commune s. culinare*, *keukenzout.*

Het keukenzout komt natuurlijk voor als klipzout, als hoofdbestanddeel van het zeewater, doch vooral in de zoutbronnen, uit welke het gewoonlijk door verdamping van het water in de lucht en door middel van koken verkregen wordt. Het komt gekristalliseerd voor in cubi of octaëders, doch het menigvuldigst in trechtervormige en vierzijdige pyramiden. Het onderscheidt zich van alle neutrale zouten eigendommelijk door zijnen zachten, aanhoudend zouten smaak, en verknapt in het vuur. Het bestaat uit sodium en chlorium.

Uitwendig aangewend, werkt het opwekkend en verlevendigend op de zenuwen en bloedvaten van het corium, bevordert de stofverwisseling daar ter plaatse, vermeerdert de absorptie, brengt gestremde sappen in omloop, belet de colliquatie, en neemt de laxiteit weg. Bij gevoelige voorwerpen bewerkt het ligt een branden, jeuken, eene erysipelateuse en pustuleuse ontsteking der huid.

Men gebruikt wasschingen en baden van keukenzout (vooral de natuurlijke zoutbronbaden) bij zwakte en atonie van het huidorgaan, ziekten van het lymphatische en klierstelsel, vooral scrophulus, langdurige rheumatische en arthritische aandoeningen, zwelling der

buiksingewanden, b. v. der lever, bij huid- en zenuwziekten, veronderde zweren der onderste ledematen, enz.

Men bedient zich verder van het keukenzout bij schijndood van drenkelingen, bevrorenen en verstikten. Men laat het geheele ligchaam van eenen zoodanige met eene geconcentreerde zoutoplossing, als algemeen huidprikkelend middel, wasschen, baden en klisteren daarvan aanwenden, of ook droog zout in den mond strooijen. Bij vergiftigde wonden, b. v. den beet van dolle honden, laat men de plaats daarmede terstond uitwasschen, zoo ook bij bijen- en wespensteken. Ter verhoeding der watervrees laat Dr. *Urban*, nadat de wond van den door een dol dier gebetene met laauwe, het liefst zure, melk uitgewasschen, vervolgens in warm zoutwater geplaatst, en in verschillende rigtingen gescarificeerd is en goed uitgebloed heeft, de gebetene plaats met eene eenigzins dikke wiek van pluksel, met eene zoutoplossing goed doortrokken, beleggen, en bevestigt deze door een doelmatig verband. De opmerking, dat dolle koeijen nog tot op den laatsten oogenblik het zout begeerig likken, beschouwde hij als eenen wenk van het dierlijk instinct op deszelfs geneeskracht. Gewoonlijk neemt hij 2—3 lood zout op een pond water of melk, bij welke hij een aftreksel van cicuta of walnootbladeren pleegt te voegen. De wonden mogen niet droog worden, moeten dagelijks tweemaal met versch pluksel verbonden worden; ook moet de verwonde alle twee uren van de vloeistof een weinig op de plukselwieken laten loopen, ten einde de wond steeds vochtig te houden.

Lisfranc beveelt eene oplossing van keukenzout als inspuiting aan bij kwaadaardige pijpzweren, teneinde de afscheiding der plastische stof te voorschijn te roepen, welke zich dan met snelheid in een schijnvlies verandert, dat het schoonste likteeken vormt. Zij dient als praeservatief- en geneesmiddel voor contagieuse huidziekten, voornamelijk scabies, wanneer men zich de huid met eene zoutoplossing wascht. Bij herpes, vari, lentigo en scrophuleuse uitslagen; bij ligte verbrandingen, kneuzingen, sugillatiën, bevriezing, oedemateuse gezwellen, b. v. aan het hoofd van jong geborenen, struma, verharding en zwelling der klieren, lymphatische stremmingen, koude en witte gezwellen, hydrocele, nagelzweren. Tegen fungus articularis raadt *Vogler* eene oplossing van ééne once keukenzout in 20 once water en 2 once brandewijn aan, welke op

gelijke wijze en afwisselend met warme pappen uit lijnzaad, brood en deze oplossing opgelegd wordt. Tegen kniegezwel beveelt *Trampel* een afkooksel van eene once rad. bryoniae op 4 pd. water aan, waarbij 3 pd. wijnazijn en zooveel keukenzout gevoegd wordt, als zich daarin slechts laat oplossen; hierin wordt flanel gedompeld en zoo dikwijls en warm om de knie gelegd, als de lijder het verdragen kan. Tegen scrophuleuse gezwellen beveelt *Ronculi* eene zalf aan uit 6 once versche ossengal, 1 once keukenzout, $\frac{1}{2}$ once nootolie, welke 36 uren aan ovenwarmte blootgesteld, vervolgens 2 uren lang onder een gewreven en dan met werk opgelegd wordt. Bij atonische zweren.

Om de tanden van wijnsteen te zuiveren, gebruikt men het als tandpoeder. Tegen ingeslikte bloedzuigers, wanneer deze niet terstond door braken verwijderd kunnen worden, neemt met een paar eetlepels vol eener zoutoplossing. Tegen stinkend voetzweet als voetbad. Als toevoegsel bij klisteren. Deze worden gebruikt bij onwerkzaamheid en paralytischen toestand van het darmkanaal, b. v. bij apoplexie; om van de bovenste deelen af te leiden tegen duizeling, aandrang van bloed naar het hoofd en de longen, verstoppingen van den buik, wormen, enz. Men neemt $\frac{1}{2}$—1 eetlepel vol zout op een clysma.

Tegen oogziekten, voornamelijk hardnekkige uitstortingen tusschen de platen van het hoornvlies en leucomateuse verduistering van hetzelve, welke vooral na ophthalmo-blennorrhoeae volgen en den herstelde ten deele of geheel van het gezigt berooven. De opperstafarts *Kranz* bedient zich tegen deze aandoening van het volgende middel met het gunstigste gevolg. Gelijke deelen keukenzout en conchae praeparatae worden tot een zeer fijn poeder gewreven en door middel van een haarpenseel op het hoornvlies gebragt of in het oog geblazen Na eenigen tijd, wanneer het oog den prikkel verdraagt, versterkt men het middel daardoor, dat men 2 dl. keukenzout en 1 dl. conch. praep. neemt, totdat ten laatste het zout alléén aangewend kan worden. Tegen ligte asthenische oogontstekingen, gierstgezwelletje, en zwelling der Meiboom'sche klieren.

Men gebruikt het keukenzout uitwendig in tandpoeder, omslag, wassching, oogpoeder, oogwater, klisteer, bad (2—6 pd.) Deze baden worden laauw van 16—20°R., en naar omstandigheden tot

35°R. aangewend. Er zijn velerlei soorten van zoutbaden: kunstmatige zoutbaden uit keuken- of zeezout; zoutbronbaden, balnea muriatica, uit de natuurlijke zoutbronnen (het slijk der zoutbronnen wordt met voordeel tegen hardnekkige herpes, voortknagende scrophuleuse zweren, verouderde beenzweren gebruikt); zeebaden en baden van keukenzouthoudende mineraalwateren, b. v. Baden-Baden, Wiesbaden, Zellerbad.

℞ Sal. culinar. unc. j — iv,
solve
Aq. commun. libr. j.
M. D. S. Fomentatie tegen asthenische oogontstekingen.
Burdach.

℞ Farinae sem. lini,
Micae panis albi aa libr. ij,
Solut. concentr. natri muriat. s. q.
Coque ad consistentiam cataplasmatis.

D. Bij pijnlooze, scrophuleuse zwelling en verdikking der gewrichten. Ontstaat er prikkeling en ontsteking, dan wordt de gewone brood- en melkpap opgelegd, en zoodra de toestand der huid het toelaat, de zoutpap. Bij hydrocele der kinderen wordt dit cataplasma met oxymel scilliticum vermengd. *Ellis.*

Chloridum antimonii, zie *Butyrum antimonii.*

Chloruretum auri, zie *Aurum.*

Chloruretum barii, zie *Barium.*

Chloruretum calcii, zie *Calx.*

Chloruretum ferri, zie *Ferrum.*

Chloruretum zinci, zie *Zincum.*

D. Chlorium in verbinding met acidum nitrosum.

Acidum nitrico muriaticum, *aq. regia*, zie dit artikel, pag. 18.

E. Chlorium in verbinding met oxygenium.

Het chlorium bezit eene zeer geringe affiniteit voor oxygenium, doch gaat door bemiddeling van metaaloxyden eene veelvuldige verbinding met hetzelve aan. Wij hebben hier alleen twee oxydatiegraden van het chlorium te beschouwen, namelijk het *acidum chloricum*, dat uit 2 volum. chlorium en 5 volum. oxygenium bestaat, en het *acidum chlorosum*, bestaande uit 1 volumen chlorium

en 2 volumina oxygenium. Ofschoon deze zuren op zich zelve niet in de heelkunde gebruikt worden, worden derzelver zouten van potassa, soda en calx min of meer menigvuldig tot uitwendig gebruik aangewend, en verdienen vooral de zouten van acidum chlorosum, voornamelijk de *chloris sodae* en *chloris calcis*, meer uitvoerig behandeld te worden. (Te dezer plaatse moet echter opmerkzaam gemaakt worden op de menigvuldige verwarring, welke in de nomenclatuur dezer verschillende zouten bestaat, en welke tot min of meer nadeelige mistasting aanleiding kan geven. De *chlorureta* namelijk, de *chlorates* en *chlorites* komen dikwijls onder gelijkluidende benamingen voor, zoodat somwijlen bij schrijvers hetzelfde ligchaam nu eens onder den naam van *chloruretum* of *chloridum*, dan weder onder dien van *chloras* of *chloris* voorkomt. De *chlorureta* en *chlorida* zijn verbindingen van metalen, zooals potassium, sodium, calcium, enz., met *chlorium*, de *chlorates* verbindingen van oxyden met *acidum chloricum*, de chlorites dergelijke verbindingen met *acidum chlorosum*. Dit zij voor het tegenwoordige doel genoegzaam).

a) Chloris potassae, wordt bereid door chlorium in eene verdunde oplossing van carbonas potassae te leiden. Wordt echter zooveel chlorium ingeleid, dat de oplossing daarvan niets meer opneemt, dan ontstaat er *chloras potassae*, een praeparaat, dat geheel verschillend van *chloris potassae* is, doch dikwijls met dit zout verwisseld wordt.

De *chloris potassae*, welke in vloeibaren vorm onder den naam van *Eau de Javelle* voorkomt, dient met uitstekend gevolg tegen gangraena nosocomialis, tegen stinkende onzuivere zweren en gangraeneuse aandoeningen.

Chloras potassae, welke in 16 deelen koud en $1\frac{1}{2}$ deel kokend water oplosbaar is, gebruikt men in zalfvorm (dr. β — dr. j op unc. j vet) als inwrijving tegen scrophuleuse kliergezwellen, struma, ganglia en gewrichtswaterzucht; met olijfolie verbonden (dr. ij op unc. vj olie), tegen herpes, welke men met een penseel laat bestrijken (*Kopp*). Ook heeft men dit zout ter bereiding van moxae aanbevolen, terwijl men boomwol in eene geconcentreerde oplossing van hetzelve dompelt en in den vorm van kleine, meer of min vaste kegels brengt. Ook gebruikt men het in oplossing bij

pijnlooze zweren, om het leven der weefsels aan te wakkeren (dr. j op unc. xij vloeistof). Inwendig wordt dit zout tegen aangezigtspijn gebruikt.

b) Chloris sodae. De bereiding van dit zout geschiedt op dezelfde wijze als die van chloris potassae, natuurlijk met dat verschil, dat men eene oplossing van carbonas sodae in plaats van carbonas potassae gebruikt. Wordt ook hier chlorium tot verzadiging toegevoegd, dan wordt *chloras* sodae gevormd.

De werking van den *chloris sodae* op organische deelen is tweeledig: in het reeds afgestorvene gedeelte gaat hij de ontleding tegen, verdelgt den kwaden reuk, en beveiligt den lijder voor deszelfs nadeelige inwerking; op het nog levende gedeelte brengt hij eene prikkelende werking te weeg, en verheft de gezonkene levenskracht, weshalve dit zout zich vooral bij gangraena nuttig toont, waar de scheiding tusschen het doode en het levende snel bevorderd wordt.

Men gebruikt den chloris sodae bij gangraena, gangraena nosocomialis, gangraeneuse zweren, pustula nigra, (carbunculus contagiosus), anthrax, bij syphilitische, met gangraena nosocomialis gecompliceerde zweren; vervolgens bij verouderde, scrophuleuse, carieuse, fistuleuse zweren, cancer, voornamelijk cancer uteri, noma, chronisch impetigineus lijden, vorstbuilen, speekselvloed, scorbutische aandoeningen, ontvelde tepels, verbrandingen. *Lisfranc* nam bij verbrandingen de epidermis weg, bedekte de alzoo ontbloote deelen met een, met ceratum bestreken, gevensterd kompres, over hetwelk hij pluksel, dat met eene oplossing van chloris sodae bevochtigd was, legde; daarover een kompres en een rondgaand windsel, hetwelk dikwijls met de oplossing bevochtigd werd. *Labarraque* geeft den chloris sodae als desinficerend middel boven chloris calcis de voorkeur. Hij beveelt denzelven vooral bij anthrax gangraenosus aan, en volgens hem is eene oplossing van chloris sodae onder den naam van *Eau de Javelle à base de soude* bekend, welke hoofdzakelijk als reuk en etter verbeterend middel bij stinkende, ichoreuse, chronische zweren, zelfs bij die, waarin zich beginselen van hospitaalsversterving vertoonen, dienstig is. Men gebruikt den chloris sodae verder bij chronische ontsteking der slijmvliezen, van den mond, de oogen, piswegen, scheede, hevig jeuken

der genitalia. *Seglas d'Etchepare* wendde denzelven bij kanker en *Fröhlich* bij gezigtskanker aan. Ook dient de oplossing van dit middel ter verhoeding van syphilitische besmetting en bij hondsdolheid.

Men bedient zich van den chloris sodae in verdunde oplossing (2 dr. op 8 once water) als omslag, of door middel van pluksel tot verband, inspuiting, gorgeldrank en mondspoeling ($\frac{1}{2}$ — dr. op 6 once vloeistof), als wassching; buitendien in zalfvorm (scr. β met dr. j koolpoeder en dr. iij unguent. rosat.) als verband bij syphilitische zweren, en in verbinding met oleum hyoscyami tot een smeersel bij hardnekkige zweren der onderste ledematen.

℞ Chlorit. sodae unc. β,
solve in
Aquae destill. unc. ij β,
Tinct. catechu dr. ij.

M. D. in vitro charta nigra involuto. S. verbandwater, omgeschud dikwijls met een penseel binnen in den mond te strijken; bij waterkanker. *van Dam.*

Chloras sodae is in 8 deelen water oplosbaar, en wordt in Frankrijk met groot nut bij verouderde stinkende zweren gebruikt; ook in water opgelost (unc. β op unc. ij water) door middel van pluksel tot verband bij waterkanker.

c) Chloris calcis (*calcaria chlorinica*, *chlorum calcariae*, *calx oxymuriatica*, *chloretum calcariae*, *subchloris calcis*, *calcaria muriatica oxygenata*) *Chloorkalk.*

De chloorkalk wordt fabriekmatig bereid, door dat men gebranden kalk met zooveel water besprengt, dat hij in poeder valt (kalkhydraat), vervolgens dit poeder in een glazen vat brengt en in hetzelve zoolang chloorgas leidt, als de kalk nog chlorium absorbeert. Het verkregen zout wordt nu in eene digt geslotene flesch voor lucht en licht zorgvuldig bewaard. Het komt voor in de gedaante van een wit, korrelig poeder, dat zwak naar chlorium riekt, en eenen walgelijken, bitteren en wrangen smaak heeft. Met zuren in aanraking gebragt, zelfs met het koolstofzuur der atmospherische lucht, ontwikkelt het chlorium-dampen. Het trekt vochtigheid uit de lucht aan, is oplosbaar in 8 — 10 deelen water, doch slechts gedeeltelijk, want de helft van den kalk blijft onopgelost terug; wes-

halve eene zoodanige oplossing, wanneer zij tot geneeskundig gebruik zal dienen, vooraf gefiltreerd moet worden.

De chloorkalk onderscheidt zich van de vorige chlorites door sterkere prikkelende kracht en door zijne eigendommelijke zamentrekkende, afscheiding verminderende, opdroogende eigenschap. Hij is een voortreffelijk antisepticum, en werkt buitendien verdeelend, pijnstillend, weekmakend en antimiasmatisch. Men gebruikt denzelven in de volgende gevallen.

Bij *zweren*, namelijk torpide, onzuivere, gangraeneuse, phagedaenische, carcinomateuse, syphilitische, scrophuleuse, impetigineuse, scorbutische zweren. *Lisfranc* was de eerste, die denzelven in den vorm eener oplossing (1 dl. chloorkalk op 6 dl. water) aanwendde. Hij belegt de zweer met een gevensterd stuk linnen, dat met ceratum bestreken is, zoodat dezelve vrij blijft en dan door middel der bovengenoemde oplossing gefomenteerd kan worden, hetwelk men dagelijks verscheidene malen herhaalt. *Trusen* wendt denzelven op de volgende wijze bij zweren aan. Hij laat 3 — 4 dr. in 1 pd. water oplossen en na een kwartieruur zoodanig afgieten, dat een grooter of kleiner gedeelte van het troebele mede gaat. In deze vloeistof wordt nu een lapje gedompeld, dubbel op de zweer gelegd en vervolgens zeer dikwijls bevochtigd. De werking dezer eenvoudige methode bestaat in het spoedig nalaten der profuse, ichoreuse afscheiding van verouderde zweren, vermindering van den lastigen stank en het weldra verschijnen eener versche, gezonde granulatie. Hebben de vleeschtepeltjes van den omtrek af den bodem der zweer tot het niveau van den rand der huid opgevuld, dan kan wel is waar met het middel voortgegaan worden, doch de caro luxurians moet door cauteriseren met lapis infernalis verwijderd worden. Bij deze behandeling vormen phagedaenische, herpetische en scrophuleuse zweren spoedig een likteeken. Variceuse daarentegen vereischen, behalve de chloorkalkoplossing, het bestrooijen der zweer met pulvis lapidis calaminaris. Bij arthritische zweren mag het niet aangewend worden, en bij syphilitische is het alleen dan van nut, wanneer de chanker gangraeneus is en in de diepte voortvreet. Bij scrophuleuse zweren tot verband met gompleister, b. v. empl. diach. c. gummi (dr. ij op unc. j). Bij verzweringen in de mondholte wordt de chloorkalk in oplossing of als litus aan-

gewend. (Bij ozaena, welke niet op syphilis of hydrargyrosis, maar hoofdzakelijk op eene abnormale uitzweeting van de membrana Schneideriana, na herhaaldelijk verzuimden catarrhus, berust, beveelt *Dettmold* den chloorkalk, in een decoctum ratanhiae opgelost, als zeer voortreffelijk aan). Ook bij fistuleuse zweren, zij mogen zich bevinden, waar zij willen, is de chloorkalk in oplossing als inspuiting aanwendbaar. De oplossing wordt ook ingespoten bij abscessen der borsten, waar zij, onmiddellijk na de opening van het absces aangewend, de dikwijls zeer profuse ettering spoedig matigt. De chloorkalkoplossing, welke voor zoodanige inspuitingen gebruikt wordt, moet echter zoo behoedzaam gedecanteerd zijn, dat wel eene ligte troebeling, maar geen korrelige kalk in dezelve blijft, daar deze anders bijtend werkt.

Bij chronische zweren der onderste ledematen doet een, in den oogenblik der aanwending steeds versch bereid liniment van chloris calcis en oleum hyoscyami de uitstekendste diensten. Wordt deze zalf niet verdragen, dan wordt eene oplossing van chloris sodae (zoo verzadigd, dat zij prikkeling veroorzaakt) aangewend. Is de omliggende huid geheel gedegenereerd, de zweer diep, met variceuse aderen omgeven, pijnlijk, en zondert zij eenen wankleurigen ichor af, dan doet dikwijls het instrooijen van aluin, kool, verbonden met omslagen lijnzaad- of roggemeel, goede diensten. Is de zweer gezuiverd, dan voleindigt de volgende zalf gewoonlijk de genezing:

℞ Cerae flavae unc. jβ,
Butyr. recent. unc. j,
Flor. zinci scr. ijβ,
Ol. hyoscyami unc. β.

M. f. unguentum, bij hetwelk men bij torpor der zweer nog chloorkalk en terpentijnolie laat mengen.

Bij *tinea capitis* mag de chloris calcis slechts in den vorm van een smeersel gebruikt worden, waarbij het gebruik van inwendige middelen niet verzuimd mag worden. In gevallen, waarin dezelve niet voldoende is om eene radicale genezing te bereiken, blijft hij ten minste een zeer weldadig uitwendig hulpmiddel, daar hij de korsten week maakt, den dikwijls zeer lastigen stank vermindert, de huid verlevendigt en de etterende huidvlakten doet opdroogen.

℞ Chlorit. calcis dr. β,
tere in mortar. vitr. et sensim affunde
Aq. rosarum s. font. unc. j,
et post limpid. clarif. admisce
Ol. amygdal. dulc. (s. unc. jugland) unc. j.
D. S. Met een penseel op te strijken.

Of in stede van chloorkalk:

℞ Aq. oxymuriat. dr. j,
Ol. amygdal. unc. j.
M.

Van deze formule kan men zich ook bij intertrigo der kinderen, bij crusta lactea en serpiginosa, en ontvelling der tepels bedienen.

Tegen scabies doet het volgende middel goede diensten:

℞ Flor. sulphur. lot. unc. j,
Chlorit. calcis pulv. unc. ij,
Axung. porc. unc. vj.
M. exacte. S. Om in te wrijven.

Dr. *Chopin* heeft de opmerking gemaakt, dat chloorkalk spoedig en zeker de pijnen stilt in wonden door kneuzing, door scheuring of door explosie van buskruid, beleediging der scheede bij de verlossing veroorzaakt, en ook de levendige aanhoudende pijnen, welke menigmaal op de aanwending der tang volgen. *Trusen* gebruikte eene oplossing van chloorkalk bij wonden van allerlei aard, welke vrij van ontsteking zijn, en zich in het tijdperk der ettering bevinden. Zelfs hoofdwonden met of zonder ontblooting van den schedel, al waren groote huidlappen van den schedel gescheiden, en amputatiewonden genezen volgens hem spoediger, wanneer omslagen van eene oplossing van chloorkalk (3 dr. op I pd. water) gemaakt worden; doch de ontsteking moet vooraf verwijderd zijn.

Bij *bevriezingen* en *vorstbuilen* is de chloris calcis zeer aan te bevelen. Is er nog geene zweer ontstaan, dan maakt men dikwijls omslagen met denzelven, welke in denzelfden graad meer verzadigd aangewend moeten worden, als de pijn afneemt; zijn er echter opene zweren voorhanden, dan wordt over deze een met ceratum bestreken stuk linnen gelegd en hierop met eene oplossing van chloorkalk verbonden. Is bij de vorstbuilen hevige pijn aanwezig, dan moeten eerst bloedzuigers aangezet worden. Men neemt hier dr. ij op I

pd. water en dr. j — ij. tinct. opii, of eene zalf uit 1 dr. chloorkalk, 1 dr. borax en 1 once vet.

Bij *verbrandingen* in verschillenden graad. Volgens de ondervinding van *Lisfranc* stilt de chloorkalkoplossing de pijn bij verbrandingen volkomen, vermindert de ontsteking en het zenuwlijden en verhoedt de terugwerking op het geheele organismus; zij geneest de verbrandingen sneller, dan de gewone andere middelen, bevordert het afvallen der brandkorst, bewerkt betere litteekenen en maakt dikwijls de genezing van lijders mogelijk, die bij de aanwending der anders gebruikelijke middelen moeijelijk te redden waren. De oplossing moet zoo geconcentreerd zijn, dat zij eenig branden veroorzaakt, hetwelk echter niet langer dan vijf minuten tot een kwartieruur mag aanhouden. De aanwezigheid der epidermis verzwakt de werking van het middel, weshalve men op die plaatsen, waar zij niet reeds vroeger is afgegaan, dezelve vóór de aanwending der chloorkalkoplossing voorzigtig moet verwijderen. Een gevensterd kompres, met ceratum bestreken, wordt over de geheele verbranding gelegd, daarover eene, minstens 2 duim dikke laag pluksel met de oplossing doortrokken en met drooge kompressen bedekt. Het geheel wordt door middel van een geschikt verband bevestigd. Het verband wordt dagelijks 6 — 8 maal op nieuw bevochtigd en alle 24 uren vernieuwd.

Bij *gangraena*, *sphacelus*, *decubitus*, *gangraena nosocomialis*. Wat deszelfs aanwending bij gangraena betreft, merkt *Trusen* op, dat, wanneer de gangraena óf als uitgang van ontsteking óf door overmatige inwerking van koude is ingetreden, eene sterke oplossing van chloorkalk goede diensten doet; waar een hevige, niet verdeelde pseudo-erysipelas versterving van het celweefsel heeft na zich gesleept, of waar enkele ledematen, welke aan groote koude blootgesteld zijn geweest, door gangraena sicca aangedaan worden, bewerkt in het eerste geval vlijtig inspuiten der oplossing spoedige verandering der ichoreuse afscheiding in goedaardige granulerende ettering; in het laatste geval het omslaan van dezelve vorming eener lijn van demarcatie, binnen welke zich, onder voortgezet gebruik van het middel, het afgestorvene afstoot en eene gezonde vleeschvorming ontstaat, welke tot duurzame cicatrisatie voert. Ook wordt de zoogenaamde decubitus door vroegtijdige aanwending van hetzelve óf vol-

komen verhoed, óf wanneer dezelve reeds ontstaan is, ligtelijk genezen. Bij carbunculus gebruikt men, zoodra de noodige insnijdingen gemaakt zijn, omslagen van chloris calcis.

Verder gebruikt men denzelven bij scorbuut, mercuriaalspeekselvloed, bij onaangenamen reuk uit den mond, bij waterkanker, bij de met noma overeenkomende versterving der vrouwelijke geslachtsdeelen. Ook bij blennorrhoeae heeft men zich van denzelven met voordeel bediend, voornamelijk bij den druiper met laudanum verbonden. Bij intertrigo der kinderen, ontvelling der tepels, bij stinkend voetzweet; bij herpes, tinea capitis, crusta lactea, serpiginosa (zie boven), pemphigus chronicus, eczema, psora; tegen het gif van dolle dieren en slangen als waschmiddel, en als voorbehoedingmiddel tegen watervrees. Tegen scrophuleuse kliergezwellen beproefde *Cima* dit middel in zalfvorm; dezelve werden rood, jeukten levendig, werden vervolgens zacht en namen in omvang af, doch niet in korten tijd; waar de gezwellen reeds tot ettering neigden, daar bragt de zalf eene sterke roodheid te weeg, bevorderde het etteringsproces en verdeelde de omgevende hardheid. *Heiberg* wendde denzelven als verdeelend middel tegen tumor albus van het voetgewricht aan, en wel in gelijke deelen met empl. dyach. comp. gemengd. Bij struma, hydrocele der kinderen, bij chronische angina, bij caries, voornamelijk der tanden.

Tegen ophthalmia purulenta van volwassenen en ophthalmia neonatorum beveelt *Varlez* denzelven zeer aan; bij de acute ontsteking laat hij 1 scr. — ½ dr. in eene once water oplossen; bij de chronische daarentegen klimt hij tot op 4 dr.; bij ophthalmia neonatorum 10 gr. op de once water. Van deze solutie wordt volwassenen 2—8 maal daags een droppel in het oog gegoten, kinderen slechts 3—4 maal.

Eene uitgebreide aanwending vindt de chloorkalk als bederfwerend en desinficerend middel. Men gebruikt denzelven daarom ter reiniging der verpeste lucht in ingeslotene ruimten, ter reiniging der gereedschappen en kleedingstukken van aanklevende contagia en putride stoffen, om den schrikbarenden reuk bij sectie van in rotting overgegane lijken te verminderen, enz. Buitendien wordt ook de chloorkalk dikwijls — terwijl men denzelven aan de lucht blootstelt of, nog krachtiger, door een zuur, b. v. verdund zout-

zuur, ontleedt — door langzame ontwikkeling van chloriumgas ter luchtreiniging in ziekenkamers, om contagia en dergel. te vernietigen, gebruikt.

Men gebruikt den chloris calcis in den vorm van eene pap of deeg, uit het drooge zout met slechts een weinig water aangeroerd, namelijk bij atonische, ontaarde zweren, gangraena, noma; met vet verbonden als zalf dr. β — dr. j op 1 once, als tandpoeder, in oplossing ½ — 3 dr. op 1 pd. water als verbandwater, wassching, inspuiting, mondspoeling, gorgelwater en als bad (2 pd.). Voor oogwaters neemt men 1 dl. op 40 dl. vloeistof.

Liquor chloritis calcis, *liquor calcariae oxymuriaticae s. chlorinicae*. Ter bereiding van dit middel laat men, volgens den hofapotheker *Gärtner* te Hanau, chloriumgas door kalkmelk zoolang strijken, totdat een weinig van het doorgezijgde vocht een specifiek gewigt van 1,025 heeft. Door middel van afzetten en filtreren wordt het vloeibare van den kalk, die nog in overvloed voorhanden is, gescheiden. *Kopp* beveelt deze vloeistof aan tegen drooge en vochtige herpes, tinea capitis, ter verbetering van scrophuleuse voet- en handzweren der kinderen. Tegen de eerste prijst hij het volgende smeersel:

℞ Liquor. calcar. oxymuriat. dr. ij — unc. β — dr. v,
Olei olivar. dr. xij.

M. D. S. Goed omgeschud uitwendig aan te wenden.

Bij scrophuleuse voet- en handzweren laat hij 1 — 1½ once met 4 pd. gedestilleerd water vermengen en in de laauw gemaakte oplossing het zieke lid dagelijks tweemaal baden. Tegen stomacace laat hij alle twee uren het tandvleesch, enz. met zuiveren liquor chloritis calcis door middel van een penseel bestrijken.

℞ Calcar. chlorat. unc. jβ — ij;
tere in mortar. vitr. et sensim affunde
Decoct. ratanh. (ex unc. β parat.) unc. xij;
Stent per hor. ½, dein limpidum decantetur.

S. Dagelijks 3 maal in beide neusgaten te spuiten, en de vloeistof eenigen tijd in den neus te laten; daarbij elke week 2 — 5 laauwe zoutbaden en van tijd tot tijd een purgans.

Dettmold bij Ozaena.

℞ Calcar. chlorat. gr. xij,
Corall. rubr. vel conchar. praep. unc. j,
Olei caryophyllor gtt. j—ij.
M. f. pulv. Det. in vitro bene clauso.

S. Tandpoeder. Tegen onaangenamen reuk uit den mond en cariense tanden, en ook tegen geel gekleurde tanden, b. v. door tabaksrooken.

℞ Chlorit calcis dr. iij,
solve in
Aq. destill. unc. iij:
solutioni filtratae adde
Spir. vini rectif. unc. iij,
Ol. rosar. gtt. iv.
M. D. in vitro charta nigra involuto.

Eenen theelepel met een wijnglas water te vermengen, en daarmede door middel van een sponsje de tanden en het tandvleesch te reinigen, en ook den mond uit te spoelen.

Chevallier.

℞ Flor. arnicae dr. ij,
—— chamom. vulg. unc. β,
Aq. comm. fervid. q. s.;
stent per $\frac{1}{4}$ hor.; in colat. unc. v solve
Chlori calcar. scr. j.
Filtra. D. in vitro charta nigra involuto.
S. Voor omslagen (tegen gangraena palpebrarum).

Andreae.

℞ Chlori calcar. unc. j,
Sapon. domestic. nigr. unc. ij,
Aq. commun. s. q.
ut f. linimentum. (Bij scabies.)

Schönlein.

Chordae, *darmsnaren.* Men gebruikt de darmsnaren het menigvuldigst na de operatie van traanfistels om den verstopten of vernaauwden ductus lacrymalis te herstellen, fistels te verwijden en bij vernaauwingen van de pisbuis. Bij deze laatste, welke diep in de pisbuis hare zitplaats hebben, worden daarmede echter ligt valsche wegen gebaand.

Vóór derzelver aanwending worden zij eenen korten tijd in warm water geweekt, en dan een gedeelte uitgespannen en aldus gedroogd, waarna men stukken naar verkiezing kan afsnijden. De afgesnedene stukken rolt men tusschen twee marmeren platen zoolang, totdat de oppervlakte geheel glad en effen is geworden, of men voorziet ze volgens *Pickel* met een gomachtig overtreksel. Het einde, dat men inbrengt, rondt men behoorlijk af. Bij het inbrengen bestrijke men de darmsnaar met olie. Zij bevelen zich door de volgende eigenschappen als verwijdingsmiddelen aan: Zij dringen wegens haren teederen bouw in zulke vernaauwde en verstopte holten, waar andere verwijdingsmiddelen niet aanwendbaar zijn; zij laten zich, daar zij vaster en stijver zijn, dan andere dilatantia, gemakkelijker aanwenden en bieden eene grootere werkzaamheid aan het verstopte deel. Door hare eigenschap om vochtigheid in te zuigen, wordt haar volumen 2 — 3 voudig vergroot, waardoor zij sterker, dan eenig ander middel, de vernaauwde plaatsen uitzetten, zij werken bij derzelver zwelling zonder groote prikkeling, en laten zich zonder pijn weder uitnemen.

Chromium. Een door *Vaucquelin* in het jaar 1797 ontdekt metaal, hetwelk zich in de roode loodertsen van Siberië bevindt, en zijnen naam van de verschillende kleuren verkregen heeft, welke zijne zouten en oxyden aannemen (van $X\varrho\tilde{\omega}\mu\alpha$). Het is grijswit, zeer broos en moeijelijk smeltbaar; in de lucht blijft het onveranderd; het protoxyde is groen en wordt in technisch opzigt veelvuldig gebruikt. Tot heelkundige doeleinden bedient men zich van twee zoutverbindingen.

Chromas potassae, kali chromicum, kali chromicum flavum, *chromaatgeel.* Dit zout kristalliseert in citroengele ruitvormige prismata, welke zich bij het verhitten auroorverwig kleuren, in de gloeihitte smelten, van eenen verkoelend bitteren aanhoudenden smaak en alcalische reactie zijn; zij behoeven bij gematigde temperatuur 17 — 18 deelen water ter oplossing, van kokend echter slechts 2 deelen, en bestaan uit 52 deelen acidum chromicum en 48 dl. potassa. *Jacobson* maakte de ontdekking, dat de chromas potassae in hoogen graad de ontvlambaarheid van dierlijke en plantaardige stoffen vermeerdert. Laat men hennep, vlas, boomwol en dergel. met eene oplossing van dit zout doordringen en

droogen, dan ontstaat er, wanneer het op eenige plaats wordt aangestoken, een sterk, gelijkmatig en voortdurend gloeijen, dat zich verspreidt en alles, wat met de oplossing doortrokken is, verteert. Door deze ontdekking werd *Jacobson* verleid, om daaruit moxae te bereiden. Men bevochtigt Josephpapier (*papier Joseph*) met eene oplossing van een deel chromas potassae met 16 deelen water, maakt daarvan cilinders van verschillende grootte en diameter en laat deze droogen. Zij branden zonder aangeblazen te worden en ontwikkelen eene sterke hitte.

Uitwendig aangewend, werkt dit zout corroderend en kan derhalve gebruikt worden om fungositeiten, uitwassen, moedervlekken enz. weg te bijten. Als verdeelend middel heeft *Jacobson* het bij zona en bij pustuleuse rheumatische oogontstekingen aangewend. Men gebruikt dit middel in poedervorm of, bij voorkeur, in oplossing. De laatste bestaat uit een deel van het zout in tien deelen water. Bij oogontstekingen kan men dagelijks een- of tweemaal eenen droppel daarvan in het oog brengen. De zwelling, welke somwijlen in de oogleden ontstaat, verdwijnt ligt. Zweren worden dagelijks, of naar omstandigheden om den anderen dag, daarmede door middel van een penseel bestreken, totdat de oppervlakte eene graauwe kleur heeft aangenomen, waarbij de zweer met een eenvoudig ceratum verbonden kan worden. Ook herpes, tinea capitis enz. laten zich op gelijke wijze behandelen; de herpes verdwijnt zonder beduidende verschijnselen, of er vertoont zich eene korstachtige uitbotting, waarna de uitslag verdwijnt. De levervlekken zouden zich door dit middel gemakkelijk laten verwijderen. Waar men uitwassen, fungositeiten en dergel. wil vernietigen, wordt pluksel, met de oplossing bevochtigd, opgelegd; ook kan men tot dit doel het zout in poedervorm aanwenden.

Verder beveelt *Jacobson* eene oplossing van 1 dr. chromas potassae neuter in unc. xxxij water, onder den naam van liquor conservatrix, als een zeer werkzaam antisepticum aan; dit vocht zou niet alleen de putrefactie beletten, maar dezelve ook, wanneer zij reeds is ingetreden, stremmen en den daarmede verbondenen kwaden reuk wegnemen, alzoo ook desinficeren. Dezelve kan ter bewaring van anatomische praeparaten dienen.

Bi-chromas potassae, chromas potassae ruber,

kali bichromicum, *kali chromicum rubrum*. Kristalliseert in vierzijdige tafels en prismata van eene aaroorroode kleur, en is bij gematigde temperatuur in 18 en in kookhitte in 10 deelen water oplosbaar.

Dit middel is tot nog toe alleen door *Cumin* en *Hanche* gebruikt. De eerste bediende zich van eene geconcentreerde oplossing bij tuberculeuse gezwellen, uitwassen en wratten. Door de aanwending van dit middel worden dezelve somwijlen verwijderd, zonder dat zich eene korst vormde; wanneer deze echter volgde, diende dit steeds ter bespoediging der genezing, en nimmer volgde op de aanwending van dit middel eene diepe en hardnekkige verzwering. Volgens *Hanche* is het nuttig, om syphilitische uitwassen tot afvallen te brengen, zonder vorming eener korst of verzwering; het zou de cicatrisatie der zweren bespoedigen, en ook bij scrophuleuse aandoening en cancer uteri zich werkzaam getoond hebben. Verder gebruikt men het in lateren tijd om den callus in zweren te smelten en hardnekkige herpes te verdelgen. De zweer of de herpetische plaatsen wordt 2—3 dagen lang met eene geconcentreerde oplossing van dit zout bevochtigd, waarop zich eene groenachtige korst vormt, welke spoedig wordt afgestooten en eene gezonde granulatie achterlaat.

Citrus, van *Citrus medica L.*, *Citrus vulgaris et acida*, *citroen*. De citroenboom is in Azië inlandsch, maar wordt tegenwoordig met talrijke spelingen in de warme luchtstreken van alle werelddeelen gekweekt. In de Heelkunde gebruikt men het *citroensap*, *succus citri*, en de *olie*, *oleum citri*.

Succus citri heeft eenen aangenamen zuren smaak en reuk, bevat citroenzuur, appelzuur, gom en water, en is het uit het vleezige gedeelte der rijpe en geschilde citroenen, na afscheiding der pitten, geperste en geklaarde sap. Het behoort tot de verdeelende, bederfwerende middelen.

Men gebruikt het citroensap bij scorbutische, stinkende, putride zweren. *Assalini* beveelt het met water verdund, tot verband aan bij etterende en versche wonden, bij groote hitte der atmospheer, alsmede ter verwijdering van wormen uit wonden en zweren. *Gillespie* gebruikte het met nut bij venerische zweren, caries, fistels van het rectum en nadruiper. Verder in het eerste tijdperk van gan-

graena nosocomialis, tegen decubitus incipiens, wanneer de pijnlijk ontstokene plaatsen verscheidene malen daags met eenen doorgesneden citroen gewreven worden. Bij stomacace gebruikt men eene slappe oplossing van sal ammoniac met een toevoegsel van citroensap. Tegen herpetisch uitslag vond *Peters* hetzelve uitstekend nuttig; de plaatsen werden daarmede zacht gewreven; eveneens als waschmiddel bij levervlekken en zomersproeten. Bij tand- en hoofdpijn, vooral van rheumatisch aard, zijn citroenschijven, in de nabijheid van het lijdende deel gelegd, van nut. Dr. β succ. citri, dr. β tinct. cantharid. en unc. j. axung porc. beveelt men aan bij het uitvallen der haren. Haemorrhagiën na de verlossing stilt *Gorat* door het inbrengen van eenen geschilden citroen.

Het wordt in de wonden en zweren gedroppeld, of pluksel, daarmede bevochtigd, opgelegd, of met water verdund ingespoten, of in versche schijven opgelegd. Als mondspoeling neemt, b. v. bij scorbuut, 1 once suiker, 1 once citroensap en 1 pd. rooden wijn.

Oleum citri (aethereum), *oglio del cedro*, wordt door uitpersen der schillen bereid, is eene heldere geelachtige, in zuiveren toestand echter — wanneer zij door destillatie bereid of de uitgeperste olie door deze bewerking gereinigd is — kleurlooze, zeer dunne, aetherische olie.

Men schrijft aan deze olie eene bijzondere, den haargroei bevorderende kracht toe; zij wordt daarom gebruikt bij zwakte der haarwortels, uitvallen van het haar, na langdurige asthenische ziekten. De, uit zorgvuldige afgesnedene schillen van versche citroenen uitgedrukte, en uit deze onmiddellijk met geweld in de oogen gespotene, aetherische olie is in verschillende soorten van oogziekten met goed gevolg aangewend. Zij toonde zich nuttig in het tweede tijdperk van oogontsteking, in de menigvuldige vormen van rheumatische, scrophuleuse en catarrhale ontstekingen, bij pannus, pterygium, vlekken en groote verslapping van het hoornvlies. Tegenaangewezen is zij bij sthenische ontsteking, alsmede bij zeer verhoogde sensibiliteit van het oog. Ook gebruikt men haar als toevoegsel bij cosmetische middelen.

Clysma, *clyster*, *clysterium*, *enema*, *klisteer of lavement*, is eene inspuiting van druipvloeibare of veêrkrachtige vloeistoffen in den endeldarm, welke óf spoedig wederom uitgeworpen óf geheel of

ten deele geabsorbeerd, en zoo onmiddellijk in den stroom der circulatie gebragt worden. Naar de verschillende doeleinden, welke men door zoodanige inspuitingen tracht te bereiken, is de hoeveelheid en temperatuur der vloeistof verschillend. Moet b. v. het clysma eene ontlasting van faeces bewerken, dan mag de hoeveelheid drupvloeibare stof bij volwassenen niet minder dan 8 en niet meer dan 16 once zijn; moet de vloeistof opgenomen worden, dan mag zij niet meer dan 6 once zijn.

De temperatuur van eene klisteer wisselt af tusschen 0—35° R. Gewoonlijk geeft men aan de vloeistof eene temperatuur van 28°—30° R.; alleen adstringerende klisteren worden op lager graden gegeven. De koude klisteren mogen niet geheel koud zijn, maar moeten eene gematigde warmte hebben.

Klisteren worden in het algemeen daar aangewend, waar men vooral plaatselijk op den endeldarm en het onderste gedeelte van het darmkanaal of op nabij gelegene deelen wil inwerken, of waar door den mond en de organa ingestionis geene geneesmiddelen kunnen ingevoerd, of waar zij door het bovenste gedeelte van het voedingskanaal niet verdragen worden, b. v. bij onstekingen, mechanische sluiting der eerste wegen, bij aphagie en dysphagie, bij onmagt, bewustelooze toestanden, enz.

De dosis der middelen, welke men voor klisteren moet nemen, laat zich niet naauwkeurig bepalen. In het algemeen rekent men, dat zij 3—4 maal sterker moet zijn, dan wanneer de middelen door den mond genomen worden. Men moet echter daarbij altijd de bijwerkingen en den bijzonderen toestand van prikkelbaarheid van het darmkanaal in acht nemen. Men mag daarom b. v. van narcotische middelen, welke terstond geresorbeerd worden, niet het drie- of viervoudige der inwendige dosis aanwenden, wanneer men niet vergiftiging wil bewerken. Kwikmiddelen werken op het rectum even zoo sterk, als op de maag.

Naar de werking kan men de klisteren op de volgende wijze verdeelen:

1) Clysmata evacuantia, *ontlastende klisteren.* Deze vinden hare aanwending, waar het genoegzaam is eenmaal opening te verschaffen, en in ontstekingsziekten, waar groote droogheid van het darmkanaal plaats grijpt. Deze soort bereidt men uit zuiver water,

of uit een afkooksel van havergrutten, althaeawortel, of uit melk en dergelijke middelen, met honig of olie verbonden; bij meteoristische toevallen gebruikt men een aftreksel van kamillen, anijs, karwei; bij heete koortsen vermengt men deze vloeistoffen met salpeter (dr. j) of oxymel (unc. j).

2) Clysmata eccoprotica s. laxantia, *sterk opende*, *afvoerende klisteren.* Deze prikkelen niet alleen het rectum, maar per consensum het geheele intestinum crassum tot uitdrijving van deszelfs inhoud, en worden gebruikt, wanneer de vorige niet aan het doel beantwoorden, wanneer de afvoerende middelen in de maag niet verdragen worden, of door den mond niet toegediend kunnen worden. Bij hardnekkige verstoppingen is het goed, eerst eene eenvoudige of demulcerende klisteer en ½ — 1 uur later de afvoerende te geven. Men bereidt deze klisteren gewoonlijk uit aftreksel van kamillen of afkooksel van havergrutten, bij welke men of laxerende zouten, als sulphas sodae, sulphas magnesiae, sal culinare (dr. vj— unc. jβ op ééne klisteer), of manna (unc. j—ij), aloë (dr. j), ricinusolie (unc. β—ij), enz., en meestal nog een weinig vette olie voegt; of uit een aftreksel van sennebladeren (dr. vj — unc. j) of jalappewortel (dr. j—dr. iij).

Deze klisteren zijn slechts als palliative middelen te beschouwen, en men mag dezelve nimmer tot hoofdkuur maken. Worden zij aanhoudend gebruikt, dan veroorzaken zij eene zwakte van het darmkanaal en eene ziekelijke prikkelbaarheid van hetzelve.

Zij leiden buitendien de sappen te zeer naar de darmen.

℞ Mannae calabr. unc. j—ij;
coctione solve in
Aq. destill. q. s.;
colat unc. vj adde
Olei ricini vitello ovi subact. unc. j—ij,
Mercur. dulc. scr. j.

D. (Sterkafvoerende klisteer.)

℞ Decoct. avenae unc. iv,
Sulphat. sodae,
Aceti vini crudi aa. unc j,
Tartari stibiati gr. ij
Olei olivarum unc. jβ.

Solve. S. Snelwerkende, ontlastende klisteer.

3) Clysmata antiphlogistica, temperantia, *ontstekingwerende klisteren.* Tot deze behooren de klisteren van koud water, wei, tamarinde, plantenzuren. Zij dienen bij ontstekingskoortsen, ontstekingen, vooral echter bij galkoorts, atrabiliaire koortsen met erethismus van het vaatstelsel, enz.

4) Clysmata irritantia, *prikkelende klisteren.* Deze wekken op en vermeerderen den motus peristalticus van het darmkanaal, evenals de afvoerende klisteren, doch krachtiger, en bewerken eene rijkelijke afzondering van slijm op het slijmvlies van den endeldarm. Hiertoe behooren de azijnklisteer, welke een hoogst gewigtig, afleidend en plaatselijk prikkelend middel is bij ontstekingachtige aandoeningen der hersenen, manie, nymphomanie, bij erethische zenuwkoortsen, bij gal- en rotkoortsen, bij bloedvloeijingen, beroerte, hoofdpijn, beklemde breuken, enz. (zie het artikel *Acetum*). Men bereidt dezelve uit koud of laauw water met een toevoegsel van 3—4 eetlepels vol goeden wijnazijn (voor volwassenen) of met andere toevoegselen.

Klisteren uit ammonia liquida gebruikt men bij hardnekkige krampachtige en paralytische aandoeningen van het darmkanaal en het geheele organismus, bij colica en obstructio flatulenta, apoplexie en paralyses, schijndood, enz. Zij worden uit koud of laauw water, havergrutten of krampstillende aftreksels met 5—20 dr. ammonia liquida bereid.

De klisteren met oleum terebinthinae, oleum crotonis, aloë vinden bij hardnekkige verstoppingen, verlammingen der blaas, verlamming van den endeldarm, enz. hare aanwending. Terpentijnolie, 1—3 once met eidojer afgewreven, beveelt *Cullen* bij hardnekkige verstoppingen en darmkrampen aan. De klisteren van tabak, zie *Nicotiana.*

De clysmata irritantia moeten steeds met voorzigtigheid aangewend worden. Voor alle dingen mag geene ontsteking der darmen voorhanden zijn, daar zij deze reeds op zich zelve kunnen verwekken. Ook kunnen bij zeer prikkelbare personen hevige krampen en stuipen daardoor veroorzaakt worden.

5) Clysmata lenientia, demulcentia, involventia, emollientia, relaxantia, *verzachtende, inhullende, week-*

makende, *verslappende klisteren.* Derzelver werking strekt zich niet alleen uit tot het slijmvlies van den endeldarm, maar, daar zij geabsorbeerd worden, ook op alle organa abdominis en zelfs op het geheele organismus. Zij zijn daarom niet alleen aanwendbaar bij ontsteking en ontstekingachtige prikkeling van het rectum, zooals tenesmus, haemorrhoidaalpijn, maar ook bij dergelijk lijden van het geheele darmkanaal en der overige buiksorganen, diarrhoea, colica, strangurie, enz. Daar zij geabsorbeerd moeten worden, mogen zij slechts in kleine hoeveelheden worden aangewend.

Men bereidt dezelve uit slijm- en oliehoudende zelfstandigheden, vooral uit koemelk, afkooksel van havergrutten, mout, lijnzaad, salebwortel, arabische gom, emulsie van eidojer, en voegt er naar behoefte 1—2 once olie bij.

℞ Radicis althaeae,
Flor. verbasci aa. dr. vj;
coque c. aq. unc. xviij ad remanent. unc. xij.
Cola. S. Verwarmd voor twee klisteren.

5) Clysmata sedantia, sopientia, anodyna, *bedarende*, *pijnstillende klisteren.* Zij behooren, daar zij geabsorbeerd moeten worden, in kleine hoeveelheid te worden aangewend.

De narcotische klisteren gebruikt men bij ontsteking der bekkenorganen, ontstekingachtige breukbeklemming, ileus, krampachtige vernaauwingen van den endeldarm, van den hals der blaas en der pisbuis en daardoor veroorzaakte pisopstopping, en in het algemeen in alle die gevallen, waar narcotica zijn aangewezen, doch welke niet door den mond kunnen toegediend worden.

Men bereidt dezelve uit een mucilagineus afkooksel en voegt er tinctura opii (scr. β—j) of extractum opii aq. (2—3 gr.), of extractum belladonnae (scr. β—j.), extractum hyoscyami (scr. β—dr. j) bij; of uit een afkooksel van capit. papav. (ex dr. ij—iij), of uit een aftreksel van herba belladonnae (ex scr. β — dr. β), herba hyoscyami (ex scr. j — dr. β).

6) Clysmata antispasmodica, *krampstillende klisteren*, worden bij zuivere krampachtige aandoeningen der borst- en buikorganen en stoornissen van het zenuwleven in de borst- en buikholte gebruikt. Hiertoe behooren de klisteren van asa foetida, valeriana, gebrande koffij, enz.

℞ Asae foetidae scr. j—dr. β,
Vitell. ovor. j,
Aq. chamomill. unc. iv.
F. l. a. mixtura. S. Krampstillend klisteer.

℞ Folior. belladonn. gr. xij,
infunde aquae fervidae unc. vj.
Cola. S. Krampstillend klisteer, aanwendbaar bij kramp der pisbuis, welke het inbrengen van den catheter verhindert.

7) Clysmata stimulantia, *vlugtig prikkelende klisteren.* Dezelve bereidt men uit alcohol, spiritueuse tincturen, aether, wijn, bij welke men een eenvoudig voermiddel voegt. Men gebruikt ze bij groote zwakte in typheuse koortsen, wanneer deze middelen niet door den mond kunnen ingebragt, of in de maag niet verdragen worden. Bij zenuwkoortsen en neuralgiën, vooral der lenden- en heupzenuwen, gebruikt men aetherisch-olieachtige middelen met eidojer afgewreven, zooals kamfer (scr. j—dr. j), terpentijnolie (unc. β—unc. j).

8) Clysmata balsamica, *balsamische klisteren*, gebruikt men bij leucorrhoea, amenorrhoea, colliquative diarrhoea, bij gonorrhoea, enz., en worden van copaivabalsem, terpentijn, enz., met eidojer of arabische gom afgewreven, bereid.

9) Clysmata adstringentia, *zamentrekkende klisteren.* Hiertoe behooren de klisteren van koud water, welke, als iedere andere koude klisteer, de contractie van het darmkanaal vermeerderen, waarbij zij dikwijls snel ontlasting van den inhoud bewerken, en daardoor den endeldarm warmtestof onttrekken en het bloed uit de vasa capillaria van den buik naar de borst en het hoofd dringen. Men gebruikt ze bij overvulling der kleine vaten van het slijmvlies des endeldarms, en daardoor veroorzaakte haemorrhoïdale toevallen, voornamelijk tegen de dikwijls zoo lastige pijnen aan den anus en bij bloedingen uit den endeldarm. Klisteren van loodwater beveelt men aan bij breukbeklemming, uit afkooksel van galnoten, eikenbast, rooden wijn, enz. gebruikt men bij prolapsus ani, bij hardnekkige diarrhoea; uit verdunde mineraalzuren bij bloedingen uit den endeldarm en bij atonische haemorrhoïdes.

10) Clysmata resolventia, *oplossende klisteren.* Hiertoe behooren de zoogenaamde visceraal-klisteren, welke men van zeep,

sal ammoniac, sal seignetti, of uit een afkooksel van saponaria, taraxacum, gramen, centaurium, carduus benedictus bereidt, en bij dezelve antispasmodica naar omstandigheden voegt.

Bij hardnekkige klierzwellingen in den buik gebruikt men iodium-klisteren, en bij verdikking van het rectum en daardoor veroorzaakte haemorrhoïdale pijnen gebruikt men klisteren van 1—6 gr. merc. dulcis.

11) Clysmata antiseptica, *bederfwerende klisteren*, moeten op lagere temperatuurgraden gegeven worden. Hiertoe neemt men koolstofzuur in gasvorm, minerale zuren (10—40 gtt.), citroensap of wijnazijn (2—4 dr.) enz. Men gebruikt ze bij carcinoma recti, bij kwaadaardige putride koortsen, bij gangraena, enz.

12) Clysmata nutrientia *voedende klisteren*, worden gebruikt, wanneer wegens eenigen pathologischen toestand of eene volbragte kunstbewerking het slikken moeijelijk, niet raadzaam of onmogelijk is, zooals bij ziekten van den oesophagus en de maag, b. v. wonden, vernaauwingen, scirrheuse en carcinomateuse ontaarding; bij vreemde ligchamen in de trachea en den oesophagus enz; ook bij tetanus, bij fractura maxillae inferioris, na de gedeeltelijke of geheele wegneming van deze laatste; na volbragte staphyloraphie, enz. moet op dezen weg de voeding onderhouden worden. Men bereidt dezelve uit melk, vleeschnat, gelei, vischlijm, saleb, eidojer, enz.

13) Clysmata aëris atmosphaericae, *klisteren van dampkringslucht*, door middel eener aan de klisteerspuit bevestigde blaas of maagpomp aangewend. Deze klisteren werken deels mechanisch, terwijl zij het darmkanaal uitzetten en tot contractie prikkelen, deels dynamisch door haar zuurstofgehalte. Men beveelt ze aan bij hardnekkige verstopping, braken van faeces, niet inflammatore breukbeklemming, enz.

Cocculus, van *Menispermum cocculus Wallich*, een kruipende heester in Oost-Indië, vooral Amboina en Zuidelijk Malabar. Gebruikelijk zijn de zaden, *semina cocculi s cocculi indici s. piscatorii.*

Uitwendig worden zij tegen hoofdongedierte en tegen tinea capitis gebruikt, en wel in eene zalf bestaande uit een deel van het poeder op twee deelen axungia porci. Deze zalf wordt dagelijks 1—2 maal op het kaalgeschoren hoofd ingewreven, en na de genezing worden

de inwrijvingen nog eenigen tijd voortgezet. Op deze wijze zou in 8—14 dagen het gebrek geheel verdwenen zijn.

Picrotoxine, cocculine. Deze stof werd in het jaar 1812 door *Boullaij* ontdekt, komt voor in naaldvormige kristallen en is in 25 deelen kokend en 150 deelen koud water oplosbaar.

Zij werd door Dr. *Jäger* tegen tinea capitis met goed gevolg aangewend. Hij liet op de aangedane plaatsen de hoofdharen afscheren, dezelve met zeepwater wasschen en nu den uitslag met eene zalf uit 10 gr. picrotoxine en 1 once axungia porci bedekken. Reeds na weinige dagen werden de korsten los, en de hoofdhuid werd van uitslag vrij. Spoedig daarna verdween ook de achtergeblevene roodheid der aangedane plaatsen. De kuur duurt 4 weken, en $1\frac{1}{2}$ once zalf is daartoe noodig. De kaal gewordene plaatsen liet *Jäger* met een mengsel van gelijke deelen spiritus roris marini en spiritus salis ammoniaci anisatus vlijtig wasschen, waarop nieuwe haargroei volgde.

Cochlearia, van *Cochlearia officinalis L.*, *lepelblad*, aan de kusten van Noordelijke landen, in de tuinen gekweekt. Officineel is het *versche kruid*, *herba cochleariae*. Het werkzame beginsel van het lepelblad is eene uiterst vlugtige, scherpe olie, *cochlearine* genaamd, door welker kracht dit kruid voortreffelijk verlevendigend en opwekkend op de vasa capillaria werkt. Men gebruikt het, versch gekneusd, als verdeelend en bederfwerend middel bij scorbutische zweren, pijnlooze klierverhardingen, bij chronische huiduitslagen, scabies, herpes, bij stomacace en aphthae.

Conserva cochleariae. Het versche lepelblad met 3 dl. suiker zamengewreven, wordt, als toevoegsel bij gorgelwaters, tandelectuaria, tegen scorbutische aandoeningen van den mond aangewend.

Aqua destillata cochleariae. Wordt bij gorgelwaters en mondspoelingen gevoegd bij ziekten van de mondholte, bij los, ligt bloedend, wankleurig tandvleesch; en als waschmiddel bij hardnekkige huidziekten, als herpes, scabies. enz., gebruikt.

Spiritus cochleariae; 12 pd. lepelblad met 6 pd. alcohol overgoten en vervolgens gedestilleerd. Men gebruikt denzelven als toevoegsel bij gorgelwaters, tandmixturen, tandtincturen, bij scorbutischen toestand van den mond en het tandvleesch, slijmige keel-

ontsteking, spruw, scorbutische bloedingen uit het tandvleesch.

Oleum cochleariae. Tegen rheumatische tandpijnen met een weinig boomwol ingebragt, zou het zich nuttig toonen.

℞ Rad. ratanh.,
Folior. salviae aa unc. β,
fiat c. s. q. aq. infuso-decoct. col. unc. vj; adde
Spirit. cochlear.,
Mell. rosar. aa unc. j.

M. S. Om den mond mede te spoelen. Tegen los, bloedend tandvleesch.

Vogt.

℞ Tinct. chinae. unc. ij,
—— myrrhae unc. β,
—— kino dr. ij,
Spir. cochleariae unc. j.

M. S. Het tandvleesch daarmede te bestrijken en boomwol, daarmede doortrokken, in de holle tanden te brengen. Tegen slap, dikwijls bloedend tandvleesch, waggelende tanden en caries van dezelve.

Wendt.

Coffea, van *Coffea arabica L.*, in gelukkig Arabië, Aethiopië, Nubië inlandsch, veelvuldig in O. en W. Indië en Z. Amerika gecultiveerd. Officineel zijn de *zaden*, *semina coffeae.*

Zij worden als een verdeelend, bederfwerend, opwekkend middel gebruikt. De damp van dezelve gebruikt men ter verdeeling van chronische oogontstekingen en ter verdrijving van onaangenamene reuken. Geroost en gemalen, worden zij in zakjes, vooral bij diarrhoea der kinderen, op den buik gelegd. Een afkooksel van gebrande koffij wordt als mondspoeling gebruikt bij kwiksalivatie, om den onaangenamen reuk te verdrijven, en als bad tegen paralyses, epilepsie, hemicranie (*Brunnius*).

℞ Pulv. fabar. coffeae tostar.,
—— alumin. crudi aa dr. j,
—— cort. cascarill.,
—— gummi myrrhae,
—— radic. calam. aromat. aa dr. ij.

M. f. pulv. subtiliss. S. Tandpoeder. *Siemerling.*

Ongebrande grof gestootene koffij, als tabak gerookt, zou een voortreffelijk bedarend middel zijn bij tandpijn van holle tanden, zonder ontsteking van het tandvleesch; ook als toevoegsel bij tandpoeders. In klisteren (geïnfundeerd) geeft men de koffij bij narcotische vergiftigingen en apoplexie.

Colla piscium, ichtyocolla, *vischlijm.* Eene lijm, welke uit de zwemblaas van verschillende, tot het geslacht der Accipenser behoorende vischsoorten, die aan de noordelijke kusten der kaspische zee voorkomen, door koken bereid, en na bekoeling in dunne bladen zamengerold wordt. Zij is, fijn gesneden, in eene dubbele hoeveelheid kokend water, en eveneens in alcohol met behulp van warmte volkomen oplosbaar.

Men gebruikt haar bij kleine, gesnedene wonden om de lucht, onzuiverheden, enz. te weren, en ter bereiding van het

Emplastrum adhaesivum Woodstockii, emplastrum anglicanum, *engelsche pleister.* Men bereidt deze pleister, door dat men zwart of vleeschkleurig taf op de eene zijde met eene geconcentreerde oplossing van vischlijm in wijngeest overtrekt, en op de rugzijde met tinctura benzoës bestrijkt. Alvorens men dezelve oplegt, bevochtigt men de overtrokkene zijde en drukt haar op, tot dat zij kleeft. Zij heeft het nadeel, dat zij bij het droogen zeer hard wordt, de deelen min of meer hindert, en dikwijls zoo prikkelt, dat zij sterker ontstoken worden, dan ter uitzweeting van lympha plastica noodig is, waardoor het doel der genezing per primam intentionem verloren gaat.

Men gebruikt dezelve bij kleine, gesnedene wonden, vooral der oogleden, ter bedekking van ontvellingen, enz.

Colla scriniariorum, *schrijnwerkerslijm.* Uit pezen en beenderen in lijmkokerijen bereid.

Men gebruikt de lijm, op linnen gestreken, tegen ligte wonden, verbrandingen; zeer bruikbaar is dezelve ter bevestiging van versch afgehouwene vingers en toonen. Tegen vorstbuilen en bevrorene ledematen wordt de schrijnwerkerslijm dik gekookt en warm niet slechts op de bevrorene plaatsen gestreken, maar ook nog een met dezelve doortrokken suikerpapier daarover gelegd. Valt het laatste na verscheidene dagen af, dan zijn de bevrorene plaatsen of reeds volkomen genezen, of op slimmere en reeds opengebrokene plaatsen

is slechts nog eene herhaalde aanwending der lijm noodig.

COLLUTORIUM, *mondspoeling*, en Gargarisma, *gorgeldrank*. De mondspoeling dient om den mond uit te spoelen, of om gedurende eenigen tijd in den mond gehouden te worden; de gorgeldrank echter moet, door middel van het zoogenaamde gorgelen, dieper op de fauces, pharynx en op de apertura laryngis inwerken.

Beide bestaan uit weekmakende, versterkende, zamentrekkende, metaalachtige, zoute of zure middelen.

De *weekmakende mondspoelingen en gorgelwaters* worden bij catarrhale, rheumatische aandoeningen van den mond en de keelholte, bij abscessen in deze weefsels aangewend, bestaan uit slijmige aftreksels en afkooksels van vlier, althaea, vijgen en rozijnen, en worden laauw aangewend. Om dezelve meer prikkelend te maken, voegt men er naar omstandigheden honig, salpeter, sal ammoniac bij.

Prikkelende mondspoelingen en gorgelwaters bereidt men uit aromatische kruiden, met toevoeging van wijngeest, arnicabloemen, kalmus, mostaard, enz., en gebruikt ze bij verslapping, verslijming, atonische zwellingen. Hiertoe behooren ook de *antiscorbutische mondspoelingen en gorgeldranken* uit infusio cochleariae met spiritus cochleariae, uit herba nasturtii aquatici, sinapis, armoracia, en de scherp prikkelende met cinnamonum, capsicum, welke bij paralytischen toestand der tong en pharynx gebruikt worden. Toniserende mondspoelingen en gorgeldranken bestaan uit summitates millefolii, salvia, cortex salicis, cortex chinae, myrrha, uit adstringerende middelen, aluin, minerale zuren, kino met wijngeest, kamfer, aetherische oliën gemengd. Men gebruikt ze bij hoogen graad van atonie en verslapping, bij gangraeneuse ontbinding en sepsis.

Voor altererende gorgelwaters en mondspoelingen neemt men kwik, kopervitriool, zinkvitriool, enz.

℞ Radic. althaeae,
Flor. sambuci aa dr. ij,
coque c. aq. unc. xvj ad remanent. unc. xij.
Sub finem coction. adde:
Radic. glycyrrhiz. dr. ij.
Cola. S. Mondspoeling en gorgeldrank.

℞ Boracis dr. ij,

Aquae rosarum unc. vij,
Mellis rosati unc. j.

Solve. S. Gorgelwater bij aphthae, etterende keelontsteking.

℞ Cort. peruvian. rubr. unc. β,
coque. c. aquae unc. x ad colat. unc. vj.
Adde
Camphorae, gummi mimosae subact., gr. xij,
Tinct. pimpinellae,
—— cort. chinae simpl. aa unc. β,
Mellis rosati unc. β.

M. S. Mondspoeling bij kwaadaardige aphthae en angina gangraenosa. *Berends.*

Colophonium, *resina nigra*, welke na destillatie der terpentijnolie en smelting van het residuum achter blijft, is eene empyreumatisch-harsachtige, in zuiveren toestand bleekgele, doorschijnende (*colophonium album*), of donkerbruin doorschijnende (*colophonium commune*) zelfstandigheid, die in de koude broos, gemakkelijk tot poeder te brengen en bijna reuk- en smaakloos is, volkomen oplosbaar in wijngeest, aether, vette en aetherische oliën.

Het colophonium is een werkzaam verdeelend middel, bezit de goede eigenschappen van den terpentijn en schijnt, behalve de zuiver harsachtige bestanddeelen, eene kleine hoeveelheid empyreumatische olie te bevatten, waarvan zijne plaatselijk-prikkelende, op het vaat- en lymphestelsel inwerkende, oplossende en verdeelende kracht afhangt. Ook behoort het tot de opdroogende middelen.

Men gebruikt het ter verdeeling van waterige en koude gezwellen; vooral is het door *List* en *van Lil* tegen fungus articuláris en gewrichtszwelling met goed gevolg aangewend, welke werking *Lentin* en *Voigtel* bevestigen, doch er mag nog geene inwendige ontaarding zijn ingetreden. *List* laat het poeder eenen vinger dik op droogen hennep strooijen, en met gerectificeerden wijngeest zoolang begieten, dat alles door en door vochtig is, en dit dan op het gezwel leggen. Zoodra de omslag droog wordt, moet dezelve, zonder hem af te nemen, op nieuw met wijngeest bevochtigd, en dit, zoo dikwijls het noodig is, herhaald worden. Over den omslag legt men gewast linnen, gewast papier, of wastaf. Volgens *Sachs* bereidt men dit luchtdigt bedeksel, wanneer men het geheele zieke gewricht

met eene dunne laag werk omwikkelt, poeder van colophonium in de tusschenruimten der draden strooit, en er dan zooveel alcohol opgiet, dat de hars opgelost en wederom tot eene homogene massa vast wordt. Slechts na verscheidene maanden is, bij ongestoorde rust, betering te verwachten.

Verder gebruikt men het colophonium tegen caries, wonden met ontblooting van het been en verwonding der pezen (instrooipoeder). Om te berooken bij rachitis. Tegen bloedingen, met wijngeest bevochtigd en met lorkenzwam verbonden, opgelegd, vooral op zoodanige plaatsen, welke zeer sponsachtig en vochtig zijn, b. v. in den mond, aan het gehemelte, de tong. Het maakt een hoofdbestanddeel van de *pulvis haemostaticus Bonafouri* uit, welke hoofdzakelijk bij parenchymateuse bloedingen wordt aanbevolen *Klein* roemt tegen prolapsus recti een poeder uit gelijke deelen colophonium en gummi arabicum, hetwelk men opstrooit en vervolgens de repositie bewerkstelligt.

Pulvis haemostaticus Bonafouri.

℞ Colophonii unc. ij,
Gummi arabic.,
Carbon. lign. tiliae aa unc. β.
M. f. pulvis. S. Tot uitwendig gebruik.

Dit poeder strooit men op de bloedende wond, legt daarover vervolgens pluksel en bevestigt dit door een windsel. Volgens *Bonafour* vernaauwt het de wanden der arteriën, waardoor eene bloedprop gevormd wordt. Ook werkt het op het bloed in, want het zuigt het sereuse gedeelte van hetzelve op en vormt met den cruor eene vaste massa.

Compressio *s. pressio*, *drukking.* De compressie behoort tot de verdeelende middelen, en oefent, op verschillende wijze aangewend, verschillende werkingen uit. De hoofdwerking is bevordering der resorptie zoowel van uitgestorte organische vloeistoffen, als ook van organische vaste, normale en abnormale stoffen; want bij aanhoudende drukking kan elk weefsel geresorbeerd worden, dewijl zijne voeding daardoor of beperkt wordt, of geheel ophoudt.

De wijzen, om drukking aan te wenden, zijn:

1) *Kringvormige drukking op eene smalle vlakte*, door middel van eenen band, eenen zakdoek, enz., welke in geval van nood door

eenen toesnoerder vaster aangetrokken worden. Deze wijze van drukking veroorzaakt levendige pijn, spoedig daarna een gevoel van doofheid en verstijving van het onder het bindsel gelegen gedeelte des lids; het deel zwelt op, wordt blaauw en koud, omdat de circulatie in hetzelve grootendeels of geheel gestremd is. Men gebruikt deze wijze van drukking, om de absorptie van een vergift onmiddellijk na deszelfs inoculatie te verhinderen, om krampen te verhoeden of te stillen, enz.

2) *Kringvormige gelijkmatige drukking op eene uitgebreide vlakte.* Deze, matig sterk en eenen tijd lang aangewend, vermeerdert de contractiliteit der weefsels, bevordert de circulatie der lympha en van het veneuse bloed, brengt de gecomprimeerde deelen tot een geringer volumen terug, verhoedt of matigt de zwelling, verhoedt of vermindert de bloedinfiltratie, bevordert de absorptie der uitgestortene vloeistoffen, houdt de spieren in hare natuurlijke ligging, en verhindert of vermindert de gevolgen, welke door de onregelmatige of te hevige contractie van dezelve geboren worden. Te sterk of te lang aanhoudend gebruikt, kan zij insnoering der deelen— vooral bij ontsteking der dieper gelegene weefsels, wijl de compressie de uitbreiding der ontstekingszwelling verhindert — uittering, verlamming en onvolkomene anchylosis voortbrengen.

Men gebruikt deze soort bij behandeling van dwarsche wonden der spieren en pezen, bij beenbreuken, ontwrichtingen, kneuzingen, verbrandingen, aderspatten, gewrichtswaterzucht, tumor albus, calleuse en variceuse zweren, bij volumineuse en verouderde breuken, na paracentesis, na opening van groote etterholten, bij aanhoudende spierkrampen, bij erysipelas phlegmonosum, in het algemeen bij elke acute ontsteking van het celweefsel, bij paraphimosis, bij prolapsus ani, orchitis, enz. Om deze drukking voort te brengen, gebruikt men rolzwachtels, breede gordels, rijgkousen, kleefpleisterstrooken, suspensoria.

3) *Kringvormige drukking op eene uitgebreide vlakte, met sterkere zijdelijke drukking op bijzondere plaatsen.* Deze gebruikt men bij slagadergezwellen, sinueuse abscessen, bij pijpzweren, welke in de lengte van eenig lid verloopen, en wordt bewerkt door rolzwachtels, kleefpleisterstrooken, rijgkousen en gordels met onderlegging van gegradueerde kompressen of longuetten.

4) *Zijdelijke, omschrevene* (*middellijke of onmiddellijke*) *drukking.* Deze gebruikt men bij scirrheuse zwelling van het celweefsel en der lymphatische klieren door middel van een bijzonder drukverband, bij bloedgezwel aan het hoofd der pas geborenen door middel van looden platen, haemorrhoïdale gezwellen door middel van met lucht of water gevulde blazen van kleine dieren; bij slagadergezwellen, bij uitzetting van den tranenzak, fistula salivalis, fistula stercorea, bij incontinentia urinae, enz., door middel van bijzondere werktuigen.

Heete drukking. Deze wordt door Belgische artsen bij gevoellooze chronische bubones (alsmede ook wel bij andere eenvoudige verhardingen) aanbevolen. Men bewerkt dezelve met heete baksteenen, welke in een kompres gewikkeld en door middel van eenen zwachtel op den bubo vastgehouden worden. 5—6 dagen zijn voor de kuur voeldoende.

Conium, van *Conium maculatum* L., *gevlekte scheerling.* Groeit langs wegen en op woeste plaatsen, doch ook in bebouwde streken door geheel Europa en Azië. Officineel zijn de *bladeren* onder den naam van *herba cicutae.* Het werkzame bestanddeel is de *coniine*, *cicutine.*

De herba cicutae is een weekmakend, krachtig verdeelend, oplossend, pijn- en krampstillend middel, en wordt met goed gevolg bij klierverhardingen, ontstokenen scirrhus, verharde en etterende bubones, zogklonters, verharding der ballen, gewrichtsgezwellen, beursgezwellen, syphilitische en arthritische zwelling, ganglia, likdoorns, en ter reiniging van oude kwaadaardige, vooral scrophuleuse en carcinomateuse zweren gebruikt. Verder als inspuiting bij pijnlijke, ontstokene fistelkanalen; bij tinea capitis, caries, beginnende induratie der baarmoeder, rheumatische tandpijn, aangezichtspijn; als nakuur van bevrorene ledematen, hardnekkige herpes.

Als algemeen bad gebruikt, is de herba volgens *Hoffmann* werkzamer dan de pleister, omslagen en het extract inwendig gebruikt. Hij laat 12 handen herba cicutae met heet water digereren en er den lijder bij matige warmte inplaatsen. Hij gebruikt deze baden bij verharde gezwellen; *Gunther* beveelt ze aan bij carcinomateuse aandoeningen, *Hufeland* bij scrophulosis, *Fontanelli* bij chronisch huidlijden en jichtpijnen, bij rheumatische pijnen, welke na nat worden ontstaan zijn, bij impetigo van het aangezigt, psoriasis diffusa, erythema van het scrotum, enz.

In de Oogheelkunde gebruikt men de herba cicutae bij tumores cystici, verharde hordeoli, acute oogontsteking, zooals bij opthalmia catarrhalis en gonorrhoïca, hetzij in infusie of als omslag.

Men bedient zich deels van het versch gekneusde kruid, deels van het gedroogde in afkooksel met water of melk voor stovingen, papomslagen, inspuitingen (1 once op 1 ℔ water) mondspoelingen (b. v. 2 dr. herb. cicutae, $\frac{1}{2}$ dr. herb. hyoscyam, met 8 koppen melk ligt afgekookt, daarvan iets in den mond genomen en wederom uitgespogen, — bij rheumatische tandpijn), in poedervorm bij zweren en als toevoegsel voor baden. Om de carcinomateuse ontaarding van scirrheuse zwelling der borsten te voorkomen, beveelt Professor *Hallé* eenen omslag van lijnzaadmeel, peenpap en extractum cicutae aan, bij welke zelfstandigheden, nadat zij gekookt zijn, eene halve once reuzel voor elken omslag gemengd wordt. In den oogenblik, dat dezelve opgelegd zal worden, wordt nog $\frac{1}{2}$ once pulv. herbae cicutae op de oppervlakte van den omslag gestrooid, en deze vervolgens met de huid in aanraking gebragt. Alle 6 uren wordt dezelve vernieuwd, en daarbij inwendig de cicuta in poedervorm van 8—20 gr., tot dat er duizeling volgt, gegeven. Voor wasschingen, b. v. bij tinea capitis, met sublimaat verbonden.

Extractum cicutae s. *conii maculati*, bereid uit het uitgeperste sap van het versche kruid door indikken in een waterbad.

Men gebruikt het extract, als pleister op leder of linnen gestreken, ter verdeeling van kliergezwellen, verhardingen der borsten, aan den hals, scrophuleuse aandoeningen, noma, heupjicht; in kalkwater opgelost ter reiniging der zweren, bij cancer uteri en bij sterk geïnflammeerde fistelkanalen; in water opgelost en met ung. saturni, spiritus mindereri, enz. verbonden, als verband voor kwaadaardige zweren. In water opgelost om in het oog te droppelen bij scrophuleuse vlekken en verduisteringen van het hoornvlies, pijnlijke ophthalmiën en opthalmo-blennorrhoeae.

Men gebruikt het in zalfvorm, voornamelijk voor oogzalven (1 scr. met een weinig water tot eene pap geroerd en daarbij 2 dr. vet gevoegd), in oogwaters (scr. β—j op unc. β—j water), penseelsappen, enz.

Emplastrum cicutae *s. conii maculati*, bereid uit een deel pulvis herbae cicutae met twee deelen van een mengsel uit wit was, co-

lophonium en olijfolie, op het vuur tot de consistentie van pleister zamengesmoltem. Met emplastrum hydrargyri verbonden, is deze pleister een krachtig verdeelend en weekmakend middel bij klierverhardingen, voornamelijk bij zwelling der ballen, bubones, scirrhi, scrophuleuse gezwellen, zogklonters, arthritische en rheumatische zwellingen, likdoorns, ganglia, tinea capitis. *Graefe* beveelt tegen zwelling der Meiboom'sche klieren en tegen hordeolum het volgende mengsel aan om op het ooglid te leggen.

℞ Empl. cicutae dr. j,
Empl. belladonn. scr. j,
Empl. saturn. scr. iv.
M. malax.

Emplastrum de cicuta cum ammoniaco is een krachtig verdeelend middel bij klierverhardingen, vooral met kwikmiddelen verbonden.

(*Herba cicutae aquaticae*, van *Cicuta virosa L.*, *waterscheerling*, groeit in moerassen, vijvers, greppels, op overstroomde plaatsen in Europa en Noord-Azië. De geheele plant is scherp narcotisch, vergiftig, en wordt slechts nog hier en daar uitwendig, versch gekneusd, ter verdeeling van klierverhardingen, scirrhi, en bij kankerzweren gebruikt.)

℞ Extract. conii macul. unc. j,
——— hyoscyami unc. β,
Pulv. herb. belladonn. dr. j,
Liquor. ammon. acet. s. q.

ut fiat cataplasma tenue. S. De helft op leder gestreken op te leggen. Tegen open kanker. *Richter.*

℞ Extract. cicutae,
Fellis tauri inspiss. aa scr. j,
Extract. opii gr. vj,
Spirit. Minderer. dr. ij,
Aquae rosarum unc. ij.

M. S. Om met een penseel op het hoornvlies te brengen. Tegen verduisteringen van hetzelve. *Richter.*

℞ Hydrarg. muriatic. corros. gr. vj,
Extracti conii maculati,
——— flor. chamomill. aa dr. ij,

Tinct. opii simpl. dr. j,

Mellis rosati unc. j.

Solve S. Door middel van een penseel drie tot viermaal daags op de zweren te brengen. Tegen syphilitische keelzweren.

Rust.

℞ Herb. conii maculat. unc. ij,

Farin. semin. lini unc. j.

C. M. f. species. Dent. tal. dos. q. l.

S. Voor elk bad een pakje.

Ter bevordering der absorptie van lymphatisch-sereuse exsudaten in de spierscheeden, in de gewrichtstoestellen en het celweefsel.

v. Graefe.

℞ Emplast. cicutae,

——— saponat.

——— melilot.,

——— mercur. aa dr. ij.

Misce malaxando, ut fiat emplastr.

Det. ad chart. cerat. Ter verdeeling van uitwendige klierverhardingen.

Consolida, van *Symphytum officinale L.*, *gemeene smeerwortel*, op vochtige plaatsen, aan slooten, rivieren, enz. door geheel Europa. Officineel is de *wortel* onder den naam van *radix consolidae majoris s. symphyti.*

Deze wortel wordt, versch gekneusd, bij wonden in de weeke en vaste weefsels gebruikt, om dezelve snel tot vereeniging te brengen; het versch uitgeperste sap als wondheelmiddel bij slappe wonden, bij onzuivere, chronische, scorbutische zweren, om de vormingsdrift op te wekken, tegen scabies, en het poeder, in den neus gebragt, tegen neusbloeding.

Pulvis antihaemorrhagicus.

℞ Pulv. lateritii unc. j,

—— gummi tragacanthae,

—— ——— arabici aa unc. β,

—— radic. symphyti dr. vj,

—— fol. betonicae dr. ijβ.

M. f. pulvis. Tegen haemorrhagiën aanbevolen, welke de ligatuur niet vorderen.

Burmann.

Consolidantia zijn middelen, welke den zamenhang der deelen versterken, en derhalve bij genezene beenbreuken, herstelde ontwrichtingen, gecicatriseerde wonden, enz. de vorige kracht wederom herstellen moeten. Hiertoe behooren de spirituosa, tonica, enz.

Cortex adstringens brasiliensis, welligt van *Acacia Jurema.*

Een afkooksel van dezen bast, van 1 once grof poeder op 8 once colatuur, gebruikt men uitwendig bij witten vloed en bij druiper 3 maal daags ingespoten, of in het eerste geval een daarmede bevochtigd langwerpig sponsje even zoo dikwijls in de scheede gebragt. *Brunner* maakte ook bij metrorrhagiën ten gevolge van cancer uteri inspuitingen van het decoctum. Om zweren op te droogen en vooral lymphatische uitvloeijingen te stremmen kan behalve het decoctum ook het poeder dienen. Als cataplasma kan men het na ontwrichtingen en bij bloedingen na zware wonden gebruiken.

Cosmetica, *schoonheidsmiddelen*, zijn in het algemeen zoodanige middelen, door welke op eenen kunstmatigen weg de schoonheid des menschelijken ligchaams onderhouden en wederom hersteld wordt; meer uitgebreid behooren onder dit begrip ook die middelen, met welke de natuurlijke bekoorlijkheden slechts nagebootst worden. Men verdeelt ze in *huid-*, *haar-* en *tandmiddelen.*

1) Huidmiddelen. Reinheid is de voortreffelijkste voorwaarde om eene witte en gladde huidoppervlakte te verkrijgen. Wasschingen en baden met zuiver eenvoudig water zijn bij eene welgevormde huid voldoende, om de natuurlijke schoonheid van dezelve merkbaar te maken. Regen- en rivierwater maken de huid zachter dan bronwater, dewijl in het laatste bestanddeelen bevat zijn, welke op den langen tijd kunnen schaden.

Ter verkrijging van frischheid en zachtheid der huid, ter herstelling van deze bij voorhandene ruwheid, bij comedones en dergel. heeft men eene menigte middelen aanbevolen.

1) In stede der gewone huiszeep, venetiaansche zeep, amandel-, cocosnotenzeep en verschillende geparfumeerde zeepen. De werking der zeepen ter reiniging der huid bestaat daarin, dat het alcali van dezelve zich met het vet op de oppervlake van het ligchaam vereenigt, zoodat de huid het kleverige verliest, en eenen matten glans aanneemt, terwijl de eigenlijke onreinheden, door het vet der zeep opgenomen, met derzelver bestanddeelen mechanische en chemische

verbindingen aangaan en zoo door het water weg gespoeld worden. Nevens de reiniging der huid heeft men getracht dezelve door bijmenging van andere bestanddeelen, dan de eenvoudige zeep bezit, eene uitstekende zachtheid en gladheid en eenen aangenamen reuk mede te deelen. Met dit doel worden bijna alle cosmetische zeepen bereid. Men voegt bij de venetiaansche, geneeskrachtige, enz. zeep organische zelfstandigheden, welke op zich zelve wegens haar vet- en slijmgehalte met het water eene emulsie maken, en verkrijgt den aangenamen reuk door aetherische oliën. Zoo mengt men b. v. amandelmeel, walschot, arabische gom onder de zeepen en waschpoeders, en droppelt lavendelolie bij het mengsel. De middelen tegen huidgebreken worden dikwijls bij de zeepen gemengd.

Men neme:

poeder van spaansche zeep 16 once,
witte amandelzemelen 2 once,
gezuiverde potasch $\frac{1}{2}$ once,
muskus 10 grein,
thijmolie 20 droppels,
majoraangeest 4 once.

Alles wordt dooreen gemengd, met tragacanthslijm en oranjebloesemwater tot een deeg gemaakt, en naar verkiezing daaruit kogels gevormd.

Of: poeder van spaansche zeep 8 once,
zetmeel 3 once,
poeder van benzoëhars 1 once,
olieachtig-balsamisch mengsel (bals-vitae Hoffm.) 2 drachm.

Mengt het zorgvuldig.

Voorbeelden van cosmetische zeep volgens *Flittner*,

2) In stede der zeepen in het algemeen (vooral wanneer deze roode vlekken veroorzaken) neemt men zoogenaamde waschpoeders (*pulv. collutorii*), zoo als *tarwezemelen*, *furfur triticeus*, *amandelzemelen*, *furfur amygdalinus*, *lischwortel*, *aronswortel*, enz. Deze poeders worden ook bij zeepen gemengd, of zij bevatten een alcali, dat zich met het vet der huid verbindt, of zij vormen met het water emulsiën.

Men neme:

gestootene witte boonen $1\frac{1}{2}$ once,
poeder van lischwortel 3 dr.;
poeder van bittere amandelen 1 once,
cederolie 20 droppels.

Mengt alles goed door elkander.

Of: witte amandelzemelen 8 once,
gerstenmeel 2 once,
rijstpoeder 3 once,
myrrhepoeder 1 once,
drooge koolstofzure soda $\frac{1}{2}$ once,
kruidnagelolie 20 dr. opp.,
thijmolie 30 dr. opp.,
cederolie 40 dropp.

Mengt het als boven.

3) Melk, amandelmelk, wei, verschillende gedestilleerde waters, als aqua rosarum, plantaginis, enz., afkooksel van lischwortel, enz.

4) Welriekende, aetherische-oliehoudende, spiriteuse vloeistoffen, als *eau de cologne*, *eau de lavande*, met water gemengd.

℞ Benzoës unc. ij,
Storacis,
Caryophyllor. aa unc. j,
Nuc. moschat.,
Cort. cinnamom. chinens. aa dr. ij,
Vanigliae dr. j.
M. digere c. alcoh. unc. xxiv
per triduum, dein colatur cum expressione.

5) Verschilende pomaden, met welke de huid wordt ingesmeerd, als meccabalsempomade, Borsdorferappelpomade, enz. Papierolie met water verdund, 1 deel op 30—40 dl. water.

De huidgebreken, tot welker genezing men zich van deze middelen bedient, zijn: graauwe, vuile, geelachtige kleur, hooge roodheid van enkele deelen, b. v. van den neus, medeëters, ruwheid en het springen der epidermis, rimpels, zomervlekken, levervlekken, haarbundeltjes, wratten, moedervlekken, enz.; de donkere kleur

onleent dikwijls haren oorsprong van eene te dikke epidermis. Met verhoeding van hare afslijting door ruwe ligchamen, menigvuldige temperatuursverwisseling, enz., dienen wasschingen met zacht makende middelen tot de cultuur der epidermis. Dikwijls is het verbranden door de zon de oorzaak, dikwijls maken kleine tubercula en papulae de huid rimpelig, waardoor zij ook eene donkerder kleur aanneemt. Beschutting voor het zonlicht en zoodanige middelen, welke door haren zachten prikkel deels contraheren, deels de congestie der sappen naar enkele plaatsen verdeelen, werken in zoodanige gevallen gunstig. Zijn scherpe sappen schuld van de onreinheid der huid, dan worden, benevens het gebruik van uitwendige middelen, ook doelmatige inwendige geneesmiddelen gevorderd. Zeer gebruikelijk tegen onreine huid is het *waschwater van Hufeland:*

℞ Furf. amygdal. dr. ij,
tere cum
Aquae rosarum,
—— flor. naphae aa unc. vij,
ut f. emuls.,
Tinct. benzoës,
Borac. aa dr. j.
M.

Tegen *roode neuzen* beveelt *Hufeland* eene verzadigde oplossing van borax in gelijke deelen rozen- en oranjebloesemwater met fijne lapjes op te leggen en daarna zacht af te droogen. Verder dienen wasschingen van citroensap, carbonas potassae, aluin- en sublimaat-oplossing (gr. j op unc. viij), verdunde benzoëtinctuur (2—3 dr. op 8 once rozenwater), slap loodwater, kamfergeest, enz.

Het springen der huid verhoedt men door harding van dezelve, door dikwijls wasschen met zacht makende middelen, inwrijvingen eener zachte olie; worden er sterkere middelen gevorderd, dan neme men, b. v.

℞ Boli armeni dr. ij,
Cerussae dr. ij,
Gum. myrrhae dr. j.
M. f. pulv., cui admisce
Unguenti rosati unc. jß.

Men bestrijke 's avonds de kloven met deze zalf, en wassche ze den anderen morgen met amandelmeel en water af.

Tegen *zemelachtig uitslag* der huid, eene blootelijk plaatselijke drooge herpes, welke vooral dikwijls in het aangezigt, aan de ooren en aan den hals voorkomt, dienen de bovengenoemde huidpomaden, wasschingen met boraxoplossing, kamfergeest, zeepspiritus; en wanneer zij hardnekkig zijn, het bevochtigen met sublimaatoplossing (2 — 5 gr. op 1 dr. aq. rosarum) en opvolgend afwasschen met zemelwater. Tegen *huidvinnen* (vari) dienen waschmiddelen van oplossingen van carbonas potassae of carbonas sodae, borax, sal ammoniac, benzoëbloemen, sublimaat.

℞ Ol. tartar. per. deliq. dr. iij
(s. sodae carbon. scr. iv),
Aq. rosarum unc. vj.
M. S. Om te wasschen.

℞ Furfur. amygdal. dr. ij,
Aq. rosarum,
— flor. naph. aa. unc. viij,
Borac. venet. dr. ij,
Tinct. benzoës dr. jβ.
M. S. Om te wasschen.

℞ Amygd. amarar. unc. β,
——— dulc. unc. j;
f. l. a. c.
Aq. cerasor. unc. x
emulsio, cui adde
Mercur. sublim. corros. gr. vj,
Tinct. benzoës dr. vj,
Succi citri rec. express. unc. β.
M. S. Als het vorige.

Tegen *zomersproeten* (lentigines) dient het bestrijken met tinctura hellebori albi, en daarna afwrijven met opodeldoch, wasschingen met acetum armoraciae, met verdund zoutzuur, met eene oplossing van chromas potassae neuter, met verdunde benzoëtinctuur, welke met zwavel vermengd is; verder lac sulphuris met succus ribesiorum tot een deeg gemaakt; keukenzout in rozenwater opgelost; borax en myrrha van elk 1 dr., rad. hellebori alb, dr. β, rozenpomade unc.

j; citroensap 1 dl., rozenwater 2 dl.; eiwit en rozenwater gelijke deelen; potassa in azijn verzadigd 3 dr., rozenwater 2 once; chloorwater 1 once, oranjebloesemwater 5 once.

Tegen *levervlekken* (ephelides) beveelt men vooral kamfer en alcaliën aan.

℞ Sevi ovilli s. sperm. ceti,
Mellis aa unc. j,
Camphorae dr. j.
M. S. Zalf.

℞ Fell. tauri dr. ij,
Sapon. medic. unc. j,
Carbon. potassae dr. j,
Ol. amygdal. q. s. ut fiat pasta.
M. S. Om mede te wasschen.

Verder wasschingen met een afkooksel van groene thee, kamfer in wijn opgelost met citroensap, kamfer in amandelolie met een weinig ammonia, kamfer en salpeter in honig, zuiver citroensap, zeer verdund zwavelzuur, aq. laurocerasi, boraxoplossing; poeder van bittere amandelen en pijnappelnooten gelijke deelen, honig 2 deelen en 2 eijerdojers in eene genoegzame hoeveelheid water opgelost (*Joh. Frank*).

Tegen *voortdurende hooge roodheid* en *roode vlekken* in het aangezigt, aan den hals en de armen, welke ligt afschilferen, alsmede tegen dezulke, welke na verwondingen, verbrandingen en vesicatoria achter blijven, dient het wasschen met kamfergeest, het inwrijven met opodeldoch; tegen de laatste ook het opleggen van eene kleefpleister.

Tegen *roode vlekken*, welke bij bejaardere menschen ontstaan, klein, scherp begrensd en eenigzins boven de huid verheven zijn, dient looistof in zalfvorm, 's avonds ingesmeerd en 's morgens wederom afgewasschen.

Tegen *witte vlekken*, welke na vesicatoria, enz. achterblijven, dient het oppervlakkig aanraken met helschen steen. Tegen de, door helschen steen voortgebragte vlekken dient het oogenblikkelijk wasschen met sublimaatoplossing.

Tegen *lastig handzweet* dient het vlijtig wasschen met bluschwater of eene slappe oplossing van ijzervitriool. Tegen stinkend

voetzweet, alsmede stinkend zweet op andere plaatsen, zooals onder de oksels, aan den bilnaad, is volgens *Hahn* het zekerst dienstig het dragen van een stuk beerenvel, de haren naar de huid gekeerd. Tegen het eerste, zoo het nog niet lang bestaan heeft, de boven opgegevene wasschingen.

Om de schoonheid der nagels aan de vingers te onderhouden, mag men ze niet te kort afsnijden, en moet de half maanvormige huidplooi aan derzelver wortel dikwijls teruggeschoven worden.

III. Haarmiddelen. Ter onderhouding der haren dient het dagelijks kammen, borstelen, wasschen met laauw water en het dikwijls insmeren met olijfolie, bereide beendermerg, varkensreuzel, welke met welriekende zeepen vermengd kunnen worden. Om het vet gezamenlijk met de onzuiverheden van het hoofd te brengen, strooit men poeder van zuivere potasch in het haar, en wascht het dan met regenwater uit, of men wrijft het met eiwit in, en wascht het daarna af.

Om het *vroegtijdig uitvallen van het haar te verhinderen en den haargroei te bevorderen*, gebruikt men, behalve het dikwijls afsnijden, de volgende middelen. Oleum laurocerasi, amygdal. amarar., met olijfolie of reuzenolie vermengd (dr. j olie op unc. j vet); ol. origan. cretic., ol. thymi, rosarum, lavandulae, nucistae, succus citri (dr. j — ij op dr. j vet); tinctura cantharidum (1 — 2 dl. op 9 dl. vet); uijensap, het decoctum aquosum of vinosum corticis chinae om te wasschen, of het poeder of extract met vet als pomade, radix bardanae, radix graminis, vitriolum cupri, enz.

℞ Medull. oss, praep. unc. j,
Succi citri dr. ij,
Tinct. cantharid. gtt. XL.
M.

℞ Medull. oss. praepar. unc. j,
Olei amygd. dulc. ij,
Pulv. cort. chinae dr. j.
M.

℞ Extract. chinae frigid. parat. dr. ij,
Succi citri recent. dr. j,
Medullae ossium unc. ij,
Tinct. cantharid. dr. j,

Olei de cedro scr. j,
— bergamott. gtt. x.

M.

℞ Macis,
Caryophyllor. arom. aa unc. β,
Cardamom. unc. j,
Folior. lauri recent. unc. β;
conc., contus. admisce
Medullae ossium ℔ j;
digere in lagena vitrea per horas vj,
adhuc calid. colentur cum expressione.

Pomade van Tromsdorf.

Om den voortgang van het vroegtijdig grijs worden der haren tegen te gaan, beveelt men het wasschen met eene laauwe oplossing van acetas ferri des avonds, en den volgenden morgen het insmeren met bals. sulphuris amygdalar. Ph. Wirt., wekelijks 1 — 2 maal, of het insmeren met eijerolie.

Om *grijze*, *ongelijk blonde en roode haren* donkerder te kleuren, gebruikt men het kammen met eenen looden kam, het wasschen met witten wijn, in welken cortex salicis, juglandis regiae, granatorum, enz. gedigereerd worden; pomaden met nitras argenti en kalkhydraat, tinctura iodii. Kalk 4 dl., menie 1 dl. wordt met eene solutio ciner. clavell., waarbij tot verzadiging acidum tartaricum is gevoegd, bevochtigd.

℞ Calcar. ustae unc. iv,
adsperge solutione
Plumbi acetici unc. j
soluti in
Aquae destill. unc. ij.

Ut calcaria in pulv. digeratur; quo facto pars solutionis remanens addatur, et massa, addita aq. dest. q. s., terendo instar pulv. fiat.

Men bevrijde de hoofdharen door wasschen met zeep- en zemelwater en daaropvolgend afdroogen van vet, wrijve dan 's avonds voor het naar bed gaan het pigment met handschoenen in, zette des nachts eene muts van wasdoek op, en drage zorg, dat de onbehaarde huid niet bevochtigd worde; want deze wordt ontveld, de behaarde

niet. Des morgens kamme men het drooge pigment uit, reinige het haar met water en brandewijn, drooge hetzelve af en make het met olie glanzig.

Moeten plaatsen der huid van haren bevrijd worden, waar zij niet behooren, dan gebruikt men hiertoe een mengsel van ongebluschten kalk, het rusma der oosterlingen, of het laatste alleen zonder arsenicum.

℞ Auri pigmenti optim. subtiliss. pulv. dr. j,
Calcariae ustae aqua adspersae pulv. dr. v.
M. exactiss. et sensim adde
Aq. bullient. unc. jβ.
Tere ut fiat massa mollis. Serva vase bene obturato.

Men reinige de huid door herhaald wasschen van vet, verwarme dan het middel langzaam tot 24°R., en strijke het driemaal door middel van een penseel op de behaarde plaats, telkens nadat de vroegere bestrijking droog is geworden; eindelijk wassche men het geheel gezamenlijk met de haren af, en reinige de huid met water.

III. Tandmiddelen. De gezonde staat en alzoo de schoonheid der tanden kan daardoor onderhouden worden, dat men dezelve dagelijks in den ochtend en na elken maaltijd met laauw water en eenen matig harden borstel reinigt, opdat geene overblijfselen der spijzen in de verdiepingen der tandkroonen en in de tusschenruimten der tanden blijven liggen. Om de tanden van vuil te reinigen, of, wanneer zij geel of bruin zijn geworden, dezelven hunne witte kleur weder te geven, of een sponsachtig, ligt bloedend en werkelijk scorbutisch tandvleesch in den normalen toestand terug te brengen, of om den onaangenamen reuk, welke haren oorsprong van zieke tanden of tandvleesch ontleent, weg te nemen, den voortgang van het aanwezige bederf der tanden perk te stellen, bedient men zich van verschillende middelen in poedervorm of in dien van opiaat.

1) Reinigende tandpoeders en opiaten, *pulveres dentrifrici mundificantes et electuaria dentifrica-mundificantia.* Hiertoe neemt men zoodanige zelfstandigheden, welke in water en speeksel onoplosbaar zijn en, in fijn poeder veranderd, nog eenigzins afslijpend werken, zooals houtskool, broodkool, koolstofzure kalkaarde, b. v. gepraepareerde kreeftsoogen en oesterschalen. Is er groote neiging tot wijnsteenvorming, dan voegt men er koolstofzure soda of koolstofzure potassa bij.

℞ Pulv. rad. calami aromat. unc. β,
Carbon. ligni tiliae dr. jβ,
Carbon. sodae scr. j.
M. S. Tandpoeder. *Pittschaft.*

Ter losmaking van den aanwezigen tandsteen wordt ook het acetum radicale aanbevolen, hetwelk niet zoo nadeelig voor het email is, als de minerale zuren. Elken morgen worden de met tandsteen bedekte tanden met eenen borstel, welke in acetum radicale, met rozenwater verdund, gedoopt wordt, en daarna met een tandpoeder van houtzaagsel gewreven.

2) Bleekende tandpoeders. Hiertoe neemt men het best chloorkalk, bij welken men andere poeders voegt, b. v.

℞ Chlorit. calcis gr. xvj,
Corall. rubr.,
Pulv. rad. irid. florent. aa unc. j,
Ol. caryophyllor. gtt. j.
M.

Voor *tandpoeders en opiaten, welke tegen los en ligtbloedend tandvleesch* gebruikt worden, neemt men adstringerend-aromatische plantenstoffen, zooals radix ratanhiae, tormentillae, cort. chinae, salicis, cascarillae, rad. calami, aluin, enz., en voegt bij dezelve bij ulcereus tandvleesch, wanneer men het best van bovengenoemde middelen een afkooksel laat bereiden, balsamische middelen, als myrrhe, peruviaanschen balsem, enz. Om den reuk, welke van de tanden ontstaat, te verdrijven, gebruikt men chloorkalk, dierlijke en plantaardige kool, als broodkool, gebrande koffijboonen.

3) Bederfwerende tandpoeders en opiaten. Hiertoe dient, behalve de kool en chloorkalk, nog een toevoegsel van phosphorzuur.

℞ Acid. phoshoric. sicc. dr. β,
Pulver. carbon.
Radic. calam. arom. aa unc. β,
Cort. chinae rubr. dr. ij,
Myrrhae dr. j.
M. f. pulvis.

Om de door bederf der tanden in dezelve ontstane holten voor de toetreding der spijzen, dranken en lucht te beveiligen, vult men deze holten met boomwol op, welke in eene spiritueuse oplossing

van niet onaangenaam smakende of riekende harsen, het zoogenaamde *tandlutum*, *cementum dentarium*, gedompeld is, en na verdamping van den wijngeest hard wordt, of met een deeg uit poeder van gebranden kalk, colophonium en lijnolievernis, of met zoogenaamd tandwas. Het cement mag niet te vast op den bodem der holte gedrukt worden, omdat het anders de tandzenuwen prikkelt; ook moet het dikwijls vernieuwd worden, dewijl er anders eenen onaangenamen reuk uit den mond ontstaat. (zie *Rust* Chirurgie D. V. en *Hahn* Chir. Arzmtll.)

℞ Mastichis unc. β,
Sandaracae dr. ij,
Spir. vini rectif. unc. j.
M. solvendo. D. S. Tandcement.

℞ Cerae albae dr. ij,
Mastichis dr. j,
Olei amygd. recent. dr. iij,
Opii puri gr. ij,
Ol. caryophyllor. arom. gtt. xij,
Coccionell. gr. vij.
M. formet. in bacillos crassitud. calami scriptor.
Involvant. in charta cerata.
S. Tandwas.

℞ Radic. ratanhiae,
Cortic. chinae aa unc. β,
Sang. dracon.,
Corall. rubr. aa dr. ij,
Olei caryophyllor. gtt. xij.
M. S. Tandpoeder bij sponsachtig en ligt bloedend tandvleesch.

℞ Radic. ratanhiae,
Conchar. ppt. aa unc. β,
Cort. chinae rubr. dr. ij,
Gummi myrrhae dr. j.
M. S. Als het vorige.

(*Pulvis dentifricus Pharm. Hass.*)

℞ Pulveris corticis chinae part. vj,
——— herbae salviae,
——— myrrhae,
Cremoris tartari aa part. j.

Pulveris catechu part. jβ.

Misce ex tempore et adde ad quamlibet unciam hujus pulveris

Olei caryophyll. destil. gtt. xx.

℞ Pulp. tamarind. unc. j,

Pulv. carbon. subtiliss. dr. iij,

Rad. calami arom. scr. j.

M. f. electuarium. Reukverdrijvend tandopiat.

℞ Spirit. cochleariae unc. β,

Tinct. myrrhae,

—— catechu aa dr. jβ,

Extract. ratanhiae scr. j,

Pulv. alum. crud.dr. β,

Mell. rosat. unc. ij.

M. S. Tandopiat. Tegen los en ligt bloedend tandvleesch.

Creosotum (van Κρέας: vleesch, en σώζω: ik bewaar), *creosot*. Volgens *Reichenbach* komen in de producten der drooge destillatie van organische stoffen, voornamelijk van het hout, drie voorname stoffen voor, *paraffine*, *eupion* en *creosot*. Het laatste werd door *Reichenbach* het eerst afgezonderd daargesteld, en verkreeg wegens zijne bederfwerende eigenschap bovengenoemden naam. Het is eene kleurlooze, in de lucht onveranderlijke, sterk riekende en brandend smakende vloeistof, welke slechts weinig met water, maar daarentegen met alcohol, aether, carburetum sulphuris en oleum petrae in alle verhoudingen mengbaar is.

Volgens Dr. *F. Moll* werk het creosot op de wijze der balsems exciterend op het plastische leven in, terwijl het bij gezonkene vitaliteit van gekwetste organische deelen de vormingsdrift verhoogt en de organische kristallisatie bevordert, hetgeen zich bij wonden en zweren door de coagulatie van de eiwitstof in het wondsecretum en overtrekken van dezelve met een wit vliesje, waarop gewoonlijk genezing volgt, duidelijk te kennen geeft. Het is echter daardoor van alle balsems onderscheiden, dat het tevens de nerveuse prikkelbaarheid lager stemt, en bij zijne aanwending geene, of minstens niet aanhoudende pijnlijke aandoening en ontsteking voortbrengt. Ja, zelfs wanneer men het creosot zoo geconcentreerd op de huid aanwendt, dat het als een bijtmiddel de epidermis verdelgt, ontstaat er desniettegenstaande geene pijn of ontsteking, en alleen in

die gevallen, dat men het op ontbloote huidplaatsen (b. v. op wonden) aanwendt, ontstaat er eene uiterst hevige, doch spoedig voorbijgaande pijn. De oorzaak daarvan ligt in de eigenschap van het creosot, de eiwitstof tot stremming te brengen, krachtens welke het, wanneer het met bloed in aanraking komt, dit tot stilstand brengt. Wordt het echter geconcentreerd en op gezegde wijze op een gewigtig orgaan aangewend, dan ontstaat er, naar gelang van de grootte van deszelfs invloed, langzamer of sneller de dood.

Het creosot is uitwendig deels met en deels zonder nut in de volgende ziekten gebruikt geworden:

1) Bij bloedingen uit den neus, mond, kleine bloedvaten, met drukking verbonden.

2) Bij tandpijnen, vooral van carieusen, rheumatischen of nerveusen oorsprong. Men brengt eenen droppel, op boomwol gedroppeld, in den hollen tand, of laat hetzelve in het tandvleesch inwrijven.

℞ Creosoti,
Alcoholis aa dr. β.

M. S. Droppelsgewijs op den hollen tand aan te wenden. (Tegen tandpijn van carieuse tanden). *Radius.*

3) Bij decubitus. *Hahn* gebruikte het dikwijls bij deze aandoening; was er nog geene ulceratie voorhanden, dan liet hij de rood gekleurde deelen verscheidene malen daags met creosotwater wasschen; was zij echter reeds aanwezig, dan bedekte hij deze met twee- à driemaal zamengevouwen linnen, dat met creosotwater doortrokken was, en liet dit met kleefpleisters bevestigen. Oppervlakkige zweren geneesden spoedig; dieper doordringende zweren werden in eene gelijkvormige, alleenlijk een weinig serum en geenen etter afzonderende, min of meer diepe vlakte veranderd, en bleven zoo staan. Bij gangraeneuse zweren, gangraena, gangraena nosocomialis is het een der beste bederfwerende middelen, en insgelijks bij stomacace.

4) Bij wonden en zweren, in welke de vitaliteit gezonken is, welke een onzuiver aanzien hebben, wordt de genezende, zuiverende en de vormingsdrift verhoogende kracht van het creosot veelvuldig bevestigd, zij mogen scrophuleus, carieus, carcinomateus, variceus, herpetisch; phagedaenisch of syphilitisch zijn; insgelijks ter genezing van verouderde pijpzweren. Echter mogen de doelmatige inwendige middelen daarbij niet verzuimd worden. Verder bij atonische zweren

der onderste ledematen, profuse ettering, tegen lymphatische gezwellen, welke geopend zijn; bij noma, cancer uteri (met groote voorzigtigheid).

5) Als bijtmiddel tegen condylomata, vooral spitse, ter dooding van carieuse beendeelen en van het vaat- en zenuwvlies in carieuse, pijnlijke tanden, woekeringen aan het tandvleesch. Eenigzins verdund gebruikt men het ter behandeling van maculae corneae.

℞ Creosot. scr. j,
Aq. dest. dr. ij,
Mucilag. gumm. arab. dr. j.
M.

waarmede de vlekken dagelijks tweemaal door middel van een penseel bestreken worden; daarbij vermindert men allengs het water, totdat het creosot eindelijk zuiver wordt aangewend. Men kan het in zuiveren toestand of met vet in zalfvorm (scr. j op dr. vj vet), in de huid ingewreven of met boomwol opgelegd, als een roodmakend middel gebruiken, dewijl het sterk op de huid inwerkt en eenen pustuleusen uitslag voortbrengt. Tegen exteroogen, welke na herhaaldelijk aanraken daarmede van den grond af afsterven en los worden (*Vetter*).

6) Tegen verbrandingen. Deze zouden binnen weinige dagen door omslagen met creosotwater (2 dl. op 100 dl. warm water) genezen.

7) Tegen vorstbuilen, vooral wanneer zij zweren, zijn stovingen met creosotwater hulprijk (*Hahn*).

8) Bij chronischen druiper en witten vloed, onderdrukking van de oorsmeerafscheiding, als inspuiting.

9) Bij chronische huiduitslagen, voornamelijk tegen herpes, scabies, tinea en crusta lactea. *Moll* beveelt het bij tinea capitis zeer aan, daar het hier tevens het lastig ongedierte doodt.

10) Bij spina ventosa, teleangiectasia, intertrigo der kinderen, ontvelde tepels, waarbij het binnen 3 dagen genezing voortbragt (*Haering*), enz. Bij kneuzingen, verstuikingen, als omslag; bij fistula lacrymalis, fistula recti, fistula urethrae met pluksel ingebragt.

Uitwendig wordt het óf zuiver (b. v. 1—2 dropp. in den hollen tand, of eenige droppels op pluksel op de zweer te leggen) óf met water, wijngeest verdund aangewend voor stovingen (b. v. 12—20 dropp. op 2 once water), waschwaters, inspuitingen, gorgelwaters (6 dropp. op 6 once water, tegen tumor fungosus oris, *Rossi*). Voor

zalven neemt men 5 dropp. op ½ — 1 once oleum olivarum. Voor litus scr. β — j op unc. j honig. *Reich* gebruikte de spiritueuse solutie van creosot tegen kwaadaardige, zwarte pokken, sponsachtige uitwassen, ulcus carcinomatosum, maculae et papulae syphiliticae, carcinoma uteri, leucorrhoea met goed gevolg.

℞ Creosoti scr. j,
Spirit. vini rectif. unc. ij,
Tinct. menth. pip, unc. j,
—— pimpinellae unc. β.
M.

Dit mengsel is het snel tandpijn stillende *collutorium antodontalgicum Feuilleti.* Men bevochtigt daarmede een stukje zwam en brengt het in den mond aan den hollen tand of aan het lijdende tandvleesch.

℞ Creosoti scr, j,
Axungiae porci dr. vj.

M. f. unguentum. S. Om in te wrijven. Ter verdeeling van kliergezwellen. *Oesterlen.*

℞ Cerati,
Olei amygdal. aa unc. j,
Creosoti gtt. xxx.

M. S. Zeer aanbevelingswaardige verbandzalf. (Bij scrophuleuse caries). *Frémanger.*

℞ Creosoti gtt. xij,
Aquae dest. s. unc. ij.

M. S. Door middel van een haarpenseel tweemaal daags aan te wenden (bij chronische blepharophthalmie).

℞ Creosoti gr. v — xx,
Ol. olivar. unc. β.

M S. Dagelijks 2 — 3 maal op de ziekelijke plaatsen in te wrijven. (Bij chronische herpes zeer geroemd). *Corneliani.*

Crocus, *Saffraan.* Zijn de gedroogde driedeelige stempels (*stigmata*) met een gedeelte van den stijl (*stilus*) van de bloemen van *Crocus sativus L.*, eene schoon geel bloeijende bolplant, welke in verscheidene oostelijke landen, ook in Sicilië en eenige streken van Italië, Spanje en Portugal, enz. in het wild groeit, doch in Frankrijk en zuidelijk Duitschland gecultiveerd wordt.

Men gebruikt den saffraan als een zacht, ettering bevorderend, verdeelend, pijn- en krampstillend middel bij ontstekingen der borsten en ballen, verhardingen, bloedzweer, panaritium, pijnlijke haemorrhoïdes. Bij gewrichtszwelling, koude gezwellen, ganglia, enz., om de werkdadigheid van het systema capillare te verhoogen of te bevorderen. — Tegen zeeziekte op de maag gebonden.

Met melk gekookt, gebruikt men denzelven als stoving bij arthritische en catarrhale oogontstekingen. Om na extractio cataractae de pijnen en convulsive bewegingen van het oog te verminderen, laat *Reil* twee once gebraden appelen met 8 gr. kamfer en even zooveel saffraan opleggen. Bij blepharospasmus, hordeolum, tylosis.

Voor oogfomenten laat men 1 — 2 dr. met 4 once water infunderen; voor pijnstillende cataplasmata neemt b. v. 4 lood wittebrood met melk tot eene pap gekookt en voegt tegen het einde van het koken $\frac{1}{2}$ — 1 dr. saffraan er bij. Het poeder voegt men bij pleisters.

Tinctura croci. Door digestie van $\frac{1}{2}$ once saffraan met 1 pd. gerectificeerden wijngeest bereid. Deze, met spiritus vini camphoratus verbonden, is een zeer goed middel bij bevriezing.

Emplastrum oxycroceum, bestaat uit $\frac{1}{2}$ pd. gewonen terpentijn, mastik, myrrhe, wierook, saffraan van elk 2 once, colophonium en geel was van elk $\frac{1}{2}$ pd., gummi ammoniacum en gummi galbanum van elk 2 once. Het wordt als een ettering bevorderend middel ter rijpmaking van abscessen, bloedzweren en koude gezwellen, als verdeelend middel tegen rheumatismus, ook tegen de pijn, welke op hevige en aanhoudende inspanning der spieren en pezen pleegt te volgen, het zoogenaamde vertillen, gebruikt.

Emplastrum galbanum crocatum, zie *Gummi galbanum*.

℞ Panis albi unc. iv,
coque cum
Lact. vaccin. q. s.
ad cataplasmatis consistentiam
sub finem coctionis addendo
Croci unc. β.

M. S. Warm tusschen eenen fijnen doek op het oog te leggen. *Beer* tegen hordeolum, tylosis.

℞ Pulv. croci,
Camphorae aa scr. j,

Pulp. pomor. unc. xij.

M. exact. F. cataplasma. Ter verzachting der pijnen bij zeer acute phlegmonie.

Cuminum, van *Cuminum cyminum L.*, *roomsche komijn*, eene in Griekenland en Egypte in het wild groeijende, in Italië in tuinen gekweekte schermplant. De *zaden*, *semina cumini s. cymini*, kunnen als karwei gebruikt worden.

Cuprum, *venus*, *aes*, *koper*, wordt deels gedegen in Noord-Amerikaansche bergwerken, deels door roosten en daarop volgend smelten uit verschillende kopererts en verkregen. Het koper vormt met oxygenium drie oxydatiegraden: *roodbruin koperprotoxyde*, hetwelk in de Natuur als roodkoper voorkomt, *zwart koperdeutoxyde*, *cinis s. flores cupri*, en *geelbruin superoxyde*. Wij gebruiken in de heelkunde de volgende praeparaten:

1) Cuprum metallicum. *Hutchison* strooit bij verzwering aan den rand der nagels op de oppervlakte van het zwerende deel, tusschen den nagel en de omringende weeke weefsels, kopervijlsel, en wil door dit middel, hetwelk hij van eenen ouden scheepsheelmeester leerde gebruiken, wanneer de beenderen niet waren aangedaan, steeds snelle genezing voortgebragt hebben.

2) Acetas cupri, *aerugo*, *viride aeris*, *cuprum aceticum*, *spaansch groen*. Wordt fabriekmatig bereid, door dat men koperplaten met overblijfselen van druiven (van de wijngisting) laagsgewijze in aanraking brengt. Het aldus gevormde spaanschgroen wordt vervolgens van de platen afgeschaafd, met azijn zamengekneed en in vormen gedrukt. Het vormt eene vaste, moeijelijk breekbare, blaauwgroene massa. — Door koken van het versch afgeschaafde spaansch groen in gedestilleerden azijn en daarop volgend filtreren, uitdampen en kristalliseren verkrijgt men den *acetas cupri crystallisatus*, *viride aeris crystallisatum*, welke als acetas cupri neuter verschijnt, terwijl het gewone spaanschgroen acetas cupri basicus is. Het gekristalliseerde spaanschgroen heeft eene donkergroene kleur, verweêrt in de lucht en wordt dan met een licht groen poeder beslagen, is in 13 dl. koud, 5 dl. kokend water en in 14 dl. kokenden wijngeest oplosbaar.

Volgens *Vogt* werkt het spaanschgroen als een zacht bijtend, tonisch, styptisch, prikkelend en opdroogend middel, en men ge-

bruikt hetzelve daar, waar, bij kakochymische hoedanigheid der zweer, de plaatselijke metamorphose niet krachtig genoeg is voor de nomale productie, en, door slapheid en neiging tot substantiewoekering, zich in een spekachtig, slap, bleek uitzigt der zweervlakte te kennen geeft, of met dit karakter de zweer tevens rondom zich knaagt, phagedaenisch, de afzondering sterk en van eene waterige, slijmige hoedanigheid is. Men gebruikt hetzelve daarom tegen herpetische, slappe, torpide, spekachtige, voortknagende, scorbutische, scrophuleuse, ichoreuse zweren met sponsachtige uitwassen en calleuse randen, bij kankerachtige ontaarding, caries, bij chankers en als inspuiting bij nadruiper. Verder om condylomata en exteroogen weg te bijten. Tegen herpes kan het bij personen met eene zeer gevoelige huid, of wanneer de uitslag vochtig en open is, aanvankelijk $\frac{1}{2}$ —1 scr. op unc. j vet, gebruikt worden. Men moet echter eerst slechts eene kleine plaats daarmede behandelen en, wanneer deze genezen is, verder voortgaan. Bij tinea capitis als waschwater en in zalfvorm.

In de oogheelkunde kan men hetzelve in alle die gevallen aanwenden, dat slapheid, atonie, zweervorming, woekering, abnormale vorming de oogziekte begeleidt, en de kakochymische hoedanigheid der sappen het oog met geheele vernietiging bedreigt. Het beperkt namelijk en verbetert de secretie, vernietigt en verhindert de woekering en abnormale vorming, verhoogt den tonus, onderdrukt de chronische (en wel dyscrasische) ontsteking en doet dezelve eene gunstigen uitgang nemen, enz. Men gebruikt hetzelve bij slappe, slecht uitziende zweren der omgevende deelen van den oogbol, van het bindvlies en zelfs van het hoornvlies; bij chronische oogontstekingen, sponsachtige hoedanigheid van het bindvlies, tranenvloed, blennorrhoea purulenta der oogleden en van den tranenzak; bij pannus, hetzij zuiver 1—2 gr. op 1 once water, of in verbinding met kwikpraeparaten, met sal ammoniac. Tegen chronische vochtige ophthalmie beveelt *Janin* een oogwater aan uit 12 gr. acetas cupri, 24 gr. vitriolum album, dr. β witte suiker, dr. β rad. violar., unc. vj aq. rosarum en unc vj aq. plantaginis. Bij pyorrhoea palpebrarum en bij onzuivere ulcera corneae bevelen *Woolhause* en *Platner* eene zalf aan uit acetas cupri en butyrum insulsum. Bij psorophthalmia.

Men wendt het spaanschgroen aan als strooipoeder, vooral wanneer men, voornamelijk bij groote gevoelloosheid, slapheid en sterke woekering, de zweren krachtig wil cauteriseren; in oplossing met water 4—10 gr. op de once water als omslag, b. v. bij kankerzweren, verouderde keelzweren van niet syphilitischen aard; of om zacht te cauteriseren in zalfvorm (dr. j op unc. j vet); in inspuitingen (2 gr. op unc. j), of zooals bij nadruiper volgens *Girtanner*, wanneer men 3 dr. acetas cupri in 1 once spiritus salis ammoniaci oplost en 6 droppels dezer vloeistof met 1 once gedestilleerd water vermengt en inspuit of den chanker daarmede verbindt; bij ceraten, pleisters.

Praeparaten van den acetas cupri zijn:

a) Lapis divinus, *lapis ophthalmicus st. Yves*, *cuprum aluminatum* bestaat volgens een voorschrift van *Beer* uit aluin, salpeter, spaansch groen met of zonder kamfer, en komt voor als eene groenachtige, in water oplosbare massa. De lapis divinus is een zacht bijtend, en tevens adstringerend en opdroogend middel. Men gebruikt denzelven hoofdzakelijk in de oogheelkunde tegen de eenvoudige acute oogontsteking in het tweede tijdperk, alsmede tegen de gonorrhoïsche, scorbutische en chronische in het algemeen. Tegen variceuse vaten der conjunctiva en goedaardige zweren op dezelve, tegen verduisteringen en vlekken van het hoornvlies, ter verdeeling van het etteroog, bij ettervloeijing der oogleden, tegen verzwering der puncta lacrymalia en ductus lacrymalis, tegen zwelling en ontsteking van den saccus lacrymalis. Na de operatie van den pannus oculi, wanneer ettering ontstaat. *Theden* beveelt bij asthenische oogontstekingen het volgende oogwater aan:

℞ Lapid. divin gr. x,
Sal. ammoniac. gr. v,
Aq. rosarum unc. ij.
M.

Ook wordt den lapis divinus in gorgelwaters of inspuitingen, b. v. bij slijmige of etterachtige uitvloeijing uit den neus, bij overblijfsels van angina, bij nadruiper, fistuleuse zweren, enz., gebruikt.

Men neemt voor oplossingen 1—2—3—5 gr. op $\frac{1}{2}$—1 once water; voor fomentatiën 5—10 gr.; en voor inspuitingen 1—15 gr. op eene once vloeistof met mucilagineuse of narcotische toevoegselen; voor gorgelwaters tegen overblijfsels van angina dr. j op unc. vj decoct.

althaeae en unc. j mel. rosarum.

b) Unguentum aegyptiacum, *unguentum acetatis cupri cum melle*, *unguentum aeruginis*, *oxymel aeruginis.* Wordt bereid, wanneer men 3 dr. acetas cupri met 1 pd. azijn en 2 pd. honig zoolang kookt, totdat de massa de consistentie van honig heeft aangenomen. Het is eene bruine, dikke, zuurachtig en naar honig riekende, walgelijk smakende vloeistof, welke, met water vermengd, een bruin poeder afzet.

Men gebruikt deze zalf om verhoogde werkdadigheid en ontsteking in slappe, celachtige deelen op te wekken, ziekelijke afscheidingen te beperken en te verbeteren: daarom bij slappe, bleeke, sponsachtige, ligt bloedende zweren met calleuse randen, neiging tot voortbrenging van wild vleesch, voornamelijk bij die, welke aan de onderste ledematen voorkomen. Bij zweren van het tandvleesch en der mondholte, om dezelve met een penseel te bestrijken, en met water verdund en rozenhonig vermengd als gorgelwater, waarbij zorgvuldig acht gegeven moet worden, dat niets ingeslikt en na elke aanwending de mond zorgvuldig uitgespoeld worde. Bij noma volgens *Richter*. Bij ichoreuse operatiewonden; in de eerste dagen na het wegnemen eener scirrheuse borst, enz. Bij tinea capitis, waarbij, nevens het gebruik der inwendig doelmatige middelen, het geschoren, gereinigde hoofd dagelijks daarmede bestreken en vervolgens met water en groene zeep afgewasschen wordt. Ook wordt zij gebruikt om het setaceum mede te bestrijken, teneinde levendige ontsteking te verwekken en de ettering te bevorderen. Met axungia porci, butyrum insulsum of unguentum simplex verbonden, gebruikt men haar ook wel met nut tegen langdurige, vooral scrophuleuse oogontstekingen, in welke vooral de oogleden lijden.

Voor litus neemt men 1 dr. op 1 once sap.; voor gorgelwater $\frac{1}{2}$ — 1 dr. op 4 — 6 once vloeistof en 1 once rozenhonig.

c) Ceratum aeruginis *s. viride*, *cera viridis*. Men verkrijgt deze pleister door zamensmelten van 1 dl. acetas cupri, 4 dl. terebinthina, 6 dl. pix burgundica en 2 dl. cera. Men gebruikt deze hoofdzakelijk als eksteroogenpleister, terwijl men het hardste gedeelte van dezelve met een mes afsnijdt en, nadat men dagelijks een voetbad met zeep genomen heeft, de pleister oplegt. Op gelijke wijze wordt het *emplastrum ad verrucas s. clavos pedis Plenkii* ge-

bruikt, hetwelk uit 1 once cera flava, 1 once gummi ammoniacum en 6 dr. acetas cupri bestaat. De Saksische Pharmacopoea geeft als eene bijzondere goede pleister tegen eksteroogen eene verbinding van galbanum, pix navalis, emplastrum plumbi, acetas cupri en sal ammoniacum op. Deze pleister wordt op leder of linnen gestreken en op de eksteroogen door middel van eenen kleinen zwachtel of eene kleefpleister bevestigd; men vernieuwt dezelve, wanneer zij niet meer vast zit, totdat de verharding geheel verdwenen is.

d) Aqua viridis Hartmanni, een mengsel van 2 dr. spaanschgroen, evenzooveel aluin, $\frac{1}{2}$ once honig en 1 pd. witten wijn. Dit wordt gebruikt ter reiniging van scorbutische, venerische zweren in den mond, bij het doorliggen, wanneer de plaatsen in gangraena dreigen over te gaan, bij chronische blepharoblennorrhoea en tegen voortknagende onzuivere zweren aan den wortel der nagels (*Baldinger*).

e) Aqua coerulea *s. ophthalmica sapphirina s. coelestis.* Wordt bereid, wanneer men 5 gr. acet. cupri, 2 dr. sal ammoniac en 1 pd. aq. calcis gedurende 24 uren in digestie laat en dan filtreert. Dit water past in alle die gevallen van oogontsteking, dat eene zeer vermeerderde afzondering plaats grijpt, vooral wanneer deze het gevolg is van verslapping en atonie, en daarom in de latere tijdperken der zoogenaamde sereuse ophthalmiën. Ook bedient men zich van hetzelve bij zweren van de randen der oogleden en van het hoornvlies, bij verduistering en vaatuitzetting van het laatste, bij pannus oculi. Vooral wordt het echter door *Rust* zeer aanbevolen bij blennorrhoea sacci lacrymalis, en in het derde tijdperk van fistula lacrymalis, om de atonie van den saccus lacrymalis op te heffen en omstemming der secernerende vlakte te bewerken. Men laat dagelijks eenige malen eenige droppels in het oog vallen, terwijl de lijder eenigen tijd in eene liggende houding blijft, of men spuit het door middel van het spuitje van *Anel* onmiddellijk in den tranenzak. Ook kan men het tegen verouderde, atonische en callense zweren van onbepaald karakter, chronische huidziekten, met andere middelen verbonden, aanwenden.

De *aqua ophthalmica Taylori s. aqua sapphirina Taylori* onderscheidt zich van het vorige water slechts weinig, wordt uit $\frac{1}{2}$ gr. acet. cupri crystall. en 5 gr. sal ammoniac in 1 once aq. calcis op-

gelost bereid, en vindt in dezelfde gevallen van oogziekten deszelfs aanwending, waar in het algemeen spaanschgroen past, vandaar voornamelijk bij chronische oogontstekingen en blennorrhoeae van den oogbol en der omgevende deelen.

Acetas cupri crystallisatus, *viride aeris crystallisatum* oefent dezelfde werking uit als het gewoon spaanschgroen, is eveneens bijtend en in dezelfde gevallen aanwendbaar, doch verdient wegens de gemakkelijkere oplosbaarheid in water boven dit de voorkeur; ook verdient hij den voorrang, wanneer minder de vernietiging der organische weefsels, dan veelmeer eene aanhoudende werking op het plaatselijke vegetatieproces noodig is. Met groot voordeel wordt hij tegen hardnekkige oogziekten, wanneer zinkpraeparaten niet intastend genoeg werken, voornamelijk tegen purulente of blennorrhoïsche afscheidingen der oogleden en der conjunctiva bulbi, alsmede bij slappe zweren der conjunctiva en cornea gebruikt. Men schrijft 2 gr. in 3 once water opgelost voor en voegt er tinctura opii crocata bij.

℞ Cupri acet. crystall. gr. j — iij,
solve in
Aquae destillat. unc. vj — viij;
adde
Plumbi acetici gr. vj — viij,
Tinct. opii crocat. scr. j — iv.

M. D. S. Omgeschud als oogwater te gebruiken. Tegen purulente afscheiding der oogleden. *Benedict.*

℞ Viridis aeris,
Calomelis aa scr. j,
Ung. pom. recent. scr. x.

M. f. unguent. Des morgens en 's avonds den rand der tinea daarmede in te wrijven.

℞ Ammoniaci depurati,
Cerae flavae aa unc. ß,
Olei olivarum dr. ij;
leni igne liquatis et semirefrigeratis
adde
Aeruginis pulveris. dr. jß.

Malaxentur in emplastrum. S. Op linnen gestreken, op de ekster-

oogen te leggen; zoodra deze pleister afvalt een voetbad, afschaven van het eksteroog en vernieuwing der pleister.

Rust.

℞ Lapid. divin. gr. iij,
Aquae saturniae unc. viij.
M. S. Om in te spuiten, dagelijks 3—4 maal, bij nadruiper.

Attenhofer.

℞ Galbani unc. j,
Terebinthinae unc. ij,
Resinae pini unc. iv,
liquatis adde:
Farinae frumenti,
Pulv. gallarum,
—— aeruginis aa unc. j.
M. bene.

Deze pleister zou bij lupus in de nabijheid van gewrichten en vooral aan de knie oplossend werken. Alvorens men dezelve aanwendt, moet men 14 dagen lang het deel met eene verzadigde oplossing van zeezout meermalen daags wasschen.

3) Sulphas cupri, *cuprum sulphuricum*, *vitriolum coeruleum*, *vitriolum cyprium*, *cuprum vitriolatum*, *kopervitriool.*

Dit reeds aan de Ouden bekende zout wordt in de mijnwaters (cementwaters) der koperbergwerken, waar het door oxydatie van koperkies ontstaan is, gevonden. Kunstmatig wordt het deels door roosten en uitloogen van den koperkies, deels door oplossen van koperhamerslag in zwavelzuur gevormd. Voor geneeskundig gebruik bereidt men het door 1 dl. zuiver kopervijlsel in 3 dl. geconcentreerd zwavelzuur, dat vooraf met 1 dl. water verdund is, op te lossen, de oplossing tot droog worden te verdampen, het residuum fijn te wrijven, in warm water op te lossen, vervolgens te filtreren en ter kristallisatie ter zijde te stellen. Het kristalliseert in azuurblaauwe, rhomboïdale en ongelijk zeszijdige zuilen, welke zich in de lucht met een groenachtig wit poeder bedekken. Het is in 2 dl. warm en in 4 dl. koud water oplosbaar.

Dit zout werkt als het vorige koperpraeparaat, doch is, wegens het in hetzelve bevatte zwavelzuur, meer zamentrekkend, versterkt den organischen zamenhang krachtiger en beperkt de secretie. Men ge-

bruikt het als een bijtend, zacht tonisch, styptisch, prikkelend en zamentrekkend middel.

Vóór de ontdekking van den agaricus werd het als bloedstillend middel gebruikt; doch daar hetzelve in de wond vervloeit, de zenuweinden en spiervezelen te zeer prikkelt, en daardoor ligt nadeelige toevallen veroorzaakt kunnen worden, is het als zoodanig niet zeer in gebruik. Bij hevige neusbloeding echter laat men eene oplossing van 1—4 gr. in ééne once water in den neus ophalen, en bij levensgevaarlijke bloedingen uit het rectum laat men dezelfde oplossing inspuiten. Uitwendige parenchymateuse bloedingen uit wonden en zweren stilt men door een instrooipoeder uit $\frac{1}{2}$ once sulphas cupri, 2 once gummi arabicum en 3 dr. gummi kino. Bij phagedaenische chankers, die in de corpora cavernosa voortknagen en daardoor sterke bloedingen veroorzaken, is ter stilling van deze laatste eene solutio sulphatis cupri dikwijls het eenige werkzame middel.

Verder gebruikt men den sulphas cupri bij atonische, onzuivere, kwaadaardige, vooral scrophuleuse en syphilitische zweren, verouderde pijpzweren, om caro luxurians en condylomata weg te bijten. De calleuse randen van wrattige, gevoellooze chankers worden dikwijls zeer spoedig door eene oplossing van $\frac{1}{2}$ scr. sulphas cupri in 3 once aqua destillat. verdeeld. (*Richters* Spec. Therapie, B. 5, pag. 491). *Fricke* liet sponsachtige, syphilitische zweren met pluksel bedekken, dat met eene oplossing van $\frac{1}{2}$ once kopervitriool en evenzooveel aluin in 12 once gedestilleerd water bevochtigd was, en wanneer zij te sterk werkte, voegde hij er nog een decoctum corticis ulmi bij; met welk verband zoolang werd voortgegaan, totdat de bodem der zweer gelijk was met de opperhuid, zich op deze een klein licht blaauwachtig vliesje afzettede, en alzoo de zweer kleiner maakte. *Dewees* raadt tegen stomacace der kinderen, na vooraf-gegane laxantia, een mengsel aan van 10 gr. sulph. cupri, 2 dr. cort. chinae, 1 dr. gummi arabic., 2 dr. honig en 3 once water. *Peters* (*Hufelands* Journal, B. 54, Art. 3, pag. 20) genas een sponsachtig gezwel in de fossa maxillaris door herhaalde inspuiting van $\frac{1}{2}$ dr. sulph. cupri in 1 once water. Tegen kloven der tong, lippen en van den anus bestrijkt men met de kristallen.

Dr. *Brunzlow* gebruikte den sulphas cupri als opwekkend, ad-

stringerend en opdroogend middel bij wonden en zweren, welke zuiver en ter genezing geschikt waren, doch aan welke de noodige vitaliteit ter cicatrisatie ontbrak, en waartoe somwijlen, voordat zij zich geheel sluiten, veel langere tijd noodig is, dan voor de reiniging en eventuele vergoeding van substantie gevorderd wordt. Dezelve beperkt ook, door zijne aanwakkerende, adstringerende eigenschap, ligte substantiewoekeringen en slappe granulatiën. Om het cicatrisatieproces te bespoedigen, wendt *Brunzlow* den sulphas cupri droog aan, wanneer de localiteit en hoedanigheid van het gebrek het eenigermate toelaat. Hij stipt met dit doel daarmede de wond of zweer, maar vooral de randen, slechts ligt en oppervlakkig om den anderen dag aan, waarop dezelve met eene wiek, met ceratum saturni bestreken, bedekt wordt, ten einde de voortgegane cicatrisatie niet weder te vernietigen. Waar daarentegen dit koperzout sterker moet intasten en bij sponsachtige, torpide granulatie zoowel opwekkend als beperkend moet inwerken, bedekt *Brunzlow* de wondvlakte met droog pluksel, waardoor dit middel ook voor sterkere nawerking gelegenheid heeft. Ook eene oplossing van hetzelve (4—6 gr. op 1 once water) gebruikte hij, al naar omstandigheden, als verband of als inspuiting, om sinueuse en fistuleuse zweren sneller te doen sluiten of cicatriseren.

Bij caries, noma, salivatie (hier zou, wanneer de tong zeer gezwollen is, groote verligting door het wrijven met een stuk kopervitriool verschaft worden); *Carl* bedient zich van eene oplossing van 2 gr. in 1 once vloeistof ter inspuiting in de geopende tunica bij de operatie van hydrocele. Tegen blennorrhoea urethralis, vaginalis; tegen herpes ($\frac{1}{2}$ scr. tot allengs $\frac{1}{2}$ dr. op eene once vet); tegen gutta rosacea werd een mengsel van 1 gr. kopervitriool, 4 once water en 2 dr. tinct. benzoës met goed gevolg aangewend. Tegen kaalheid des hoofd beveelt *Rademacher* sulphas cupri, met franschen brandewijn (door destillatie van zijne kunstmatige kleurstof gereinigd) overgoten en eenige dagen daarop in rust gelaten, als waschmiddel aan.

Tegen eksteroogen wordt in Frankrijk het volgende middel met goed gevolg gebruikt. Men lost 10 gr. sulph. cupri in 2 once wijnazijn op, legt in deze vloeistof bladeren van glecoma hederaceum en laat deze daarin 48 uren liggen; daarna worden zij nog vochtig op de eksteroogen gelegd.

In de Oogheelkunde gebruikt men den sulphas cupri tegen ophthalmia humida, chronische ophtalmiën, bij pannus, beginnende staphylomata, woekeringen der conjunctiva. *Werneck* beweert door het gebruik van denzelven de ophthalmia aegyptiaca in derzelver ontstaan vernietigd te hebben. *Brunzlow* heeft bij pinguecula, papula, beginnende pterygium en pannus, waarmede zoo gaarne variceuse vaatverwijdingen verbonden zijn, dikwijls het zekerste gevolg gezien, wanneer hij de ziekelijke weefsels dagelijks eenmaal met sulphas cupri ligt en oppervlakkig droog aanraakte.

Als bijtmiddel gebruikt, dient hij eenigzins bevochtigd in substantie, of als strooipoeder tegen bloedingen; als tonisch-adstringerend middel wordt dezelve voor verbandwaters (10 gr. op 3 once), inspuitingen (1 — 3 gr. op de once), oogwaters (1 gr. op 1 once), mondspoelingen en gorgelwaters (10 — 15 gr. op 6 once, b. v. tegen speekselvloed), litus (4 — 8 gr. op 1 once mucilago gummi arabic.) gebruikt. Voor oogzalven neemt men 2—8 gr. op 2 dr. vet.

Aqua styptica uit sulphas cupri, aluin en water. *Sydenham* beval dit water aan ter stilling van sterke neusbloedingen, met een zamengevouwen kompres ingebragt.

Aqua cupri sulphurici camphorata *s. liquor sulphatis cupri camphoratus s. aqua camphorata Bateana.*

℞ Cupri sulphurici,
Boli armenae, aa unc. β,
Camphorae dr. j,
Aquae fervent. lib. iv.
M. filtra.

Dit middel wordt door de Engelschen menigvuldig bij blennorrhoea der oogen, vooral bij blepharophthalmia neonatorum, gebruikt, ten einde krachtig adstringerend op de verslapte deelen in te werken. Het moet naar omstandigheden met 4 — 8 deelen water verdund worden. Men spuit het aan den binnenooghoek in, of gebruikt het ook voor omslagen. *Ware* beveelt het ook bij onzuivere, putride, atonische zweren aan, vooral wanneer zich in derzelver omvang callositeiten gevormd hebben.

℞ Cupri sulphurici cryst.,
Tinct. myrrhae,
—— catechu

Tinct. kino aa dr. j,
—— pimpinellae dr. v,
Infus. salviae, ex unc β parati, unc. vj,
Mellis crudi dr. iv.

M. S. Alle uren den mond daarmede te spoelen. Tegen hardnekkige mercuriaalsalivatie. *Kopp.*

℞ Lapid. haematit. dr. β,
Pulv. gum. kino dr. j,
—— subt. cupri sulphur. dr. ij,
—— gummi arabic. unc. β.

M. f. pulv. subtiliss. S. Bloedstelpend middel van *v. Graefe.*

℞ Cupri sulphurici,
Zinci sulphurici,
Aeruginis aa unc. β,
Mell. rosar. unc. iij,
Aq. font. mensur.

M. S. Wondwater. Inspuiting bij atonische fistelkanalen en ter opwekking van atonische zweren. *Schmalz.*

4) Nitras cupri, *cuprum oxydatum nitricum*, verkrijgt men door oplossing van koper in salpeterzuur. Dit zout kristalliseert in lazuurblaauwe parallelepipeda, smaakt scherp, bijtend, vervloeit allengs in de lucht, is in water zeer gemakkelijk oplosbaar en bestaat uit 1 dl. koperoxyde en 2 dl. salpeterzuur.

Lizur (in *Gerson* en *Julius* Magaz., Bd. 16, pag. 279) gebruikt het als heelmiddel. Na wegneming der borst- en okselklieren wegens fungus haematodes, vertoonde er zich na eenigen tijd sponsachtige woekeringen. Bij de behandeling met bovengenoemd middel verdwenen de woekeringen, en volgde er volkomene genezing. De dagelijksche aanwending van nitras cupri zou het eigendommelijke hebben, de zieke plaatsen geheel weg te vreten.

Liquor cupri ammoniato-muriatici, *tinctura antimiasmatica Köchlini.* Wordt bereid, wanneer men 25 gr. carbonas cupri in verdund acidum muriaticum oplost, de oplossing vervolgens met 1 once sal ammoniac en zooveel water vermengt, dat het geheel 5 once bedraagt. Het is eene heldere, smaragdgroene vloeistof. De *aqua antimiasmatica* is eene verdunning van 2 dr. van bovengenoemde tinctuur met 20 oncen water.

Van deze verdunning bedient men zich bij ingewortelde en hardnekkige, vooral syphilitische zweren en beengezwellen. Bij verouderde tinea capitis, vochtige en drooge herpes en herpetische zweren. *Jaeger* gebruikte dezelve met goed gevolg ter genezing en cicatrisatie van de door rachitis ontstane verwoestingen der uitwendige bekleedselen en gewrichten. *Henn* verdeelde door het uit- en inwendig gebruik van dezelve eene aanmerkelijke, doch pijnlooze verharding der borstklier, ten gevolge van eenen stoot. Was de huid ontstoken, dan liet hij aromatische stovingen met potassa aanwenden, totdat de ontsteking verdwenen was, waarop op nieuw met het gebruik van het middel werd voortgegaan.

Volwassenen geeft men dagelijks eenen eetlepel vol, kinderen de helft of een derde, en laat in ieder geval ook in 4 once van dit mengsel nog 1 gr. mercurius sublimatus oplossen. Uitwendig gebruikt men de tinctura antimiasmatica zuiver om met een penseel te bestrijken, voor fomenten, enz., of verdund als aqua antimiasmatica voor inspuitingen, mondspoelingen en gorgelwaters, penseelsappen, verbandwater.

Cydonia, van *Cydonia vulgaris DC.*, een oostersche, in tuinen en wijnbergen gekweekte boom. Gebruikelijk zijn de *kweepitten*, *semina cydoniorum*, en wel bepaaldelijk tot het bereiden van *slijm*, *mucilago seminum cydoniorum*.

Dit slijm wordt uit 1 dr. zaad en 8 once rozenwater bereid, welke onder dikwijls omroeren eenige uren blijft staan en vervolgens doorgezegen wordt. Men gebruikt het als een verkoelend, inhullend, verzachtend middel bij ontvelde, met eene teedere epidermis voorziene, gebarstene tepels en lippen; met opium verbonden bij pijnlijke haemorrhoides; bij aphthae, zoowel van kinderen als van volwassenen, vooral wanneer na het afvallen der korsten ontvelde, uiterst gevoelige plaatsen te voorschijn komen; bij verbrandingen en ontblooting der huid door vesicantia. Als mondspoeling bij keelzweren.

Het gebruik van kweepittenslijm als inhullend middel bij oogziekten wordt door verscheidene artsen, ofschoon het niets bijzonders bevat, boven dat der overige slijmsoorten verkozen; anderen, vooral *Himly*, laken deszelfs aanwending, omdat het zoo ligt in het fleschje tot klonters zamenloopt, behalve de metaalzouten ook nog vele andere zelfstandigheden medeneemt en alzoo een krachteloos water

achterlaat, en bedienen zich liever van den mucilago gummi arabici. Ofschoon het met de metaalzouten en oxyden, enz. een praecipitaat vormt, is toch het nut van zoodanige verbindingen (b. v. met koper-, lood-, zink- en kwikzouten) door de ondervinding zoo menigvuldig bevestigd geworden, dat men haar niet om scheikundige redenen mag verwerpen. Men gebruikt dezelve in het eerste tijdperk van oogontstekingen, vooral der catarrhale, hevig acute en gonorrhoïsche, enz. Wanneer vreemde ligchamen in het oog zijn gevallen, druppelt men het slijm zuiver, of met mucilago tragacanthae verbonden, in hetzelve. Naar dat men de werking der middelen min of meer wil beperken, voegt men bij éene once van het oogwater 1 — 3 dr. slijm.

Op ontvelde, ontstokene plaatsen, enz. wordt het verdund op zich zelve, of met een of ander doelmatig middel verbonden, gestreken.

℞ Mucilag. sem. cydonior. dr. ij,
solve in
Aq. destill. s. unc. iij;
adde
Laud. liq. Sydenh. gtt. x.
M. S. Oogwater. Bij ophthalmoblennorrhoea neonatorum.

v. Rosas.

℞ Semin. cydonior. scr. ij,
fiat cum
Aq. rosarum q. s. mucilago,
cui adde
Spermat. ceti scr. β,
Vitel. ovi scr. β.
M. f. linimentum. S. Tegen ontvelde tepels en huidkloven.

Daucus, van *Daucus carota L.*, *gemeene peen*, groeit op weilanden en langs wegen door geheel Europa. Men gebruikt den *wortel*, *radix dauci sativi*, welke, benevens veel slijmsuiker en zetmeel, eene eenigzins scherpe, harsachtige zelfstandigheid, de *carotine* van *Wackenroder*, en een weinig aetherische olie bevat. Alleen de gekweekte wortels kunnen gebruikt worden.

Men gebruikt de peenpap, welker hoofdkracht daarin ligt, dat zij zeer ligt in gisting overgaat, en daardoor veel koolstofzuurgas ontwikkelt, uitwendig bij onzuivere, kwaadaardige, putride, scorbutische, gangraeneuse en carcinomateuse zweren. Volgens *Sulzer* worden de raauwe penen ten gebruike bij kankerzweren gewreven en, nadat men het overvloedige sap met de hand heeft uitgedrukt, in eene pan warm gemaakt, totdat zij de consistentie eener pap verkregen hebben. Deze pap wordt warm onmiddellijk op de zweer en hare randen gelegd, met een warm kompres bedekt en met eenen zwachtel bevestigd. Het verband moet alle 12 uren vernieuwd worden. Bij de aanwending dezer pap houden de hevige pijnen op, de kwade reuk verdwijnt, de harde zweerranden smelten, de ichoreuse afzondering neemt eene betere hoedanigheid aan, en wanneer ook al bij echte kankerzweren door dit middel geene genezing voortgebragt kan worden, wordt toch dikwijls de toestand eenigen tijd lang dragelijker gemaakt. Bij aangezigtskanker zou deze pap voortreffelijk werkzaam zijn, bij borstkanker echter minder uitrigten; bij scrophuleuse, scorbutische, syphilitische zweren, en die, welke er kwaadaardig uit zien, vertoont zij zich het voordeeligst. Vervolgens gebruikt men haar bij gangraena sicca, bij carbunculus, bij verbrandingen, ontvelde tepels, bij toenemende intertrigo der kinderen; bij heete, zeer gevoelige oogen, welke vooral des avonds sterk jeuken. Als verdeelend middel bij verharde gezwellen.

Het versch uitgeperste sap der penen wordt voor omslagen en verbandwaters, voor inspuitingen en snuifwater tegen stinkende neuszweren, en als klisteer tegen ascarides gebruikt.

Roob dauci, *succus dauci inspissatus*, het versch uitgeperste sap tot siroopsdikte ingekookt.

Uitwendig gebruikt men dezelve in de plaats van peenpap bij kwaadaardige zweren, kankerzweren; bij voortknagende liesklierzweren, welke geen vet verdragen (hier unc. j sap met gr. xxiv extract. belladonnae en gr. xij vitriol. alb. verbonden). Bij aphthae der kinderen.

℞ Roob dauci unc. β,
Cerat. simpl. unc. j,
Pulv. herb. bellad. scr. j.
M. S. Tot verband voor kankerzweren.

℞ Boracis dr. j,

Succi dauci inspiss. unc. j.

S. Litus. Bij goedaardige aphthae.

DEMULCENTIA S. INVOLVENTIA, *inhullende middelen*, noemt men de zoodanige, welke, krachtens derzelver digtere consistentie of prikkeling verzachtende natuur, chemische en mechanische scherpten, welke zich in of aan het ligchaam bevinden, inhullen en daardoor onschadelijk maken. Hiertoe behooren de oleosa, muciloginosa en farinosa, en zelfs de verkoelende, verslappende, en voornamelijk de narcotische middelen kunnen onder sommige omstandigheden als demulcerende middelen aangewend worden.

DENTARIA S. DENTELLARIA, van *Plumbago europaea L.*, eene overblijvende plant in zuidelijk Europa. Officineel is de *wortel*, *radix dentariae s. dentellariae.*

Deze plant is in alle deelen, doch voornamelijk in den wortel, zeer scherp, zoodat hij, in de hand gehouden, een erythema in deze veroorzaakt. Men gebruikte denzelven in oudere tijden versch gekaauwd tegen tandpijn. Vooral echter werd dezelve tegen huidziekten, voornamelijk tegen scabies en tinea capitis geroemd. Twee tot drie handen vol van den verschen, gekneusden wortel worden met een pond warme boomolie overgoten, 3 tot 4 minuten lang omgeroerd en doorgezegen; met het doorgezegene wordt de geheele oppervlakte des ligchaams dagelijks 2 malen ingewreven; drie tot vier inwrijvingen voleindigen de kuur. Heeft men geene versche wortels, dan neemt men drooge, stampt deze, kookt ze in olie, en vermengt het doorgezegene met het poeder van den wortel. Ook de bladeren gebruikt men op deze wijze. Een aftreksel der laatste met boomolie beveelt men ook bij kankerzweren aan. (*Schreiber.*)

DENTIFRICIUM, ODONTRIMMA, *pulvis dentrificus*, *tandpoeder*, noemt men zoodanig middel, hetwelk door deszelfs aanwending op de tanden door middel van den vinger, van eenen tandborstel of dergel., deze van slijm, spijzen en zoogenaamden tandwijnsteen, enz. zuiveren en derzelver eigendommelijken, levendigen glans onderhouden of wedergeven.

Zij worden verdeeld:

1) In reinigende of polijstende; hiertoe behooren de aarden, de alcaliën, verscheidene neutrale zouten, aard- en metaalmiddelzouten, koralen, puimsteen, zeep, poeder van houts- en beenderkool,

gebrande aluin, enz. Onder deze middelen werken de puimsteen en de carbo ppt. het sterkste.

2) In die, welke reinigen en het tandvleesch versterken en verlevendigen. Hiertoe rekent men b. v. carbonas magnesiae, koolpoeder, suiker, zeep, verbonden met china, sulphas chininae en de met deze in werking verwante middelen, als: pulvis corticis hippocastani, salicis, quercus, cascarillae, catechu, radicis calami en caryophyllatae, roet, aetherische oliën, als oleum menthae pip., ol. caryophyllorum, lavandulae, enz. Bij deze laatste middelen doet zich echter het nadeel op, dat zij bij het gebruik ligt vervlugtigd worden; het is daarom beter, om, wanneer men deze middelen wil aanwenden, zich van de zoodanige te bedienen, welke deze oliën gebonden bevatten, als herba menthae, lavandulae, rorismarini, enz.

3) In reinigende, opslorpende en tevens antiscorbutisch werkende middelen, zooals: carbonas magnesiae, pulvis carbonis; verder voortdurend versterkende, als cortex chinae, enz., en antiscorbutische middelen, herba salviae, rutae, cochleariae, rad. ratanhiae, acidum pyrolignosum, enz.

4) In reinigende en cosmetisch werkende middelen; hiertoe behooren gekleurde aarden, rad. iridis flor., karmijn, alcannawortel, coccionella, aetherische oliën van allerlei aard, muskus, rozenolie, enz.

Uit deze middelen moet naar voorkomenden toestand der tanden en van het tandvleesch een doelmatig tandpoeder uitgekozen worden.

Zie verder omtrent tandmiddelen *W. Hesse* in *Rust's* Chirurgie, Bd. 5, pag. 732, en *Phoebus*, Handbuch der Arzneiverordnungslehre, Berlin 1835, 1 Th., pag. 216.

Digestiva (sc. remedia) zijn in de Heelkunde zeer gebruikelijke middelen, welke de ettering bevorderen. De terpentijn en zijne verbindingen, bij voorkeur echter het unguentum digestivum, hebben zich ten dezen opzigte eenen naam verworven (diapyetica, maturantia, suppurantia).

Digitalis, van *Digitalis purpurea L.*, *gewoon vingerhoedskruid*, op boschrijke bergen in zuidelijk, zeldzamer in midden-Europa. Officineel zijn de *bladeren* als *herba seu folia digitalis*, welker hoofdbestanddeel de door *Le Royer* ontdekte *digitaline* is.

Het vingerhoedskruid behoort tot de verdeelende en bedarende

middelen, en wordt gebruikt tegen scrophuleuse gezwellen, struma, verharde klieren, waterzucht, chronische huidziekten, bij beklemde breuken, kneuzingen. Bij plaatselijke wateraanzamelingen, tumor albus, gewrichtswaterzucht, bij scrophuleuse en vooral carcinomateuse zweren, lymphatische abscessen wordt het omslaan der gekneusde, versche bladeren door *Richter* en *Cloquet* aanbevolen.

Ook gebruikt men de infusie der bladeren en de tinctuur, met water verdund, bij scrophuleuse, arthritische en rheumatische ophthalmiën in het tweede tijdperk met groot voordeel. Tegen maculae corneae beveelt *Arnemann* vooral de tinctuur, met rozenwater verdund, aan.

Uitwendig gebruikt men het poeder voor inwrijvingen (b. v. dr. j — ij op 1 once vet bij breukbeklemming), het afkooksel (unc. ß op unc. x colat.).

Unguentum digitalis — wordt bereid, door 9 once gekneusde, versche bladeren, met 16 once reuzel uit te koken, tot het waterige gedeelte verdampt is, en uit te persen.

Men gebruikt deze zalf in dezelfde gevallen, als de herba, namelijk bij struma, lymphatische abscessen, fungus genu, scrophuleuse zweren en gezwellen, enz., als een krachtig oplossend en verdeelend middel. *Kopp* heeft dezelve in verbinding met mercurius praecipitatus albus als inwrijving ter verwekking van eenen kunstmatigen uitslag aanbevolen.

℞ Herb. digit. purp. dr. iij,
Acet. unc j.

Coque sub contin. agitatione ad tertiam consumptionis partem. Colaturam evapora leni igne ad extracti consistentiam; adde

Hydrarg. muriat. mit. scr. ß,
Unguent. elemi scr. viij.

M. f. unguentum. S. Op linnen dik gestreken 2 maal daags aan te wenden. *Sundelin* tegen chronische kliergezwellen.

Emplastrum, *pleister*, eene, vóor opleggen op uitwendige deelen bestemde massa, welke bij gemiddelde temperatuur vrij vast is (ongeveer als eene pillenmassa of nog vaster, hoogstens echter slechts de

consistentie van geel was hebbende), doch zich, des noods door middel van zachte verwarming, met eenen spadel op leder of doek laat smeren, en op de huid gelegd meer of min vast aan dezelve kleeft. Ook noemt men pleister het met zoodanige massa bestreken stuk leder of doek.

Pleisters (opgestreken) worden aangewend:

1) Tot zuiver mechanische doeleinden: ter vereeniging van wonden, ter bevestiging van verbanden, enz. — Tot dit doel komt het er natuurlijk geheel en al daarop aan, dat zij zeer goed kleven, terwijl tot de vier volgende doeleinden voldoende is, wanneer de geheele pleister, welke men oplegt, redelijk goed kleeft en alleen de rand met eene bijzonder goed klevende pleistermassa bestreken is.

2) Om eene ondoordringbare bedekking over eenig deel te vormen en hetzelve in eene gelijkmatige warmte en zachte uitwaseming te houden. Zij hebben tot dit doeleinde het voordeel boven gewast taf, dat men ze overal, ook aan de randen, volkomen aansluitend kan maken, waardoor het gevaar eener verkoeling, welke, wanneer het wastafomhulsel toevallig aan de lucht wordt blootgesteld, zoo ligt kan intreden, vermeden is; daarentegen prikkelen zij de huid meer dan het gewast taf, en dit wordt dikwijls niet verlangd. Welligt zoude doek, dat eenigermate dik met een caontchouc-oplossing overtrokken is, dit voordeel der pleisters deelen, zonder, zooals deze, te prikkelen.

3) Om een ziek of zwak deel voor de inwerking van atmosphaerische agentia (koude, enz. en nog meer voor vochtigheid) te beveiligen.

4) Om eene zachte huidprikkeling, eene zachte afleiding op de huid te bewerkstelligen. Meer of min doen dit alle pleisters; het best zijn daartoe echter geschikt, die, welke harsen, aetherische oliën, enz. bevatten.

5) Ter ontwikkeling van specifieke geneeskrachten. In het algemeen is ten dezen opzigte hare werking slechts eene oppervlakkige, daar de pleistermassa wegens hare vastheid slechts langzaam door de huid ontbonden en veel minder snel, dan zalven, smeersels, enz. geabsorbeerd wordt. Waar pleisters op dieper liggende organen inwerken, zal het wel slechts de werking van de, door dezelve onderhoudene gelijkmatige warmte zijn. In andere gevallen is ongetwijfeld eene meerdere specifieke inwerking niet te ontkennen,

daar voorzeker door spaansche vliegen-, sterkere lood- en andere pleisters somwijlen zelfs vergiftigingsverschijnselen veroorzaakt worden. Doch men zal niet ligt tot dit vijfde doeleinde eene pleister (maar bijna altijd liever eene zalf, een smeersel, enz.) voorschrijven, in geval men niet eene der vorige doeleinden daarmede verbinden, of opzettelijk de werking verzachten of verlangzamen, of op het land wonende lijders een middel geven wil, dat langen tijd bewaard kan worden, of de grootere gemakkelijkheid voor den lijder — welken men door eene pleister een meer zamengesteld verband en een herhaald inwrijven of opleggen bespaart — in aanmerking neemt.

De pleisters worden in het algemeen deels op de onbeleedigde huid, deels op de randen van versche wonden en op zweren gelegd; op de laatste echter zeldzaam, hoofdzakelijk slechts de sterkere, opdroogende loodpleisters (*empl. cerussae*, *empl. consolidans*) en de kleefpleister.

Alle pharmacopoeae schrijven zoo vele officinele pleisters voor, dat de arts slechts zelden aanleiding zal hebben, eene geheel nieuwe zamen te stellen, maar in het algemeen slechts, ingeval eene officinele niet volkomen aan het doel beantwoordt, de eene en andere officinele met elkander verbinden of bij eene officinele nog toevoegselen maken laat. De gebruikelijkste pleisters vindt men beschreven bij de heelmiddelen, welke daarvan min of meer het hoofdbestanddeel uitmaken.

Om de noodige vastheid aan eene pleistermassa te geven, gebruikt men hoofdzakelijk stoffen, welke bij eene gemiddelde temperatuur vast zijn, doch bij eene hoogere smelten, als harsen, gomharsen, was, (vooral het geel was, dat niet alleen goedkooper, maar ook door mindere vastheid en grootere vormbaarheid reeds eenigermate met eene pleistermassa overeen komt). Daar deze stoffen echter op zich zelve allen te vast zijn, om genoegzaam week te worden, worden er vloeistoffen gevorderd, welke met deze vaste stoffen mengbaar moeten zijn, en hiertoe worden vette oliën, aetherische oliën, balsems (voornamelijk terpentijn) gebruikt.

In pleisters, welke geneeskrachten moeten ontwikkelen, maken velerhande stoffen het werkzame bestanddeel uit, zooals plantenpoeders, extracten, ingedikte sappen, harsen, gomharsen, vette en aetherische oliën. In het algemeen kunnen alle stoffen in pleister-

vorm gegeven worden, van welke men eene inwerking op de huid mag verwachten, en moet men alleen die middelen vermijden, welke vervloeijen of welke in te groote dosis zouden moeten aangewend worden, om in dezen vorm werkzaam te zijn.

De pleisters worden op zacht leder, op linnen, of ook wel op zijde, gestreken. Dikwijls is het onverschillig, welke van deze stoffen men verkiest; waar men echter hoofdzakelijk het doel heeft, de huid eene ondoordringbare bedekking te geven, verdient leder —, waar het op het goed kleven der pleister aankomt, vooral bij pleistermassa's, die weinig kleven, verdient linnen de voorkeur. Op nieuw linnen laten de pleisters zich beter strijken, omdat dit stijver is; doch zij kleven beter op oud, dat reeds gewasschen is (hetwelk intusschen niet te fijn, niet al te zacht, of reeds door lang gebruik los en ligt scheurbaar geworden mag zijn). Men smeert overigens de pleisters op het linnen naar den loop der lange draden, en wanneer men de pleister in lange reepen snijdt, geschiedt dit insgelijks in deze rigting. Zijde heeft, behalve de sierlijkheid, welke ongetwijfeld dikwijls in acht moet genomen worden, geen voordeel boven linnen, en verhoudt zich — ten minste de betere (zwaardere) zijde soorten — ongeveer als nieuw stijf linnen. — Men snijdt het doek bij voorkeur een weinig grooter, dan de eigenlijke pleister worden moet, en laat rondom eenen rand van eenige lijnen breedte vrij, opdat de (door de warmte des ligchaams smeltende) massa niet onder het doek te voorschijn dringe en de kleederen verontreinige; vooral is dit raadzaam bij pleisters, welke veel hars bevatten of welke men dik opsmeert. — Eenige insnijdingen, in den rand der pleister gemaakt, bevorderen, vooral op ongelijke plaatsen, het aankleven. — Weeke pleisters, zooals emplastr aromaticum, cantharid. ordin, conii, hyosciami, meliloti, laten zich koud smeren; vastere moeten in het algemeen daartoe verwarmd worden; men voere echter, waar vlugtige bestanddeelen daardoor kunnen lijden, de verwarming niet verder dan juist noodig is. — Minder goed klevende pleisters, zooals die, welke onopgelost poeder bevatten, en buitendien ook de zeer weeke en zeer broze, moeten nog bijzonder bevestigd worden, hetzij door daarover gelegde kleefpleisterstrooken, of door den rand van het doek met kleefpleister te bestrijken, of het doelmatigst, door de massa onmiddellijk op een

stuk kleefpleister uit te strijken en den rand vrij te laten. Wanneer men de pleistermassa dik opstrijkt, is dit in het algemeen het kleven meer hinderlijk dan bevorderlijk; daarom smeert men de pleisters dun, en alleen die, welke geneeskrachten moeten ontwikkelen, min of meer dik, ten hoogste ter dikte van den rug eens mes.

Het deel, op hetwelk men de pleister legt, moet volkomen droog en, wanneer het behaard is, zorgvuldig geschoren zijn, en ook, na het opleggen der pleister voor vochtigheid bewaard zijn. Het afnemen moet in het algemeen zeer verschoonend geschieden, vooral op behaarde plaatsen, wanneer onder de pleister de haren wederom gegroeid zijn, wanneer de pleister blaren getrokken heeft, of de huid verwond is; men weekt tot dit einde de pleister eerst door opleggen van een met warm water, warm zeepwater, bevochtigd kompres los. In het algemeen echter laat men, wanneer geene bijzondere redenen het tegendeel vorderen, de pleisters, welke niet alleen ter bevestiging dienen, zoolang liggen, totdat zij van zelve los worden, al mogt dit weken, ja maanden lang duren, — uitgezonderd, wanneer zij vlugtige bestanddeelen (b. v. kamfer, aetherische oliën) bevatten en door deze vooral werkzaam moeten zijn, wanneer men dezelve natuurlijk meermalen, zoodra zij haren reuk verloren hebben, moet vernieuwen.

Tot (voortdurende) uitleiding van vloeistoffen uit de holten des ligchaams, voornamelijk de borstholte, heeft *Kluge* pleisterbuizen aanbevolen, welke op de volgende wijze vervaardigd worden: Men smeert kleefpleister op een stuk fijn linnen, snijdt dit af, spreidt het, de pleisterzijde naar boven gekeerd, op eene plank uit, legt eene met olie bestrekene breinaald op den rand van het linnen, rolt het laatste 3—4 maal om, trekt de naald uit de aldus gevormde pleisterbuis, en splijt de laatste aan het eene einde met eene schaar op verschillende plaatsen ter lengte van eenen duim in. Het niet gespleten einde wordt ingevoerd, de segmenten van het gespletene aan de oppervlakte des ligchaams omgebogen, stervormig uitgespreid, en, alsmede eene over de monding der buis gelegde plukselwiek, door kleefpleisterstrooken bevestigd.

Enula, van *Inula helenium L.*, *bittere alant*, groeit in hooge, bergachtige streken van Duitschland en in Zwitserland. Gebruikelijk is de *wortel*, *radix enulae s. helenii*, welke eenen eigendommelijk

aromatischen, sterken reuk en eenen prikkelend aromatischen, bitteren smaak heeft. Dezelve bestaat voor het grootste gedeelte uit eene met amylum overeenkomende zelfstandigheid (*enuline*), alantskamfer, aetherische olie, weeke hars.

Men gebruikt den wortel uitwendig tegen chronische huidziekten, voornamelijk herpes en scabies. Om hem aan te wenden, worden 6 once versche, geschilde, kleingesnedene alantswortelen met 1 pd. water week gekookt, door eene haarzeef gewreven en de uitgedampte, dikke, papvormige massa met 4 once reuzel door aanhoudend wrijven tot eene gelijkmatige zalf vereenigd. Met deze zalf bestrijkt men dagelijks de psorische en herpetische plaatsen, en wascht ze telkens na eenige uren met zeepwater wederom af. Volgens *Hufeland* is zij een zeer werkzaam en onschadelijk middel bij scabies van kleine kinderen. Deze zalf kan ook bij koude gezwellen gebruikt worden.

Ferrum, mars, *ijzer*. Komt in de natuur zeer menigvuldig voor: gedegen slechts in meteoorsteen en telluurijzer, met oxygenium verbonden als protoxyde en deutoxyde, met zwavel als zwavelkies, en als oxyde in verbinding met zuren. Die mineralen, welke het ijzer in zoodanige hoeveelheid en vorm bevatten, dat het met voordeel kan uitgesmolten worden, noemt men *ijzerertsen*. De ertsen, uit welke men het ijzer door sterk roosten en vermengen met kalk en kool verkrijgt, bevatten hetzelve in geoxydeerden toestand; de voornaamste zijn magneetijzersteen (*protodeutoxydum ferri*), ijzerglans en roodijzersteen (*deutoxydum ferri*), *spathijzersteen* (*carbonas protoxydi ferri*). Men onderscheidt twee verschillende soorten van ijzer, namelijk *ruw* of *gegoten ijzer* en *staaf-* of *gesmeed ijzer*, welk laatste als zuiverder ijzer voor geneeskundig gebruik dient. Het ijzer behoort tot de adstringerende middelen, en de volgende praeparaten worden van hetzelve aangewend:

Pulvis ferri, *ferrum pulveratum*, *limatura martis praeparata*. IJzer, door middel der vijl tot vijlsel gebragt, wordt in eenen ijzeren mortier aanhoudend gewreven, en het door linnen afgezonderde, uiterst fijne, zwartachtig graauwe, metaalachtig glanzende stof in eene goed geslotene flesch bewaard. Prof. *Thal* beval

een *unguentum martiale* aan tegen condylomata (ijzervijlsel wordt in 3-4 once acidum nitricum opgelost en hierbij poeder van aloë gevoegd, tot het geheel de consistentie van zalf heeft). *Nevermann* zag hetzelve ook met goed gevolg aanwenden bij phagedaenische chankers, fungeuse, putride en gangraeneuse zweren. Het hamerslag, *squamae ferri puri*, wordt door *Richerand* en andere Fransche artsen, met azijn vermengd, bij koude zwelling der ballen aanbevolen.

Acetas ferri (deutoxydi). Is slechts in vloeibaren vorm met overvloedig azijnzuur bruikbaar, en vormt eene donkerrood bruine, bijna ondoorschijnende vloeistof van eenen zuren reuk en sterk ijzerachtigen smaak. Uitwendig beveelt *Carmichael* den acetas ferri boven alle andere ijzerpraeparaten aan bij nog niet opengebroken kanker, om daarmede het zieke deel en deszelfs omstreken te fomenteren (1 dl. in 8 dl. water opgelost). *Rust* gebruikte eene oplossing van $\frac{1}{2}$ once in 8 once water tot hetzelfde doeleinde met zeer gunstig gevolg, voornamelijk echter tegen scirrhus uteri en bij phagedaenische, syphilitische beenzweren.

Arsenias ferri, zie *Arsenicum*.

Carbonas ferri, *ferrum oxydatum fuscum s. carbonicum*, *crocus martis aperitivus*, wordt bereid, wanneer men sulphas protoxydi ferri in warm water oplost, filtreert, en vervolgens met eene waterige oplossing van carbonas sodae zoolang vermengt, als daardoor nog een praecipitaat gevormd wordt, hetwelk door een filtrum afgescheiden, zorgvuldig gedroogd en in eene goed geslotene flesch bewaard wordt.

Zoowel in- als uitwendig gebruikt men den carbonas ferri bij kwaadaardige, scrophuleuse, carcinomateuse zweren, vooral bij kanker in het aangezigt, aan de borsten, het scrotum en in den uterus (*Carmichael*, *Rust*, *Völker*, enz.). *Carmichael* gaf denzelven inwendig tot 20—60 gr., en verbond hem met cicuta. Uitwendig liet hij carbonas of arsenias ferri, met water tot eene dunne pap gemaakt, op de kankerzweren leggen; bij scirrhus liet hij met eene oplossing (?) van denzelven (unc. j op pd j water) fomenteren en bij kankerzweren van verborgene deelen deze inspuiten. *Willemoes* beveelt dit zout in- en uitwendig bij scrophulus aan. Hij gaf het in poeder 3 — 4 malen daags en klom allengs tot 50 gr. Uitwendig werd het poeder op de scrophuleuse zweren gestrooid, en daarover

pluksel gelegd, dat met eene verzadigde oplossing van sulphas ferri doortrokken was.

In Wurtemburg wordt uit carbonas ferri eene ijzerpleister, *emplastrum martiatum*, bereid, welke bij atonische zweren goede diensten zou doen. Ook de *Wahler*'sche vorstbuilenzalf, *unguentum martiatum ad perniones Wahleri*, bevat als werkzaamst bestanddeel carbonas ferri.

℞ Sevi bovin.,
Adip. porc. aa ℔ j,
Cerae unc. ij,
Ferri oxydat. fusc. unc. ij,
Terebinthin. venet. unc. ij,
Boli armeni unc. j cum oleo olivarum triti,
Olei bergamott. dr. j.

M.

Deze zalf wordt op linnen gestreken en het ziekelijke, niet opengebrokene deel dagelijks tweemaal daarmede bedekt; zelfs wanneer de vorstbuilen genezen zijn, moet het gebruik van dezelve nog eenigen tijd voortgezet worden.

Chloridum ferri, *murias ferri*, *ferrum muriaticum*. Ter bereiding van dit zout wordt ijzervijlsel in eene kolf met zooveel zoutzuur (acidum hydro-chloricum) overgoten, dat na de oplossing, welke aan het einde door zachte warmte bevorderd moet worden, een gedeelte ijzer nog onopgelost terugblijft, waarop de vloeistof gefiltreerd en tot droogworden verdampt wordt. Dit zout, hetwelk in gelijke deelen water oplosbaar is, vormt licht groene kristallen, welke aan de lucht ligt vervloeijen, weshalve men dezelve in water opgelost (1 dl. murias ferri in 2 dl. water) als *liquor muriatis ferri* gebruikt.

Het is een zeer heilzaam middel bij kwaadaardige zweren, voornamelijk bij kankerachtige ontaarding der organen, herpes exedens, en ter vernietiging van syphilitische wratten. Met spiritus vini en spiritus camphoratus verbonden, beveelt *Vogt* hetzelve als omslag en wassching, en als toevoegsel bij baden bij scrophulus aan.

Cyanuretum ferri, *ferrum hydrocyanicum*, *prussias ferri*, *ferrum borussicum s. zoöticum*, wordt bereid door praecipitering van nitras ferri met cyanuretum potassii et ferri, en is van eene schoon donkerblaauwe kleur.

Met gom in water verdeeld, gebruikt men het als inspuiting tegen zwelling van het slijmvlies des endeldarms en van den slokdarm, als verbandwater bij kankerzweren. Engelsche artsen gebruiken met nut eene zalf uit dr. j op unc. j vet bij trage, prikkellooze, phagedaenische, fungeuse zweren en noli me tangere. *Hesselbach* wendde bovengenoemde zalf bij eene zeer diepe, onzuivere zweer met spekachtigen bodem en livide, omgebogene randen aan, nadat andere middelen niets geholpen hadden, waarop dezelve tot de helft harer grootte gereduceerd werd. *Wutzer* gebruikte dezelve bij chronische, ontstekingachtige zwelling der conjunctiva palpebrarum, deels bij verouderde lippitudo, deels bij contagieuse blepharophthalmie. Hij begon met 10 gr. op 2 dr. ongezouten boter, en steeg spoedig tot op 20 gr.

Ioduretum ferri, *hydriodas ferri*, *ferrum iodatum*, wordt bereid, wanneer men $\frac{1}{2}$ once iodium en 2 dr. ijzervijlsel met 4 once water overgiet, het mengsel verhit, totdat het ontkleurd is, vervolgens filtreert en in een ijzeren vat tot droog worden verdampt. Het is eene donker grijze, kristallijne, broze massa, welke in de lucht snel vervloeit en zeer gemakkelijk in water met eene licht groene kleur oplosbaar is.

Men gebruikt het tegen syphilitische huidziekten, caries, exostoses, carcinomateuse en andere zweren, hardnekkige leucorrhoea en gonorrhoea. Het wordt in oplossing, 1 dr. op 6 once water, als wassching, verbandwater en inspuiting, en in zalfvorm, $\frac{1}{2}$ — 1 dr. op $\frac{1}{2}$ once vet, voor inwrijvingen gebruikt

Nitras protoxydi ferri, *ferrum nitricum oxydatum*, is in lateren tijd tegen gangraena aanbevolen.

Phosphas protoxydi ferri en phosphas deutoxydi ferri, *ferrum phosphoricum oxydulatum et oxydatum.*

De *phosphas protoxydi ferri* wordt door praecipitering eener oplossing van sulphas protoxydi ferri met eene oplossing van phosphas sodae, en de *phosphas deutoxydi ferri* door praecipitering eener oplossing van chloridum ferri met dezelfde soda-oplossing bereid.

Deze middelen werken pijnstillend, reukverdrijvend, gaan de uitbreiding der zweer tegen en veranderen het aanzien van dezelve, terwijl aan dezelve het karakter eener eenvoudige wond gegeven

wordt. *Carmichael* beval ze in- en uitwendig bij kanker aan. Hij gaf 36—60 gr. in poeder en uitwendig liet hij het opstrooijen. Ook gebruikt men ze bij atonische, scrophuleuse, gangraeneuse zweren, met unguentum cetacei verbonden, bij carcinoma uteri als inspuiting. De zoogenaamde *Schobelt*'sche tandpijnstillende liquor bestaat uit eene solutie van phosphas ferri in acidum phosphoricum en wordt alle twee uren tot 20 dropp. op pluksel in den carieusen tand gebragt; ook worden de tanden tweemaal daags door middel van een sponsje daarmede gewreven.

Uitwendig als strooipoeder of in den vorm eener pap (met water) of als zalf (2 dr. op 1 once vet), en voor inspuitingen 1 once op 1 ℔ water.

Het geheime middel van Dr. *Graham* in Londen tegen kanker bestaat volgens *Burkhart*, heelmeester in Zossen, welke het aan eene scheikundige onderzoeking onderwierp, uit (alternatio-) pillen, (detergent-) poeder en eene tinctura absorbens. Alle drie middelen hebben eene gemeenschappelijke basis en verschillen slechts door derzelver bereiding van elkander; de pillen bestaan uit sulphas ferri, extract. rhei composit. en succus liquiritiae. De gift is in den beginne 3 maal daags slechts ééne pil, na 10—14 dagen 2 maal daags twee pillen, en na verloop van nog 14 dagen 3 maal daags twee pillen.

Het reinigende poeder, uit phosphas deutoxydi ferri en magnesia (welligt 1 dl. op 8) en zoutzuur bestaande, wordt bij open kanker der borst, van den neus en het aangezigt aangewend, verbetert de afzondering van denzelven, geeft de zweer een beter aanzien, neemt den reuk en de pijnen weg, reinigt de vuile oppervlakte en maakt de omgevende hardheid week. Bij het gebruik neemt men zooveel van het poeder, als ter bedekking der zweer noodig is, roert dit met water tot een dun deeg aan en strijkt dit 's morgens en 's avonds met een miniatuurpenseel op de zweer, nadat zij vooraf met laauw water gereinigd is.

De tinctura absorbens is niets anders, dan de tinctura ferri acetici aether. Klaprothii; zij vermindert, bij verborgen kanker aangewend, oogenblikkelijk de borende, stekende pijnen en maakt de verharding week. Een lepel vol van deze tinctuur wordt met 7 lepels water vermengd en eene viervoudig zamengevouwen linnen

doek, welke zoo lang en breed moet zijn, dat het gezwel volkomen bedekt wordt, daarmede bevochtigd. Om het linnen voor de vlakken te beveiligen, welke door de solutie voortgebragt worden, laat men het kompres met gewast taf bedekken. (Berliner. med. Centralzeitung 1835. No. 30 pag. 485).

Sulphas ferri, *ferrum sulphuricum crystallisatum, vitriolum martis s. viride.* Dit zout wordt fabriekmatig door roosten en verweêren van ijzerkies, uitloogen der gerooste massa, verzadiging van het in de loog bevatte zwavelzuur met ijzer, en kristalliseren bereid. Voor geneeskundig gebruik bereidt men dit zout, wanneer men 12 once ruw zwavelzuur in eene glazen kolf met eene viervoudige hoeveelheid water verdunt, vervolgens allengs zoolang ijzervijlsel toevoegt, totdat er niets meer wordt opgelost, de oplossing doorzijgt en laat kristalliseren. Het is in 2 deelen koud en in $\frac{1}{2}$ deel kokend water oplosbaar.

Men gebruikt den sulphas ferri als een styptisch middel bij parenchymateuse bloedingen, bloedzuigerwondjes, zweren (instrooipoeder); de oplossing in den vorm van inspuiting bij bloedingen uit den neus, het rectum, de urethra, den uterus, doch met voorzigtigheid, dewijl er ligt na deszelfs gebruik ontsteking ontstaat.

Buitendien is hij een krachtig adstringens, en wordt als inspuiting bij torpide slijmvloeijingen van het rectum, de urethra, vagina, enz., zwelling van het slijmvlies der gehoorbuis, van den neus (2—5 gr. op 1 once water), bij neuspolypen (dr. j op 1 once) gebruikt. Bij ontvelde borsttepels en gespleten huidwratten.

Bij onzuivere, slappe, ichoreuse, gangraeneuse, phagedaenische, carcinomateuse zweren; ter bespoediging der likteekenvorming van oude zweren. Bij nog niet opengebroken kanker bediende *Carmichael* zich van eene oplossing van sulphas ferri (1 once op 1 ℔ water), om het zieke deel en de omstreken in het algemeen daarmede te fomenteren. Bij carcinoma van verborgene deelen liet hij daarvan inspuitingen maken. Ter vernietiging van condylomata neemt men 1 scr. op 1—2 dr. water, en legt pluksel, daarmede bevochtigd, op. *Velpeau*, met de tegenwoordige heelmiddelen tegen erysipelas phlegmonodes, b, v. de drukking, vliegende spaansche vlieg-pleisters, lapis infernalis, unguentum neapolitanum, unguentum praecipitati albi, de verschillende minerale en plantenzuren, zoutwater, nitras

hydrargyri, camphora, enz, niet tevreden, heeft met gunstig gevolg door uitwendige aanwending van sulphas ferri hetzelve binnen 24—48 uren genezen. Hij gebruikt denzelven in verhouding van 30 gram op 1 liter water, of van 8 dl. op 30 dl. vet, terwijl hij bij voorkeur de zalf aan het hoofd, den hals, de romp, de oplossing, door middel van bevochtigde kompressen en een kringwijs windsel, aan de ledematen aanwendt. (Annales de la chirurgie fransaise, Fev. 1842).

Vooral is de sulphas ferri aanbevelingswaardig bij toestanden van groote zwakte, wanneer de gewone ijzerpraeparaten niet voldoende zijn, namelijk bij slapheid der gewrichtsbanden, aanleg tot ontwrichtingen, bij buik- en liesbreuken, enz. als omslag.

In de Oogheelkunde gebruikt men hem bij chronische blepharoblennorrhoeae, zwelling der conjunctiva palpebralis, maculae corneae, pterygium, panneuse woekeringen.

Als strooipoeder bij bloedingen, b. v. ℞ sulphat. ferri depur., gummi mimosae, bovist. aa unc. β. M. f. pulvis subtiliss. D. ad scatul. (*Schubarth*). In inspuitingen 1 gr.—6 gr.—½ scr.—1 dr. op eene once water; in collyria 1 — 3 gr. op 1 once bij ophthalmoblennorrhoeae, gr. 4—8 bij pannus, pterygium, woekeringen der conjunctiva; in oogpoeder, gr. 5—10—15 op dr. 2 suiker, daarvan door middel van een penseel eene kleine hoeveelheid in het oog gebragt. Voor wasschingen en baden: bij kinderen op een bad 2 dr. - ½ once, bij volwassenen unc. j — ij (met ½ ons aluin vermengd). Daar echter volgens *Krause* deze baden bij torpide, atonische voorwerpen nog niet genoegzaam werken, laat hij het badpoeder in 3 — 4 pakjes verdeelen, elk derzelve in een stuk los linnen binden en met den aldus gevormden kleinen bal het ligchaam in het bad, vooral aan de zwakkere plaatsen, wrijven. Zelfs te vroeg geborenen en die, welke met verschillende breuken behebt zijn, heeft *Krause* niet zonder zigtbaar voordeel met 4—8 dr. sulph. ferri laten baden. De opvolgende baden kan men, vooral bij armen, daardoor versterken, dat men altijd de helft van het vorige bad wederom medegebruikt. Men gebruikt deze baden bij chlorosis, scrophulus, bij aanmerkelijke algemeene verslapping, bij tabies, rachitis, bij zwakte na aanmerkelijk vochtverlies, enz.

Tartras potassae et ferri wordt in oplossing van ½-1 once op

een pond water voor omslagen bij wonden, kneuzingen, atonische zweren, als inspuiting bij chronische slijmvloeijing der pisbuis en scheede gebruikt. In onzuiveren toestand stelt hij de *staalkogels*, *globuli martiales*, daar, welke men ter bereiding van kunstmatige staalbaden gebruikt. Deze vinden hunne aanwending in alle dergelijke ziekten, waar plaatselijke en algemeene zwakte, atonie der spiervezelen, chronische zenuwzwakte, cachectische, scrophuleuse, atrophische, chlorotische en rachitische toestand voorhanden is. Ook worden zij gebruikt als omslagen bij slappe wonden, kneuzingen, atonische zweren, oedemateuse zwellingen, bij chronische slijmvloeijing der pisbuis en scheede (als inspuiting), en in het algemeen kan men ze in alle gevallen van zwakte gebruiken. Voor een bad neemt men 4—6 once der kogels; voor inspuitingen $\frac{1}{2}$—1 once op 1 ℔ water.

Foenum graecum, van *Trigonella foenum graecum L.*, groeit in zuidelijk Frankrijk op akkers, wordt elders gekweekt. Gebruikelijk zijn de *zaden*, *semina foeni graeci*. Zij bevatten veel slijm (1 once kan 16 once water slijmig maken), en worden gebruikt als een weekmakend, pijnstillend en ettering bevorderend middel bij verhardingen, kliergezwellen, beginnende verettering, als omslag; het afkooksel als demulcerend clysma bij verstopping (unc. β op unc. vj), als oogwater en waschwater.

℞ Farinae foeni graeci,
——— sem. lini aa unc. j,
Flor. papav. rhoead.
——— chamomill. aa manip. j.
Coque cum
Lactis vaccin. s. q.
ad cataplasm., cui adde
Croci dr. β.

M. D. S. Voor omslag. Tegen plaatselijke ontstekingen, ontstokene haemorrhoïdes, enz.

Fomentatio en fomentum, *stoving*, is de voortdurende aanwending van geneeskrachten op eenige plaats van de oppervlakte des ligchaams door middel van eenvoudig opleggen der, aan het verschillend geneesplan beantwoordende, geneesmiddelen of van derzelver dragers. Men verdeelt dezelve in het algemeen in drooge en vochtige, warme en koude stovingen, ofschoon in engeren zin des

woords onder fomentatio slechts vochtige omslagen plegen verstaan te worden.

De *vochtige stovingen, fomentationes humidae s. fomenta liquida*, welke door middel van linnen of wollen kompressen, sponsen, vloeipapier, dierblazen, die met de vloeistof doortrokken of gevuld, of in welke de vochtige geneesmiddelen gehuld zijn, aangewend worden. Zij zijn, wat de temperatuur betreft, koud of warm in verschillende graden. Zij worden naar derzelvèr werking in *weekmakende*, *verdeelende*, *zamentrekkende*, *versterkende*, *bedarende*, *prikkelende*, enz. verdeeld.

Aanwijzingen tot derzelver gebruik geven zoodanige ziekten, welke in het algemeen de boven aangeduide geneesmethode vorderen, alzoo: ontsteking, ettering, versterving, verharding, verdikking, zwelling, kramp, atonie, neuralgie, bloedvloeijing, enz. Voor weekmakende stovingen verkiest men afkooksels van slijmhoudende plantenstoffen, althaea, malva, melk, enz. De temperatuur moet warm zijn. Voor verdeelende stovingen neemt men b. v. loodwater; voor adstringerende een afkooksel van cortex quercus, ulmi, eene oplossing van aluin, verdunde zuren, mixtur. vulner. acid.; voor versterkende een afkooksel van cortex quercus, chinae; voor bedarende een afkooksel van narcotische kruiden, b. v. van hyoscyamus en cicuta; voor prikkelende aromatische aftreksels, oplossingen van sommige zouten, een aftreksel van mostaard, enz.

De meeste oogwaters worden in den vorm van fomenten aangewend, terwijl men kompressen daarmede bevochtigt en op het oog legt. In de behandeling der zweren gebruikt de Heelkunde bij voorkeur de aanwendingsmethode van uitwendige middelen in den vorm van stovingen, sedert deze de vroeger algemeene, nadeelige zalven en pleisters op dit gebied in uitgestrekten zin heeft verdrongen. Zoo bediende *Rust* zich van de volgende zamenstelling, om zacht op te wekken, te bedaren en te verdeelen, bij pseudo-erysipelas, bij pijnlijke zweren, enz.

℞ Aceti plumbici unc. j,
Infusi flor. chamomill. ℔ j,
Tinct. opii s. dr. ij.

M. D. S. Omgeschud en laauw om te slaan.

Bij slappe, prikkellooze zweren en bij gangraena gebruikte *Rust*

het prikkelend foment uit kamferwijn:

℞ Camphorae tritae dr. ij—iij,
Gummi mimos. pulv. dr. ij.
Solve terendo in
Vini gallici alb. unc. viij.

Om woekerende vegetatie tegen te gaan, de vitaliteit te verlevendigen en de cicatrisate te bespoedigen, bediende *Rust* zich van de volgende fomentatie:

℞ Argenti nitric. cryst. dr. β,
solve in
Aquae chamomill. unc. vj.
adde
Tinct. opii simpl. dr. jβ.

M. S. Met lapjes op te leggen en gewast taf daarom te slaan.

Warme, aromatische stovingen zijn nuttig bij ontstekingen van organen, welke het lang voortgezet gebruik van koude omslagen niet verdragen, en welker verdeeling bij eene zacht opwekkende en tevens weekmakende handelwijze het best gelukt, b. v. in gewrichten, welke door schudding verzwakt zijn, na sommige gevallen van hoofdbeleediging, enz. De aromatische kruiden worden geïnfundeerd, en met de doorgezegene, verwarmde vloeistof de doeken bevochtigd.

Koude fomenten zijn de gebruikelijkste vorm voor de aanwending van koude in het algemeen, en omslagen met doeken, welke in koud water gedompeld worden, vinden daartoe de uitgebreidste aanwending. Zij moeten dikwijls verwisseld worden, en wel voordat zij op het lijdende deel warm worden, want anders schaden zij door de spoedige en menigvuldige wisseling van temperatuur. Voor koude omslagen neemt men koud water van 8° R., ijs, sneeuw, de fomentatio Smuckeri, en legt deze met doeken op of vult ze in blazen; in de laatste wordt de snelle verwarming en verdamping verhinderd, en zij voegen zich gemakkelijk en glad naar het zieke deel.

De pharmacodynamische werking der koude fomenten bestaat in krachtig terugdringen van het bloed, condensering der weefsels en vezelen, onderdrukking der vitaliteit en der nutritie.

Aanwijzingen tot derzelver aanwending bieden daarom alle toestanden aan, in welke deze functiën zich in te levendige werkda-

digheid bevinden, zooals congestiën, ontstekingen, bloedingen, enz., vooral van eenen activen aard.

Drooge stovingen, *fomenta sicca*, dienen deels ter verwarming, deels ter verhoeding van bekoeling van lijdende deelen, deels worden zij als dragers der heilzame werking van geneesmiddelen gebruikt. Moet de warmte in hoogeren graad aangewend worden (30—40° R.), dan worden de zieke deelen des ligchaams met kunstmatig verwarmde stoffen bekleed, welke de warmte moeijelijk geleijden, alzoo met verwarmde wollen doeken, met verwarmde watten, met warme asch, warm zand, warm keukenzout, meel, enz. Warme steenen, warmflesschen, zelfs de insolatio, d. i. de aanhoudende inwerking der zonnestralen, zijn hiertoe te rekenen. Na het verschillend doel kiest men verschillende middelen ter verwarming, en ook voegt men bij de dragers van warmte nog geneesmiddelen. Rheumatische aandoeningen en proeven, om schijndooden in het leven terug te roepen, vereischen het menigvuldigst het gebruik van warme, drooge fomenten. — Veel algemeener is het gebruik van drooge fomenten zonder het doel van sterke verwarming; zij dienen alsdan slechts daartoe, om de eigendommelijke warmte der oppervlakte te onderhouden, en onder bepaalde omstandigheden de huiduitwaseming te bevorderen. Men bekleedt tot dit doel deelen, welke aan de vrije lucht plegen bloot gesteld te zijn, zooals het aangezigt, het hoofd en den hals, met eenen slechten warmtegeleider, alzoo met flanel, watte of zijde. Rheumatismus, arthritis en erysipelas verum vorderen deze fomenten het menigvuldigst. Is het geneesdoel bevordering der huiduitwaseming, dan moeten de aan te wendene stoffen zooveel mogelijk digt (inperspirabel) zijn. Men gebruikt daartoe gewast taf met flanel overtrokken, vetwol. Drooge fomenten, welke geneesmiddelen bevatten, kunnen zeer menigvuldig zijn. Sommige der gebruikelijkste schijnen slechts de uitwaseming van de huid te moeten absorberen, zooals de zakjes van boonenmeel, welke men op de gezwollene wang legt, en de met poeder bestrooide watten, welke men op de roos der voeten legt. Andere werken omgekeerd, terwijl de vochtigheid der huid werkzame stoffen uit dezelve opneemt, zooals de fomenten uit droogen eikenbast (run) bij oedema der voeten. De meeste worden geneeskrachtig door aromatische planten, welker aetherische bestanddeelen zich van

de drooge species en poeders vrij maken, en derzelver invloed op de huid uitoefenen. Hiertoe behooren de kruidenkussens, kruidengordels, kruidenkappen, enz.

Formica, *mieren*, *formica rufa L.* Zij bevatten een vlugtig zuur, *acidum formicum*, en eene aetherische olie.

Ten gebruike verzamelt men dezelve met de poppen in de maand Junij en Julij; wil men ze voor een bad gebruiken, zoo kneust men 3—4 maat mieren, doet deze in eenen linnen zak en digereert ze in eene groote kuip met kokend water, waarna dit water gezamentlijk met den zak in het bad gebragt en daarna herhaaldelijk uitgedrukt wordt. Men gebruikt dit bad als eenen opwekkenden huidprikkel bij verlammingen, verouderd rheumatismus, arthritische pijnen in de ledematen, stijfheid der gewrichten (*Hufeland* houdt de mierendampbaden in arthritis, arthritische contractiën en nodi voor een der gewigtigste geneesmiddelen), verder bij paralytisch lijden, nerveuse hoofdpijn, koude gezwellen, enz.

Spiritus formicarum. Door destillatie van 2 pd. zuiver verzamelde mieren met 4 pd. spiritus vini rectificatus en 1 pd. water bereid. Men gebruikt denzelven als inwrijvings- of waschmiddel ter opwekking van eenen vlugtigen huidprikkel bij gebrek aan levenswerkdadigheid na kneuzingen, bij contracturen, verlammingen, bij plaatselijke zwakte der geslachtsdeelen, rheumatisch-arthritische pijnen. (Tot dit doel gebruikt men ook de levende mieren, in zakjes gebonden en op de lijdende deelen gelegd).

℞ Tinct. cantharid. dr. ij,
Spirit. formicar.,
——— camphor. aa unc. ij.

M. S. Dagelijks tweemaal een weinig verwarmd in te wrijven. (Bij rheumatismus atonicus, paralyses, enz.) *Vogt.*

℞ Spirit. formicar.,
——— angelicae compos. aa unc. ij,
Liquor. ammon. caustic. dr. ij.

M. D. S. 2—3 maal daags een weinig verwarmd in te wrijven. (*Sobernheim*, bij arthritische, rheumatische verlammingen, jichtknobbels, gewrichtsstijfheid).

Frictio, fricatio, *het wrijven der huid.* Deze komt op tweederlei wijze in aanwending.

1) Als inwrijven van geneesmiddelen door middel van den blooten, of met wollen of linnen lappen voorzienen hand, ten einde de huid ter opname der geneesmiddelen geschikter te maken. Zie het artikel *Anatripsis*.

2) Als droog wrijven (opwekkend middel) met wollen doeken of borstels Dit vermeerdert plaatselijk de warmte der huid, bevordert en vermeerdert den omloop van het bloed in de, onder de huid gelegene, haarvaten, de uitwaseming en vetafscheiding en vooral het gevoelvermogen der huid, en schijnt buitendien eene groote hoeveelheid electrisch fluidum naar de oppervlakte des ligchaams te lokken. Van de huid strekt deze verlevendigende werking zich op de inwendige organen en het geheele organismus uit. Hoe grooter de huidvlakte is, op welke de wrijvingen plaats grijpen, en hoe vaat- en zenuwrijker de deelen zijn, des te grooter is ook derzelver werking. Ten einde deze werking te versterken, laat men de doeken eenvoudig verwarmen, of met aromatische harsen berooken. Wanneer sterk, snel en meer in eene tegenovergestelde rigting der haren of lang gewreven wordt, werkt het als rubifaciens, en niet zelden wordt daardoor tot ontvelling aanleiding gegeven.

Men gebruikt de wrijvingen als *huidprikkelend middel* ter opwekking van schijndooden van allerlei aard, op de geheele ligchaamsoppervlakte, en vooral op zenuwrijke deelen, b. v. de handpalmen en voetzoolen, bij de koude der ledematen van choleralijders, bij verlammingen, rheumatische en arthritische plaatselijke pijnen, bij plaatselijke krampen op het lijdende deel zelve, bij colica flatulenta, chronische buiksaandoeningen, voornamelijk dezulke, van welke ophooping en stremming van het poortaderstelsel de oorzaak is Bij tragen stoelgang en flatulentia bevordert het wrijven van den buik de ontlasting van den inhoud der darmen, deels door den afleidenden huidprikkel, terwijl daardoor krampachtige toevallen opgeheven worden, deels door dat de beweging aan de ingewanden medegedeeld en den motus peristalticus begunstigd wordt. Lijders, welke aan beenbreuken en andere gebreken, welke de beweging verhinderen, langen tijd moeten liggen, worden om deze reden aangeraden, den buik dikwijls en aanhoudend met de hand te wrijven, ten einde de ontbrekende beweging van het ligchaam te vervangen, en den sapomloop en de werkdadigheid der darmen te bevorderen. Om den

uterus gedurende en na de verlossing tot zamentrekking te prikkelen, wrijft men den buik. Verder bij oedema en emphysema der huid, verharding en verdikking van het celweefsel, ecchymoses, gevoelloosheid, gezwollen klieren, ter verdeeling van koude, chronische gezwellen, bij torpide huidziekten, enz.

Als *afleidend middel*, dat den bloedsomloop meer gelijkmatig maakt, bij congestiën naar het hoofd; ook om het uitbreken van eenen ophanden zijnden, epileptischen aanval te verhoeden, wendt men wrijvingen aan in den nek, langs den ruggegraat, op de borst en aan de ledematen, en bij congestiën naar borstorganen en active bloedingen uit den neus en de longen langs den ruggegraad en aan de onderste ledematen.

Als *diaetetisch middel* ter reiniging, opwekking en versterking der huid bij eene fletse, drooge en werkelooze huid, voornamelijk bij grijsaards, scrophuleuse en rachitische kinderen, bij neiging tot jicht en rheumatismus.

Overal, waar het wrijven pijn veroorzaakt, zooals hoofdzakelijk bij alle plaatselijke in- en uitwendige ontstekingen, zijn de wrijvingen op de lijdende plaats zelve tegen aangewezen, maar kunnen als afleidend middel nuttig zijn op deelen, welke van het lijdende orgaan verwijderd zijn.

Hiertoe behooren ook de *haarkogeltjes*, welke *Hofstedler* als voorbehoedmiddel tegen hardhoorendheid en als geneesmiddel bij verscheidene ziekten van het gehoor heeft aanbevolen.

Uit eene weeke, zuivere en gelijkmatig poreuse spons worden kogeltjes van hoogstens $\frac{1}{4}$ duim diameter bereid, welke men met haren van levende menschen beneden de 30 jaren naar alle rigtingen op zoodanige wijze doornaait, dat geen haar bij de aanwending of bij de reiniging kan losgaan. Om derzelver frischheid en electriciteit te onderhouden, worden zij buiten den tijd van hun gebruik in gewast linnen bewaard.

Hofstedler bediende zich van dezelve:

1) Als praeservatief tegen gehoorziekten bij zwakke individu's, vooral in tijden en omstandigheden, dat verkouding ligt mogelijk is.

2) Als conservatief- en in vele gevallen als radicaal heelmiddel bij personen, welke ten gevolge van voorafgegane gehoorziekten aan eene chronische zwakte der gehoorbuis lijden, en buitendien tot vloeijing geneigd zijn.

3) In gevallen, dat gebrekkige afscheiding van oorsmeer met droogheid in de uitwendige gehoorbuis de oorzaak der hardhoorigheid is. In dit geval bevochtigde hij de kogeltjes met eenige droppels eau de Cologne, en bragt ze zoo diep in de gehoorbuis in, dat de haarpunten nabij het trommelvlies reikten.

4) Bij rheumatische, catarrhale aandoeningen der gehoorbuis, — bevochtigd met eenige droppels spiritus c. c. succinat. of sal. ammon. anisat. met een weinig water verdund.

5) Bij verslapping van het trommelvlies.

6) Bij eene bijna paralytische zwakte en stompheid der gehoorzenuwen, — met een, met gelijke deelen water verdund, mengsel van tinctura moschi en spir. vini camphor., en bij zeer prikkelbare hysterische personen — met tinctura ambrae of castorei bevochtigd. — Zij mogen niet aanhoudend, maar slechts zoo lang, totdat zij eene prikkeling der gehoorbuis veroorzaken, gebruikt, en moeten dan eenigen tijd ter zijde gesteld worden. Zij vermeerderen gewoonlijk in den aanvang de toevallen van het gehoorlijden, hetgeen echter niet mag verontrusten, daar de daardoor voortgebragte werkdadigheid ter genezing dienstig is.

FRIGUS, zie art. *Aqua*.

FULIGO LIGNI s. splendens. Het roet kan als surrogaat van het creosot gebruikt worden.

Men gebruikt hetzelve uitwendig als verdeelend middel tegen verhardingen, koude gezwellen, ganglia; het waterig afkooksel voor omslagen en verbandwater bij gangraena, gangraeneuse, onzuivere, carcinomateuse zweren; als waschwater om het doorliggen te verhoeden, bij zwerende vorstbuilen, herpes en tinea capitis, als inspuiting bij slijmvloeijing der scheede, tegen caries, carcinoma uteri en verouderde pijpzweren; als mondspoeling en gorgeldrank bij noma, angina gangraenosa; als oogwater bij scrophuleuse oogontsteking, vlekken van het hoornvlies (het poeder in de oogen geblazen).

Dr. *Blaud* heeft hetzelve met goed gevolg in de volgende ziekten aangewend:

1) *Herpes squamosus*, *lichenoides et scabioides*. Hij beval het volgende afkooksel aan:

℞ Fuligin. manip. ij,
Aquae ℔ j;
coq. per hor. ß filtra; cum expressione.

D. S. Hiermede werden de herpetische plaatsen 4 malen daags gewasschen. (Ook tot verband van psorische, syphilitische zweren, en om in te spuiten in verouderde pijpzweren en in de scheede tegen slijmvloeijing van dezelve). Ook gebruikte hij eene zalf uit olijfolie en roet.

2) *Favus vulgaris*, *chronische korstachtige uitslag* op de mucosa nasalis. Wasschingen met het afkooksel; ophalen van de warme dampen in den neus, en tevens eene zalf uit gelijke deelen roet en reuzel, waarmede de neus inwendig bestreken wordt.

3) *Diphteritis*, het afkooksel om den mond te spoelen.

4) *Cancer mammae*, als verband in zalfvorm in gelijke deelen (2 once) met 2 dr. extract. belladonnae. De pijn zou terstond bij het eerste gebruik verdwijnen.

5) *Cancer uteri*, het afkooksel als inspuiting.

6) *Ulcus syphiliticum malignum*, *favus universalis*, *varus*, *gutta rosacea*, *scabies exquisita*.

Uitwendig als waschwater (1 once op 1 pd. water), als fomentatie (tegen het jeuken van herpes, scabies), inspuiting tegen pruritus vulvae, chronische ontsteking der scheede (*Carron de Villards*); in zalfvorm. Als oogwater wordt het op de volgende wijze gebruikt: 2 once roet wordt in kokend water opgelost, gefiltreerd, tot droog worden verdampt, het glanzige residuum vervolgens in witten, kokenden, zeer sterken azijn opgelost, en op 12 once vloeistof 24 gr. extractum rosarum gevoegd. Eenige droppels dezer oplossing vormen een voortreffelijk verdeelend oogwater tegen scrophuleuse oogontsteking (*Carron de Villards*).

T i n c t u r a f u l i g i n i s. Deze tinctuur wordt voor inwrijving en oogwaters tegen scrophuleuse oogontsteking gebruikt (gtt. ij op 1 once gedestilleerd water).

E m p l a s t r u m f u l i g i n i s B e r n h a r d i i bestaat uit hars, welke zacht boven vuur gesmolten en met zooveel roet wordt zamengeroerd, als zij opneemt. Men gebruikt hetzelve tegen gewrichtsgezwellen, fungus articularis, klierzwelling (*Hufeland*). Ten gebruike maakt men de massa in warm water week, strijkt ze op linnen of papier en legt dit op de lijdende plaats.

Fumigatio, *berooking*, wordt de aanwending van damp- of gasvormige geneesmiddelen tot een geneeskrachtig doel genoemd. Men wendt ze prophylactisch of therapeutisch aan.

De prophylactische aanwending der berookingen dient tot vernietiging van schadelijke, ziekmakende stoffen, van miasmata en contagia, welke in de atmospherische lucht verspreid zijn, of aan vaste ligchamen, zooals kleedingstukken en gereedschappen, kunnen hangen, en zij behoort derhalve tot de zoogenaamde desinfectie-methoden. Ter vernietiging (ontleding) van zulke schadelijke stoffen bedient men zich van chemische ligchamen in gasvorm, welke door hunne sterke verwantschap tot de elementen dezer stoffen dezelve ontleden of minstens veronzijdigen, en daardoor derzelver vergiftigen aard verdelgen. Vroeger gebruikte men tot dit doel aromatische, sterk riekende planten, b. v. baccae juniperi en andere, aetherische olie bevattende plantendeelen. *Weiss* prijst de berookingen, welke hij door het branden van koffij bereidt. Verder gebruikt men het azijnzuur en het salpeterzuur, de berookingen van *Guyton-Morveau*, de dampen van ammonia en calx caustica (drooge gebrande kalk wordt in eene schaal uitgespreid en van tijd tot tijd met water begoten). Voor de *therapeutische aanwending der berookingen* gebruikt men geneesmiddelen, welke zich door inwerking der hitte geheel of grootendeels in rook of damp laten veranderen of vervlugtigen, zooals harsen, kamfer, kwik, zwavel, enz.

Aan den invloed van den rook wordt het geheele ligchaam, met uitzondering van het aangezigt, in eenen bijzonderen toestel (berookingskast), of slechts een deel van hetzelve ook door middel van eenen bijzonderen toestel blootgesteld, of het deel wordt eenvoudig boven het vat, uit hetwelk de rook opstijgt, gehouden en met doeken overhangen. Ook in het darmkanaal brengt men b. v. tabaksrook door middel van eenen bijzonderen toestel. Het gebruik der dampen tot geneeskrachtige doeleinden wordt naar de physische eigenschap der gebruikte middelen, welke dezelve voortbrengen, verdeelt. Men onderscheidt derhalve drooge en vochtige berookingen, en, met betrekking tot derzelver uitwerking, verslappende, tonische, opwekkende en narcotische.

De prikkelende en tonische berookingen worden meestal droog bereid, en men gebruikt als opwekkende zure dampen, zooals chlorium, salpeterzuur, azijn, aromatische plantenstoffen, balsems en harsen, wijngeest, enz.

Voor de tonische kiest men adstringerende en tonische middelen,

als kina, eikenbast, enz. De prikkelende berookingen (voor welke men b. v. barnsteen, benzoë, galbanum, olibanum, chlorium, enz. neemt) dienen ter opwekking van de huidwerkdadigheid des geheelen ligchaams of van enkele deelen, en vinden plaats bij atonische en langdurige gebreken, zooals rheumatismus, slijmvloeijingen, verlammingen, verouderde zweren, enz.

De verslappende berookingen zijn voor de tegenovergestelde toestanden geschikt, en worden derhalve bij te groote spanning der vezelen, bij heerschende gevoeligheid, en in verbinding met opwekkende middelen ter verdeeling van gezwellen en stremmingen van sappen aanbevolen. Hiertoe behooren de waterdampen, de dampen der afkooksels van althaea, malva, lijnzaad, melk, enz.

De narcotische berookingen, welke men door verbranding der bladeren van hyoscyamus, stramonium, door verdamping van opium verkrijgt, dienen ter bedaring der rheumatische en neuralgische pijnen, en worden daarom slechts plaatselijk aangewend, b. v. bij odontalgie, asthma.

Gargarisma, zie *Collutorium.*

Granatum, van *Punica granatum L.*, groeit in Noord-Afrika, in Kl. Azië en Zuid. Europa. Officineel zijn de *schillen der granaatappelen*, *cortex granatorum seu malicorii s. psidii*, en de *bloemen*, *flores balaustiorum s. granati.*

De cortex granatorum behoort tot de sterkste adstringentia uit het plantenrijk. Eenigzins zwakker zijn de schoon hoogroode bloemen.

Men gebruikt den cortex bij langdurige, asthenische slijm- en bloedvloeijingen, bij slapheid van het tandvleesch, verlenging der uvula, bij kwaadaardige angina, als gorgelwater; bij uitzakking van den endeldarm, de scheede en de baarmoeder als fomentatie en inspuiting. Het afkooksel met wijn of azijn wordt voor omslagen gebruikt tegen hydrocele der kinderen en tegen zwakte der geslachtsdeelen na onmatig gebruik van dezelve.

Voor inspuitingen, mondspoelingen en gorgelwaters, enz. neemt men een afkooksel der schillen met water, rooden wijn of azijn van 1—2 once op 8 once colatuur.

De *granaatbloemen* worden gebruikt in gorgelwaters bij ligte zwelling van het slijmvlies der keel, verlenging der uvula, gezwollen tonsillae, verslapping van het tandvleesch, enz.

GUMMI S. GUMMI-RESINA AMMONIACUM, van *Dorema armeniacum Don.*, eene plant, welke in Noordelijk Persië inlandsch is, is het in de lucht verharde melksap uit de ingesnedene takken. Er komen twee soorten in den handel voor:

1 *Gummi ammoniacum in granis s. lacrymis*, is de betere soort, en bestaat uit rondachtige, ondoorschijnende, bruinachtig gele, op de breuk glanzige korrels, welke de grootte eener hazelnoot hebben en aan elkander kleven.

2) *Gummi ammoniacum in placentis*, de slechtere soort, komt in zeer groote geelachtige stukken voor, welke met witte korrels doorstrooid en met zandige of zoutachtige deelen en zaden verontreinigd zijn. De gom heeft eenen eigendommelijken, sterken, eenigzins knoflookachtigen reuk. Voor geneeskundig gebruik neemt men de gezuiverde ammoniac-gom.

Zij wordt uitwendig aangewend, om de werkdadigheid van het huidstelsel, vooral der opslorpende vaten te vermeerderen en stremmingen in het klierstelsel te verdeelen. Men gebruikt dezelve daarom tegen gewrichtsgezwellen, stijfheid der gewrichten, gewrichtswaterzucht, fungus articularis, exsudaten, beginnende anchylosis (*Evers*), struma, scirrheuse gezwellen, voornamelijk der vrouwelijke borst, verharding der ballen, lupia, verouderde bubones, beenzwellingen, jichtknobbels, exostoses, ganglia, caries, clavi, torpide exulceratiën met slechte profuse ettering, slappe zweren (met eidojer afgewreven), ter rijp making van torpide furunculi, abscessen, tumores cystici. Tegen herpetische vochtige uitslagen, bij tinea capitis, in stede van de voormaals gebruikelijke pekmuts. Nadat de hoofdharen zijn afgesneden, de korsten door vet zijn afgeweekt, worden twee stukken leder, welke ter dikte van den rug eens mes met eene pleister van gummi ammoniacum en azijn bestreken zijn, opgelegd en eerst na 6—8 weken afgenomen, en dan zou de huid volkomen zuiver zijn (*Evers*). *Rust* laat bij allerlei chronische verhardingen, kliergezwellen, fungus articularis, arthrocace in het eerste tijdperk, na verdwijning der ontsteking, gummi ammoniacum 2 once met 1 $\frac{1}{2}$ once acetum scilliticum tot eene pleister bereiden en warm, ter dikte

van den rug eens mes op leder gestreken, opleggen. Overigens kan men van deze pleister eerst na eene aanwending van maanden iets verwachten, waarom men dezelve zoolang laat liggen, totdat zij geheel droog wordt en van zelve afvalt.

Emplastrum ammoniaci bestaat uit was, terebinthina, resina pini, gummi ammoniacum, gummi galbanum. Het is een verdeelend en tevens weekmakend middel en kleeft goed; men gebruikt het ter verdeeling van allerlei gezwellen, verhardingen, kliergezwellen, enz., welke met geene ontsteking verbonden zijn.

Emplastrum ammoniaci cum mercurio, *emplastrum ammoniaco-mercuriale*. Deze pleister werkt in hardnekkige gevallen nog krachtiger dan de vorige.

De gummi ammoniacum maakt ook nog een bestanddeel uit van het emplastrum diachylon compositum, emplastrum foetidum en oxycroceum sulphuratum.

℞ Gummi ammoniac. depur. dr. j,
subige cum
Vitell. ovi q. s. sensim admiscendo
Aquae destill. s. unc. v,
Tinct. opii simpl. gtt. xv.

M. S. Oogfomentatie. (Bij inflammatoren toestand der oogen met vaatzwakte).

Brera.

℞ Folior. hyoscyami,
Herbae conii macul. aa unc. ij,
Aquae commun. bullient. q. s.,
ut fiat cataplasma, cui adde
Gummi ammoniaci depurati in aceti quantitate sufficiente soluti unc. j.

S. Gewarmd tot omslag (tegen kliergezwellen en verhardingen).

Sundelin.

℞ Gummi ammoniac. acet. scillit. soluti,
Emplastri mercurialis aa unc. j,
Opii puri dr. iij,
Malaxentur in emplastrum, quod corio illitum applicetur tumori. (Tegen fungus articularis van kinderen.)

Plenck.

℞ Ammoniaci depurati,
Cerae flavae aa unc. β,
Olei olivarum dr. ij;
leni igne liquatis et semirefrigeratis
adde
Aeruginis pulverati dr. vj,
Malaxentur et fiat emplastrum.

S. Op linnen gestreken op de eksteroogen te leggen; zoodra de pleister afvalt een voetbad, afsnijden van de eksteroogen en hernieuwde oplegging der pleister. *Rust.*

Gummi-resina anacardii, van *Anacardium occidentale L.*

Deze gomhars is het sterkste plantaardige blaartrekkende middel, en wordt vooral dan als blaartrekkend middel aangewend, wanneer men de nadeelige werking der cantharides op de geslachtsorganen vermijden en snel werken wil. Men legt een weinig hars op de huid en daarover eene goed klevende pleister en laat dit $\frac{1}{4}$ uur liggen. (Zij dient ook ter bereiding van blaartrekkend taf). Als prikkelend middel in poedervorm of als tinctuur door middel van een penseel aangewend, tegen verrucae en condylomata (*Hahn*).

Gummi arabicum s. mimosae s. senegal; een in de lucht verdikt sap van *Acacia vera Willd.*, *Tortilis arabica W.*, enz. Komt uit Opper-Egypte, Lybië, Nubië en Dongola.

De arabische gom komt in den handel in grofkorrelige, rondachtige en hoekige stukken, is doorschijnend glanzig, van eene witte of geelachtige kleur, en behoort tot de weekmakende, opdroogende en bloedstillende middelen.

Wij gebruiken dezelve bij ligte ontstekingen, voornamelijk bij pijnlijke ontvellingen, bij veretteringen, bij erysipelas bullosum, bij verbrandingen, bij gebarstene lippen en ontvelde tepels. Deze worden met wijngeest of loodwater afgewasschen, vervolgens wordt er fijn poeder van arabische gom opgestrooid, waardoor een als het ware hoornachtig overtrek ontstaat, dat tegen elke uitwendige inwerking beveiligt, gedurig bij het aanleggen van het kind eerst zorgvuldig afgewasschen, doch vervolgens wederom terstond vernieuwd moet worden.

Als toevoegsel bij gorgelwaters bij angina, aphthae der kinderen; als inspuiting bij ontstekingachtigen druiper; als klisteer bij diar-

rhoea. Bij zweren, welke met calleuse randen omgeven zijn, zou door het gebruik van mucilago gummi arabici de genezing bevorderd worden, zooals ook bij holle zweren inspuitingen van dezelve eene gelijke werking zouden hebben ($\frac{1}{2}$ once op 4 once laauw water ingespoten en zoolang mogelijk in de fistelkanalen gelaten (*Thilon*).

Bij ligte bloedingen — met aluin en ijzervitriool, enz. verbonden. Men gebruikt de arabische gom het menigvuldigst tegen parenchymateuse bloedingen, wanneer zij ook hulprijk is, zoo deze niet arteriëel of te sterk zijn. Het poeder wordt onmiddellijk op de bloedende plaats gestrooid en sluit, terwijl het zich in eene soort van stijfsel verandert, de monden der vaatjes. Verder bij bloedingen na het uittrekken van eenen tand, wanneer men vochtig pluksel daarmede bestrooit, in den alveolus drukt en eenen tijd lang drukking onderhoudt; ter stilling van bloeding na uitpelling van beursgezwellen, zelfs na de wegneming der borst en de amputatie van den penis (*Ollenroth*), en bij bloedzuigersteken.

Het volgende verband wordt in het Bartholomaeushospitaal te Londen bij fracturen gebruikt en door *Neilol* bij pseudarthrosis aanbevolen. Eene oplossing van arabische gom wordt met gepraepareerd krijt tot de consistentie van een deeg gemengd en vervolgens $\frac{1}{8}$ duim dik op sterk linnen gestreken, hierover wederom nieuw linnen gelegd en het alzoo toebereide verband om het aangedane lid gelegd.

Als toevoegsel bij oogwaters, 2 dr. op 4 once vloeistof of $\frac{1}{2}$ once mucilago op 3 once rozenwater met 15 dropp. tinctura thebaica. Men gebruikt dit bij oogontstekingen, wanneer deze óf met eene zeer rijkelijke afzondering van scherp slijm verbonden zijn, óf ook wel in het eerste tijdperk van dezelve, wanneer het als het ware het natuurlijk slijm zou vervangen (*Rowley*). In het algemeen gebruikt men het gomslijm in die gevallen, welke bij mucilago seminum cydoniorum en radix althaeae zijn opgegeven.

M u c i l a g o g u m m i a r a b i c i: één deel arabische gom in 3 dl. gedestilleerd water opgelost en doorgezegen. Men voegt het gomslijm bij inhullende, verslappende mondspoelingen, oogwaters, inspuitingen, klisteren.

℞ Gummi arabici unc. ij,
Gummi kino dr. iij,
Cupri sulphurici unc. ß.

M. f. pulvis ad inspergendum. S. Strooipoeder bij bloedingen uit kleine vaten. *Richter.*

De pulvis ad mammillas van *Cavarrets* bestaat uit:

℞ Gm. arabic. elect. gramm. 500,
Balsam. peruvian. gr. 32,
Sem. cydonior. gr. 48,
Sacchar. lactis gr. 96,
Rad. alth. gr. 64,
Coccionellae q. s.,
ut colorem rosaceum suppeditet.

M. f. pulvis. S. Om op kloven van tepels te strooijen.

Gummi s. gummi-resina asae foetidae, stercus diaboli, *duivels drek;* het ingedikte sap uit de doorgesnedene wortels van *Ferula asa foetida L.*, in Persië en het gebergte van Khorasan inlandsch. Deze gom is uitwendig rozenkleurig bruin, inwendig witachtig, in zamengebakken stukken of korrels van eene vetglanzige, schelpachtige breuk; tusschen de vingers wordt zij week en is van eenen knoflookachtigen reuk en scherp bitteren smaak.

Inwendig wordt de asa foetida aangewend bij beenziekten, voornamelijk caries, spina ventosa, venerische beenpijnen, zwelling en verettering, kwaadaardige zweren, scirrhus en cancer. *Rust* beveelt de volgende pillenmassa bij beenziekten aan:

℞ Gummi asae foetidae,
Acid. phosphor. sicc.,
Pulv. rad. althaeae. aa dr. ij.

M. f. l. a. pilul. pond. gr. ij. S. Dagelijks 3 malen 6—8 stuks te nemen.

Uitwendig gebruikt men dezelve met extractum cicutae en galbanum bij klier- en beengezwellen, *Richter* en *Schmucker* met cicuta bij verborgen kanker; verder ter reiniging van kwaadaardige zweren, om in te strooijen bij gangraena, gangraeneuse zweren, ter verdeeling van scrophuleuse, arthritische gezwellen, klierverhardingen, beenzwellingen, bij hysterische krampen (als riekmiddel) enz. In den vorm van clysma bij schijndood, apoplexia nervosa (*d'Alquen*), asthma, tussis convulsiva, tegen wormen. In de endermatische aanwending tegen tic douloureux en spasmus uterinus met opium, en met goed gevolg in een geval van hardnekkige neuralgie van het voorhoofd en de slapen (*Lembert*, *Lesseur*).

Men geeft de asa foetida inwendig 5 — 20 gr., in substantie, poedervorm, pillen, emulsie en oplossing. Voor een klisteer neemt men dr. ß — ij, met arabische gom (dr. iij) of eidojer (2) afgewreven, in een aftreksel van kamillen.

Tinctura asae foetidae gebruikt men bij zweren, welke levende insectenlarven bevatten, bij caries, hysterische krampen (als riekmiddel), enz.

Emplastrum asae foetidae, *antihystericum*, *resolvens Smuckeri*. De formule is de volgende:

℞ Gummi ammoniac. libr. j,
——— asae foetid. unc, iv;
leni igne emollitis agitando admisce:
Pulv. sapon. alicant. unc. ij,
Ol. olivar. unc. ß.
Ut fiat emplastrum.

Deze pleister is een zeer werkzaam verdeelend en opwekkend middel bij klierzwellingen, koude gezwellen, bij ziekten der gewrichtsbanden, bij scrophuleuse, syphilitische, arthritische zwellingen en verhardingen, beengezwellen, caries. Bij krampen in den buik, vooral van kinderen, bij hysterische toevallen, meteorismus, enz. wordt dezelve op den buik gelegd. *Vogel* gebruikte dezelve met goed gevolg ter herstelling van onderdrukt voetzweet, terwijl hij haar zoolang op de voetzool liet dragen, tot zij van zelve afviel. Vooraf gebruikte mostaardbaden zouden hare werking versterken. *Niemann* verdreef spoedig door dezelve ongedierte aan de schaamdeelen, welke reeds jaren lang geduurd hadden.

℞ Asae foetidae dr. jß,
Mucilag. gummi mimos. dr. iv,
Pulv. semim. lini unc. ß,
Acet. saturn. dr. j.

M. f. cataplasma. S. Op linnen gestreken op te leggen. Tegen gangraena ex decubitu. *Sundelin.*

℞ Camphorae dr. j,
Asae foetid. dr. jß,
Vitell. ovi q. s.
Conterantur exacte; adde
Pulv. cort peruvian. s. q.

Fiat cataplasma. S. Onmiddellijk op te leggen. Bij gangraena ex decubitu. *Sundelin.*

GUMMI S. RESINA ELEMI, het in de lucht verharde sap van *Amyris elemifera zeylanica L.*, eenen in zuidelijk Amerika inlandschen boom. Eene bleek citroen- of groenachtig gele, harde, aangenaam balsamisch riekende hars.

Men bedient zich van dezelve uitwendig, om de haarvaten te prikkelen en de ettering te bevorderen, bij slappe zweren, onzuivere zweren, vooral hoofdwonden en wonden van spierachtige en zenuwachtige deelen; om de ettering na vesicantia en van andere kunstmatige zweren te onderhouden. In wijngeest opgelost bij wonden van pezen en zenuwen, of als inspuiting bij fistuleuse zweren.

Balsamum Arcaei s. unguentum elemi, bereid door zamensmelten van gelijke deelen elemihars, terebinthina veneta, schapenvet en reuzel. Wordt bij dit mengsel fijn gesneden alcannawortel gevoegd, dan verkrijgt men het balsamum Arcaei rubrum; en om hetzelve voor inspuiting bij fistuleuse zweren te kunnen gebruiken, worden gelijke deelen met eidojer en 8 dl. wijngeest verbonden: deze is dan het *balsamum Arcaei liquefactum.*

De balsamus Arcaei is een goed middel bij slappe, onwerkzame zweren, om in deze eenen behoorlijken graad van organische reproductive werkdadigheid op te wekken, de ettering te verbeteren en de granulatie te bevorderen. Daarom dient deze zalf vooral bij wonden en zweren van fibreuse, tendineuse deelen, bij atonische zweren van verschillende soort, b. v. bij vorstbuilzweren, bij zweren, welke tot versterving geneigd zijn; om eene goedaardige ettering bij fontanellen, vesicatoria, setacea te bevorderen.

Emplastrum cephalicum s. opiatum. Pharm. Bor.

℞ Elemi,
Mastiches,
Olibani aa unc. iv,
Benzoës unc. ij,
Terebinthinae unc. vj,
Opii pulv. unc. j,
Bals. indic. nigr. unc. β.
M. f. l. a. emplastrum.

Eene werkzame pleister, welke men bij pijnlijke buiksaan-

doeningen, vooral van krampachtigen aard, bij convulsive trekkingen en algemeene krampen der kinderen op de voetzolen en de ruggegraat legt, en *Voigtel* goede diensten bewezen heeft. Bij rheumatische hoofd- en tandpijn, bij slapeloosheid van nerveuse lijders op de slapen gelegd. Ook wordt zij gebruikt als toevoegsel bij verdeelende pleisters.

℞ Unguenti elemi, unc. j,
Pulv. cort. peruv. dr. j.
Misce exacte. S. Tot verband.

Ter verhoeding van putride ontbinding in tendineuse wondvlakten. De zalf wordt, op wieken gestreken, opgelegd en de wond vooraf met een decoctum corticis gewasschen. *v. Graefe.*

℞ Gummi elemi,
Terebinth. aa unc. β,
Cerae citrin. unc. j.
Mixta fluant simul super igne leni.

F. l. a. emplastrum. S. Op linnen gestreken. Tegen slecht afscheidende zweren.

Gummi s. gummi-resina euphorbii, het melksap van *Euphorbium officinalis L.*, in midden en zuidelijk Afrika, dat uit de ingekorven bast vloeit en in de lucht verhardt. Eene gomharsachtige zelfstandigheid, welke onregelmatige, ondoorschijnende, drooge, broze, roodbruinachtige korrels vormt, die van binnen wit zijn en de grootte van erwten hebben.

Men gebruikt deze hars, als roodmakend, ontstekingverwekkend, blaartrekkend middel, bij verlamde en atrophische ledematen, bij slappe, verouderde huidzweren, om wratten weg te bijten, bij caries om de exfoliatie te bevorderen, om sterk woekerend, zoo genaamd wild vleesch weg te bijten.

Bij caries wordt zij met voorzigtigheid als poeder in het lijdende deel gebragt, of in oplossing met vette, spiritueuse en aetherisch-olieachtige vloeistoffen vermengd, of als pleister met andere bijtende zelfstandigheden. Als strooipoeder wordt zij tegen wratten en condylomata gebruikt.

Bij de uitwendige aanwending moet men vooral daarop achtgeven, dat de nabijgelegene gezonde deelen niet met dezelve in aanraking komen.

Wanneer bij rheumatismus chronicus vesicantia, of epispastische middelen in het algemeen, noodig zijn, verdienen volgens het gevoelen van *Th. Guibert* de scherpe middelen van het plantenrijk verre de voorkeur, zoodat de cantharides, welke velerlei nadeelige bijwerking hebben, overal achter dezelve geplaatst moeten worden. Hij prijst vooral de taffetas vesicatoire van *Oalés*, welke op de volgende wijze bereid wordt:

℞ Euphorbii libr. β,
Axung. pur. libr. iij,
Cerae flavae libr. j,
Resin. pini libr. ij;
adde pro aromate
Flor. melilot. libr. β.
M. l. art. et optime. Taffetas.

Al naar dat men dagelijks een- of tweemaal met dit taf verbindt, kan men de plaats min of meer in ettering brengen en deze onderhouden.

Tinctura euphorbii, bereid door oplossing van 1 once euphorbium en 1 pd. spirit. vini rectificatissim. Zij is van eene bruinachtige kleur en wordt gebruikt bij caries, verrucae, condylomata, scrophuleuse gezwellen, fistuleuse, atonische, cacochymische en verouderde zweren. Men bevochtigt pluksel daarmede of wrijft de lijdende deelen er mede in, totdat er een ligte graad van ontsteking volgt. Deze laatste methode kan ook bij verlammingen gebruikt worden.

Fricke laat bij niet inflammatore zwelling der amandelen deze door middel van een penseel met een mengsel van gelijke deelen tinctur. capsici en tinct. euphorbii bestrijken.

Emplastrum euphorbii, zie *Emplastrum vesicatorium perpetuum*.

Emplastrum ischiadicum wordt uit 8 once wit was, 4 once terpentijn, 3 dr. poeder van euphorbiumhars bereid. Deze pleister is sterk prikkelend en verwekt ontsteking, en wordt bij rheumatische en arthritische aandoeningen, ischias, koude gezwellen, ganglia, enz. gebruikt.

℞ Gummi euphorbii dr. iij,
Colophonii unc. iij,
Mastichis unc. j.

M. f. pulv. Op werk gestrooid en met wijngeest bevochtigd opgelegd tegen tumor albus. *Vogt.*

℞ Gummi euphorbii dr. ij,
Empl. melilot. unc. j.

M. Blaartrekkende pleister in stede van het emplastrum cantharidum. *Sundelin.*

℞ Gummi euphorbii dr. β,
Empl. citrini unc. iv,
Terebinth. venet. q. s.

ut fiat emplastrum. Bij niet ontstekingachtig lijden van het heupgewricht. *Cheselden.*

Gummi s. gummi-resina galbanum, van *Galbanum officinale Don.* (*Bubon galbanum L.*) Komt in den handel als kleine, rondachtige, eenigzins doorschijnende, witgele, glanzige korrels.

Deze gomhars werkt prikkelend, verdeelend en weekmakend. *Krause* gebruikte dezelve met veel nut tegen verouderde ophoopingen van vloeistof in het kniegewricht. Hij laat uit dezelve of uit gummi ammoniacum met terpentijn of eenigen anderen balsem een dun deeg bereiden, dit op leder strijken en verscheidene weken lang om het gewricht dragen. Verder gebruikt men dezelve ter weekmaking en verdeeling van chronische gezwellen, arthritische en scrophuleuse verhardingen, struma, ganglia, clavi, bij chronische ontstekingen, ter bevordering der ettering van slappe zweren, ter rijpmaking van abscessen, wanneer een asthenische toestand de ettering verhindert; tegen hysterische hoofdpijn (eene pleister van 2 dl. galbanum en 1 dl. empl. cantharid. op de voetzolen). Tegen maculae corneae, staphyloma. Voor berookingen bij hysterie en als toevoegsel bij oplossende klisteren ($\frac{1}{2}$—1 dr.)

Tinctura galbani, bestaat uit 2 once gummi galbanum in 1 pd. alcohol opgelost.

Men gebruikt deze tinctuur voor inwrijving bij chronischen rheumatismus, nodi arthritici, contusiones, fracturae complicatae, hevige ontstekingen en bij gangraena. De lijdende deelen worden er dikwijls mede bevochtigd en met daarin gedompelde doeken bedekt (*Stoeller*); bij sphacelus, in verbinding met een poeder uit myrrhe, kamfer, salpeter en sal ammoniac, op de gescarificeerde plaatsen aangewend. In oordroppels bij otorrhoea specifica.

Kopp beveelt dezelve aan als een krachtig geneesmiddel tegen scrophuleuse ontsteking van het oog en van de oogleden. Zij werkt versterkend en verdeelend, en wordt daarom gebruikt bij zoogenaamde witte oogontsteking, wanneer uitwendig weinig roodheid merkbaar is, de oogleden echter wegens groote lichtschuwheid of krampachtig gesloten zijn, bij het minste openen de tranen in groote hoeveelheid uitvloeijen, en er neiging tot spoedige vorming van hoornvliesvlekken aanwezig is. Verder bij oogzwakte in het algemeen, na groote inspanning der oogen, bij atonia en oedemateuse zwelling der oogleden zonder ontsteking, werkeloosheid der tranenwegen en tranenvloed bij niet ontstokene oogen. Een viervoudig zamengevouwen kompres van zacht linnen wordt met de tinctuur zoo bevochtigd, dat slechts het middelste gedeelte, maar niet het geheele kompres vochtig is, en op het lijdende oog gelegd. Na een uur neemt men het nu drooge kompres af, laat het oog verscheidene uren rustig, en legt vervolgens het op nieuw bevochtigde kompres wederom op. Reeds vroeger gebruikte *Arnold* dezelve bij chronische oogontstekingen, verduisteringen van het hoornvlies en staphylomata met gunstig gevolg. *Fischer* tegen chronische krampen der oogleden.

Emplastrum de galbano crocatum:

℞ Emplastr. commun.,
——— meliloti,
Cerae flavae aa unc. vj,
Terebinthinae unc. jß,
Gummi galbani unc. vj,
Croci orient unc. j.
M. f. l. a. emplastrum.

Eene prikkelende, verdeelende, ettering bevorderende pleister, welke men vooral gebruikt, om gezwellen te verdeelen en abscessen rijp te maken en tot ettering te brengen, en, daar zij niet vast kleeft, in zoodanige gevallen wordt aangewend, dat men met cataplasmata en pleisters afwisselt. *Fritze* beveelt een mengsel van gelijke deelen dezer en van ammoniacpleister, met $\frac{1}{12}$ dl. kamfer vermengd, aan tegen exteroogen; zij worden vooraf door warm water zooveel mogelijk week gemaakt, en vervolgens legt men de pleister, dik op linnen gestreken, op dezelve, doch zoo groot, dat zij de exteroogen slechts even bedekt, wijl zij anders bij gevoelige personen ligt ontvelling veroorzaakt.

℞ Hydrargyri muriatici corros. gr β,
solve in
Aq. destillat. unc. β;
adde
Tinct. galbani dr. β.

M. S. In de, vooraf door eene verzachtende inspuiting gereinigde, gehoorbuis eenige droppels te gieten en deze vervolgens met boomwol toe te stoppen. (Bij otorrhoea specifica.) *Vogt.*

℞ Galbani depur. unc. ij,
Spirit. vini rectif. unc. xx,
Liquor. anod. min. Hoflm. unc. x.
Macera per quatuor dies et filtra.

Bij sereuse oogontstekingen, als inwrijving bij rheumatische pijnen, tegen kneuzingen, ter verdeeling van panaritium en ter genezing van versche wonden.

℞ Empl. de galbano crocat. unc. j,
Camphor. cum pauxillo olei olivar. tritae,
Opii pulverisati aa dr. jβ.
Malaxentur et fiat lege artis emplastrum.

(Bij chronische verhardingen.) *Rust.*

℞ Emplastri galb. crocat. unc. j,
Petrolei dr. ij,
Camphorae dr. j,
Salis cornu cervi volat. dr. β.

M. f. l. a. emplastrum. s. Emplastrum Hufelandi ad scrophulas.

Gummi kino s. gambiense, kino, gummi rubrum adstringens Fothergilli (deze heeft hetzelve het eerst in 1757 als geneesmiddel ingevoerd). Het door insnijdingen uit den boom vloeijende en in de lucht verharde sap van *Pterocarpus erinaceus s. senegalensis* en andere (vroeger meende men ook van *Nauclea gambir*). Komt voor in kleine, hoekige, glanzige, ondoorschijnende, roodachtig zwarte, broze stukken, welke in water en in wijngeest oplosbaar zijn.

Men gebruikt de kinogom als stypticum bij verwonding van kleine vaten, bij bloedzuigerwondjes, bij passive bloedvloeijingen, vooral van den uterus. Als zamentrekkend middel in inspuiting bij fluor albus, nadruiper, in gorgeldrank bij mercuriaalzweren in de keelhol-

te, bij verslapping der uvula, scorbutische aandoening van de wanden der mondholte en het tandvleesch, caries der tanden. In poeder wordt zij in verbinding met cortex chinae en dergel. gebruikt, om in te strooijen bij verouderde, ichoreuse zweren. In gelijke deelen rooden wijn opgelost vond. *Gillepsie* dezelve bij slappe, scorbutische zweren werkzamer dan de kina. Als snuifpoeder bij kwalijkriekende uitvloeijing uit den neus. *Thilenius* laat eene oplossing van kinogom in kalkwater bij chronischen witten vloed inspuiten.

De tinctuur is een krachtig zamentrekkend middel.

℞ Gummi kino dr. β,
Gummi arabici. dr. j.
M. f. pulv. subtiliss. S. Bloedstillend poeder.

Lentin.

℞ Lapid. haematot. dr. β,
Gummi kino dr. j,
Cupri sulphurici dr. ij,
Gummi arabici unc. j.

M. f. pulv. subtiliss. S. Om in te strooijen. (Bloedstillend poeder tegen bloedingen uit wonden).

v. Graefe.

Gummi laccae. Eene hars, welke gevormd wordt, wanneer de op de takken van verscheidene boomen digt bij elkander zittende insekten (*Coccus ficus L.*) in de schors der takken steken, en deze dan eene harsachtige stof uitzweet, welke met de kleurstof van het insekt doortrokken is. De boomen, welke dit lak leveren, zijn: *Zizyphus jujuba*, *Croton laccefirum* op de Oost-Indische eilanden. De hars komt voor in de gedaante van kleine, geelroode, doorschijnende, op de breuk glanzige stukjes, welke met eene in water oplosbare kleurstof vermengd zijn.

Men heeft driederlei soorten van *gummi laccae:* 1) *Lacca in baculis*, *stoklak;* 2) *Lacca in tabulis*, *schellak;* 3) *Lacca in granis*, welke de beste en in de Heelkunde gebruikelijke soort is.

Men gebruikt deze hars ter versterking van het tandvleesch, wanneer hetzelve ligt bloedt, de tanden los worden en uitvallen, bij stomacace, aphtheuse en scorbutische zweren in den mond. Ook is zij een bestanddeel van zamengestelde tandpoeders.

Tinctura laccae spirituosa (*Piderit Ph. ration.*) uit

gummi laccae unc. j, myrrhae unc. β, tartar. tartarisat. unc. β gedigereerd in spirit. cochlear. ℞ β gedurende drie dagen, gebruikt men ter versterking van het tandvleesch en als toevoegsel bij mondspoelingen en tandtincturen, enz.

Tinctura laccae aquosa, uit gummi laccae unc. j, alumen unc. β met unc. viij aq. tot op unc. iv ingekookt, en bij de afgegotene vloeistof na bekoeling unc. ij aq. salviae en aq. rosarum gemengd, wordt gebruikt als toevoegsel bij mondspoelingen (1 once op 6 oncen), tegen zweren in den mond en scorbutische zweren aan ander deelen.

Gummi masticiies, resina masticiies. Eene hars, welke vloeit uit insnijdingen in den bast van *Lentiscus vulgaris L.*, *Pistacea lentiscus*, welke in Klein-Azië en Griekenland gekweekt worden. Zij komt voor als rondachtige, drooge korrels, welke de grootte eener erwt hebben, witgeelachtig, half doorschijnend, op de breuk glad en glazig, en van een' aangenamen balsamischen reuk zijn.

Daar de mastik de kleinere vaten tot grootere werkdadigheid aanspoort, en ook electrisch-isolerend werkt, wordt hij dikwijls uitwendig in den vorm van berookingen gebruikt tegen rheumatismus, arthritis, hydropes, zwakte der gewrichten, prolapsus recti, vaginae, zwelling der klieren, rachitis. *Camper* verdeelde door berookingen met mastik en wierook snel een oedema scroti et penis. Wegens deszelfs balsamische en tonische bestanddeelen wordt hij als kaauwmiddel ter versterking van slap en scorbutisch tandvleesch, ter verbetering van den kwaden reuk uit carieuse tanden gebruikt. De turksche vrouwen kaauwen denzelven menigvuldig, om het tandvleesch te versterken, de tanden wit te houden en den adem welriekend te maken. Door *Henri* wordt hij ter opvulling van carieuse tanden aanbevolen. Men lost daartoe 2 dr. mastik in $\frac{1}{2}$ dr. zwavelaether op, giet het vloeibare af en bewaart dit in eene flesch. Wil men zich er van bedienen, dan bevochtigt men daarmede een klein kogeltje van boomwol, welks grootte tot de holte des tands in verhouding is, reinigt deze en vult dezelve dan met het kogeltje zoo naauwkeurig mogelijk op. Dit middel zou zeer werkzaam zijn.

Twee drachma mastik met eenen warmen spadel op zwarte zijde gestreken en met 2 droppels nagelolie bestreken, ter grootte van eenen daalder op beide slapen gelegd, doet somwijlen goede diensten

tegen hevige nerveuse en rheumatische hoofdpijn, alsmede tegen ligte oogontstekingen (*Richter*).

Ook is de mastik een bestanddeel van het emplastrum oxycroceum.

Spiritus masticheś compositus. Ph. Bor.

℞ Mastiches,
Myrrhae,
Olibani aa unc. iij,
Spirir. vini rectif. libr. vj.

Macera per horas xxiv, et destillando elice libr. ivβ.

Deze spiritus is een uiterst prikkelend, doordringend middel, en wordt daarom uitwendig gebruikt voor wasschingen bij groote zwakte, in typhus, bij verlammingen, beroerten, oedemateuse zwellingen, arthritisch-rheumatische aandoeningen, stramheid en verhardingen. Bij onzuivere zweren, ten einde de levenswerkdadigheid in de weefsels te verhoogen, bij gangraena en caries.

Boerhave pleegde denzelven met rozenwater te verdunnen, en roemt dit mengsel als een krachtig middel, wanneer eenig been door verwonding ontbloot is, en zelfs voor hoofdwonden, welke hij daar mede snel genas; het verhindert, niettegenstaande het spiritueus is, de verettering niet. (*Plenck.*)

℞ Mastiches pulv. dr. j,
solve in
Spirit. vin. rectif. dr. ij;
adde
Ol. cinnamomi dr. β.

M. S. Met boomwol aan te wenden, na voorafgegane afdrooging. Tegen caries der tanden.

Linderer.

℞ Cerae albae scr. j,
liqua leni calore adde:
Mastiches pulv. dr. j,
Spirit. vin. rectif. q. s.

Ut. f. post refrigerationem massa homogenea consistentiae emplastri. D. In pyxide alba. S. Tandcement. Men laat daarvan een weinig kaauwen en den hollen tand daarmede opvullen; van tijd tot tijd te vernieuwen. (Volgens *Phoebus* tegen odontalgie ten gevolge van caries.)

℞ Mastiches pulv. dr. ij,
Gummi arab. pulv. q. s.
ut fiat cum
Aq. florum aurant. unc. vj
lege artis emulsio, cui adde
Tinct. myrrhae dr. ij,
Balsami peruviani unc. β.

M. S. Mondspoeling. (Bij kwalijk riekenden adem door carieuse tanden veroorzaakt).

℞ Gummi marticbes,
——— myrrhae aa unc. β,
Lythargyri dr. vj,
Boli armenae dr. j,
Aceti vini libr. j.
Coq. per. quadrant. hor.

D. S. Voor warme omslagen.

Omslagen van *Heister* tegen chronische ontsteking der gewrichten en slijmbeursen, fungus. genu en hydropes.

Gummi myrrhae is de gomhars, welke vrijwillig uit den bast van *Amyris s. Balsamodendron Myrrha*, een' in Arabië inlandschen boom, vloeit en in de lucht verhardt. Zij komt in den handel als kleine, geelachtig bruine, eenigzins doorschijnende, vetglanzige stukjes. De hoofdbestanddeelen, welke de werkzaamheid der mirre bepalen, zijn balsamische hars en aetherische olie.

Uitwendig aangewend, verhoogt de mirre het vormend proces, vermeerdert de cohaesie der organische stof, vermindert of verwijdert de colliquatie en consumtie van dezelve en verbetert de laxiteit en atonie der organische weefsels. Daarom wordt zij vooral bij die plaatselijke ziekten gebruikt, in welke door verettering of verzwering de organische stof ontbonden, te snel geconsumeerd wordt.

Men gebruikt dezelve bij slappe, phagedaenische, rondtastende, carieuse, putride, gangraeneuse, scorbutische en scrophuleuse zweren, kwaadaardige pijpzweren. *Krause* voegt dezelve met nut bij lood- en zinkzalven tegen verouderde, onreine zweren, vooral der onderste ledematen. Zet men het gebruik der mirre te lang voort, dan bekomt de zweer calleuse randen. Bij etterende wonden, in welke door slapheid, atonie der weefsels, de granulatie niet plaats

grijpt, en waar een groot verlies van zelfstandigheid eene spoedige regeneratie der verlorene organische massa vordert, beveelt *Rust* haar aan. Tegen gekneusde wonden van bloedarme, weinig reagerende deelen.

Tegen gangraena wordt zij in de insnijdingen gestrooid en het verband met tinctura myrrhae bevochtigd. Men gebruikt haar zoowel bij gangraena sicca als humida, wanneer zich reeds de grenzen tusschen het levende en doode gevormd hebben, en het er op aankomt de vitaliteit der vlakte, door welke het gangraeneuse moet worden afgestooten, krachtig op te heffen. *Johnstone* beveelt bij angina gangraenosa dampen aan van myrrha en camphora met azijn en honig gekookt. Verder gebruikt men het inademen der dampen bij borstziekten, bij aandoeningen van de larynx en pharynx, phtisis pituitosa, enz.

Tegen carieuse beenzweren en ook ter verhoeding van dezelve, wanneer etterende plaatsen digt bij beenderen liggen, bij caries der tanden, scorbutisch, slap, gezwollen, ligt bloedend tandvleesch, bij kwaden reuk uit den mond, als tandpoeder of in vloeibaren vorm.

℞ Spirit. cochleariae unc. β,
Tinct. myrrhae,
Tinct. catechu aa dr. jβ,
Extract. ratanhiae scr. j,
Alumin. crudi dr. β.

M. D. Bij de opgegevene ziekten en, met slijm vermengd, als mondspoeling bij mercuriaal-speekselvloed en zweren, wanneer het steeds de beste diensten doet.

Uitwendig gebruikt men de mirre als strooipoeder, b. v. bij gangraeneuse zweren, en verbindt dezelve hierbij met kool, china, chamomilla, camphora, enz. Als toevoegsel bij tandpoeders, tandopiaten, pleisters en zalven, in oplossing met kalkwater. De dampen worden bereid, wanneer men haar op gloeijende kolen werpt of haar met water laat koken en door middel van eenen trechter de dampen laat inademen.

Essentia s. tinctura myrrhae, door digestie en oplossing van 2 once myrrha met 4 pd. spiritus vini rectificatisſimus en filtratie bereid.

Men gebruikt haar ter reiniging van zweren, bij putride, met

wormen voorziene, langdurige zweren, welke wegens slapheid en atonie der deelen niet genezen willen. Verbindt men daarmede gangraëneuse en carieuse zweren, dan wordt de kwade reuk zeer verbeterd. Bij ontvelde tepels, angina gangraenosa, bij zweren in den mond, aan de tong, in de keel, bij mercuriaal-salivatie (hier moet zij min of meer verdund worden, wil zij niet te sterk prikkelen), tegen onaangenamen reuk uit den mond en den neus. Als bloedstillend middel bij tandbloedingen; men bevochtigt daarmede geschrapt perkement, brengt dit in de tandholte en vereenigt daarmede eene zachte drukking.

De tinctura myrrhae alcalina ($\frac{1}{2}$ pd. myrrha met solutio potassae causticae bevochtigd, met 2 once alcohol gedigereerd en gefiltreerd) en de

Tinctura myrrhae phosphorata (1 once myrrha met once verdund acidum phosphoricum 4 dagen lang gedigereerd) worden als zeer werkzaam, voornamelijk bij caries, geroemd.

Liquor myrrhae, liquamen myrrhae, 3 dl. extractum myrrhae in 8 dl. gedestilleerd water opgelost.

Dezelve wordt als de tinctuur gebruikt, doch daar hij niet zoo prikkelt als deze, verdient hij de voorkeur bij wonden en zweren van gevoelige deelen, zooals der tepels, lippen, enz. Met gelijke deelen tinctuur gemengd tegen tandpijn door carieuse tanden, en ook uit rheumatische oorzaak, op boomwol in den hollen tand gebragt (zeer aan te bevelen).

Voor gorgelwaters neemt men 1 once op 8 once water; voor oordroppels en oogwaters 2—4 dr. op 4 once vloeistof; voor litus gelijke deelen met mel rosarum.

℞ Tincturae myrrh. unc. ij,
Mell. despum. unc. iv,
Coccionell. dr. β,
Tart. depurat. dr. jβ.
M. stent loco calido per hor. xxiv;
admisce
Ol. cinnamomi gtt. viij.

D. S. Om de tanden, het tandvleesch en de tong mede te bestrijken, en na eenige minuten den mond met water, waarbij een weinig wijngeest en $\frac{1}{2}$ dr. sal ammoniac gevoegd is, uit te spoelen. Tegen onaangenamen reuk uit den mond en den neus.

℞ Mucilag. sem. cydonior.,
Essentiae myrrh. aa dr. ij.

S. De ontvelde tepels 5—6 maal daags mede te bevochtigen.

℞ Vitrioli albi gr. j — ij,
solve in
Aq. salviae unc. β;
adde
Liquamin. myrrhae dr. j.

S. Eenige droppels in de vooraf gereinigde gehoorbuis te gieten, en deze vervolgens met boomwol op te vullen. (Bij atonische otorrhoea). *Vogt.*

℞ Cupri sulphurici gr. iij,
solve in
Aq. destill. unc. j,
adde
Tinct. myrrhae dr. j,
Mell. rosar. dr. iij.

S. Om te gorgelen en den mond te spoelen. (Tegen ulcera syphilitica et mercurialia oris et laryngis).

Walch.

℞ Herb. millefol. dr. iij,
infunde aq. fontan. fervid. s. q.
ad colatur. unc. iij;
adde
Liquor. myrrhae dr. j.

M. D. S. 3 maal daags eenen theelepel vol in het oor te droppelen. (*Berends* tegen torpide otorrhoea).

℞ Myrrhae,
Aloës lucidae aa dr. j,
Carbon. praep. unc. vj.

M. f. pulvis. S. Dagelijks 1—2 maal in te strooijen, en voor de herhaling van het instrooijen met laauw water af te spoelen. (Bij stinkende, atonische zweren.) *Vogt.*

℞ Myrrhae,
Camphor. tritae aa dr. ij,
Pulv. cort. chinae fusc.,
Flor. chamomill. vulgar. aa unc. β,

Carbon. praeparat. unc. j.

M. f. pulv. S. Om in te strooijen. (Bij gangraena humida en ulcera gangraenosa). *Rust.*

℞ Myrrhae pulver.,
Camphorae, cum pauxillo
Spirit. vini tritae, aa dr. j,
Cortic. chinae fusc. pulv.,
Carbon. praeparat.,
Styracis liquid. aa dr. vj,
Olei terebinth. q. s.

Ut. f. unguentum. S. Tot verband bij putride en gangraeneuse zweren. *Rust.*

℞ Terrae japonicae,
Myrrhae aa dr. jβ,
Aq. calcis vivae unc. ij.

Solve et signa. Voor inspuitingen. Zeer aan te bevelen tegen fluor albus. *Vogler.*

℞ Unguent. basilic. unc. j,
Tinct. myrrh. dr. j.

M. (Verbandzalf van *Rust* ter voortbrenging van eenen goeden etter en ter bevordering der granulatie van phagedaenische zweren.)

℞ Tinct. myrrhae dr. ij,
Acid. phosphoric. dr. j,
Infus. herb. sabin. unc. vj
(ex unc, β parat.).

M. S. Voor inspuitingen en verbandwater bij carieuse zweren.

℞ Tinctur. myrrhae,
Aquae calcis aa unc. j—ij.

M. S. Voor uitwendig gebruik. Tegen caro luxurians, scorbutische zweren, enz. *Kirkland.*

Gummi olibanon s. thus, *wierook*, een vrijwillig uitvloeijend en aan de lucht verhard sap van *Boswellia thurifera Roxb.*, in Arabië, Persië en Oost-Indië. Deze hars komt voor in kleine, rondachtige, bleekroode, gele, halfdoorschijnende, broze stukjes, van de grootte van eene boon tot die van eene walnoot, en van eenen balsamischen reuk.

Deze hars is een prikkelend, opwekkend middel, hetwelk tevens de plasticiteit der organische deelen verhoogt, en derhalve als heelmiddel wordt aangewend en bij verschillende genezende pleisters en

zalven gevoegd. Als toevoegsel bij berookingsmiddelen in chronische jicht en bij plaatselijke huidzwakte, hydropes; met was zamengesmolten bij phtisis. *Plenck* liet het poeder in carieuse zweren strooijen.

Wil men dezelve als heelmiddel gebruiken, dan lost men haar in wijngeest op, of door middel van arabische gom in water, of laat haar met eidojer afwrijven.

Emplastrum aromaticum.

℞ Cerae flavae unc. viij,
Sebi ovilli unc. vj,
Terebinthinae comm. unc. ij.
Liquatis et semirefrigeratis immisce
Olibani pulverati unc. iv,
Benzoes pulveratae unc. ij,
Olei nucistae unc. jβ,
—— menthae piper.,
Caryophyllor. aa dr. ij.
Fiat emplastrum.

Men gebruikt deze pleister bij zwakte der spijsverteringsorganen, chronisch braken, leververhardingen, hysterische aandoeningen en wormtoevallen bij kinderen — op den buik gelegd; zwakte en stijfheid der gewrichten. *Plenck* beveelt dezelve bij trismus traumaticus op den hals, in den nek en den hartekuil te leggen.

Emplastrum thuris (*Ph. dubl.*) uit 2 pd. emplastrum lithargyri, ½ pd. olibani en 3 once oxydum ferri rubrum. Men beveelt deze pleister vooral aan tegen breuken der kinderen, doch er moet tevens een goede breukband gedragen worden.

℞ Olibani dr. ij,
Aeruginis dr. iij.
Conterantur exactiss. cum pauxillo aceti; adde
Terebinthinae unc. j.
M. f. unguent. S. Gedurende een of twee uren op te leggen, dan even zoo lang te verwijderen, en wederom op te leggen. Tegen kwaadaardige herpes.

Gummia-resin opopanax, een melksap, dat uit *Pastinaca Opopanax L.*, eene in zuidelijk Europa en Klein-Azië groeijende schermplant, vloeit, wanneer het onderste gedeelte van den stengel en het bovenste gedeelte van den wortel ingesneden wordt, en dat in de lucht hard wordt.

Men gebruikt deze hars uitwendig als een verdeelend, oplossend, weekmakend middel bij klierverhardingen, slappe wonden en zweren.

GUMMI-RESINA SAGAPENUM s. serapinum; een in de lucht verhard sap van eene nog niet goed gekende plant (vroeger meende men van *Ferula persica willd.*) in Persië. Deze gomhars komt als stukjes van eene bruine kleur, bijna knoflookachtigen reuk en bitteren scherpen smaak in den handel.

Men bedient zich van dezelve als een oplossend, verdeelend middel ter verdeeling van koude gezwellen, verhardingen, abscessen en ter onderhouding der ettering.

GUMMI TRAGACANTHAE. Deze in de lucht verharde gom vloeit uit verscheidene soorten van *Astragalus*, als *Astragalus verus*, *gummifer*, *creticus*, enz. Tot derzelver oplossing zijn 20 deelen warm water noodig.

Men gebruikt dezelve als beveiligend overtreksel bij oppervlakkige verbrandingen en ontvellingen. *Montegre* beveelt bij verbrandingen het omslaan van mucilago tragacanthae met doeken of vloeipapier aan, welke daarna niet meer afgenomen, maar viermaal daags op nieuw daarmede, koud en uitwendig, bevochtigd worden. *Lohsse* beveelt daarentegen, nadat in de eerste 24 uren omslagen met water gemaakt zijn, het opleggen van linnen lappen, bevochtigd met eene oplossing van 2 dr. gummi tragacanth. in 2 pd. bierazijn gekookt tot eene slijmige consistentie. Van den oogenblik der aanwending houdt alle pijn op.

In klisteervorm gebruikt men dezelve (1 — 2 dr. onmiddellijk vóór de aanwending in 3 — 6 once warm water opgelost) bij chronische diarrhoea, atrophie. enz. Tegen vreemde ligchamen, welke in het oog geraakt zijn, en welker mechanische prikkel men wil trachten te verminderen, werkt het eiwit en een dik tragacanthslijm goed. Dezelfde middelen gebruikt men ook tegen chemische, meer extensive inwerkingen, om te verdunnen en in te wikkelen.

Mucilago tragacanthae wordt in klisteren, enz. gebruikt.

℞ Gummi tragacanthae dr. j,
Mucilag. sem. cydonior. dr. jβ,
Aq. destillatae q. s.
ut f. mucilago mediae consistentiae.
D. S. Tegen vreemde, in het oog gevallene ligchamen als indroppeling. *Plenck.*

MATERIA CHIRURGICA.

LEER

VAN HET UITWENDIG GERRUIK

DER

GENEESMIDDELEN.

DOOR

Dr. **W. A. KAMPFMÜLLER.**

Naar het Hoogduitsch

DOOR

W. L. EICKMA.

TWEEDE DEEL.

G—Z.

SCHOONHOVEN,
BIJ S. E. VAN NOOTEN.

1845.

VERVOLG

OP DE

NAAMLIJST VAN INTEEKENAREN.

B.

Bazendijk, (P. M.) Boekhandelaar, te *Rotterdam*. 2 Ex.
Bentum en Zoon, (J. van) Boekhandelaars, te *Gouda*.
Bergh, (J. A. A. van den) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage*.
Blanché en Comp., Boekhandelaars, te *Utrecht*.
Boelens, (R.) Boekhandelaar, te *Zwolle*.
Bollaan, (W. C. J.) Boekhandelaar, te *Utrecht*.
Boomer, (J.) Boekhandelaar, te *Schiedam*.

D.

Dehlinger, (C. F.) Chirurgijn, te *Amsterdam*.
Dill, (P. C.) Boekhandelaar, te *'s Gravenhage*.
Dreckmeier, (C. W.) Boekhandelaar, te *Amsterdam*.

E.

Erkelens, (A. N.) Plattelands- en Scheeps-heelmeester.

G.

Gönlag, (J. H. K.) Chirurgijn en Vroedmeester, te *Deventer*.

Grebber, (W. de) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*
Grebber, (S. de) Boekhandelaar, te *Amsterdam.* 2 Ex.

H.

Halberstadt, (F) te *Buiksloot.*
Heerseman, (J. S.) Genees-, Heel- en Verlosk., te *IJsselmonde.*
Heuvel, (F. A. van den) Boekhandelaar, te *Ravenstein.*
Houtrijve Jr., (J. van) Boekhandelaar, te *Dordrecht.*
Houtsma, (S.) Boekhandelaar, te *Harlingen.*

J.

Jonge, (S. J. de) Boekhandelaar, te *Goes.*

K.

Kroon, (F. H.) Boekhandelaar, te *Oudewater.*

L.

Leeuwen, (J. W. van) Boekhandelaar, te *Leijden.*
Leuven, (S. van) Stedel.- en Plattel. Heel- en Vroedmeester, te *Aalten.*
Lier, (van) Chirurgijn, te *Amsterdam.*

M.

Maas, (A.) Med. Doctor, te *Schiedam.*
Meijer, (C. P.) Boekhandelaar, te *Groningen.*
Mellink, (J. H.) Boekhandelaar, te *Zutphen.*
Muller, (Gebr.) Boekhandelaars, te *'s Hertogenbosch.*
Munnik, (J. de) Boekhandelaar, te *Schiedam.* 2 Ex.

P.

Persijn, (P. J.) Boekhandelaar, te *Hoorn.*
Portielje, (G.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*

R.

Raadgeep, (W. J.) Boekhandelaar, te *Doetinchem.*

S.

Schreuder, (H. W.) Chirurgijn en Vroedmeester, te *Groningen.*

T.

Terveen en Zoon, (J. G. van) Boekhandelaars, te *Utrecht.*

W.

Willes, (J. Mensma van) Stads Heel- en Verloskundige, en Plattel. Heelmeester, te *Bleiswijk.*

Wuestenink, (J. G.) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*

Wijsmuller, (de Erve) Boekhandelaar, te *Amsterdam.*

MATERIA CHIRURGICA.

Helleborus albus, van *Veratrum album L.*, groeit in zuidelijk Europa, op de Alpen van Oostenrijk, Tyrol, Stiermark. Gebruikelijk is *de wortel*, *radix hellebori albi.* Het werkzame bestanddeel is de *veratrine*, vervolgens elaïne en stearine, eene vlugtige stof en gom.

Men gebruikt denzelven als verdeelend middel, versch fijn gewreven, of het poeder met water, azijn of melk tot eene pap aangeroerd, als omslagen tegen verouderde klierverhardingen, ter reiniging van fontanelzweren en tegen het ongedierte. In zalfvorm tegen chronische huiduitslagen, voornamelijk scabies, tinea capitis, wanneer dezelve echter slechts voor versche gevallen en voor individu's past, welke met geen zeer gevoelig huidorgaan begaafd zijn. Als niesmiddel in amaurotische en asphyctische toestanden. De radix hellebori albi maakt ook een bestanddeel van verscheidene unguenta ad scabiem uit. *Reece* beveelt een waschwater van 2 once op 3 pond water, tot 2 pd. ingekookt en met 3 dr. sal ammoniac vermengd, tegen lepra aan. In Griekenland gebruikt men den wortel tegen tandpijn.

Voor zalf neemt men 1 dl. op 4 dl. vet. Voor wasschingen dr. β op 1 once geïnfundeerd of gekookt.

Veratrine komt voor als een wit of witgeelachtig, vast, wrijfbaar, onkristalliseerbaar poeder, dat zonder reuk is en eenen bran-

dend scherpen smaak bezit. Het is niet in water, maar wel in alcohol oplosbaar.

De veratrine verhoogt, terwijl zij het zenuwleven bedaart, de vaatwerkdadigheid en werkt daardoor resorberend. Men gebruikt dezelve als verdeelend middel bij struma, bij koude gezwellen, bij scrophuleuse kliergezwellen, welke zich noch verdeelen, noch in ettering overgaan willen, en bevordert de laatste; bij pijnlooze zwelling der borstklier. Buitendien bij neuralgiën, voornamelijk ischias, lumbago, omalgie, prosopalgie, en bij verlammingen, welke na herhaalde rheumatische en arthritische aandoeningen ontstaan zijn, bij jicht en rheumatismus, bij hydropes, b. v. anasarca en ascites. Bij oorziekten wordt de zalf vooral bij onderdrukte afscheiding van het oorsmeer, bij oorsuizing en zelfs bij doofheid door zwelling der tonsillae (wanneer men ze op deze laat inwrijven) gebruikt; bij doofheid door verstopping der Eustachiaansche buis ontstaande, of ten gevolge eener zenuwziekte, lost men 9 gr. veratrine in 1 dr. gerectificeerden wijngeest op en droppelt hiervan eenige droppels in het oor, of brengt boomwol, met eenige droppels bevochtigd, in de gehoorbuis.

Men gebruikt de veratrine in zalfvorm 4 gr. tot 1 scrup. met 1 once vet. Van deze zalf, welke men of met vet of met unguentum hydriodatis potassae of hydrargyri, zooals bij jicht en rheumatismus, gebruikt, wrijft men 's morgens en 's avonds, naar omstandigheden ook meermalen, eene hoeveelheid ter grootte van eene boon of hazelnoot zoolang in, totdat het vet geheel verdwenen is. Op de ingewrevene plaats voelt de lijder eerst eene aangename warmte, welke allengs tot een prikkelend en brandend gevoel klimt; bij voortgezette aanwending wordt het geheele ligchaam aangedaan, er ontstaat onrust, angst en eene brandende pijn in alle ledematen. — Bij waterzucht gebruikt men dezelve ook endermatisch. — Bij ontstekingachtige prikkeling mag dezelze niet aangewend worden.

℞ Pulv. rad. hellebor. alb.,
Sulphur. depurat.,
Kali nitrici depurat. aa dr. ij.

M. D. S. Met warme zaan tot eene zalf om te roeren.

Unguentum ad scabiem van *Krüger-Hansen.*

Het geheele ligchaam, hoofd en teeldeelen uitgezonderd, wordt

met deze zalf 2—4 avonden bestreken, totdat alle scabieuse plaatsen een verstorven aanzien verkrijgen en het jeuken geheel heeft opgehouden, waarop de lijder met zeepwater gereinigd wordt. Na acht dagen wordt dezelfde handelwijze op eenen avond herhaald, de zieke in een zuiver bed gelegd en met zuivere kleederen voorzien.

℞ Rad. hellebori alb. unc. β,
Aq. bullientis unc. xx—xxx.
Post refrigerationem collaturae adde
Tinct. hellebori albi unc. iv*).

M. S. Om 's morgens en 's avonds mede te wasschen. Tegen prurigo, tinea en psoriasis.

℞ Pulv. rad. hellebor. alb. unc. jβ,
Adip. suill. unc. β,
Ol. citri gtt. xij.
M. exacte. D. S. Om in te wrijven.

Schurftzalf van *Biet*, welke ongeveer 14 dagen moet aangewend worden.

℞ Veratrini puri gr. v—x—xx,
Axungiae porci unc. j.
M. intime. F. unguentum.

D. S. 's morgens en 's avonds eene hoeveelheid van de grootte eener hazelnoot 5—15—20 minuten lang op de pijnlijke plaatsen in te wrijven, totdat er een gevoel van warmte en prikkeling ontstaat. *Turnbull's* wijze om veratrine te gebruiken tegen neuralgiën, rug-, lenden- en nierpijn, aangezigtspijn, amaurosis, jicht, rheumatismus, verlammingen.

Helleborus niger, van *Helleborus niger* en *viridis L.*, *groene nieswortel*, groeit in de bosschen en op heuvels van de gematigde streken van Europa. Officineel is de *wortel*, *radix hellebori nigri s. melampodii.*

In substantie gebruikt men denzelven bij caries der tanden. Men brengt een passend stukje in den hollen tand, welke daardoor zoo week wordt, dat men denzelven gemakkelijk met de vingers kan uitnemen. Als niespoeder bij asphyxie. In zalf (1—2 scr. op 1—2 once vet) en decoctum bij onzuivere kwaadaardige zweren, scabies, tinea capitis, ongedierte.

*) Deze bestaat uit 1 once wortel met 4 once alcohol gemacereerd en gefiltreerd.

Hordeum, van *Hordeum vulgare*, *distichon et hexastichon L.*, *gerst*, oorspronkelijk in Azië, doch in alle landen der gematigde luchtstreken gekweekt. Men gebruikt de *zaden*, *semina hordei.*

Het *afkooksel*, uit de gepelde of gerolde gerst, parelgerst, *hordeum excorticatum s. mundatum*, (1 once maakt 1 pd. water dikslijmig) bereid, gebruikt men als involverende en demulcerende stoving en klisteer.

Farina hordei als toevoegsel bij cataplasmata.

Maltum hordei. Gerst, welke men door aanwending eener sterke hitte in het kiemen heeft gestuit, vervolgens laat droogen en de kiemen scheidt. Wordt in- en uitwendig tegen scorbuut aanbevolen. Uitwendig wordt het, met andere doelmatige middelen verbonden, op zweren en herpetische plaatsen gelegd. In den vorm van omslagen, damp- en waterbaden, bij rachitis, algemeene zwakte, scrophulosis der kinderen, bij atrophie, veretteringen, zweervorming, bij chronische huiduitslagen, onderdrukt rheumatisch, arthritisch lijden, schurft, stijfheid der gewrichten, verlammingen, onderdrukt voetzweet, lymphatische abscessen, arthrocace, enz.

Voor een bad neemt men 4—8 pd. mout; ook gebruikt men het als toevoegsel bij cataplasmata.

Hydrargyrum, argentum vivum, mercurius vivus, *kwik*, komt in gedegen toestand (als regulinisch kwik), menigvuldiger in verbinding met zwavel (als natuurlijk cinnaber), zeldzamer met chlorium (als kwikhoornerts) en selenium voor, en wordt in het groot uit den zwavelerts door destillatie in ijzeren retorten met kalk, hamerslag — waardoor sulphuretum calcii en sulphuretum ferri gevormd worden en kwik vrij wordt — verkregen. Dit nog met vreemde stoffen (lood, zink, arsenicum enz.) verontreinigd kwik wordt ter dienste der geneeskundige aanwending aan eene herhaalde destillatie onderworpen (hydrargyrum depuratum).

Het bezit eene glanzige, blaauwachtig witte kleur, is bij gewone temperatuur vloeibaar en zeer vlugtig, bezit daarbij eene groote verdeelbaarheid en specifiek gewigt. *) Met oxygenium verbindt het zich in twee verhoudingen:

*) Het wordt hoofdzakelijk uit de Oostenrijksche bergwerken in Istrië, Hongerije en Zevenbergen, alsmede in Spanje gewonnen.

a) Als protoxydum hydrargyri, *hydrargyrum oxydulatum*, bestaat uit 2 atomen kwik en 1 atome zuurstof.

b) Als deutoxydum hydrargyri, *hydrargyrum oxydatum*, bestaat uit 1 atome kwik en 1 atome zuurstof.

Met zwavel, iodium en chlorium verbindt het zich eveneens in twee verhoudingen.

Het zuivere kwik wordt uitwendig in afkooksel met water (1 once op 1 pd. water) als kwikwater ter verdrijving van ongedierte gebruikt. In lederen zakjes genaaid, wordt het als amulet tegen pokken, schurft en ongedierte gedragen. Buitendien gebruikt men het ter bereiding der volgende, in de Heelkunde gebruikelijke kwikpraeparaten.

1) Unguentum mercuriale, *unguentum hydrargyri cinereum.* Wordt bereid, wanneer men 2 once gezuiverde kwik met 8 once schapenvet zamenwrijft, tot het kwik zoogenaamd dood is, en vervolgens hierbij 16 once reuzel voegt. Het is eene blaauwachtig grijze zalf, welke het kwik slechts in hoogst fijn verdeelden metallieken toestand bevat. *)

De aanwending dezer zalf is zeer uitgebreid, en de werking, welke door haar gebruik bereikt wordt, is geheel analoog met die van het inwendig gebruik van kwik. Alleen wordt door hare aanwending het kwik in eenen zooveel mogelijk onveranderden vorm in de lymphatische vaten opgenomen; weshalve het op die wijze zijne werking het zuiverst ontvouwt, ook het gemakkelijkst op de speekselklieren werkt en daarbij de eerste wegen niet zeer bezwaart.

Het unguentum mercuriale, plaatselijk ingewreven, vermindert de cohaesie, stoort de plasticiteit en vervlugtigt; vooral verhoogt het de resorberende werkdadigheid der peripherische opslorpende vaten, door welke het zeer gemakkelijk wordt opgenomen, ruimt daardoor stremmingen, ziekelijke zwellingen, uitzweetingen, verhardingen, abnormale vormingen, gezwellen als overblijfselen, nederplofsels van ontstekingachtige werkdadigheid uit den weg.

---

*) *Donovau* heeft echter bewezen, dat een gedeelte van het metaal zich wezenlijk als protoxydum in het vet opgelost bevindt, en hij besluit uit zijne proeven, dat slechts het opgeloste gedeelte werkzaam is, en dat het louter ingemengde metallische gedeelte als nutteloos verkwist kan worden beschouwd. Hij schrijft daarom voor, zoodanige zalf uit protoxydum hydrargyri met reuzel te bereiden. E.

Door de hoeveelheid der ingewrevene zalf en door de wijze harer aanwending ontstaat er een aanmerkelijk verschil harer nu eens algemeene, dan weder meer plaatselijke wijze van werking.

A. Voor algemeene inwrijvingen bedient men zich van de kwikzalf in de *kleine*, door *Cullelier* opgegevene, en in de *groote smeer- of inunctiekuur*, welke laatste door *Louvrier* bekend gemaakt, door *Rust* verbeterd is. De kleine smeerkuur onderscheidt zich in hare werking van de groote daardoor, dat men eenen zachteren graad van opwekking, vooral in de afzonderlijke weefsels, doch geene salvatiekuur beoogt.

De kleine smeerkuur volgens *Cullelier.*

a) *Voorbereidingskuur:* reiniging der huid door een of meerdere laauwe baden, oponthoud in eene kamer van + 15—17°R., en spaarzaam diëet.

b) *Hoofdkuur.* Alle 2 dagen, en wel het doelmatigst des avonds vóór het naar bed gaan (ten einde de werking door de warmte van het bed te bevorderen), wordt, nadat eenige uren te voren een laauw bad genomen is, 1—2 dr. kwikzalf in de binnenzijde der dijen en kuiten (na afschering der haren) zacht en langzaam (binnen 20—30 minuten) ingewreven. Volgt na 8—10 zoodanige inwrijvingen geene werking op de hoedanigheid van het gebrek, dan wordt dagelijks ½—1 dr. van de zalf ingewreven, waarbij de lijder slechts alle vier dagen een laauw bad neemt. Met de inwrijvingen wordt nu zoo lang voort gegaan, totdat zich de voorboden van speekselvloed vertoonen. Bij primaire lues is 40—45, bij verouderde 80—100, bij ontstekingen, kliergezwellen echter 50—55 dr. als geheele hoeveelheid noodig.

c) *Behandeling der gedurende de kuur intredende toevallen.* Ontstaan er ten gevolge der sterke wrijving puisten en blaren op de huid, dan verwisselt men de plaats van aanwending, of stelle ook, zoo er erysipelas ontstaat, de inwrijvingen eenige dagen uit; vertoont er zich eene prikkeling van het darmkanaal, dan verpoost men eenigen tijd met dezelve en schrijft den lijder ligte kalfs- of hoendersoep, een decoctum saleb of althaeae, klisteren en baden voor; volgt er echter verstopping, dan laat men bouillon met Glauberzout, openende klisteren, ligte moeskruiden als spijs gebruiken: bij het ontstaan van salivatie, uitstelling der kuur en aanwending der

tegen speekselvloed gerigte middelen. Deze kuur beveelt *Cullelier* bij primaire en secundaire syphilitische aandoeningen, inflammatore ziekten (vooral in chronische vormen en de daarmede verbondene ziekelijke producten) en bij trismus en tetanus aan, welke door rheumatische invloeden ontstaan zijn.

De groote smeerkuur volgens *Rust* (*le grand remède*).

a) *Voorbereidingskuur.* Deze begint met een afvoeringsmiddel (infusio sennae met sal Glauberi); vervolgens laat men den lijder 12 dagen lang dagelijks een warm bad nemen, welks temperatuur niet boven 29°R. mag gaan, en denzelven daarin 1—2 uren vertoeven. Voor gewoon voedsel verkrijgt hij driemaal daags eene ligte soep, een weinig koffij, gekookt fruit en een weinig tarwebrood; voor drank water of eene tisane van radix althaeae, bardanae en sarsaparillae met een weinig rad. glyzirrhizae, waarvan echter binnen 24 uren niet meer dan 3 pd. gedronken mag worden. Daarbij houdt hij zijne kamer, vermijdt zorgvuldig eene koude en vochtige atmospheer, en mag alleen bij warm en volkomen droog weder eenige uren in de opene lucht doorbrengen. Na het gebruik van 12 baden wordt de voorbereidingskuur (welke 14 dagen duurt) met een purgans besloten. Bij vrouwen moet dezelve eindigen, wanneer de menstruatie intreedt.

b) *Hoofdkuur.* Deze bestaat nu in de inwrijvingen der kwikzalf (telkens 2 dr.), en wel in de volgende orde *des morgens:* op den eersten dag in de kuiten, op den derden in de dijen, op den zesden in de armen, op den achsten in den rug, op den tienden wederom in de kuiten, op den twaalfden in de dijen, op den zestienden in den rug (doch eerst *des avonds* laat, wegens de op dezen dag zich instellende crisis), op den zeventienden een zacht afvoeringsmiddel, op den achtienden *'s avonds* laat in de beide kuiten, op den negentienden even als op den zeventienden, en zoo gaat men met afwisselende inwrijvingen en purgantia voort tot op den vijfentwintigsten dag, welke de kuur besluit. Op den zesentwintigsten dag wordt de lijder in een laauw bad geplaatst, met zeepspiritus gewasschen, met warme doeken afgedroogd, met schoon linnen gekleed, in eene andere kamer en in een warm bad gebragt.

c) *Behandeling gedurende de kuur.* De lijder moet streng zijne kamer houden, niet van linnen verwisselen, en een mager diëet op

de bovengemelde wijze houden. Tegen den 14—16 dag, wanneer de crisis door zweet, urine en darmontlasting volgt, wordt, ter ondersteuning derzelve, zorgvuldig warm houden in het bed en het gebruik van laauwe thee aanbevolen; ontstaat er meteorismus, de bovenvermelde purgantia; bedraagt de speekselvloed, welke zich gewoonlijk tusschen de derde en vierde inwrijving instelt, niet meer dan 3 pd,, dan mag dezelve niet tegengegaan worden; is dit echter het geval, dan worden de inwrijvingen 2 dagen uitgesteld, een purgans toegediend, en hierop met verminderde dosis de inwrijvingen voortgezet; verschijnt dezelve intusschen vóór de derde inwrijving, dan moet de kuur geheel opgegeven worden. Gewoonlijk gevoelt de lijder zich tegen het einde der kuur zeer aangetast, in welk geval dan een weinig wijn, Hoffmansdroppels, bouillon, eidojer gegeven worden, en met groote voorzigtigheid de kamer gelucht wordt. De inwrijvingen verrigt de lijder zelve, alleen den rug laat *Rust* door eenen helper inwrijven, en wel door middel eener bevochtigde en met eene blaas overtrokkene spons.

d) De *nakuur* bestaat in eenen doelmatigen leefregel, laauwe baden en zorgvuldige regeling van alle organische verrigtingen.

Volgens *Döring* zijn vooral de volgende gevallen ter aanwending der kwikzalfinwrijvingen geschikt.

1. B ij s y p h i l i t i s c h e z i e k t e v o r m e n.

1) Daar, waar wegens zwakte van den spijsverteringstoestel, wegens chronische buiksaandoeningen en met deze dikwijls verbondene neiging tot aanhoudende en langdurige diarrhoeae, het inwendig gebruik van kwik onvoldoende is.

2) Waar het lang voortgezet inwendig gebruik van kwikmiddelen volstrekt geene werking op den organismus uitoefent.

3) Waar ten gevolge eener te hoog geklommene ontvangbaarheid der spijsverteringsorganen voor het kwik, zelf op toediening van eene zeer geringe dosis van eenig praeparaat van hetzelve, diarrhoea, braken, storing der spijsvertering of hevige speekselvloed volgen.

4) Waar reeds hoog geklommene syphilitische aandoeningen der huid aanwezig zijn, welke zich als scabies, maculae, herpes, rhagades, verrucae voordoen, en tegen welke de, anders tegen derzelver bestrijding zeer werkzame sublimaat of roode praecipitaat zonder

gevolg is aangewend; zoo ook bij zweren der mond- en keelholte, van het slijmvlies van den neus (ozaena syphilitica), syphilitische uitwassen aan den anus in den vorm van cristae, fici, thymi, condylomata, enz., oogziekten, als iritis, blennorrhoea, amaurosis syphilitica, en eindelijk in alle die gevallen, dat fistelzweren en ver over de huidoppervlakte verspreide verzweringen, ontaardingen van het celweefsel en daardoor veroorzaakte verhardingen op verscheidene deelen des ligchaams, der ballen, lies- en andere klieren, de kenteekenen eener verouderde syphilis met zich rond dragen.

5) Waar zich de venerische ziekte op tendines, aponeuroses, ligamenta, op het periosteum geworpen, daar gummata, tophi, nodi, ganglia, dolores osteocopi enz. veroorzaakt, of reeds de platte en lange pijpbeenderen en gewrichten aangetast en carieuse vernietiging, zwelling, spina ventosa en lymphatische afzettingen te voorschijn geroepen heeft.

6) In alle gevallen, dat syphilitische aandoeningen van bovengenoemden aard door het inwendig gebruik van kwik niet uit den weg geruimd kunnen worden, of na derzelver verdwijning na eenen langeren of korteren tijd in denzelfden of in eenen anderen vorm wederkeeren.

II. Bij niet syphilitische ziektevormen.

1) Wanneer zich in de huid, het been- en klierstelsel, door arthritische, rachitische of scrophuleuse oorzaken, ziekelijke metamorphosen en pseudo-organisatiën vormen, en in de gedaante van uitwassen, gezwellen of eenige andere ziekelijke vegetatie optreden, b. v. bij arthrocace, spina ventosa, gewrichtswaterzucht, verouderde, over de oppervlakte des ligchaams zeer verspreide zweren, psorische, herpetische, lepreuse huidziekten, alsmede bij verhardingen en ontaardingen van klierachtige organen, der borsten, parotis, prostata, ballen, enz.

2) Wanneer uit zuiver plaatselijke oorzaken ontstane en chronisch gewordene ziekten, b. v. verhardingen, fistelzweren, enz., elke behandeling hardnekkig weêrstaan en zelfs door het mes niet uitgeroeid kunnen worden, of deszelfs gebruik door hare ligging niet toelaten.

Tegenaangewezen is de smeerkuur:

1) In alle gevallen van primitive syphilitische aandoeningen, bij

welke men door eene minder intastende methode eene grondige genezing kan bereiken.

2) Waar het huidorgaan óf eene te hooge óf eene te geringe ontvangbaarheid voor kwik bezit, welke zich a priori even zoomin, als zoodanige receptiviteit van het darmkanaal vòor hetzelfde metaal, door eenige teekenen te kennen geeft, doch in het practische leven, schoon ook zelden, toch somwijlen waargenomen zijn, en bij welker aanwezigheid de kuur óf geheel vruchteloos blijft, of spoedig moet onderbroken worden.

3) Bij alle individu's, welke in hoogen graad verzwakt zijn, een zeer prikkelbaar zenuwstelsel hebben, aan hysterie of hypochondrie lijden; verder bij hen, welker vaatstelsel zeer bewegelijk is, die sterke neiging tot congestiën hebben, welke door aderlating noch andere middelen uit den weg geruimd kunnen worden, of ter zelfder tijd aan andere ziekten, voornamelijk chronische borstaandoeningen, bloedhoesten, febris hectica, scorbuut, waterzucht, enz. lijden.

4) Bij jonge voorwerpen en bij zwangere vrouwen. Wanneer scirrhus met syphilis verbonden is, mag dezelve niet aangewend worden, omdat zij volgens de waarnemingen van *Rust* en *Döring* den scirrhus verergert.

B. Tot een enkel deel beperkte inwrijving der kwikzalf.

Op deze wijze aangewend, behoort de kwikzalf tot de antiphlogistische, oplossende, verdeelende middelen. Men gebruikt haar bij alle *ontstekingen*, in welke zich van den aanvang af, of na eenigen tijd, eene neiging tot uitzweeting, afzetting, ophooping van plastische lymphe, in het algemeen tot abnormale producten vertoont. Zij is hier vooral dan aanwendbaar, wanneer om eenige reden kwik niet inwendig gegeven kan worden en het lijdende orgaan niet te diep ligt; ook dient zij dikwijls tot versterking van het inwendig gebruik des kwiks. Dr. *Marloy* beveelt inwrijvingen des morgens en 's avonds van 1 dr. zalf bij erysipelas, namelijk pseudoerysipelas, aan.

Bij alle soorten van angina toont deze zalf zich zeer werkzaam. Bij angina inflammatoria wrijft men in de latere tijdperken, vooral wanneer de organa ingestionis pijnlijk en ontstoken zijn, kleine hoeveelheden in den hals in. *Thilenius* en *Sachse* roemen hierbij

een mengsel van 3 dl. ammonia liquida en 1 dl. unguent. hydrargyri. Bij febris scarlatina wordt zij eveneens ingewreven. Bij angina putrida en gangraenosa gebruikt men haar in verbinding met camphora en ammonia liquida (*Voigtel*).

Bij ontsteking der trachea, angina menbranacea, bij hydrocephalus acutus, bij alle buiksontstekingen, phlegmasia alba dolens, met oleum hyosciami, unguentum digitalis verbonden. Bij coxitis, syphilitische ontstekingen, verhardingen, bubones van atonischen vorm, bij syphilitische pijnen van digt onder de huid liggende beenderen, zwellingen van het periosteum (nodi, gummata) of van het been zelve (tophi), chronische verharding van het praeputium. Bij panaritium, ontsteking der aderen, peesscheeden, kraakbeenderen, beenderen, verstuikingen, ontwrichtingen.

Verder bij alle soorten van zwelling en verdikking der vliezen, lymphatische uitstortingen, vergroeijingen, voortbrenging van pseudomembranen, koude scrophuleuse gezwellen van allerlei aard, vooral aan den hals, bij struma, met iodium, hydriodas potassae en soda verbonden. *Rust* beveelt bij scrophuleuse kliergezwellen inwrijvingen eener vlugtige kwikzalf aan, en daarbij inwendig het gebruik van gebrande spons met digitalis. Bij zogklonters, ranula, tumores cystici, exostoses, ganglia, bij rheumatismus acutus en chronicus, hydrarthros, fungus articularis, cephalaematoma, hydrops. Tegen acne simplex en kleine huidzweertjes, welke met ontsteking verbonden zijn, vond *Lind* inwrijvingen van kwikzalf nuttiger, dan alle andere middelen. Om het uitbreken der hydrophobie te verhoeden, vooral in de nabijheid der gebetene plaatsen ingewreven; bij verlammingen, welke door loodvergiftigingen ontstaan zijn. Bij tetanus en trismus; tegen chronische huiduitslagen, tinea capitis, prurigo (*Batem.*), kwaadaardige zweren, zelfs in elephantiasis.

De inwrijvingen der kwikzalf gebruikt men ook als voorbehoedmiddel tegen pest, tegen ongedierte, als luizen, platluizen en werkelijke phthiriasis.

In de de Oogheelkunde gebruikt men de kwikzalf bij syphilitische, traumatische ophthalmiën, bij oogontsteking na pokken van jonggeborenen, tegen mydriasis, amaurosis door wonden der wenkbraauwen. In deze gevallen wordt zij in de oogleden of langs de

wenkbraauwen ingewreven. Bij ontsteking en zwelling van den tranenzak, wanneer men haar in de streek van denzelven inwrijft. *Beer* beveelt voor inwrijving bij traanfistels 1 dl. mercurius vivus met 8 dl. axungia porci zamen te wrijven en hierbij 1 dr. oleum lavendulae te voegen. *Graefe* laat tegen photophobie, gevoelige syphilitische en andere pijnlijke oogontstekingen eene zalf uit 1 scrup. opium, 2 scrup. extract hyosciami en $\frac{1}{2}$ once unguent. mercur. in den omtrek van het oog inwrijven. Bij iritis wordt de kwikzalf met opium in de regio supraorbitalis ingewreven. *Bell* roemt bij psorophthalmie een mengsel van unguentum althaeae en unguentum mercuriale, en laat hiervan alle morgen een weinig op de etterende oogleden strijken. *Rust* gebruikte haar bij tophi in den oogkuil en daardoor ontstane blindheid.

Men laat ter voortbrenging eener plaatselijke werking eene hoeveelheid ter grootte eener linze tot die eener hazelnoot, naar de uitgebreidheid van het deel, 1—3 maal daags inwrijven. Vooral moet men voorzigtig zijn bij de inwrijving in den omtrek der speekselklieren, daar deze het ligst tot vermeerderde secretie worden opgewekt. Buitendien bewerkt zij op eene prikkelbare huid ligt roodheid en uitslag, wanneer dan eene andere plaats moet verkozen, of de inwrijvingen uitgesteld worden. Krachtdadiger en veranderd wordt de zalf door toevoegen van opium, camphora, linimentum volatile, sublimaat, enz. Van aanbelang is nog de voorzigtigheid, de zalf door middel van handschoenleder te laten inwrijven, opdat er niet, zooals bij inwrijven met de vlakke onbedekte hand ligt geschiedt, salivatie ontstaat; hetgeen reeds ook daarom raadzaam is, dat anders eene groote hoeveelheid der zalf door de inwrijvende vingers zelve geabsorbeerd wordt. *Himly* verbindt de kwikzalf met opium en laat 's avonds eene hoeveelheid ter grootte eene erwt in den omtrek van het oog inwrijven bij epiphora arthritica; *Fischer* bij hydrophthalmie met extractum belladonnae (15 gr. met 1 dr. zalf). *Serre* beveelt dezelve bij panaritium als een zeer snel werkend middel aan en laat elk $\frac{1}{4}$ uur een weinig zalf inwrijven, en een daarmede bestreken lapje omslaan (1—2 dr. zijn voor de genezing voldoende). Bij erysipelas laten Noord-Amerikaansche artsen de zalf een weinig verwarmen, nog laauw en vloeibaar met eene veder opstrijken, droog pluksel daarover leggen, en het bed houden.

℞ Unguenti mercurialis,
Ammoniae liquidae aa dr. j,
Olei olivarum unc. j.
M. S. Om in te wrijven. Tegen chronische syphilitische zwellingen.

Ratier.

℞ Unguenti hydrargyri ciner. unc. iij,
Salis ammoniaci unc. j.
M. exacte, ut fiat unguentum.
S. Om in te wrijven. Tegen traumitische beenzwellingen en gezwollene klieren.

Dupuytren.

℞ Unguenti hydrarg. ciner. unc. j,
Saponis nigri dr. ij,
Camphorae dr. j.
M. f. unguentum. S. Om in te wrijven. Bij periostitis en zwelling der epididymis.

Unguentum mercuriale terebinthinatum, *unguentum neapolitanum*, wordt door zamenwrijven van 4 once mercurius vivus met 2 once terpentijn en door toevoeging van 16 once varkensreuzel bereid.

Door toevoeging van terpentijn laat het kwik zich gemakkelijker verdeelen; de zalf wordt daardoor echter sterker en prikkelt zeer de huid, weshalve zij niet goed verdragen wordt.

Emplastrum mercuriale *s. hydrargyri.* Deze pleister bereidt men, wanneer men 1 pd. emplastr. commun. met 3 once geel was op het vuur laat smelten en vervolgens, hiervan afgenomen, met 4 once mercurius vivus en 2 once terebinthina veneta vermengt, welke vooraf zorgvuldig zamengewreven zijn, tot het kwik volkomen verdeeld is.

Deze pleister heeft eigenlijk de dynamisch-materiale krachten van het emplastrum diachylon, doch met die wijziging, dat door het bijgemengde kwik de aanwakkering der werkdadigheid voornamelijk op het systema lymphaticum gerigt wordt. Zij moet alzoo meer, dan andere harspleisters, deze verdeelende werking uiten, en waar men verdeeling door pleisters tracht te bewerken, is zij de gebruikelijkste, doch waar men smelting beoogt, bevordert zij deze, maar be-

perkt de afscheiding en begunstigt de resorptie van alle stoffen, welke daartoe nog eenigermate geschikt zijn.

Men gebruikt dezelve als een plaatsvervangend middel voor cataplasmata emollientia bij ontsteking van uitwendige deelen, waar de aanwending dezer te omslagtig zou zijn, en het geval ook niet zoo gewigtig is. Zoo laat men des nachts de deelen daarmede bedekken, op welke op den dag warme pappen gelegd worden, wanneer de lijder voor de onophoudelijke verversching van deze niet kan laten zorgen; bij gewone kliergezwellen, abscessen, enz.

Zonder gelijktijdig gebruik van cataplasmata bij chronische, torpide klierontstekingen, om dezelve te verdeelen, vooral wanneer zij van scrophuleusen aard zijn, na vooraf gegane plaatselijke bloedontlasting, en bij gelijktijdige aanwending van kwikzalfinwrijvingen. Ook bij reeds open gebrokene abscessen, wanneer er nog veel hardheid in den omtrek en groote torpor aanwezig is, bereikt men met haar zijn doel, wanneer spoedige smelting niet zoo noodzakelijk is. Bij zoodanige klierontstekingen, welke door syphilitische besmetting veroorzaakt zijn en bijna nimmer etteren, tumor testiculi en symptomatischen bubo, is zij een zeer geschikt verdeelingsmiddel. *Rust* liet tegen verharding der bijballen, welke na ontsteking der ballen achterblijft, eene kwikpleister met kamfer en opium zoo lang dragen, totdat er roodheid en onverdragelijk jeuken van het scrotum volgde, welke dikwijls voortreffelijke diensten deed.

Dezelfde verbinding kan men ook tot nakuur aanwenden na voorafgegane ontstekingen, wanneer in de diepte nog eene chronische ontstekingstoestand heerscht, en geringe pijn, zwelling en moeijelijke beweging der deelen voortduurt (b. v. na panaritium tendinosum), ten einde de werkdadigheid der huidvaten, vooral der lymphatische, voortdurend op te wekken; ter verdeeling van verouderde klierverhardingen, bij celweefselverharding, bij zwelling der beenderen, welke na ontsteking van dezelve achter blijft, b. v. van de kaak na gesloten tandpijpzweren; ter bedekking van arthritische zweren, wanneer men dezelve niet genezen, maar slechts palliatief behandelen mag. Bij struma, tumor albus (*Rieken*), tumores cystici, ganglia, zogklonters, verharde gierstgezwelletjes, herpes en scirrheuse verhardingen. *Richter* verdeelde door eene verbinding van gelijke deelen emplastrum mercuriale en empl. cicutae eene aanmerkelijke

scirrheuse verharding der borstklier van een jong meisje.

Bij rheumatismus, wanneer deze zich op eene bepaalde plaats, b. v. een gewricht geworpen heeft, en hier ontstekingachtige pijnen, exsudaten, enz. veroorzaakt, of bij verouderden rheumatismus met onbewegelijkheid van het gewricht en neiging tot anchylosis.

Deze pleister wordt op leder of linnen gestreken en blijft weken lang liggen. Men gebruikt haar gewoonlijk in verbinding met andere verdeelende pleisters, zooals van hyoscyamus, cicuta en andere oplossende middelen.

℞ Emplastri hydrargyri unc. j,
leni calore emollit. adde:
Opii pulverat. c. pauxillo aquae in pultem redacti,
Camphorae tritae aa scr. j—dr. β.

M. f. emplastrum. D. S. Op leder te strijken en op te leggen. Tegen tumor albus genu en allerlei ontstekingachtige en chronische verhardingen. *Rieken* en *Rust.*

℞ Emplastri mercurialis,
——— lythargyri comp.,
——— conii aa dr. ij—unc. β.

Int. malax. D. S. Op leder dik gestreken op te leggen. Ter verdeeling van syphilitische kliergezwellen.

℞ Emplastrum mercurialis,
——— diachyli gummosi,
——— cicutae,
——— saponis aa part. aeq.

Liquat. intime misce. S. Op leder te strijken. Tegen chronische kliergezwellen.

Deutoxydum hydrargyri, *mercurius praecipitatus ruber, hydrargyrum oxydatum s. rubrum*, *oxydum hydrargyricum praecipitatum.* Men bereidt dit oxyde, wanneer men zuiver kwik met eene genoegzame hoeveelheid salpeterzuur bij eene aanvankelijk zachte, later sterkere hitte oplost, de oplossing tot droogworden verdampt, daarmede zuiver kwik zeer naauwkeurig wrijft, en de gedroogde massa in eene opene retort bijna tot rood gloeijen verhit, totdat er geene roode dampen meer ontwikkeld worden. Het is een rood, glanzig, in water en alcohol onoplosbaar poeder.

Dit praeparaat wordt in de Heelkunde menigvuldig gebruikt. Wanneer het op ontvelde, van hare epidermis beroofde plaatsen gebragt wordt, oefent het eene aanmerkelijke cauteriserende kracht uit, dringt niet diep in, en vormt, onder geringe pijn en ontsteking, eene meer drooge brandkorst, doch later eene rijkelijke ettering, welke bij sponsachtigen, organischen zamenhang en neiging tot ontbinding zelfs ligt eene rondtastende vernietiging bewerkt. Door het instrooijen in zweren, welke wegens torpor of gebrekkige cohaesie en vorm van de deelen, welke de zweer vormen, vooral van den bodem, of wegens verouderde dyscrasie niet willen genezen, worden deze krachtig opgewekt. Verzacht men door verscheidene toevoegselen deszelfs bijtende kracht, dan verhoogt het slechts het vaatleven op de plaats van aanwending, roept daardoor een ontstekingsproces te voorschijn, dat de ettering begunstigt, verandert de neiging der afscheidende organen tot abnormale afzonderingen, en neemt de drift tot voortbrenging van qualitatief abnormale producten weg.

Men gebruikt den mercurius praecipitatus ruber bij chankers, waar dezelve echter alleen bij verouderde, gevoellooze, met eenen spekachtigen bodem, calleuse opgeworpene randen voorziene aangewend kan worden. Bij etterende atonische bubones, wanneer derzelver opening calleuse, dikke, opgeworpene, witte, harde randen bekomt, de ettering zeer traag, of wel rijkelijk maar scherp, ichoreus is, en de hardheid in den omtrek der zweer zich niet wil verdeelen. Volgens *Rust* is hij ook tegen hardnekkige fistuleuse bubones, bij panaritium periostei en tendinosum, waarbij fungeuse uitwassen uit de trechtervormige opening te voorschijn komen, als poeder ingestrooid, het hulprijkste middel. Na verwondingen van het kniegewricht blijft dikwijls ontsteking der membrana synovialis van hetzelve achter. *Bird* geneesde deze gevallen door vesicantia en eene zalf uit 1 once unguent. basilic met 1 dr. merc. praec. rub. Verder bij oude, slappe, calleuse, fistuleuse, carieuse, scrophuleuse, fungeuse zweren. *Schlesier* laat met goed gevolg bij zweren tusschen de toonen denzelven instrooijen. Zoo beveelt *Rust* de volgende heelmethode bij alle zweren der onderste ledematen aan: Bij horizontale ligging worden drie dagen lang omslagen van warm water gemaakt en des nachts kruidenkussentjes opgelegd. Verdwijnt daarop het slechte aanzien der zweer, smelten de harde randen,

dan wordt dezelve nu 8—10 dagen lang met rooden praecipitaat bestrooid, droog pluksel opgelegd en daarover gegradueerde kompressen, en het geheel met eenen zwachtel bevestigd. Na daarop gevolgde cicatrisatie wordt het deel nog eenigen tijd met sublimaatwater gewasschen. Ter vernietiging van de smetstof in wonden, door dolle of getergde dieren gebeten, is de roode praecipitaat een onschatbaar middel. Bij koude gezwellen, om vermeerderde ettering voort te brengen bij de exstirpatie van beursgezwellen, bij zwerende vorstbuilen; bij verouderde herpetische, scrophuleuse huiduitslagen, wanneer het huidorgaan traag, ongevoelig is, zonder aanmerkelijke ontstekingachtige reactie, wanneer zich bij deze gebreken aanmerkelijke ziekelijke secretiën of zelfs werkelijke verzweringen vertoonen, welke van scrophuleusen of syphilitischen oorsprong zijn; bij tinea capitis.

In de Oogheelkunde gebruikt men denzelven in zalfvorm tegen chronische oogontstekingen, zooals namelijk tegen specifieke (vooral syphilitische, arthritische, psorische, scrophuleuse) ophthalmiën, blepharophthalmie, ophthalmo- en blepharophthalmoblennorrhoea, vooral tegen blepharophthalmia glandulosa scrophulosa, ophthalmia angularis, psorophtalmie, lippitudo, en volgens *Rust* in het algemeen in het tweede tijdperk van bijna alle oogontstekingen, doch voornamelijk van catarrhale en scrophuleuse. Verder tegen verduisteringen, vlekken en zweren van het hoornvlies, pannus, woekeringen der conjunctiva palpebralis et ocularis, en bij traanfistels, wanneer de inwendige oppervlakte abnormaal is gezwollen.

Men wendt den mercurius praecipitatus ruber aan als instrooipoeder, voornamelijk bij zweren, of in zalfvorm. Om eene zachte werking voort te brengen, neemt men 1 scr.—$\frac{1}{2}$ dr. op ééne once vet, en klimt tot op 2 dr., wanneer men eene meer bijtende werking beoogt. Voor aanwending bij zweren verbindt men denzelven gaarne met camphora, opium, myrrha; voor oogzalven, welke in den omtrek van het oog of in de conjunctiva der oogleden of van den oogbal ingewreven worden, neemt men 3—6—10 gr. op 2 dr. boter, dikwijls in verbinding met andere middelen, als cuprum, plumbum, bolus, opium, enz.

Unguentum mercuriale rubrum, *unguentum hydrargyri rubrum*, bestaat uit 1 dl. merc. praecip. rub. en 10 dl. axung.

porci. Men gebruikt deze zalf hoofdzakelijk bij scrophuleuse oogontsteking, bij zweren en vlekken van het hoornvlies, bij aandoening der *Meiboom*'sche klieren, voornamelijk hardnekkige, vochtige psorophthalmie, en bij traanoog, vooral, wanneer het gebrek door syphilitische of scrophuleuse dyscrasie ontstaan is. Ook in het niet inflammatore tijdperk van ophthalmia neonatorum is zij volgens *Meijer* nuttig.

Eene hoeveelheid van de grootte eener linze wordt twee malen daags in de oogleden ingewreven.

Balsamum ophthalmicum St. Yves. De bereiding van dezen beroemden, hoofdzakelijk tegen psorophthalmie gebruikten oogbalsem is de volgende:

℞ Butyri recentis loti unc. j,
Cerae albae scr. iv;
liquatis et parum refrigeratis admisce
Merc. praecip. rubr. subtiliss. pulv. scr. ijβ,
Flor. zinci scr. j,
Camphorae, in oleo ovorum solutae, gr. xv.
M. exactiss.

Theden vond denzelven hoofdzakelijk nuttig tegen het tranen der oogen, lippitudo, bij vlekken en zweren van het hoornvlies. *Richter* beveelt hem aan bij vlekken van het hoornvlies, bij chronische, hardnekkige oogontstekingen, wanneer het oog onpijnlijk, de uitvloeijende stof dik en etterachtig is, en zij door rheumatische, arthritische, psorische, scrophuleuse oorzaken ontstaan zijn; verder bij pannus oculi, ectropium, dacryocystalgie met sponsachtige zwelling der inwendige oppervlakte van den tranenzak.

℞ Hydrarg. oxydat. rubr. ppt.,
Aluminis ust. aa scr. β,
Herb. sabin. dr. ij.
M. f. pulv. D. S. Om op te strooijen.
(*Schubarth*, tegen condylomata.)

℞ Hydrarg. oxyd. rub. ppt. dr. β—ij,
Unguent. plumbic. unc. j.
M. D. S. Verbandzalf. (*Rust*, tegen scrophuleuse zweren).

℞ Merc. praecip. rubr. unc. β,
Aluminis usti unc. j.

M. S. Om op te strooijen. (*Plenck*, tegen wild vleesch in wonden en zweren.)

℞ Mercurii praecip. rubr.,
Pulv. cantharid. aa dr. j,
Unguent. digestiv. unc. β.

M. f. unguentum. S. Zalf tegen wonden, door dolle dieren veroorzaakt, na voorafgegane vernietiging der smetstof.

℞ Hydrarg. oxydat. rub. ppt. dr. j—ij,
Unguent. terebinth. unc. j,
Herb. sabin. pulv. scr. j.

M. f. unguent. D. S. Dagelijks eenige malen daarvan een weinig met pluksel op te leggen. (Door *Tott* in zes gevallen van hardnekkige, verouderde zweren der onderste ledematen, waartegen de gewone middelen niets uitrigtten, met een in het oogloopend snel gevolg aangewend.)

℞ Olei cacao,
Adip. suill. aa dr. j;
leni igne liquefactis en refrigeratis admisce
Hydrarg. oxydat. rub. ppt. scr. j.

F. Unguentum. D. in olla. S. Rondom de orbita in te wrijven. (Zalf van *Richter* tegen chronische ophthalmiën.)

℞ Cort. mezerei pulv. dr. ij,
Adipis suilli unc. j;
digere in balneo mariae per tres circiter horas,
deinde exprime et admisce exacte
Hydrarg. oxydat. rub. ppt. unc. j.

F. unguent. (Zalf ter uitroeijing van syphilitische uitwassen.)

℞ Hydrarg. oxydat. rub. ppt. gr. vj,
Butyr. recent. insuls. dr. ij,
Tinct. opii crocat.,
Acet. plumb. aa scr. β.

M. exactiss. donec omnis humiditas disparuerit, ut fiat unguentum ophthalmicum. D. in olla alba. Een- of tweemaal daags, voor het naar bed gaan, eene hoeveelheid ter grootte eener linze in het oog te brengen, of op de geslotene ooglidspleet zacht in te wrijven. (Roode praecipitaatzalf van *Rust* in het tweede tijdperk van catarrhale en scrophuleuse oogontsteking, ulcera corneae, ulceratie der conjunctiva palpebralis et ocularis, enz.)

℞ Hydrarg. oxydat. rubr. ppt. gr. xij,
Zinci sulphur. gr. ij,
Butyr. insuls. unc. β.

M. exactiss. F. unguentum. S. Oogzalf. (*Beer*, tegen ophthalmiae humidae, blepharophthalmie, trachomã carunculosum en fistula lacrymalis.)

Chloridum hydrargyri, *bi-chloruretum hydrargyri*, *mercurius sublimatus corrosivus*, *sublimaat*. Dit zout wordt bereid door 12 once gezuiverd kwik met 20 once geconcentreerd zwavelzuur te overgieten, tot volkomene droogheid te destilleren, vervolgens met gelijke gewigtsdeelen gedroogd keukenzout te vermengen en het mengsel aan sublimatie te onderwerpen. Het stelt eene witte massa daar, welke in 16 dl. koud en in 3 dl. warm water, in $2\frac{1}{2}$ dl. kouden en in $1\frac{1}{6}$ dl. warmen alcohol, en in 3 dl. kouden aether oplosbaar is. De waterige oplossing wordt door het zonlicht ligt ontleed, zoodat chloruretum hydrargyri gepraecipiteerd wordt. Eveneens wordt er een onoplosbaar praecipitaat door eiwit voortgebragt. Het chloridum hydrargyri bestaat uit 1 atome hydrargyrum en 2 at. chlorium.

De sublimaat is een der krachtigste bijtmiddelen, dat voor cauteriseren van kwaadaardige zweren voortreffelijk is; dezelve veroorzaakt eene vrij levendige, doch beperkte ontsteking, werkt meer oppervlakkig, met geringer gevaar van absorptie (daar hij oogenblikkelijk op de opslorpende vaten vernietigend inwerkt en met de eiwitstof der gecauteriseerde weefsels verbonden wordt), vormt eene witachtige korst, welke spoedig wordt losgestooten en eene goedaardige ettering achterlaat, en bevordert de likteekenvorming. Buitendien gebruikt men denzelven als een prikkelend, altererend, oplossend, verdeelend middel.

Als bijtmiddel gebruikt men den sublimaat volgens *Graefe* in de volgende formule:

℞ Hydrarg. sublim. corros. dr. ij,
Gummi arabic.,
Aquae destill. aa scr. j.

M. f. unguent. (*Unguentum corrosivum clinici Beroliniensis.*)

Deze zalf gebruikt men bij herpes exedens, welke zoo dikwijls met scrophulosis verbonden is, bij voorkeur het kraakbeen van den

neus aantast, doch ook overal op enkele huidplaatsen kan voorkomen; bij enkele verouderde huidzweren met omgekrulde, harde randen, ongevoeligen, calleusen, bleeken bodem, spaarzame afzondering van stinkende ichor, waar geene andere middelen een normaal levensproces in de zweervlakte kunnen te voorschijn roepen; bij carcinomateuse huidzweren, welke hoedanigheid vroeger goedaardige zweren door slechte behandeling, aanhoudende mechanische beleedigingen, enz. dikwijls aannemen. Bij groote wratachtige uitwassen en moedervlekken, welke als harde woekerproducten van het corium optreden, vooral wanneer zij in wasdom toenemen; bij caries. Bij hardnekkige, calleuse pisfistels, welke ook dan nog niet willen genezen, wanneer de natuurlijke weg voor de uitvloeijing der urine gebaand is, vond *Herzberg* het inbrengen van eene, met bovengenoemde zalf bestrekene darmsnaarbougie, welke men eerst weder heeft laten droogen, ter vernietiging der aanwezige callositeiten zeer nuttig. Eveneens dient dezelve ook bij andere verouderde, naauwe fistels.

Wil men van deze zalf gebruik maken, dan snijdt men in een stuk kleefpleister een gat, naauwkeurig van dezelfde grootte als de plaats, welke gecauteriseerd moet worden, en legt dit op den omtrek van dezelve, zoodat het overal goed vastkleeft. Men maakt cilinders van emplastrum album coctum en legt deze rondom de grenzen der uitsnijding. Vervolgens strijkt men door middel van een haarpenseel het vooraf goed omgeroerde bijtmiddel dik op de plaats, welke gecauteriseerd moet worden en vooraf van etterkorsten, enz. gezuiverd is; men wacht nu eenige minuten, totdat de zalf aan de oppervlakte een dun, zeer droog vliesje gevormd heeft, waarop men het geheel met eene kleefpleister bedekt. Na eenige uren ontstaat er zeer hevige pijn, dikwijls met zwelling der omliggende deelen, welke echter binnen eenige uren wederom verdwijnt. Op den volgenden dag maakt men het verband los, en vindt nu de gecauteriseerde plaats in eene harde, blaauw-witte brandkorst veranderd. Men bedekt nu het geheel met eene wiek, welke met rozenzalf bestreken is, en vernieuwt deze dagelijks; de losstooting der korst volgt tusschen den 6den en 9den dag, waarbij men de ettering behoorlijk moet regelen, en nu behandelt men de eenvoudige zweer volgens de regelen der kunst. Men moet echter niet te vroeg opdroogende

middelen aanwenden, wanneer er sedert langen tijd eene secretie in het vernietigde weefsel plaats vond.

Buitendien wordt de sublimaat ook als bijtmiddel als poeder of in geconcentreerde oplossing gebruikt. Zoo beveelt *Plisson*, om vleezige uitwassen weg te bijten, fistuleuse wonden te cauteriseren, openingen van kanalen te verwijden en om kanalen van zweren en etterboezems te openen, bijtkogeltjes van sublimaat aan. *Gunther* gebruikt bij carcinomateuse zweren den sublimaat op de volgende wijze: Hij smeert eene pleister van empl. diach. c. g. ter grootte der zweer, en strooit hierop, voor de grootte van eenen daalder, ongeveer 1 scrup. sublimaat. Deze pleister legt men op en laat dezelve 48 uren liggen. Vervolgens verwisselt men haar met eene pap van brood, melk en een weinig olie, en herhaalt dit zoo dikwijls, totdat de kanker met zijne wortels uitvalt. Ook kan men zich van deze methode bij scirrheuse klieren bedienen, doch dan moet den vorigen dag de opperhuid door middel eener blaartrekkende pleister weggenomen worden. *Witzmann* gebruikt denzelven tot wegbijten van scrophuleuse gezwellen, wanneer zij bij langen duur de gewone middelen weêrstaan. Na voorafgegane, versterkende behandeling, doelmatige diëet en levenswijze, wordt 1 dr. sublimaat met eenige droppels zoutzuur op de onzuivere zweer gebragt, en deze cauterisatie zoo lang voortgezet, tot zij op den bodem der zweer is doorgedrongen ($\frac{1}{2}$ uur), vervolgens met unguentum althaeae verbonden en over den geheelen omtrek eene kwikpleister gelegd. In verbinding met helschen steen gebruikt men denzelven om wratten weg te bijten.

Veel menigvuldiger gebruikt men echter den sublimaat in verdunden vorm tot verband voor zweren. Men voegt bij ééne once gedestilleerd water, of eenige andere vloeistof, 1—2 gr. sublimaat, en legt eene eenigzins dikke, daarmede bevochtigde wiek op zweren, welker secretie minder quantitatief, dan wel qualitatief abnormaal is, waar een dunne, waterige etter wordt afgescheiden en eene slechte, bleeke, sponsachtige granulatie aanwezig is, vooral wanneer deze toestand door andere ziekten veroorzaakt wordt, tegen welke het kwik specifiek werkt, wanneer alsdan de levenswerkdadigheid der afscheidende en opslorpende organen vermeerderd en door de specifieke krachten van het kwik bij eene welligt oorzakelijke dyscrasie tevens veranderd wordt; derhalve bij zweren zonder gelijktijdige

dyscrasie, welke de opgegevene hoedanigheid dikwijls aannemen, bij algemeene en plaatselijke zwakte, na misbruik van verslappende middelen, bij kwaadaardige, sponsachtige, phagedaenische, scrophuleuse en syphilitische zweren. Bij verouderde, vooral impetigineuse zweren bedient men zich van eene oplossing van 1—2 gr. in 1 once kalkwater (zie *Aqua phagedaenica*). In stede van water kan men een decoctum ulmi nemen (1 once op 8 once colat.), welks adstringerende kracht de verslapping der vaateinden wegneemt en tevens de vorming eener overmatige secretie, welke de sublimaat, alleen gebruikt, zou kunnen bewerken, voorkomt, zoodat dan alleen de secretie verbeterd wordt, en slechts zoo rijkelijk verschijnt, als ter vorming eener gezonde granulatie noodig is.

Verder gebruikt men den sublimaat als schoonheidsmiddel tegen zomersproeten, grootere gele en bruine vlekken, ecchymateuse roodheid van het aangezigt ($\frac{1}{2}$—2 scr. op 1 pd. rozenwater). Bij chronische huiduitslagen van allerlei aard, voornamelijk tegen crusta lactea, tinea capitis, herpes, psora, prurigo senilis et pudendi muliebris, stinkend zweet der voeten en van andere deelen. Tegen hardhoorigheid en doofheid in inspuitingen in de ooren, tegen zwelling van het slijmvlies van den neus, ontvelde tepels, verwondingen aan het scheenbeen, angina met gangraneus karakter, slijmpolypen, enz. *Hard* verzekert, dat hij geen werkzamer middel tegen onderdrukte otorrhoea kent, dan het opleggen van een warm uit den oven komend brood op het oor, dat op de aantewendene zijde van den korst bevrijd is en alle drie uren vernieuwd wordt, en het gelijktijdig inspuiten eener verdunde sublimaatoplossing. Voor inspuitingen bij fistuleuse zweren, bij verouderde pijpzweren, in geconcentreerden vorm (3—6 gr. op 1 once water), alleenlijk met het doel, om eene sterke ontsteking op te wekken, teneinde later door drukking te kunnen genezen. Daar hier de dagelijks herhaalde inspuitingen de zamenkleving der fistelwanden zou verstoren, spuit men (bij een en hetzelfde verband) de oplossing verscheidene malen na elkander in, en tracht de uitvloeijing zooveel mogelijk te vertragen. Bij nadruiper, slijmdruiper, chronischen witten vloed en als prophylactisch middel tegen syphilitische besmetting. In litus bij syphilitische en scrophuleuse zweren in de mondholte.

Bij oogziekten moet de sublimaat in zeer groote verdunning worden aangewend (1 gr. van denzelven naar omstandigheden op 4—8 once gedestilleerd water). Men gebruikt denzelven tegen jeuken en branden der oogleden, hetwelk óf een gevolg van voorafgegane oogontstekingen is, óf eene op zich zelve bestaande aandoening, en vooral 's avonds lastig wordt (*Richter* 1 gr. op 4 once); bij syphilitische, rheumatische, scrophuleuse oogontstekingen en die, welke na acute exanthemata, vooral pokken, mazelen, enz. verschijnen, bij ophthalmoblennorrhoea, fistula lacrymalis van syphilitischen oorsprong met caries van het traanbeen, ophthalmia neonatorum in het latere tijdperk, bij hardnekkige chronische ophthalmiën met opium, bij inwendig etteroog met laudanum liquidum, staphyloma, zwakte der oogen, troebeling en ontsteking van het hoornvlies na de operatie der cataract, bij vlekken en zweren van het hoornvlies, bij gangraena der oogen (in decoctum corticis chinae opgelost).

Om algemeene kwikwerkingen voort te brengen gebruikt men de *sublimaatbaden* tegen syphilis, tegen chronischen rheumatismus met of zonder zwelling, arthritis, coxarthrocace, huidziekten, scrophulus, enz., of de *inwrijvingskuur van Cirillo.* Deze wordt door inwrijving eener sublimaatzalf, welke uit 1 dr. sublimaat op 1 once vet bestaat, en bij welke *Hufeland* nog 1 dr. sal ammoniac voegt, in de voetzolen bewerkstelligd. Elken avond wordt 1—2 dr. van dezelve ingewreven en des nachts sokken gedragen; daarbij laat men inwendig een decoctum sarsaparillae gebruiken, bij hetwelk bij beenlijden cortex mezerei gevoegd wordt. Men gebruikt dezelve bij syphilis inveterata met beenlijden, tot verband voor venerische zweren, tegen chronische huidziekten, enz. Voor één bad neemt men 2 dr.—1 once. Ook maakt de sublimaat een bestanddeel der aqua phagedaenica uit.

℞ Merc. sublim. corros. gr. vj,
solve in
Aq. destill. q. s.;
adde
Extract. cicutae,
Extract. chamomillae aa dr. ij,
Tinctur. opii simp. dr. j,

Mell. rosat. unc. j.

M. S. Omgeschud 2 malen daags daarmede door middel van een penseel te bestrijken. Litus van *Rust* tegen mond-, neus- en keelchankers.

℞ Decoct. ulmi (ex unc. j) unc. viij,
Merc. sublimat. gr. iv,
Tinct. opii crocat. dr. iij.

M. S. Drie malen daags de aangedane plaatsen daarmede te wasschen. *Graefe* en *Loeffler* tegen hardnekkig, syphilitisch huidlijden.

℞ Merc. sublim. corros. dr. β,
Camphorae dr. j,
Spirit. vini rectificat. unc. j.

M. De vijgwratten en venerische huidkloven daarmede dagelijks eenige malen aan te raken. *Rust.*

℞ Hydrarg. muriat. corros. scr. j,
Ferr. sulphur. crystall. scr. ij;
tere cum
Spirit. vini rect. unc. iij.

M. S. Omgeschud, door middel van pluksel aan te wenden. Wanneer syphilitische condylomata voor de algemeene behandeling niet wijken. *Kluge.*

Aqua caustica pro condylomatibus Plenckii.

℞ Mercur. sublimat. corros. dr. β,
solve in
Spirit. vini,
Acet. vini concentrat. aa unc. β;
adde
Camphorae,
Aluminis,
Cerussae aa dr. β.

M. S. Door middel van een plukselpenseel op de condylomata te brengen. Men schrijft aan dit water de eigenschap toe, dat de uitwassen, zonder eenige verzwering, als het ware mumieachtig verdroogd worden.

℞ Merc. sublim. corros. gr. j—iij,
solve in
Aquae destillat. unc. viij;

adde :

Sacchari saturni dr. ß,

Lactis sulphuris dr. j.

M. S. Dagelijks twee malen de aangedane deelen daarmede te wasschen. Als aqua cosmetica bij chronische huiduitslagen.

v. Hildebrand.

℞ Hydrarg. muriat. corros. gr. xv—xx,

solve in

Aq. destill. unc. j.

D. S. Omgeschud, verscheidene malen daags met kompressen om te slaan, totdat de plaats ontveld wordt. *Ricord* tegen verharde bubones.

℞ Hydrarg. muriat. corros. scr. j—jß,

solve in

Spirit. vini rect. unc. j.

S. Omgeschud, de aangedane deelen te bestrijken. Ter uitroeijing van pseudoproducten. *Walther.*

℞ Merc. sublim. corros.,

Vitrioli de cypro aa scr. ß,

Lapid. infernal. gr. vj.

M. f. pulv. D. in vitr. S. Een weinig daarvan op de met water bevochtigde condylomata te strooijen. *Masius.*

℞ Hydrarg. muriat corros. gr. jß,

solve in

Aq. destill. unc. iij,

Tinct. opii s. dr. ij.

M. D. S. Tusschen den eikel en de voorhuid in te spuiten. (*Rust*, bij syphilitische phimosis).

℞ Hydrarg. muriat. corros. gr. ij—vj,

solve in

Decoct. rad. helenii (ex unc. ß) unc. vj.

S. Verscheidene malen daags door middel van een sponsje de zieke deelen daarmede te bevochtigen, bij gelijktijdig inwendig gebruik van aethiops antimonialis. *Rust*, tegen chronische huidziekten en daaruit ontstane zweren.

℞ Hydrarg. muriat. corros. gr. j,

solve in

Aquae destill. s. q.;
adde
Mucilag. gummi arabici unc. j.

M. S. Met een penseel op de lijdende plaatsen te strijken. *Jüngken*, tegen chronische zweren aan de randen der oogleden.

℞ Hydrarg. muriat. corros. gr. $\frac{1}{4}$,
solve in
Aquae rosarum unc. j,
Mucilag. sem. cydonior. dr. ij,
Tinct. opii crocat. scr. ij.

M. S. Oogwater. *v. Graefe*, tegen asthenische, chronische, vochtige oogontstekingen, ophthalmoblennorrhoeae en maculae corneae.

Chloruretum hydrargyri, *hydrargyrum muriaticum oxydulatum s. mite*, *mercurius dulcis*, *calomelas*, *calomel.* Komt in Spanje en Carinthië in natuurlijken toestand als hoornzilver voor. Hetzelve wordt bereid, wanneer men mercurius sublimatus corrosivus (chloridum hydrargyri) met een weinig wijngeest bevochtigt, in eenen glazen mortier fijn wrijft, gezuiverd kwik er bijvoegt, en het geheel zoolang onder elkander wrijft, dat geene kwikbolletjes meer te ontdekken zijn, waarop het mengsel in eene glazen kolf in een zandbad aan sublimatie wordt onderworpen, de gesublimeerde massa fijn gewreven, op nieuw gesublimeerd, tot een fijn poeder gewreven, met alcohol overgoten, en daarmede zoolang gedigereerd wordt, totdat de welligt ingemengde mercurius sublimatus corrosivus opgelost is. Het zout bestaat uit 1 at. kwik en 1 at. chlorium.

De calomel wordt, daar zij volkomen onoplosbaar is, uitwendig hoofdzakelijk in poeder en zalfvorm gebruikt. Men beveelt het instrooijen van het poeder aan bij diepe zweren, welke er slecht uitzien en een specifiek karakter hebben, chankers. *Rust* vond bij chankers eene zalf uit $\frac{1}{2}$ once vet, 1 dr. calomel en $\frac{1}{2}$ dr. opium, naar de meerdere of mindere prikkelbaarheid alle 3—4 uren aangewend, en bij syphilitische phimosis als inspuiting, voortreffelijk dienstig. Volgens *Travers* is bij carcinoma linguae, wanneer na gebruik van het mes of der ligatuur recidive ontstaat, een gorgelwater uit $\frac{1}{2}$ dr. calomel op 2 once kalkwater met een weinig mucilago het beste middel. 1—2 dr. op 1 once vet gebruikt men voor

inwrijvingen bij chronische gewrichtsgezwellen; deze zalf, met 20 droppels limoensap verbonden, beveelt *Dewees* in het latere tijdperk van crusta lactea, bij herpes exsudans, vochtige scabies aan. Bij verbrandingen (4 gr. op 6 once kokend water voor omslagen). Als *niesmiddel* wordt de calomel gebruikt, om eene vermeerderde afscheiding van het slijm in den neus en daardoor eene afleiding van andere zintuigen te bewerken, vandaar bij chronische ontstekingen der mucosa nasalis met neiging tot polypenvorming, sommige soorten van chronische ophthalmiën, fistula lacrymalis, cataracta en amaurosis. Bij krampachtige, pijnlijke haemorrhoïdaaltoevallen in het rectum, verdikking van deszelfs wanden vond *Kopp* klisteren van calomel (1—6 gr. op eene klisteer) zeer nuttig.

Langenbeck beveelt haar bij verouderde ophthalmiën, wanneer een hooge graad van torpiditeit heerscht, in het latere tijdperk der ophthalmia aegyptiaca, bij ophthalmia rheumatica, catarrhalis, scrophulosa, welke na het eerste tijdperk eenen chronischen vorm aangenomen hebben, en bij welke langen tijd andere middelen nutteloos gebruikt waren. Voornamelijk toonde zij zich zeer nuttig bij photophobie, welke de ophthalmia rheumatica en scrophulosa zoo dikwijls begeleidt. Het middel wordt bij deze ziekten door middel van een penseel op de oogen gebragt. Tegen maculae corneae met tutia en saccharum album (*Dupuytren*).

℞ Hydrarg. muriat. mitis scr. j,
——— oxydat. rubr. scr. β,
Sacchar. crystallisat unc. β.

M. f. pulvis subtilissim. D. in vitro. S. 3—6 malen daags een snuifje. Bij ozoena syphilitica en chronische coryza.

℞ Hydrarg. muriat. mit. scr. β,
Sacchar. alb. dr. ij.

M. f. pulv. D. S. Snuifpoeder. Tegen beginnende polypvorming in den neus. *Meinhold.*

℞ Hydrarg. muriat. mit,
Rad. scill. pulv. aa dr. ij,
Adip. suilli unc. j,
Ol. rosarum scr. β.

M. f. ung. S. Twee malen daags 1—2 dr. in te wrijven. *Dupuytren,* bij chronische gewrichtsgezwellen.

℞ Hydrarg. mur. mit.,
Pulv. herb. conii macul.,
Zinci oxydat. alb.,
Plumbi acetici aa dr. jβ,
Mellis rosati s. q.

Fiat unguentum. S. zalf. *Tode*, tegen voortknagende bubones. Ook kan men deze zamenstelling zonder honig als strooipoeder gebruiken.

℞ Calomelanos dr. ij et gr. xiv,
Carbonis praep. xv,
Adipis suilli dr. ijβ.

M. f. unguent. S. Des morgens en 's avonds de zieke plaatsen mede te bestrijken. *Biett*, tegen tinea capitis. Vooraf worden de plaatsen met eene warme infusio vinosa corticis chinae gewasschen, en tevens doelmatige inwendige middelen toegediend.

℞ Calomelanos dr. j,
Unguenti rosati dr. iij.
M. exacte, ut f. unguent.

S. Om in te wrijven. Tegen herpes en scabies.

Hôtel-Dieu.

℞ Infus. herb. belladonn. dr. iij (ex dr. j),
Aq. calcar. unc. iij,
Calomel. dr. β.

M. S. Omgeschud op het oog te leggen. *Graefe*, tegen pijnlijke ophthalmoblennorrhoeae.

Chloruretum ammonii cum deutoxydo hydrargyro, *hydrargyrum ammoniatum muriaticum*, *murias hydrargyri ammoniacalis*, *mercurius praecipitatus albus*, wordt bereid, wanneer men sublimaat en gezuiverd sal ammoniac in warm gedestilleerd water oplost, en bij de bekoelde en gefiltreerde vloeistof allengs eene waterige oplossing van carbonas sodae zoolang voegt, als er zich een wit praecipitaat vormt. Het is een wit poeder, dat in water weinig, in alcohol volstrekt niet, doch wel in ammonia liquida oplosbaar is en volgens *Mitscherlich* uit 82,8 deutoxydum hydrargyri, 7,1 ammonia en 10,7 acidum hydro-chloricum bestaat.

Brengt men dit kwikpraeparaat op de huid, dan oefent het eene sterk prikkelende, zacht bijtende kracht uit, en wordt vooral gebruikt om eene abnormale metamorphose plaatselijk om te stemmen. Vol-

gens *Kopp* vormt het, met unguentum digitalis verbonden en ingewreven, eenen eigendommelijken uitslag, welke zich veel sneller ontwikkelt, minder pijn veroorzaakt, minder gemakkelijk kwaadaardige zweren vormt, ligter geneest en niet zulke misvormende likteekenen achterlaat, als die, welke door tartarus emeticus voortgebragt wordt. Wegens deszelfs onoplosbaarheid wordt het alleen in zalfvorm gebruikt bij algemeen verspreide, chronische, hardnekkige huiduitslagen, herpes, b. v. herpes pustulosus, exedens (hier, volgens *Dupuytren*, met $\frac{1}{200}$ arsenicum verbonden in poedervorm $\frac{1}{2}$ lijn dik op de vochtige huidplaatsen gebragt), psora inveterata, crusta lactea adultorum. Het werkt hier vooral sterk opdroogend, gaat de ziekelijke secretie tegen, maar mag niet op groote vlakten en bij afscheidingen aangewend worden, welke het gevolg eener algemeene ontbinding der lympha, of eene afleiding voor inwendige scherpe stoffen of door den langen duur tot gewoonheid geworden zijn. Tegen slappe, onzuivere, voortknagende, herpetische, psorische, syphilitische en niet syphilitische zweren, condylomata, zwellingen en veretteringen der klieren.

In de Oogheelkunde gebruikt men den mercurius praecipitatus albus tegen chronische ophthalmiën en ophthalmoblennorrhoeae met een specifiek karakter, maculae en ulcera corneae, pyorrhoea palpebrarum, welke door eene ziekelijke verandering in de secretie der *Meiboom*'sche klieren ontstaat. Tegen chronische ontsteking der oogleden en *Meiboom*'sche klieren beveelt *Rust* eene zalf aan uit 10 gr. merc. praec. alb., 5 gr. tutia praep. en 2 dr. versche reuzel. Voor verband en inwrijving neemt men 2 scr.—1 dr. op 1 once axungia of unguentum rosatum. Als oogzalf 1 gr. op 1 dr. vet; en daarvan dagelijks eenmaal in het omgewende ooglid door middel van een penseel ingewreven, b. v. bij chronische blepharoblennorrhoea.

Unguentum hydrargyri album, *unguentum mercuriale album Werlhofii*, *unguentum mundificans Zelleri*, is eene verbinding van 1 dl. merc. praec. alb. en 8 dl. unguentum pomadinum.

Deze zalf dient hoofdzakelijk slechts als inwrijving bij hardnekkige, chronische huiduitslagen. Bij scabies wordt eene hoeveelheid ter grootte van eene boon of hazelnoot 's morgens en 's avonds in de

voetzolen, handvlakten, het elleboog- en kniegewricht, de okselholten, liesstreek, en ook wel op die plaatsen, waar de uitslag het sterkste is, ingewreven of opgestreken, en hiermede ook nog na het verdwijnen van den uitslag voortgegaan. Volgens *Bernstein* zou zij, met oleum tartari per deliquium verbonden, vooral in vochtige scabies, bij uitslagen van het hoofd en exsuderende zweren, en ook bij andere impetigineuse, herpetische huidziekten, hetzij deze droog, zemelachtig, voortknagend of vochtig zijn, goede diensten doen.

℞ Hydrarg. ammoniat. muriat. dr. j,
Unguenti rosati unc. j.

M. exactissime, fiat unguentum. S. Om in te wrijven. *v. Graefe*, tegen habituelen, min of meer algemeen verspreiden herpes. Dagelijks wordt voor het naar bed gaan het geheele ligchaam zoo ingewreven, dat wel is waar geene plaats daarvan verschoond blijft, doch het middel op de huid slechts eenen glans te voorschijn brengt, zonder in grootere hoeveelheid achter te blijven. Wordt de huid op enkele plaatsen zeer pijnlijk, dan laat men de inwrijvingen na, tot dat de pijn verdwenen is. Vooraf worden een of meerdere baden genomen en gedurende de inwrijvingen in de eerste weken niet van linnen verwisseld; wekelijks een warm zeepbad, waarbij de lijder zich slechts met zeer zachte sponsen mag reinigen. Als ondersteuningsmiddel der kuur gebruikt men eenen drank uit stipites dulcamarae en herba jaceae aa unc. β — dr. vj, bij niet genoegzame darmontlasting met 1 dr. fol. sennae; beperkt, eenvoudig diëet (kalf- en hoendervleesch, fijne grutten, wittebrood); de temperatuur der kamer mag niet beneden 15—16°R zijn. De genezing volgt meestal tusschen de vierde en vijfde week. Eene nakuur is niet noodig, en alleen bij groote zwakte schrijft men een voedend diëet en moutbaden voor.

℞ Merc. praecip. alb. dr. j—scr. iv,
Unguent. digital. purp. unc. j.

M. exactiss. ut f. unguent. D. S. Dagelijks naar omstandigheden 3—4 malen in te wrijven, en de gewrevene plaatsen met een stuk fijn, groen wasdoek of gewast taf te bedekken en alzoo te laten dragen. Men gebruikt deze inwrijvingen, volgens *Kopp*, tegen rheumatismus chronicus, arthritis inveterata en contractura arthritica, dysphagia chronica en tussis chronica; ter verdeeling van

scrophuleuse kliergezwellen, beenzwellingen, tumor albus genu, tegen ophthalmia scrophulosa, enz. Deze zalf kan in gevallen, waarin eene diep intastende, het organismus schokkende afleiding noodig is, het unguentum tartari emetici niet vervangen.

Cyanidum hydrargyri, *hydrargyrum hydrocyanicum s. borussicum*, *prussias hydrargyri*. Dit zout wordt volgens *Berzelius* bereid door koken van 2 dl. berlijnsch blaauw met 1 dl. deutoxydum hydrargyri en 8 dl. water, totdat het mengsel eene licht bruine kleur verkregen heeft, waarop het gefiltreerd en ter kristallisatie verdampt wordt. Het is een wit poeder, hetwelk gemakkelijk in water, maar minder in wijngeest wordt opgelost.

Dit praeparaat is bijna even sterk bijtend als de sublimaat, doch tot nog toe niet als bijtend, maar slechts als omstemmend middel tegen vochtigen, hevig jeukenden herpes, gutta rosacea, eczema, chankers, in oplossing tegen nadruiper en bij moeijelijk genezende zogabscessen der vrouwelijke borst, in gorgelwater tegen syphilitische keelzweren gebruikt. *Fischer* beveelt een mengsel van eenige greinen met axungia porci tegen hydrocele van kinderen aan.

Voor inspuitingen, verbandwater, mondspoelingen en gorgelwaters neemt men 3—6 gr. in 8 once water of een mucilagineus voermiddel opgelost, voor zalven 12—16 gr. op 1 once vet, voor litus 3—6—12 gr. op 1 once honig of siroop.

℞ Hydrarg. hydrocyanic. gr. ij,
solve in
Aquae destill. dr. xiv,
—— laurocerasi dr. ij.

M. D. S. Om in te spuiten bij gonorrhoea secundaria, vooral met verhoogde gevoeligheid, en bij zogabscessen.

℞ Hydrarg. hydrocyanic. gr. vij,
Adipis suill. unc. β,
Olei citri gtt. vij.

M. exacte, f. unguent. D. in olla. S. Om in te wrijven Door *Biett* tegen vochtigen herpes squamosus met inflammatore huidaandoening en hevigen pruritus; door *Tarent* (echter zonder citroenolie) tot verband van hardnekkige syphilitische zweren zeer geroemd.

Jodidum hydrargyri, *deutojoduretum hydrargyri*, *hydrargyrum iodatum rubrum*, wordt door praecipitatie van nitras

deutoxydi hydrargyri door middel eener oplossing van hydriodas potassae verkregen, is een scharlakenrood poeder, in water moeijelijk oplosbaar, in alcohol en in zuren, vooral in de warmte, gemakkelijk oplosbaar, en bestaat uit 1 at. hydrargyrum en 2 at. iodium.

Het deutoioduretum hydrargyri wordt door *Blasius* tegen lupus, door *Tünnermann* ter verdeeling van bloedzweerachtige ontstekingen der huidklieren aan den hals, door *Riecke* (gr. xvj op unc. j vet) als verdeelend middel tegen ganglia en struma lymphaticum, door *Kopp* (gr. vj op dr. vj vet) tegen woekerende en oude scrophuleuse en venerische, wankleurige huidverhevenheden, rheumatismus, bij andere huidziekten, voornamelijk herpes aan het hoofd, bij psorophthalmie en voortdurende neiging tot vorming van hordeola ($\frac{1}{8}$—$\frac{1}{4}$ gr. op 2 scr. vet met 2 gr. wit was op de geslotene oogleden ingewreven), door *Biett* bij syphilitische zwelling der lymphatische klieren, bij venerische, scrophuleuse verzweringen en bij verouderde schurft, door *Paillard* bij chronische huiduitslagen aanbevolen. Bij verduisteringen van het hoornvlies. Daar het snel eenen pustuleusen uitslag voortbrengt, gebruikt men het als trekmiddel in zalfvorm (1 dr.—4 scr. op 1 once vet), om in de lijdende deelen in te wrijven, bij prosopalgie en andere neuralgiën; bij neuspolypen (2 gr. op 2 dr. vet, dagelijks eenmaal daarmede bestreken, is van zeer gunstig gevolg). Tegen syphilitische en scrophuleuse klier- en beengezwellen.

℞ Hydrarg. iod. rubr. scr. j,
Adipis suill. unc. j.

M. exacte, f. unguent. D. in olla. S. Dun op papier gestreken, op te leggen. De werkzame zalf van *Biett* tegen verouderde, torpide en langzaam cicatriserende chankers.

℞ Hydrarg. iodat. rubr. dr. β,
Axungiae dr. jβ,
Ol. bergamott. gtt. xv.

M. S. Tot verband van hardnekkige venerische zweren.

Schneider.

℞ Hydrarg. deutoiodat. gr. j,
Cerat. simplic. scr. ij,
Olei amygdal. dulc. scr. j.

M. exactiss. S. Door middel van een miniatuurpenseel eene hoe-

veelheid ter grootte eener linze op de verduisterde plaats te strijken. Tegen torpide maculae corneae.

Clinicum Beroliniense.

Joduretum hydrargyri, *protoioduretum hydrargyri*, *hydrargyrum iodatum flavum*, wordt volgens *Fischer* door praecipitering van nitras protoxydi hydrargyri met eene oplossing van ioduretum potassii bereid. Het bestaat uit 1 at. hydrargyrum en 1 at. iodium, en is een donkergroen of graauwgeel, in water onoplosbaar poeder.

Men gebruikt het bij scrophuleuse aandoeningen, namelijk voortknagende scrophuleuse zweren, caries, tegen scrophuleus gewrichtsgezwel aan de knie, tegen oude hardnekkige kliergezwellen, ter bevordering van het cicatrisatieproces van verouderde chankers, tegen scirrhi, welke van syphilitischen oorsprong zijn, tegen ganglia. Dr. *Carré* beveelt het aan tegen beginnende lymphatische en witte gezwellen, gewrichtswaterzucht en tegen orchitis. in zalfvorm ($\frac{1}{2}$—1 dr. op 4 once vet). Hetzelve schijnt het systema lymphaticum, de vasa absorbentia op te wekken en te prikkelen; men mag het echter eerst dan gebruiken, wanneer de prikkeling en acute ontstekingen verdwenen zijn, alzoo hoofdzakelijk bij indolente, chronische en stationaire toestanden.

℞ Hydrarg. iodat. flav. gr. vj,
Morphii acet. gr. viij,
Axungiae porc. unc. j.

M. S. Om in te wrijven. *Pelletan*, tegen hardnekkige kliergezwellen.

℞ Hydrargyr. iodat. flav. gr. vj,
Axung. porc. unc. j.

M. S. Om in te wrijven. Tegen scrophuleuse gewrichtsgezwellen, voornamelijk aan de knie; bij chronische gevallen met drukking door middel van kleefpleisters verbonden, doch de weeke deelen mogen slechts zijn aangedaan. *Blumhard.*

℞ Hydrag. iodat. flav. scr. j—dr ij,
Axungiae unc. ij.

M. exacte. Fiat unguent. S. Tot verband. Tegen venerische zweren.

Ricord.

℞ Hydrarg. iod. flav. scr. ij—iij—iv,
Axungiae porci unc. ij.

M. f. unguent. S. Tot verband. *Lugol's* zeer werkzame zalf tegen voortknagende scrophuleuse zweren en caries scrophulosa.

Nitras hydrargyri maakt het hoofdbestanddeel der volgende praeparaten uit:

Liquor hydrargyri nitrici oxydati, *liquor Bellostii*, wordt bereid, wanneer men 1 once oxydum hydrargyri rubrum in eene genoegzame hoeveelheid acidum nitricum oplost en hierbij zooveel gedestilleerd water voegt, dat het gewigt van het geheel 8 once bedraagt. Dezelve is eene heldere en ongekleurde vloeistof.

In geconcentreerden vorm gebruikt men dit praeparaat als bijtmiddel, als hoedanig het op de huid eene bloedroode, op plaatsen, welke van epidermis beroofd zijn, eene bleekgrijze, half lederachtige korst van middelmatige dikte voortbrengt, en in verdunden vorm ter omstemming der ziekelijke metamorphose. Van daar als inspuiting ter vernietiging van abnormale holten, voornamelijk van geopende lymphatische en hydatide-gezwellen, tegen caries ter bevordering der exfoliatie, om groote pseudoproducten weg te bijten, bij calleuse, zeer atonische zweren, voornamelijk tegen kwaadaardige syphilitische zweren en uitwassen; bij hardnekkige huidziekten, zelfs lepra vulgaris, psoriasis inveterata, herpes scrophulosus, exedens; bij pustula maligna (*Godard*). Bij chronische en syphilitische oogontstekingen, psorophthalmie, contagieuse oogontstekingen. In zeer verdunde oplossing, b. v. gtt. j op unc. iv water, kan men het bijna in alle gevallen gebruiken, waarin men mercurius sublimatus corrosivus gebruikt, b. v. voor inspuitingen tegen chronischen druiper.

Unguentum hydrargyri nitrici, *unguentum hydrargyri citrinum*, *balsamum mercuriale*. Men bereidt deze zalf door 1 once kwik in 2 once salpeterzuur op te lossen en hierbij 12 once gesmolten en half bekoeld varkensreuzel te voegen; is bleek citroengeel en van de consistentie van ceratum.

Deze zalf werkt hevig prikkelend op de plaats van aanwending, doch is zachter dan het vorige praeparaat. Men gebruikt dezelve tot verband van carcinomateuse, syphilitische, atonische, phagedaenische zweren (prikkelt zij te sterk, dan verdunt men haar met

amandelolie of gewone kwikzalf). Bij koude, atonische gezwellen, verharding der prostata; scabies, tinea capitis, herpes, des morgens en 's avonds ter grootte van eene boon of hazelnoot ingewreven. Tegen prurigo podicis zou zij zich nog het werkzaamst toonen. Bij syphilitische oogontstekingen na opgehevenen stenischen toestand, in de slapen en oogleden ingewreven (*Lutter*); bij psorophthalmie en zweren van den tarsus, welke zich met scabies of andere chronische huidziekten verbinden, verbonden met amandelolie of eenig ander vet en in de oogleden ingewreven. Bij scrophuleuse en chronische oogontstekingen, met opium verbonden, en tegen maculae corneae en pannus oculi. Als oorzalf tegen doofheid door onderdrukte afscheiding van oorsmeer uit atonie der glandulae ceruminosae.

℞ Decoct. rad. helenii (ex unc. β) unc iv,
Tinctur. myrrhae dr. ij,
Liquor. hydrargyr. nitric. oxydat. gtt. x.

M S. Tweemaal daags daarmede bevochtigd pluksel op het lijdende been te appliceren. *Sovard's* middel tot verband van carieuse beenderen.

℞ Liquor. hydrargyr. nitric. oxyd. gtt. x—xx,
solve in
Aq. destill. unc. ij.

M. S. Dagelijks tweemaal met pluksel op te leggen (*Fritze*, tegen chankers).

℞ Liquor. hydrarg. nitric. dr. j—ij,
Aq. destillat. unc. j.

M. S. Om in te spuiten (in fistels en koude abscessen).

℞ Unguenti citrini unc. β,
Cerati cetacei dr. ij,
Olei olivar. dr. j.

M. S. Dagelijks tweemaal in de gehoorbuis te smeren. *Earle*, tegen doofheid door verminderde afscheiding van oorsmeer.

Sulphas hydrargyri (deutoxydi), *turpethum minerale s. mercuriale*, *mercurius praecipitatus flavus*, *hydrargyrum subsulphuricum oxydatum*. Men verkrijgt dit zout, wanneer men vier deelen kwik met vijf deelen zwavelzuur in eene retort zoolang kookt, totdat zich eene drooge, zoutachtige massa gevormd heeft. Deze wordt tot poeder gewreven, herhaaldelijk met warm, gedestil-

leerd water uitgewasschen, het gele poeder, dat hierbij op den bodem zakt, bij zachte warmte gedroogd, en in een goed gesloten vat op eene donkere plaats bewaard.

Het turpethum minerale is zwakker bijtend, dan de mercurius praecipitatus ruber, doch sterker dan de merc. praec. albus, en wordt zelden gebruikt.

Als bijtmiddel in poedervorm ter vernietiging van hardnekkige, weeke neuspolypen, door middel van een penseel ingebragt. In den neus gebragt, werkt het zeer prikkelend op de membrana schneideriana, en is daarom een krachtig niesmiddel. Hier vordert het echter groote voorzigtigheid, want het werkt ligt al te hevig, verwekt ontsteking in den neus en sterk neusbloeden. Wanneer er intusschen eene bijzonder sterke prikkeling der reukzenuwen en eene zeer profuse slijmafscheiding in den neus gevorderd wordt, wanneer andere prikkelende middelen, zelfs calomel, niet krachtig genoeg inwerken, kan men het beproeven. In den beginne voegt men 2—4 gr. turpethum minerale bij 1 dr. hb. majoranae, flor. convallariae majalis, rd. asari, hb. mari veri of andere plantaardige niespoeders en vermeerdert allengs de dosis, zoo deze geene werking meer voortbrengt. Engelsche artsen willen van dergelijke niespoeders zelfs tegen cataracta en amaurosis goede diensten gezien hebben. *Ware* beproefde het met gewone snuiftabak. *Thomson* beveelt hetzelve bij chronische ophthalmiën aan, en wel één grein met zes grein pulv. glycyrrhizae in den neus op te halen. Als strooipoeder ter vernietiging der zweeroppervlakte in verouderde zweren.

Als omstemmend middel in zalfvorm tegen herpes squamosus humidus.

℞ Turpeth. mineral. scr. j,
Laudan. liquid. sydenh. gtt. xij,
Adip. porcin. unc. j.
M. S. Om in te wrijven.

Tegen hardnekkkige impetigineuse zweren in den volgenden vorm:

℞ Turpeth. mineral.,
Flor. sulphur. aa dr. β,
Laud. liquid. sydenh. dr. j,
Adip. porcin. unc. j.
M.

Oudere Artsen gebruikten hetzelve als reinigend en bijtend middel in den vorm eener zalf bij fistels, onzuivere, stinkende zweren, syphilitische zweren, of in pleisters ter verdeeling van syphilitische knobbels en gezwellen.

℞ Turpethi mineral. gr. j,
Pulv. asari dr. jβ.
M. Divid. in viij partes aequal.

D. S. Des morgens en 's avonds een poeder als niesmiddel. Bij amaurosis, ozoena en na de wegneming van polypen.

℞ Turpeth. mineral. unc. β,
Cerat. simpl. unc. v.

M. S. Zalf. Ter prikkeling van pijnloozen herpes en scabies.

Alibat.

℞ Turpeth. mineral. dr. ij,
Calcar. muriat. dr. ij,
Ol. amygdal. dulc. dr. vj,
Axungiae porci unc. ij.

M. fiat unguentum. S. Om in te wrijven. Volgens *Chevalier* gebruikte men deze zalf met voordeel tegen herpes crustaceus, furfuraceus en squamosus.

Sulphuretum hydrargyri, *cinnabaris factitia*, *hydrargyrum sulphuratum rubrum*. Men verkrijgt dit kwikpraeparaat door 1 deel zwavel te smelten en er, onder gestadig omroeren en bij kleine gedeelten, 6 à 7 dl. kwik bij te voegen. De massa wordt tot fijn poeder gewreven en in eene porseleinen schaal verhit, waarbij de overvloedige zwavel verdampt. Daarop wordt het verkregen zwarte poeder in eene glazen kolf in een zandbad gesublimeerd; men krijgt dan eene donkerroode, glinsterende, op de breuk kristallijne massa, welke door fijn wrijven hoogrood wordt.

Men gebruikt de cinnaber uitwendig in zalfvorm (b. v. met 2 dl. sulph. depurat, 8 dl. vet en een weinig cederolie) tegen herpes, vooral herpes lichenoïdes (*Biett*). Voornamelijk echter dient zij voor berookingen, waarbij dampen van metalliek kwik en acidum sulphurosum gevormd worden.

De *berookingskuur*. Zij werd in eene kist, geheel overeenkomende met de nieuwe berookingskist van *Galé*, bewerkstelligd, of ook zoodanig, dat men den lijder een groot stuk linnen, dat

met vernis zooveel mogelijk digt gemaakt was, in den vorm van een' vrouwenrok om den hals bevestigde en nu het vuurbekken met de ter berooking bestemde middelen daaronder plaatste. Klaarblijkelijk verdient de kist hier de voorkeur, omdat bij hare aanwending de longen volkomen voor de kwikdampen beveiligd zijn. De lijder zit in dezelve geheel ontkleed, en zelfs wanneer zweren op de huid aanwezig zijn, wordt het verband van deze afgenomen. De kamer, waarin de kist staat, moet verwarmd zijn, en óf met eene andere verwarmde in verbinding staan, óf een ventiel hebben, ter verversching der lucht na de berooking. Vóór de aanwendingen der berookingen wordt de huid door een warm bad gereinigd en voor de opneming van het kwik geschikt gemaakt, en na iedere berooking wordt de lijder te bed gebragt en door warme dranken de huiduitwaseming bevorderd. Voor elke berooking wordt ongeveer 1 dr. cinnaber op gloeijende kolen bij gedeelten gestrooid in eénen met de kist in verbinding staanden toestel, zoodat al de dampen in de kist komen. Vroeger verbond men de cinnaber nog met welriekende harsen. In Frankrijk gebruikte men in nieuweren tijd het menigvuldigst calomel hiertoe, 2 scr.—1 dr. voor éénе berooking, en trachtte deze dikwijls vooraf door herhaalde sublimatie met ijzervijlsel van deszelfs chlorium te bevrijden (*Lalouette*). In Zweden voegde men er 1 gr. arsenicum album voor elke berooking bij en meende aanvankelijk, dat daardoor de heilzame werking der berookingen aanmerkelijk versterkt werd; later bleek het echter, dat velen ten gevolge dezer berookingen stierven, bij welke men darmontsteking en water in het hoofd vond, en toen men hierop het arsenicum wegliet, deden niet alleen de berookingen dezelfde diensten, maar werkten ook niet meer doodelijk. — De toestand des lijders moet bepalen, of dezelve dagelijks, dan wel alle 2—3 dagen slechts eene berooking veroorloofde; — eveneens, of elke berooking 5 of 10—20 minuten lang, dan wel langer, geschieden moet. Gewoonlijk blijft de lijder zoolang in de kist, totdat hij behoorlijke neiging tot zweeten heeft, of het zweet reeds is uitgebroken. Volgt zwakte vóór het uitbreken van het zweet, dan wordt eveneens de berooking terstond geeindigd. De duur der geheele berookingskuur rigt zich insgelijks naar den toestand van den lijder, alsmede naar de beoogde intensiteit der kwikwerking. Gewoonlijk zet men de beroo-

kingen zoolang voort, totdat er een ligte speekselvloed ontstaat, welke des te ligter en vroeger te voorschijn komt, hoemeer zwerende vlakten de huid de kwikdampen ter aanraking aanbood.

Men heeft in ouderen tijd deze berookingskuur veelvuldig ter genezing van lues aangewend. Doch daar de toestellen daartoe nog onvolkomen en gebrekkig waren, zoodat de longen niet behoorlijk voor de dampen beveiligd konden worden, daar men ook niet behoorlijk methodisch daarbij te werk ging en daarom slechts in weinige gevallen een zeker en bepaald gevolg konde bereiken, daar men eindelijk dezelve ook met de vreeselijke zweetkuur verbond en nu dikwijls daarop de vreeselijkste schokkingen der organisatie waarnam, moest zij wel schier algemeen verworpen worden, zoodra men leerde de kwik op betere wijze aan te wenden. Zij bleef in vergetelheid, totdat Zweedsche artsen voor nog niet langen tijd haar wederom op nieuw beproefden, en bij algemeene, in het huidstelsel geopenbaarde lues, voornamelijk bij uitslagen, zweren, ontaardingen der huid en dergel., alsmede bij bubones, verhardingen der ballen, desorganisatie van het celweefsel en der klieren in het algemeen, ja zelfs bij carcinomateus lijden somwijlen uitstekend hulprijk vonden. Tegenwoordig heeft men, door de zwavelberookingen van *Galé* daarop gebragt, ook weder in Frankrijk en elders dezelve aangewend; doch er zijn van de tot nog toe daaromtrent gemaakte waarnemingen te weinige bekend geworden, dan dat zich reeds uit dezelve iets omtrent deze methode van kwikaanwending met zekerheid laat afleiden. Volgens de tot nog toe voorhandene waarnemingen schijnt zij zich ter genezing van syphilis niet aan te bevelen. Zij veroorzaakt wel is waar de hevige toevallen niet, welke de oudere artsen van haar waarnamen, en onderdrukte somwijlen spoedig de syphilis, doch gaf ook spoedig tot speekselvloed en ligt tot erythema mercuriale aanleiding. Bij scabies, bij ischias, klierverhardingen, desorganisatie van het celweefsel en andere voor de aanwending van het kwik geschikte gevallen rigtten zij eveneens niet zooveel uit, als de berookingen met andere stoffen.

Men heeft deze kwikberookingen ook plaatselijk op eene beperkte huidplaats aangewend, vooral bij plaatselijke gebreken, wanneer de algemeene toestand der lijders de algemeene aanwending niet gedoogde. Men plaatste eene pyramide van blik op een kolenbekken

en leidde door middel eener buis aan de spits der pyramide de opstijgende dampen naar de bepaalde plaats, welke met gevernisd linnen uitgestrekt omhuld was, en waarbij geneesheer en lijder door toehouden van den mond en neus zich zooveel mogelijk voor de dampen beveiligden. Zoo ook beveelt *Dieffenbach* het rooken van tabak, welke met cinnaber is bezwangerd en waarvan de damp door den neus geblazen wordt, bij syphilitische neuszweren aan. Hij liet op $\frac{1}{4}$ pd. tabak 1—2 dr. cinnaber voegen en op eene cigaar 3—6 gr.

HYOSCYAMUS, van *Hyoscyamus niger L.*, *zwart bilsenkruid*, groeit langs wegen en onbebouwde plaatsen van geheel Europa. Het werkzame bestanddeel dezer plant is de *hyoscyamine.* Officineel zijn de *bladen* en de *zaden*, *herba et semina hyoscyami.*

Uitwendig aangewend, werkt de herba hyoscyami sterk weekmakend, verdeelend, pijnstillend, krampstillend, de ettering bevorderend, en volgens *Kopp* niet alleen op de pupil, maar ook op andere openingen dilaterend, de contractile vezel verslappend.

Men gebruikt haar tegen pijnlijke gezwellen en scirrheuse, pijnlijke verhardingen, klierzwellingen van allerlei aard, tegen vastzittende, rheumatische en arthritische pijnen, krampkolijk, abscessen, gewrichtsstijfheid, ontsteking der borsten, ontstokene haemorrhoides; bij borst-, buik-, nier-, blaas-, darm-, balontstekingen, hevige, pijnlijke aandoeningen in de piswegen. *Keil* raadt in gevallen, waar na gebruik van emplastrum cantharidum dysurie of eenig ander lijden van het urinestelsel ontstaat, omslagen van cicuta en hyoscyamus op de schaamstreek aan, benevens het inwendig gebruik van emulsiën, kamfer en opium. *Siebenhaar* beveelt tegen ischurie inspuitingen aan van een decoctum hyosciami et spec. emoll. door den catheter. Met water en melk gekookt, wordt het bilzenkruid bij kankerzweren en scirrheuse verhardingen aanbevolen. *Kopp* beveelt het bij ziekelijke sluiting van het rectum aan, alsmede ook bij moeijelijke verlossing door kramp van den baarmoedermond: in het eerste geval in den vorm van suppositoria uit bilzenkruid, slijm en zetmeel, of in klisteer, in het laatste in inwrijving van hetzelve in het ostium uteri.

Als oogmiddel werd de hyoscyamus reeds door *Celsus* gebruikt. Als weekmakend en pijnstillend middel wendt men eene slappe in-

fusio der herbae van 1 dr. op 4—6 once water bij ophthalmia gonnorrhoica in het eerste stadium aan. *Scarpa* raadt bij scrophuleuse oogontsteking stovingen van hyoscyamus en malva, in melk gekookt en met eenige droppels loodwater vermengd, te maken. *Poutignon* en *Saisset* bevelen den hyoscyamus aan in myosis en phthisis pupillae en *Schmidt* bij iritis. *Graefe* gebruikt bij tylosis en hordeola eenen omslag van gelijke deelen extractum cicutae en hyoscyami en lijnzaad.

Uitwendig bedient men zich van de herba versch gekneusd, b. v. op pijnlijke en ontstokene deelen gelegd, deels met melk gekookt voor inspuitingen en klisteren ($\frac{1}{2}$ dr. op 8 once vloeistof); deels als stoving (2—4 dr. op 4 once); deels in krampstillende en weekmakenpappen (1 dl. op 4 dl. lijnzaad).

Extractum hyoscyami. Dit wordt in zalfvorm tegen pijnlijke haemorrhoïdes, krampachtige vernaauwing van den anus, met of zonder kloven (door middel van steekwieken ingebragt), als toevoegsel bij pleisters tegen acute en chronische kliergezwellen (ballen, borsten), tegen beklemde breuken van krampachtigen aard — in olie opgelost en op de breukplaats ingewreven, in verbinding met liquor ammoniae acetic. ter inwrijving bij vorstbuilen, met boter verbonden ter repositie van paraphimosis gebruikt. Als toevoegsel bij pijn- en krampstillende klisteren. Verder bedient men zich van hetzelve ter dilatatie der pupil (1 dr. in 1 once water opgelost) even als het extractum belladonnae. *Wutzer* beveelt het tegen photophobia scrophulosa aan, in den omtrek van het foramen supraorbitale ingewreven (12—20 gr. met 2 dr. boter). Eene slappe oplossing van het extract roemt *Schiferli* als het beste middel, wanneer na de operatie der cataract krampachtige bewegingen van het oog en der oogleden aanwezig zijn.

De hyoscyamine beveelt *Heusinger* ter verwijding der pupil bij staaroperatie aan (gr. j op unc. j aq.).

Oleum hyoscyami coctum, door maceratie van verscheidene uren, vervolgens zacht koken van het versch gedroogde kruid met olijfolie bereid. Deze olie heeft als narcoticum eene zeer zwakke werking, doch is als een in ligten graad bedarend middel voor inwrijvingen zeer gebruikelijk. Men gebruikt dezelve bij ontstekingen der darmen, der nieren, pisblaas, der ballen, ontstokene en pijn-

lijke haemorrhoïdes, bij arthritische en rheumatische pijnen, bij kliergezwellen en zogklonters, verbrandingen, bij stijfheid der gewrichten, trismus, tandpijn, zenuwwonden. *Kopp* prijst dezelve, verwarmd ingewreven, tegen pijnlijke nodi arthritici. Bij nerveuse otalgie en otitis, droppelsgewijs in de gehoorbuis gespoten. Om den catheter en bougies mede te bestrijken ten einde kramp der pisbuis en van den hals der blaas te verminderen of te verhoeden.

Men gebruikt dezelve zuiver of in verbinding met unguentum hydrargyri cinereum, ammonia liquida, unguentum cerussae, camphora, enz.

Unguentum de hyoscyamo. Deze zalf wordt door koken van 1 dl. versche bladeren met 2 dl. reuzel bereid. Men gebruikt haar voor inwrijvingen op den buik bij krampkolijken, ter verzachting van haemorrhoidale pijnen.

Emplastrum hyoscyami, is een mengsel van 1 dl. pulvis herbae hyoscyami met 2 dl. van een mengsel van was, colophonium en olijfolie, hetwelk boven vuur tot de consistentie eener pleister wordt zamengesmolten.

Deze pleister is weekmakend, verdeelend, ettering bevorderend en pijnstillend. Men gebruikt haar tegen verhardingen en kliergezwellen, b. v. der parotides, testiculi, zogklonters, geinduceerde bubones; bij furunculi, en bij nerveuse tandpijn (op de wang gelegd), minder bij rheumatische pijnen; als toevoegsel bij blaartrekkende pleisters, en bij verzweringen, door deze veroorzaakt. Kan of wil men met het gebruik van weekmakende pappen des nachts niet voortgaan, dan bedekt men gedurende dien tijd de deelen met een dik gesmeerde emplastrum hyoscyami.

℞ Extract. hyoscyami,
——— opii aquos.,
Emplastr. saponat. aa.

M. Malax. Bij kliergezwellen, ter dikte van den rug eens mes op leder gestreken.

℞ Olei hyoscyami dr. vj,
—— lini unc. jβ,
Extract. saturni scr. j,
Ung. de althaea unc. j.
M. Voor verband bij verbrandingen.

℞ Butyr. cacao dr. β,
Ol. hyoscyami,
Spermat. ceti aa dr. ij,
Camphorae tritae scr. ij,
Croci scr. j.

M. f. unguentum. D. S. Op linnen lapjes te smeren en deze alle drie uren versch op te leggen. *Meijer* tegen pijnlijke haemorrhoides.

℞ Herb. hyoscyami,
Farin. sem. lini aa unc. β,
Herb. conii maculat. unc. jβ;
Concis., misce et coq. c.
Lactis vaccin. q. s.
ad consistentiam cataplasmatis.

D. S. Alle uur warm om te slaan. *Richter*, tegen ontstokene en pijnlijke hordeola, ter bevordering der ettering, en tegen tylosis.

℞ Herb. hyoscyami nigr. scr. j,
Opii puri gr. ij,
Amyli dr. β.
Conc., cont. M. f. species.

D. S. Met twee wijnglazen vol warm water overgoten en dan doorgezijgd voor een klisteer. Tegen krampachtige vernaauwingen der pisbuis, der sphincteres, der blaas en van den endeldarm, enz.

℞ Extract. hyoscyam. dr. β,
Saponis albi dr. ij,
Olei lini unc. vj.

M. f. linimentum. S. Om in te wrijven. Tegen klierzwellingen.
Dupuytren.

Hyssopus, van *Hyssopus officinalis L.*, *gewone hysop*, groeit in zuidelijk Europa in bergachtige streken in het wild en wordt bij ons in de tuinen gekweekt. Officineel zijn de bladen en bloeijende toppen, *herba hyssopi*, welker hoofdbestanddeelen *hyssopine*, aetherische olie en tannine zijn.

De hyssopus wordt ter aanwakkering van plaatselijke vaat- en zenuwwerkdadigheid aangewend, voornamelijk in aftreksel als stoving tegen de asthenische gevolgen van traumatische reactie, als een krachtig verdeelend middel vooral bij kneuzingen en bloeduitstortingen aan het oog, hoofdgezwel van jonggeboren kinderen. Voor in-

spuitingen bij fistels en zweren, om deze te reinigen. In kruidenzakjes bij asthenische oogontstekingen, wanneer vooraf bloedzuigers zijn aangelegd.

Een à twee once met water of wijn geïnfundeerd, wordt door middel van kompressen omgeslagen.

Imperatoria, van *Imperatoria ostruthium L.*, op de Alpen en andere hooge gebergten van Duitschland in het wild, gekweekt in tuinen en wijnbergen. Officineel is de wortelstok, *radix imperatoriae s. ostruthii.*

Het poeder en de tinctuur wordt in zalfvorm als verband voor aangezigtskanker aanbevolen.

℞ Adipis porcin. unc. ij,
Pulv. rad. imperator. unc. jß,
Tinct. — ——— dr. ij.

M. S. Dagelijks tweemaal aan te wenden, ter dikte van den rug eens mes op linnen gestreken en vast opgedrukt.

Mylius.

Bij verlamming der tong gebruikt men den wortel als kaauwmiddel, bij herpes, lepra ulcerosa met tinctura opii simplex verbonden. De gekneusde en met zout en azijn gemengde bladeren gebruikt men ter verdeeling van struma.

Injectio, inspuiting. Onder deze benaming verstaat men niet alleen de bewerking van het inspuiten, maar ook de stof, welke ingespoten wordt. Men beoogt met de inspuiting:

1) Vreemde ligchamen uit holten en kanalen te verwijderen.

2) Wonden, zweren en fistels van bloed, etter, ichor, enz. te reinigen.

3) Enge kanalen op te sporen of te verwijden.

4) Vloeistoffen, welke met geneeskrachtige eigenschappen, die aan het beoogde doel beantwoorden, begaafd zijn, in holten en kanalen te brengen.

De stof der inspuiting rigt zich naar het geneesplan. *Reinigende inspuitingen* worden slechts met laauw water bewerkstelligd; dikwijls gebruikt men aftreksels, welke eenigermate beter inwerken,

voornamelijk infusum chamomillae. Met de reinigende worden dikwijls tevens geneeskrachtige inspuitingen verbonden, vooral de bederfwerende, en hier is wederom de infusio chamomillae het meest in gebruik. *Weekmakende inspuitingen*, b. v. bij ontstekingachtige angina, bij otitis, bij pijnlijke zweren van den neus, worden uit afkooksels van slijmhoudende planten, althaea, semina lini, herba populi, bereid; gewoonlijk gebruikt men hiertoe de zacht aromatische, pijnstillende infusio sambuci, afzonderlijk of met melk vermengd. *Tonische en adstringerende inspuitingen* worden bij atonische toestanden, bederf en ontbinding gebruikt. Cortex chinae, quercus, alumen, loodzouten worden in afkooksels of oplossingen hiertoe ingespoten. *Opwekkende inspuitingen* dienen bij atonie, bij chronische ontsteking en verharding om de circulatie aan te wakkeren. Hiertoe worden solutio nitratis hydrargyri, nitratis argenti, warm water, enz. gebruikt. Voor *krampstillende inspuitingen* neemt men belladonna, opium, enz.

Voor het inspuiten zelve bedient men zich van spuiten, welke, al naar den aard der in te spuitene vloeistof, van metaal, glas, hout, enz. vervaardigd zijn.

Iodium, iodina, *kelpstof*, werd in het jaar 1810 door den sodafabrikant *Courtois* te Parijs toevallig ontdekt, door *Davy*, *Vauquelin*, *Gay-Lussac* in 1813 en sedert veelvuldig door anderen onderzocht. Het is een enkelvoudig, niet metaalaardig, verbrandbaar ligchaam, dat in de natuur niet vrij, maar verbonden met metalen, voornamelijk met potassium, sodium, aangetroffen wordt. Men vindt het in schier alle zeeplanten, voornamelijk in de cryptogamen (rijkelijk in Fucus-, Uva- en Ceramiumsoorten), in verschillende zeedieren (veel in spongia maritima), in steenzout, in zoutbronnen, in verschillende minerale wateren, in het zeewater, en in het mineraleurijk met zilver, zink en lood verbonden.

Gewoonlijk wordt het iodium uit de *kelp-* en *varec-soda* (de uit de asch van verbrande zeeplanten bereide soda) door uitlooging en herhaalde uitdamping verkregen; het kristalliseert in zuiveren toestand in ondoorschijnende, donkergraauwe, metaalglanzige blaadjes, even als graphiet, ruitvormige octaëders, bezit eenen eigendommelijken, met dien van chlorium overeenkomenden reuk, eenen scherpen, bijtenden smaak, en wordt bij hoogere temperatuur in schoon

violette dampen vervlugtigd, van welke kleur (ἰώδης, vioolkleurig) het zijnen naam verkregen heeft. Het is in water moeijelijk oplosbaar (in 7000 dl.), beter in alcohol (in 10 dl.), doch het best in aether, alsmede in eenige vlugtige oliën, b v. terpentijnolie. Het bezit eene groote affiniteit voor hydrogenium, met hetwelk het acidum hydriodicum vormt; ook toont het eene groote verwantschap voor metalen, voornamelijk voor potassium, sodium, hydrargyrum, zincum, ferrum, plumbum, enz.

Uitwendig als inwrijving gebruikt, bewerkt het jeuken en branden, roodheid, zelfs oppervlakkige ontsteking der huid en afschilfering der epidermis; het wordt geresorbeerd, gaat in het bloed over, vermindert deszelfs plasticiteit en werkt alzoo oplossend op het bloed en op de organische weefsels.

Het werkt daardoor uiterst krachtig verdeelend, prikkelend oplossend, en wordt met uitstekend nut aangewend bij kliergezwellen, voornamelijk struma, verharde liesklieren, verhardingen der ballen, verder bij atonische gezwellen, voornamelijk der gewrichten, vooral bij tumor albus genu ($1\frac{1}{2}$ dr. met $1\frac{1}{2}$ once spiritus vini om in te wrijven), bij waterzucht der gewrichtsslijmbeurzen (hygroma), voornamelijk bij hygroma patellare, bij hardnekkige scrophuleuse, syphilitische, mercuriale en carcinomateuse zweren, chronische zweren der onderste ledematen, pijpzweren, enz.

Men bedient zich van het iodium, met vet verbonden (8—12 gr. op $\frac{1}{2}$ once vet), in zalfvorm om in te wrijven, of in wijngeest opgelost als *tinctura iodii.* Deze wordt bereid door 48 gr. in 1 once wijngeest op te lossen. Zij vermindert hevige ontstekingen, begunstigt de afstooting van afgestorvene deelen, bevordert de granulatie en cicatrisatie, wekt de absorptie op van ziekelijke uitzweetingen. Dit werkzaam praeparaat gebruikt men tegen hydrocele; hier wordt de tinctura iodii óf in het scrotum ingewreven óf volgens *Ricord* hetzelve met kompressen belegd, welke in de verdunde tinctuur gedoopt zijn (men klimt van 1 dr. tinct. iodii, met 1 once water verdund, tot op 6 dr.). Hij nam de volgende werking waar: levendige warmte, de huid van het scrotum werd bruin of roodbruin, werd perkamentachtig verdikt en in schubben afgestooten, onder welke eene soort van vette uitwaseming, doch zonder pijn, tot stand kwam, met welke de waterophooping in het

scrotum verminderde. *Velpeau* en *Opperheim* gebruikten 1—2 dr. der tinctuur, met 1 once water verdund, tegen hydrocele als inspuiting. Na de ontlasting der beurs door de gewone punctie maakt men eene inspuiting van 1—4 once en laat deze 5—10 minuten in dezelve. Er mag echter geene ziekte van den bal noch eene hydrocele congenita voorhanden zijn. Ook bij haematocele, wanneer het bloed vloeibaar is, zich in eenen zak bevindt, en niet blootelijks eene infiltratie der huid van het scrotum is, beveelt *Velpeau* insgelijks inspuitingen van iodium aan. Verder gebruikt men de tinctura iodii nog om de lijdende deelen te bestrijken bij gewrichtsgezwellen, gewrichtswaterzucht, ganglia, perniones, panaritium, carbunculus, versterving van het celweefsel en bij scrophuleuse kliergezwellen. *Davies* stelde, door het dagelijksch bestrijken van het lijdende deel met tinctura iodii bij erysipelas phlegmonodes, grenzen aan de ontsteking, verbeterde en beperkte de ettering en verhoede de versterving.

Verder gebruikt men haar om sponsachtige uitwassen van carieuse en dergelijke zweren mede te bestrijken, terwijl zij deze even snel als lapis infernalis, doch op aangenamer wijze, verwijdert (*Asmus*). Bij verouderde zweren der onderste ledematen heeft *Hanke* dezelve zeer werkzaam gevonden, ofschoon zij alle andere middelen tegenstand boden. De zweer, hare randen en omtrek werden dagelijks 2—3 malen daarmede door middel van een penseel bestreken en vervolgens het lid ingewikkeld. Is de tinctuur te prikkelend, dan moet zij met de helft water verdund worden. Men moet echter de aanwending van dit middel niet vroeger staken, dan nadat genezing gevolgd is. *Buchanan*, *Trusen* en *Westel-Willoughlby* gebruikten haar bij niet vereenigde fracturen; de laatste liet op de niet vereenigde plaats een mengsel van 2 deelen kalkwater en 1 deel iodiumtinctuur inwrijven en verkreeg daardoor binnen 8 weken de verlangde werking. *Ricord* beveelt tegen ganglia en periostoses een mengsel aan van 3 dr. tinct. iodii en 3 once water; met deze vloeistof bedekt men het gezwel en herhaalt dit dikwijls, waarbij de genezing binnen 8—10 dagen zou volgen. In verbinding met een afkooksel van weekmakende of verdeelende kruiden voor fomentatie of cataplasma bij ontsteking der lymphatische vaten, bij acute gewrichtsontsteking, ontsteking der borsten en dergel.

Lugol laat bij fistuleuse zweren eene oplossing van 2—4 gr. iodium in 1 pd. water inspuiten. Bij scrophuleuse oogziekten dient dit iodiumwater als collyrium. Scrophuleuse gezwellen en zweren behandelt hij met iodiumzalven. Tegen den dikken buik van scrophuleuse kinderen laat men dagelijks 20—60 droppels inwrijven en daarbij aromatische baden en een goed diëet gebruiken.

Dr. *Lemarson* gebruikte het iodium tegen pijnlijke scrophuleuse gezwellen en knobbels, naar het volgende voorschrift:

℞ Jodii fixi gr. xv,
Kali hydriod. dr. j,
Laud. liquid. dr. ij,
Axungiae q. s.
M. f. unguent.

Voor stoving en omslagen voor hardnekkige scrophuleuse zweren diende het volgende:

℞ Iodii dr. ij,
Kali hydriod. unc. β,
Aq. destill. unc. ij.
M.

Daar deze oplossing sterk prikkelend en roodmakend is, is zij vooral geschikt ter fomentatie van trage fistuleuse zweren en pijpzweren.

White beveelt dezelve aan bij varices; deze worden ingewreven en een verband aangelegd. Bij huidziekten. Bij zweren der tonsillae en pharynx gebruikte *Ricord* een gargarisma uit 1—2 dr. tinctura iodii, 1 dr. tinct. opii en 6 once water, dagelijks daarmede 6—8 malen te gorgelen, met goed gevolg. Bij groote, etterende kliergezwellen maakt Dr. *Nicot* in het midden van het absces met een fijn lancet eene opening ter ontlasting van den etter, en laat het geheele verharde kliergezwel dikwijls met iodiumtinctuur bestrijken. Eene zalf uit één scrupel iodium op éene once vet wordt zeer doelmatig gebruikt bij ziekelijke afscheiding der slijmbeurzen, bij ganglia en dergelijke gezwellen, wanneer men haar op eene, door een vesicans van de opperhuid beroofde plaats aanwendt.

Ter behandeling van krommingen van den ruggegraad door prikkeling der ruggegraadsbanden bij scrophuleuse kinderen beveelt *Thomson* als tegenprikkel het bestrijken met tinctura iodii door

middel eens borstels van kameelhaar aan, waardoor eene voorbijgaande ontsteking en afschilfering der epidermis veroorzaakt wordt. Het middel kan gedurende een half jaar voortgezet worden.

Tegen vernaauwingen der pisbuis, voornamelijk ten gevolge van den druiper, gebruikte Dr. *Trüstedt* het iodium met bijzonder voordeel, vooral in een geval dat dit gebrek nog met zwelling der prostata en eene pisfistel vergezeld was. De lijder kreeg 3 maal daags vijf droppels iodiumtinctuur, en unguentum hydriodatis potassae om in te wrijven. Spoedig na de aanwending van dit middel nam de zwelling af, bal en zaadstreng keerden bijna tot derzelver normalen omvang terug, bougie's konden ingebragt en de urine in eenen vrij sterken straal ontlast worden; ook de pisfistel sloot zich, en de lijder werd volkomen genezen.

Ioduretum ammonii, hetwelk uit gelijke deelen ammonia en iodiumgas bereid wordt en in teerlingen kristalliseert. De Engelschen gebruiken het in zalfvorm in dezelfde dosis als ioduretum potassii tegen scrophuleuse en andere klierverhardingen als een onschatbaar verdeelend middel (20 gr. wordt met éene once ceratum vermengd).

Ioduretum potassii, *hydriodas potassae*, *kali hydrojodinicum*, wordt bereid, wanneer men een mengsel van gelijke deelen solutio potassae causticae en gedestilleerd water in eene porseleinen schaal verwarmt, en, onder aanhoudend omroeren, zoolang fijn gewreven iodium toevoegt, totdat de kleur roodachtig wordt, vervolgens de vloeistof uitdampt, het residuum $\frac{1}{4}$ uur gloeit en na bekoelen in gedestilleerd water oplost, filtreert en laat kristalliseren. Het komt voor in kleurlooze, teerlingvormige kristallen, is in $\frac{2}{3}$ dl. water en alcohol oplosbaar, en trekt, aan de lucht blootgesteld, vochtigheid aan. Onder de iodiumpraeparaten is de hydriodas potassae het gebruikelijkste.

Men gebruikt den hydriodas potassae in dezelfde gevallen, waar het iodium en de tinctura iodii aangewend worden, namelijk bij struma, tumor albus, hygroma patellare, tumores cystici, ganglia en dergel. Voor inspuitingen met iodium verbonden, gebruikt men denzelven bij lymphatische gezwellen, bij sinueuse zweren, voornamelijk bij celweefselontsteking (pseudoerysipelas), wanneer deze reeds lang geduurd hebben en vele fistelkanalen aanwezig zijn; voor wasschingen bij prurigo perinaealis, podicis et vulvae. Dr. v. *Breslau* gebruikt een mengsel van 1 dl. hydriodas potassae en 8 dl. sal am-

moniac, in een zakje genaaid, ter verdeeling van kliergezwellen. Wanneer na hevige oogontstekingen de conjunctiva palpebralis sponsachtig gezwollen blijft, er fluweelachtig uitziet, bestendig etter afzondert, het oog zeer lichtschuw is, immer traant, gebruikte *Hancke* denzelven met voordeel in den volgenden vorm:

℞ Iodii gr. ij,
Hydriodat. potass. gr. xij,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S. Dagelijks 2—3 malen door middel van een penseel onder de oogleden te strijken. Bij verouderde toestanden van dezen aard heeft hij de geheele oogleden dagelijks verscheidene malen met iodiumtinctuur bestreken en daardoor alleen perk gesteld aan de schrikkelijke etterafzondering, de geheele ziektebron veranderd en het oog daardoor behouden. Tegen maculae corneae gebruikt men 3—8 gr. hydriod. potassae op 6 dr. aq. destillata. Tegen scrophuleuse oogontsteking bedient *Magendie* zich van een oogwater, dat uit 24 gr. hydriodas potassae, 1—2 gr. iodium en 6 once aqua rosarum bereid wordt; naar omstandigheden wordt er nog een weinig morphine bijgevoegd. Ook de hardnekkigste vormen dezer ziekte, zelfs vereeniging met verzweringen der conjunctiva en cornea zouden daarmede, ten langste binnen eene maand, genezen worden.

Hoofdzakelijk echter wordt de hydriodas potassae in zalfvorm, als *Unguentum hydriodatis potassae*, hetwelk uit 1 scr.—1 dr. op 1 once vet bestaat, gebruikt. Men gebruikt deze zalf bij struma, waar volgens *Otto* de volgende zeer heilzaam werkt:

℞ Hydriodat. potassae scr. ij,
Unguent. digital. unc. β,
Ol. lavandul. scr. β.

M. f. unguent. D. S. Dagelijks 's morgens en 's avonds, telkens eene hoeveelheid ter grootte eener hazelnoot, daarmede in te wrijven.

Dr. *Schneider* te Fulda bedient zich slechts van den uitwendigen vorm op de volgende wijze:

℞ Kali hydrojodin. dr. jβ,
Unguent. pomat. unc. j.
M. D. S. 3 maal daags in te wrijven.
℞ Kali hydrojodin. dr. β,

Spirit. meliss. unc. j.

M. D. S. Als No. 1. Met deze zalf wordt aangevangen, en afwisselend zoolang voortgegaan, totdat het struma verdwenen is.

Tegen waterzucht der gewrichtsslijmbeurzen (hygroma) laat *Reynaud* van eene zalf uit 2 dr. hydriodas potassae met 1 once vet dagelijks 1—3 malen 2 dr. inwrijven, en na elke inwrijving het lid met een cataplasma van lijnmeel bedekken; daarbij moet de lijder op eenen strengen leefregel gesteld en het lid volkomen rustig gehouden worden. Bij oude fistuleuse zweren, jichtcontracturen, beenzwellingen door jicht en syphilis, contracturen ten gevolge van gewrichtswonden, tot verband bij scrophuleuse en syphilitische zweren, verder bij koude gezwellen, tumores cystici, bij niet verharde ganglia en groote, niet te harde hordeola aan de oogen, bij celweefselverhardingen, allerlei soort van kliergezwellen van torpiden aard, zoowel wanneer zij als naziekten van vroegere exsudative ontstekingen verschijnen, als wanneer zij uitingen eener algemeene scrophelziekte en zeer talrijk zijn, wanneer dan gelijktijdig het inwendig gebruik noodzakelijk wordt; bij verhardingen der borstklier, bij scirrheuse knobbels, fungus articularis, zwelling der ballen.

Eene zalf van 5—16 gr. op 2 dr. butyrum beveelt *Chelius* tegen maculae corneae zonder vaatuitzetting aan, dagelijks 1—2 maal ingestreken. Tegen obscurationes corneae, na voorafgegane opthalmia syphilitica, beveelt men eene oplossing van 1 gr. iodium, 2 gr. hydriodas potassae en 6 dr. aq. destill. door middel van een penseel dagelijks 2—3 maal aan te strijken, of 4—6 dropp. in te droppelen, en met eene zalf van $\frac{1}{2}$ gr. iodium, 1 scr. hydriod. potass. en $\frac{1}{2}$ once adeps suilli af te wisselen. Zelfs bij leucoma en cicatrices vermag men daarmede de minder verduisterde plaatsen in den omvang derzelver op te helderen, zoodat men eene nieuwe pupil kan vormen. Bij koude gezwellen en verharde chronische paraphimosis bewees deze zalf aan Dr. *Wiedon* meer dienst dan zuiver iodium.

Ook gebruikt men den hydriodas potassae in pleistervorm, en voegt daartoe 2—4 gr. bij 1 dr. empl lithargyri simpl., mercuriale, doch het best bij empl. conii, in welken vorm dezelve zich tegen verhardingen werkzamer toont, dan in zalfvorm.

Ioduretum sulphuris, *sulphur iodatum.* Dit praeparaat wordt bereid, wanneer men 40 dl. iodium en 10 dl. gesublimeerde

zwavel in eenen glazen mortier zorgvuldig wrijft en mengt, in eene glazen kolf op gloeijende kolen plaatst en tot smelten brengt, wanneer het mengsel eene donkere kleur heeft aangenomen, laat bekoelen en vervolgens de massa in eene goed geslotene flesch bewaart. Het wordt tegen tinea capitis gebruikt. Eene zalf uit 10 gr. ioduret. sulphuris en 1 once vet wordt 's morgens en 's avonds ingewreven, nadat men vooraf telkens het hoofd met groene zeep gereinigd heeft; elke week moeten de haren eenmaal afgeschoren, het hoofd bedekt gehouden en, wanneer de uitslag van hitte vergezeld is, met kompressen bedekt worden, welke met eene oplossing van saccharum saturni bevochtigd zijn. Zijn de halsklieren gelijktijdig aangedaan, dan geeft men inwendig iodium of hydriodas potassae, en naar omstandigheden calomel met rhabarber. Dezelfde inwrijvingen hebben zich nuttig getoond tegen prurigo lupinosa en favus van kleine kinderen, psoriasis, lepra vulgaris, lupus en elephantiasis.

Volgens *Riecke* is het ioduretum sulphuris bij eczema chronicum aurium een voortreffelijk middel, wanneer het, nadat de uitslag door prikkelende middelen tot verhoogde uitbotting gebragt is, bij de daaropvolgende desquamatie uitwendig wordt aangewend.

℞ Iodii puri gr. xv,
Hydriodat. potassae scr. ij,
Aquae rosarum unc. iij.

M. S. 4 malen daags aan te wenden. *Lugol*, tegen ophthalmia scrophulosa, zelfs met verzwering der conjunctiva en cornea.

℞ Iodii,
Hydriodat. potassae aa scr. β—j,
Empl. saponati unc. ij.

M. *Ebers*, tegen syphilitische en arthritische exostoses.

℞ Iodii gr. vj,
Hydriodat. potassae dr. β,
Tinct. opii crocat. dr. j,
Axungiae porci unc. j.

M. f. unguent. S. Om mede te verbinden. Tegen pijnlijke scrophuleuse zweren en tumor albus genu, rachitis.

Lugol.

℞ Hydriodat. potassae,

Carbonat. sodae dep. sicc. aa dr. ß,
Unguenti rosati dr. vj.

M. S. Des morgens en 's avonds daarvan eene hoeveelheid ter grootte eener kleine boon in te wrijven. Tegen chronische zwelling der ballen. *Walther.*

℞ Tinct. iodii unc. ß,
Pulv. sem. lini unc. j,
Farin. aven. unc. iij,
Aq. destill. q. s.
Ut. f. cataplasma.

Tegen struma en scrophuleuse aandoeningen veelvuldig heilzaam bevonden.

℞ Iodii gr. iij—vj,
Hydriodat. potassae gr. vj— xij,
solve in
Aquae destillat. unc. vj.
S. Gorgelwater. Tegen salivatio mercurialis.

Troschel.

Solutio iodurata Lugolii ad usum externum.

℞ Iodii gr. ij—iij—iv,
Hydriodat. potassae gr. iv—vj—viij,
Aquae destillat. libr. j.

Solve S. Om in te spuiten en te wasschen. Voor inspuitingen bij scrophuleuse oogziekten, onder de oogleden en in de traankanalen, bij ozoena in den neus, in geopende cystae en fistelkanalen.

Solutio iodureta rubifaciens Lugolii.

℞ Iodii unc. ß,
Hydriodat. potassae unc. j,
Aq. destillat. unc. vj.

Solve. Detur ad vitrum epistom. vitreo clausum.

Lugol bedient zich van dezelve wekelijks 2—3 malen, wanneer de vorige solutie door gewoonte hare werkzaamheid verloren heeft, of waar steeds een traag, plaatselijk proces bespoedigd moet worden; alzoo bij oogontstekingen, waarbij hij de ooghoeken of randen der oogleden daarmede aanstipt, of fijne plukselwiekjes, daarmede bevochtigd, op deze deelen legt; bij coryza, waar hij haar door middel van een plukselpenseel aanwendt; bij zweren; om de uitwendige

openingen van fistels en de likteekens van zweren mede aan te stippen, teneinde deze allengs gelijker met de huid en gladder te maken.

Solutio iodii caustica Lugolii.

℞ Iodii,
Hydriodat. potassae aa unc. j,
Aquae destillatae unc. ij.
Solve. S. Voor uitwendig gebruik.

Deze solutie wordt daar gebruikt, waar de vorige hare werking weigert. Zij vormt korsten op de deelen. Vooral gebruikt haar *Lugol*, wanneer de huid aan de randen der zweren zeer hypertrophisch, rood, sponsachtig, van etter doordrongen is; vervolgens ook bij herpes exedens.

℞ Iodii puri scr. iv,
Hydriodat potassae scr. β—dr. j,
Aquae destillatae unc. viij.
Solve. S. Om in te spuiten.

Tegen scrophuleuse en syphilitische zwelling van het slijmvlies der Eustachiaansche buizen, van de keelholte en den neus.

Lincke.

℞ Iodii gr. xv,
Hydriodat. potassae scr. ij,
solve in
Aq. destill. s. unc. v;
adde
Spirit. vini rect. unc. j.

M. S. Alle twee uren door middel van een sponsje op de jeukende plaatsen aan te wenden, Tegen prurigo perinaealis et vulvae.

℞ Iodii purissimi dr. β,
Axung. purissim. unc. jβ.

M. S. Om in te wrijven. Bij atonische gezwellen, verharde bubones, enz.

Brera.

℞ Iodii gr. xij,
Hydriodat potassae scr. ij,
Medull. ossium unc. ij.
M. S. Om in te wrijven. Tegen vorstbuilen.

Schmalz.

℞ Emplastri lithargyrii scr. ij,
Iodii pulverati dr. β,
Hydriodat. potassae scr. ij,
Extracti opii dr. iij.

Malax. Fiat emplastrum. D. S. Tegen scrophuleuse gezwellen, rachitische beenzwellingen, tumor albus genu, enz.

Lugol.

Iris florentina, van *Iris florentina L.*, groeit in het wild in Z. Europa, wordt bij ons in tuinen gekweekt. Officineel is de *wortel*, *radix ireos s. iridis florentinae.*

Men laat dezelve als kaauwmiddel door kinderen gebruiken, welke tanden krijgen; als poeder om in carieuse en gangraeneuse zweren te strooijen, ter reiniging der tanden. Ter onderhouding der fontanellen worden kogeltjes uit denzelven vervaardigd (pois d'iris), waarbij valt op te merken, dat de door wormen aangetaste wortels veel scherper zijn en de ettering meer bevorderen. *Richter* geeft de volgende zamenstelling voor fontanelkogeltjes op:

℞ Cerae flavae unc. jβ,
Radic. curcum. unc. j,
Radic. ireos florent. unc. β,
Terebinth. venet. q. s.
ut f. pisa pro fonticulis.

Juglans, van *Juglans regia L.*, *gewone notenboom.* Het oorspronkelijk vaderland is Perzië en Oost-Indië, thans echter wordt hij in geheel Z. Europa gekweekt. Men gebruikt van de onrijpe vruchten de *groene schellen*, *cortex s. putamen nucis juglandis*, of *extractum nucum jugland.*, en van de rijpe de *olie*, *oleum nucum juglandum.*

Uitwendig aangewend, verdikken de groene schellen allengs de vochten en trekken de vaten zacht te zamen, weshalve men dezelve ook als opdroogend middel bij vochtige, sterk etterende, slappe, eenvoudige en vlakke zweren, vooral echter van herpetischen, psorischen, scrophuleusen, scorbutischen en syphilitischen aard, bij caro luxurians, als verbandmiddel gebruikt. Tegen aphthae, stomacace en syphilitische zweren in den mond in gorgelwater. Een sterk afkooksel wordt tegen vorstbuilen aanbevolen, en insgelijks gebruikt tegen oogontstekingen, en dan daarmede opium, aluin, loodmiddelen verbonden.

Tegen droogen herpes vond *Hufeland* het meermalen daags herhaald wrijven met walnootkernen zeer nuttig.

Ten gebruike als verbandmiddel laat men 1 once versche of gedroogde walnootschellen met 1 pd. water overgieten, gedurende 3–4 uren staan of $\frac{1}{4}$ uur koken. Voor gorgelwater neemt men $\frac{1}{2}$ once op 6 once vloeistof, en verbindt dit afkooksel met kalkwater voor inspuiting bij cancer uteri. Het poeder met zinkbloemen wordt gebruikt om in zweren te strooijen.

Extractum nucum juglandum, uit de onrijpe notenschellen door uitpersen van het sap en inspissatie van hetzelve in een dampbad bereid. Het wordt in de boven opgegevene gevallen in de plaats der schellen gebruikt; voor gorgelwaters neemt men $\frac{1}{2}$ once op 6 once vloeistof, voor verbandwaters 2–4 dr. in 6 once decoctum salicis opgelost; bij zalven.

Oleum nucum juglandum, de uit de kernen geperste olie. *Hufeland*, beveelt de versche en koud uitgeperste olie als voortreffelijk bij herpes en dergelijke huidziekten aan; zij zouden daardoor zeer snel genezen worden, wanneer geene hardnekkige inwendige of algemeene ziekte dezelve onderhoudt. Het snelst geneest herpes siccus. Men bestrijkt de ziekelijke plaatsen daarmede dagelijks 2–3 malen. Met voordeel kan men bij deze huidziekten kalkwater toevoegen. Verder tegen maculae corneae, leucoma, ook bij vlekken, welke na pokken achterblijven, bij drooge, chronische ophthalmiën (de versche olie), bij psorophthalmie met opium verbonden.

℞ Extract. nuc. jugland. unc. β,
solve in
Decoct. cort. salic. (ex unc. β) unc. vj,
Extract. myrrhae dr. ij,
——— chamomill. dr. ij.

M. D. S. Verbandmiddel bij de bovengenoemde zweervormen.

℞ Extract. nuc. jugland, unc. β,
solve in
Aquae rosarum unc. vj.
D. S. Mondspoeling tegen mercuriaalzweren.

℞ Extract. nuc. jugland.,
——— myrrhae,
——— chamomillae aa dr. j,

solve in
Solut. lapid. divin. unc. ij;
adde
Laudani liq. sydenh. dr. j,
Mellis rosarum unc. j.

D. S. Tot verband. *Kuhl*, tegen slappe scrophuleuse zweren.

℞ Hydr. oxydul. nigr. gr. ij,
Olei unc. jugland. dr. ij.
M. S. Oogzalf. Tegen maculae corneae.

Hufeland.

℞ Ol. nuc. jugland. dr. ij,
Fell. tauri dr. β,
Sal. volat. c. c. gr. ij.
M. f. unguentum. Tegen maculae corneae.

Conradi.

Juniperus, van *Juniperus communis L.*, *gemeene geneverstruik*, menigvuldig op bergachtige plaatsen, in boschjes en wouden. Gebruikelijk zijn de bezieachtige vruchtjes, *baccae juniperi.*

Men gebruikt de gekneusde beziën als toevoegsel bij prikkelende, verdeelende, aromatische omslagen, maagpleisters, in verbinding met andere aromatische stoffen. Een met geneverbessen en karwei gebakken brood, warm open gesneden en voor beide ooren gehouden, is bij oorpijn van nut. Bij rheumatische, arthritische aandoeningen, oedemateuse zwellingen, vooral na febris scarlatina, morbilli, scrophulus, rachitis: de bessen met reuzel tot eene zalf gemaakt en ingewreven. *Rosenstein* beveelt een afkooksel der bessen als waschmiddel tegen scabies aan. Berookingen met geneverbessen worden in ziekekamers ter verbetering der lucht gebruikt, ter verdeeling van oedemateuse gezwellen, ter verdrijving van wormen in phagedaenische zweren en bij herpes exsudans. Als kaauwmiddel, teneinde zich tegen besmettelijke ziekten te beveiligen. Bij hoofdpijn, met broodkruimels en azijn op het voorhoofd gelegd. Het poeder maakt een bestanddeel van vele schurftzalven uit.

Oleum juniperi, door destillatie uit de matig gedroogde bessen verkregen, is van eene witte of geelachtige kleur en munt door deszelfs opwekkende en doordringende werking uit. Men gebruikt deze olie daarom bij paralytische toevallen, koude en oede-

mateuse gezwellen (met spiritus juniperi), gewrichtsstijfheid, haemorrhoïdes. Daar zij goedkoop is, kan zij de plaats van andere aetherische oliën, b. v. van oleum cajaputi, chamomillae, roris marini, enz. vervullen.

Men verbindt haar tot uitwendig gebruik met spiritus camphoratus, spiritus salis ammoniaci, enz. Daar zij een krachtig indringend, niet onaangenaam middel is, gebruikt *Kraus* haar als toevoegsel bij aromatische en prikkelende pleisters. Zij maakt ook een bestanddeel van het unguentum nervinum uit.

Spiritus juniperi. Wordt bereid door 1 pd. gekneusde geneverbessen met 4 pd. gerectificeerden wijngeest en een weinig bronwater gedurende 24 uren te macereren en daarna te destilleren.

Men gebruikt denzelven bij verlamming, stijfheid der gewrichten, oedemateuse gezwellen, bij hoofdgezwel van jonggeborenen, bij kneuzingen en verstuikingen, teneinde de achtergeblevene zwakte weg te nemen.

℞ Spirit. juniperi,
—— camphorat. aa unc. j,
Acet. scillit. unc. β.

M. S. Laauw met lapjes op te leggen. Bij hoofdgezwel van jonggeborenen. *Becker.*

℞ Spirit. juniperi unc. ij,
Olei caryophyllor.,
Bals. nucist. aa dr. β.

M. S. Om in te wrijven. Tegen ecchymoses en koude gezwellen. *Rosenstein.*

Lac animale, diermelk, gewoonlijk *lac vaccinum s. bubulum.*

De melk gebruikt men als een inhullend, verslappend, weekmakend, krampstillend middel, dat de werkdadigheid der huid opwekt. Men gebruikt haar ter bereiding van cataplasmata, welke zeer dikwijls versch bereid moeten worden, daar zij ligt zuur worden. Bij alle uitwendige ontstekingen veroorzaakt het dikwijls reeds verligting, wanneer men laauwe melk zacht langs de ontstokene plaatsen

laat loopen, hetgeen zelfs bij arthritische en erysipelateuse ontstekingen geschieden kan; bij exanthemata, welke sterk jeuken, pijnlijk en ontstoken zijn, bij atrophische ziekten (in een bad), diarrhoea, krampachtige breukbeklemming, bij cancer uteri ter verzachting der pijnen.

Bij oogontstekingen, b. v. bij ophthalmia neonatorum, laat men de moedermelk in het oog spuiten. De warme melk kan men ook aanwenden bij lippitudo, bij ontsteking gedurende en na pokken, teneinde de oogen van de verdikte onzuiverheden, welke de oogleden doen zamenkleven, te reinigen. *Richter* beveelt ook bij catarrhale oogontsteking in het eerste tijdperk warme melk in het oog te laten droppelen. Bij psorophthalmie verbindt men haar met kamfer, ten einde het jeuken en branden te verzachten. Bij catarrhale oogontsteking in het eerste tijdperk, bij tranenvloed, bij tegennatuurlijke verlenging van het bovenste ooglid door kramp, verbindt men haar met saffraan. Wanneer scherpe stoffen, b. v. snuiftabak en andere in het oog gekomen zijn, kan men ze door middel van een klein penseel, in melk gedoopt, uitwasschen, of inspuitingen van melk maken (*Arnemann*). In cataplasmata wordt zij bij hordeolum in het tweede tijdperk en bij acute, hevige oogontsteking in het eerste tijdperk aanbevolen.

Cremor lactis, *melkroom*, *room*, gebruikt men bij ontvellingen van teedere deelen, b. v. bij ontvelde borsttepels, gebarstene lippen; ter weekmaking van het tandvleesch bij moeijelijke dentitie; volgens *Hildebrand* ter bestrijking van een zeer pijnlijke erysipelas; bij tinea capitis, om dezelve week te maken, bij zeer pijnlijke herpes, verbrandingen. Den zuren room gebruikt men bij verbrandingen der keel door te warme spijzen. Een mengsel van 6 lepels zoeten room en 8 lepels lijnolie is bij verbrandingen zeer werkzaam (*Ring*).

Bij vergroeide oogleden na de operatie, ten einde te verhoeden, dat geene nieuwe vergroeijing ontsta, moet men door middel van een penseel de inwendige oppervlakte der oogleden dikwerf met een weinig room bestrijken.

Lactucarium, van *Lactuca sativa L.*, *tuinsalade*, overal sedert de oudste tijden gecultiveerd. Het taaije, witachtige, bitter en scherp smakende melksap, dat door insnijdingen uit de stengels in

den bloeitijd verkregen wordt. *Pfaff* vond in het sap een bijzonder zuur, het *lactucazuur*.

Het lactucarium behoort tot de bedarende middelen, en wordt in pappen bij gangraena na bevriezing, in zalfvorm met speeksel ter bestrijking der bongie's bij pijnlijken druiper, in inspuitingen bij pijnlijke blennorrhoea urethralis, bij scrophuleuse zweren (*Huter*) en ook tot verband bij dunne, ichoreuse afzonderingen, ten einde de secretie te verminderen en te verbeteren, b. v. bij blennorrhoeae, vooral der oogleden, gebruikt. *Rau* in Bern beveelt het bij ophthalmia catarrhalis aan, bij voorkeur bij erethische, blonde, blaauwoogige, jeugdige personen, vooral kinderen en vrouwen. Men lost 1—2 gr. in 3 dr. aq. destill. op en voegt er 1 scr. mucilag. cydonior. bij, en laat daarvan 1—2 maal, vooral des avonds voor het naar bed gaan, eenige droppels in het oog droppelen. Eveneens bij eretisch-nerveuse amblyopie.

Voor uitwendig gebruik kan men 10 gr. in 1 once water oplossen, of ook het versch uitgeperste sap der plant als omslag koud op de zwerende vlakte leggen. In fomentatie en cataplasma.

Laurocerasus, van *Prunus laurocerasus L.*, in Klein-Azië, voornamelijk aan de Zwarte zee, in den omtrek van Trapezunt, in Europa in tuinen gekweekt. In de geneeskunde worden de *bladeren* gebruikt, welker werkzaam beginsel acidum hydrocyanicum is, dat aan eene aetherische olie gebonden is. Niettegenstaande worden de *bladeren*, *folia laurocerasi*, zelden, maar het uit dezelve bereide *water*, *aqua laurocerasi*, en de aetherische *olie*, *oleum laurocerasi*, gebruikt.

De bladeren gebruikt men in verbandwaters bij pijnlijk, carcinomateus lijden, cancer uteri, cancer labiorum, bij pijnlijke gezwellen en zweren; in fomentatie tegen sterk jeukende en pijnlijke huiduitslagen; in inspuiting bij erethische, zeer pijnlijke gonorrhoea, blennorrhoeae recti et vaginae.

Men gebruikt dezelve gekneusd in cataplasmata, of in infusie met water of melk (1 once op 6 once vloeistof).

℞ Folior. laurocerasi cont. unc. iv,
Aquae bullient. ℔ ij,
Infunde et colaturae adde
Mellis albi unc. iv.
M. S. Voor omslagen. Tegen kanker der lippen.

Aqua laurocerasi wordt door destillatie uit de versche bladeren bereid.

Zij behoort tot de bedarende middelen en wordt gebruikt als fomentatie bij bubones, tegen acute huid- en klierontstekingen (ballen en borsten), en om de melk uit de borsten der vrouwen, welke niet willen zogen, te verdrijven; bij roos, pijnlijke huidziekten, als herpes, urticaria, pemphigus, variolae confluentes, bij door drukking ontstane wonden, bij ontstekingen der huid en van het celweefsel, zooals na contusiones plaats grijpen. Tegen hevige neuralgiën. *Persico* doortrekt een stuk boomwol met aq. laurocerasi dr. ij en aq. citri unc. ij, legt het op de pijnlijke plaats en laat dit alle twee uren herhalen. *Hufeland* beveelt daarentegen aq. laurocerasi, aq. vegeto-mineral. Goul. aa unc. ij, aq. rosar. unc. iij aan, om daarmede te wasschen. Als inspuiting gebruikt men de aqua laurocerasi bij pijnlijk lijden der baarmoeder, van den endeldarm, bij slijmvloeijingen van den endeldarm, de scheede, nadruiper en baarmoederkanker. Als verbandwater tegen kankerzweren. Tegen de of onzigtbaar of volkomen onbeweeglijke kankerachtige ontaardingen van het aangezigt, welke met den tijd ook het beenvlies en de onderliggende beenderen gewoonlijk aantasten, beveelt *Jos. Wattmann*, wanneer nog geene volkomene cachexia carcinomatosa is ingetreden, ter verdelging van den plaatselijken aanleg, welke na de operatie door het mes of het gloeijend ijzer achter blijft, en zich daardoor te kennen geeft, dat er zich binnen weinige dagen na de operatie eene ligte spekachtige huid in de wond vertoont, het dagelijks een- of tweemaal indroppelen van onverdunde aqua laurocerasi in de wond aan. Eveneens wordt zij ook met iodium verbonden, dagelijks 4—6 malen door middel van lapjes opgelegd, bij cancer aanbevolen (inwendig geeft men daarvan driemaal daags 30—40 droppels). Tegen gezwollene haemorrhoïdes met broodkruimels tot eene pap gemaakt. Vervolgens tegen hevig jeuken der vrouwelijke geslachtsdeelen, pruritus scroti et haemorrhoïdalis, en bij het hevig jeuken, dat zich in het stadium desiccationis der pokken (voornamelijk der variolae confluentes) instelt, in den vorm van fomentatie in een afkooksel van kalfspooten gebruikt (*Carron du Villards*). *Krimer* beveelt het inademen der dampen van aqua laurocerasi aan bij krampachtigen toestand der

der longen, borststpieren en bij tussis convulsiva.

Verder gebruikt men dit middel tegen pijnlijke, zeer gevoelige, met lichtschuwheid verbondene oogontstekingen in den acuten en chronischen vorm, vooral bij ophthalmia glandulosa, scrophulosa (met murias barytae). Tegen arthritische en rheumatische oogontsteking in het tweede tijdperk. *Pitschaft* liet met nut bij chronische oog-ontstekingen 's morgens en 's avonds roode praecipitaat-zalf ter grootte van eenen speldenknop in het oog brengen, ook daarmede de oogleden inwrijven, doch 's morgens 1—2 droppels aq. laurocerasi door middel eener vederpen in het oog brengen. Bij myopie van dynamischen aard, vlekken der cornea en verduisteringen van dezelve (dr. β—j op unc. β—j vloeistof). Voor oogwaters neemt men 1—4 dr. op 4 unc. vloeistof, voor oogdroppels ½ dr. op unc. β water; ook wel zuiver. Voor klisteren 1 dr.

Omslagen van aqua laurocerasi zijn met nut bij neuralgiën gebruikt.

Roux beveelt bij gangraena, bij oude pijnlijke wonden en carcinomateuse zweren een unguentum laurocerasi aan, dat door middel van eene once ceratum en eene halve once water bereid moet worden. Tegen rheumatische en arthritische pijnen beveelt hij eene oplossing van eene drachma extractum belladonnae in 4 once aqua laurocerasi in te wrijven, waarbij nog eene drachma aether sulphuricus gevoegd wordt.

℞ Semin. papav. unc. β.
Contunde in mortario lapideo et terendo
sensim admisce
Aquae commun. unc. vj,
ut fiat lege artis emulsio, cui adde
Aquae laurocerasi dr. j.
M. S. Dagelijks driemaal in te spuiten (tegen pijnlijken druiper).

Wendt.

℞ Aq. laurocerasi dr. vj,
Tinct. opii s. dr. j—ij,
Extract. cicutae,
——— calendulae aa dr. ij.
M. S. Tot verband bij kankerzweren.

℞ Aq. laurocerasi dr. β—dr. jβ,
Inf. hb. belladonn. unc. vj,
ex dr. β parat.

M. S. Oogwater tegen chronische oogontstekingen en kramp der oogleden bij scrophulus.

℞ Aq. destill. laurocerasi unc. iv,
Aether. sulphuric. unc. j,
Extract. belladonnae dr. β—j.

M. *Bennet*, tegen neuralgia facialis. Hij laat daarmede de, vooraf met boomwol bedekte, aangedane deelen fomenteren en steeds vochtig houden.

℞ Extract. belladonnae dr. j,
solve in
Aq. laurocerasi unc. ij,
Aeth. sulphur. dr. β.

M. exact. D. S. Uitwendig als inwrijving, fomentatie, omslag (door *Roux* tegen hardnekkig en zeer pijnlijk plaatselijk zenuwlijden, vooral van rheumatischen aard, aanbevolen).

℞ Aq. laurocerasi unc. β,
Aq. rosarum unc. ij,
Mercur. nitrat. gtt. j.

M. S. Om in het oog te droppelen. Bij verduisteringen der cornea en lens crystallina uit rheumatische oorzaak.

Lentin.

℞ Barytae muriat. gr. iij—v,
solve in
Aquae laurocerasi unc. j.

S. Alle 2 uren eenen droppel in het oog te brengen. Tegen maculae corneae. *Hargens.*

(De zoogenaamde *tinctura Chestoni* wordt bereid, wanneer men 1 dl. versche laurierkersbladeren met 2 dl. brandewijn gedurende drie dagen laat digereren, en de gefiltreerde tinctuur met 1 dl. witten honig vermengd. Zij wordt door *Cheston* in wasschingen en stovingen bij lipkanker en kwaadaardige zweren aanbevolen).

Oleum laurocerasi aethereum, uit de versche bladeren bereid. *Janin* gebruikt deze olie uitwendig tegen herpes exedens (1 dr. op 2 once unguent. rosat. 2—3 malen daags aangewend),

met oleum amygdalarum dulcium verbonden ($\frac{1}{2}$ dr. aeth. olie op $1\frac{1}{2}$ once olie) tegen de lancinerende pijnen van carcinomateuse gezwellen en bij arthritische gezwellen, 4 malen daags eenen koffijlepel vol in de lijdende plaatsen in te wrijven. Met vet verbonden kan men haar als inwrijving bij klierverhardingen gebruiken.

Laurus, van *Laurus nobilis L.*, wild in Z. Europa, bij ons in tuinen gekweekt. Gebruikelijk zijn de *bessen* en de *bladeren*, *baccae* et *folia lauri*, welker voornaamste bestanddeelen vlugtige olie en kristallijne stof (*laurine*) zijn.

Men gebruikt dezelve bij zwakte der huid, chronische huidziekten, vooral bij scabies, als waschmiddel, en om fontanellen open te houden.

De bladeren worden in geconcentreerde infusie als een aromatisch, verdeelend middel gebruikt.

Het *emplastrum de baccis lauri* gebruikt men tegen kolijkpijnen en ter verdeeling van gezwellen.

Oleum lauri s. laurinum expressum. Eene met aetherische oliën verbondene vette olie, welke in Spanje, Italië en Frankrijk uit de rijpe vruchten door persen verkregen en slechts voor uitwendig gebruik aangewend wordt.

Men gebruikt de laurierolie wegens hare vette en vlugtige bestanddeelen als een zacht prikkelend, de werkdadigheid der zenuwen en huidvaten vermeerderend, inhullend, krampstillend middel bij verslapping, prikkelloosheid, gewrichtsstijfheid, verlamming der ledematen, tegen rheumatische en arthritische aandoeningen, koude gezwellen, chronische huidziekten, vooral scabies, bij kolijk, naweeën, hysterische krampen, slapheid der buiksingewanden; bij gevolgen van apoplexie, in den nek, bij heeschheid en verlamming der slikwerktuigen, in den hals, bij zwakte van het pisstelsel, in den nier- en blaasstreek, den bilnaad ingewreven, hetzij alleen, of met andere aetherische oliën, voornamelijk oleum anisi, tinctura cantharidum, ammonia liquida, harsachtige stoffen, b. v. terpentijn, verbonden. Ook gebruikt men haar om te balsemen, als toevoegsel bij zalven, pleisters, enz.

Bij het inwrijven ontstaat er ligt eene erysipelateuse ontsteking, weshalve men haar bij teedere personen niet wel mag aanwenden.

Unguentum nervinum, zie *ung. rorismarini compositum.*

Hammock vermeldt een *oleum laurinum nativum*, hetwelk door inkervingen in eenen nog niet bepaalden boom tot op den inwendigen bast verkregen wordt. Deze olie zou vlugtig, zuiver, van eenen aangenamen reuk, verwarmend, van eenen prikkelenden smaak zijn, en uitwendig krachtig verdeelend, oplossend werken. Zij heeft zich tegen rheumatismus, koude gezwellen, vooral der gewrichten, pijnen in de ledematen, verlammingen, nerveuse en rheumatische hoofdpijn, verstuikingen, kneuzingen nuttig getoond. Men laat daarmede de deelen inwrijven en warm houden.

℞ Aeth. sulphuric. dr. ij,
Spirit. vini rectificat. unc. ij,
Olei laurini unc. β.

M. S. Om in te wrijven. Tegen breuken, vooral navelbreuken van kinderen.

Vogel.

Lavandula, van *Lavandula vera DC.*, groeit in het wild in Z. Europa, wordt bij ons in tuinen gekweekt. Officineel zijn de spilvormige blaauwe *bloemkroonen*, *flores lavandulae*, welker hoofdbestanddeel eene aetherische olie is.

Zij worden als een opwekkend, verdeelend middel gebruikt bij mechanische bloedingen, verstuikingen, kneuzingen, bloeduitvatingen, zwellingen; bij onmagt, beroerten, beven der ledematen, ten einde de werkdadigheid van het huidstelsel te vermeerderen, stremmingen op te lossen, bij chronische oedemateuse ontstekingen, klierverhardingen, rachitis, bij algemeene zwakte van het zenuw- en spierstelsel, scrophulosus. In eene kruidenmuts tegen catarrhale zwelling van het hoofd. Hoofdzakelijk gebruikt men dezelve echter als toevoegsel bij kruidenzakjes, om de daarin bevatte kruiden te versterken.

Het eenvoudig aftreksel met water doet volgen *Woolhouse* goede diensten ter verdeeling van het etteroog; tegen vochtige oogontstekingen in kruidenkussentjes.

Men gebruikt de flores lavandulae in kruidenkussentjes, in berookingskruiden, in niespoeder, met wijn geïnfundeerd in omslagen, wasschingen en voor baden (℔ ij.). Bij ontstekingachtigen toestand, en daar waar de te sterke reuk het hoofd aandoet, onmagt en duizeling verwekt, mogen zij niet gebruikt worden

S p i r i t u s l a v a n d u l a e, *van de lavande*, door destillatie van

1 ℔ flores lavandulae met 4 ℔ spirit. vini rectificat. bereid. Deze spiritus wordt in al die gevallen aangewend, waar aetherische middelen in het algemeen zijn aangewezen, en vooral als verdeelend middel bij torpide ontstekingen, vorstbuilen, insektensteken, kneuzingen, verstuikingen; met kamfer verbonden als opwekkend waschmiddel bij verlamming en zwakte; met oxycraat verbonden als wondmiddel bij kneuzingen, vooral aan het hoofd; bij amaurosis door verzwakkende oorzaken als inwrijving rondom het oog.

Oleum lavandulae, wordt door destillatie uit de bloemen verkregen, is witachtig-geel en van eenen aangenamen, doordringenden reuk. Men gebruikt deze olie als een krachtig opwekkend, prikkelend, verdeelend middel voor inwrijvingen bij verlammingen, beven der ledematen, ontwrichtingen, koude gezwellen, algemeene zenuwzwakte, ter verdeeling van hordeola en chalazia; als riekmiddel bij onmagt en duizeling. Zij wordt ook ter verdrijving van platluizen en andere insecten in de huid geroemd; wanneer men wit vloeipapier met deze olie bevochtigd en gedurende den nacht op de door insecten ingenomene deelen legt, zijn zij des morgens vroeg allen dood (*Geoffroy*). Om zalven welriekend te maken neemt men 6 droppels op 1 once zalf.

In de apotheken wordt menigvuldig *oleum spicae* gegeven, hetwelk in Frankrijk door de herders uit de bloemen van *Lavandula spica* gedestilleerd wordt, doch het oleum lavandulae niet kan vervangen.

Lens, van *Ervum lens s. Cicer lens*, *gewone linse.* Officineel zijn de *zaden*, *semina lentis.*

Volgens *Johnes* worden omslagen van linzenmeel, met bier tot eene pap gemaakt, aan den Rijn als een beroemd en heilzaam volksmiddel tegen pijnlijke en ichoreuse beenzweren gebruikt. De Coblenzer artsen maken er met goed gevolg gebruik van. In de door hen gebezigde formule komt slechts weinig bier, daarentegen raapolie en regenwater, dat niet tot koken verhit is. Ook werden reeds door *Celsus* linzenmeel, linzenpap en linzensap als voortreffelijke geneesmiddelen tegen carieuse, gangraeneuse, phagedaenische zweren, voornamelijk aan de teeldeelen, tegen kanker enz. aanbevolen. Het meel kan als weekmakend middel, even als roggemeel, gebruikt worden.

Ligatura, *onderbinding.* Onder dezen naam verstaat men die kunstbewerking, door welke de vaten, door middel van eenen om

dezelve gevoerden draad of ander daartoe geschikt buigzaam ligchaam toegesnoerd worden, zoodat de verdere doortogt der vloeistoffen door derzelver holte gestremd wordt. Derzelver doel is in het algemeen drievoudig, namelijk:

1) eene bestaande bloeding te stillen,

2) eene gevreesde voor te komen, en

3) door verhinderde toeleiding andere ziektetoestanden weg te nemen;

voor zooverre men de onderbinding als alleen aanwendbaar bij bloedvoerende vaten beschouwt.

Door de onderbinding wordt niet alleen eene onmiddelijke sluiting van het slagaderlijk kanaal, maar ook eene verscheuring der inwendige en middelste slagaderrok met daarop volgende adhaesive ontsteking en uitzweeting van plastische lymphe voortgebragt, welke eene sluiting van het vat van de plaats van onderbinding tot aan de naaste collateraaltak veroorzaakt. Om deze adhaesive ontsteking te verkrijgen, wordt het bindsel of zoo zamengesnoerd, dat er eene verscheuring van de binnenste en middelste slagaderrok volgt, of dat slechts de overeenkomende inwendige sereuse wanden van het vat langeren of korteren tijd in wederzijdsche aanraking gehouden worden (*Scarpa*).

Voor de onderbinding der bloedvaten bedient men zich van metalen bindsels van lood-, goud-, zilver- en platinadraad, van eenvoudige of dubbele draden van hennep, vlas, welke met was glad gemaakt worden, darmsnaren, zijde, welk laatste wel de doelmatigste stof voor ligaturen is.

Tot het vatten en bepalen der slagaderen gebruikt men pincetten van verschillende soort, om dezelve vast te houden en te voorschijn te trekken slagaderhaken (*Bromfield*, *Cooper*), somwijlen gebruikt men ook onderbindingsnaalden (*Deschamps*).

Er zijn in nieuweren tijd nog vele werktuigen ter onderbinding der bloedvaten opgegeven, welke men in elk goed handboek der Heelkunde kan nalezen. Zie ook *Blasius* Erklärung der chirurgische Abbildungen enz. pag. 18, tab. 10 fig. 8—38. De handelwijze bij het aanleggen van ligaturen zie men in bovengenoemd werk of in het Handboek der Heelkunde van *Chelius*.

Aanwijzingen tot het aanleggen van ligaturen zijn volgens *Bruberger*

a) Bij slagaderen:

1) Bestaande bloedingen uit dezelve na verwondingen, en wel deels bij wonden van grootere en middelmatige stammen, vooral bij dwarsche wonden, welke meer dan $\frac{1}{4}$ van den omtrek scheiden, zelfs dan wanneer de bloeding op eene andere wijze zou kunnen gestild worden, daar ligt het ontstaan van een aneurysma het latere gevolg dezer verwonding zou kunnen zijn; deels bij geheel doorgesnedene slagaderen. Ook vorderen zoodanige bloedingen, welke door uit- of inwendige oorzaken ontstaan zijn, zelfs uit minder aanmerkelijke slagaderlijke stammen, de ligatuur, wanneer de bloedstorting door andere middelen volstrekt niet of niet spoedig genoeg gestild kan worden, of waar deze aan bijzondere geneesmethoden hinderlijk zouden zijn.

2) Gevreesde bloeding, ten einde deze te voorkomen, wanneer zij later te verwachten of zelfs onvermijdelijk is, voornamelijk onder omstandigheden, dat de onderbinding na scheiding en bloeding moeijelijk en onuitvoerbaar is, of het tot nog toe plaats gehad hebbend bloedverlies zelfs storend of gevaarlijk schijnt.

3) Pseudo-organisatiën en ziekelijk gemetamorphoseerde weefsels, welke men, overeenkomstig derzelver natuur, door eene, op deze wijze bewerkte, onttrekking van voedingstof mag hopen uit den weg te ruimen.

4) Slagaderbreuken, welke eene zachtere geneesmethode onaanwendbaar of zonder gevolg maken.

b) Bij aderen.

1) Kwetsingen van grootere aderstammen, wanneer de bloeding door andere middelen niet met zekerheid gestild kan worden.

2) Enkele gevallen van amputatiën, wanneer men voor nabloeding uit de doorgesnedene aderen meent te moeten vreezen, en elk bloedverlies bedenkelijk schijnt (*Desault*, *Hey*, *Bell*).

3) Extasische toestanden van het aderlijk stelsel onder bijzondere omstandigheden; bij varices.

c) Tegenaanwijzingen.

1) Zoodanige bloedingen, welke met gelijke zekerheid door zachtere, doch voor de bijzondere omstandigheden even goed passende middelen gestild kunnen en mogen worden.

2) Ontsteking der vaten, vooral der aderen.

3) Andere, deels algemeene, deels plaatselijke ziekten van het

vaatstelsel, vooral eene eigendommelijke aanleg tot slagaderbreuken, bij welker bestaan niet slechts in het algemeen het genezingsproces na de onderbinding niet regelmatig volgt, maar deze, aan uitwendige deelen aangewend, snelle toeneming en barsting van inwendige slagaderbreuken doet vreezen. Als plaatselijke ziekten, welke het gevolg van de onderbinding der vaatwanden twijfelachtig maken, zijn groote broosheid, verbeening, enz. te beschouwen, welke zoo uitgestrekt kunnen zijn, dat zij naauwelijks eene bruikbare, gezonde plaats voor het bindsel laten vinden.

4) Te groote nabijheid van eenen afgaanden zijdelijken tak, wanneer de plaats van onderbinding bepaald is.

5) Gevallen, waarin geene genoegzame hoop bestaat, dat het gesloten vat in zijne werking genoegzaam zal vervangen worden, wanneer men wegens ziekelijke hoedanigheid der collateraaltakken op geene genoegzame ontwikkeling der collateraalcirculatie durft te rekenen.

De vaten worden óf alleen op zich zelve onderbonden, óf men omvat nog, behalve het vat, eene grootere of kleinere massa van andere weeke deelen, huid, spieren, zenuwen, in het bindsel.

Linimentum, litus, illitus, *smeersel*, is de vorm van geneeskrachtige ligchamen, welke tusschen de waschmiddelen en stovingen en tusschen de eigenlijke zalven in het midden staat en voor inwrijvingen in de huid wordt aangewend.

Linum, van *Linum usitatissimum L.*, *gewoon vlas*, alom gekweekt. Officineel zijn de *zaden*, *semina lini*, en de door uitpersen uit de zaden verkregene *olie*, *oleum lini*.

Men bedient zich van de zaden als een weekmakend, rijpmakend, kramp- en pijnstillend middel, en gebruikt ze voor omslagen, in verbinding met kamillen, vlierbloemen, scheerling, in water of melk gekookt. Het afkooksel gebruikt men buitendien voor inspuitingen, gorgelwaters en klisteren.

Oleum lini, *lijnolie*, wordt hoofdzakelijk bij verbrandingen gebruikt. *Rieg* roemt hier een mengsel van 6 dl. zoeten room en 8 dl. lijnolie; *Schwartz* beveelt de volgende zalf bij alle soorten van verbrandingen aan:

℞ Ol. lini rec. express. unc. viij,
Album. ovor. no. vj,

Acet. saturn. dr. j.

M.

Deze zalf wordt op linnen gestreken en aanvankelijk alle 5 minuten opgelegd. Wanneer de ontsteking heeft nagelaten, is eene zalf uit gelijke deelen lijnolie en kalkwater (welke zich ook tegen herpes voordeelig toont) met voordeel te gebruiken. *Rust* beveelt dezelve vooral bij aanmerkelijk groote, $\frac{2}{3}$ der huidoppervlakte innemende verbrandingen aan. *Mynsicht* beveelt een mengsel van dezelve met eidojer aan (12 once olie met 4—5 eidojers gemengd, alle 1—2 uren aangewend), hetwelk ook bij ontvelde tepels, huidkloven, mechanische beleedigingen, enz. kan aangewend worden. Verder wordt zij wegens hare voortreffelijke stoelgangbevorderende en verslappende werking bij hardnekkige verstoppingen, krampen, bij beklemde breuken, en vooral volgens *Lentin* bij ileus als klisteer aangewend. In het algemeen kan zij wegens hare goedkoopheid in al die gevallen worden gebruikt, waar vette oliën zijn aangewezen. Voor eene klisteer neemt men 1—2 once. De hennipolie, *oleum cannabis*, kan evenzoo gebruikt worden.

Linteum carptum, carbasa, *pluksel.* Het pluksel is het gebruikelijkste verbandmiddel in de wondheelkunde, en daarom de keuze van hetzelve voor den wondarts van gewigt. Het pluksel moet uit wit, zuiver, ongekleurd en niet gestijfd linnen bereid worden. Het linnen mag niet nieuw, noch te veel versleten, niet te fijn, noch te grof, niet met eene scherpe loog gebleekt of vooraf reeds voor verbandstukken gebruikt zijn; door het laatste zoude ligtelijk in het ligchaam van den lijder een miasma of contagium, als van cancer, scabies, syphilis, kunnen gebragt worden.

Het gewoonlijk gebruikelijke pluksel bereidt men op tweederlei wijze:

1) Wanneer men het linnen met een scherp mes afschaaft, waardoor men eene met boomwol overeenkomende stof verkrijgt, *linteum rasum;* en

2) Wanneer men de draden afzonderlijk uittrekt, *linteum carptum.*

Het *geschaafde pluksel*, beter *geschaafd linnen*, *charpie rapée*, *linteum rasum*, *rasura*, wordt zelden voor heelkundig gebruik aangewend.

Men gebruikt het ter bedekking van zeer gevoelige deelen, b. v. bij het groeijen van eenen nagel in het vleesch; voor kogeltjes, welke met eene tinctuur, enz. bevochtigd worden, om holle tanden op te vullen, om verschillende geneesmiddelen in de gehoorbuis aan te wenden, bij verbanden der oogleden of zweren der voorhuid en van den eikel, om eksteroogen in te wikkelen, bij uitwassen aan den navel van jonggeborenen, enz.

Het wordt met poeder bestrooid, met zalven bestreken, met vloeistoffen bevochtigd of droog gebruikt. Door het bevochtigen verkrijgt dit pluksel een geleiachtig voorkomen, voegt zich zeer juist en prikkelt minder, dan andere zelfstandigheden, de organische werkdadigheid. Het drooge geschaafde pluksel prikkelt daarentegen zeer sterk, kleeft te vast aan de wondvlakte, welke daardoor zeer geprikkeld wordt, en hierdoor ontstaat dikwijls in korten tijd eene verslimmering der verwonde plaatsen. Het is daarom beter, hetzelve bij het gebruik met eene verzachtende zalf te bestrijken, hetwelk ook boven het bevochtigen van hetzelve met water te verkiezen is.

Bij parenchymateuse bloedingen is het een der beste middelen om deze te stillen; het zuigt de vochtigheid snel in, voegt zich goed naar de wondvlakte, maakt deze droog, prikkelt dezelve levendig en vormt eene volkomene korst, welke zeer vast kleeft, en de wond zoo te zamen trekt, dat derzelver randen rondom ligte rimpels vertoonen. Na verscheidene dagen, wanneer de ettering zich instelt, laat dit bedeksel allengs los, hetgeen men door bevochtigen met laauw water kan bevorderen.

Het *eigenlijke pluksel*, *linteum carptum*, *carbasa*, wordt het best bereid uit stukken linnen van 4—5 duim lengte en 3—4 duim breedte. De uitgetrokkene draden worden óf zonder orde door elkander geworpen (ruw pluksel), óf zij worden naar de lengte in behoorlijke orde op hoopen gelegd (glad pluksel). Het laatste kan zeer gemakkelijk uit het eerste gemaakt worden.

Het gebruik van het pluksel is in de wondheelkunde zeer uitgebreid; het is een der beste verbandmiddelen en maakt de grondslag van bijna alle heelkundige verbanden uit; het neemt velerlei geneesmiddelen op en maakt deze daardoor ter aanwending geschikt; door het opslorpen der vloeistoffen verhindert het het verzamelen van

den etter in het celweefsel en de resorptie van denzelven. Het matigt de lastige en schadelijke drukking van andere verbandstukken; men vult daarmede diepere plaatsen op, enz.

Men gebruikt nu beide soorten van pluksel als zelfstandig middel of als drager van verschillende vloeistoffen, zalven, poeders, enz.

Het drooge en fijne pluksel wordt in de volgende gevallen aangewend:

1) Ter bedekking der wonden en ter beveiliging van dezelve tegen lucht en onzuiverheden. Hier gebruikt men het bij wonden met of zonder verlies van zelfstandigheid, of bij wonden, door heelkundige kunstbewerkingen veroorzaakt. Men legt het droog op en behoeft niet te vreezen, dat hetzelve op de wonden te vast zal kleven, daar gemeenlijk na eenige dagen, wanneer het eerste verband wordt afgenomen, de ettering is ingetreden, waardoor het pluksel wordt los geweekt; of men bestrijkt, wanneer het drooge pluksel zeer ligt aankleeft, hetzelve met een ceratum uit was en olie of met een mengsel van eidojer en lijn- of boomolie. Om het kleven van het drooge pluksel aan de wondranden te verhoeden, kan men deze met eenen reep dun linnen, welke met bovengenoemde waszalf doortrokken is, bedekken.

2) Ter stilling van bloedingen, vooral van parenchymateusen aard.

3) Zeer noodwendig is deszelfs gebruik in het tweede tijdperk der wonden — de ettering —; hier slorpt het den etter en andere vloeistoffen in en verhindert het bederf van deze. Bij zweren is het gebruik van het pluksel zeer voordeelig; wanneer dezelve echter te sterk vloeijen, verdient de spons de voorkeur. Bij eenvoudige zweren wordt door hetzelve de granulatie en cicatrisatie bevorderd.

4) Bij zoodanige wonden, waar de granulatie te sterk is, is het drooge pluksel, in verbinding met eene genoegzame drukking door middel van eenen zwachtel, dikwijls het beste middel, om het te sterk wassen der vleeschtepeltjes te verhinderen. Zonder genoegzame drukking wordt echter dikwijls het tegendeel bevorderd.

5) *Terras* gebruikt het bij gekneusde en zamengestelde wonden. Hij liet alleen pluksel op de wond leggen en dit met eene diachylonpleister bevestigen, vervolgens hierover eene pijnstillende en verdeelende pap zoolang leggen, tot dat de wond volkomen in ettering stond.

6) Bij wonden van beenderen en ontblooting dezer.

7) Ter opvulling van ongelijkheden en verdiepingen van het ligchaam, b. v. bij sleutelbeensbreuk, bij groote, diepe wonden, enz.

8) Dient het als voermiddel ter aanwending van vloeibare middelen op wonden en zweren.

9) Bij wonden van zenuwen, beenvliezen, b. v. van het pericranium, pezen en peesvliezen. Bij wonden van lymphatische vaten, doch hier moet drukking met deszelfs aanwending verbonden worden.

Ondoelmatig en nadeelig is het drooge pluksel:

1) Bij versche wonden van gevoelige deelen. Hier onderhoudt het door deszelfs prikkel te lang de ontsteking en vermeerdert onnoodig de buitendien reeds aanmerkelijke pijnen en spanning.

2) Bij versche geschotene wonden, verhindert het de ontlasting der in den omtrek van dezelve uitgestorte en opgehoopte vloeistoffen en veroorzaakt dikwijls later bloedingen.

3) Bij verbrandingen en andere ontvellingen van eenigen omvang is het volstrekt niet aanwendbaar, omdat het de pijnen zeer zou vermeerderen. Eveneens ook 4) bij pijnlijke zweren, of dezulke welker oorzaak eene bijzondere dyscrasie is, b. v. venerische zweren aan de voorhuid, aan de oogleden, enz.

In deze gevallen moet men het pluksel met een ceratum of eenige zalf bestrijken, om daardoor deszelfs prikkel te verminderen. De heelmeester mag echter met de aanwending van zalven en ceraten niet te lang voortgaan, dewijl anders de wonden hierdoor verontreinigd worden. Het doelmatigst is het, versche gevoelige wonden slechts zoo lang met pluksel, dat met ceraat bestreken is, te bedekken, als het ontstekingachtige tijdperk en de spanning duurt; zoodra de ettering intreedt, vervangt de etter de plaats van alle zalven enz., en nu moet men met droog pluksel verbinden. Het zal desniettegenstaande altijd raadzaam zijn, de randen der wonden met de bovenvermelde linnen reepen te bedekken.

5) Daar waar te veel bederf voorhanden is, en ichor in te groote hoeveelheid wordt afgezonderd. Hier moet het pluksel met krachtige, versterkende en andere middelen vooraf bevochtigd worden.

6) Wanneer eene lang aanhoudende ettering verwekt moet worden, moet men het pluksel met de daartoe geschikte middelen bezwangeren.

Ruw pluksel is vooral geschikt als onderlaag voor andere verbandstukken, om normale en abnormale verdiepingen des ligchaams gelijk te maken, zoodanige verwonde plaatsen op te vullen, welke eene vrij aanmerkelijke diepte hebben, en in het algemeen daar, waar men veel pluksel noodig heeft. Men spreidt het somwijlen ook over eene vooraf aangewende laag van glad pluksel uit.

Het pluksel, dat men gebruikt, moet fijn, zacht, wit en zuiver zijn. Men mag het niet in ziekenkamers of door personen, welke sterk tabak snuiven, laten bereiden. Evenmin mag het in de nabijheid van ziekenkamers, secreten, lijkenkamers bewaard worden. Geheel verwerpelijk is het ook, hetzelfde pluksel, dat reeds eenmaal gebruikt is, ten tweede male te willen gebruiken. In geval van nood moet men zijne toevlugt tot andere middelen nemen, b. v. wol, werk, enz. *Perry* heeft gedurende zijnen veldtogt menigmaal mos, hooi en dergel. gebruikt, waar deze zelfstandigheden niet onmiddelbaar met het ligchaam in aanraking moesten komen, en *Rust* gelooft in verreweg de meeste gevallen het pluksel geheel te kunnen ontberen.

Men gebruikt het pluksel in allerlei vormen, als wieken, plukselrollen, plukselpenseels, enz.

Charpie vierge. Pluksel van nieuw, sterk met chlorium gebleekt linnen, wordt door *Larrey* onder bovengenoemden naam met voordeel bij wonden en atonische zweren gebruikt. Het zijn lange draden, welke op het gevoel eenigzins hard zijn, niet ongelijk aan het *Gannal'sche* pluksel van hennip.

Larrey maakte met dit pluksel dunne wieken, welke er netvormig uitzien; de draden, welke ze zamenstellen, vormen hier en daar werkelijke kleine verhevenheden, die op eene gunstige wijze de oppervlakte der wonden prikkelen en de vorming van het likteeken begunstigen. Aan dit pluksel worden drie voordeelen toegeschreven: het is ligt, het prikkelt gunstig de oppervlakte der wonden, en het laat den etter van de wondvlakte gemakkelijk in de overige verbandstukken vloeijen. (*Gazette des hôpitaux*. 1838.)

Linteum carptum aluminatum dient tot verband van zeer onreine, slappe, ichoreuse, ligt bloedende, scorbutische en dergelijke zweren.

Linamentum anglicum, carbasa anglica, *Engelsch*

pluksel, *plukselwatten*, bestaat uit vlas of fijn werk, hetwelk klein gesneden, met acidum muriaticum oxygenatum gebleekt, als boomwol in dikke losse draden gesponnen, vervolgens geweefd en op de eene zijde ruw gemaakt wordt. Op de ruwe zijde worden zalven, enz. gestreken en ter bedekking van vochtige, zeer gevoelige wondvlakten, de gladde echter ter bedekking van drooge en ontstokene wondvlakten gebruikt.

Volgens *Weiss* en *Ehrlich* is het Engelsch pluksel geen bijzonder weefsel, maar vervaardigt men het uit gewoon linnen, dat echter op eene eigendommelijke wijze behandeld wordt, ten einde hetzelve wollig en los te maken. Het wordt fabriekmatig in vrij groote stukken bereid.

Het Engelsche pluksel kan als een lang stuk doek opgerold en op deze wijze zeer geschikt vervoerd worden. Het heeft boven het gewone pluksel geene voordeelen, is in tegendeel niet tot zoo vele en zoo verschillende doeleinden dienstig als dit.

1) Het kan nimmer onze plukselwieken vervangen, dewijl deze, welke men naar omstandigheden dikker of dunner kan maken, in staat zijn veel gemakkelijker en beter den etter op te slorpen, dan het dun engelsch pluksel.

2) Door het engelsche pluksel kan men nimmer, even als door plukselwieken, de bij wonden en zweren zoo dikwijls vereischte drukking bewerken.

3) Door hetzelve kunnen diepe wonden en zweren niet genoegzaam worden opgevuld.

4) Verscheidene vormen, welke men uit het gewone pluksel vervaardigt, b. v. plukselrollen, wieken, plukselpenseels en dergel., kunnen daaruit volstrekt niet gemaakt worden.

Het kan daarom alleen bij zeer vlakke en matig vochtige wonden en zweren gebruikt worden. Op te drooge plaatsen droogt het te ligt vast en veroorzaakt prikkeling en ontsteking, en bij het afnemen ligt verscheuring der reeds genezende oppervlakte en bloeding.

Liquamen s. liquor hepatis mustelae fluviatilis, *puitaalvet*. Dit vet wordt uit de lever des puitaals, *gadus lota* (welke men in zeeën en rivieren van Europa, Oost-Indie en N. Amerika vindt) verkregen, welke men, op veelvuldige wijze ingesneden op houtjes over een glas gelegd, aan de zon blootstelt, waardoor het vet als eene

olieachtige, geelgroene vloeistof afdroppelt.

De Haen beval het tegen maculae corneae als indroppeling of litus aan. Het staat echter wegens zijne prikkelende eigenschappen achter vele andere oliën, voornamelijk oleum nucum jugland. Daarom past het alleen voor zoodanige gevallen, waarin geene neiging tot ontsteking aanwezig is, of deze ten minste een zeer torpide karakter heeft. *Beer* roemt het onder deze omstandigheden tegen maculae corneae en leucoma in den volgenden vorm:

℞ Liquam. hep. must. fluv. dr. j,
Butyr. recent. insuls. unc. β,
Merc. praecipit. rub. gr. xv,
Vitriol. alb. gr. vj.

M. exact. f. unguent. S. Dagelijks eenige malen door middel van een penseel een weinig in het oog te brengen.

Liquiritia, van *Glycyrrhiza glabra* en *echinata L.*, de eerste in zuidelijk Europa en Duitschland, de laatste in Rusland en Apulie. Gebruikelijk is de *wortel*, *zoethoutwortel*, *radix liquiritiae s. glycyrrhizae.*

Dezelve wordt als een goed middel bij herpetische uitslagen aanbevolen. Men neemt versch gezond zoethoutwortel, giet daarop koud bronwater, laat dit gedurende 24 uren staan, en wascht daarmede met eene zachte spons de herpetische plaatsen. Eveneens is het instrooijen van het poeder dikwijls van dienst bij kwaadaardige zweren.

Het *zoethoutsap* (drop), *succus liquiritiae*, gebruikt men ook voor zetpillen, ten einde bij haemorrhoidale aandoeningen het branden bij den stoelgang te verminderen, en *Marquart* beveelt het extractum liquiritiae, met gummi arabicum en suiker in water opgelost, voor inspuitingen bij den druiper aan.

Lupulus, van *Humulus lupulus L.*, *gewone hop*, groeit in bosschen en hagen van Europa, wordt in het groot verbouwd. Gebruikelijk zijn de *vruchtkatjes* der gekweekte plant, *coni s. strobuli lupuli.* Deze rieken aangenaam balsamiek, bestaan uit dunne schubben, en derzelver hoofdbestanddeel is *lupuline.*

De hop is een krachtig balsamisch-tonisch middel en wordt overal met nut gebruikt, waar atonie en stremming plaats vindt, derhalve na kneuzingen en ontwrichtingen, bij koude gezwellen en abscessen, b. v. rheumatische, arthritische en oedemateuse gezwellen, bloed-

uitvatingen, waterbreuk, beginnende decubitus, kwaadaardige, kankerachtige zweren, verlammingen. Bij jichtknobbels en andere zwellingen, bij decubitus, teneinde de mechanische drukking te verminderen, worden hopkussentjes met voordeel gebruikt. Met water of wijn gekookt, worden zij als stoving of omslag op de lijdende deelen gelegd. Voor plaatselijke baden neemt men 4—8 once, voor een algemeen bad 1—2 pd., voor stovingen 1—2 once op 1 pd. water.

Volgens *Planche* is bij kankerzweren een mengsel van 1 dl. lupiline en 3 dl. vet zeer werkzaam. In de Pharmacopoea ruthenica wordt eene zalve uit hoppoeders en vet tegen kanker in het laatste stadium, wanneer de pijnen zeer hevig en andere middelen vruchteloos zijn, als pijnstillend middel aanbevolen.

Lycopodium, van *Lycopodium clavatum L.*, *gewone wolfsklaauw*, groeit op de heiden en bergen van Europa, enz. Officineel zijn de *zaden* of *sporen*, *farina*, *pulvis*, *semina s. sulphur lycopodii.*

De werking van dit middel is inhullend, opdroogend, pijn- en krampstillend, en het laat bij het opslorpen van vloeistoffen geene korst of stijfsel achter, waarom men het voornamelijk als strooipoeder tegen ontvellingen der kinderen gebruikt, waar het, zelfs wanneer de plaatsen reeds zijn begonnen te zweren, als zalf, met zink verbonden, nog hulp verschaft (*Rozenstein*). Ook tegen crusta lactea, tinea capitis, wanneer zij zeer vloeijen, bij herpetische uitslagen, ontvelde tepels. *Hufeland* gebruikt het ook nog bij hardnekkige overblijfsels van ingewortelde schurft en andere huidzweren.

Uitwendig wordt het of op zich zelve door een fijn linnen zakje opgestrooid, of met eene vierde gedeelte zinkbloemen vermengd en als zalf gebruikt.

℞ Zinc. oxydat. alb.,
Sem. lycopodii aa dr. j,
Unguent. rosati unc. β.

M. S. ung. Tegen de boven vermelde aandoeningen.

Rosenstein.

Malva, van: *Malva rotundifolia L.*, *rondbladige malove*,

langs de wegen op bebouwde oorden in Europa, *Althaea rosea L.*, *gewone stokrozen*, oorspronkelijk in Azië, bij ons gekweekt, en *Malva sylvestris L.*, *groote malove*, op woeste plaatsen in geheel Europa. De gebruikelijke deelen zijn van de 1ste *folia malvae*, de 2de *flores malvae arboreae* en de 3de *flores malvae vulgaris.*

Deze drie malvasoorten onderscheiden zich door een rijk gehalte plantenslijm met een weinig zamentrekkend beginsel, en werken weekmakend en inhullend en daarbij eenigzins tonisch-adstringerend.

Zij worden met warm water overgoten, of, ter betere uittrekking van het slijm, in geconcentreerd afkooksel met water of melk, zeer menigvuldig gebruikt, voornamelijk voor inspuitingen in fistelkanalen, abscessen, in de pisbuis, den endeldarm, de baarmoeder, de scheede enz., teneinde deze deelen van etter, ichor, slijm en andere scherpe, afgescheidene vloeistoffen te bevrijden en op dezelve tevens verzachtend, vochtigmakend, verslappend en zacht versterkend te werken. Verder als gorgelwater bij ontstekingachtige aandoeningen van den mond en de keelholte, als stoving tegen haemorrhoïdale aandoeningen, als pap ter rijpmaking van abscessen, als oogwater om de oogen te wasschen en te baden bij oogontstekingen, bij zweren en veretteringen in de uitwendige weefsels van het oog met veel spanning, prikkeling en scherpe afscheiding; bij bloeduitstortingen in de holte van het oog, met sal ammoniac verbonden.

Voor een afkooksel neemt men 1—1½ once met 9 once vloeistof op 6 once colatuur; voor oogstovingen moet echter het afkooksel slapper zijn. De malva maakt een bestanddeel der *species ad cataplasmata* uit.

℞ Flor. malv. vulg. dr. ij,
ebulliant per quinque minut. cum
Aquae fontanae q. s.
ad colat unc. vj; cui refrigerat. adde
Spir. vin. camphor. gtt. vj.

D. S. Meermalen daags het oog in de laauwe vloeistof te baden, en daarmede bevochtigde kompressen op dezelve te leggen. Tegen etteroog. *Janin.*

℞ Fol. malvae pulv. unc. iv,
Rad. althaeae pulv. unc. ij,
Decoct. althaeae q. s.

Ut fiat coctione pasta mollis.

D S Weekmakende pap.

MAJORANA, van *Origanum majorana L.*, eene in Z. Europa groeijende, bij ons in tuinen gekweekte plant. Men gebruikt de *bladeren en bloeijende toppen*, *herba et flores majoranae s. amarai s. sampsuchi*, welker hoofdbestanddeel eene aetherische olie is.

De majorana is een middel, dat de werkdadigheid van het huidstelsel vermeerdert, verdeelt, stremmingen oplost, krampstillend en nieswekkend is, doch kan wegens haar menigvuldig gebruik in de huishouding, en haren, de lijder meestal bekenden reuk niet ligt in substantie worden aangewend. Het versche kruid wordt, gekneusd en warm opgelegd, ter verdeeling van zogklonters, beginnenden scirrhus mammae, bij koude gezwellen gebruikt; het gedroogde dient deels als niesmiddel (zie *herba mari veri*), deels als toevoegsel bij kruidenkussens, deels in aftreksel met water, wijn of wijngeest voor verdeelende omslagen en stovingen bij bloeduitvating, enz.

Oleum majoranae aethereum, door destillatie uit de bloemen bereid, wordt voor prikkelende inwrijvingen tegen krampen, verlammingen, torpide kliergezwellen, enz. gebruikt.

Unguentum s. butyrum s. balsamum majoranae, door koken van gelijke deelen herba majoranae en reuzel bereid, is een voortreffelijk middel voor inwrijving bij verstopping van den neus bij coryza, belemmerd of bemoeijelijkt zuigen van kleine kinderen, op den neuswortel ingewreven of een weinig in de neusgaten gebragt, wanneer het dikwijls heilzaam niezen en slijmvloeijing veroorzaakt. Verder bij meteoristische aandoeningen, krampen en kolijken, vooral van kinderen, in den buik ingewreven; in verbinding met flores zinci en merc. praecip. albus bij syphilitische en scrophuleuse neuszweren.

Species aromaticae s. cephalicae s. pro cucuphis, bestaan volgens de Hessische pharmacopoea uit mentha piperita, majorana, rosmarinus, lavandula, van elks 2 once, caryophyllae en piper cubebae, van elks 1 once.

Zij dienen om plaatselijk of algemeen eene hoogere vitaliteit te voorschijn te roepen, eenen meer levendigen omloop der vochten, eene opgewekte opslorping en afscheiding te bewerken, de spankracht der vezelen te versterken, enz. Men gebruikt ze daarom bij ontbrekenden

torpor, bij slapheid en gevoelloosheid, bij sapstremmingen, enz.; zij dienen ter verdeeling, zoodra eene meer levendige ontsteking of congestie deze bevorderen kan, zij bevorderen de ettering, of zij werken versterving en putride ontleding tegen. Men wendt ze aan in wijnachtige en spiritueuse omslagen bij kneuzingen, ontwrichtingen, zeer zamengestelde beenbreuken, slapheid der gewrichtsbanden, zweren, abscessen, celweefselverharding, ziekten der beenderen, bij plaatselijke, ontstekingachtige aandoeningen van rheumatischen oorsprong, welker zitplaats niet al te diep is, voornamelijk bij kiespijn met symptomatische zwelling der wang, welke dikwijls oedemateus wordt, en bij oorpijn. Bij plaatselijke ontstekingen van exanthematische natuur, voornamelijk bij de exanthematische roos en bij parotitis; verder in het kritisch tijdperk van uitwendige ontstekingen, welke zich willen verdeelen, waar de vaatwerkdadigheid zacht ondersteund, en elke stoornis van buiten afgeweerd moet worden.

Het volgende geheime middel tegen bevriezing is door Dr. *Caspari* opgegeven: Twee once aromatische kruiden en 1 once eikenbast worden met eene kan witten wijn gekookt, het afkooksel doorgezijgd, nog warm op 2 pd. lijm gegoten en nogmaal boven kolenvuur gekookt, tot dat de lijm volkomen is opgelost. De warme oplossing moet de dikte van siroop hebben. Wanneer zij van het vuur genomen en nog 1 lood lavendelolie er bij gevoegd is, wordt zij spoedig in steenen vaten gegoten, in welke zij wederom vast wordt. De massa wordt door verwarming vloeibaar gemaakt, op linnen gestreken en het lijdende deel daarmede bedekt. Beter is het echter, dezelve zoo warm mogelijk op het lijdende deel door middel van een penseel te strijken. De lijm is hierin de hoofdzaak. Het middel schijnt zeer bruikbaar, maar beveiligt niet altijd tegen recidiven. Zelfs bij open gebrokene vorstbuilen brengt het genezing te weeg.

De species aromaticae worden gebruikt voor kruidenkussens, stovingen, pappen, dampbaden, inspuitingen, geheele en plaatselijke baden, met water, wijn, of wijngeest, met een toevoegsel van spiritus vini camphoratus, geïnfundeerd.

Marum verum, van *Teucrium marum L.*, groeit in Z. Europa in het wild; men gebruikt hiervan het *kruid*, *herba mari veri s. syriaci.*

De herba mari veri werkt sterk prikkelend op het slijmvlies van

den neus, weshalve men het als niesmiddel bij ziekelijke voortbrengselen van dit slijmvlies en woekeringen van hetzelve gebruikt. *Maijer* en *Kleemann* bevelen haar voornamelijk bij slijmpolypen aan, en laten het poeder dagelijks 5 malen in den neus ophalen, of bestrijken den polyp of deszelfs, na het uittrekken overblijvende gedeelte met eene, uit de bladeren bereide tinctuur.

Pulvis sternutatorius pharm. Hass.

℞ Herbae majoranae dr. iij,
——— mari veri,
Flor. lilii conval.,
Radic. irid. florent. aa dr. j.

M. f. pulvis. Dit mengsel, snuifsgewijze in den neus gebragt, verwekt, zoowel wegens deszelfs poedervorm als door zijne vlugtige en scherpe bestanddeelen, een herhaald, hevig niezen en vermeerderde slijmafscheiding in de neusholte, in de, met deze in verbinding staande slijmholten der hoofdsbeenderen en in de tuba Eustachii. Als een middel om *schokking*, *afleiding*, *ontlasting* van deze holten en *vermeerderde* slijmafscheiding te bewerken, heeft men dit poeder (zoowel als alle andere niesmiddelen) vroeger menigvuldiger dan tegenwoordig aangewend, om vreemde ligchamen, insecten, verstopt slijm uit genoemde holten te ontlasten; bij hardhoorigheid, welke door verstopping der Eustachiaansche buizen ontstaat; chronische, rheumatische hoofd- en oorpijn, enz. De werkzaamheid van dit poeder kan door een toevoegsel van fijn poeder van witte suiker versterkt worden.

Maturantia noemt men die heelmiddelen, welke ter rijpmaking der abscessen gebruikt worden. Zij zijn, naar gelang der ziekte, dan eens prikkelend, dan weder prikkeling verminderend. Tot de eerste behooren pappen, pleister, zalven en smeersels, welke prikkelende middelen bevatten, b. v. emplastrum lithargyri cum resina pini, oxycroceum, de galbano, de ammoniaco, enz., welke, behalve derzelver prikkelende eigenschap, nog ter weekmaking bijdragen, dewijl zij de vochtigheid op de huid terug houden. Als prikkeling verminderend middel staan de verslappende, matig verwarmende, uitwendige middelen in een bijzonder aanzien voor de bevordering der abscessen; de vochtige warmte is ten dezen opzigte het voordeeligst, doch worden ook verdoovende, vette en slijm-

achtige middelen gebruikt.

Medicamenta externa worden in het algemeen alle zoodanige middelen genoemd, welke tot eenig geneeskundig doel op de oppervlakte des ligchaams worden aangewend.

De werking der uitwendige middelen is óf bepaald op de plaats van aanwending, blijft plaatselijk, óf spreidt zich over de grenzen van deze uit en wordt algemeen. Het laatste geschiedt hetzij daardoor, dat de prikkel, welke het middel veroorzaakt, het gansche zenuwstelsel aandoet, of dat hetzelve door de lymphatische vaten der huid opgenomen en zoo in de algemeene sapmassa gevoerd wordt. Daar intusschen de prikkelbaarheid en het opslorpingsvermogen van het darmkanaal grooter zijn, dan die der huid, werken ook de uitwendige middelen veel zwakker dan de inwendige, en worden zij om deze reden in eene 15—20 maal grootere dosis in aanwending gebragt. Dit geldt intusschen alleen van de aanwending derzelve op de, door de epidermis bedekte huid, daar geneesmiddelen, op zweren of van epidermis beroofde plaatsen aangewend, in dezelfde gift even zoo krachtig, als inwendig genomen, werken. Dit heeft daarin zijnen grond, dat de ontbloote lederhuid veel sneller en krachtiger opneemt, en de werking van het middel, bij de geringere assimilatiekracht der huid, minder veranderd wordt, dan wanneer hetzelve inwendig wordt gegeven.

Uitwendige middelen wenden wij tot een drievoudig doel hoofdzakelijk aan:

1) Om de werking der inwendige middelen daardoor te ondersteunen.

2) Om onmiddelijk op een uitwendig gebrek, b. v. zweren, in te werken.

3) Om daardoor op de geheel constitutie te werken, wanneer omstandigheden het inwendig gebruik verbieden of verhinderen. Hiertoe behooren groote zwakte der maag en van het darmkanaal, krampachtige vernaauwing van den slokdarm en der keel, verstopping van dezelve door vreemde ligchamen, mondklem, groote scherpte der geneesmiddelen, b. v. der goudzouten, enz. Hier wordt de door *Lembert*, *Lesieur*, *Richter* als werkzaam bevondene methode (*méthode endermique* of *emplastrodermique*) aangewend. Zij bestaat daarin, dat men door een vesicatorium eene blaar laat trekken,

deze dan verwijdert, en het geneesmiddel op de van epidermis beroofde huidplaats brengt. Deze wijze van aanwending der geneesmiddelen is volgens *Lesieur* de volgende:

Bij de eerste en tweede maal wordt vooraf de wondvlakte met een stuk fijn linnen bedekt, en op dit de zelfstandigheid gelegd, opdat de huid zich aan dezelve gewenne. Vooral is dit bij zeer gevoelige personen en bij aanwending van zeer prikkelende middelen noodzakelijk, ten einde pijn en sterke ettering te verhoeden. Daarom worden zij ook met waszalf vermengd. Vervolgens wordt het middel, hetwelk opgeslorpt moet worden, onmiddelijk opgelegd, hetzij in het begin of in het midden der ontvelde plaats, en laatste bij elk verband van overblijfselen van het middel en de valsche vliezen, welke door exsudatie der etterende oppervlakte gevormd worden, naauwkeurig gereinigd. Is het geneesmiddel droog, dan bestrooit men daarmede de wond, is het vloeibaar, dan bevochtigt men er pluksel mede; extracten strijke men als zalf op.

Voor de aanwending dezer methode verkiest men óf eene plaats, waar de huid teeder is, b. v. aan de binnenvlakte der armen en dijen, óf de nabijheid van het lijdende orgaan, óf wel, volgens *Balty*, de nabijheid van een centraalorgaan des zenuwstelsels.

De vormen, in welke de uitwendige middelen gebruikt worden, zijn die van omslagen, pappen, pleisters, zalven, smeersels, enz.

Mel, *honig*, is een plantenslijm, dat in eenen hoogeren graad, dan de suiker, geoxydeerd is, in zijne scheikundige verhouding vrij wel met suiker overeenstemt, en in water en wijngeest oplosbaar is. Van dit voortbrengsel der honigbijen, *Apis mellifera L.*, onderscheidt men

a) *witten* of *maagdenhonig* (*mel album s. virgineum*), de betere, van zelve uit de honigraten vloeijende, en

b) *den gewonen gelen of ruwen honig* (*mel commune, flavum s. crudum*), de slechtere, door warmte en persen uit de wascellen verkregene, meer bruinachtig gele, minder aangenaam smakende soort. Het hoofdbestanddeel van den honig is *honig-* of *korrelsuiker*.

De honig vermeerdert in geringen graad de werkdadigheid der irritabile en sensible sfeer in de deelen, met welk hij in aanraking komt, en wekt in deze de circulatie en secretie op.

Men gebruikt denzelven als een weekmakend middel, dat absces-

sen (voornamelijk wanneer zij zeer pijnlijk gespannen zijn) tot rijpheid brengt en zweren zuivert; zijn deze laatste zeer slap, dan verbindt men denzelven met terpentijn, mirre, extract van notenschellen, kina-afkooksel. Zuiver met roggemeel tot eene pap gemaakt en op linnen gestreken, dient hij ter rijpmaking van oppervlakkige abscessen; bij bloedzweren in verbinding met roggemeel, saffraan en gebraden uijen, ten einde de spanning en pijn te matigen. Ter verdeeling van zogklonters verbindt men denzelven met bilsenkruid, scheerling; bij verbrandingen (*Niel*), tegen wespen- en bijensteken (een der beste middelen). In gorgelwater met melk, infusio malvae, salviae, enz. bij gewone keelontsteking, als reinigend en bedarend middel; bij zweren van den mond en de keel, op zich zelve of ook met andere doelmatige middelen, b. v. borax, verbonden, ter bestrijking der aangedane plaatsen, bij etterende amandelklieren, kwikspeekselvloed. Voor inspuitingen in het oor gebruikt men honig, met water verdund, als zuiverend middel. Op versche wonden als pleister gelegd, geneest hij deze snel; ook zou hij zeer werkzaam zijn tegen vlekken van het hoornvlies, bij spruw met borax verbonden, bij ontvelling der tepels, als toevoegsel bij openende klisteren, $\frac{1}{2}$—1 once met eene doelmatige vloeistof verdund.

Mel despumatum s. depuratum en mel rosarum worden als toevoegsels bij gorgelwaters, tandopiaten, penseelsappen, b. v. bij ontvelde tepels, bij spruw met borax, witten vitriool, mineraalzuren, enz. gebruikt. Het oxymel, *honigazijn*, wordt als toevoegsel bij gorgelwaters en klisteren gebruikt.

℞ Decoct. hordei unc. iv,
Nitr. potass. dep. gr. xv—xx,
Oxymell. simpl. unc. j.

M. S. Gorgelwater bij angina inflammatoria.

℞ Mellis unc. ij,
Farin. sem. lini q. s.
ut fiat cataplasma.

S. Voor eene warme pap, als ettering bevorderend middel.

Mentha crispa, van *Mentha crispa L.*, *Kruismunt*, eene in Zuid-oostelijk Europa in het wild groeijende, bij ons in tuinen gekweekte plant, welker hoofdbestanddeel eene aetherische olie is. Officeel is het *kruid*, *herba menthae crispae*.

Dit middel bezit verdeelende en krampstillende eigenschappen, werkt echter zwakker, dan de mentha piperita. Men gebruikt het bij krampen, kolijken, kneuzingen, bloeduitvatingen, verhardingen, bij habituele slijmvloeijingen, en wel in infusie. De herba menthae crispae zou verder de bijzondere kracht bezitten, het stremmen van het zog in de borsten te verhoeden, weshalve men haar ter verdeeling van zogklonters aanbeveelt, ook bij het spenen der kinderen, ten einde het zog in de borsten te verminderen.

De kruismunt wordt, met water, wijn of wijngeest overgoten, voor omslagen, klisteren (unc. β), algemeene en plaatselijke baden, en ook voor kruidenkussens gebruikt.

Oleum menthae crispae, door destillatie uit het kruid verkregen, wordt als inwrijving ter verdeeling van zogklonters gebruikt.

℞ Herb. menth. crisp.,
—— absinthii,
Flor. chamom.,
Fol. dictamni albi aa. unc. β.
Mixtas concisas species exhibe.

S. De helft in rooden wijn en goeden azijn, van elk ½ ℔, te koken, iets daarin op te lossen, door te zijgen en dan door middel van kompressen om te slaan. Tegen versterving.

℞ Flor. chamomill.,
Herb. menth. crisp.,
—— rutae,
Rad. calam. arom. aa. unc. ij,
Camphorae dr. vj.
M. f. pulvis prassiusculus.

S. Eenige handen vol met warmen brandewijn bevochtigd, op het hoofd aan te wenden. Bij sopor, commotio cerebri en dergelijke toestanden.

Augustin.

Mentha piperita, van *Mentha piperita L.*, eene in Engeland en Griekenland aan moerassige plaatsen groeijende, bij ons in tuinen gekweekte plant, welker hoofdbestanddeel eene aetherische olie is. Men gebruikt het *kruid*, *herba menthae piperitae*, en de hieruit door destillatie verkregene *aetherische olie*, *oleum menthae piperitae aethereum*, en het *water*, *aqua menthae piperitae*.

Men bedient zich van deze herba menthae als een vlugtig prikkelend, de werkdadigheid van het huidstelsel vermeerderend, verdeelend middel bij chronische, oedemateuse, erysipelateuse ontstekingen zwellingen, kliergezwellen, beginnende verhardingen, zogklonters' (kruidenkussentjes en stovingen daarvan op de borsten gelegd, zouden zich zeer nuttig getoond hebben, om eene te sterke zogsecretie te beperken en na voleindigde spening het zog te verdrijven); verder na mechanische beleedigingen, kneuzingen, extravasaten, bij plaatselijke en algemeene zwakte; bij scrophulense en rachitische voorwerpen (als bad), bij chronische jicht en rheumatismus, en in klisteer (unc. β) bij krampachtige obstructie en meteorismus. Het uitgeperste sap, met honig vermengd, laat *Cloquet* bij onaangenamen reuk uit den neus in dezen brengen.

Bij chronische, nerveuse zwakte der oogen, welke met eene ziekelijke prikkelbaarheid van het zintuig verbonden was, wendde *Biermann* met goed gevolg het volgende kruidenkussen aan:

℞ Herb. menth. pip.,
—— chenopodii ambr.,
—— majoranae,
—— rutae,
—— serpylli,
—— meliloti,
Flor. lavandul. aa. dr. ij,
Cort. mezerei unc. β.

C. C. M. De lijder moet het in den nek, door eenen band bevestigd, dragen.

Oleum menthae piperitae aethereum. Deze olie is vlugtig en verhittend. In de wangen onder de oogen ingewreven, prikkelt zij deze hevig tot tranen, maar versterkt daarna het gezigtsvermogen; daarom wordt zij gebruikt bij torpide zwakte der oogen, of ook als oogdampbad tegen verlamming der oogleden, tegen amblyopie en amaurosis door verminderde sensibiliteit, met liquor ammoniae caust. en naphtha sulphur. verbonden. In aether of wijngeest opgelost voor inwrijvingen bij krampen, zijdewee, verhardingen van het celweefsel, verlamming der tong, en, zuiver, bij carieuse tandpijn. Men gebruikt uitwendig eene zalf van ½—1 once met eenige once reuzel, of eene oplossing in zwavelaether.

Aqua menthae piperitae zou volgens *Himly*, uitwendig gebruikt, veel dienst doen bij asthenische oogontstekingen.

Species resolventes:

℞ Herb. absinth.,
—— menth. pip.,
—— —— crisp.,
—— rutae,
—— salviae,
—— sabinae aa. unc. iij,
Flor. chamomil.,
—— sambuci,
—— lavandul. aa. unc. ij,
Sem. carui contus.,
—— anisi contus. aa unc. j.
M.

Deze kruiden worden ter verdeeling van ontsteking, zwelling of vermeerderde gevoeligheid gebruikt. Vochtig bij koude gezwellen, verhardingen, stremmingen der vochten verbonden met prikkelloosheid en gebrekkige levenskracht, wanneer zij de werkdadigheid verhoogen en de reactie vermeerderen. Droog met kamfer en loodwit tegen erysipelas, rheumatismus in de ledematen en jicht.

℞ Ol. menth. piperit. scr. ij,
Liquor. ammon. caustic. unc. ij,
Aeth. sulphuric. scr. j.

M. S. In den omtrek van het oog droppelsgewijs in te wrijven, en ook op de hand voor het oog te laten verdampen. Tegen asthenische amblyopie en amaurosis.

Graefe.

℞ Herb. menthae pip.,
—— salviae aa dr. j,
Flor. meliloti,
—— sambuci aa dr. ij.
Infunde in
Aquae bullientis ℔ ij.
Stent in digestione per aliquot tempus, dein colaturae adde:
Spirit. vini unc. iij.

D. S. Met linnen kompressen laauw op te leggen (fomentatio resolvens).

[*Herba meliloti citrinae*, van *Trifolium melilotus officinalis L.*, *gewone honigklaver*, wordt als een prikkelend, verdeelend, oplossend middel bij stremmingen, gezwollen klieren, beginnende verhardingen, om ontstekingsgezwellen te verdeelen of in ettering te brengen, gebruikt, en wel als kruidenkussen, omslag of in pleistervorm.

Emplastrum meliloti bestaat uit geel was j℔, colophonium en olijfolie, van elk ½℔, en poeder van herba meliloti. Deze pleister, met emplastrum mercuriale verbonden, is zeer werkzaam tegen struma; met kamfer vermengd (1 scr. met 1 once pleister), dient zij met goed gevolg ter verdeeling van gezwellen en verhardingen der borsten, ballen, scrophuleuse kliergezwellen en rheumatische gewrichtsgezwellen.

Herba melissae, van *Melissa officinalis L.*, behoort tot de verdeelende middelen en kan even als kruismunt gebruikt worden.

Herba millefolii, van *Achillea Millefolium L.*, *gewoon duizendblad*, menigvuldig op akkers, bergen en langs wegen. Zij werkt voortreffelijk balsamisch-tonisch-adstringerend. Het versch uitgeperste sap wordt bij oude atonische, gangraeneuse zweren, wonden, kneuzingen en ontvelde borsttepels gebruikt. 2 dr. met 8 once kokend water overgoten en met kalkwater vermengd, kan men voor omslagen, inspuitingen bij onzuivere en fistuleuse zweren gebruiken. Als gorgelwater bij verslapping der uvula, der tonsillae en bij atonische catarrhale angina.]

Mezereum, van *Daphne Mezereum L.*, *gewoon peperboompje*, groeit in de bosschen door bijkans geheel Europa en N. Azië. Gebruikelijk is de *bast*, *cortex mezerei*, welke in het voorjaar van den stam en de grootere takken, of van den wortel wordt afgeschild. De bestanddeelen zijn volgens *Gmelin* scherpe hars, daphnine en bruinroode extractiefstof.

Men gebruikt den verschen bast ter voortbrenging van een afleidend, omstemmend exutorium, dat eene plaatsvervangende werkdadigheid verwekt, terwijl men door opleggen van denzelven eene huidontsteking, of, door het voortdurend gebruik, eene kunstmatige zweer voortbrengt. Zijne werking is langzamer, dan die van cantha-

rides, doch, zonder eenige nadeelige bijwerking te doen vreezen, voortdurend, zoo dat men hem jaren lang gebruiken kan; daarom ook bijzonder voor chronische gebreken doelmatig. Dezelve is een voortreffelijk afleidingsmiddel bij scrophuleuse, met groote lichtschuwheid verbondene oogontsteking, amaurosis ex materia, hardnekkige otorrhoea, rheumatisch doofheid, rheumatische kiespijn, tegen chronische uitslagen van het hoofd, scrophuleuse en oedemateuse gezwellen, verlammingen door rheumatische of arthritische metastases (beter als wassching het geconcentreerd afkooksel), bij chronische ontsteking van inwendige weefsels en der gewrichten, bij uitzweeting, ettering en woekering, tegen borstaandoeningen (steking, drukking), ter verhoeding der tering, bij aanleg tot hoofdwaterzucht (*Hufeland* en *Sachse*), enz.

Wil men denzelven gebruiken, dan weekt men een stuk droogen bast, welks lengte en breedte moet ingerigt worden naar de sterkte, waarmede men wil werken, ongeveer 12—18 lijn lang en 8—10 lijn breed, in laauw water, legt de gladde oppervlakte van hetzelve op de huid, daarover gewast taf of waspapier en een verband, en vernieuwt dit dagelijks tweemalen, tot dat gewoonlijk op den 2—3den dag de opperhuid los laat, en er eene sereuse afscheiding plaats grijpt, waarop men den bast afneemt en nu de opengetrokkene huidplaats, ter onderhouding der afscheiding, met een koolsblad of een stuk gewast taf bedekt, of beter alle twee dagen (doch niet meer, daar er anders ligt kwade zweren ontstaan) versche stukjes bast oplegt.

Men bedient zich hiertoe ook van het *unguentum mezerei:*

℞ Extract. spirituos. mezerei dr. j,
Axung. porci unc. ix,
Cerae albae unc. j.
Solve extractum in alcoh. unc. j,
adde axungiam et ceram et misce modico
calore continue agitando usque ad perfectam
evaporationem alcoholis; tunc cola.

Hufeland.

Dornat bereidde eene blaartrekkende taf, door middel van eene uit cortex mezerei en cantharides bereide tinctuur, waarin colophonium opgelost, en vervolgens dit mengsel op met gom overtrokken

taf of sterk gelijmd papier gestreken wordt.

Verder gebruikt men den bast als poeder om in zweren te strooijen, b. v. ter onderhouding van, door vesicatoria voortgebragte zweren, om onderdrukte intertrigo der kinderen wederom te herstellen; of ter prikkeling der huid, om onderdrukte huiduitslagen wederom te voorschijn te roepen; hier voornamelijk in zalfvorm, b. v. 2 dl. poeder met 6 dl. vet en was. In eenen geringeren graad werkt het afkooksel (2—4 dr. met 1 ℔ water tot op $\frac{1}{2}$ ℔ ingekookt) blaartrekkend, hetwelk in verbinding met broodkruimels als papomslag bij beengezwellen, jichtknobbels, kankerzweren en, zonder broodkruimels, voor prikkelende gorgelwaters gebruikt kan worden.

℞ Cort. mezerei dr. ij—iij,
coque cum
Aquae fontanae s. q. ad colat. unc. x;
adde
Mellis unc. ij,
Ammoniae causticae dr. β—j.

S. Om te gorgelen. Ter verwekking eener kunstmatige ontsteking van de keel bij catarrhale aandoening der Eustachiaansche buizen en daardoor veroorzaakte doofheid. Het gorgelwater moet alle twee uren gebruikt en, wanneer het te sterk prikkelt, telkens verdund worden.

Autenrieth.

℞ Cortic. mezerei dr. iij,
—— peruviani unc. β,
coque cum
Aquae fontanae unc. xvj
ad colat. unc. x, in qua solve
Lapidis caustici gr. iij,
Extract conii macul. scr. j.

M. S. Voor stovingen, wasschingen en omslagen bij caries syphilitica.

Otto.

℞ Axungiae porci unc. jβ,
Cerae flavae unc β,
liquefactis admisce
Cortic. mezer. alcoh. unc. β.

S. Blaartrekkende zalf.

Lugol.

MISSIONES SANGUINIS, depletiones, *bloedontlastingen.* Hiertoe behooren de *aderlating*, het *openen eener slagader*, het *bloedige koppen*, *scarificeren* en *aanzetten van bloedzuigers.*

Men verdeelt de bloedontlastingen:

1) *In algemeene bloedontlastingen;* deze verminderen, in eenen min of meer korten tijd, de in het hart en de grootere vaten bevatte bloedmassa, en worden bewerkt hetzij door het openen eener ader (venaesectio) of door het openen eener slagader (arteriotomia).

2) *In plaatselijke bloedontlastingen*, welke ter ontlasting der kleinere vaten en die van het celweefsel van enkele deelen en organen dienen. Zij worden bewerkstelligd:

a) door het *aanzetten van bloedzuigers*, *applicatio hirudinum;*

b) door het *scarificeren.* Dit verrigt men:

α) wanneer men met eene bistourie verscheidene kleine insnijdingen maakt;

β) door daartoe den scarificator, het kopwerktuig, den kopsnepper te gebruiken, *applicatio cucurbitularum cum incisione.*

1) Algemeene bloedontlastingen.

A. *Aderlating*, *bloedlating*, *venaesectio*, *phlebotomia.*

Onder aderlating verstaat men eene met eenig geneeskundig doel bewerkstelligde bloedontlasting uit grootere veneuse vaten. Zij wordt óf met den snepper óf met het lancet, welke laatste de voorkeur verdient, verrigt. De voornaamste plaatsen, waar men de aderlating gewoonlijk bewerkstelligt, zijn:

1) aan den hals, aan de *vena jugularis* en de *vena colli media;*

2) aan den arm, aan de *vena basilica*, *mediana* en *cephalica;*

3) aan de hand, de *vena cephalica* en *salvatella;*

4) aan den voet, de *vena saphena interna* en *externa;*

5) in enkele gevallen verkiest men ook de *vena lingualis*, *vena frontalis* en de *vena ophthalmica.*

In het algemeen kan men op elke plaats de opening eener ader bewerkstelligen, wanneer zij slechts, met betrekking tot de zitplaats der ziekte, geene ondoelmatige, ten opzigte der bewerking geene gevaarlijke ligging heeft, van middelmatige grootte en geschikt is, om eene zekere hoeveelheid bloed te leveren.

Wil men oogenblikkelijk en hevig op het bloedstelsel werken, dan moet men eene groote ader verkiezen, ten einde eene groote opening te kunnen maken. Is meer een voortdurend, wel is waar ononderbroken, doch meer langzaam uitvloeijen het doel, ten einde des te beter naar eene plaats af te leiden, en daardoor langeren tijd het bloed van een ander deel te verwijderen, dan kunnen kleinere takken genomen worden, welke eenen kleineren straal geven; doch men kan dit laatste doel ook door eene geringere grootte der opening in eene grootere ader bereiken.

De hoofdwerking der aderlating is *verzwakking*, en wel de hoogste, onmiddelijke levensverzwakking. Zij is daarom een hoofdmiddel bij alle ontstekingen en ontstekingachtige ziekten. Verder is hare werking *ontlasting*, en daarom dient zij ter vermindering der plethora, en verder, als gevolg der snelle ontlasting en van den daardoor veroorzaakten collapsus vasorum, heeft zij eene krampstillende, bedarenden en verslappende nawerking. De werking der aderlating is ook afleiding en toeleiding, want door dezelve ontstaat een grootere toevoer van bloed naar de plaats der ontlasting, en daardoor eene afleiding van hetzelve van andere deelen. Ook wordt de menging van het bloed door eene aderlating veranderd.

Met betrekking tot de ziektetoestanden kan de aderlating eene prophylactische, eene palliative of eene radicale werking voortbrengen.

1) De *prophylactische aderlating*, voorbehoedingsaderlating, is eene zoodanige, waardoor eene ziekte, welke hevige gevolgen zou kunnen achterlaten, voorkomen wordt. Hiertoe behooren groote verwondingen, kunstbewerkingen, beklemde breuken, enz.

2) De aderlating is een *palliatief* geneesmiddel, in zooverre zij de hoofdkwaal van den lijder niet wegneemt, doch in enkele verschijnselen eene grootere of geringere verligting bewerkt. Hiertoe behooren alle zoo moeijelijk heelbare ziekten, dat zij in het algemeen tot nog toe als ongeneeslijk kunnen beschouwd worden, en welke aan het bloed tot grootere opwekking en tot oppressie aanleiding geven, en als welker onafscheidbare en wreede gezellin pijn en andere aandoeningen optreden, zoo als bij asthma en phtisis, organische ziekten van het vaatstelsel, ontaarding van velerlei ingewanden, welke met ontstekingachtige verschijnselen verbonden zijn.

3) De aderlating werkt *radicaal*, wanneer zij door vermindering

van het bloed en deszelfs vezelstof, door beperking van het organisch vormingsproces wezentlijk tot opheffing der ziekte bijdraagt. (Hiertoe behoort dan ook de attraherende of toeleidende, deriverende of afleidende en revulsive werking der aderlating.)

Men wendt dezelve met dit doel aan: bij ware plethora en derzelver gevolgen, in ware ontstekingen, b. v. onsteking der longen, darmen, bij ontstekingen in het huid-, weivlies-, slijmvlies-, fibreus-, spier-, kraakbeen- en beenweefsel van het organismus; bij ontwrichtingen, verstuikingen, enz.; bij ophoopingen van bloed en bij congestie naar gewigtige deelen, zoo als de borst, de hersenen, enz. Tegen onderdrukte bloedvloeijingen, vooral wanneer bij volbloedige menschen daarna congestie naar edele deelen en andere ziekelijke verschijnselen optreden. Verder is in alle ziekten van het vaatstelsel de vermindering der bloedmassa het hoofdmiddel: door deze wordt de inhoud der vaten verminderd en daardoor de werkdadigheid van dit stelsel gematigd. De voeding wordt door de bloedontlasting verzwakt, aan vezelstof armer gemaakt en daardoor de bron der ziekte gesloten. Hiertoe behooren de ziekten van het hart, de vergrooting van hetzelve, verwijding der vaten, aneurysmata. Vervolgens wendt men dezelve aan ter resorptie bij organische gebreken van gewigtige ingewanden, bij neiging tot abortus, bij schijnbaar levenlooze personen, vooral bij drenkelingen. Om zich van de noodwendigheid eener aderlating bij eenen schijndoode te overtuigen, is er geene naauwkeurige onderzoeking der individualiteit van den lijder noodig, welke bij eenen onbekenden verongelukte moeijelijk bereikt zou kunnen worden, en meer tijd zou kosten, dan in zoodanige gevallen verloren mag worden. Reeds in het uiterlijk aanzien is de aanwijzing voor den wondarts duidelijk genoeg uitgedrukt. Is de verongelukte van eene sterke, wel doorvoede constitutie; is zijn aangezigt zwartblaauw of met ecchymoses, zijn de aderen aan den hals en aan de slapen gezwollen, zijn de oogen uit derzelver holten rood te voorschijn gedreven, dan moet men eene ader openen. Bij schijndooden en bij die, welke geworgd of door kolendamp gestikt zijn, zal men nog het menigvuldigst aanwijzingen vinden, welke eene snelle bloedontlasting noodig maken. Bij bevrorenen kan alleen dan eerst ader gelaten worden, wanneer er zich teekenen van een wederkeerend leven opdoen.

Ook wendt men de bloedontlastingen, als eene nog onbesliste, doch reeds met goed geluk beproefde geneesmethode, in vele ziekten aan, welker natuur nog onbekend is, in trismus en tetanus, cholera, hydrophobie, diabetes. Verder daar, waar het in het plan ligt, eenen hoogen graad van zwakte momentaneel voort te brengen, zoo als bij manie, ontwrichtingen, beklemde breuken, uitzakking der baarmoeder en van den endeldarm. Ook is de ontlasting van bloed noodig, wegens relatief abnormale hoeveelheid der bloedmassa, b. v. bij personen, welke door verrigte kunstbewerkingen enkele gedeelten van het ligchaam verloren hebben. en bij welke dan de hoeveelheid van het bloed niet meer in verhouding staat met de organische stof, die gevoed moet worden. Ook na intastende kunstbewerkingen, om het gevolg van deze te begunstigen of zeker te maken, zoo als na onderbinding van grootere vaatstammen, na steensnijding, na oogoperatiën, enz.

De hoeveelheid bloed, die ontlast moet worden, rigt zich naar den ouderdom, het geslacht, temperament, de constitutie, naar de hevigheid der ziekte, levenswijze, voeding, den tijd der ziekte en derzelver tijdperken, de zitplaats der ziekte, enz.

Het technische der aderderlating zie men in het leerboek der heelkunde van *Chelius* D. IV. pag. 320 (der hollandsche vertaling).

B. *Slagaderopening*, *arteriotomia*. Met dezen naam bestempelt men zoodanige kunstbewerking, door middel van welke eene slagader, ten dienste eener ontlasting van arterieel bloed, kunstmatig geopend wordt. Men verkiest daartoe in den regel de arteria temporalis.

Zij heeft de werking eener algemeene bloedontlasting, doch heeft boven de aderlating het voordeel, dat, dewijl door dezelve arterieel bloed, de ware kiem van iedere organische vorming, ontlast wordt, het plastische proces door haar veel krachtiger beperkt, en eene verzwakking der reproductive en daardoor der vitale werkdadigheid in het algemeen veel zekerder wordt veroorzaakt, dan door gene. Waar deze doeleinden bereikt moeten worden, hetgeen voornamelijk bij hevige ontstekingen, welke een orgaan met vernietiging bedreigen, en bij ziektetoestanden het geval is, welke door de prikkeling van het bloed onderhouden worden en klimmen en snel gevaar na zich kunnen slepen, daar is in het algemeen de arteriotomia aangewezen.

De volgende ziektetoestanden vorderen dezelve:

1) Ontstekingachtige aandoeningen der hersenen en der gewigtige zintuigen, zoo als opthalmia aegyptiaca en andere zeer hevige en snel toenemende oogontstekingen, bij otitis interna, bij angina membranacea.

2) Hevige congestiën naar de hersenen, als voorlooper eener apoplexie; bij hoofdwonden, hevige hoofdpijnen, congestive amaurosis.

3) Hydrophobie, schijndood, wanneer de aderen geen bloed willen geven.

Tegen aangewezen is zij, wanneer het doel door eene aderlating kan bereikt worden, wanneer het vat aneurismatisch is uitgezet, en wanneer op de plaats, waar de insnijding moet geschieden, de zachte weefsels ziekelijk zijn aangedaan.

De arterie wordt na voleindiging der operatie onderbonden en een eenvoudig verband aangelegd. De technische bijzonderheden dezer operatie zie *Chelius*, l. c. pag. 328.

2) Plaatselijke bloedontlastingen.

A. Scarificatio, *inkervingen*, *huidkerven*, is eene plaatselijke bloedontlasting, welke door kleine insnijdingen in de huid en andere deelen, die zonder bijzonder nadeel kunnen gekwetst worden, gemaakt wordt. Echter wordt zij ook tot nog andere doeleinden aangewend.

Men bedient zich van dezelve bij gangraena om krachtige geneesmiddelen te kunnen aanwenden en den ichor eenen uittogt te verschaffen. Men hoede zich echter met het mes buiten de grenzen van het afgestorvene in te dringen, ten einde niet de schadelijke inwerking van den ichor te begunstigen, en tot gevaarlijke bloedingen aanleiding te geven. Bij vergiftigde wonden, bij den beet van dolle honden; hier moet men met het mes buiten de grenzen der verwonding in het gezonde indringen en daarbij door het aanzetten van kopglazen voor eene ruime bloeding zorgen. Bij ontstekingachtige plaatselijke aandoeningen van zoodanige deelen, welke voor werktuigen toegankelijk zijn, doch waar bloedzuigers niet goed kunnen aangewend worden, als ontsteking der tong, der tonsillae, der oogleden, bij opthalmia aegyptiaca, erysipelas phlegmonosum, pseudoerysipelas.

Verder bij ontstekingszwelling van zoodanige deelen, welke door weinig medegevende aponeuroses of zeer digt celweefsel omgeven zijn, ten einde, nevens de bloedontlasting, tevens eene vermindering der

spanning en insnoering te bewerkstelligen, dewijl deze ligt tot versterving aanleiding kan geven, b. v. bij pararitium, anthrax, bij ontstekingen in de handpalm en voetzool. Ter ontlasting van waterige vloeistoffen bij oedemateuse voeten. Hier moeten de inkervingen zeer oppervlakkig en met het lancet meer steekswijze gemaakt worden. Wanneer waterige, bloedige of luchtvormige extravasaten spoedig en onmiddelijk verwijderd moeten worden. Bij calleuse zweren worden de randen ingekorven, doch het is beter den callus volkomen met het mes te verwijderen. Bij beklemde breuken ter verwijding van den annulus inguinalis en cruralis; ter prikkeling van fistuleuse openingen, b. v. van fistula vesico-vaginalis, enz. Onlangs heeft Dr. *Doepp* dezelve aanbevolen bij erysipelas neonatorum, en heeft daardoor de sterfte onder de kinderen in het vondelingshuis zeer beperkt.

Cullerier beveelt ter behandeling van syphilitische bubones in alle tijdperken het maken van veelvuldige insteken aan.

1) Bij ontstekingachtige bubones, het zij de huid ontstoken, pijnlijk, dan wel niet is, kortom de zitplaats der ziekte oppervlakkig, of diep in het klierweefsel zonder huidaandoening is. In zoodanig geval worden 4—5 insteken met het lancet 4—5 millimeters diep gemaakt, vervolgens eene weekmakende pap in de liesstreek aangelegd, en den lijder de meest mogelijke rust aanbevolen. Het kleine bloedverlies, dat door de inkervingen veroorzaakt wordt, dient in stede van bloedzuigers en nog beter dan deze, en het gevolg van dezelve is, dat het gezwel reeds den volgenden dag in spanning afneemt en meer gunstige bepalingen ter genezing aanbiedt.

2) Doch ook bij bubones, die reeds in ettering waren overgegaan, zag *Cullerier* goede werking van deze methode. Door de kleine steekwonden ontlast zich hier etter met bloed gemengd, en de genezing ging sneller voort. Doch in dit geval moeten de steken dieper indringen, ten einde de zitplaats van den etter te bereiken.

3) Eindelijk doen ook bij chronische en onpijnlijke bubones dergelijke insteken goede diensten, daar zij de verdeeling begunstigen en eene goede ettering in het verharde gedeelte te voorschijn roepen. De steken moeten hier tot in het inwendige van het klierkluwen gevoerd worden.

De operatie verrigt men met het lancet, hetwelk men tusschen

den duim en wijsvinger zoo verre laat vooruit steken, als het moet indringen.

Velpeau behandelt de bronchitis door 3—4 dagen na elkander dagelijks 2—3 insteken met de punt van een lancet 2 lijnen diep te maken. Hierop vloeit telkens serum uit, en spanning en hardheid van het gezwel verminderen op eene in het oog vallende wijze. In de tusschentijden van deze kunstbewerking worden weekmakende cataplasmata aangewend.

Tegenaangewezen is de scarificatie bij eenen hoogen graad van vulnerabiliteit, in toestanden van algemeene colliquatie, wegens het gevaar van gangraena in de verwonde plaatsen, bij groote hydropes, enz.

B. Cucurbitularum applicatio, *het koppen.*

Deze kunstbewerking is van het scarificeren alleen daarin verschillend, dat op eenmaal verscheidene inkervingen met een bijzonder werktuig (kopsnepper) gemaakt worden, en de bloeding door koppen onderhouden wordt.

Men beoogt daardoor óf het bloed naar eene bepaalde huidplaats in grootere hoeveelheid heen te leiden, óf tevens ook deszelfs plaatselijke ontlasting te bevorderen. Naar dit dubbel doel onderscheidt men het bloedige koppen, *cucurbitularum applicatio cum incisione* (scarificatio cruenta), en het drooge of blinde koppen, *ventosarum applicatio* (scarificatio sicca). Het eerste bestaat in de aanwending van kopglazen in vereeniging met scarificatie, en het laatste in de eenvoudige aanwending van kopglazen.

Het *bloedige koppen* werkt meer prikkelend, dan de eenvoudige scarificatie, en verdient in die gevallen boven bloedzuigers de voorkeur, waar nevens bloedontlasting tevens eene plaatselijke, als afleiding dienende prikkeling der huid aan het geneesplan beantwoordt, b. v. bij chronische ontstekingachtige aandoeningen van dieper gelegene deelen, vooral bij rheumatische en arthritische onstekingen en velerlei chronische gewrichtsziekten (spondylarthrocace, omalgie, coxalgie, tumor albus, enz.), ischias nervosa, psoïtis, bij ontstekingachtige aandoeningen der nieren, spieren, enz. *Petit* wendde het op congestive abscessen aan, nadat hij deze vooraf door eene eenvoudige insteking geopend had. *Larrey* heeft hetzelve met veel gevolg op verschillende deelen des ligchaams bij algemeen en plaat-

selijk emphysema, ten gevolge van doordringende borstwonden ontstaan, aangewend. Verder gebruikt men hetzelve om het bloed uit de kleine vaten te ontlasten, waartoe de aderlating niet zoo spoedig en onmiddelijk dienen kan; van daar bij hevige oogontstekingen, etteroog, bij den beet van dolle dieren of vergiftigde wonden.

Bij cachectische, aanmerkelijk verzwakte individu's, of bij die, welke zich in eenen toestand van algemeene colliquatie bevinden, mag men van deze kunstbewerking geen gebruik maken; ook moeten bij derzelver bewerkstelliging variceuse, exanthematische of geïnflammeerde huidplaatsen zorgvuldig vermeden worden, en nimmer verrigt men dezelve op deelen, welker onmiddelijke onderlaag kraakbeen, banden of beenderen vormen, om dat daardoor levendige pijnen ontstaan kunnen.

Het aantal der bloedige koppen rigt zich naar ieder bijzonder geval; in den regel worden 4—16—20 en meer koppen op geplaatst. Wat het techische gedeelte betreft, zie men *Chelius* l. c. pag. 333.

Het *drooge koppen* wendt men als prikkelend en afleidend middel aan, dewijl het de werkdadigheid van het haarvaatstelsel verhoogt en den toevoer van het bloed naar de haarvaten der huid vermeerdert. Men verrigt hetzelve bij kraamvrouwen ter bevordering der zogsecretie, bij zogklonters, ontsteking der borsten door stremming van het zog veroorzaakt, bij onderdrukten menstruaalvloed, op de borsten en de dijen geplaatst; bij onderdrukten haemorrhoïdaalvloed, bij haematurie, metritis, catarrhus vesicae, in de regio lumbalis of aan het perinaeum gezet; bij beklemde breuken; bij neuralgiën en, volgens *Rust*, bij chronische gewrichtsontsteking (coxalgie) op de lijdende deelen; bij vergiftigde wonden, enz.

C. Hirudo, sanguisuga, badella, hirudo medinalis L. *Bloedzuiger.*

De werking der bloedzuigers is eene plaatselijke bloedontlasting. Het bloedverlies grijpt allengs plaats, en kan willekeurig over eene grootere of kleinere vlakte verspreid worden. De werking is ook derivatief of revulsief, en daarnaar is de plaats van aanwending verschillend, nabij of verwijderd van de plaats, aan welke het bloed onttrokken moet worden.

Men wendt dezelve aan in ontstekingstoevallen van allerhanden aard. Zeer nuttig toonen zij zich bij traumatische en synocheuse

ontstekingen van diep gelegene deelen, bij gewrichtsontsteking (zoowel acute als chronische), bij luxatio spontanea, periostitis, orchitis, panaritium, bij breukbeklemming in den omvang van het gezwel of, volgens *Birago*, rondom den anus; bij hoofdwonden en opvolgende encephalitis, bij distorsiones, bij borst- en buikontstekingen ten gevolge van verwondingen, bij ontsteking van klierachtige organen, spieren, aponeuroses, van het peritoneum, de blaas en andere organen in de buiksholte, welke op kunstbewerkingen (buiksnede, steensnijding, enz.) volgen. Verder bij alle acute oogontstekingen in het eerste tijdperk, bij ophthalmia gonorrhoïca, arthritica en rheumatica, bij etteroog, wanneer de ontsteking voortduurt (*Arnemann*). Wanneer de lijder na de operatie der cataract onrustig, de pols versneld, en het oog pijnlijk is, zet men met voordeel bloedzuigers aan de slapen. Bij haemorrhoïdale toevallen, onderdrukking der menstruatie. Bij kankerzweren, bij phimosis, congestie naar het hoofd bij kinderen, enz.

Tegenaanwijzingen zijn ontbinding van het bloed, b. v. door kwikkuren, bij chlorotische personen, enz. Bloedzuigers mogen niet geplaatst worden op ontstokene en ontaarde huidplaatsen, welker geprikkelde toestand door de beten verhoogd zoude worden, op bewegelijke huidplaatsen, in welker los celweefsel sugillatie en ecchymosis ontstaan zouden, op zeer harde epidermis, b. v. aan den hiel en in de hand, welke de bloedzuigers niet kunnen doorbijten, en eindelijk op plaatsen, onder welke groote bloedvaten liggen.

Het aantal der bloedzuigers, welke men aanwenden wil, rigt zich naar den aard der ziekte, naar het orgaan en naar het individu. Volwassenen zet men 4—30 op eenmaal aan, bij kinderen zelden meer dan 6.

Daar het doen vatten der bloedzuigers dikwijls veel moeite kost, kan men dit gemakkelijk maken, wanneer men de plaats van aanwending vooraf met melk, speeksel, suikerwater, bloed bestrijkt of zacht wrijft, totdat zij rood wordt. Om bloedzuigers zeker te doen vatten, werpt men volgens Dr. *Reim* in Zwickau den bloedzuiger in eene schaal met versch bier, en laat denzelven daarin zoolang, tot dat hij regt levendig begint te worden. Nadat hij eenige oogenblikken in het vat heeft rondgezwommen, neemt men hem er uit

en zet hem aan. Slechts zelden zou deze methode niet aan de verwachting beantwoorden, en zelfs zeer matte en voor korten tijd gebruikte bloedzuigers zouden hunnen pligt doen. — Als de beste methode, om bloedzuigers aan te leggen, wordt door *Majon* in Genua aanbevolen, het aanzuigen door koppen te bewerkstelligen: 6—8 bloedzuigers worden in een kopglas gedaan, en wanneer dit gedeeltelijk luchtledig is geworden, worden de dieren uit gebrek aan lucht door eene soort van instinct gedwongen, zich oogenblikkelijk aan de, in de hoogte getrokkene huid vast te zetten (waarschijnlijk bedient men zich daartoe van een kopglas met eene pomp). Voor het aanzetten van bloedzuigers kan men eene kleine buis, een ledig medicynglas, een kaartenblad (*Löffler*), eene buis van riet (*Bach*), het werktuig van *Brunninghausen*, enz. gebruiken.

Tot stilling der bloeding, na het afvallen der bloedzuigers, bedient men zich van koud water, van eene eenvoudige drukking met zuiver zwam, van pluksel, opstrooijen van styptische poeders, als colophonium, gummi arabicum, tragacanthae (*Hufeland*), hetzij op zich zelve of in verbinding met adstringerende zelfstandigheden, als g. kino, rad. tormentillae, bistortae, en het opleggen van eenen met warme schrijnwerkerslijm overtrokkenen reep linnen. Verder gebruikt men de cauterisatie door middel van lapis infernalis, l. causticus, acidum sulphuricum, ac. nitricum, enz., in geconcentreerden vorm, de aqua Binelli, creosot en volgens *Wendt* de tinctura muriatis ferri; ook de aanwending van een klein ferrum candens is hiertoe aangeraden.

Het beste middel echter is de kleine wond met eenen eenvoudigen steek toe te naaijen.

D. Antlia sanguisuga, *bdellometer*, *kunstmatige bloedzuiger*. Dit werktuig heeft met de bloedzuigers en het bloedige koppen hetzelfde doel, bloed aan de oppervlakte des ligchaams te onttrekken. Het beste van de werktuigen, welke daartoe zijn opgegeven, is dat van *Sarlandière*, welke uit eene glazen klok bestaat, die aan de eene zijde met eene luchtpomp in verbinding staat, aan de andere zijde eene kraan heeft, terwijl in het midden een bewegelijke, met kleine lancetten voorziene stempel in de holte der klok gaat. De aanwending geschiedt op de volgende wijze: Men plaatst de klok op het deel der huid, hetwelk bloed onttrokken moet wor-

den. Hierop wordt de lucht door middel der pomp uitgepompt, waardoor de huid zich in de holte der klok verheft. Alsdan bewerkt men de scarificatie derzelve door eene drukking op den met mesjes voorzienen stempel, trekt dezen terug, en gaat nu met pompen voort, totdat eene genoegzame hoeveelheid bloed uit de gescarificeerde plaats ontlast is. Door het openen der kraan wordt vervolgens het werktuig van de huid los gemaakt. Deze soort van bloedontlasting kan, met betrekking tot hare werkingwijze, de bloedzuigers niet vervangen.

Monesia. Aldus noemt men zoowel den bast eenes in Z. Amerika inlandschen boom, welks ware naam tot heden toe nog onbekend is, als ook het uit denzelven getrokken extract. Het hoofdbestanddeel van dezelve is de *monesine*, welke in alcohol en water goed oplosbaar is, geenen reuk heeft en van eenen bitterachtigen smaak is.

Plaatselijk aangewend bewerkt het extractum monesiae in wonden en zweren eerst een pijnlijk gevoel; meestal is het een gevoel van hitte, dikwijls voelen de lijders borende steken. Intusschen treedt spoedig de consecutive werking in en, wanneer de ulceratie de zitplaats van levendige pijnen is, houden deze spoedig op. De wonden en zweren worden minder vochtig, de vleeschgranulatiën bekomen meer vastheid, de oppervlakte wordt droog, geneigd ter likteekenvorming. Brengt men de *monesine* met eene verwonding der huid of slijmvliezen in aanraking, zoo veroorzaakt zij gewoonlijk eene levendige pijn en na eenige uren de afscheiding van een plastisch exsudaat; de ulceratie bedekt zich met een graauw vliesje, met eene soort van schijnvlies, dat menigmaal aan de zieke vlakte vasthangt en de basis van het likteeken vormt, anders zich laat weg nemen, evenals de met helschen steen aangestipte deelen; want beide middelen zijn in derzelver werking zeer analoog. In het laatste geval vindt men onder dit vliesje de granulatie frisscher en ter likteekenvorming beter geschikt

De chirurgische ziekten, waarin de monesia door engelsche en fransche artsen aangewend is, zijn: 1) huidzweren. Zij is bij atonische, variceuse zweren der onderste ledematen, bij syphilitische, gangraeneuse zweren, hospitaalsversterving decubitus (het poeder ingestrooid), vorstbuilzweren, kloven der tepels, verbrandingen gebruikt. In alle deze gevallen heeft zij de ziekelijke oppervlakte snel

gewijzigd, en derzelver eerste werking was telkens vermindering van pijn.

2) De tinctuur werd door *St. Ange* met spoedig gevolg bij purulente ophthalmie der kinderen (25 — 30 dr. op een once water), en even zoo, met laudanum verbonden, bij hardnekkige chronische ophthalmiën gebruikt. Bij neusbloeding wordt de met water verdunde tinctuur in den neus opgehaald, bij baarmoedervloeijing ingespoten.

3) Bij anginae, gangraeneuse diphtheritis van het tandvleesch, caries, bij tandpijn met opium, en om het tandvleesch in goeden toestand te houden, wordt het met de tinctuur bestreken.

4) Bij ontstokene en zeer pijnlijke haemorrhoïdes heeft eene met zalf bestrekene en met extractum monesiae bestrooide plukselwiek de pijn gestild. Met cacaoboter gemengd tegen uitzakking van den endeldarm als suppositorium. Bij fissurae ani, fistula rectovaginalis, bij blennorrhoea urethralis en bij otitis met opvolgende ulceratie van het slijmvlies der gehoorbuis en herhaalde bloed- en slijmvloeijing, als inspuiting.

Men gebruikt een met water verkregen extract, eene tinctuur (bevat 30 gr. extract op de once) en eene zalf. Voor inspuitingen, wasschingen verdunt men de tinctuur met 12 — 16 deelen water, voor gorgelwater met minder water. Het extract wordt uitwendig als zalf gebruikt, met welke men wieken, enz. bestrijkt. Vertraagt de verbetering der zweer, dan bestrooit men dezelve met het poeder van het extract, alvorens men de zalf aanwendt. Bij fissurae ani, kloven der tepels wordt het extract dik opgestrooid.

Moxa, *brandcilinder*. Deze werden het eerst door *Ten Rhijne* en *Kaempfer* uit Azië naar Europa gebragt, ofschoon zij reeds in de oudste tijden bekend waren. De brandcilinders behooren tot de cauteria, welke vooral door intensiven warmtegraad werken en de deelen, met welke zij in aanraking komen, door necrotische ontleding van haren organischen zamenhang berooven. Zij behooren als cauterium actuale in werking naast het gloeijend ijzer geplaatst te worden. Als materiaal gebruikt men ligt verbrandbare stoffen, welke in een' cilindrischen vorm gebragt worden; hiertoe behooren vlas, de gedroogde bladeren, stengels en het merg van Artemisia latifolia, boomwol, eikenzwam, vuurzwam, gedroogd mos, het merg van Helianthus annuus, phosphorus, potassium, enz., en onlangs de,

zich door hare snelle, intensive werking onderscheidende moxae van ouwels, die in 3 dl. terpentijnolie en 1 dl. zwavelaether gedompeld zijn (*van Graefe*).

Wil men eene moxa bereiden, dan rolt men gekaarde boomwol in den vorm van eenen cilinder op en omwikkelt dezen met eenen draad; vervolgens overtrekt men denzelven met fijn linnen, dat men aan de uiteinden toenaait; het bovenste en onderste einde blijft onovertrokken. Men kan zich veel moeite besparen, wanneer men den cilinder zeer lang maakt en met een scherp mes in willekeurig groote stukken snijdt. In plaats van dezelve met linnen te omwikkelen, is het genoegzaam, de buitenvlakte met eene oplossing van arabische gom te bestrijken en te laten droogen; daardoor worden de boomwoldraden innig met elkander verbonden en de moxa verkrijgt genoegzame vastheid. In het hôtel-Dieu te Parijs bereidt men de moxae uit boomwol, dat vooraf in eene sterke salpetersolutie geweekt wordt. Zij branden gemakkelijk van zelven voort, doch de verbranding geschiedt te snel en de werking is derhalve niet genoegzaam indringend. Die, welke uit ouwels vervaardigd zijn, zijn als krachtige en ligt aanwendbare moxae boven alle tot nog toe gebruikte brandcilinders te verkiezen. Wil men ze uit de gedroogde bladeren van Artemisia latifolia bereiden, dan stampt men deze in eenen mortier, tot dat zij in eene grove massa veranderd zijn; men rolt dan deze massa en bevrijdt dezelve van de vezelen, en vormt uit dezelve tusschen de vingers kleine kogelvormige massa's van 1 duim hoogte, welke als brandcilinders gebruikt worden.

Bij de aanwending der brandcilinders wordt het gedeelte der huid, waarop zij aangewend moeten worden, zorgvuldig gereinigd, aanwezige haren afgeschoren, dan de $\frac{1}{2}$—1 duim hooge moxa gelijkmatig opgeplaatst, en de naburige deelen door het bedekken met vochtige kompressen voor de werking der hitte beveiligd. De bovenste oppervlakte van den cilinder wordt nu aangestoken, en door zacht aanblazen men eene buis de verbranding onderhouden. In therapeutisch opzigt komt aan den brandcilinder de werking van het gloeijend ijzer toe, doch hij onderscheidt zich hiervan daardoor, dat hij niet plotselijk vernietigend inwerkt, maar zijne kracht slechts langzaam ontwikkelt, terwijl deze van den laagsten graad eener aangename warmte tot den hoogsten graad van gloeihitte stijgt. Der-

halve veroorzaakt hij ook eene trapsgewijze opwekking en prikkeling, welke zich allengs van de oppervlakte tot de dieper gelegene weefsels uitspreidt; doch de prikkel dringt nimmer zoo diep in, als die van het gloeijend ijzer. Om dezelfde reden werkt de brandcilinder echter ook niet zoo krachtig, schokkend en doordringend, maar zachter, meer plaatselijk en oppervlakkig. Zeer veel hangt overigens van den omvang en de stof van de moxa af. (De diameter der brandcilinders is verschillend, van 1 duim tot 20 lijn.) De lijder voelt bij de aanwending den indruk van het vuur eerst, wanneer de verbranding van den cilinder reeds verre is gevorderd en de huid nadert. Hij voelt eerst slechts warmte, spoedig maakt echter dit gevoel voor eene pijn plaats, die allengs toeneemt en tegen het einde der verbranding zeer levendig wordt; alsdan hoort men eene soort van kraken, een knetteren, hetwelk door de verscheuring der huid, die zich omkrult en barst, voortgebragt wordt. De pijn houdt op, zoodra de stof verteerd is. Het deel, dat gebrand is, vertoont eene drooge, harde, gewoonlijk in het midden zwarte, aan den omtrek geelachtige korst. Hare dikte is min of meer aanmerkelijk, al naar dat de verbranding min of meer langzaam heeft plaats gegrepen. Wanneer zij lang geduurd heeft, door dat de wol digt zamengepakt was, neemt de korst de geheele dikte der huid in, doch strekt zich nimmer over dezelve uit. Wanneer de verbranding snel plaats greep, is de huid slechts voor een gedeelte harer dikte vernietigd.

Men bedekt de korst en haren omtrek met eene pleister of met een, met ceratum bestreken, lapje. De geringe ontsteking in den omtrek wordt spoedig heviger, er treedt ettering in, de korst scheidt zich af, en valt tusschen den 10 en 18 dag geheel af. Om nu eene diep indringende ontsteking en te overvloedige ettering, welke ten gevolge van dezelve ontstaat, voor te komen, moet men terstond de gebrande plaats met ammonia liquida of *eau de cologne* bevochtigen; wordt echter de ettering beoogd, dan verbindt men dezelve met eene ettering bevorderende zalf, en wanneer de gebrande plaats eene te groote neiging heeft om te sluiten, legt men eene of meerdere erwten in derzelver midden, ten einde haar in eene kunstmatige zweer te veranderen.

Men wendt de brandcilinders vooral daar aan, waar men lang, plaatselijk en oppervlakkig inwerken, eenen aanhoudenden tegen-

prikkel veroorzaken, eene materieele afleiding daarstellen en eene fontanel vormen wil, derhalve bij zenuwpijnen en verlammingen op de verschillende plaatsen van het organismus, bij chronische ziekten der borst- en buiksorganen, bij klierverhardingen, bij verouderd rheumatisch en arthritisch lijden, bij de verschillende soorten van arthrocace, bij de ziekte van *Pott*, coxalgie, tumor albus genu, hydrathros genu, bij congestiefabscessen, ten einde eene krachtige resorptie op te wekken, bij phlegmasia alba dolens, bij hardnekkige zweren en huidziekten, volgens *Hufeland* en *Pascal*. Op de regterzijde der onderste lenden- en heiligbeenswervels in de nabijheid van den nervus ischiadicus en symphaticus geplaatst, vond *Blankmeister* den brandcilinder hulprijk bij trismus traumaticus, en tegen chronische ontsteking der arachnoidea beveelt *Boyle* denzelven.

Men mag de brandcilinders echter niet op den schedel plaatsen, omdat zij onmiddelijk op de hersenvliezen en hersenen zelven in zouden werken, verder niet op de huid der oogleden, van den neus, der ooren, van het strottenhoofd, der luchtpijp, van het borstbeen, der vrouwelijke borst, der witte lijn en der geslachtsdeelen; wel echter op den bilnaad aan den oorsprong der pisbuis, om chronische scirrheuse zwellingen der hier gelegene deelen, en vooral der voorstanderklier te herstellen. Eveneens vermijde men dit, zoowel als elk ander brandmiddel, langs de oppervlakkig loopende vaten, zenuwen, pezen en gewrichtsdeelen aan te wenden, waar de gewrichtskapsel ligt gekwetst zoude kunnen worden.

Het aantal der brandcilinders, welke aangewend zullen worden, rigt zich naar de hoedanigheid en den duur der ziekte; echter mag men niet meer dan 3—4 cilinders opplaatsen, en moet, wanneer de operatie meermalen noodig is, telkens eene tijdruimte van verscheidene dagen laten verloopen. Wat nu de plaats betreft, waar de brandcilinder, met betrekking tot de zitplaats der ziekte, tegen welke men het middel gebruikt, aangewend moet worden, deze is verschillend naar den aard der ziekte. Is zij een rheumatismus, dan moet men denzelven zooveel mogelijk op de plaats zelve zetten, waar de pijn gevoeld wordt, of digt bij dezelve; bij verlamming moet men hem zoo nabij mogelijk den oorsprong der zenuw aanwenden.

Myristica, van *Myristica moschata s. officinalis L.*, inlandsch

op de Moluksche eilanden. Officineel zijn de *zaden*, *muskaatnoot*, *nux moschata*, en de tusschen schaal en noot zich bevindende arillus, oneigelijk *muskaatbloesem*, *macis s. flores macis* genoemd. Beiden zijn van eenen aangenamen specerijachtigen smaak en reuk.

Nux moschata. Hiervan bedient men zich in de heelkunde in het volgende praeparaat:

Oleum nucistae expressum, door uitpersen uit de fijn gestampte en in waterdamp geweekte nooten bereid. Deze olie is dik als boter, versch geelachtig, oud bruinrood en minder vlugtig dan andere aetherische oliën. Men gebruikt dezelve als verdeelend middel tegen krampachtige aandoeningen van het darmkanaal, aanhoudend braken, tegen verlammingstoevallen in het verlamde deel ingewreven, scrophulosis, goedaardige verhardingen, vorstbuilen, enz. — Een zeer gebruikelijk praeparaat, van hetwelk deze olie een wezentlijk hoofdbestanddeel uitmaakt, is het

Balsamum nucistae, zamengesteld uit 3 once oleum nucistae expressum, 2 once oleum amygdalarum, 1 once geel was, bij welke, op het vuur zacht gesmolten, gedurende het bekoelen 24 droppels oleum macidis gevoegd worden. Deze balsem dient voor inwrijvingen als een krachtig, doordringend, opwekkend en verdeelend middel bij verlammingen, zwakte, bij habituele hoofdpijn in het voorhoofd of de slapen, bij koude gezwellen of vorstbuilen, welke elken winter plegen terug te komen; bij deze laatste laat men denzelven voor de intreding der koude inwrijven. Men wrijft denzelven op zich zelven in, en wel ½—1 drachma, of in verbinding met andere balsems, oliën, spiritueuse middelen.

Macis. Hiervan gebruikt men de door destillatie verkregene olie.

Oleum macidis. Deze behoort tot de aetherische oliën en kan, zooals daarvan in het algemeen is opgegeven, gebruikt worden (zie *Oleum*). Ook gebruikt men haar bij haarpomaden, om het uitvallen der haren te verhoeden. Als toevoegsel bij kunstmatige balsems en om spiritueuse insmeersels te versterken.

Narcotica (sc. remedia), *verdoovende middelen.* Deze middelen

stemmen de levensuitingen van het zenuwstelsel lager en stompen hetzelve af, deels onmiddelijk, door bloote aanraking van de peripherische einden der zenuwen, deels middelijk, wanneer de werkzame stoffen derzelve door de opslorpende vaten opgenomen en in de circulatie gebragt worden en van het bloed uit op hersenen en ruggemerg inwerken.

Men verdeelt ze in *niet prikkelende* of dezulke, welke de dierlijke levensuitingen der zenuwen beperken, zonder de vormingsdrift van dezelve te vermeerderen, en in *prikkelende* of diegene, welke tevens de laatste werkdadigheid, d. i. de werkdadigheid van de bloedvaten der zenuwen en hersenen, vermeerderen. Van de laatste uiten eenige ook nog nevenwerkingen op de niet eigenlijk tot het zenuwstelsel behoorende terugvoerende en opslorpende vaten. Tot de eerste behooren acidum prussicum, aqua laurocerasi; amygdalarum amararum, oleum laurocerasi, prussias potassae, tot de laatste herba hyoscyami, herba belladonnae, stramonii, lactuca virosa, opium, herba digitalis, cicutae, nicotianae, enz.

Nicotiana, van *Nicotiana tabacum L.*, *Gewone tabaksplant*, in West-Indië inlandsch, thans in alle werelddeelen gekweekt. Men gebruikt de *bladeren, herba et folia nicotianae s. tabaci*, welker hoofdbestanddeel *nicotine* is.

De tabak behoort tot de verdeelende, opdroogende, bedarende middelen. Men gebruikt denzelven hoofdzakelijk in klisteren, hetzij in den vorm van tabaksrook of in dien van aftreksel. Na de aanwending der klisteren van tabaksaftreksel gevoelen de lijders, daar het de verdoovende kracht der plant onveranderd bevat, spoedig eene algemeene ontspanning en zwakte, klagen over duizeling, bekomen koud zweet, en nu eerst volgen bij terughouding van faeces en urine de beoogde ontlasting, of gaan bij beklemde breuken deze, nadat de kramp heeft nagelaten, naar binnen. Echter mogen deze klisteren steeds alleen in dringende gevallen en ook dan slechts met de grootste voorzigtigheid aangewend worden. De rookklisteren, welke uit de door vuur voortgebragte empyreumatische, olieachtige en gevolgelijk scherpe deelen bestaan, werken meer prikkelend als verdeelend, en worden hoofdzakelijk slechts bij chronische beklemming van oude breuken, welker oorzaak ophooping van drekstoffen in de uitgezette en weinig prikkelbare darmen is, bij sommige soorten van

schijndood (verhangenen, drenkelingen, in kolendamp en andere, voor de ademhaling ongeschikte, gassoorten gestikten) aangewend. Echter doet men beter dezelve bij schijndood weg te laten, en ze dan alleen te beproeven, wanneer alle andere opwekkingsmiddelen niet willen helpen, daar men eerder van haar te vreezen heeft, dat zij den levensloop zullen stremmen, dan wel wederom te voorschijn roepen.

Klisteren in den vorm van aftreksel gebruikt men bij hardnekkige verstoppingen, darmjicht, bij krampachtig beklemde breuken, wanneer echter volstrekt geen ontstekingachtige prikkel aanwezig mag wezen, bij krampachtige pisopstopping, tegen tetanus en trismus, wanneer zij volgens *James O'Beirne* door middel eener elastieke buis boven de flexura iliaca moeten gevoerd worden, tegen ascarides.

Verder gebruikt men het aftreksel voor omslagen bij verouderde, slappe zweren, bij beklemde breuken in verbinding met herba belladonnae; de versche bladeren, met wijnazijn bevochtigd, ter verdeeling van koude gezwellen; ter rijpmaking van torpide lymphatische abscessen (*Waterhouse*). *Spalding* beveelt ter verdeeling van gezwollene klieren en knobbels in de borsten eenen theelepel snuiftabak met een wijnglas olie en brandewijn gemengd aan, om daarmede in te wrijven en des avonds een daarmede bevochtigd stuk flanel op te leggen. Als waschwater gebruikt men het afkooksel van tabaksbladeren tegen chronische huidziekten, voornamelijk scabies, tinea capitis, herpes, en ook tegen phthiriasis Ter verdrijving van wormen en andere insecten, welke in het oor zijn gekomen, beveelt *Buchanan* inspuitingen aan van een aftreksel van een scrupel tabak en 10 grein extract. aloës op 10 once colatuur. Na de inspuiting dezer infusie in het lijdende oor moet men hetzelve met laauw water uitwasschen, en, om verkouding te verhoeden, eenige droppels amandelolie indroppelen. Een aftreksel van 2 dr. op 3 once colatuur beveelt *Vetsch* als fomentatie bij opthalmia purulenta aan.

In dampvorm gebruikt men den tabak ter berookingen bij chiragra, gonagra en podagra; pijn en zwelling verdwijnen onder het uitbreken van een kleverig zweet. Het rooken van tabak beveelt men aan tegen chronische buiksaandoeningen, verstoppingen, rheumatische en catarrhale tandpijn, tegen stinkenden adem, verminderde afscheiding der speekselklieren, ter versterking van los tandvleesch, tegen contagieuse besmetting, enz.

Den snuiftabak gebruikt men tegen chronische, vochtige oogontstekingen, hoofdpijnen, enz. Eene brandende cigaar in de plaats eener moxa beveelt *Dermott* bij aangezigtspijn aan; men houdt het brandende einde eenen oogenblik op de plaats, waar men het meest nabij den oorsprong der aangedane zenuw is, zoodat slechts eene sterke roodheid, als na de aanwending van een vesicatorium, dat onvolkomen heeft gewerkt, ontsta.

In zalfvorm gebruikt men den tabak tegen chronischen huidziekten, ongedierte, kwaadaardige slappe zweren, scrophuleuse gezwellen, struma, enz. Volgens *Graham* werden verouderde bubones, welke niet voor de krachtigste middelen, zelfs niet voor de salivatiekuur hadden willen wijken, in eenige gevallen zeer spoedig door eene tabakszalf verdeeld, van welke driemaal daags eene hoeveelheid ter grootte eener walnoot werd ingewreven.

Voor waschwater en omslagen neemt men $\frac{1}{2}$ — 2 once op 3 once colatuur; voor stovingen 2 — 4 dr. op 6 — 12 once colatuur geïnfundeerd; voor zalven 2 — 3 dr. van het versch uitgeperste sap op 1 — 2 once vet; voor klisteren $\frac{1}{2}$ — 1 scr., in dringende gevallen $\frac{1}{2}$ dr., met kokend water tot eene colatuur van 6 — 8 once geïnfundeerd, met toevoeging van wijnazijn, zout, olie, braakwijnsteen. De tabaksrookklisteren worden door middel van eenen eigenen toestel aangewend, of ook zoodanig, dat men de, goed met olie besmeerde buis van eene korte, volgestopte en brandende, kleiaarden tabakspijp in den endeldarm brengt, de kop van dezelve zooveel mogelijk luchtdigt op eene andere bevestigd, en dan den rook door de monding der laatste eenige minuten lang inblaast, of wel door middel van eenen kleinen blaasbalg, welke met eene canule voorzien en met tabaksrook gevuld is. Het tabakswater, uit 2 once op 32 once colatuur, gebruikt men als bloedstillend middel, en even zoo eene verzadigde tabaksinfusie, of den *liquor nicotianae empyreumaticus*, namelijk het sap, dat zich in de waterzakken der tabakspijpen verzamelt.

℞ Fol. nicotian. dr. j,
Rad. valer. min. unc. β,
ebulliant c. aq. comm. q. s. ad
colat. unc. vj; cui adde
Acet. unc. ij.

M. S. Voor twee klisteren. (Bij onmagt en schijndood.)

℞ Herb. nicotian. unc. ij,
ebull. c. aq. font. unc. xvj
ad colat. unc. xij,
admisce
Carbon. potassae dr. j.

D. Tegen tinea capitis. Nadat de haren zijn afgeschoren, fomenteert men hiermede de aangedane plaatsen, en laat des morgens en des avonds de volgende zalf inwrijven:

℞ Unguent. picis unc. j,
Hydrarg, muriat. oxydul. dr. i — ij.
Marryat.

℞ Fol. nicot. virgin. scr. j — dr. β,
infunde
Aquae fervidae q. s.
ad colat. unc. vij.
Adde
Olei lini unc. j.

M. S. Voor twee klisteren. Bij beklemde breuken.

℞ Succi nicotianae,
Cerae flavae aa unc. iij,
Resinae unc. jβ,
Terebinthin. unc. j,
Olei myrrh. q. s.

Ut f. ceratum. Door *Peter Franck* en *Consbruch* tegen hardnekkigen herpes zonder ontsteking en pijn aanbevolen.

Oleum. De olie komt in het dierenrijk, waar men haar door uitkoken, in het plantenrijk, waar men haar door koud en warm uitpersen verkrijgt, en in het mineralenrijk voor. De oliën komen in het algemeen daarin overeen, dat zij bij de gewone temperatuur vloeibaar of zalfachtig, in water onoplosbaar zijn, dat zij verbranden, en uit elaine, oliestof, en stearine, *talkstof*, in verschillende verhoudingen bestaan. Zij behooren tot de weekmakende, bedarende, verdeelende, rottingwerende, opwekkende, zacht bijtende middelen.

Men verdeelt ze in vaste, vlugtige en brandige oliën.

Olea pinguia, *de vaste vette oliën,* zijn deels kleurloos, deels door vreemde bijmengselen geelachtig, bruinachtig, groenachtig gekleurd, doorschijnend of niet, hebben versch bijna geenen reuk, doch worden zij veel aan het licht en de lucht blootgesteld, dan worden zij ransig. Bij gemiddelde temperatuur zijn zij dikvloeibaar, bij lagere worden zij vast, kristallijn; zij zijn oplosbaar in warmen alcohol, in aether en aetherische oliën, en laten zich met harsen, was, kamfer, zwavel, phosphorus vereenigen. Bijtende en koolstofzure vaste alcaliën vormen met dezelve zeepen. Tot deze oliën behooren beenderolie, eijerolie, levertraan, olijfolie, amandelolie, papaverolie, lijnolie, cacao-olie, walnotenolie, enz.

Brengt men deze oliën onmiddelijk met het ligchaam in aanraking, dan maken zij hetzelve buigzaam, bevorderen de elasticiteit der huid, werken verslappend, weekmakend, inhullend, enz. Men gebruikt ze daarom menigvuldig om spanning en kramp der huid op te heffen. Bij waterzucht, voornamelijk ascites en anasarca met aanmerkelijke uitzetting en spanning der huid verbonden.

Tegen den steek van bijen, wespen, den beet van adders, van dolle honden zijn inwrijvingen en omslagen van olie, op de wond aangewend, en in de uitgebrokene watervrees deels algemeene inwrijvingen, deels het drinken van eene zoo groot mogelijke hoeveelheid olie, geroemd.

Zij worden ook gebruikt bij uitwendige ontstekingen, deels om eene te groote spanning op te heffen en gedeeltelijk om de verdeeling te bevorderen of de ettering aan den gang te helpen; bij abscessen, zweren en andere etterende plaatsen, welke met droogheid, pijn, ontstekingachtig geprikkelden toestand zijn verbonden. Bij verbrandingen. Bij sterke spiercontractiën, gebrek aan glibberigheid in de peesscheeden, verkorting der pezen, droogheid en stijfheid in de gewrichten, beginnende gewrichtsverstijving dienen zij ter weekmaking der deelen, maken deze buigzamer en bevorderen de vrije beweging.

Bij chronische huidziekten ter vermindering der groote gevoeligheid, ter weekmaking van korsten, bij kloven, wratten en ontvellingen der huid. Bij oorziekten, bij arthritische, rheumatische pijnen, bij pijnlijke oude likteekenen, oude beenbreuken, welke dik-

wijls bij verandering van het weder gevoelig worden, bij stijfheid door ouderdom, groote vermoeidheid zijn inwrijvingen van olie, met wollen lappen gemaakt, nuttig.

Om de herstelling van ontwrichte deelen, de repositie van uitzakkingen en beklemde breuken gemakkelijk te maken, en om sonden, catheters en andere werktuigen mede te besmeren, zijn zij onontbeerlijk.

Olea aetherea s. volatilia s. essentialia s. aetherolea, *vlugtige oliën*, zijn een weinig oplosbaar in water, deelen aan hetzelve derzelver reuk en smaak mede, worden gemakkelijk opgelost in aether en alcohol, en verbinden zich ligt met vette oliën, zwavel, harsen, phosphorus. Deze oliën bestaan volgens *Goebel* uit 70–80 proc. carbonium, 9—16 proc. hydrogenium en 6—14 proc. oxygenium. Hiertoe behooren: oleum terebinthinae, ol. juniperi, carui, anisi, cajeputi, spicae, lavandulae, roris marini, origani cretici, lauri, citri, amygdalarum amararum, laurocerasi, menthae piperitae, rutae, caryophyllorum, chamomillae, majoranae, enz.

Deze oliën hebben, benevens de verslappende en weekmakende werking van het vet, eene vlugtig prikkelende, doch echter aanhoudende en vrij diep intastende werking, en worden gebruikt, om in de huid en in de digt nabij de huid gelegene deelen het levensproces op te wekken en werkzamer te maken. Men gebruikt dezelve, in wijngeest opgelost, bij torpiditeit en verslapping der deelen, voor opwekkende wasschingen of in den vorm van vette, aetherisch-olieachtige inwrijvingen, die wel is waar minder snel en vlugtig, doch indringend en gelijktijdig verslappend werken, bij nerveuse pijnen, krampen, verlammingen, contracturen, rheumatische en arthritische aandoeningen zonder ontsteking; bij stremmingen, extravasaten, exsudaten ter bevordering der resorptie; bij caries, om de exfoliatie te bevorderen, voornamelijk echter tegen caries der tanden; bij gangraena nosocomialis.

Men vermengt 1—3 deelen aetherische olie met 8 dl. van eenig vet. Wegens derzelver hooge prijs moet men de goedkoopere inlansche boven de kostbare buitenlandsche verkiezen.

Olea empyreumatica, *brandige oliën*, worden uit verschillende plantaardige, dierlijke en minerale zelfstandigheden door

drooge destillatie bij aanmerkelijken warmtegraad verkregen. Tot dezelve rekent men het oleum cornu cervi, oleum succini, oleum petrae, asphalt, oleum lithanthracis.

Deze oliën wekken zeer krachtig de stofwisseling op, vooral in de huid, in de slijm- en fibreuse vliezen; zij versterken de werkdadigheid der lymphatische vaten en in klierachtige organen, en zijn daarom krachtige middelen om verouderde stremmingen, afzettingen en gezwellen in de gewrichten, van chronischen rheumatischen en arthritischen aard, en oude vorstbuilen tot oplossing en verdeeling te brengen; ook bevorderen zij, in de blaasstreek ingewreven, de pislozing, wanneer geen mechanische hinderpaal aanwezig is.

Oleum animale aethereum, *oleum cornu cervi rectificatum*, *oleum animale Dippelii*, *oleum pyro-animale depuratum*, wordt door destillatie van het oleum animale foetidum in een zandbad en herhaalde rectificatie over water verkregen, Deze olie is ligt oplosbaar in alcohol en in aether, is zeer vlugtig, moet voor licht en lucht goed bewaard worden, daar zij anders ontleed wordt, waarbij de heldere vloeistof zwart wordt.

Zij werkt prikkelend, verdeelend, weshalve men haar bij verlammingen, bij chronische krampen (in de ledematen ingewreven), bij koude gezwellen, ganglia, klierzwellingen en verhardingen, vorstbuilen, gewrichtsstijfheid, atrophie der ledematen, atonische jicht en rheumatismus, bij oedematense zwellingen (in verbindingen met het linimentum volatile) voor inwrijvingen gebruikt. *Jahn* roemt haar bij darmkrampen, algemeene stuiptrekkingen, epilepsie in klisteren.

Men laat haar op zich zelve in de lijdende deelen inwrijven, of verbindt haar met phosphorus, linimentum volatile, enz. In klisteren geeft men van dezelve eenen scrupel.

℞ Ol. animalis aether. scr. j,
— amygdalarum unc. vj,
Sapon. terebinth. unc. β.

M. f. linimentum. Detur in vitrio clauso et charta nigra obducto. S. Om in te wrijven.

℞ Olei animalis aeth. dr. ij,
Linim. ammoniato-camphor. unc. j.

M. S. Om in te wrijven.

℞ Calcariae sulphuratae unc. β,
Olei juniperi dr. ij,
Olei animal. aeth. gtt. x.

M. S. Om in te wrijven. Tegen arthritische aandoeningen zeer werkzaam.

Archidet.

Oleum animale foetidum, *oleum c. c. foetidum*, *oleum animale empyreumaticum*, *oleum pyro-animale*, wordt door drooge destillatie van dierlijke stikstofhoudende deelen, vooral horens en beenderen, verkregen, is dik vloeibaar, bruin, zwart, riekt hoogst walgelijk, smaakt scherp, en wordt gemakkelijk in wijngeest opgelost. Uitwendig aangewend, werkt deze olie prikkelend, verdeelend en krampstillend. Men gebruikt haar in verbinding met spiritus camphorae bij klierverhardingen, koude gezwellen, jichtknobbels, hygroma, beengezwellen, vorstbuilen, wormaandoeningen, hysterische krampen, chronischen rheumatismus, vooral bij reeds verouderd rheumatisch lijden der gewrichten, verlammingen. Als riekmiddel bij hysterischen. Het menigvuldigst gebruikt men dezelve ter bereiding van het vorige middel.

Men wrijft haar op zich zelve in, lost haar in wijngeest of kamfergeest op, of verbindt dezelve met vet als zalf, of met ammoniacgom en terpentijn als pleister tegen sarcocele en chronische verharding der ballen na druiperontsteking.

Oleum anisi, *anijsolie*, bereid uit de zaden van *Pimpinella anisum L.* De anijsolie behoort tot de verdeelende middelen. In wijngeest opgelost, gebruikt men haar tegen krampkolijk om op den buik in te wrijven. Eveneens voor inwrijvingen bij verlammingen, stijfheid, koude gezwellen, ter verdeeling van uitgestort bloed, beursgezwellen, enz. Met vet verbonden en op het hoofd ingewreven verdrijft zij het ongedierte. Als toevoegsel van 5—15 droppels bij krampstillende en winddrijvende klisteren. Tegen asthenische nerveuse hardhoorendheid wordt door *Rust* de volgende zalf aanbevolen:

℞ Camphorae trit. gr. ij,
Acid. succin. crud.,
Carbon. ammon. pyro-oleosi aa. gr. iv.
Pulveratis adde:

Castorei pulv., c. pauxillo aq. in pultem redacti, scr. j,
Adipis suilli scr. iv,
Olei anisi gtt. vij.

M. f. Unguentum. D. in pyxide alba, epistom. subereo clausa. S. Door middel van pluksel (lange draden) een weinig daarvan in het oor te brengen en des nachts daar in te laten.

Oleum cajeputi, eene dun vloeibare, meestal groene, zelden geelachtige, aetherische olie, door destillatie der bladeren en vruchten van *Melaleuca Leucodendron L.*, eenen in Oost-Indiën, en vooral op het eiland Banda groeijenden boom, verkregen. Zij heeft eenen sterken, aangenamen, kamferachtigen reuk.

Deze olie behoort onder de beste verdeelende, krampstillende en prikkelende middelen. Men gebruikt haar bij rheumatische en arthritische aandoeningen, wanneer geen zuiver ontstekingachtige toestand voorhanden is. *Thunberg* beveelt haar als het beste middel aan, dat de podagreuse pijnen verzacht, zonder de nadeelen van andere middelen te veroorzaken. Verder bij herpes, koude gezwellen, ganglia, gevoellooze, goedaardige verhardingen, vorstbuilen, stremmingen, exsudaten, extravasaten, ten einde de resorptie van het uitgestortene te bevorderen, wanneer de ontsteking voorbij is.

Bij ontstekingen, welke tot versterving neigen, en bij werkelijke versterving, voornamelijk gangraena senilis, bij slappe, onzuivere, carieuse zweren, bij stijfheid, distorsiën, verwonding der pezen en zenuwen, om bijkomende zenuwtoevallen, namelijk tetanus en trismus, te verhoeden. Bij rheumatische oorpijn, met opium verbonden in het oor gedroppeld, of door middel van boomwol in het oor gebragt, en tegen rheumatische of door caries ontstane tandpijn, op boomwol gedroppeld aan den tand gelegd of in de wang ingewreven. Tegen algemeene plaatselijke verlammingen, verlamming der tong, bij doofheid, achter de ooren ingewreven of op boomolie in het oor gebragt; bij nerveuse hoofdpijn, in de slapen ingewreven, of laat men den damp in den neus opstijgen; bij moeijelijk slikken in den hals ingewreven, bij wormen. Tegen ecclampsie van kinderen laat *Acrel* dezelve op linnen gedroppeld met goed gevolg in den hartkuil leggen. Bij onmagt als riekmiddel. Tegen hardnekkige, slijmige, rheumatische oogontstekingen, bij amaurosis door verzwakkende oorzaken

(*Richter*), bij mydriasis door kramp, hydrophthalmos, amblyopie. In het laatste geval laat men eenige droppels in de holte der hand vallen en met den opstijgenden damp de verzwakte deelen stoven. In amaurosis en verlamming van het bovenste ooglid wrijft men haar boven de wenkbraauwen in.

Zij wordt uitwendig op zich zelve of in verbinding met zalven, vette oliën, kamfer, spiritus angelicae, enz. gebruikt. Bij verlamming der tong laat men eenige droppels op suiker in de mond smelten; bij verwonding der pezen en zenuwen, welke zeer pijnlijk zijn, droppelt men haar behoedzaam in de wond, of wrijft haar in de nabijheid in.

℞ Ol. cajeputi,
— menth. pip.,
Tinct. opii croc.,
Liquor. anodyn. aa scr. j.

M. S. Met boomwol in den carieusen tand te brengen, of een weinig in de wang der lijdende zijde in te wrijven.

(Tanddroppels van *Dobberaner*.)

℞ Ol. cajeputi,
Tinct. cantharid. aa scr. j,
Spir. anthos,
—— serpill.,
—— lavend. aa dr. j,

M. S. Daarvan drie malen daags een weinig in de slaapstreek in te wrijven. Bij amaurosis torpida, paralitica.

Weller.

Oleum crotonis is de uitgeperste olie uit de zaden van *Croton Tiglium*, een op de Molukken, op de kust van Malabar en in China groeijende boom. Haar hoofdbestanddeel is een alcaloïde, de *crotonine* en het *acidum crotonicum*.

Andral, *Hutchinson*, *Landsberg*, *Romberg* en anderen bevelen haar als inwrijving in chronische ontstekingen en dezulke aan, welke neiging tot uitzweeting hebben, in chronische rheumatismus en arthritis, bij phthisis, vooral bij beginnende phthisis laryngea en bij zenuwziekten, b. v. bij asthma, tussis convulsiva en paralyses. Dr. *Beuter* beveelt haar als een bijzonder werkzaam afleidingsmiddel bij hersenontstekingen der kinderen op het hoofd in te wrijven.

Tegen rheumatische tandpijn is zij een voortreffelijk middel. Om dezelve hier te gebruiken, legt men den lijder op de gezonde zijde van het hoofd op eene vaste onderlaag, en laat dan 2 — 4 droppels olie op de verdieping tusschen den processus mastoideus en het oorlapje vallen; men vat nu, om de huid te bepalen, het oorlapje met de eene hand, terwijl men met den middelvinger der andere de olie 5 — 8 minuten zorgvuldig op eene kleine ruimte inwrijft. Ook bij otalgie, wanneer dezelve in otitis of otorrhoea is overgegaan, voor of achter den processus mastoideus ingewreven. Deze inwrijving moet alle 4 — 6 dagen herhaald worden. Tegen verlamming van het aangezigt in de wang ingewreven. Er ontstaat na de inwrijvingen ligt een uitslag, wanneer dezelve moeten uitgesteld worden. Bij de meeste dezer gevallen gebruikt men de inwrijvingen om een kunstmatig exanthema voort te brengen, dat sneller en zachter werkt, dan dat van tartarus emeticus. *Wolf* gebruikte haar met nut bij rheumatismus der gewrichten, na welke deels gewrichtswaterzucht, deels verdikking der gewrichtsbanden en moeijelijke beweging ontstaan was; tegen deze even zoo menigvuldige als lastige en hardnekkige gevolgen van rheumatismus acutus der gewrichten deden inwrijvingen met oleum crotonis meer nut dan andere geroemde middelen; met het verschijnen der erysipelateuse ontsteking en het uitbreken der puisten hielden niet alleen de pijnen op, maar, na een gebruik van 8 — 14 dagen, verdween ook de zwelling, en in gelijke mate werd ook de beweging der gewrichten beter. Men wrijft tot 20 droppels 5 — 10 minuten lang in en herhaalt dit in chronische gevallen na 24 — 12, in meer acute na 6—3 uren. Bij eene prikkelbare huid (kinderen en vrouwen) gebruikt men de olie verdund met amandelolie. De inwrijving moet met groote zorgvuldigheid geschieden, ten einde de olie werkelijk in de huid indringe. Men bedient zich daarbij het best van eene met gomtaf overtrokkene plukselprop. Men hoede zich met de vingers aan de oogen te komen, wanneer zij eenigzins met oleum crotonis verontreinigd zijn, daar er ligt hevige oogontsteking door ontstaan zou. Bij een klisteer voegt men 1—4 droppels benevens eenige once lijnolie, met water, een decoctum althaeae en dergel. geëmulgeerd.

Oleum foeniculi, bereid uit de zaden van *Anethum foeniculum*. Met spiritueuse vlocistoffen en andere aetherische oliën verbonden.

gebruikt men de *venkelolie* bij verlammingen, stijfheid, koude gezwellen, enz. Bij amaurosis, door verzwakkende oorzaken ontstaan, wrijft men een paar droppels van dezelve in het bovenste ooglid en in de streek der wenkbraauwen in (*Richter*). Bij mydriasis door kramp, bij tegennatuurlijke verlenging van het bovenste ooglid door verlamming van den musc. levator palp. sup. ontstaan (*Pallas*). Eene zoodanige ptosis van beide oogleden bij eenen ouden man door gedeeltelijke verlamming geneesde *Conradi* door inwrijvingen met oleum foeniculi en ammonia liquida.

Oleum jecoris s. jecinoris aselli, oleum morrhuae, *levertraan*, is het levervet van *Gadus morrhua*, *Gadus moloa* en *Gadus callarius*.

Men heeft drie soorten van levertraan:

1) de witte of blanke traan, welke uit de versche lever door de warmte der zonnestralen verkregen wordt;

2) de bruine, donkerblanke, doch overigens heldere traan, wordt uit de rottende lever door de warmte der zon verkregen;

3) de empyreumatische, donkere, meestal bruine traan, welke troebel is en uit rottende lever door vuurwarmte verkregen wordt.

Volgens menigvuldige ondervinding zouden de beide laatste soorten de werkzaamste zijn.

De levertraan bevat, even als het vet van alle zeevisschen, iodium en wordt tegen scrophuleuse, rheumatische en arthritische aandoeningen der klieren en gewrichten, tegen chronische huidziekten, voornamelijk tinea favosa capitis et faciei, van welke zoodanige dyscrasien oorzaken zijn, bij rachitis, in zalfvorm tot verband van scrophuleuse zweren en als klisteer (2—4 eetlepels) tegen ascarides aanbevolen.

Volgens *Hauff* doen inwrijvingen van levertraan bij hevig jeukenden herpes in de liesstreek goede diensten. *Brefeld* beveelt bij scrophuleuse ontsteking der ooglidklieren 2—4 malen daags met een penseel levertraan op de randen der oogleden te strijken, daar het vooral de lichtschuwheid snel zou wegnemen. De oogen worden daarna rood gekleurd, de afscheiding der tranen vermeerderd en alle toevallen nemen gedurende eenige dagen toe, doch dan zou snelle verbetering volgen.

Dr. *Brach* beveelt het volgende smeersel bij chronische, rheuma-

tische en arthritische aandoeningen, bij scrophuleuse kliergezwellen, bij scrophuleuse huidziekten en bij vorstbuilen aan:

℞ Ol. jecor. asell. unc. β,
Extract. saturn. dr. ij,
Vitell. ovor. s. axung. porc. dr. iij,

M. f. Unguent. (Tot verband van scrophuleuse zweren en fistels.)

Uitwendig wordt de levertraan zuiver op zich zelve ingewreven, of worden, met verwarmde traan doortrokkene, linnen lappen over de lijdende deelen geslagen, of zij wordt met varkensreuzel verbonden, enz.

℞ Liq. ammon. caust. unc. j,
Ol. jecoris asell. dr. ij,

M. agitando, ut f. linimentum. S. Dagelijks 3—4 malen in te wrijven.

Oleum liliorum alborum, door weeken der bloemen van *Lilium candidum L.* in vette olie verkregen.

Men gebruikt deze olie tegen verbrandingen, wonden, huidkloven en bij ontstokene pijnlijke klieren. Ter bevordering der ettering bij hordeolum beveelt men dezelve met eidojer verbonden aan.

Oleum lithanthracis s. pyrocarbonicum, s. ol. empyreumaticum e ligno fossili, door drooge destillatie der steenkolen verkregen.

Men kan deze olie bij verouderde stremmingen, afzettingen en gezwellen, vooral in de gewrichten, van chronischen, rheumatischen en arthritischen aard, en bij verouderde vorstbuilen als inwrijving, op zich zelve of in smeersels en zalfvorm, gebruiken.

Oleum olivarum s. oleum fixum fructus olivae, *olijfolie*, wordt uit het vleesch der vruchten van *Olea europaea L.*, eenen in de zuidelijke landen van Europa groeijenden boom, door uitpersen verkregen.

Men heeft verschillende soorten:

1) *Maagdenolie* wordt door uitpersen der rijpe, niet gegiste vruchten verkregen, is de beste, geelachtig gekleurd, riekt en smaakt aangenaam, en is bij voorkeur tot inwendig gebruik geschikt.

2) *Boomolie.* De reeds eenmaal uitgeperste vruchten worden met warm water aangeroerd en nog eenmaal uitgeperst; zij is geel gekleurd en wordt ligt ransig.

3) Wordt nog bij de derde uitpersing eene gemeene boomolie gewonnen, welke donker, lichtgraauw, van onaangenamen smaak en reuk is, en slechts voor zeepbereiding, enz. gebruikt kan worden.

Men gebruikt de boomolie even als bij de vette oliën in het algemeen is aangegeven. Zij vervangt elke andere vette olie, wanneer zij zuiver, onvervalscht en onbedorven is.

Uitwendig gebruikt men haar voor inwrijvingen van de geheele ligchaamsoppervlakte ter vermindering van het profuse zweet bij teringlijders, daar de huidporiën daardoor gesloten worden. Ter verhoeding der pest laat men te Smijrna, enz. de geheele oppervlakte des ligchaams met boomolie sterk en snel inwrijven. Gewoonlijk wordt daartoe een pond olie vereischt, en het gevolg is, dat een algemeen zweet uitbreekt, hetwelk door warme dranken en bedwarmte op het zorgvuldigst moet onderhouden worden. Bij gele koorts zouden deze inwrijvingen eveneens nuttig zijn, en *Döhne* beveelt ze als voorbehoed- en geneesmiddel tegen scarlatina aan.

Tegen ascites en anasarca met aanmerkelijke uitzetting en spanning der huid laat men dagelijks eenige malen $\frac{1}{4}$—1 uur lang warme olie inwrijven. Ter vermijding van erysipelas na punctie van oedemateuse ledematen beveelt *Graves* het deel met fijne olijfolie 's morgens en 's avonds in te wrijven, ten einde daardoor de huid voor de prikkelende inwerking der vloeistof te beveiligen. *Schoenemann* beveelt dezelve als het zekerste middel tegen herpes siccus aan het rectum, perinaeum en de genitalia aan, welke veel last, voornamelijk een aanmerkelijk jeuken veroorzaken, Bij kloven, ontvellingen der huid, bevriezing, tetanus, en trismus. Bij ziekten der piswerktuigen op den bilnaad en de inwendige zijde der dijen ingewreven. In Italië maakt men inspuitingen daarvan in de pisbuis bij krampachtige pisopstopping. Bij oorziekten bedient men zich van warme olieinspuitingen in de gehoorbuis, b. v. bij uitvloeijing van scherpe stoffen, oorpijn, hardhoorigheid, afhankelijk van verhard oorsmeer; wanneer insecten in het oor zijn gekropen.

Faust en *Hunold* bevelen de werktuigen, waarmede kunstbewerkingen zullen geschieden, en eveneens de plaats, waar geopereerd zal worden, met warme olie te bestrijken, waardoor de snede scherper, zuiverder en minder pijnlijk zou worden.

Bij elke uitwendige aanwending der olie, hetzij deze door in-

wrijving of inspuiting geschiede, moet zij verwarmd worden, waardoor ook hare kracht verhoogd wordt. Zij wordt ook als voermiddel van andere geneesmiddelen, als basis voor genezende, krampstillende zalven en pleisters, enz. en als toevoegsel bij klisteren gebruikt.

℞ Olei olivarum unc. xij,
Cerae albae unc. iv,
Pulveris carbon. subtiliss. unc. ij,
Sulph. sublim. et loti unc. j.
Sulphat. antim. porphyris. unc. j.
Liquefacto excipiente inmisce pulveres et agito mixturam, donec spissa sit.

(Ceratum nigrum de Powel contra tineam.)

Beral.

℞ Ol. olivar. unc. ij,
— bergamottae scr. j,
Rad. alcann. concis. scr, β.
Macera per nychthemerum; filtra.

D. S. Haarolie. (Deze bereiding zou het onder den naam van *Willer*'s zwitsersche kruidenolie veel verkocht arcanum zijn.)

℞ Decocti hordei unc. iv,
Salis comm. dr. β,
Olei olivarum unc. iv.

M. S. Voor een klisteer, ten einde bij onwerkzaamheid der dikke darmen tot stoelgang te prikkelen.

Brera.

℞ Ammon. carbonic. dr. ij,
Olei animal. aeth. dr. j,
Olei olivarum unc. ij.

M. S. Om in te wrijven. Tegen rheumatisch en arthritisch lijden.

℞ Olei olivar. unc. ij,
Spir. sal. ammon. dr. ij,
Camphorae rasae scr. j.

M., fiat linimentum l. a. et detur in vase clauso. S. Om in te wrijven. Bij rheumatismus chronicus, zwakte der ledematen, enz.

Brera.

℞ Aceti concentrati unc. ij,
Olei olivar.,

Ung. rosati aa unc. iij.
M. triturando ut fiat unguentum.

S. Om in te wrijven. Tegen impetegineuse huidziekten, voornamelijk scabies. *Augustin.*

Oleum origani cretici, van *Origanum creticum L.*, wordt ter verdeeling van ganglia, als een den haargroei bevorderend middel, tegen tandpijn ten gevolge van caries en ook tegen andere soorten van caries, en als beveiligingsmiddel tegen muggesteken gebruikt.

Oleum petrae, petroleum, *bergolie, steenolie.* Eene vloeibare aardhars (*Bitumen petroleum L.*), welke in Sicilië, in de omstreken van den Vesuvius, in Parma, Languedoc, Siberië, enz. bijna altijd in de nabijheid van steenkolenmijnen wordt aangetroffen, deels uit rotsscheuren wellende, deels op het water drijvende. Zij schijnt, evenals de steenkolen, een product van ontlede organische zelfstandigheden te zijn, zoodat vermoedelijk haar ontstaan zamenhangt met de vorming der steenkolen.

Er zijn verschillende soorten van steenolie:

a) *zwarte steenolie*, oleum petrae nigrum, welke in de lucht dik en dan *bergteer* of *pisasphalt*, maltha tenax, genoemd wordt;

b) *roode steenolie*, ol. petrae rubrum;

c) *witte steenolie*, ol. petrae album;

d) *bergnaphta*, naphta montana.

Voor uitwendig gebruik zijn de zwarte en roode, als de goedkoopste, toereikend. Zij is in water en wijngeest onoplosbaar, met aether echter, aetherische en vette oliën in alle verhoudingen volkomen mengbaar, en met phosphorus, kamfer, harsen oplosbaar. De *steenolie* dient als een krachtig indringend, zenuwprikkelend middel bij lymphatische gezwellen, dat de resorptie bevordert en stremmingen verdeelt. *Kirkland* verbindt haar met spiritus salis ammoniaci tegen lymphatische stremmingen in de gewrichten. Tegen zwakte, onvolkomene verlammingen, contracturen, bij atonische jicht en rheumatismus, jichtknobbels, ganglia, bevrorene ledematen, vorstbuilen (wanneer geene ontsteking meer voorhanden is), kropgezwellen, waterzucht, pisopstopping, onwillekeurige pislozing door te groote verslapping der pisblaas (in de blaasstreek ingewreven), bij beklemde niet ontstokene breuken. *Pearse* verdeelde eenen pijnlijken borstkanker door inwrijvingen van steenolie in de

handen en de borst.

Bij verlammingen wordt zij in het lijdende deel ingewreven, bij waterzucht met terpentijnolie verbonden in de nier- en blaasstreek, bij vorstbuilen met vet en spiritus lavandulae of opium verbonden. *Richter* beveelt tegen vorstbuilen eene zalf aan uit 12—16 droppels steenolie en 6 dr. varkensreuzel. Men laat de deelen in een warm aromatisch aftreksel baden, vervolgens inwrijven en warm toedekken. Tegen struma beveelt hij eene zalf aan uit ½ dr. steenolie, 2 once loodextract, 1 once terpentijnolie en 1½ once reuzel bereid.

Oleum petrae sulphuratum, *Ph. Londin.* Bestaat uit zwavelbloemen en steenolie, welke zoolang gekookt worden, tot dat zij zich met elkander vereenigen. Deze olie wordt als de vorige gebruikt, vooral echter tegen oude vorstbuilen en korstige huidziekten.

℞ Petrol. unc. β,
Spir. lavandul. unc. j,
Tinct. opii simp. dr. ij.
M. S. Waschwater tegen perniones.

Schubarth.

℞ Petrolei unc. j β,
Camph. trit. scr. β,
Ung. cerei dr. vj.
M. S. *Sundelin's* vorstzalf bij opengesprongene huid (zeer aan te bevelen).

℞ Petrol. unc. j,
Spir sal. amm. unc. ij.
S. Tegen zeer torpide vorstbuilen.

Richter.

℞ Petrolei dr. j β,
Spir. saponis unc. j.
M. S. Om in te wrijven. Tegen vorstbuilen, alsmede ter verdeeling van asthenische gezwellen.

℞ Ol. petrae,
— pini express.,
— juniperi destill. aa. unc. j.
M. S. Alle uren 1 eetlepel vol in de breukplaats en de omstreken in te wrijven.

℞ Petrolei unc. j,

Camphorae unc. β,
Alcoholis gtt. xj.

M. S. Om in te wrijven. Tegen chronische ziekten der gewrichten vooral wanneer men eene zwelling van dezelve vermoedt.

Ellis.

Oleum ricini, s. palmae liquidum s. de palma Christi, is de olie, welke door uitpersen of koken uit de zaden van *Ricinus communis s. Catapatia major et media*, eene in beide Indiën, Afrika en Zuidelijk Europa in het wild groeijende plant, verkregen wordt.

Zij wordt als verdeelend middel voor inwrijvingen in den buik tegen gezwollene klieren dezer holte, en ter opheffing van verstopping gebruikt. *Morne* bedient zich van inspuitingen van koude ricinus-olie, ten einde de door blaassteenen veroorzaakte toevallen te verzachten. De inspuitingen worden zoo ingerigt, dat steeds 2—3 once olie in de blaas blijft. Tegen schurft en vochtige zweren tusschen het hoofdhaar.

℞ Olei ricini unc. β,
Tinct. cantharid. dr. ij,
Ammon. carbon. dr. ij.

M. f. linimentum. S. Om in te wrijven. Tegen rheumatische aandoeningen.

Opium, opium, heulsap, is het in de lucht hard wordende en door oxydatie eene bruinroode kleur aannemende melksap, dat door inkervingen uit de niet volkomen rijpe zaaddoozen van *Papaver sonniferum L.*, eene eenjarige, in het Oosten, vooral in Egypte en Klein-Azie inlandsche, bij ons gekweekte plant, verkregen wordt, welks bestanddeelen eene vlugtige, narcotische, slechts door den reuk, niet door scheikundige reagentia waarneembare stof, morphine, narcotine, codeïne, thebaïne en narceïne als alcaloïden, meconine, pseudomorphine en porphyroxine als neutrale stoffen, acidum meconicum, olieachtig opiumzuur, caoutchouc, vet en hars, gomachtig extract, gom, slijm, kalk, magnesia, alumina, ijzeroxyde en meerdere oplosbare zouten. Behalve door de opgegevene bereidingwijze verkrijgt men het opium ook door uitpersen der gestampte plant.

Men onderscheidt in den handel vooral twee soorten van opium:

1) Het buitenlandsche of oostersche, opium orientale, en van deze wederom vijf soorten:

a) *Opium smyrnacum.* Dit is het turksche of levantsche opium van den handel en komt in onregelmatig rondachtige of platte massa's van verschillende grootte, doch zelden zwaarder dan 2 pd., voor. Zij zijn in bladeren gehuld en met roodachtige zaadhuizen van eenige rumexsoorten omgeven Deze soort moet alleen voor geneeskundig gebruik aangewend worden, zij moet zwaar, hard, digt, uitwendig roodbruin, op de breuk eenigzins glanzig en volkomen ondoorschijnend zijn, enz.

b) *Opium constantinopolitanum*, komt of in onregelmatige koeken, of in kleine, platte, regelmatige koeken voor, van 2 — 2½ duim in diameter, welke de gestalte eener linze hebben en met een papaverblad bedekt zijn.

c) *Opium aegyptiacum*, komt in ronde, afgeplatte stukken van ongeveer 3 duim diameter voor, die uitwendig met overblijfsels van eenige bladeren bedekt zijn en eene roodachtige kleur hebben,

d) *Opium persicum*, *trapezunt-opium.* De ongeveer 6 duim lange stukken, welker diameter iets meer of minder dan ½ duim bedraagt, zijn in glad, glanzig papier en met boomwol omwikkeld.

e) *Opium indicum seu ostindicum.* Tot ons (Duitschland) komt dezelve zelden of nimmer, daar ⅔ naar Canton en het overige naar de West-Indische eilanden verzonden wordt.

2) Inlandsche of engelsche, opium indigenum s. nostras s. anglicum, bestaat uit platte, in bladeren gewikkelde koeken, en komt met het egyptische overeen, heeft eene vuil lichtbruine kleur en smaakt walgelijk bitter en scherp.

Het opium is een krachtig verdeelend middel, dewijl het de vaten, met welke het in aanraking komt, tot zamentrekking prikkelt, alzoo de circulatie opwekt en de afscheiding der klieren, der slijm- en weivliezen vermindert. Ook werkt het bedarend, dewijl het de sensibiliteit lager stemt of afstompt, hetwelk deels onmiddelijk geschiedt door bloote aanraking der peripherische einden der zenuwen, deels middelijk, terwijl de werkzame stoffen van hetzelve, door de opslorpende vaten opgenomen, in de circulatie gebragt worden en van het bloed uit op hersenen en zenuwen inwerken.

Men gebruikt het bij alle zweren, welke tot eene profuse secretie

aanleiding geven, ten einde de ziekelijke prikkelbaarheid weg te nemen en daardoor de genezing te bevorderen; bij kankerachtige zweren, welke zeer pijnlijk zijn (het best in zalfvorm met unguentum mercuriale), bij zeer gevoelige, met roosachtige ontsteking omgevene chankers, bij phagedaenische, syphilitische zweren met lapis causticus verbonden. Bij pijnlijke chankers in de keel gebruikt men eene oplossing van 6 gr. sublimaat in 5 once water met 2 dr. opiumtinctuur en 6 dr. rozenhonig. Voor inspuitingen bij blennorrhoea urethralis, wanneer zij eenen meer sensibelen vorm heeft, daarom vooral in de latere tijdperken, bij pijn van krampachtigen aard, onaangenaam gevoel in de pisbuis en de blaas na de pislozing, herhaalde krampachtige aandrang hiertoe, ook wel bij gonorrhoea chordata. Bij venerischen en niet venerischen witten vloed en venerische zwelling der ballen.

Bij versterving, welke met beduidende pijnen verbonden is, voornamelijk bij gangraena nosocomialis, bij gangraena senilis en bij gangraeneuse vorstbuilen. Bij scirrheuse en scrophuleuse klierverhardingen, voornamelijk wanneer er nog eene verhoogde gevoeligheid van het verharde deel blijft bestaan, is een toevoegsel van opium bij de verdeelende middelen zeer aan te bevelen. Het best gebruikt men deze middelen hier in pleister- of zalfvorm, b. v. bij verharde ballen, vooral met ziekelijke afscheiding van derzelver scheedevlies verbonden, bij zogklonters, verhardingen der lymphatische klieren, jichtknobbels, aambeijen. Dr. *Carlier* gebruikt eene oplossing van opium in water tegen panaritium, of cataplasmata met laudanum. Zullen deze nut aanbrengen, dan moeten zij van den beginne af aan gebruikt worden. Men gebruikt opium voor inwrijving in spieren, die door tetanus zijn zamengetrokken, bij aangezigtspijn, oorpijn, tongkramp, strangurie, ischurie (met vlugtige oliën, kamferolie, enz. verbonden); bij pijnlijke phimosis en paraphimosis bij cataplasmata gevoegd, bij speekselvloed, bevriezing, verbrandingen. Bij de laatste beveelt Dr. *Fitch* het gebruik eener opiumhoudende vloeistof aan, welke door infusie bereid, en waartoe 1 scr. opium op 1 dr. kokend water genomen wordt. In het eerste tijdperk der brandwond laat men de verbrande plaatsen met linnen, dat in deze vloeistof gedompeld is, bedekken, en, wanneer zij droog worden, 12—24 uren lang wederom daarmede bevochtigen, al naar den toestand der

ontsteking, of zoo lang, tot dat de ettering is ingetreden. Alle bedekking wordt, bij koud zoowel als bij warm weder, verwijderd, en eene laag eenvoudige zalf of ceraat opgestreken, ten einde hierdoor de wond buiten aanraking der lucht te houden; vloeit de zalf af of wordt zij door den etter doorbroken, dan strijke men na zachte opzuiging van den etter versche zalf op, tot dat de genezing daar is (*Fricke* und *Oppenheim* Zeitschrift Bd. 14. Hft. 3. p. 435.). *Acrell* beveelt het opium ter stilling der pijnen na het gebruik van bijtmiddelen aan. (Bij alle de hier opgegevene ziekten kan het ook inwendig gegeven worden; ook gebruikt men het inwendig vóór belangrijke heelkundige kunstbewerkingen, ten einde de sensibiliteit des lijders te verminderen, zijne angstige gemoedsstemming weg te nemen, alzoo den geheelen indruk te verminderen, welken de kunstbewerking in het leven van den lijder voortbrengt, en hem daardoor tot standvastig verdragen der operatie te stemmen. Het best geeft men het 1--2 uren vóór de operatie en wel in eene behoorlijk werkzame dosis. Ook tegen de pijnen van andere verwondingen kan het, doch met beperking, aangewend worden. Nimmer mag het hier bij het het bestaan van hevige ontsteking gegeven worden. Alleen wanneer onrust, angst, inwendige stemming van het gemoed zonder aanmerkelijke koorts zich vertoonen, de wond, zonder aanmerkelijk ontstoken te zijn, zeer pijnlijk is, dan is het opium aangewezen. Het past daarom het menigvuldigst bij wonden van bloedarme, tendineuse deelen, bij gekneusde, gescheurde wonden, vooral bij geschotene en bij gewrichts-wonden.) *Brande* beveelt zetpillen met opium, op elke 2—3 gr., bij blaaskramp, pijnlijk lijden van den endeldarm, in sommige gevallen van ziekelijke voorstandersklier aan. *Howship* beveelt deze in het laatste tijdperk van scirrheuse vernaauwing van den endeldarm aan. Bij beklemde liesbreuk beveelt *Brulatour* eene, met opium bestrekene, elastieke bougie in de pisbuis te leggen.

In de oogheelkunde gebruikt men het opium in alle ontstekingachtige oogziekten met eretisch karakter, zij mogen primair als zoodanig bestaan, of zich uit phlegmoneuse ontstekingen gevormd hebben, met speeksel rondom de oogen ingewreven. Verder in alle oogontstekingen met torpide karakter, hetwelk in den regel eerst ten gevolge eener te lang voortgezette, verzwakkende behandeling van erethische en synocheuse ontstekingen van dit orgaan ontstaat, bij ulcera

corneae, maculae corneae, pannus, chronische blennorrhoea der conjunctiva en der *Meiboom*'sche klieren. Bij blennorrhoïsche toestanden bewijst niet zelden het opium in verbinding met rooden of witten praecipitaat in zalfvorm zeer goede diensten. Tegen amblyopie en amaurosis erethica, als inwrijving of pleister in den omtrek van het oog gelegd. Bij photophobie en blepharospasmus, als zuiver nerveus lijden, hetwelk op plaatselijk verhoogde sensibiliteit berust, of als belangrijk verschijnsel van vele oogontstekingen, voornamelijk der scrophuleuse, wordt het opium nog als stoving of in den vorm van indroppeling met nut aangewend. Tegen varicositeiten der conjunctiva oculi. Volgens *Hegewisch* bewees zich het inwrijven van opium in de bovenoogkuils- en slaapstreek, vooral met melk, tegen pijnlijke oogontstekingen zeer werkzaam.

Men bedient zich uitwendig van het opium in omslagen, inwrijvingen met speeksel, of in verbinding met calomel (scr. j op dr. j vet), of unguentum mercuriale; in pleisters, met harsachtige middelen of emplastrum mercuriale, en wendt deze bij plaatselijke, chronische ziektetoestanden aan, welke op uitstorting van plastische lympha berusten, zooals bij verharding der ballen, der borsten, der lymphatische klieren. Moeten pijnen op opene huidplaatsen gestild worden, dan verbindt men hetzelve het best met emplastrum cerussae ($\frac{1}{2}$—1 dr. op 1 once). In oog-, mond- en gorgelwaters. Voor de eerste neemt men 3—10 gr. op $\frac{1}{2}$ once water, en voor de laatste $\frac{1}{2}$—1 dr. op 6 once water met $\frac{1}{2}$ once wijngeest. Voor oogzalven, welke men in de bovenoogkuils- en slaapstreek inwrijft, neemt men 2—10 gr. op 2 dr. vet. In holle, pijnlijke tanden kan men een stukje opium in substantie brengen.

Men moet bij het uitwendig gebruik van opium, behalve zijne inwerking op de peripherische huidzenuwen, welke vrij snel op het geheele zenuwstelsel overgedragen wordt, ook nog zijne plaatselijk prikkelende werking in aanmerking nemen. Door deze veroorzaakt het niet zelden bij teedere, gevoelige huid een sterk jeuken, eenen uitslag, zelfs ontsteking, vermeerdert eene reeds voorhandene, verergert aanwezige pijnen, in plaats van ze te verminderen. Natuurlijk is het, dat zijne aanwending op ontvelde plaatsen derhalve bijzondere voorzigtigheid vereischt.

A q u a o p i i, uit 1 once opium met 6 once water door destillatie

verkregen. Men gebruikt dit water als toevoegsel bij oogwaters tegen pijnlijke oogontstekingen. Vooral was bij scrophuleuse conjunctivitis, als indroppeling, een mengsel uit 1—2 gr. lap. divin., 2 dr. aq. opii en even zooveel aq. rosarum nuttig. Om met een penseel aan te strijken en in te droppelen neemt men $\frac{1}{2}$—2 dr. aq. opii met 4 once gedestilleerd water gemengd, of ook 1 gr. extract. belladonnae in 2 dr. aq. opii opgelost.

Extractum opii aquosum, door koude uittrekking van opium met gedestilleerd water en uitdamping in een waterbad bereid. Dit extract, hetwelk, even als het opium in substantie, de zuivere, aan opium eigendommelijke kracht ontwikkelt, gebruikt men in fomenten bij gangraena nosocomialis (2 dr. op 6 once water, en een mengsel van kamfer en koolpoeder om op te strooijen), bij ontvelde huidplaatsen en zwerende vlakten. Bij tetanus en trismus liet *Dubreuil* 1 scr., in 2 once water opgelost, in de aderen spuiten. In oplossing voor oogwaters of stovingen in alle die gevallen, waar de prikkelende werking der tincturen te vreezen is, daarom bij erethische oogontstekingen met hevige pijnen en groote lichtschuwheid, enz. *Siebergundi* beveelt tegen ontvelling en kloven der tepels een mengsel uit 1 gr. extract. opii in 3 dr. kalkwater en even zooveel amandelolie opgelost. *Risson* beveelt een opiumceraat uit gelijke deelen opiumextract, olijfolie en ceratum album bij phagedaenische chankers aan, welke gewoonlijk zeer pijnlijk zijn, harde, roode of bloedende randen hebben.

Voor zalven neemt men $\frac{1}{2}$ dr. op 1 once vet; voor oogzalven 2—6 gr. op 2 dr. vet; voor inspuitingen, b. v. bij druiper, 3—6 gr. op 4 once vloeistof; voor mondspoelingen en gorgelwaters $\frac{1}{2}$ dr. op 6 once vloeistof; voor verbandwaters bij gevoelige plaatsen, zweren 1—5 gr. op de once vloeistof.

Tinctura opii simplex, tinctura thebaica, tinctura opii Eccardi, uit 2 once opiumpoeder met 6 once gerectificeerden wijngeest en even zooveel kaneelwater verkregen, wordt hoofdzakelijk gebruikt bij oogziekten, dagelijks 2—3 malen 2—3 droppels in het oog gedroppeld, voor inspuitingen bij pijpzweren, met pluksel tot verband bij zweren, teneinde met de bedarende werking tevens eene de vaatwerkdadigheid opwekkende en prikkelende te verbinden (1 dr. op 1 once voermiddel), bij neus-

en oorpolypen met boomwol aan de polypen gebragt en steeds vochtig gehouden, voor inwrijving bij rheumatische, arthritische pijnen, tandpijnen, enz. Ter verwijdering der eksteroogen of likdoorns zou men deze volgens *Pitschaft* vooraf met puimsteen zoo ver mogelijk afwrijven, en dan met een, met opiumtinctuur bevochtigd stukje linnen herhaalde malen verbinden (*Hufeland* Journ. Sept. 1833 pag. 20).

Tinctura opii crocata, laudanum liquidum Sydenhami, uit 2 once opium, 6 dr. saffraan, 2 dr. kaneelwater, 1 dr. kruidnagelen en 12 once spaanschen wijn door digestie verkregen.

Deze beide tincturen mag men zuiver slechts op de ongekwetste huid als inwrijving aanwenden; op ontvelde en zwerende vlakten echter steeds verdund met een waterachtig voermiddel en dan in verschillende dosis, bepaald naar de betrekkelijke prikkelbaarheid. Men gebruikt ze als pijnstillende inwrijving bij hoofdpijn, in de wangen bij trismus, in de ruggegraat bij koude koorts, bij neus-, oor- en baarmoederpolypen (hier werkt het laudanum uitstekend; de polypen worden met de tinctuur dagelijks bestreken en met een, daarmede bevochtigd, plukselwiekje zooveel mogelijk bedekt), tegen sneeuwblindheid, vlekken of zweren van het hoornvlies. Neurosen, welke door verwonding van zenuwdraden ontstaan zijn, wijken volgens *Lisfranc* voor inwrijvingen van het geheele lid met de tinctuur, het opleggen van hiermede bevochtigde kompressen rondom de wond en op deze pappen, welke er mede bevochtigd zijn. Als verbeteringsmiddelen van den kwaden reuk en om de pijnen te stillen bij open kanker (dr. ij met ℔ j roob dauci en unc. ij pulv. cicutae). *Marcinkowkski* wil door eene, gedurende twee weken aanhoudende, uitwendige aanwending van laudanum eenen lipkanker volkomen genezen hebben. *Tambone* gebruikte inspuitingen daarvan tegen retentio urinae, welke als gevolg eener paralysis senilis vesicae ontstond, met gunstig gevolg. Tegen panaritium beveelt *Pasquier* wasschingen van 2 once laudanum met eene pinte warm decoctum capitum papaveris aan; men dompelt in dit vocht dubbel zamengevouwene kompressen, waarmede men het zieke deel bedekt, en welke men alle 5 minuten, zonder dezelve af te nemen, op nieuw bevochtigt.

Bij de boven opgegevene oogziekten gebruikt men dezelve in den

vorm van stovingen, oogdroppels, litus, of met water vermengd en andere toevoegsels voorzien, zelden slechts zuiver. Als inwrijving in de huid worden zij niet zelden met oleum hyoscyami, linimentum volatile, unguentum mercuriale verbonden.

Emplastrum opiatum s. cephalicum, uit ½ once opium, mastik, wierook, benzoë, elemi, terpentijn en olijfolie, wordt als pijn- en krampstillend middel bij zuiver nerveuse neuralgiën en krampen gebruikt.

Morphium, *morphinum*. Dit alcaloïde van het opium komt voor als kleine, kleurlooze, glanzige, bijna doorschijnende kristallen, en is in wijngeest, vette oliën, kalkwater, enz., maar niet in water oplosbaar. Het dient voor inspuitingen (2 gr. met een eidojer en 1—2 once vette olie zamengewreven) bij otalgie, bij sterke prikkeling der pisbuis in het ontstekingachtig tijdperk van den druiper, bij tenesmus door haemorrhoïdes; verder in zalven, vooral echter endermatisch. Met azijnzuur verzadigd, vormt het den acetas morphii, *morphium aceticum*, welke een wit, in water gemakkelijk oplosbaar poeder is. Dit zout gebruikt men in *zalven* (b. v. bij krampachtige vernaauwing der pisbuis ½—1 gr. met een weinig vet tot zalf gemaakt en door middel van eenen catheter op de vernaauwde plaats gebragt; ter vermindering der pijnen bij baarmoederkanker, 4 gr. met 2 dr. unguent. mercuriale, dagelijks twee malen in de schaamstreek ingewreven), *smeersels* (b. v. 6 gr. met 1 dr. amandelolie, eenige malen daags eenige droppels in de wenkbraauwstreek ingewreven, bij verschillende pijnlijke of krampachtige oogziekten, voornamelijk bij blepharospasmus, ophthalmia arthritica, enz.); verder *met specksel ingewreven* (b. v. 2—6 gr. op eene once suiker, daarvan elk ¼ uur zooveel, als op de punt van een mes kan liggen, boven de wenkbraauwen met speeksel ingewreven, bij ophthalmia rheumatica en bij cataracta incipiens), meestal echter endermatisch, ¼—½—2 gr. op de door een vesicans ontvelde plaats gestrooid, bij ischias nervosa, neuralgia fronto-lacrymalis, prosopalgie, hemicranie, tetanus en trismus.

℞ Opii pulv.,
Camph. trit. aa. scr. j—jβ,
Alumin. pulv. dr. jβ,
Bals. peruv. dr. j,

Unguent. plumb. unc. ß.

M. f. unguentum. Vorstzalf van *Rust.*

℞ Camphor. trit. gr. ij,
Opii pulv. gr. xv,
Ol. cajeputi,
Tinct. cantharid. aa gtt. iv,
Extract. hyoscyam.,
——— belladonn. aa. gr. ij,
Aq. opii q. s.

Ut f. electuarium spissius. D. in pyxide alba, subere clausa. S. Eene hoeveelheid van de grootte eener kleine erwt in den hollen tand te leggen. Opiatum antodontalgicum van *Händel* bij hevige tandpijnen.

℞ Opii pulv. gr. v,
Ol. caryophyll. gtt. ij,
Extract. hyoscyam. gr. v,
——— belladonnae gr. x,
Rad. pyrethri pulv. q. s.

Ut f. pilulae 30. consp. pulv. rad. pyrethi. D. in vitro. S. Eene pil in den hollen tand te drukken. Bij tandpijn.

Rust.

℞ Pulveris opii pur. dr. ß,
——— camphorae gr. vj,
Extract. hyoscyami dr. j,
——— belladonnae gr. vj,
Ol. cajeputi gtt. xvj,
Tinct. cantharid. gtt. viij.

M. Lege artis. S. Tandopiat. Eene ſpil daarvan in den hollen tand te leggen. Bij tandpijn.

Dr. *Dürr.*

℞ Emplast. matric. Ph. Wurt. dr. ij,
Opii puri gr. xv,
Gummi euphorbii pulv.,
Sem. sinapeos aa dr. ß,
Terebinthin. venet. scr. j.

M. f. emplastrum.

Deze pleister wordt ter grootte van een ¼ guldenstuk op de slapen

en achter het oor, in de groeve tusschen den processus mastoideus der linkerzijde gelegd. Wanneer men haar niet langer dan 12 uren laat liggen, wordt de huid niet opgeheven, maar slechts rood gekleurd, hetgeen ook alleen beoogd moet worden.

Dr. *Dürr.*

℞ Opii pulv. scr. j—iβ,
Ol. amygdal. dr. ij,
— chamomill. dr. β.

M. terendo. D. in vitro. S. 5—6 malen daags in de oogstreek, vooral boven de wenkbraauwen in te wrijven. Tegen blepharospasmus bij zeer gevoelige personen.

Weller.

℞ Opii pulv. gr. vj,
Flor. zinci dr. β,
Ung. rosat. unc. j.
M. S. Oogzalf. Tegen psorophthalmie.

Conradi.

℞ Opii, c. pauxillo aquae in pultem redacti, gr. x,
Alumin. subtiliss. pulv. gr. xv,
Adip. suill. unc. β.
M. D. S. Verbandzalf. Bij atonische bubozweren.

Simon.

℞ Opii puri,
Camphorae aa dr. j,
Balsam. peruvian. scr. iv,
Ung. nigr. unc. j.
M. S. Tot verband van oude, pijnlijke vorstbuilen.

Rust.

℞ Opii puri dr. β,
Extract. cicutae dr. j,
Ung. basilic. unc. β.
M. Tot verband van onzuivere, pijnlijke, gangraeneuse zweren.

℞ Opii puri gr. viij,
Aq. font. unc. j.
M. S. Ter bevochtiging der kompressen bij gescheurde wonden, zoodra de ontsteking zich instelt, om de groote pijnen en tetanus te verhoeden.

℞ Empl. hydrarg.,
—— cicutae aa dr. ij,
Camph. trit.,
Opii pulv. aa. gr. vj.

Malaxentur in emplast. S. Op linnen gestreken op de lijdende plaats te leggen. Als verdeelend middel tegen klierverhardingen.

Rust.

℞ Zinc. sulphur. gr. iij,
Aq. destill. s. unc. ij,
Aq. laurocerasi unc. β,
Tinct. opii s. dr. j.

M. S. Voor inspuiting laauw te gebruiken. Bij gonorrhoea.

Rust.

℞ Vitriol. alb. gr. iij,
Aq. rosar. dr. iij,
Mucilag. sem. cydonior. dr. j,
Tinct. opii crocat. dr. β.
Stent per hor. vj, tum cola.

S. Oogwater. Tegen torpide oogontstekingen en slijmvloeijingen, dagelijks 1—2 malen éénen droppel in het oog te droppelen.

Graefe.

℞ Opii gr. iij—iv,
Croci scr. β,
Myrrhae dr. β,
Succi malvae dr. β,
Olei amygdal. dulc. dr. ij.

M. S. Laauw in het oor te spuiten. Tegen oorpijn.

Pierquin.

℞ Spir. cornu cervi,
Olei olivarum,
—— origani,
Tinct. opii aa part. aeq.

M. S. Om in te wrijven. Tegen pijnen der spieren en verouderde distorsiën.

Fahnenstock.

℞ Opii pulverati dr. j—ij,
Cerati unc. iv.

M. S. Voor verband. Bij zeer pijnlijke wonden en zweren, of ook bij zeer gevoelige puisten en venerische gezwellen als inwrijving.

℞ Olei rosarum,
Axungiae porci,
Cerae flavae aa unc. j.
Leni igni liquatis adde
Opii depurat. dr. β.

M. S. Voor verband. Dagelijks 2 malen. Tegen pijnlijke zwelling der borsten.

Tronchin.

℞ Empl. albi cocti rect. par. dr. iij,
Opii pulverat. dr. β.
M. f. emplast. S. Pleister tegen vorstbuilen.

Kopp.

℞ Emplast. saponati,
——— opii aquosi,
——— hyoscyami,
——— cicutae aa p. aeq.

Malax. S. Op leder gestreken op te leggen. Tegen chronische ontstekingen der klieren, alsmede der sereuse en synoviaal-zakken.

℞ Opii puri dr. β,
Camphor. dr. j,
Picis alb. unc. β,
Petrolei q. s.

Ut f. emplastrum. D. S. Op het lijdende deel te leggen. Bij neuroses en pijnlijken rheumatismus.

Ova gallinacea, *hoendereijeren.* In de heelkunde gebruikt men:

1) Vitellus s. vitellum ovi, *eidojer.* Men gebruikt denzelven uitwendig als een voedend, inhullend, ontstekingwerend middel. In klisteren bij diarrhoea, gebrekkige slijmafscheiding en atonie van het darmkanaal, bij verhinderd slikken om te voeden (2 eidojers wordt in eene kop bouillon of een salebafkooksel opgelost). *Pitschaft* gebruikt den eidojer ter verdeeling, weekmaking en genezing van tandvleeschzweren. Dr. *Baulin* beveelt tegen de goedaardige, zoowel als kwaadaardige bloedzweren (carbunculus) het volgende, door hem beproefd gevonden middel aan:

℞ Vitell. ovi dr. j,
Sal. culinar. unc. j.
M. S. Tot verband. Dagelijks 5 malen.

Verder gebruikt men den eidojer tegen ontstekingen van velerlei aard, verbrandingen, vorstbuilen, pijnlijke haemorrhoïdes, ontvelde tepels, gebarstene lippen. Bij eenvoudig (niet gangraeneus) doorliggen volgt de genezing dikwijls snel door eene zalf uit rum en eidojer; bij verbrandingen en eenvoudige wonden neemt men 1 dl. eidojer en 2 dl. boomolie. Terpentijnolie met eidojer tot eene zalf gemaakt, is voor gewone etteringen de beste digestiefzalf.

℞ Vitellum ovi j,
Olei olivar. dr. ij,
Sacchar. cand. dr. j.

M. f. linimentum. S. Op linnen gestreken, tusschen de wangen gelegd. Tegen tandvleeschabscessen.

Pitschaft.

℞ Gummi ammoniaci unc. β,
Terebinthinae dr. ij,
Vitell. ovorum q. s.

Fiat l. a. cataplasma. S. Voor ontstokene kliergezwellen.

Hartman.

℞ Camphorae dr. j,
Asae foetidae,
Vitell. ovor. q. s.
Conterantur exacte; adde
Pulv. cort. peruv. q. s.

Fiat cataplasma. S. Onmiddelijk op te leggen. Tegen decubitus gangraenosus.

Sundelin.

℞ Jusculi carnis sine sale unc. vij,
Vini generosi scyath. j,
Vitella ov. ij.
M, S. Klisteer. Ter voeding.

Bernstein.

2) Oleum ovorum, *eijerolie*, wordt uit de hard gekookte en gerooste eidojers door persen verkregen; is roodachtig geel en dikvloeibaar.

Men gebruikt deze olie bij kloven in tepels, lippen en andere

ontvellingen van gevoelige deelen, blinde en pijnlijke aambeijen, verbrandingen van geringen graad (om brandkorsten week te maken, mag men haar niet gebruiken, dewijl zij gele vlekken achterlaat, die niet ligt verdwijnen), tegen vlekken van het hoornvlies, bij coryza der kinderen in den neus gestreken; tegen het grijsworden der haren, prophylactisch 1—2 malen, therapentisch 3—4 malen in de week op het geheele behaarde hoofd ingewreven. (*Merkel*)

3) Albumen ovi, *eiwit*, wordt als een verkoelend, inhullend, ontstekingwerend, pijnstillend middel aangewend. Met brandewijn tot schuim geklopt, gebruikt men het bij ligte kwetsingen der epidermis, bij beginnend doorliggen, bij ontsteking der borsten, bij pijnlijke aambeijen en tegen verbrandingen met voordeel. Bij verbrandingen wordt het ook met room en boomolie gemengd, en brengt dan dikwijls snel verzachting der pijnen te weeg. Tegen kwikspeekselvloed als mondspoeling; tegen het eerste tijdperk van sthenische oogontstekingen, bij vreemde ligchamen, die in het oog zijn geraakt, teneinde derzelver mechanischen prikkel te verminderen, en eveneens ook tegen chemische, meer uitgebreide inwerkingen, om te verdunnen en in te wikkelen. *Richter* gebruikte het, met rozenwater geklopt, tegen catarrhale oogontsteking, terwijl het door *Scarpa* tegen de hevige acute en druiper-oogontsteking zeer wordt aanbevolen.

Moscati gebruikte in 1751 bij beenbreuken werk, dat met eiwit bevochtigd was; thans gebruikt men volgens *Larrey* het tot schuim geklopt eiwit om de verbandstukken bij eenvoudige beenbreuken, waar de ontsteking verdwenen is, daarmede te bestrijken, teneinde deze eenen hoogen graad van vastheid te geven. Van het volgende lutum bedient zich *Rognetta*, om met linnen verbandstukken, enz. een onbewegelijken verbandtoestel (appareil inamovible) voor beenbreuken te vormen. Het wit van 40 eijeren wordt tot schuim geklopt, vervolgens hierbij 4 once loodazijn en 4—5 once kamfergeest gevoegd, hetwelk eene spoedig hard wordende massa geeft. De opgegevene hoeveelheid is voor den onderschenkel van eenen volwassene genoegzaam.

Het *inwendige eivliesje* legt men op het overblijfsel van zweren, ontvelde plaatsen, voornamelijk aan het scheenbeen, opene vorstbuilen, enz., en op de oogen gelegd, zou het een voortreffelijk middel bij zeer pijnlijke oogontstekingen ter verzachting der pijn zijn.

℞ Sacchari alb. unc. β,
solve in
Album. ovor. vj,
Admisce agitando:
Aquae fervidae unc. xviij,
—— flor. aurant. unc. j.

D. S. Hiermede den mond alle $\frac{1}{4}$ uur uit te spoelen, en alle 2 uren daarvan eenen eetlepel in te nemen. Tegen den door kwik, vooral door sublimaat veroorzaakten speekselvloed.

Renard.

℞ Olei lini recentis unc. iv,
Album. ovor. ij.

M. S. Brandzalf; de verbrande plaatsen hiermede alle 2 uren te bestrijken. *Mynsicht.*

℞ Albuminis ovi,
Spirit. camphor,
Buls. peruvian. aa.
Conquassando misce.

S. De ontvelde plaatsen hiermede te bestrijken. Tegen decubitus.

Balsamus Fioravanti bestaat uit 1 pd. eiwit, 4 once resina pini met 6 once terpentijn, te zamen gedigereerd. Men gebruikt denzelven in Frankrijk tot verband van wonden en zweren, vooral aan het hoofd. Deszelfs damp wordt bij oogzwakte en amblyopie aanbevolen. *Berton* beveelt de volgende vorstzalf aan:

℞ Balsam. Fioravanti p. 2,
Acet. plumbi basic. p. 3,
Olei olivarum. p. 3,
Acid. muriatic. p. 1.
M.

Nadat dit mengsel is omgeroerd, wordt voor het naar bed gaan het deel ingewreven, met filtreerpapier, dat in het mengsel gedompeld is, omgeven, en dan het geheel met linnen omwikkeld.

Papaver album, van Papaver somniferum L., *slaapwekkende maankop*, groeit in Kl. Azië en Z. Europa, bij ons gekweekt. Ge-

bruikelijk zijn *de onrijpe zaaddoozen met het zaad*, *capita papaveris albi.*

De capita papaveris bevatten in onrijpen toestand eene zeer geringe hoeveelheid morphine, en werken daardoor, eenigzins de kracht van het opium naderende, slechts in zeer onbeduidenden graad als opium.

Men gebruikt dezelve voor pijnstillende omslagen en stovingen bij ontstekingen met veel pijn en bij krampen; tegen oogontstekingen in het eerste tijdperk, vooral bij catarrhale, gonorrhoïsche en andere hardnekkige oogontstekingen; bij vernaauwing der pupil, welke door het aanschouwen van glanzige voorwerpen ontstaat, bij amaurosis met tegennatuurlijke prikkelbaarheid (*Richter*). Bij verlenging van het bovenste ooglid, door kramp der sluitspier ontstaande, als bad en omslag, en wanneer na de kunstbewerking der cataract het geopereerde oog zeer onrustig is.

Men gebruikt dezelve voor omslagen, stovingen en inspuitingen. De eerste bereidt men, wanneer men gesnedene slaapbollen in water of melk kookt, en daarmede naar omstandigheden kamillen, vlierbloemen, scheerling of bilzenkruid verbindt, voor de laatste laat men 1—½ once met 6—8 once water koken en doorzijgen.

Bij zeer hevig ontstokene gonorrhoea beveelt men in het Hopital des Veneriens te Parijs het volgende mengsel als inspuiting aan:

℞ Capitum papav.,
Folior. solani nigr. aa dr. j,
Coq. c. aq. font. ℔ j,
in colatura solve
Extract. opii gr. x—xxiv.

Schlegel beveelt de volgende inspuiting als pijnstillend bij hevige gonorrhoea aan:

℞ Sem. papaver. dr. ij,
Aq. commun. unc. iij.
F. l. a. emuls., cui adde
Aquae laurocerasi dr. β.

M. S. Eenige malen daags omgeschud en verwarmd ingespoten.

Petroselinum, van *Apium petroselinum*, *pieterselie*, in Sardinië en Griekenland in het wild, bij ons in tuinen gekweekt. Officineel zijn de *wortel*, het *kruid* en de *zaden*, *radix*, *herba* et *semina petroselini*.

De fijn gewrevenen verschen wortel en het gekneusde kruid gebruikt men ter verdeeling van zogklonters, klierverhardingen, tegen kleine, zelfs scirrheuse wonden, ligte ontstekingen en insectensteken, kneuzingen, zomersproeten, huidvlekken (het water of een aftreksel der bladeren), en het zaad, fijngestooten en met boter tot zalf gemengd, tegen ongedierte, namelijk luizen. Bij de eerst opgegevene gevallen laat men het versche kruid met melk tot eene pap koken, op het lijdende deel leggen en dit vervolgens met een hazenvel bedekken.

℞ Fol. petrosel. manip. ij,
Summit. anethi manip. β,
Salis marini dr. ij;
infunde in
Vini et aceti aa ℔ j.

D. S. Door middel van kompressen om te slaan. Tegen sugillationes en contusiones.

℞ Folior. petros. manip. jβ,
——— absinth. manip. j,
contunde cum
Aceti q. s.
in cataplasmatis consistentiam,
cui admisce
Salis ammoniaci dr. j.

D. S. Voor omslagen. Eveneens tegen sugillationes en contusiones.

Phellandrium, van *Phellandrium aquaticum L.* (*Oenanthe phellandrium* Lam.), *Watertorkruid*, groeit in slooten en moerassen door geheel Europa. Men gebruikt op sommige plaatsen het kruid, gewoonlijk echter de *zaden*, *semina phellandrii s. foeniculi aquatici.*

Door derzelver in- en uitwendig gebruik worden stinkende en ichoreuse zweren verbeterd, weshalve men dezelve bij dergelijke zweren, wonden, klierverhardingen, kwaadaardige, pijnlijke, carcinomateuse, scrophuleuse zweren, verouderde zweren der onderste ledematen, psoasabscessen, cancer uteri, spina ventosa, caries, kneuzingen en als huismiddel ter verdeeling van zogklonters (als omslag) gebruikt.

Uitwendig gebruikt men deze zaden voor stovingen in aftreksel van 1 once op 6 once colatuur.

Phosphorus. Eene tot nog toe onontlede, elementaire, stof,

welke nimmer zuiver in de natuur voorkomt, maar in het mineralen-, planten- en dierenrijk, het zij als phosphorzuur aan bases gebonden, of met waterstof vereenigd. Men verkrijgt den phosphorus door destillatie van het uit de beenderen gewonnen phosphorzuur (3 dl.) met koolpoeder (1 dl.), terwijl zich hier, door ontleding van het zuur, de zuurstof met de kool tot koolstofzuurgas verbindt en ontwijkt, de phosphorus echter deels in dampen, deels in droppels overgaat en eene wasachtige zelfstandigheid afzet, welke onder warm water verder behandeld, tot staafjes gevormd en dan onder water bewaard wordt. Hij komt voor als eene geelachtig, roodachtig witte, in het donker lichtende zelfstandigheid, die, aan de lucht blootgesteld (wegens hare sterke verwantschap tot de zuurstof) langzaam verbrandt, witte, knoflookachtig riekende dampen uitstoot, in vette en aetherische oliën, alsmede in zwavelaether oplosbaar is.

De phosphorus werkt doordringend en prikkelend op de zenuwen, kleurt de huid rood en veroorzaakt ontsteking van dezelve. Men gebruikt phosphorinwrijvingen bij verlammingen, vooral der extremiteiten, van het aangezigt, der pisblaas, bij hardnekkige rheumatische, arthritische en syphilitische pijnen der ledematen en beenderen, koude gezwellen, b. v. hydrops bursae mucosae, ter bevordering eener krachtige resorptie. Bij in hoogen graad torpide zweren, die op geenen anderen prikkel reageren en verharding van het celweefsel lieten waarnemen, werden een of meerdere stukjes phosphorus, zonder veel pijn te veroorzaken, in de zweren zelfs afgebrand. Wanneer de brandkorst zich had afgestooten, werd somwijlen nog was ingegoten (*Fricke*). *Theden* liet met eene phorphoroplossing calleuse zweren en fistels bestrijken, waarop deze snel genazen. Bij syphilitische exostoses.

Als causticum beveelt *Paillard* kleine stukjes phosphorus van de grootte eener halve linze op de huid te leggen en dezelve in de plaats van moxae bij chronische ontstekingen der gewrichten, spieren, ingewanden, bij neuralgia femoro-poplitea aan te wenden. Verder om een ziekelijk weefsel geheel te vernietigen, b. v. om eene oppervlakkige, kleine, kankerachtige huidzweer te verdelgen, of om het karakter van den prikkel eener wond, eener zweer te veranderen. *G. A. Richter* brandde in eene hevige, den loop der zenuw volgende ischias nervosa 8 moxae van phosphorus, ter grootte eener

linze, in den omtrek van den trochanter major af, waarop de lijder zonder krukken konde weggaan. Het voordeel dezer snelmoxae boven de gewone bestaat daarin, dat zij, bij gelijk diepe intasting in het organische weefsel, eene veel snellere werking (binnen hoogstens 20 seconden) na zich slepen, dat men dezelve zoo klein, als men slechts wil, maken en daardoor ook in grooter getale aanwenden kan. Bij het branden ontstaat eene uiterst hevige pijn.

Voor uitwendig gebruik verkiest men hoofdzakelijk de oplossing van den phosphorus in vette of aetherische oliën, *linimentum phosphoratum*, in verbinding met kamfer (10 gr. phosphorus, 2 scr. kamfer en 1 once amandelolie). Voor zalven neemt men 5—10 gr. op 1 once vet. De vette oplossing van den phosphorus riekt naar knoflook, en licht in de duisternis, zoodat de lijders zich daarvoor beangst maken; een gering toevoegsel eener aetherische olie, b. v. ½ scr. terpentijnolie op 1 once der oplossing, neemt dit nadeel weg. Gedurende het inwrijven houde men licht en vuur verwijderd.

℞ Phosphori gr. iv,
Ol. papav. rec. dr. vj,
Liq. ammon. caust. dr. ij,
Ol. terebinth. rect. scr. β.

M. S. Tweemaal daags ½—1 theelepel in het verlamde deel in te wrijven.

℞ Phosphori gr. iv,
Camphorae scr. j,
Ol. amygd. dulc. unc. β.

Solve. S. Om in te wrijven. Tegen verlammingen, contracturen.

Haase.

℞ Phosphori gr. iv,
solve in
Olei terebinth.,
Olei lini aa unc. j,
adde
Camph. trit. dr. β—j.

M. f. linimentum. S. Omgeschud 2 malen daags in te wrijven. Tegen verouderde jichtaandoeningen en verlammingen.

Hufeland.

PIMPINELLA, van *Pimpinella saxifraga L.*, *verschilbladige be-*

vernel, op drooge plaatsen door geheel Europa. Gebruikelijk is de *wortel*, *radix pimpinellae albae s. nostratis*.

Dezelve wordt gebruikt bij verlamming der tong en uvula, rheumatische oorpijn, bij oorsuizing door slijmige verstopping der Eustachiaansche buizen, als gorgelwater bij catarrhale en rheumatische keelontstekingen, enz.

Men geeft denzelven in substantie als kaauwmiddel, als poeder in tandopiaten en tandpillen, en geïnfundeerd als mond- en gorgelwaters (unc. β op unc. x colat.).

Tinctura pimpinellae, door digestie van den wortel met wijngeest en een toevoegsel van carbonas potassae bereid, wordt als toevoegsel bij gorgelwaters bij bovengenoemde ziekten gebruikt, tegen scrophuleuse oogontstekingen met lichtschuwheid; hiertoe bevochtigt men een dubbel lapje linnen, legt hetzelve tusschen een viervoudige kompres en bindt dit over de oogen. Met een aftreksel van folia sennae als mondspoeling tegen tongverlamming. Tegen tandpijn.

Bij gorgelwaters voegt men 2—4 dr. op 6—8 once.

℞ Opii,
Camphorae aa gr ij,
Olei caryophyllor.,
Tinct. pimpinell. aa gtt. j.

M. f. pilul No. iv. S. In den hollen tand te leggen. Tegen carieuse tanden en tandpijn. *Rust.*

℞ Aquae fontanae unc. x,
Tinct. pimpinellae unc. β,
Aluminis crudi dr. ij.

M. S. Om te gorgelen. Tegen verslapte en nederhangende uvula. *Celle.*

PIPER HISPANICUM S. INDICUM, de *vruchten* van *Capsicum annuum L.*, groeit in het wild in Oost- en West-Indië, wordt bij ons in tuinen gekweekt.

Uitwendig aangewend, werkt de *spaansche peper* zeer prikkelend, zoodat zij dikwijls blaren op de huid trekt. Men mag zich derhalve van dit middel slechts in die ziekten bedienen, welker oorzaak een belangrijke torpor of verlamming is.

Men gebruikt denzelven daarom in gorgelwaters en als kaauwmiddel

bij verlamming van het zacht gehemelte en der keel, bij atonische angina van afgeleefde menschen, bij doofheid, die door catarrhale invloeden veroorzaakt is; als cataplasma, met eidojer verbonden, bij kwaadaardige bloedzweer (anthrax). Dit laatste mengsel wordt op de gangraeneuse plaats gelegd, en zoo dikwijls vernieuwd, als het droog is geworden, en zelfs, wanneer het verstorvene zich afscheidt en de wond zich zuivert, wordt met dezen omslag tot de genezing toe voortgegaan. Het verdunde sap gebruikt men bij asthenische oogontstekingen. Voor gorgelwaters neemt men 1 — 2 scr. op 6 once geïnfundeerd. Ook gebruikt men haar als versterkend toevoegsel bij sinapismi.

℞ Capsic. annui pulv. dr. iij,
Rad. zingiber. pulv.,
Rad. armorac. pulv. aa dr. ij,
Sacchar. alb. unc. j,
Conserv. rosar. dr. j.
M. f. trochisci 2.
S. Om te kaauwen, tegen catarrhale doofheid.

Fosbroke.

Tinctura piperis hispanici s. capsici annui, wordt in gorgelwaters ($\frac{1}{2}$—1 dr. met 8 once water) bij boven opgegevene ziekten gebruikt. Ook gebruikt men haar ter onderhouding van kunstmatige zweren, vooral van die van een ettersnoer, terwijl men dit daarmede bevochtigt; om condylomata weg te bijten; bij verschillende vormen van amaurosis, amblyopie, op het voorhoofd en in de slapen ingewreven (*Turnbull*). Daar deze tinctuur een der krachtigste roodmakende middelen is, gebruikt men haar menigvuldig bij chlolera asiatica, met kamfer, geest van salammoniac of terpentijnolie verbonden.

Dr. *Werneck* beveelt eene *tinctura capsici aetherea*, welke uit 1 dr. spaansche peper door eene digestie van 3 dagen met 1 once azijnaether bereid wordt, bij gangraena nosocomialis met typheusen stupor aan, waarin hij de heerlijkste werking van dezelve zag; hij liet 1 dr. met 8 once decoctum cort. peruviani vermengen.

℞ Fruct. capsici annui dr. ij,
infunde s. q. aquae fervid. per $\frac{1}{4}$ hor.
ad. colat. unc. iij,

adde

Muriat. sodae dr. ß,

Spirit. vini unc. iij.

M. S. Gorgelwater (tegen angina gangraenosa).

Headley.

℞ Cupri sulphur. gr. vj,

Tinct. capsici unc. ß,

Aq. rosar. unc. vß.

M. S. Gorgelwaters (bij rheumatische doofheid).

Fosbroke.

Piper nigrum et album, van *Piper nigrum L.*, eene in Oost-Indië, voornamelijk op Java en Sumatra groeijende struik. De *zwarte peper* zijn de nog niet rijpe, groene vruchten, die door droogen rimpelig en zwart zijn geworden; de *witte* de zaden der rijpe vruchten, van derzelver buitenste overtrek door kokend water en wrijven ontdaan, waarop zij als wit en glad voorkomen. Het hoofdbestanddeel is de *piperine*.

Men gebruikt dezelve als een scherp prikkelend, roodmakend middel ter versterking der sinapismi, als kaauwmiddel bij verlamming der tong, der uvula, tegen tandpijn door caries (met keukenzout en suiker zamengesmolten en in den vorm van kogeltjes in den hollen tand gebragt); ter verdeeling van pijnlooze klierverhardingen, beginnende lymphatische abscessen en ganglia (het poeder met honig tot de consistentie van zalf gemengd); het infusum als waschmiddel tegen schurft. Als rubefaciens neemt men 2 dr. poeder van peper en ½ once mostaard.

℞ Pulv. sem. sinap. nigr. unc. iv,

—— piper. nigr.,

—— zingiber. aa dr. ß,

Oxymel. simpl. q. s.

Ut f. cataplasma. S. Roodmakende pap (door *Willis* tegen coxalgie aanbevolen).

Pix s. resina pini burgundica, *pix alba*. Eene uit verschillende Pinussoorten, voornamelijk uit *Pinus larix L.*, door smelten van het uitvloeijende sap bereide hars van roodachtig gele kleur.

Men gebruikt dezelve om de huid zacht en aanhoudend te prikkelen, hetwelk bij langdurige en aanhoudende stoornissen der huid

zelve en der onderliggende deelen dikwijls, door de daardoor bewerkte langzame en aanhoudende afleiding, of ook door verwarming, de beste diensten doet. Men gebruikt haar als pleister bij hardnekkigen, chronischen bepaalden rheumatismus van allerlei aard, vooral bij pijnlijke, bij ischias, lumbago, chronische hoofdpijn, aangezigtspijn, bij pijnlijke borstaandoeningen in phthisis pulmonalis, tegen chronische dermatosen, vooral tegen slappe, torpide, slecht etterende scrophuleuse zweren (*Rennie*), nagelzweren, hoofdzeer.

Men strijkt de resina pini op leder, en laat dezelve zoo lang liggen, totdat zij van zelve afvalt; wil men haar meer prikkelend maken, dan voegt men er poeder van resina euphorbii en cantharides bij. De kleefpleister van *Cheselden* bestaat uit 2 dl. pix alba en 4 dl. empl. diachylon simp.

Emplastrum citrinum, *ceratum resinae pini*, uit 1 pd. wit pek, 2 pd. geel was, schapentalk en terpentijn, van elk $\frac{1}{2}$ pd., zamengesmolten en de massa door werk gegoten. Men gebruikt deze pleister hoofdzakelijk tot verband van de door emplastrum cantharidum opengetrokkene plaatsen, en ter rijpmaking van kleine abscessen en bloedzweren.

Emplastrum emolliens Mühlenbruchii bestaat uit 1 pd. geel was, 1 pd. empl. citrin. en $1\frac{1}{2}$ pd. unguentum althaeae. Deze pleister is vooral daar ter aanwending geschikt, waar een cataplasma, hetzij ter verdeeling, of bij neiging tot ettering ter bevordering der rijpmaking aangewend en door eene pleister (namelijk des nachts) moet afgewisseld worden, en werkt zeker en zacht; ook is zij bij pijnlijke eksteroogen aanbevelingswaardig.

Pix nigra liquida, cedria, *teer;* het sap, dat uit stammen en wortels van *Pinus sylvestris* vloeit, welke aan gloeihitte worden blootgesteld, van eene dikvloeibare consistentie, zwarte kleur, empyreumatisch balsamischen reuk, in wijngeest en in vette oliën, minder in water oplosbaar. Het teer bevat als hoofdbestanddeel creosot, en behalve dit empyreumatische olie en acidum pyro-lignosum.

Men gebruikt hetzelve tot verband van onzuivere, gangraeneuse, slappe, slecht etterende zweren, ter verbetering van den etter, verdelging van den stank en verzachting der pijnen. *Krüger Hansen* gebruikt hetzelve met het gunstigste gevolg bij kwikzweren en salivatie; de zweren worden daarmede bestreken, en een er mede

besmeerd linnen lapje op de tong gelegd. Voor inwrijving bij alle soorten van chronische exanthemata, voornamelijk tinea capitis, herpes en scabies (door *Duchesne-Dupari* hierbij onlangs in vereeniging met zwavel- en loogbaden geroemd), bij prurigo senilis. Nog sterk met teer doordrongen werk, dat uit oud touw geplukt is, heeft zich tegen rheumatische pijnen in de ledematen zeer werkzaam getoond. Teerberookingen worden tegen phthisis pulmonalis, asthma, chronische catarrhus pulmonum, tussis convulsiva gebruikt. Ter bereiding eener zalf neemt men 2 dr. op 1 once vet.

Aqua picea s. picis liquidae, *teerwater.* Op 1 pd. teer wordt 4 pd. rivierwater gegoten, dikwijls omgeroerd en na twee dagen de heldere vloeistof afgegoten, welke men laat bezinken. Dit teerwater verkreeg zijnen eersten roep door *Berkeley*, Bisschop van Clogne in Ierland, welke het als specificum tegen kwaadaardige pokken aanbeval. Men gebruikt het bij putride, fistuleuse, phagedaenische, vooral scorbutische zweren, tegen scirrhus, herpes, tinea capitis, lentigines, speekselvloed na het gebruik van kwik, en als voorbehoedmiddel ter verhoeding van ontvelde tepels (reeds van de zesde maand der zwangerschap namelijk worden de tepels hiermede drie malen daags bedekt). Voor inspuitingen tegen blennorrhoea vesicalis en urethralis (*Dupuytren*).

Unguentum picis liquidae, uit gelijke deelen teer en schapentalk bereid, brengt ligt eene sterke prikkeling en ontsteking te weeg. Men gebruikt deze zalf bij slecht etterende, onzuivere, slappe, carcinomateuse, putride, scorbutische zweren, tegen chronische huidziekten, caries, spina ventosa, enz.

Door zamensmelting van teer, hars en geel was verkrijgt men eene sterk klevende pleister, welke men ter onderhouding van eenen voortdurenden huidprikkel, als kleefpleister en om de haren uit te rukken bij tinea capitis gebruiken kan. *C. L. Hoffmann* bediende zich met het beste gevolg van eene pleister uit 4 dl. roggemeel, 1 dl. poeder van gentiaanwortel en zooveel teer als ter consistentie eener pleister of zalf noodig is, tegen carcinomateuse zweren.

℞ Picis liquidae unc. j,
Carbonat. potass. unc. β,
Axungiae porci unc. ij.

M. f. unguentum. S. Om in te wrijven tegen herpes, en daarbij

inwendig pillen van sulph. aur. ant., scilla, gummi guttae en extractum digitalis. *Wittzack.*

℞ Picis liquidae unc. j,
Tinct. opii dr. j,
Adipis porcini unc. iv.

M. S. Om in te wrijven. Tegen hardnekkige, vochtige huiduitslagen. *Hôp. St Louis.*

℞ Decoct. flor. calendulae
(ex unc. ij parat.) unc. iij,
Extracti calendul. dr. iij,
Picis nigr. liquid. unc. ij,
Acidi pyrolignosi unc. jβ,
Gummi arabici q. s.
ad consistentiam unguenti.

D. S. Voor verband. Tegen gangraeneuse, onzuivere en carcinomateuse zweren.

℞ Flor. sulphur.,
Picis fluidae aa unc. viij,
f. ope axungiae porci unguentum;
adde
Calcis vivae unc. ij,
Hydrosulphurati ammonii dr. jβ.

M. D. S. Om in te wrijven. Door *Otto* tegen prurigo senilis, welke voor geen middel wilde wijken, met goed gevolg gebruikt.

Pix solida s. nigra s. navalis s. sutoria, *scheeps- of schoenmakerspek*, werkt nog meer prikkelend dan het wit pek, en wordt bij tinea capitis gebruikt, door smalle reepen op te leggen en allengs wederom af te trekken, ten einde alzoo de zieke haarwortels te verwijderen; verder bij versterving der toonen, en, even als pix alba, als aanhoudend huidprikkelend middel. Ook gebruikt men het pek in kleefpleisters, welke sterk moeten kleven, b. v. in de kleefpleister van *Langenbeck*, welke uit 6 once geel was, 3 once scheepspek, even zooveel colophonium, 1 once venetiaansche terpentijn en $1\frac{1}{2}$ once reuzel bestaat. Eene goede kleefpleister verkrijgt men, wanneer men 16 dl. pek, 9 dl. pijnhars en 10 dl. geel was bij zachte warmte zamen smelt. Het pek maakt ook een bestanddeel uit van het emplastrum adhaesivum.

Plantago lanceolata, *Smalle weegbree*, eene der gemeenste inlandsche planten, welke menigvuldig aan weiden en heggen, op akkers en in wijnbergen in het wild groeit. Men gebruikt een extract, hetwelk uit de versche bladeren dezer plant bereid wordt. Deze worden hiertoe voor den bloeitijd verzameld, in eenen steenen mortier gestampt, het sap uitgeperst en tot de dikte van honig verdampt. Het uitgeperste kruid wordt met deszelfs drievoudig gewigt alcohol van 0,850 sp. gew. overgoten, en 24 uren lang in eene destilleerblaas warm gedigereerd. De nu door uitpersen verkregene, spiritueuse vloeistof vermengt men, na overhaling van den alcohol, met het vroeger ingedikte sap, en dampt het geheel in een waterbad tot eene dikke consistentie uit.

Dr. v. *Felsach* te Zanbech gebruikt dit extract bij blepharophthalmia scrophulosa, wanneer zij in het tijdperk van verslapping overgaat, of wanneer zich zweren op de cornea vormen en den gewonen, zeer langdradigen gang nemen. Het werkt als een zacht adstringens; hetzij op zich zelve in het lijdende oog gestreken, of veel spoediger in de volgende verbinding:

℞ Butyri recentis dr. β,
Merc. praecip. rubr. gr. ij,
Flor. zinci gr. iv,
Extract. plantaginis gr. vj.

M. S. Dagelijks 1—2 malen, al naar de gevoeligheid van het oog, eene hoeveelheid ter grootte van eenen speldeknop in hetzelve te strijken.

Eveneens is dit mengsel geschikt om de zoo menigvuldig voorkomende recidiven van scrophuleuse oogontstekingen voor te komen. Wanneer het reeds genezen oog er weder ligt rood begint uit te zien, dan laat v. *Felsach* nogmaals de zalf instrijken, en heeft dan reeds na eenige uren het oog zuiver gevonden. Ook bij chronische arthritische en rheumatische ontstekingen der cornea en conjunctiva vond hij haar heilzaam. In stede van aq. rosarum schrijft hij *aq. plantaginis* voor, die een heilzaam voermiddel voor oogwaters is. Bij verslapping der conjunctiva, zoowel van den oogbol als der leden, als mede van den caruncula lacrymalis, en daardoor veroorzaakte blennorrhoea, is het volgende oogwater van groot nut:

℞ Extracti plantaginis scr. j,

Alum. crud. gr. vj,
solve in
Aquae dest. plantag. unc. ij.
M.

De bladeren van *Plantago major*, aan wegen en op woeste plaatsen groeijende, zijn zacht adstringerend. De versche bladeren worden bij huidontstekingen en ligte wonden gebruikt. Den verschen wortel kan men met nut tegen rheumatische tandpijn gebruiken. Men snijdt denzelven tot dit doel wigvormig en brengt hem, aan eenen draad bevestigd, zoo diep mogelijk in de uitwendige gehoorbuis. Zoodra hij zwartachtig bruin is geworden, moet hij met eenen nieuwe verwisseld worden.

Plumbum, saturnus, *lood*, een der vroegst gekende metalen, komt onvermengd slechts zelden voor, maar des te menigvuldiger met andere stoffen verbonden, zooals met zwavel (als loodglans), met chlorium (als chloor- of hoornlood), als oxyde, en in verbinding met verscheidene zuren, als zwavelzuur (loodvitriool), phosphorzuur (groen en bruin looderts) en koolstofzuur (loodwit) loodoxyde. Men verkrijgt het door roosting van het loodglans in eenen reverbeeroven en smelting der daardoor gevormde massa met kalk en kool. Het is een blaauwachtig grijs, zeer week metaal, hetwelk zich ligt tot dunne platen laat uitslaan.

Met oxygenium vereenigt het zich in drie verhoudingen:

a) *Suboxydum plumbi*, bestaat uit 2 at. lood en 1 at. oxygenium.

b) *Oxydum plumbi*, door verhitting van het lood in de lucht of door gloeijing van nitras plumbi in eenen platinakroes verkregen; bij aanhoudend voortgezet sterker gloeijen smelt het tot eene geelachtige (*zilverglid*), of roodachtige (*goudglid*) schubbige massa (lithargyrum), bij nog sterker vuur tot een bij bekoelen doorschijnend, geel glas (*vitrum plumbi*); hetzelve bestaat uit 1 at. lood en 1 at. oxygenium.

c) *Superoxydum plumbi*, en wel: *α*) rood superoxydum (*minium*, menie), bestaat uit 3 at. lood en 4 at. oxygenium; *β*) bruin superoxydum, bestaat uit 1 at. lood en 2 at. oxygenium.

Men gebruikt in de heelkunde:

Plumbum metallicum, *metalliek lood.* Dit wordt in den

vorm van breed uitgeslagen platen op bubones, ganglia en cephalaematoma der kinderen, ten einde eene sterke drukking en daardoor genezing te bewerken; bij aneurismata; bij slecht genezen beenbreuken, vooral bij kinderen; ter genezing van fungeuse, variceuse, calleuse, carcinomateuse zweren, voornamelijk bij verouderde voetzweren, opgelegd. Bij zweren wordt het lood onmiddelijk, nadat zij gereinigd zijn, opgelegd en met een cirkelverband bevestigd, welk verband dagelijks twee malen moet herhaald worden. Het werkt hier niet alleen door zijne drukking, maar het oefent ook de zamentrekkende, bedarende werking van het lood in het algemeen uit, daar het door de afscheiding in de zweer wordt aangetast.

Réveillé-Parise beveelt het ter bedekking van wonden en zweren aan en gelooft daardoor het pluksel te kunnen vervangen. *Demours* gebruikt het tot verband bij vesicatoria. Verder gebruikt men het in cilindervorm om natuurlijke of kunstmatige kanalen te behouden en op te droogen, en voor bougies, met welke men vernaanwingen en fistels der pisbuis behandelt; behalve de mechanische werking der bougies, waardoor zij de pisbuis verwijden, vermogen zij ook derzelver weefsel vaster te maken, de zwelling allengs weg te nemen, wanneer men haar eerst korteren, en vervolgens langeren tijd in de urethra laat liggen. Na de opening van den canalis lacrymalis bij traanfistel brengt men, om denzelven open te houden, looden sonden in; ook gebruikt men het looddraad in nieuweren tijd bij den bloedigen naad; na de doorboring van het oorlapje, bij infibulatie, enz. Eindelijk dient het — gewoonlijk in verbinding met andere metalen — om holle tanden op te vullen (plomberen), voornamelijk in de volgende, als een voortreffelijk amalgama geroemde zamenstelling: 5 dl. lood, 3 dl. bismuth, 3 dl. tin, $\frac{1}{10}$ dl. kwik; deze metalen worden onder elkander gesmolten, een stukje daarvan in den hollen tand gelegd, en hetzelve met een gloeijend werktuig aangeraakt, waarop de massa in den tand zamensmelt.

Veel menigvuldiger wordt echter het lood in zijne verbindingen, namelijk als loodkalk en loodzout, gebruikt. Deze toonen, zoowel op onbeschadigde, als op zwerende of in het algemeen van op-

perhuid beroofde plaatsen aangewend, in derzelver werking sterke vermindering der expansie en daarentegen krachtige verhooging der contractie; zij beperken de vrije afzondering, de ziekelijk vermeerderde secretie eener plastische vloeistof, zoowel als het geheele vegetatieproces, verminderen de vaatuitzetting en den te sterken bloedaandrang naar de peripherie, dewijl zij zamentrekkend op de haarvaten werken, en verhoogen den organischen zamenhang. Zij behooren tot de ontstekingwerende, zamentrekkende en opdroogende middelen.

Oxydum plumbi, *lithargyrum s. lithargyrium, plumbum oxydatum semifusum, loodglid.*

Het loodglid wordt deels in mijnwerken bij het afdrijven van zilverhoudende loodertsen half verglaasd als nevenproduct, deels bij het zuiveren van het zilver van de bijgemengde vreemde metalen gewonnen, en komt voor in kleine, glanzige schubben of plaatjes, die bij den gewonen graad van verglazing er geel roodachtig uitzien en *goudglid* genoemd worden, sterker verglaasd een meer wit glanzig aanzien hebben en *zilverglid* heeten. Het loodglid is in water onoplosbaar, maar wel in azijnzuur en salpeterzuur, met welke het zouten vormt; met vette oliën gekookt, vormt het eene vaste zeep en in dezen vorm wordt het als pleister gebruikt.

Men gebruikt hetzelve in poedervorm bij roosachtige ontstekingen, ontvellingen en zweren, bij intertrigo der kinderen, hetzij op zich zelve, of met meel gemengd (niet aanbevelingswaardig). *Bayle* gebruikt een smeersel uit 6 dr. loodglid, 6 dr. wijnazijn en 2 once olijfolie om de pijnen bij huidkanker te stillen, met goed gevolg.

Emplastrum lithargyri simplex s. diachylon simplex, diapalmae, emplastrum commune, wordt bereid, wanneer men 4 pd. poeder van loodglid met 7 pd. olijfolie bij matig vuur, onder gestadig omroeren en toevoeging van een weinig warm water, tot de consistentie van pleister kookt.

Men gebruikt deze pleister als kleefpleister bij eenvoudige, kleine wonden, ter bedekking van zwerende plaatsen, om deze voor de toetreding der lucht te beveiligen, het verband te bevestigen, ter weekmaking en verdeeling van onbeduidende gezwellen, en ter bereiding der volgende pleister en andere pleistermengsels.

Emplastrum lithargyri compositum, *emplastrum diachylon compositum*, wordt bereid, wanneer men $4\frac{1}{2}$ pd. der vorige pleister met $\frac{1}{2}$ pd. geel was zamensmelt, en er dan 4 once gummi ammoniacum en even zooveel galbanum, welke vooraf door zacht smelten met gelijke deelen terpentijn vereenigd zijn, bijmengt.

Deze pleister werkt meer prikkelend en kleeft beter, dan de vorige. Men gebruikt dezelve om verhardingen, koude gezwellen, trage kliergezwellen en torpide abscessen tot hoogere vitaliteit, tot eene behoorlijke ettering te brengen en de laatste te onderhouden. *Rust* gebruikte dezelve ter verdrijving van eksteroogen, terwijl hij uit dezelve kogeltjes vormde, deze op het eksteroog drukte, met een stukje zacht leder bedekte, daarop pluksel legde en het geheel bevestigde. Dit wordt van tijd tot tijd vernieuwd, en na 14 dagen is men in staat, de geheele verharde plaats, welke intusschen week is geworden, met eene stompe schaar uit te ligten.

Emplastrum adhaesivum, *emplastrum lithargyri cum resina pini*, door zamensmelting van 2 pd. empl. lithargyri simplex met 1 pd. resina pini en $\frac{1}{2}$ once terpentijn bereid. Deze pleister heeft eene bruinachtige kleur en de oudere is boven de versch bereide te verkiezen. Zij wordt hoofdzakelijk als eene goede kleefpleister gebruikt.

Van eene pleister verlangt men, dat zij op de drooge huid goed kleeft, en dat het van de oppervlakte des ligchaams gasvormig verdampte niet door dezelve gelaten wordt. Men gebruikt dezelve 1) met mechanisch doel, blootelijks ter bevestiging van verbandstukken, ter vereeniging van wondranden, ter vervanging van zwachtels en ter aanwending van drukking. 2) Om de dynamisch-materiële krachten van den pharmaceutischen vorm te laten inwerken. Men strijkt hiertoe de pleister ter dikte van den rug eens mes op een stuk handschoenleder of linnen. De pleister moet zoo groot zijn, dat dezelve het lijdende deel genoegzaam, en ongeveer nog een duim verder den gezonden omtrek bedekt; overal, en vooral aan de randen, legt men dezelve naauwkeurig op, opdat de aanraking innig zij. Het nut, dat zoodanige pleister voortbrengt, is het volgende: het weert uitwendige onreinheden, vochtigheid af, en verhindert den doortogt der warme vochtigheid, die het bedekte deel in gasvorm uitwasemt.

Ten gebruike als kleefpleister strijke men dezelve zacht verwarmd

met eenen spadel dun en gelijkmatig op sterk, ongebruikt linnen. Wil men wonden vereenigen, verbandstukken bevestigen of eene drukking uitoefenen, dan worden stukken van $\frac{1}{6}$—$1\frac{1}{4}$ duim breedte en willekeurige lengte naauwkeurig langs den loop der draden afgesneden.

Van de kleefpleisters bedient men zich in de volgende gevallen:

1) Bij wonden, welker randen vereenigd of tot elkander genaderd moeten worden, waar hare aanwending de *sutura sicca* genoemd wordt. Steeds moet deze door gepaste ligging van het deel, zeldzaam door de sutura cruenta ondersteund worden. De kleefpleisters werken hier door trekking en drukking, en op de laatste is meestal dan acht te slaan, wanneer men zich van kringswijze pleisters bedient, vooral bij versche wonden, waar bij de opvolgende, ontstekingachtige zwelling des deels zeer ligt versterving ontstaat, dewijl de pleisters niet medegeven. Men moet dezelve daarom, zoodra men zwelling bemerkt, aan de basis insnijden.

2) Bij zweren, die tot genezing overhellen, en waar men deze wil bespoedigen. Dit geschiedt

a) door verbetering van den vorm. Elke zweer, hoe onregelmatig hare begrenzing moge zijn, neemt kort voor de genezing meer of min den vorm eener langwerpige gesnedene wonde aan. Daardoor nu, dat men de b. v. ronde zweren door dagelijks doelmatig aangelegde pleisters in ovale enz. verandert, begunstigt men de genezing zeer;

b) door de huid over de zweervlakte heen te trekken, waardoor de laatste met de bedekkende huid vergroeit;

c) door toenadering der tegen over elkander liggende zweerranden, waardoor derzelver aaneenhechting gemakkelijker wordt gemaakt.

3) Bij zweren met weelderige, ofschoon gezonde granulatie; bij calleuse zweren (cirkelpleisters).

4) Bij bloedingen uit grootere vaatstammen, die men door drukking wil stillen, worden de gegradueerde kompressen door cirkelpleisters bevestigd.

5) Ter bevestiging van wieken, onderbindings-draden, staafjes, der kompressen, welke men ter bedekking van het verband van allerlei soort van zweren gebruikt, in plaats der zwachtels, enz.

Wil men door kleefpleister eene drukking uitoefenen, dan bedient men zich van kringswijze pleisters, doch alleen daar, waar een digt onder de huid liggend been eene vaste onderlaag aanbiedt, zooals dit aan de ledematen en aan het hoofd, minder aan de borst en het bekken, in het geheel niet aan den hals en den buik het geval is. Het lijdende deel wordt dan door pleisters tegen het been gedrukt en wel krachtiger, dan door cirkelzwachtels, welke veel eerder meêgeven.

Eene zoodanige, matig sterke, plaatselijke drukking belet zuiver mechanisch het instroomen van het bloed in het gecomprimeerde deel, en daarmede de uitwaseming, voeding, de stofverwisseling in het algemeen, werkt condenserend (dewijl zij de vaste deelen nader tot elkander brengt, en de tusschenplaatsing der vloeibare schier geheel verhindert, waarop dan, bij eenen genoegzaam krachtigen toestand der vitaliteit, de eerste met elkander vergroeijen, zooals b. v. bij zweren met weelderige granulatie), en bevordert ook de resorptie der gedrukte deelen, die zij als het ware in de mondingen der omliggende opslorpende vaten perst. Vooral worden alzoo deelen geresorbeerd, die op eenen lageren levenstrap staan, en welker leven de drukking door verhinderde voeding nog meer vermindert. Is de resorptie niet meer mogelijk, en werkt de drukking toch voortdurend en krachtig in, dan ontstaat er in den omtrek der gedoode deelen, in welke sphacelus ontstaan is, eene suppurative ontsteking, waardoor zij uit den kring van het organismus gestooten worden. (Zie *Sachs* Chirurg. Arzneimittell.).

Emplastrum matris, door koking van 4 once loodglid met 8 once olijfolie en toevoeging van 8 once ongezouten boter, 4 once schapentalk en even zooveel geel was bereid, is eene bruine massa in ceraatvorm, en wordt bij ontvellingen, etterende zweren, verbrandingen, ontstokene aambeijen, enz. gebruikt.

℞ Cerae albae unc. j,
Emplastri plumbici unc. ij,
Olei olivarum ℔ j,
Acidi acetici diluti unc. ij.

Misce secund. artem. S. Zalf. Bij ontvellingen en oppervlakkige huiduitslagen. *Rennie.*

℞ Emplastri de lithargyro unc. β,

Balsami peruv. dr. j — ij,
Opii puri scr. β — j.

Mal. S. Pleister. Tegen verzweringen van bevrorene ledematen.

Emplastrum matris Sieboldii.

℞ Axungiae porc. unc. xvj,
Cerae flavae,
Sebi ovilli aa unc. viij,
Olei olivarum lib. j,
Litharg. praep. unc. viij.

Coque c. aqua ad solutionem perfectam, donec massa ad fuscum nigrescat. Door v. *Siebold* tegen zogklonters en dergelijke, in de borsten der vrouwen voorkomende verhardingen aanbevolen. De massa wordt dun op linnen gestreken en over het lijdende deel naauwkeurig aangelegd.

℞ Emplastri diach. s. unc. ij,
Saponis albi unc. j,
Salis ammoniaci unc. β.

M. S. Pleister. Tegen tumores albi.

℞ Empl. diachyl. s. dr. j,
Lapid. infern. gr. ij—iij.

M. f. emplastrum. D. Zeer aanbevelingswaardig bij eksteroogen. De pleister wordt op leder gestreken en op de eksteroogen door middel eener kleefpleister bevestigd; men vernieuwt dezelve, wanneer zij niet meer vast zit en totdat de verharding geheel verdwenen is.

℞ Camphorae scr. ij,
Empl. gumm. galb.,
—— ——— ammon.,
—— litharg. c. res. pini aa unc. β.

M. f. Emplastrum. (Insgelijks tegen eksteroogen).

Fritz.

Decoctum ad fungos articulorum s. ad lupias synoviales Heisteri.

℞ Lithargyri unc. vj,
Boli armen. unc. ij,
Mastichis,
Myrrhae aa unc. β,
Aceti lib. ij.

Coque leni igne per horam dimidiam. Wordt als stoving laauw omgeslagen.

Superoxydum plumbi, *plumbum oxydatum rubrum*, *crocus saturni*, *minium*. De *menie* wordt fabriekmatig in het groot bereid door verhitting van fijn gewreven geel loodoxyde tot volkomene roodgloeijing, en opvolgende langzame bekoeling. Zij is een hoogrood, eenigzins naar het gele hellend poeder, dat in water onoplosbaar, in azijnzuur oplosbaar is.

In verbinding met kamilbloemen en andere aromatische poeders, kamfer en dergel., gebruikt men haar tegen roosachtige ontstekingen; met boomolie tot zalf gemengd bij verbrandingen en oppervlakkige zweren, doch hier verdient het ceratum saturni de voorkeur. *Von Graefe* beveelt, wanneer bij vochtige oogontstekingen, door het afvloeijend, bijtend secretum, de wangen ontstoken en ontveld worden, het bestrijken van dezelve met eene zalf van 1 dr. poeder van menie, dat door fijn linnen gezift is, met $\frac{1}{2}$ once rozenpomade. Vroeger bediende men zich van de *meniekoekjes*, *trochisci escharotici rubri s. de minio Pharm. gall.* (uit $\frac{1}{2}$ once menie, 1 once kwiksublimaat, 4 once drooge, fijn gewrevene broodkruimels, met eene genoegzame hoeveelheid rozenwater), om de kern, welke bij scrophuleuse verzwering eener bedorvene klier gevormd wordt en de genezing verhindert, te vernietigen. *Neugrier* beveelt dezelve bij fistuleuse zweren aan. Hij vond, dat zij zeer krachtig inwerkten, de inwendige oppervlakte van het fistelkanaal, die de cicatrisatie verhindert, vernietigden en deze, na verwijdering der korst, in eene zuivere zweer veranderden, die door eenvoudig drukverband in korten tijd geneesde.

Emplastrum matris s. fuscum s. noricum, de minio, wordt bereid, wanneer men 8 once poeder van menie met 1 pd. olijfolie onder bestendig omroeren kookt, totdat de massa eene zwartachtig bruine kleur aanneemt, vervolgens $1\frac{1}{2}$ once geel was, $\frac{1}{2}$ once pek en 2 dr. in boomolie opgeloste kamfer er bijvoegt en, wanneer alles bekoeld is, in papieren vormen uitgiet. Men gebruikt deze pleister als opdroogend middel ter genezing van etterende wonden, bij zweren, verbrandingen, als verdeelend middel bij chronische ontstekingen, en als voermiddel ter opname van andere zelfstandigheden in pleistervorm.

Dr. *Siemerling* geeft ter genezing van chronische zweren der onderste ledematen, aan de volgende pleister de voorkeur boven de vorige: 1 lood wit was en $\frac{1}{4}$ pd. boomolie, waaronder reeds 4 lood menie geroerd is, worden onder bestendig omroeren op kolen gekookt, totdat de massa dik wordt en van een ijzer, waarop men eenige droppels laat vallen, afspringt, vervolgens van het vuur genomen en 2 dr. bals. peruvian. er bij gevoegd. Vóór de aanwending dezer pleister wordt de geheele zweervlakte en de calleuse randen met helschen steen aangeraakt, daarop 1—2 duim breede pleisterreepen over de zweer in cirkelgangen zoo bevestigd, dat steeds de eene reep den voorgaanden $\frac{1}{3}$ duim dekt; vervolgens wordt daarover een kompres gelegd, voet en onderbeen ingewikkeld en rustig gehouden. Bij de opvolgende verbanden wordt slechts nu en dan met helschen steen aangeraakt. Wanneer de zweren geene calleuse randen hebben, maar eene slechte granulatie vertoonen, bevochtigt men eene wiek met een mengsel van tinctura aloës, tinct. myrrhae van elks 2 dr. en 1 — $1\frac{1}{2}$ dr. bals. peruvian., legt deze op de zweer en dan hierover de pleisterreepen. Daarbij mag eene doelmatige inwendige behandeling niet verzuimd worden. (Deze handelwijze is zeer aanbevelingswaardig.)

Emplastrum rubrum s. defensivum Wepferi.

℞ Butyri recentis,
Olei lini aa unc. vj,
Cort. virid. sambuc. unc. iv;
coque lente ad humidi consumpt., cola exprimendo et colaturae adde:
Cerae flavae,
Minii aa unc. vj.

M. S. Pleister. Bij verouderde zweren en open kanker ter stilling der pijnen.

Acetas plumbi, *saccharum saturni*, *plumbum aceticum*. Wordt fabriekmatig door oplossen van carbonas plumbi in azijnzuur, filtreren en uitdamping der oplossing ter kristallisatie bereid, komt voor als glanzig witte, naaldvormige kristallen, van zoeten, suikerachtigen, daarna zamentrekkenden smaak, verweêrt eenigzins in de lucht, en is in water en in alcohol oplosbaar.

Uitwendig aangewend, werkt de acetas plumbi tonisch, ontste-

kingwerend, zenuwbedarend, verdeelend, opdroogend en zamentrekkend, en wordt, in water opgelost, in het algemeen in dezelfde gevallen als loodwater gebruikt. *Bell* beveelt een mengsel van 2 dr. lac sulphuris, 1 scr. acetas plumbi en 8 once gedestilleerd water als een der krachtigste waschmiddelen bij herpes aan; voor omslagen bij kanker, voor inspuiting bij uitzakkingen der baarmoeder, bij nadruiper, voor gorgelwaters bij angina inflammatoria, salivatie. Bij mercuriaalzweren gebruikt men 1 once op 2 once vloeistof, om deze daarmede te bevochtigen. In de oogheelkunde gebruikt men denzelven ter beperking der overvloedige etteringen, ophthalmoblennorrhoeae.

Men bedient zich van denzelven in oplossing, welke naar de gevoeligheid van het aangedane deel in min of meer geconcentreerden vorm gegeven wordt. Voor oogwaters neemt men 2—4 gr. op 4—6 once rozewater; voor inspuitingen bij nadruiper 10 — 20 gr. op 6—8 once water; voor gorgelwaters 8 — 10 gr. 6 once vloeistof. Bij uitwendige kwetsingen, verbrandingen, ontvellingen, phimosis en dergel. worden de omslagen uit solutio acetatis plumbi, op zich zelve of met broodkruimels vermengd, laauw aangewend.

Menigvuldiger wordt echter in de heelkunde gebruikt:

Liquor subacetatis plumbi, *acetum lithargyri*, *extractum saturni*, wordt bereid uit een mengsel van 6 once gezuiverden acetas plumbi met 3 once fijn gewreven lithargyrium, waarbij men 21 once gedestilleerd water giet; dit mengsel schudt men dikwijls om en laat het zoo lang staan, totdat de roode kleur van het bezinksel volkomen verdwenen is, wordt hierop doorgezijgd, en is eene heldere, ongekleurde vloeistof van zoeten, zamentrekkenden smaak, die in de lucht, door opneming van koolstofzuur, troebel wordt.

De loodazijn onderscheidt zich door zijne zamentrekkende, de cohaesie der vezels, vooral echter der vaatvezels vermeerderende eigenschap. Hij beperkt de circulatie en de werkdadigheid der afscheidende vlakten. De vegetatie der deelen, met welke hij in aanraking komt, vermindert hij in hoogen graad, zoodat hij zelfs pseudo-organisatiën in hare ontwikkeling vermag tegen te gaan en te dooden. Op het zenuwstelsel werkt hij bedarend en pijnstillend in. Brengt men denzelven in geconcentreerden vorm op ontvelde huidplaatsen, of op deelen, welke met eene dunne epidermis voor-

zien zijn, dan verwekt hij hevige pijnen en zelfs ontsteking; spoedig echter verdwijnen deze verschijnselen en het daarmede aangeraakte deel wordt gevoelloos en sterft af.

Men gebruikt den loodazijn zuiver bij wespensteken, op de enkele puisten bij gutta rosacea in het aangezigt, op ontvelde plaatsen aan de voeten door het gaan, en ook om deze te verhoeden. Volgens *Krauss* mogen hier echter slechts kleine plaatsen voor korten tijd er mede belegd worden, opdat noch absorptie van het lood, noch onderdrukking der uitwaseming van de voeten schade. Verder bij spitse condylomata en wratten, wanneer het algemeen lijden geweken is en zij slechts nog als plaatselijk gebrek zijn terug gebleven; tegen polypen, vooral slijmpolypen, bij rheumatische hygroma (dagelijks eenige malen tot $\frac{1}{2}$ once ingewreven), om mercuriaalzweren mede te bestrijken, bij verbrandingen (in zalfvorm), tegen caries der tanden, en bij beklemde breuken (in klisteren).

Dr. *Sigmund* beveelt denzelven ter verdrijving van kleine teleangiektasiën bij kinderen aan. Men bevochtigt daarmede alle 2 uren kleine kompressen, legt deze op en gaat daarmede gedurende de vorming eener dunne epidermiskorst voort. Valt de korst af en is de teleangiektasis niet volkomen ingekrompen, dan worden de stovingen op nieuw bewerkstelligd, tot zij in 3 — 4 weken volkomen vernietigd is. *Werneck* beveelt denzelven bij egyptische oogontsteking aan, wanneer na verdwijning van het echt ontstekingachtige tijdperk aanmerkelijke slapheid en granulatie van het bindvlies der oogleden en van den oogbol achterblijven. Men wendt denzelven met een penseel op het bindvlies aan. Bij chronische oogontstekingen beveelt *Rust* het volgende oogwater:

℞ Aceti saturni gtt. x,
Tinct. opii simp. gtt. xx,
Aquae sambuci unc. ij.
M.

Wanneer in het tweede tijdperk der eenvoudige acute oogontsteking het oog vochtig is, is een mengsel uit $\frac{1}{2}$ once loodazijn, 6 once rozenwater, $1\frac{1}{2}$ dr. lapis divinus en 2 dr. gerectificeerden wijngeest aan te bevelen; is het oog daarentegen droog, dan is een mengsel uit $\frac{1}{2}$ once loodazijn, 6 once rozenwater, $\frac{1}{2}$ dr. salammoniac en 2 dr. gerectificeerden wijngeest beter (*Theden*, *Richter*). De hard-

nekkigste vochtige ophthalmiën geneest *Jördens* met eene zalf uit 6 dr. loodazijn, 1 dr. rooden praecipitaat en 2 once ongezouten boter.

Praeparaten van den loodazijn zijn:

a) *Aqua saturnina*, *vegeto-mineralis Goulardi*, eau de Goulard, loodwater, wordt bereid, wanneer men 1 dl. loodazijn, 24 dl. water en 1 dl. gerectificeerden wijngeest zamen vermengt.

Het loodwater heeft eene zacht prikkelende, zamentrekkende, opdroogende, pijnstillende werking, welke verschillend is, naar dat het min of meer geconcentreerd wordt aangewend. Men gebruikt het:

1) tegen *ontstekingen*, welke hoofdzakelijk hare zitplaats slechts in de huid en oppervlakkig liggende weefsels hebben. Het werkzaamst is het, wanneer de ontsteking reeds in het tweede tijdperk begint over te gaan, en het meer op verwijdering van de verslapping en overvulling der vaten aankomt, en, krachtens zijne deprimerende werking op de zenuwen, bij erethische ontstekingen. In het laatste geval wendt men hetzelve het best laauw aan. *Tegenaangewezen* is deszelfs gebruik bij ontstekingen, zoodra deze reeds in ettering zijn overgegaan, of de laatste om eenige reden wenschenswaardig of niet te vermijden is, dewijl hetzelve de vorming van den etter bemoeijelijkt, en het van zelve openbreken van het absces vertraagt; om deze reden mag het niet bij bloedzweren, vergiftigde wonden, enz. gebruikt worden. Ook moet het vermeden worden, waar vermeerderde secretie wenschenswaardig is, en de onderdrukking van dezelve nadeelige gevolgen kan hebben, waarom men bij ontsteking der borsten gedurende de zogafscheiding nimmer van hetzelve gebruik mag maken. Klimt de ontsteking tot uitzweeting in het parenchyma van het lijdende orgaan of tot verharding, zooals dit bij de klieren, beenderen en peesachtige weefsels het geval is, dan mogen onder geene omstandigheden loodmiddelen aangewend worden, dewijl daardoor de reeds trage circulatie in de aangedane deelen nog meer verminderd zoude worden. Derhalve passen zij ook niet bij dyscrasische, syphilitische, arthritische, scrophuleuse ontstekingen. Evenmin mag het loodwater gebruikt worden bij ontstekingen, die neiging hebben om van zitplaats te veranderen, en zich ligt op dieper gelegene organen werpen, zooals rheumatische, exanthematische, enz.

De bijzondere soorten van ontstekingen, waar het loodwater bij voorkeur aanwending vindt, zijn:

α) *Traumatische ontsteking*, veroorzaakt door kneuzing, ontwrichting, beenbreuken, wonden. Bij deze gebreken moet het terstond in de eerste dagen aangewend worden, want dan kan het loodwater niet alleen de ontsteking verhoeden, maar ook de reeds ontstane verdeelen. Bereikt bij wonden de ontsteking eenen hoogen graad, zoodat noch vereeniging noch ettering tot stand kan komen, dan is het van groot nut, wanneer het daar, waar de prima intentio beoogd moet worden, *koud*, en bij beoogde ettering *warm* aangewend wordt. Evenzoo gebruikt men het ter bedaring van echt nerveuse pijnen, welke wonden, vooral van tendineuse weefsels, vergezellen. Is bij wonden de ettering te overvloedig, en dreigt deze de krachten des lijders weg te slepen, of is de etterende vlakte reeds hare cicatrisatie nabij, dan kan men het met nut aanwenden.

β) *Oppervlakkige huidontstekingen.* De door verbranding, bevriezing, insektensteken, doorliggen, doorrijden, door scherpe stoffen, sinapismi, vesicantia veroorzaakte ontstekingen van het corium hebben grootendeels een erethisch karakter, zijn met hevige pijnen, zelfs met zenuwtoevallen verbonden. Hier neemt het *Goulard*'sche loodwater spoedig deze toevallen weg; daarbij mag men echter niet over het hoofd zien, dat deze huidontstekingen dikwijls in korten tijd een torpide karakter aannemen, wanneer men dan aanstonds met het gebruik van het middel moet staken. Bij ontstekingachtige phimosis en paraphimosis, waar door deszelfs gebruik de repositie gemakkelijker wordt gemaakt, dewijl het zamentrekkend op den eikel en deszelfs vaten werkt, bij verbrandingen en vorstbuilen in den eersten en tweeden graad, verbindt men het gaarne met extractum belladonnae (2 dr. op 1 pd. aqua Goulardi). Alle idiopathische roossoorten verdragen het, en vereischen deszelfs gebruik des te dringender, hoe meer de ontsteking wegens den zenuwrijkdom der huid een erethisch karakter bezit. Bij erysipelas pustulosum, spurium, bij erythema sympathicum, hetwelk rondom eene zweer ex causa mechanica ontstaat, bij pseudoerysipelas (hier mag men het slechts dan aanwenden, wanneer de oorzakelijke ziekte het veroorlooft).

γ) *Oogontstekingen van zwakte*, *idiopathische oogontstekingen*, zoodra zij geen hypersthenisch karakter hebben; bij pok-oogontste-

king zouden volgens *Hufeland* omslagen van loodwater het zekerst middel zijn, om de vorming van pokken op den oogbol te verhoeden. Tegen de zwelling der oogleden na genezing van hordeola; wanneer na cataract-operatie de randen van de cornea dik, wit en week worden, of etteren, na de operatie van pannus oculi, bij ontsteking van den saccus lacrymalis en bij zwelling van denzelven, tegen psorophthalmie (met een weinig kamfer), enz.

δ) *Ontstekingen der slijmvliezen*, vooral wanneer zij in het tweede tijdperk zijn overgegaan, en de secretie zeer profuus en er een verhoogd erethismus aanwezig is. Bij slijmvloeijing der oogleden, van den oogbol en den tranenzak, bij goedaardige slijmvloeijingen der geslachtsdeelen, welke meer of min van idiopathischen oorsprong zijn, zooals nadruiper, enz., wendt men het loodwater met voordeel aan. Bij slijmvloeijingen der uitwendige gehoorbuis moet men het met groote voorzigtigheid gebruiken, ten einde geene metastases door suppressie te voorschijn te roepen. Is de slijmvloeijing een verschijnsel eener dyscrasische ziekte, b. v. van syphilis, scrophulosis, dan moet het vermeden worden.

ε) *Ontstekingen der klieren* contra-indiceren in het algemeen de aanwending van hetzelve, doch het is bij ontsteking der vrouwelijke borst (bij niet zwangeren) en bij orchitis in den vorm eener pap met brood en lijnzaad aanwendbaar, wanneer er nog hoop op verdeeling der ontsteking voorhanden is. *Theden* verdeelde bubones door een cataplasma, dat met loodwater bereid was. Bij de ware ontsteking der ballen bestaat er volgens *Graefe*, nevens de noodzakelijke bloedontlasting, geen middel, dat zoo snel de pijn verzacht en zoo zeker verdeeling te weeg brengt, als het loodwater.

De volgende twee verbindingen:

℞ Aquae saturn. lib. j,
Spirit. camphor. unc. j.
M. D. S Voor omslagen;
℞ Aquae flor. samb. (s. inf, chamom.) lib. j,
Acet. saturn. unc. vj
Tinct. opii croc. dr. β—j.

M. D. S. Voor laauwe omslagen, gebruikt men bij ontstekingen met gelijktijdige nerveuse en putride koorts, bij ontstekingen, welke op het punt zijn in versterving over te gaan. Bij spacelus zelven, tot

welks genezing ettering noodig is, is het lood schadelijk; daar echter zeer menigvuldig in den omtrek van sphaceleuse plaatsen neiging tot gangraena heerscht, bedekt men deze laatste en de lijn van demarcatie met doelmatige middelen (houtazijn, kamferwijn, kinaafkooksel, enz.), en maakt in den omtrek aromatische stovingen met opiumtinctuur en loodazijn, ten einde den voortgang der gangraena te verhinderen. Bij ontstekingen met gelijktijdige oedema, zoo als phimosis en paraphimosis dikwijls voorkomen. Hier past het loodwater met kamfer, laauw aangewend, Bij subinflammatore toestanden, welke na voorbijgegane hevige ontstekingen dikwijls met slappe zwelling van het deel achterblijven. Bij kneuzingen met extravasaten op den 4den of 5den dag, en bij verouderde vorstbuilen, wanneer zij in den winter beginnen te jeuken en ontstoken te worden.

2) Bij chronische huiduitslagen, chronische impetigineuse zweren (met voorzigtigheid), ettering; bij ontvellingen is het het beste middel om de meestal zeer levendige pijnen te verminderen en de likteekenvorming te begunstigen. Bij wonden, welke langen tijd geëtterd hebben, en waar alles reeds gereproduceerd is, behalve het laatste gedeelte huid, hetwelk zich dikwijls, bij goede granulatie, eerst na weken vormt, wanneer men de gewone middelen, die de wond tot op dit punt gebragt hebben, voortgezet aanwendt. Hier wendt men het loodwater (geene loodzalven) aan, en de granulatie wordt steeds bleeker, harder en drooger, en wordt spoedig in een likteeken veranderd, dat even zoo breed blijft, als de zweer bij de eerste aanwending van het lood was. Tegen aanbeijen (omslag van broodkruimels met opium), bij aderspatten, bij watervorming, wanneer zij op een ontstekingsproces berust. Bij pijnlijke, ontstokene uitzakkingen van de scheede, de baarmoeder en den endeldarm, bij ontstekingachtig beklemde breuken (als omslag of ook als klisteren; deze laatste hebben *Kampfmüller* meermalen goede diensten bewezen. Eerst neemt het braken af, de breuk wordt week en gaat dan gemakkelijk binnen. Loodvergiftiging behoeft men niet te vreezen). Tegen kneuzingen, wanneer zij versch zijn, en wanneer zij met beenbreuken, ontwrichtingen, verscheuringen of wonden verbonden zijn. Bij verwonding der pezen na het aderlaten. Tegen omloop aan den wortel van den nagel der vingers, bij panaritium, en als vegetatie stremmend middel bij woekerweefsels, vooral bij fun-

gus en cancer occultus, om dezelver wasdom tegen te gaan; wanneer tevens de gevoeligheid groot is, maakt men de omslagen warm en voegt er extractum belladonnae bij, als hoedanig zij regt goede palliatiefmiddelen zijn.

Volgens *Buchatsky* worden de carbunculi het best met omslagen van brood en koud loodwater behandeld, welke onafgebroken alle 4 uren verwisseld worden, totdat de carbunculus is opengebroken. Na het openbreken wordt bij elke verwisseling van het verband de etter uitgedrukt, het verstorven celweefsel met een pincet verwijderd en het ontstekingachtige gezwel met een loodceraat verbonden. Insnijdingen zijn te verwerpen. De hoofdzaak is de algemeene behandeling naar het karakter der ziekte.

Men gebruikt het loodwater bij de opgegevene ziekten voor stovingen, wasschingen, inspuitingen, pappen, gorgelwaters, enz.

De omslagen moeten in het algemeen zoo dikwijls vernieuwd worden, dat zij steeds vochtig blijven. Moeten zij tevens warm of koud zijn, dan moet het verwisselen nog menigvuldiger geschieden.

b) *Unguentum saturninum s. plumbicum, ceratum saturni Goulardi.* Is eene verbinding van loodazijn met 2 dl. rozenwater en 8 dl. boomolie. In dit mengsel is de onderdrukkende werking van het lood door de verslappende kracht der constituentia ten deele veronzijdigd, doch nog steeds de overhand hebbende, terwijl daarentegen de vitaliteit verminderende kracht van hetzelve minder gebonden schijnt. Men gebruikt deze zalf bij pijnlijke, ontstokene ontvellingen van traumatischen oorsprong, verbrandingen, vesicatoria, bij zeer oppervlakkige abscessen, zweren, intertrigo der kinderen (zij mag echter niet op uitgebreide plaatsen en aanhoudend worden aangewend), om de repositie van beklemde haemorrhoïdes gemakkelijk te maken, met opium en aluin verbonden. Ook wordt zij als basis van verschillende zamenstellingen, met witten of rooden praecipitaat, graphiet, aluin, enz. gebruikt, en hiertoe boven de eenvoudige vette zalven verkozen, wanneer men het intreden van verslapping vreest.

c) Eindelijk voegt men den loodazijn (2 dr. op 6 once was) bij de massa, uit welke de loodbougie's (*cereoli mitigantes*, *saturnini*) gevormd worden, wanneer men de mechanische werking der bougie's in gevallen noodig heeft, dat er nog eene vermeerderde af-

scheiding en gevoeligheid bestaat.

℞ Inf. flor. chamomill. lib j,
Acet. plumbi. unc. β,
Tinct. opii simp. dr. iij.

S. S. Om mede te stoven. Tegen pseudo-erysipelas met uitgespreide celweefselontsteking. *Rust.*

℞ Aq. veget.-mineral. Goul. unc. iv,
Tinct. opii crocat. dr. j.

D. S. Voor stoving bij vorstbuilen van den eersten graad. *Rust.*

℞ Acet. plumb.,
Extract bellad. aa dr. j,
Adip. suill. unc. vj.

M. f. unguent. D. S. Op wieken gestreken in den endeldarm te brengen. Tegen fistulae recti. *Dypuytren.*

℞ Olei lini recent. unc. viij,
Album. ovor. vj,
Acet. plumb. unc. j.

M. exactiss. ut. f. unguentum. D. S. Aanvankelijk van 5 tot 5 minuten op te leggen. De uitstekend werkzame zalf van *Schwartze* bij versche verbrandingen.

℞ Acet. plumb.,
Sulph. zinci aa gr. xx,
Tinct. opii dr. β,
ut pasta forment.

Men brengt daarvan eene hoeveelheid van de dubbele grootte van eenen speldeknop in den tand, en herhaalt dit 1—2 maal in de 24 uren. De pijn zou daarna terstond ophouden. *Toirac.*

℞ Aceti plumbici unc. j,
Aquae font.,
Spirit. vini rect. unc. β.

M. D. S. Als stoving, koud of warm, omgeschud. (Iets minder prikkelend, meer zamentrekkend en daardoor meer verdeelend dan de officiële formule.) Bij niet al te active ontstekingen. *Rust.*

℞ Plumb. acet. dep. dr. j,

solve in
Aq. destillat. unc. ij—iv;
adde
Liq. potass. caust. scr. ij.

M. D. S. Omgeschud tot stoving der oogen. [Bij oog- en ooglid-ontstekingen, waar een zuiver basisch loodzout wenschenswaardig is (zooals bij oogontstekingen met scherpen tranenvloed, om de pijn bijna oogenblikkelijk weg te nemen). Er wordt acetas potassae gevormd en $\frac{1}{6}$ van den acetas plumbi (nog meer basisch dan de loodazijn) wordt gepraecipiteerd; dit praecipitaat is overigens zoo fijn, dat het het oog volstrekt niet drukt. Dit mengsel geneest acute oogontstekingen, wanneer zij idiopatisch zijn, grondig; bij dyscrasische is zij minstens een voortreffelijk palliatief-middel. Bij groote prikkelbaarheid der oogen moet men nog 1—2 dr. aq. amygdal. amar. of laurocerasi toevoegen, waardoor de genezing (zonder dat afleidende middelen noodig zijn) ongemeen bevorderd wordt].

Tünnermann.

℞ Decoct. cortic. querc.,
Aq. saturnin. aa unc. vj,
Alb. ovor. 2,
Liquor. myrrhae unc. ij.

M. Bij ontvellingen, welke in versterving dreigen over te gaan.

℞ Plumbi acet. gr. vj,
solve in
Aq. destill. unc. iij,
adde
Aq. laurocerasi unc. iij.
M. S. Om in de pisbuis in te spuiten.

Schubarth.

℞ Plumbi acetic. dr. jβ,
Album. ovi j,
Spir. vini camph. unc. viij.

M. S. Uitwendig. Tegen decubitus gangraenosus.

Himly.

℞ Plumbi acetic. dr. j,
Flor. sulphuris unc. β,
Picis albae unc. ij.

M. ut. fiat emplastrum. D. S. Op leder gestreken aan te wenden en alle twee dagen te vernieuwen. Tegen venerische bubones.

℞ Liquor. plumb. acetic.
Laudani liquidi,
Tinct. benzoës aa dr. j,
Alcoholis 22° unc. j,
Infusi v. aquae flor. sambuci unc. iv.

M. S. Kompressen te bevochtigen en om te slaan. Tegen pijnlijke, doch niet opengebrokene vorstbuilen.

Carbonas plumbi, *plumbum carbonicum*, *cerussa*, *loodwit*. Wordt fabriekmatig bereid, het zij door inwerking van azijn op loodplaten, waarbij het lood geoxydeerd en het azijnzuur tot koolstofzuur gereduceerd wordt, of door ontleding van acetas plumbi basicus door middel van koolstofzuur. Het loodwit komt voor als een wit, brokkelig poeder, dat aan de vingers en op papier sterk blijft hangen.

Dit loodpraeparaat is zacht zamentrekkend en opdroogend, en wordt gebruikt ter opstrooijing van roosachtig ontstokene deelen, bij intertrigo der kinderen, bij chronische huidziekten, ter verdrijving van stinkend voetzweet (echter met groote voorzigtigheid), bij beenbreuken in een zakje van fijn linnen onder den hiel gelegd, ten einde door zijne ontsteking verhoedende eigenschap het doorliggen te verhinderen. Hoofdzakelijk echter gebruikt men het loodwit ter bereiding van zalven en pleisters.

Emplastrum album coctum, *empl. cerussae*, wordt bereid, wanneer men 8 pd. loodwit met $4\frac{1}{2}$ pd. olijfolie zamenkookt.

Deze pleister bevordert de opdrooging en de genezing van wonden en zweren, doorliggen, bij aambeijen, ontvellingen en verbrandingen. Als kleefpleister geeft men aan dezelve in alle die gevallen de voorkeur, waar men prikkeling der huid moet vermijden, daarom bij kinderen, vrouwen, enz. *Kluge* gebruikt haar bij breuken van zuigelingen als inhoudend middel, terwijl hij eene spica coxae anterior van met emplastrum cerussae bestreken linnen aanlegt, welker kruisgangen elkander op de breukplaats ontmoeten. Een zoodanig verband kan 2—3 weken liggen, voor dat het vernieuwd behoeft te worden. De gevorderde pelot maakt men door eenen pleisterreep op te rollen en dan breed uit te slaan.

Unguentum album simplex, *unguentum cerussae*, door vermen-

ging van 4 once fijn poeder van loodwit met 6 once reuzel bereid, is eene opdroogende en zacht verkoelende zalf en wordt gebruikt bij verbrandingen, oppervlakkige ontvellingen, doorliggen, sterk exsuderende zweren, bij ichoreuse, slappe, herpetische, lepreuse zweren, als palliatiefmiddel bij kankerzweren, bij huiduitslagen en in het algemeen daar, waar abnormale, profuse secretie te beperken, de uitvloeijing te verbeteren is, en aan het orgaan de tot genezing noodige graad van energie verschaft moet worden.

Wrijft men 1 once dezer zalf met 1 scr. kamfer zamen, dan verkrijgt men het

Unguentum album camphoratum, welke zalf meer verdeelend dan de vorige werkt, en tot verband van ontvellingen, ligte ontstekingen, bij slappe zweren met profuse en abnormale secretie gebruikt wordt.

℞ Pulv. cerussae unc. j,
—— cort. quercus lib. j.
M. benc. S. Om in te strooijen. Tegen scrophuleuse zweren.
Swediaur.

℞ Unguenti albi camph.,
—— althaeae aa q. s.
Commisc. D. Tegen verbranding.

℞ Cerussae dr. v,
Plumbi acet. dr. j,
Camphorae unc. vj,
Tinct. opii dr. j,
Olei lini unc. j,
Axung. porc. unc. ij.
M. f. unguent. S. Zalf tegen vorstbuilen.

Ioduretum plumbi, *plumbum iodatum*, wordt bereid, wanneer men bij eene koude oplossing van acetas plumbi neuter zoolang eene waterige oplossing van ioduretum potassii voegt, als er nog een geel praecipitaat gevormd wordt, dat men met een weinig koud water uitwascht en droogt.

Deszelfs in- en uitwendig gebruik bewerkt eene vermindering in uitgebreidheid, en eindelijk een geheel verdwijnen der kliergezwellen; weshalve het tegen scrophulosis en andere, vooral klierachtige gezwellen deels inwendig, deels uitwendig aanbevolen wordt.

Voor uitwendig gebruik dient eene zalf van 1 dl. ioduretum plumbi op 8 dl. vet, welke boven de gewone iodiumzalf de voorkeur zou hebben, dat zij geene huidontsteking veroorzaakt.

Bij scrophuleuse zweren bedient men zich voor verband van bovengenoemde zalf, met eenige droppels citroenolie bedeeld (*pomade chrysochrome*). Ook bij kankerachtige en andere gevaarlijke zweren wendt men haar aan, terwijl men naar omstandigheden op de genoemde dosis 2 dr. en meer ioduretum plumbi, alsmede 36—60 gr. laudanum voegt. Tot verband van syphilitische zweren heeft men eveneens eene zoodanige zalf gebruikt, welke tot dit doel volgens *Foy* uit 4 gram. ioduretum plumbi en 30 gram. vet bereid wordt. Ter verdeeling van bubones en vooral bij zwelling der ballen beveelt *Ricord* eene op leder gestrekene pleister van 1 dr. ioduretum plumbi met 1 once empl. cicutae aan.

Cabissol roemt haar bij waterzucht der slijmvliezen, en geeft haar de voorkeur boven de gewone zalf uit hydriodas potassae. Men maakt daarmede dagelijks 2—3 inwrijvingen, waarop na eenige dagen de aanvankelijk gele, later bruine huid rimpelt en in schubben wordt afgestooten; het gezwel wordt weeker, verdeelt zich eerst in verscheidene lappen en verdwijnt eindelijk volkomen. De gemiddelde duur dezer behandeling is 14 dagen. Bij klierverhardingen en scrophuleuse klierzwellingen wordt bovengenoemde zalf dagelijks 2—3 malen ingewreven.

℞ Plumbi iodat. dr. β,
Axungiae unc. j.

M. D. S. Om in te wrijven. Bij syphilitische bubones.

Ricord.

Nitras plumbi, *plumbum nitricum*, wordt volgens *Geiger* door oplossen van het metaal of oxyde in salpeterzuur verkregen, is in 8 dl. warm water oplosbaar en kristalliseert in witte regelmatige tetraëders.

Dr. *Volz* maakte op dit praeparaat opmerkzaam en toonde, dat het het hoofdbestanddeel van een geheim middel ter genezing van kloven in de tepels der zogenden, hetwelk van Parijs verzonden wordt, uitmaakt. Hij nam 10 gr. en loste deze in 1 once water op, verbond daarmede de kloven en verkreeg steeds goed gevolg. Van de eerste bevochtigingen af aan neemt de pijn niet meer toe,

vermindert spoedig, en de wonden, die dikwijls aanmerkelijk verlies van substantie vertoonen, genezen in 18—14 dagen, terwijl zij zich eerst met een wit vliesje overtrekken, dat later in een onzigtbaar litteeken overgaat. De tepel moet na het bevochtigen met een fijn looden tepelhoedje bedekt en, voor dat de vrouw het kind aan de borst legt, zorgvuldig met laauw water afgewasschen worden. Het bevochtigen der tepels geschiedt zoo dikwijls als het kind gezogen heeft.

Buitendien vond Dr. *Volz* het ook tegen soortgelijke huidkloven werkzaam. De pijnlijke kloven der huid, zoo als zij bij drooge, broze huid, vooral in den winter en bij de arbeidende klasse voorkomen, vormen bij deszelfs aanwending spoedig een likteeken; bij gebarstene lippen, als mede bij dergelijke vorstbuilen wordt het eveneens aanbevolen.

Tannas plumbi, *plumbum tanninatum*, *plumbum scyto-depsicum*, eene verbinding van loodoxyde en looistof, welke volgens *Autenrieth* en *Sundelin* naar de volgende voorschriften bereid wordt.

Volgens *Autenrieth:*

℞ Cortic. querc. gross. pulv. unc. j,
coq. cum
Aq. commun. unc. viij
ad colat. unc. iv; admisce
Acet. plumbic. quamdiu praecipitatum inde oritur. Liquor filtretur per chartam bibulam. Praecipitatum in charta remanens ad consistensiam unguent. tenuioris exsicca. Deze zalf wordt vrij dik op fijn linnen gestreken en dagelijks 2—3 malen op de doorgelegene plaats en derzelver omtrek gelegd. Zij bewees *Autenrieth* niet alleen bij doorliggen goede diensten, maar ook bij andere zweren met soortgelijk karakter.

Volgens *Sundelin:*

℞ Cort. querc. concis. unc. j,
coq. c.
Aq. font. q. s. ad col. unc. vj,
adde
Acet. plumbi unc. jβ

Misce et sepone per breve temporis spatium. Praecipitatum, inde ortum filtroque collectum, adhuc humidum misce cum

Adip. suill. unc. j ,
adde
Camphor. trit. scr. β.

M. f. Unguent. D. S. Op linnen gestreken op te leggen. (Tegen gangraena e decubitu.)

Deze zalf wordt hoofdzakelijk bij gangraena e decubitu gebruikt, waar zij echter dikwijls niets helpt, weshalve Dr. *Tott* eene zalf uit 2 dr. tannas plumbi siccus (het door uitdrukken van alle vochtigheid bevrijde en gedroogde praecipitaat) met 1 once rozenpomade liet bereiden, welke steeds het gunstigste gevolg voortbragt. *Carl Simon*, wondarts te Jägerndorf, roemt het nut van denzelven bij zweren der onderste ledematen, en gebruikt hem in zalf of, waar deze niet hielp, als strooipoeder. Dr. *Fontanelli* roemde de werkzaamheid van tannas plumbi tegen tumor albus , en gebruikte eene zalf uit 1 dl. tannas plumbi en 2 dl. unguentum rosatum, waarmede 's morgens en 's avonds inwrijvingen gemaakt werden. *Otto* gebruikte deze zalf met goed gevolg bij beursgezwellen.

Populus, van *Populus alba et nigra L.*, *Populier*, groeit door geheel Europa. Gebruikelijk zijn de *knoppen*, *gemmae s. turiones populi.*

Deze worden hoofdzakelijk uitwendig in zalfvorm (*unguentum populeum*, welke uit populierknoppen en versch bilzenkruid met reuzel gekookt bestaat) als een pijnstillend, inhullend en verdeelend middel bij gezwellen, wonden, verbrandingen, pijnlijke aanbeijen, bevriezing, bij zijdewee gebruikt. In Lombardije wascht men de tinea capitis met urine, bestrijkt dezelve dik met unguentum populeum en bedekt met eene blaas. De werkzaamheid dezer methode vond *J. P. Frank* in eenige gevallen bevestigd.

Potassium, *kalium*. Is een tinwit, sterk glanzend metaal, overeenkomende met kwik, ligter dan water; in de koude is het hard en breukig, bij gewone temperatuur week als was, bij 46° R. vloeibaar; in zwakke roodgloeihitte wordt het in groene dampen vervlugtigd en laat zich even als kwik destilleren.

De eigenschap van dit metaal, zich door aanraking met water onder levendige warmteontwikkeling met zuurstof te verbinden, voerde tot het denkbeeld, hetzelve als cauterium aan te wenden. Het wordt als moxa op de volgende wijze gebruikt: men legt op de aan-

gedane plaats een groot, bevochtigd stuk bordpapier, hetwelk in het midden eene ronde opening van ongeveer 1 dm. diameter heeft, in deze plaatst men eenen hollen koperen cilinder van 1 duim hoogte, welke met een 12 duim lang handvatsel voorzien is. Is dit geschied, dan neemt men een stukje potassium van de grootte eener boon uit het petroleum, in hetwelk het bewaard wordt, kneedt het tusschen twee met steenolie bevochtigde vingers tot eene matig sterke plaat en legt deze op de huid binnen den cilinder, welke goed wordt opgedrukt. Vervolgens wordt door middel van een lepeltje eenige droppels water op het potassium gegoten. Aanstonds ontstaat, onder voortbrenging van hevige pijnen, een uiterst levendig, eenige seconden voortdurend verbrandingsproces. Wanneer dit voorbij is, neemt men den cilinder weg, reinigt de gecauteriseerde plaats met pluksel, en vindt nu de huid, voor zooverre de cilinder haar begrensde, in eene bruingele brandkorst veranderd. Het verband is hetzelfde als na de aanwending van het gloeijend ijzer. *Graefe* maakt vooral daarop opmerkzaam, dat dit middel bij vergiftigde wonden, vooral bij gebetene wonden van dolle honden nuttig zoude kunnen zijn. Echter verdienen de moxae, uit boomwol met salpeter vervaardigd, de voorkeur.

Potassa, *potassa caustica*, *kali causticum*, *alcali vegetabile purum*. Van dit oxyde van potassium onderscheidt men 2 praeparaten.

1) *Potassa caustica sicca*, verkregen door verdamping van den liquor potassae causticae in eenen ijzeren pan, tot een droppel van denzelven, op een koud metaal gevallen, aanstonds hard wordt, waarop de massa op eene steenen plaat uitgegoten, in stukken gebroken en in eene goed geslotene flesch bewaard wordt. Zij bestaat uit 1 at. potassa en 1 at. water.

2) *Potassa caustica fusa*, *lapis causticus chirurgorum*, *cauterium potentiale*, verkregen door smelten van de drooge potassa caustica in eenen kroes, waarop de massa in eenen vorm gegoten en de nog niet geheel bekoelde stangen in eene goed geslotene flesch bewaard worden.

De potassa caustica is een der krachtigste bijtmiddelen, doch hare werking is niet zuiver plaatselijk vernietigend. Terwijl zij vervloeit, gaat zij eene scheikundige verbinding met de aangetaste (gedoode) organische deelen aan, en wordt in eene korst veran-

derd, welke vrij dik, bijna week, graauwachtig zwart en half lederachtig is, wanneer de deelen, op welke zij inwerkte, met huid voorzien waren, welke binnen 4—6 uren in hare geheele dikte vernietigd wordt; werkt zij echter op ontvelde of met slijmvlies bekleede plaatsen, dan ontleedt zij deze in weinige minuten, en de korst is week en roodachtig-graauwzwart. De korst, welke door het vervloeijen van het middel steeds grooter wordt, dan men naar de aangewende hoeveelheid zou besluiten, valt, wanneer zij door de huid gevormd wordt, gewoonlijk niet voor den 8sten of 12 dag af, doch op weekere weefsels vroeger; de ontsteking, die zich ter afstooting van dezelve ontwikkelt, is meestal geringer en nimmer sterker, dan de grootte der beleediging laat verwachten, de ettering meestal rijkelijk, in den aanvang van de losstooting der korst ichoreus, tegen het einde der loswording en na dezelve echter goedaardig, en er vormt zich gezonde granulatie, welke later veel neiging tot woekering vertoont. Is echter de werking van de potassa slechts zwak, zoodat zij de plaats, waarmede zij in aanraking is, niet terstond volkomen vernietigt, hetgeen gewoonlijk geschiedt, wanneer de potassa in de lucht vervloeid is, of wanneer zij in vloeibaren vorm (*liquor potassae causticae*, *potassa pura liquida*, *lixivium causticum*) aangewend wordt, dan ontstaat er eene graauwachtig vuile vlek, welke zich langzaam door ichoreuse ettering zuivert en gaarne woekerende granulatie ontwikkelt.

Daar de werking der potassa caustica verzwakkend op de levenskracht is, de prikkelbaarheid der spiervezelen vermindert en in hoogeren graad zelfs ontleding der dierlijke stof, versterving voortbrengt, mag men dezelve niet gebruiken bij groote levenszwakte, nerveuse ontstekingen, neiging tot versterving, bij scorbutische diathesis, en waar zich de ontledende werking van dit middel op gewigtige deelen, welke niet gekwetst mogen worden, zoude kunnen uitstrekken.

Bij de aanwending in droogen vorm mag zij niet vrij op de huid gelegd worden, dewijl zij zich bij het vervloeijen te ver zoude verspreiden, maar men moet de deelen, welke niet in korst veranderd zullen worden, voor de aanraking van het middel beveiligen, hetgeen het beste daardoor geschiedt, dat men het deel met eene goed klevende pleister bedekt, welke eene opening heeft, die overeen

komt met de korst, welke gevormd moet worden, doch eenigzins kleiner moet zijn (emplastrum fenestratum), den rand der opening vervolgens met eenen $\frac{1}{2}$—1 lijn hoogen wal van dezelfde pleistermassa omgeeft, in deze opene ruimte de vooraf eenigzins zamengedrukte potassa brengt, dezelve met pluksel bedekt en over het geheel eene pleister legt. Niettegenstaande alle deze voorzichtigheidsmaatregelen wordt de korst toch grooter, dan de opening der pleister is.

Bij de aanwending van potassa caustica in vloeibaren vorm bedient men zich eveneens van eene gevensterde pleister, en legt een in de bijtende loog gedompeld stukje linnen van den vereischten vorm en grootte op de opening der pleister, of bestrijkt de plaats, die gecauteriseerd moet worden, met een in de vloeistof gedoopt asbestpenseel, of, wanneer dezelve diep ligt of wanden van kanalen zijn, giet men de vloeistof in, of wendt haar door middel van eene plukselwiek aan.

Men gebruikt de potassa caustica ter opening van abscessen, wanneer zij in eene klier of klierachtig ligchaam derzelver zitplaats hebben, en een groot gedeelte verhard en ongevoelig voor elke inwerking is, wanneer het absces het karakter eener crisis draagt, en niet de uitdrukking eener algemeene dyscrasie is, noch er putride colliquatie achter schuilt. *Beinl* en *Langenbeck* bevelen dezelve vooral bij lymphatische gezwellen aan, doch mag het gebrek niet te ver gevorderd en het ligchaam in het algemeen slechts weinig aangetast zijn. Volgt op de aanwending der potassa de absorptie der lymphe niet, dan legt *Langenbeck* eenige erwten in de zweer, ten einde in dezelve eenen behoorlijken graad van ontsteking te onderhouden en daardoor het openbreken van het gezwel te bewerken. Wil dit echter niet volgen, dan herhaalt men op de zweer de aanwending der potassa, en bewerkt ook deze de opening nog niet, dan verrigt men dezelve met het lancet.

Zöhrer geeft den raad, scrophuleuse kiergezwellen nimmer door het mes, maar steeds door middel van potassa caustica te openen, dewijl men daardoor niet alleen den etter eenen uitlogt verschaft, maar ook een groot deel der ziekelijke wanden van eene zoodanige etterende klier scheikundig ontleedt, en zoo doende eene hoofdhinderpaal der genezing verwijdert.

Men gebruikt ook de potassa caustica om etterende bubones te openen, beursgezwellen, teleangiectasia te verwijderen, ter vorming van kunstmatige zweren, welke de huid in hare geheele dikte zullen innemen, bij v. bij coxarthrocace achter den trochanter major, tegen blepharospasmus en blepharoplegie in het kuiltje achter het oor. *Barton* beveelt dezelve aan ter genezing van onvereenigde beenbreuken. Hij brengt tot dit doel de potassa caustica op de bekleedselen, die de breuk bedekken, en cauteriseert zoo allengs voort tot op het beenvlies, de tusschen beide beeneinden zich bevindende ruimte en breukeinden. Hij meent hierdoor de ter genezing noodige prikkeling in het beenvlies en in de vaatrijke deelen van het been voort te brengen. Ter vernietiging van het contagium van pustula maligna, hetwelk niet alleen in eene reeds gevormde pustula zeker door potassa caustica ontleed wordt, zoodat het verloop der ziekte als afgesneden schijnt, maar ook wordt door afwasschen der deelen met bijtende loog de verontreiniging door ichor van dieren, die aan mildversterving lijden, onschadelijk gemaakt. Evenens bij carbunculus ter verhoeding der verdere verspreiding van deze, der zwelling en der ontsteking maakten *Caron du Villard* en *Malvani* rondom de zieke deelen streepen met potassa caustica, nadat deze er zelven mede gecauteriseerd waren. Ook gebruikt men dezelve ter vernietiging der smetstof in gebetene wonden van dolle dieren en slangen. *Mederer* beveelt hier eene oplossing van 1 dr. potassa caustica in 2 once water aan, waarmede de wonden alle 5—6 minuten uitgewasschen en in den tusschentijd met daarmede bevochtigde kompressen bedekt worden, welke behandeling 48 uren lang wordt voortgezet. *Rust* lost 30 gr. in 1 pd. water op en laat daarmede de wonden uitwasschen en vervolgens daarmede dagelijks 3—4 malen verbinden. Na 3 dagen wendt hij, wanneer de prikkelbaarheid van den gewonden en de plaats der wond het toelaat, eene hoogst verzadigde oplossing van lapis causticus aan, ten einde eenen oppervlakkigen sphacelus voort te brengen. Bij primaire syphilitische zweren gebruikt men haar insgelijks om de smetstof te vernietigen.

Men gebruikt verder de potassa caustica om pseudo-organisatiën, calleuse randen der zweren, verrucae, condylomata enz., weg te bijten. Hier cauteriseert men óf met de hand, terwijl men de

deelen met dezelve bestrijkt, óf, mogt dit niet diep genoeg indringen, dan handelt men op de boven opgegevene wijze. *C. Kluge* bedient zich van de potassa caustica als een bijtmiddel, hetwelk door *Pollau* te Berlijn vroeger als een geheim middel tegen wratten, teleangiektasiën, moedervlekken en menigvuldige idiopatische huidontaardingen gebruikt werd. De wratten krompen in een en verdwenen in korten tijd zonder eenig spoor achter te laten; de uitgezette vaatbundels werden zamen getrokken en onzigtbaar en de ontaarde huid werd als brandkorst losgestooten, onder welke eene nieuw gevormde huid verscheen.

Bij de bereiding van dit middel brengt men in eenen verwarmden mortier 1 dr. potassa caustica met even zooveel sapo medicatus (zoo droog mogelijk) tot een zeer fijn poeder en vermengt hiermede 1 once gebrand marmer (of ook goeden kalk), hetwelk door besprenkelen met water tot een fijn poeder is gevallen. Deze zorgvuldig door een gemengde massa wordt dan in kleine fleschen, met ingeslepene glazen stoppen, voor de inwerking der dampkringslucht behoorlijk bewaard en moet, wil zij goed en innig vereenigd zijn, volgens ondervinding van *Pollau*, ongeveer $\frac{1}{2}$ jaar lang op eene drooge en warme plaats rustig gestaan hebben.

De aanwending van dit middel geschiedt op de volgende wijze: Men giet eenige droppels spiritus vini van 30 pCt. in een schaaltje van glas of porselein en hierop met eenen zilveren spadel de noodige hoeveelheid van het poeder (terwijl men de flesch terstond wederom goed sluit), en roert dit met den knop van het werktuig goed tot een deeg om, hetwelk men vervolgens, zoodra het eenigzins dik begint te worden, op de vooraf goed afgedroogde plaats, welke gecauteriseerd moet worden, in den vorm van eenen kleinen conus van ongeveer 1—2 lijn hoogte aanwendt. Gedurende nu het behandelde individu een zacht branden waarneemt en zich rondom de huidplaats allengs een ontstokene kring vormt, grijpt er in het aangewende deeg een blusschingsproces en opvolgend verharden der massa plaats, welke dan, na eenige minuten tijds, met den spadel weder weggenomen wordt. Op de gecauteriseerde plaats, welke nu zwart bruin geworden is, wordt 1—2 uren lang een linnen lapje met koud water gelegd, onder welks aanwending de areolus allengs verdwijnt. De dan nog overgeblevene donkere vlek wordt spoedig in

eene korst veranderd, die na ongeveer 8 dagen van zelve afvalt, en eene huidplaats van natuurlijke hoedanigheid achterlaat.

Dit middel mag alleen op drooge plaatsen en nimmer over de grenzen van de zieke aangewend worden. Op wratten moet het dik opgedragen worden en er des te langer vertoeven, hoe grooter en meer hoornachtig deze uitwassen waren. Teleangiectasia behandelde *Pollau*, wanneer zij verre en gelijkmatig verspreid waren, alleen aan de grenzen van het gezonde in kleine gedeelten, en liet steeds de brandkorst eerst afvallen, alvorens hij de behandeling verder voortzettede; was daarentegen het gebrek eerst in het begin en het vaatnet meer in het midden dan aan den omtrek ontwikkeld, dan wendde hij het deeg, ongeveer ter grootte eener erwt, daar aan, waar de zich de dikste en talrijkste vaatjes bevonden, doch liet het dan korteren tijd liggen, op dat het meer prikkelend en zamentrekkend dan bijtend zoude werken. Bij moedervlekken rigtte hij de behandeling naar de digtheid en den omvang der vlek, steeds slechts van den omvang naar het middelpunt voortgaande, en liet bij de digtste het middel 8—10 minuten, bij de andere slechts 3—5 minuten inwerken.

In Weenen gebruikt men de potassa caustica om te cauteriseren op de volgende wijze: Zes deelen gebranden kalk en 5 dl. pot. caustica worden voorzigtig in eenen ijzeren mortier gemengd; het verkregene zeer fijne, drooge, witgrijze poeder bewaart men dan in eene goed geslotene stopflesch. Bij het gebruik brengt men daarvan een weinig in een schaaltje, giet er een weinig wijngeest òf *eau de cologne* op en mengt het met eenen zilveren spadel tot een deeg. De plaats, welke gecauteriseerd moet worden, wordt ongeveer twee lijnen dik met dit deeg bedekt en met den spadel naauwkeurig de omtrek afgeperkt, binnen welken zich de korst moet vormen, terwijl deze gewoonlijk naauwkeurig de gestalte en grootte aanneemt, in welke het bijtende deeg is aangewend. De daardoor veroorzaakte pijn is zeer matig. Na 5—6 minuten is de huid gecauteriseerd tot op het celweefsel, hetwelk men aan de graauwe lijn herkent, die zich aan de randen van het deeg vertoont. Men kan dit dan wegnemen en de plaats met een weing azijn en water afwasschen. Wil men dieper cauteriseren, dan laat men het deeg 10—15—20 minuten op de huid leggen. De korst wordt binnen 4—5 dagen afgestooten, wanneer de onderliggende deelen sterk etteren, anders dûurt het 15—20—30 dagen.

Van der Bach beveelt de potassa caustica vooral aan bij de dikwijls diep in het vleesch groeijende nagels der toonen. Hij legt in zoodanige gevallen, na genoegzame weekmaking van het lijdende deel door voetbaden, 10 gr. potassa in deegvorm op en bevestigt dit met een emplastrum diachylon; er vormt zich binnen 12—15 uren eene korst, waarop het verband wordt afgenomen.

Solera houdt potassa caustica voor doelmatiger dan zwavelzuur om bij trichiasis te cauteriseren. Hij giet tot dit einde stiften uit lapis causticus, overtrekt deze met gummilak of zegellak, ontbloot de aldus overtrokkene stift aan eene of beide einden, welke einden dan als een potlood worden toegespitst en met deze de plaatsen worden aangeraakt.

Dzondi doet bij aangeborene luchtpijpfistels den voorslag, het fistelkanaal tot aan die plaats in te snijden, waar het zich in de trachea of larynx opent, vervolgens met een dun werktuigje een weinig potassa caustica in het kanaal te brengen, waardoor het slijmvlies verwoest en de genezing door een vast likteeken bewerkt wordt.

Dupuytren gebruikte de potassa caustica bij cancer uteri; *Dzondi* ter genezing van slappe phagedaenische zweren, welke na zijne sublimaatkuur aan de lippen, den neus, enz. achterblijven. Bij vernaauwingen der pisbuis en ter radicale genezing der hydrocele. Bij vrije, groote darmbreuken met eenen zeer wijden breukzak liet *Kern* op de laatste een deeg van potassa caustica met gunstig gevolg aanwenden. *Goelis* gebruikte haar bij de uranoraphie, bij cephalomatoma neonatorum, ten einde daardoor eene verhoogde resorptie-werkdadigheid te bewerken. *Bonnet* beveelt dezelve ter behandeling van varices aan, en wel op de volgende wijze: op afstanden van 2—3 duim moeten in het verloop eener uitgezette ader, waar dezelve op spieren ligt, stukjes potassa caustica gelegd worden, hetwelk tweemalen op iedere plaats moet geschieden, om de ader te bereiken, te openen en obliteratie te bewerken. *Bonnet* beveelt deze methode alleen bij de variceuse uitzetting der vena saphena interna en derzelver takken aan.

Met water tot op eenen graad verdund, dat de oplossing niet cauteriseert, wordt zij als wondmiddel gebruikt. Baden en wasschingen wekken de huidafscheiding op, prikkelen krachtig de peripherische zenuwen en vaten, veroorzaken daardoor eene lichte roodheid, een

algemeen branden en steken. Men gebruikt dezelve bij tetanus en trismus, bij metastasen van arthritis, rheumatismus en psora op belangrijke inwendige deelen, b. v. hersenen, borstorganen. Bij calleuse, fungeuse, atonische, door dyscrasie voortgebragte zweren, pijpzweren, scrophuleuse beenziekten en zweren, rachitis. *Vogel* beveelt tegen phagedaenische zweren in het aangezigt, vooral van syphilitischen oorsprong, eene oplossing van potassa caustica met opium aan, en bij aanwezige caries met extractum myrrhae. *Rust* beveelt tot verband eene oplossing aan van 1 scr. potassa caustica in 8 once aq. destill. met 2 dr. extract. chamomillae, even zooveel extractum cicutae en tinctura opii.

Verder bij hardnekkige huidziekten, welke met ongevoeligheid der huid verbonden zijn; tegen plaatselijke arthritische aandoeningen, wanneer deze zich onder den vorm van chronische uitstortingen, verhardingen, zwellingen voordoen, voornamelijk in de gewrichten, het beenvlies voorkomen; in het algemeen bij ontsteking van fibreuse organen met veel spanning, namelijk bij panaritium; ter herstelling van onderdrukt voet- en handzweet (als bad); bij ligte oppervlakkige verbrandingen in het eerste tijdperk, wanneer er nog geene ontstekingachtige reactie is ingetreden.

Ter oplossing van pissteenen wordt eene oplossing in de blaas gespoten; bij hardnekkigen, chronischen nadruiper en ter verdeeling van syphilitische verhardingen der ballen wordt zij in de urethra ingespoten (*Handschuh*), en onder de voorhuid bij balanitis, wanneer weinig ontsteking maar veel slijmafscheiding voorhanden is.

Bij derzelver gebruik neemt men voor omslagen en verbandwaters 1—6 gr. op 1 once water, voor inspuitingen $\frac{1}{2}$—2 gr. op 1 once water, voor oogdroppels $\frac{1}{2}$—2 gr. op $\frac{1}{2}$ once, voor algemeene baden 1—2 once, voor plaatselijke $\frac{1}{2}$—2 dr. op eene maat water.

℞ Potassae causticae dr. j,
solve in
Aq. destillat. s. unc. vj.

D. S. Om scrophuleuse gezwellen mede te bevochtigen.

Wetz.

℞ Potassae causticae gr. j,
solve in
Aq. destillatae unc. iij,
adde

Aq. laurocerasi dr ß,
Muc. gummi arab. dr. ij.

M. S. 2–3 malen daags de oogen mede te baden. (Tegen scrophuleuse ulcera corneae.)

℞ Lapid. caustic. gr. ij,
Extract. opii aquos. gr. iij,
Aq. commun. dest. unc. iv.

M. S. Om in te spuiten bij hardnekkigen druiper.

℞ Rad. scillae unc. iij,
coque cum
Liq. potassae caustic. s. q.
ad. mucilaginem; cola et adde
Adipis suillae q. s.
ut f. unguent. S.

Verdeelend middel bij klier- en watergezwellen en verhardingen.

Hufeland.

℞ Potassae causticae gr. vj,
solve in
Aq. destill. s. unc. iv,
adde
Mucilag. g. arab. unc. ß,
Laudan. liq. Syd. scr. j.

M. S. Om in de neusholte te spuiten (bij ozaena syphilitica).

℞ Potassae causticae gr. ß,
solve in
Aq. chamomill. unc. jß,
adde
Tinct. opii simp. gtt. v.

M. S. Om in het oor te spuiten (bij ichoreuse oorverzwering).

Rust.

℞ Potass. caustic. sicc. gr. ß,
solve in
Aq. calcar. dr. iij,
Tinct. opii simp. gtt. xx.

M. S. Eenige droppels in de vooraf door eenvoudige injectie gereinigde gehoorbuis te droppelen, en deze dan met boomwol te sluiten (bij catarrhale slijmvloeijing in overgang tot atonische otorrhoea). *Vogt.*

℞ Potass. caustic. scr. j,
solve in
Aq. destill. unc. viij,
Extract. chamom.,
Extract. conii aa. dr. ij,
Tinct. opii s. dr. ij.

M. S. Dit verbandwater vond *Rust* bij phagedaenische, callense, fungeuse en door algemeene dyscrasie veroorzaakte zweervormen nuttig, wanneer alle andere middelen niets uitrigten.

℞ Potassae causticae sicc. gr. ij—iij,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S. Voor inspuitingen. Deze inspuitingen worden 2 malen daags door middel eener met eene kegelvormige buis voorziene spuit verrigt, en in toenemenden graad voortgezet, tot dat er een gevoel van levendig branden in de pisbuis ontstaat, bij gelijktijdige aanwending van weekmakende cataplasmata en eenen klimmenden diaetetischen leefregel (door den regimentsarts *Handschuh* als het werkzaamste middel ter verdeeling van syphilitische verharding der ballen ten gevolge van orchitis syphilitica aanbevolen, teneinde daardoor eene nieuwe ontsteking in het voorste gedeelte der mucosa urethralis te voorschijn te roepen).

Bromuretum potassii, zie *Bromium*.

Carbonas potassae, *sal tartari*, *alcali vegetabile aëratum*, *kali subcarbonicum;* wordt deels uit de *potasch*, deels uit het *wijnsteen* bereid, waarnaar twee praeparaten onderscheiden worden.

A. *Carbonas potassae e cineribus clavellatis:* 1 dl. ruwe potasch wordt met 2 dl. warm water overgoten, de gefiltreerde vloeistof uitgedampt, totdat er zich een zouthuidje vertoont, eenige dagen ter zijde gesteld, waarop de vloeistof van de zich afscheidende zoutkristallen (grootendeels sulphas en murias potassae) door helder afgieten gescheiden en door verdampen tot een droog zout gebragt wordt; dit wordt in eene gelijke hoeveelheid koud gedestilleerd water opgelost, en de gefiltreerde oplossing bij zachte warmte tot droog wordens verdampt.

B. *Carbonas potassae e tartaro*, *sal tartari*, ruw wijnsteen wordt in eene ijzeren pan tot verkoling toe gegloeid, het koolachtig residuum met water uitgeloogd, de vloeistof gefiltreerd en tot droogwordens

verdampt, de overblijvende massa in eene gelijke hoeveelheid gedestilleerd water opgelost, de oplossing gefiltreerd en door verdamping gedroogd, waarop de verkregene massa nog warm fijn gewreven wordt.

De carbonas potassae bestaat uit 1 at. potassa en 1 at. acid. carbonicum en komt voor als eene witte, vaste massa, die gemakkelijk tot poeder is te brengen, in de lucht vervloeit tot eene olieachtige vloeistof (*oleum tartari per deliquium*), in gelijke deelen water onder verwarming oplosbaar, in wijngeest onoplosbaar is en met zuren sterk opbruist.

Men gebruikt den *carbonas potassae* als een huidprikkelend, verdeelend en zacht bijtend middel bij krampen, chronische huidziekten, namelijk herpes, tinea capitis, gutta rosacea, lentigines, bij verdikking der huid, slijmvloeijingen, insectensteken (als omslag); bij verbrandingen door zwavelzuur en andere scherpe zuren raadt *Rees* denzelven droog op deze te strooijen en met water bevochtigde doeken daarover te leggen. *Scudamore* gebruikte bij verhardingen der ballen, voorstanderklier, jichtknobbels eene oplossing van denzelven in emulsio amygdalarum, en liet, wanneer deze gebreken nog versch waren, 3 malen daags daarmede inwrijven. *Herrmann* gebruikt hem in dampvorm bij doofheid uit rheumatische of arthritische oorzaken. *Dürr* beveelt als een onfeilbaar middel tegen ganglia een mengsel aan, dat hij *sapo chymicus Dippelii* noemt; het bestaat uit 1 pd. potasch, ½ pd. antimonium crudum en 3 once kopervijlsel, waarvan de beide eerste ingredienten fijn gestooten, onder elkander gemengd met het koper in eenen gloeijenden smeltkroes gebragt en ½ uur in vloed gehouden worden. Daarop wordt het mengsel in eenen metalen mortier gegoten, warm fijn gestooten, zoo warm mogelijk in eene retort gedaan, terstond met 6—8 once terpentijnolie overgegoten, zoodat het eenen brij vormt, vervolgens zooveel zeer gerectificeerden wijngeest daarop gegoten, dat deze daaarop twee vingers hoog staat, in digestie gebragt, na twee dagen de bovenstaande tinctuur afgegoten, het residiuum nog eenmaal met zeer gerectificeerden wijngeest overgoten, na eene digestie van twee dagen wederom afgegoten, en beide tincturen in eene retort tot op de helft gedestilleerd. Hiermede moeten de ganglia 3—4 malen daags ingewreven, en daarmede voortgegaan worden, totdat zij geheel verdwenen zijn.

Met oplossende, verdeelende middelen in eenen papomslag verbonden (2 dr. — $\frac{1}{2}$ once met 3 once), beveelt *Levret* denzelven als een zeer krachtig middel aan, om de gestremde melk in de borsten vloeibaar te maken, en eveneens ook bij jichtknobbels, andere klierverhardingen, verharding van het celweefsel, pseudoerysipelas; ook neemt dezelve, op de blaastreek, het perineum, den buik gelegd, de hevige pijnen weg bij kramp der blaas, strangurie, ischurie enz. *Arnemann* beveelt hem met oleum amygdalarum aan ter bestrijking van harde, wanstaltige likteekens. *Trousseau* gebruikt denzelven in oplossing met nut tegen prurigo vaginae.

In baden gebruikt, is de carbonas potassae een krachtig middel ter ontspanning der vezel, ter verzachting van pijnen, ter bevordering der resorptie, ter smelting van verhardingen en ter reiniging van zweren. Men gebruikt denzelven daarom bij fistuleuse zweren, bij panaritium in alle tijdperken, bij gewichtsstijfheid, contracturen, bij zwellingen en chronische ontstekingen van uitwendige deelen, voornamelijk der gewrichten, bij tetanus. Als omslag bij scrophuleuse afzettingen, bij prikkellooze, slappe zweren met calleuse randen, zelfs bij primaire en secundaire syphilitische zweren (*Mitchill*). *Rust* beveelt baden aan bij rheumatische ontstekingen van het beenvlies, b. v. aan de vingers, met inwrijvingen van unguentum mercuriale, als een der zekerste middelen om dezelve te verdeelen; bij vorstbuilen.

Bij het gebruik moet men op de gevoeligheid van het orgaan acht slaan en daarnaar de oplossing inrigten: op een hand- of voetbad kan men $\frac{1}{2}$ — 1 dr. of nog meer nemen. Vooral is voorzigtigheid bij aanwending dezer baden bij panaritium noodig, opdat de prikkel van den carbonas potassae niet te vroegtijdig en te hevig inwerke, en niet op geprikkelde en versche wonden invloed uitoefene.

Tegen verduisteringen van het hoorvlies (het eerst door *Himly* aangeraden), en wel niet alleen bij nevelachtige, maar ook bij krijtwitte vlekken, welke somwijlen een groot gedeelte der cornea innemen. Met kamfer verbonden tegen zwakte, pijn en ontsteking van het oog (*St. Yves*).

Men gebruikt den carbonas potassae uitwendig voor wasschingen, omslagen, inspuitingen, 2 dr. — 1 once op 1 pd. vloeistof, meestal warm: in zalven 1 dr. op 1 once vet; voor smeersels, b. v. 1 dl.

carbonas potassae en 2 dl. water met 3 dl. ol. amygdalarum (*Conradi*, tegen velerlei huidziekten).

℞ Carbon. potass. pur. dr. iij,
Muriat. sodae dr. ij,
Aquae rosar. unc. viij,
—— flor. aurant. unc. ij.

Solve. S. Waschwater. Tegen zomervlekken en ruwheid der huid. *Sundelin.*

℞ Carb. potassae purae dr. β,
solve in
Aquae commum. ℔ j,

D. S. Voor warme stovingen. Tegen chronische huidziekten.

℞ Carb. potass. pur. dr. j,
Cerat. simpl. unc. j,

M. f. ung. Tegen herpes praeputialis en tinea capitis.

℞ Carb. potass. gr. ij — iij,
Aquae destill. unc. β,

M. S. 3 — 4 malen daags daarvan in het oog te droppelen. Tegen maculae corneae uit scrophuleuse oorzaak.

Himly.

℞ Carb. lixiv. alcali dr. j,
Axungiae porci unc. j,

M. ut fiat unguentum. S. Om in te wrijven. Bij hygroma cysticum, dat zich ten gevolge van ontsteking na contusie ontwikkeld heeft.

Ioduretum potassii, zie *Iodium.*

Nitras potassae, *nitrum depuratum*, *nitras kalicus*, *salpeter.* Wordt in het groot in zoogenaamde salpeterhutten bereid, en dan tot geneeskundig gebruik gezuiverd. Hij is oplosbaar in vier deelen water van gemiddelde temperatuur en in het halve gewigt kokend heet water.

Het salpeter werkt prikkelend op het organismus, wekt de resorptie op en bevordert de secretie. Men gebruikt hetzelve hoofdzakelijk tegen ontstekingen in den mond, voornamelijk bij angina van bejaarden, waar afzondering van een taai slijm met atonie der deelen aanwezig is; bij angina tonsillaris infantum beveelt *Devees* salpeter en suiker (aa.) op de tong te laten smelten en over de ont-

stokene deelen te laten vloeijen. Bij hersenschuddingen, kneuzingen, uitwendige ontstekingen, nagelzweren, voetzweren; in den vorm van strooipoeder bij gangraena, waar het de afscheiding van het afgestorvene bevordert. Bij beklemde breuken is het aanwendbaar in den oogenblik, dat het in water wordt opgelost. Hier mag men de menging niet in apotheken laten geschieden, maar men naait het salpeter in zakjes, belegt daarmede de breuk en bevochtigt ze met eene in water gedompelde spons. Het salpeter maakt ook een bestanddeel uit van het *fomentum Schmuckeri* (dat tegen ontstekingachtige hersenziekten, hersenschuddingen, hevige congestiën naar het hoofd enz. gebruikt wordt). De toevoeging van salpeter bij deze omslagen dient niet alleen ter vermeerdering der koude, maar ook ter versterking der resorptie-werkdadigheid in de meest nabijliggende weefsels. Warme salpeterstovingen hebben zich bij lymphatische gezwellen, bloeduitvatingen en andere ophoopingen nuttig getoond. Ook bedient men zich van het salpeter ter bereiding van salpeterzure dampen als berookingsmiddel ter verbetering en reiniging der lucht bij contagieuse ziekten. Men schudt fijn poeder van salpeter in kleine hoeveelheden allengs in geconcentreerd zwavelzuur, dat zich in een glazen open vat bevindt, roert het met eene glazen staaf om, waarbij zich de salpeterzure dampen ontwikkelen.

Uitwendig neemt men voor stovingen en omslagen, mondspoelingen en gorgelwaters 1—3 dr. op 6 once, voor strooipoeders, voor antiphlogistische klisteren (1—2 dr. op 4—6 once vloeistof).

Sulphas potassae, *tartarus vitriolatus*, wordt in oplossing als waschwater tegen tinea capitis aanbevolen.

℞ Tart. vitriolat. dr. iij,
Sapon. hispan. dr. j,
Aq. destill. commun. unc. viij,
Spir. vin. rectif. dr. ij.
M.

Sulphuretum potassii, zie *Sulphur*.

Pulegium, van *Mentha pulegium L.*, *Poleimunt*, geeft de *herba pulegii*, welke even als de herba menthae crispae gebruikt kan worden.

Pulsatilla nigricans, van *Anemone pratensis L.*, groeit in Noord- en Zuid-Europa op drooge en zonnige plaatsen. Gebruikelijk zijn de

bladeren, *herba pulsatillae nigricantis.*

Störk gebruikt het afkooksel van dezelve als waschmiddel tegen herpes, *Bonnet* bij kwaadaardige zweren en verlammingen, *Gmelin* roemt het uitgeperste sap tegen doofheid. Als oogwater ($\frac{1}{2}$ -- 1 dr. op 1 once colatuur) wordt het afkooksel tegen amaurosis arthritica, arthritische cataracta incipiens, verduisteringen der cornea gebruikt.

Voor wasch- en verbandwaters bij zweren neemt men 1—2 dr. op $1\frac{1}{2}$ pd. water geïnfundeerd. Daar het drooge kruid veel van zijne werkzaamheid verliest, bedient men zich gewoonlijk van de aqua destillata pulsatillae nigricantis, welke *Störk* bij verlammingen liet inwrijven, tot dat de huid zich rood kleurde en er een exanthema uitbrak, en van het extractum pulsat. nigricant. in oplossing.

℞ Herb. pulsatill. dr. iij,
digere in vase bene clauso per horam cum
aq. comm. q. s. ad. colat. unc. vj,
in qua solve
Hydr. muriat. corros. gr. j.

M. D. S. Omgeschud dagelijks eenige malen daarvan iets in het oog te droppelen. Tegen verduisteringen van het hoornvlies en beginnende cataract. *Graefe.*

Pulvis, *poeder*, is eene drooge, door mechanische verkleining (stooten, wrijven) van vaste geneeskrachtige ligchamen bereide massa. Men onderscheidt *eenvoudige* en *zamengestelde* poeders; onder de eerste verstaat men die, welke slechts ééne zelfstandigheid bevatten, onder de laatste die, welke uit meerdere bestaan. Naar den graad van verkleining der zelfstandigheid onderscheidt men *grof* (pulvis grossiusculus), *middelmatig fijn* (pulvis mediae subtilitatis) *fijn poeder* (pulvis subtilissimus s. alcoholisatus). Gewoonlijk is het poeder van middelmatige hoedanigheid.

Naar de verschillende doeleinden, tot welke de uitwendig gebruikelijke poeders bestemd zijn, onderscheidt men *keelpoeders*, *tandpoeders*, *snuif-* of *niespoeders*, *riekpoeders*, *oogpoeders*, *strooipoeders*, *waschpoeders* of *schoonheidspoeders.*

a) Keelpoeders. Deze worden bij vele soorten van angina, voornamelijk bij angina gangraenosa en membranacea, (vooral aluin) door middel van eene eenvoudige cilindrische buis in de keel gebla-

zen. De poeders moeten zeer fijn zijn; om den achterwand der keel, voor zoo verre hij in het oog valt, te bedekken, zal in den regel ½ scr. van een middelmatig zwaar poeder genoegzaam zijn.

b) Tandpoeder, *pulvis dentrifricius*, Zie art. *Cosmetica*, pag. 294, I. Deel.

c) Snuifpoeder, *pulvis errhinus*. Snuifpoeders worden het menigvuldigst aangewend, om herhaald niezen te verwekken, en worden dan ook niespoeders, *pulveres sternutatorii*, genoemd Het meest gewone en eenvoudigste middel hiertoe is de snuiftabak Daar deze echter niet voor ieder aangenaam en voor oude snuivers niet prikkelend genoeg is, gebruikt men mengsels van herba majoranae, mari veri, flor. convallariae majalis, lavandulae, radix iridis florentinae, hellebori albi, suiker, aetherische oliën, enz. Men gebruikt ze ook wel bij bloedingen uit den neus of verslapping van het slijmvlies en kiest hiertoe dan zamentrekkende middelen, b. v. aluin, sanguis draconis, sulphas ferri; en ook wel bij sommige specifieke gebreken metaalachtige, voornamelijk kwikmiddelen.

Als hoeveelheid schrijft men in den regel ½ once voor, en laat deze snuifsgewijze gebruiken. Bij schijndooden, bewusteloozen blaast men kleine hoeveelheden prikkelende niespoeders door middel eener penschacht in den neus.

d) Riekpoeder, *odoramentum siccum*. Deze poeders zijn bestemd om, voor den neus gehouden, eenen krachtigen reuk te geven, welke nu eens meer verkwikkend, analeptisch, dan weder meer prikkelend moet zijn. Men schrijft daarvan ½ once voor en gebruikt er toe azijnzuur, aetherische oliën, ammonia, eene verbinding van acetas potassae met sulphas potassae acidus, enz.

Oogpoeder, *pulvis ophthalmicus, inspergo opthalmica, ophthalmenspasma, collyrium siccum*. De geneesmiddelen, welke men als oogpoeders wil aanwenden, werken deels mechanisch, deels chemisch en moeten tot een gealcoholiseerd poeder gewreven worden.

Men moet daarom ieder oogpoeder voor deszelfs gebruik onderzoeken, terwijl men met den vingertop een weinig daarvan in de vlakte der hand wrijft, waarbij volstrekt niets korreligs mag gevoeld worden, wanneer het middel zorgvuldig bereid is.

De oogpoeders worden vooral in zoodanige gevallen aangewend, waar oogzalven niet verdragen worden en oogdroppels niet prikkelend

genoeg werken, of wanneer de aan te wendene geneesmiddelen niet oplosbaar zijn en niet in vloeibaren vorm gebruikt kunnen worden. Zij doen vooral goede diensten bij chronisch ontstekingachtige toestanden der conjunctiva scleroticae et corneae met derzelver uitgangen in uitzweeting of hypertrophie, b. v. bij troebeling van het hoornvlies, welke door eene chronische ontsteking van hetzelve, of door een lymphatisch exsudaat onder de conjunctiva corneae voortgebragt wordt; bij pannus en bij chronische zwellingen en sarcomateuse woekeringen der conjunctiva.

Men wendt dezelve aan, door dat men ze met eene penneschacht inblaast, of, doelmatiger, ze met een droog of ook met water — wanneer het poeder in water oplosbaar is, met olie — bevochtigd en wederom uitgedrukt penseel opdraagt. Na de aanwending moet de lijder $\frac{1}{2}$—1 uur met geslotene oogen blijven zitten, ten einde den sterksten prikkel voorbij te laten gaan. Hetzelve mag slechts eenmaal daags geschieden, daar de werking zeer permanent is en de prikkeling langen tijd aanhoudt. Men schrijft, zelfs voor langer gebruik, niet meer dan 2 dr. voor, en mag nimmer vergeten *pulvis subtilissimus* te schrijven.

f) Strooipoeder, *pulvis adspersorius*, *adspergo*, *pasma*, *empasma*. Deze poeders wendt men aan:

1) *op de onbeleedigde huid*, voornamelijk bij erysipelas — men neemt hier meel (gewoonlijk boonen- of roggemeel) of ligte aromatische stoffen (gewoonlijk kamil- of vlierbloemen), somwijlen ook nog een weinig kamfer (5—20 gr. op 1 once) — verder tegen hoofdongedierte, b. v. sem. petroselini, anisi vulg., sabadillae, enz;

2) *op de toevallig ontvelde huid*, zoo hoofdzakelijk bij intertrigo van kleine kinderen, bij ontvelde tepels van zogenden. De zachtste middelen van deze soort, welke bij kleine kinderen dikwijls toereikend zijn, zijn *semen lycopodii* (boven ieder ander middel te verkiezen) en *amylum*, elk zuiver aangewend. Sterker opdroogend werkt borax, nog sterker oxydum zinci en vooral loodwit (met groote voorzigtigheid). Men wendt deze soort van stroeipoeders aan, door ze in fijn mousseline te binden, zoodat er een buideltje ontsta, of dezelve in een met gaas overtrokken glaasje te doen, en daarmede de plaatsen te bepoederen. Van de tepels der zogenden moet telkens, voor dat het kind wordt aangelegd, het poeder met laauw

water afgespoeld of door middel van een penseel verwijderd worden.

3) *Op de opzettelijk van epidermis beroofde huid*, endermatische methode, zie *Medicamenta externa*.

4) *Op zweren*; men gebruikt hiertoe verscheidene middelen, b. v. aluin, cantharides, kool, aloë, suiker, kamfer, kina, kamillen, mirre, enz.

5) *Op versche*, in de huid of nog dieper indringende, *wonden*, om parenchymateuse bloedingen te stillen. Men gebruikt hiertoe deels klevende (colophonium, enz.), deels zamentrekkende, bloedstelpende middelen (aluin, kina, sulphas cupri, enz.).

g) Poeder om in te wrijven, *pulvis ad infrictiones.* Hoogst fijn poeder van een geneesmiddel wordt met speeksel of water tot een smeersel gemaakt en in de gave huid ingewreven.

h) Waschpoeder, *pulvis collutorius.* Deze gebruikt men hoofdzakelijk nog ter verfraaijing der huid, om namelijk dezelve eenen witten tint te geven en dezelve voor springen te behoeden. Zie art. *Cosmetica.* Verder worden zij gebruikt bij teedere huid van personen, welke geene zeep, ten minste geene onvermengde, kunnen verdragen, en waar men zich derhalve van mechanisch reinigende middelen moet bedienen, zooals b. v. amandelzemelen, bolus alba, rad. iridis florentinae, tarwezemelen, enz.

Pulvis pyrius, *buskruid.* Men bedient zich van het buskruid om gebetene wonden van dolle dieren en slangen uit te branden, terwijl men de wonden daarmede opvult en het dan aansteekt; daar echter de kruidkorrels, welken onmiddelijk op de wondvlakte liggen, door het wondsecretum bevochtigd worden en derhalve niet branden, werkt het zeer onzeker. *Palet* gebruikt het als moxa. Moet het diep inwerken, dan wordt het op eene plaat zoo gelegd, dat het boven een duim breed en van onderen eenigzins smaller ligt, en dan het lid eenige duimen hoog boven het poeder gehouden, dat vervolgens wordt aangestoken. Moet het slechts oppervlakkig werken, dan wordt het poeder op het deel gestrooid en aangestoken.

Pyrethrum, van *Anthemis pyrethrum L.*, in zuidelijk Europa, Midden-Azie en noordelijk Afrika in het wild groeijende, en van *Anacyclus officinalis*, welke plant in Thuringen veel gekweekt wordt. Officineel is de *wortel*, *radix pyrethri officinalis s. salivalis s. dentariae.*

Men gebruikt denzelven in substantie als kaauwmiddel bij verlamming der tong, van het zachte gehemelte, der uvula, bij tandpijn (in den vorm van pillen in den hollen tand gebragt); in poedervorm als niesmiddel; het afkooksel verdund bij asthenische, putride en gangraeneuse keelontsteksng; als toevoegsel tot klisteren bij slaapzucht; als mondspoeling tegen rheumatische tandpijnen. In verschen toestand is zijne scherpte zoo groot, dat hij op de huid ontsteking en blaren voortbrengt en als vesicans kan gebruikt worden.

Tinctura pyrethri (1 dl. met 8 dl. alcohol gedigereerd) gebruikt men bij verlammingen, om in holle tanden te droppelen bij rheumatische en carieuse tandpijn, als toevoegsel bij mondspoelingen en gorgelwaters, en in verbinding met tinctura galbani (gelijke deelen) om in de wenkbraauwstreek in te wrijven bij oogzwakte (*Kopp*).

Tinctura spilanthi oleracei composita, bekend onder den naam van *Paraguay-Roux*, *paratinctuur*. Deze is tegenwoordig een zeer geliefkoosd middel bij tandpijnen. Men voelt bij de aanwending van dit voor tanden en tandvleesch volkomen onschadelijk middel eene warmte in den tand, een brandend gevoel, wanneer het met lippen en tong in aanraking komt, en de tandpijn houdt of voor altijd of tijdelijk op. Keert zij weder, dan moet het middel herhaald worden. Doet eene geheele rij tanden pijn, dan brengt men het middel met een penseel op het tandvleesch der lijdende zijde, of houdt 15—20 droppels van hetzelve, met eenen eetlepel vol water gemengd, in den mond. Nog meer verdund kan men ook ter versterking van het tandvleesch en tegen scorbuut gebruiken. De fomule is de volgende:

℞ Herb. floridae inulae bifrontis part. j,
Flor. spilanthi oleracei part. iv,
Rad. pyrethri part. j,
Alcoholis part. viij.

Macera per 14 dies, filtra et serva in vitro bene clauso. S. Tandtinctuur.

Ofschoon deze tandtinctuur dikwijls slechts oogenblikkelijke verzachting, zeldzamer geheele genezing der pijn bewerkt, is zij echter bij herhaaldelijk gebruik een zeer welkom geneesmiddel in alle soorten van odontalgie.

℞ Salis ammoniaci dr. ij,
Rad. pyrethri dr. ij,
Extract. opii gr. ij,
Aceti vini,
Aquae lavand. aa unc. ij.

Stent in digestione calida per aliquot horas et tunc colentur. D. S. Eenen eetlepel daarvan in den mond te nemen. Tegen tandpijn door caries en rheumatismus geroemd.

℞ Tinct. pyrethri dr. iij,
——— guajaci dr. j,
Spirit. vin. camph. unc. ij.
M. D. S. *Walker*'sche tandtinctuur.

℞ Tinct. pyrethri dr. j,
——— opii gtt. x.

M. S. Tandtinctuur tegen caries der tanden, als palliatiefmiddel ter stilling der pijn, met boomwol in den hollen tand gebragt.

Toirac.

℞ Tinct. pyrethri unc. vj,
Linim. camph. unc. β,
Liquor. ammon. dr. ij.

M. S. Om in te wrijven. Tegen vorstbuilen en rheumatische pijnen.

Sprague.

℞ Tinct. pyrethri dr. j,
Camphor. scr. β,
Tinct. opii crocat. gtt. xij.
M. Tegen rheumatische tandpijn.

Kopp.

Pyrothonid, *liquor pyro-oleosus e linteo paratus.* Wanneer men papier of linnen in cilinders oprolt, in eenen openen ijzeren, met koud water omgevenen ketel plaatst, van boven aansteekt en zoo langzaam laat verbranden, wordt er eene bruine, extractive massa van sterk empyreumatischen reuk en smaak gepraecipiteerd, welke, in water opgelost, gefiltreerd en tot dunne extractdikte uitgedampt, het als geneesmiddel gebruikelijke pyrothonid of liquor pyro-oleosus e panno vegetabili daarstelt.

Men gebruikt hetzelve tegen vorstbuilen, tegen slijm- en bloedvloeijingen, tegen chronische oogontstekingen, bij zweren en wonden

in omslagen, wasschingen en inspuitingen. Eén deel op 12—20 dl. water gebruikt men voor inwrijving bij keelaandoeningen van catarrhalen en syphilitischen oorsprong, zuiver tegen tandpijn. In de vorige eeuw zoude het door de vrouwen als schoonheidsmiddel ter verkrijging eener gladde huid gebruikt zijn.

Quercus, van *Quercus robur L.*, *Gesteelde eik*, groeit in geheel Europa. Men gebruikt den *bast* der jonge takken, *cortex*, welke, behalve de galnoten, de meeste looistof bevat, *en de bladeren*, *folia quercus*. In den eikenbast is het acidum tannicum het hoofdbestanddeel.

De eikenbast is naast de kina het meest gebruikelijke, zamentrekkend-versterkende middel en werkt uitwendig zamentrekkend door deszelfs looistofgehalte, verdigt de vaste zoowel als de vloeibare deelen, vermeerdert de energie, vooral in de irritabile spheer, waar hij de contractive kracht doet klimmen. Hij vermindert daardoor atonische toestanden der stof, beperkt in de reproductive spheer profuse en slechte gemengde afscheidingen, en roept deze ook wel te voorschijn, zoo zij door atonie ontbreken; hij vermeerdert de organische cohaesie en werkt neiging tot ontbinding tegen, antiseptisch.

Men gebruikt den eikenbast bij gangraena en gangraeneuse zweren. Bij koud vuur is hij als plaatsvervangend middel van kinabast van veel gewigt en zelfs dikwijls boven deze te verkiezen. Een geconcentreerd afkooksel wordt met kompressen alle 1—6 uren omgelegd, terwijl men, bij volkomen gemis van ontsteking in den omvang der wonden, wijngeest, kamfergeest, enz. er bij voegt, waarmede men voort gaat tot dat het gangraeneuse is afgestooten; of men strooit poeder van eikenbast in verbinding met kina, kamillen, kamfer, aromatische kruiden, enz. in de gemaakte insnijdingen. Ook bij de na versterving achterblijvende zweren en ter voorkoming van gangraena is deze handelwijze zeer doelmatig. Men neemt hiertoe 2—4 once op 10 once colatuur, b. v. in den volgenden vorm:

℞ Cort. querc. gross. pulv. unc. ij,
coq. c. aq. comm. lib. I,
sub finem. coct. addendo

Flor. chamomill. vulg. unc. β,
ad. colatur. unc. vj, cui refrigerat. adde
Tinct. myrrhae dr. ij.
M. D. S. Voor uitwendig gebruik.

Schwan gebruikte omslagen van decoctum quercus met groot nut bij kwaadaardige carbunculi. Bij 20 personen was het gebrek door miltversterringssmetstof ontstaan en bij 2 andere was de oorzaak in insektensteken gelegen. Geneeskundige hulp werd steeds eerst na eenige dagen ingeroepen. Desniettegenstaande werd de versterving in de aangedane deelen spoedig na de aanwending der omslagen beperkt en zelden werden daarbij inwendige middelen gebruikt. (1 once werd met 16 once water tot 6 once ingekookt, zoodat de massa de consistentie eener pap verkreeg. Deze pap werd onafgebroken warm over den carbunculus contagiosus gelegd, om hét even, in welk stadium dezelve zich bevond.) *Wittcke* beveelt dezelve ook aan bij gebetene wonden van menschen en dieren, bij besmetting door droes (de stoelgang moet daarbij door infusio sennae comp. met tartarus stibiatus geregeld en inwendig aqua oxymuriatica gebruikt worden).

Bij etterende wondvlakten, eenvoudige abscessen en zweren zonder gelijktijdige dyscrasie, wanneer zij te veel en te dunnen etter afscheiden, en tevens de granulatie sponsachtig en bleek is, wendt men het afkooksel door middel van wieken aan. Waar de hoeveelheid van den etter niet zeer vermeerderd is, en men toch ettering noodig heeft, voegt men tinctura myrrhae (2 — 3 dr. op 8 once colatuur), waar echter de ettering zeer profuus is, gelijke deelen aqua calcis er bij. Een zoodanig decoctum, afwisselend met droog verband aangewend, houdt het best groote wondvlakten, die men niet juist opdroogen, maar slechts met de minst mogelijke ettersecretie wil genezen, om de krachten des lijders te verschoonen, in den behoorlijken toestand van vitaliteit. *Plenck* beveelt het afkooksel als verbandmiddel aan bij verouderde oedemateuse zweren der onderste ledematen. Bij pijpzweren, welke met carieuse beenderen in verbinding staan en gewoonlijk tot aan de genezing der caries zonder nut sterk en slecht etteren, gebruikt men het als inspuiting. Opdat de inwerking van het buitendien niet vlugtig en snel werkend middel niet te snel voorbij ga, geve men zich moeite de uitvloeijing der inspuiting eenige minuten tegen

te gaan. Dit bereikt men door aan het kanaal eene diepere ligging te geven, en daardoor, dat men, na het invoeren van de buis der spuit in het kanaal, om dezelve aan de uitwendige fistelopening een weinig pluksel legt, hetwelk men met de vingers vast aandrukt. Deze handelwijze is in het algemeen bij het inspuiten van alle langzaam werkende middelen aan te bevelen. Men herhaalt het inspuiten dagelijks 1—2 maal.

Verder gebruikt men het afkooksel, om de zwakte en verslapping, wanneer zij met zwelling verbonden zijn, welke na ontwrichtingen, beenbreuken en kunstbewerkingen achter blijven, weg te ruimen. Het verband wordt er mede bevochtigd, en dit is des te doelmatiger, hoe slapper de constitutie en hoe sterker het deel uitgezet is. Doelmatig is hier eene toevoeging van spiritus vini, spiritus camphorae en aromatische kruiden. Bij groote spierzwakte als toevoegsel bij algemeene laauwe baden. De fransche artsen bevelen omslagen van hetzelve aan ter radicale genezing van liesbreuken. Zoo bedient zich *John Lizars* van een sterk afkooksel van quercus met goed gevolg, zoowel bij kinderen als bij volwassenen, ter radicale genezing van breuken, doch niet van vergroeide. Hij laat eenige pd. eikenbast 12—24 uren in koud water weeken en daarop 3 dagen lang onafgebroken koken. Vóór het gebruik moet het afkooksel verwarmd worden. Na dat de repositie verrigt is, bevochtigt men de breukplaats 3—4 malen daags en legt dan steeds onmiddelijk den breukband aan. (Beter echter is het, eene daarmede bevochtigde spons of kompres er op te laten liggen.) Bij kleine kinderen heeft aan *Kampfmüller* dikwijls een sterk afkooksel van eikenbast met aluin, als omslagen ter genezing van breuken gebruikt, de beste diensten bewezen. Ook beveelt men met dit doel kleine zakjes, met fijn poeder van eikenbast gevuld en in warmen rooden wijn gedompeld, onder de pelot van den breukband onmiddelijk op de huid te leggen. Dr. *Dürr* roemt tegen nog niet volkomene liesbreuken, welke zich als een gezwel aan den liesring vertoonen, de volgende wassching aan, welke twee malen daags wordt aangewend:

℞ Rasurae cort. querc.,
——— —— ulmi,
——— —— salicis aa unc. j,
coquant. c. s. q. vini rubri,

colatur lib. j,
adde:
Sacchari saturni dr. jß,
Spirit. formicar. unc. iij.
S. Waschwater.

Men gebruikt ook het decoctum quercus bij uitzakkingen van den endeldarm (omslagen en klisteer). *Fordyce* vond het daarbij zeer werkzaam, wanneer de eikenbast met het water, waarin de smeden het gloeijend ijzer afkoelen, gekookt werd. Bij uitzakkingen der scheede beveelt *Osiander* zakjes met poeder van eikenbast in deze te brengen. Dr. *Mienne* beveelt dezelve sedert langen tijd als plaatsvervangend middel voor pessaria bij uitzakkingen der baarmoeder, doch vooral der scheede aan. Het afkooksel gebruikt men voor omslagen en stovingen bij aneurysmatische en variceuse vaatuitzettingen en teleangiektasiën, haemorrhoïdes, oedemateuse zwellingen, waterbreuk en andere balgezwellen ten gevolge van druiper; voor inspuitingen bij atonische bloedvloeijingen uit den neus, het darmkanaal, de baarmoeder, de pisbuis, bij asthenische slijmvloeijingen (nadruiper, witten vloed); voor mondspoelingen en gorgelwaters bij angina chronica en pituitosa met verslapping en verlenging der uvula, bij putride en gangraeneuse anginae, ptyalismus, scorbutus.

Een geconcentreerd afkooksel van eikenbast wordt door *Morrisset* tegen beursgezwellen en hydrocele, en ook bij gewrichtswaterzucht en zelfs bij oedema der ledematen aanbevolen.

In de oogheelkunde wordt de cortex quercus even als de cortex chinae en salicis gebruikt.

Uitwendig schrijft men denzelven in poeder als toevoegsel bij tandpoeders, snuif- en strooipoeders voor; het afkooksel voor mondspoelingen en gorgelwaters ($\frac{1}{2}$ once op 8 once colatuur), voor inspuitingen, wasschingen, stovingen, baden, verbandwaters, enz. Gewoonlijk neemt men voor een afkooksel 1 once met 12—16 once op 6—8 once colatuur, dikwijls met toevoeging van spiritualia, spiritus camphorae, rooden wijn, enz. Voor baden $\frac{1}{2}$—1 pd., met eenige pinten water sterk afgekookt.

De *runbaden* gebruikt men bij algemeene spierzwakte na aanhoudende koortsen, colliquative diarrhoeae, rachitis, atrophiën, scrophulosis, bij neiging tot bloedvloeijingen, enz. De baden moeten

op de wijze der looijers bereid worden, of beter, men laat de lijders in de door looijers bereide runloog zelfs baden. *Janngot* gebruikt met standvastig goed gevolg de volgende baden tegen vorstbuilen: 1—2 pd. eikenbast worden met 10 pd. water of rooden wijn tot op een derde ingekookt en daarin 1—2 once aluin opgelost. Dit middel moet terstond aangewend worden, zoodra er jeuken ontsta, want bij zwerende vorstbuilen past het niet meer. Twee à drie dezer baden, hoogstens een half uur lang gebruikt, zijn ter genezing voldoende.

De eikenbladeren, *folia quercus*, zijn eveneens zamentrekkend en worden voor versterkende en zamentrekkende omslagen, stovingen, inspuitingen, gorgelwaters, enz. gebruikt. Dr. *Nicolai* beveelt de versche eikenbladeren, onder de voetzolen binnen de sok te leggen, als een middel aan om voetzweet, dat door verkouding onderdrukt en op geene andere wijze te herstellen is, wederom te voorschijn te roepen.

℞ Decoct. cort. querc.
(ex unc. ij) lib. ij,
Acid. pyrolign. dr. iij—vj,
Tinct. myrrhae unc. j,
Mell. rosat. unc. ij.

M. S. Aanvankelijk een half glas vol met even zooveel saliethee vermengd, en ten laatste zuiver om te gorgelen.

℞ Cort. querc. concis. unc. j,
coque c. aq. font. q. s. ad col. unc. vj,
in qua solve
Alum. unc. iij.

M. D. S. Omgeschud om in te spuiten. Tegen nadruiper, atonische slijmvloeijing uit de scheede, profuse baarmoederbloedingen.

℞ Decoct. cort. querc. lib. ij
(ex unc. iij β parat.),
Acet. plumbi q. s ad praecip.

Cola et praecipit. det S. 4 malen daags daarmede de ziekelijke plaatsen te bestrijken. *Droste* tegen scabies; een dergelijk mengsel, bij hetwelk nog 1 dr. spir. vini rectif. gevoegd wordt, beveelt het koninglijk pruissisch curatorium voor ziekenhuis-aangelegenheden eveneens ter behandeling van plaatselijke scabies aan.

℞ Cort. querc.,

Flor. chamomill.,
Carbon. ppt. aa unc. β,
Camphor. trit.,
Extract. myrrhae aa dr. j.
M. f. pulvis. D. in vitro clauso.

S. Om in te strooijen bij vochtige gangraena en septische zweren.

℞ Aluminis scr. j,
Cort. querc. pulv.,
Extr. ratanhiae aa dr. j.

M. f. pulv. S. Snuifpoeder. Tegen zwelling der membrana Schneideriana uit zuivere atonie.

Vogt.

℞ Decoct. cort. querc.,
Aq. saturn. aa unc. vj,
Album. ovor. 2.

M. S. Om te wasschen. Voor ontvelde plaatsen, welke in versterving dreigen over te gaan.

℞ Pulv. cortic. querc.,
—— salicis fragilis aa part. j,
Aceti camphorati part. vj.
M. S. Omgeslagen tegen gangraena.

Gallae quercinae, *galnoten.* De galnoten zijn tegennatuurlijke, kogelvormige, hobbelige uitwassen, welke, door den steek van een klein insekt, de *galwesp* (*cynips quercus folii*), veroorzaakt, op de bladeren en steelen van verschillende eiken gevonden worden. De beste komen uit de Levant van *Quercus infectoria Oliv.*, eenen in Syrië menigvuldig voorkomenden eik. De fransche en oostenrijksche komen van *Quercus cerris*, de inlandsche, welke van geringer hoedanigheid zijn, van *Quercus robur.*

De *looistof*, welke zij bevatten, is het werkzaamste bestanddeel in dezelve. Deze heeft de eigenschap, de huid, het celweefsel en alle elastieke weefsels te doen inkrimpen, de zamentrekking der spieren, vaten en aller vezelen te vermeerderen, de afscheidingen te beperken en de organische cohaesie te versterken. Men gebruikt daarom de galnoten uitwendig als zamentrekkend en bederfwerend middel tegen uitzakkingen van den endeldarm, der scheede, baarmoeder, tegen breuken der kinderen, bij nadruiper, witten vloed; het af-

kooksel bij gangraena, gangraeneuse en atonische zweren; met wijn geïnfundeerd, om verslapte deelen te versterken; bij verlenging der uvula en zwakte der keel na herhaaldelijk wedergekeerde angina tonsillaris; bij levervlekken. Bij hydrocele, bij slappe haemorrhoïdes en andere variceuse uitzettingen (*Cullen* liet hier eene zalf uit een deel poeder van galnoten met 8 dl. axungia porci aanwenden). Bij bloedvloeijingen uit den uterus heeft *Voigtel* een ingedikt aftreksel van dezelve als omslag en inspuiting zeer nuttig gevonden.

Het volgende wordt door Dr. *Strahl* als specifiek middel tegen ontvelde tepels opgegeven.

℞ Gall. turcic. dr. vj,
inf. vin. alb. unc. vj.
Stent per 24 hor. in leni digestione.
D. S. 3—4 malen daags om te slaan.

Van de zesde maand der zwangerschap af wordt een, in deze infusie gedompeld, viervoudig zamengevouwen, linnen lapje 3 — 4 malen daags op de tepels gelegd, waardoor de epidermis zoo hard wordt, dat men niet meer voor openzuigen behoeft te vreezen. Daar dit mengsel moeijelijk uitwischbare vlekken in het linnen maakt, doet men wel er een dik kompres over heen te laten leggen.

De *inkt*, een onzuivere tannas ferri, wordt als huismiddel bij ligte verbrandingen gebruikt.

Voor een afkooksel neemt men 1 once galnoten met 1 pd. water tot op ½ pd. ingekookt, en laat dit als stoving omslaan, b. v. bij doorliggenenz. Voor gorgelwater voegt men er gaarne tinctura catechu of pimpinellae bij.

Extractum gallarum bevat de looistof in den meest mogelijk geconcentreerden toestand, en wordt uitwendig bij grangaena, in alcohol opgelost, aangewend. Het bevordert de afstooting der gangraeneuse deelen en de granulatie.

Tinctura gallarum. *Hesselbach* gebruikte ter beperking der lymphatische afscheiding bij waterbreuk met goed gevolg deze sterk zamentrekkende tinctuur. Hij liet met dezelve een vrij dik kompres van linnen bevochtigen en om de waterbreuk leggen, en den geheelen balzak in eenen naauwen schortband dragen, ten einde alzoo de dynamische werking der tinctuur door voortdurende mecha-

nische drukking te ondersteunen; zoo dikwijls het kompres droog was, werd het op nieuw bevochtigd. Alleen bij jeugdige individuën en in den aanvang van het gebrek gelukte hem op deze wijze steeds de verdeeling.

Tannine, looistof. Volgens *Hüter* zou de looistof, uit het drooge galnotenextract bereid en in zalfvorm of met gedestilleerd water een weinig verdund, zich in de egyptische oogontsteking in de meeste gevallen nuttig getoond hebben, vooral echter de werking der witte praecipitaat-zalf voorbereiden en steeds ligt verdragen worden.

Dr. *Schmidt* gebruikt haar ter radicale genezing der breuken in de volgende twee formulen:

℞ Tannin. dr. j,
solve in alcoh. q. s., adde
Subcarb. plumbi. dr. β,
Sapon. venet. unc. j,
Axung. porc. unc. j,
Tinct. cantharid. gtt. xij—xx.
M.

℞ Tinct. gallar. dr. vj,
—— cantharid. dr. iv.
M.

Van de zalf wordt een uur voor het opstaan eene hoeveelheid van de grootte eener boon ingewreven tot de grootst mogelijke droogheid of tot het verschijnen van een gering pijnlijk gevoel. Den overigen tijd wordt in horizontale ligging in het bed doorgebragt. Eveneens wordt des avonds en ook des middags eene inwrijving bewerkt. De breukband mag alleen gedurende de inwrijvingen worden afgelegd.

℞ Gall. turcic. pulv. unc. β,
infunde
Aq. font. fervid. q. s. ad. col. unc. viij,
Alumin. crud. dr. ij,
Zinci sulph. gr. ij.

M. S. Twee à drie malen daags in de urethra te spuiten. (*Kortum's* inspuiting tegen nadruiper).

℞ Gallar. elect. unc. β,
Aquae commun. fervid. lib. ij,
stent in digestion. fervid. per horam.

Colatura detur usui.

S. Voor uitwendig gebruik, om b. v. in de pisbuis, scheede, endeldarm in te spuiten, bij verouderden druiper, witten vloed, uitzakking der scheede, van den endeldarm.

Ranunculus. Alle raronkelsoorten, hoofdzakelijk *Rarunculus acris*, *flammula*, *sceleratus*, *bulbosus*, *pratensis*, bezitten eene scherpe stoffe, welke ontsteking op de huid, blaren en kwaadaardige zweren voortbrengt. Men gebruikt dezelve tegen ingewortelde gewrichtspijnen, heupwee, voor kunstmatige zweren bij rheumatismus, jicht, intermitterende koortsen (tot dit doel legt men het gekneusde kruid op eene met eene opening voorziene pleister en daarover eene andere, ten einde de werking op eene kleine bepaalde plaats te beperken).

Herba et flores rarunculi albi, van *Anemone nemorosa L.*, *Bosch anemoom*, welke menigvuldig in de bosschen van geheel Europa groeit. De versche bladeren en bloemen dezer vergiftige plant hebben eenen scherpen, brandenden smaak. Op de huid gelegd, veroorzaken zij roodheid en, wanneer men dezelve langer laat liggen, blaren en zweren. *Mellin* gebruikte dezelve als rubefaciens tegen rheumatische pijnen in den rug. Ook tegen hemicranie zijn zij in plaats van andere roodmakende middelen aangewend. *Chomel* gebruikte het versche kruid met goed gevolg uitwendig tegen tinea capitis.

Ratanhia, van *Krameria triandra Ruiz.*, eenen in Z. Amerika; voornamelijk in Peru, groeijenden heester. Officineel is de *wortel*, *radix ratanhiae*, welke zonder reuk en van eenen bitterachtig zamentrekkenden, inktachtigen smaak is. Dezelve is zeer rijk aan looistof met amylum en plantenslijm verbonden.

Deze wortel behoort tot de sterkste zamentrekkende middelen en wordt tegen scorbuut, vooral tegen het zoo menigvuldig voorkomende slechte scorbutische tandvleesch, bij aphthae, habituële asthenische, putride, gangraeneuse keelontstekingen, stomacace, noma, ptyalismus, bij kwaadaardige kwik-, slappe, scorbutische en gangraneuse zweren, tegen atonische en variceuse zweren der onderste ledematen, bij bloedingen uit den mond, bij sterk bloedende bloedzuigerwondjes

gebruikt. Inspuitingen van het afkooksel van den wortel, of van de oplossing van het extract in water, wijngeest, dient bij slijm- en bloedvloeijingen uit den neus, de baarmoeder, de scheede, den endeldarm. Stovingen daarvan of eene ratanhiapleister (2 dl. extract. ratanhiae op 1 dl. gummi galbanum en olibanum) gebruikt men bij plaatselijke verslappingen, bij uitzakkingen en breuken enz. Bij prurigo scroti deed eene verzadigd afkooksel van den wortel voortreffelijke diensten. (*G. A. Richter*).

Men gebruikt het afkooksel van 2 — 4 dr. op 8 once colatuur voor stovingen, inspuitingen, mondspoelingen en gorgelwaters enz., het poeder bij tandpoeders en tandopiaten. Volgens *Thomson* zou een mengsel uit 1 dl. wortel en 3 dl. gezuiverde dierlijke kool het beste tandpoeder zijn.

Extractum ratanhiae wordt in Brazilie uit de versche wortels, bij ons uit de gedroogde bereid. Het wordt in de boven opgegevene gevallen gebruikt. 1 — 1½ dr. in 4 once water opgelost en 30 droppels laudanum toegevoegd, werkt, in de pisbuis gespoten, zeer goed bij verouderden druiper. *Kneschke* prijst het vooral tegen blepharo- en ophthalmoblennorrhoeae neonatorum aan, en *Trousseau* behandelt de fissurae ani met goed gevolg met klisteren van ratanhia, hetzij dezelve door hardnekkige verstopping en daardoor veroorzaakte verscheuring van het slijmvlies of door krampachtige zamentrekking der sluitspier ontstaan zijn. Des morgens wendt men eene weekmakende, ontlastende klisteer aan, een half uur na de ontlasting hiervan eene tweede van 5 once water, 1 — 1½ dr. extract. ratanhiae en ½ dr. alcohol van 21°, welke binnen gehouden wordt. Zijn er geene pijnen meer voorhanden, dan wordt alleen de tweede dagelijks aangewend en na de genezing nog 14 dagen lang om den anderen dag voortgezet. Wieken met unguentum ratanhiae doen eveneens goede diensten, en hetzelfde resultaat verkreeg *Bretonneau* door inbrengen van caoutchouc-canullen met het extract bestreken. In eene oplossing met aqua salviae is het vooral tegen stomacace aanbevolen. In zalfvorm gebruikt men het bij breuken van kinderen.

Unguentum ratanhiae compositum Rhighini.

℞ Resinae pini part 8,
Terebinth. venet. part. 2,
Cerae albae part. 1,

Extracti ratanhiae ex infuso parati et subtilissime pulverati part. 2,
Supersulphatis aluminae et potassae part 1.
Liquescant resina, cera et terebinthina lenis caloris ope, refrigescant deinde paululum, quo facto intime admisceatur ratanhiae extractum et sal pulverem subtilissimum redactum.

Deze ratanhiazalf kan met nut in plaats van het oude ceraat van *Hermann*, en in de plaats van sommige andere adstringerende ceraten aangewend worden.

℞ Pulv. rad. ratanh. unc. vj,
Oss. sepiae unc. x,
Crystall. tartari,
Pulv. rad. ireos flor. aa dr. vj.
M. f. pulv. subtiliss. S. Tandpoeder (bij slap, scorbutisch tandvleesch).

℞ Rad. ratanh. conc.,
—— tormentill. conc.,
Cort. quercus gross. pulv. aa unc. β.
M. f. species. D. S. Des morgens en 's avonds $\frac{1}{6}$ gedeelte met 2 wijnglazen heet water geïnfundeerd en zacht gekookt, voor een klisteer bij prolapsus recti of metrorraghien uit atonien, enz.

Vogt.

℞ Rad. ratanh. unc. j,
coq. c. aq. font. unc. xij
ad reman. unc. vj,
adde:
Aceti unc. ij.
M. S. Voor inspuitingen. Bij profuse neus-, baarmoeder- en pisbuisbloedingen aanbevolen.

Sundelin.

℞ Extracti ratanh. dr. j,
Aq. salviae unc. iv,
Syrupi moror. nigror unc. j.
M. S. Mondspoeling. Bij stomacace, aphthae, ptyalismus, ulcera mercurialia.

℞ Extract. ratanhiae,
Zinci oxyd. aa gr. iij — vj,
Hydrarg. ammon. muriat. gr. j — ij,
Adipis suilli dr. j.
M. exactissime, fiat unguentum.

D. S. Dagelijks 1 — 3 malen zoo veel, als de grootte van eenen speldeknop bedraagt, in het zorgvuldig van slijm gereinigde oog te brengen. Tegen blepharo- en ophthalmoblennorrhoeae neonatorum.

Kneschke.

℞ Extract. ratanh. dr. β,
solve in
Aquae rosar. unc. jβ,
Tinct. opii simp. gtt. x — xv.

M. S. Door middel van een linnen penseel het tandvleesch er mede te bestrijken (tegen mercuriaalsalivatie).

Bernard.

℞ Spirit. cochlear. unc. β,
Tinct. myrrh.,
—— catechu aa dr. jβ,
Extract. ratanh. scr. j,
Pulv. alum. crud. dr. β.

M. Tandtinctuur bij scorbutisch tandvleesch. (Deze tinctuur, in genoegzame verhouding met kweepittenslijm tot eene mondspoeling verdund, bewees zich zeer nuttig als een antiptyalitisch middel.)

℞ Extract. ratanh. dr. iij,
Gummi kino,
Succi catechu aa dr. ij,
Aquae rosar. unc. iv,
Syrup. moror. dr. v.
M. S. Mondspoeling.

℞ Camphorae scr. β,
Gummi mimosae s. q.,
Aquae salviae unc. vj,
Tinct. ratanhiae dr. ij,
Mellis rosarum unc. jβ,
fiat l. a. mixtura.

S. Mondspoeling. Tegen slappe mercuriaalzweren. *Sundelin.*

℞ Extract. ratanh. dr. β,
Mucilag. semin. cydon. dr. ijβ,
Aquae salviae unc. β.

M. S. Om door middel van een penseel den mond mede te bestrijken. Tegen stomacace van kinderen.

Kopp.

℞ Extract. ratanhiae,
Gummi olibani aa unc. j,
——— galbani unc. β,
Unguent. defensiv. rubri unc. jβ,
Therbinthinae dr. v,
Olei olivarum unc. β.

M. l. art. ut fiat unguentum.

S. Zalf. Op breuken aan te wenden.

Farm. Ferrares.

℞ Extract. exot. ratanh.,
Corticis quercus aa dr. j,
Aluminis depurat. scr. j.

M. fiat pulvis. D. S. Snuifpoeder. Tegen zwelling van het slijmvlies van den neus uit zuivere atonie.

Vogt.

Relaxantia, emollientia, *verslappende, weekmakende middelen.* Tot deze middelen behooren alle zelfstandigheden, welke in het algemeen de levende organen verslappen of week maken kunnen, terwijl zij in de poriën der huid en in de tusschenruimten van andere vaste deelen dringen, de cohaesie van dezelve verminderen en derzelver weefsel uitzetten. Zij worden gebruikt bij phlegmoneuse ontstekingen, pijnlijke klierverhardingen, ontblooting der huidtepels, pijnlijke chronische huidziekten; als etteringbevorderend middel bij wonden, abscessen en zweren, waar de ontstekingachtige spanning de oorzaak van het gebrek aan afscheiding van eenen goeden etter is, of de deelen ook wel te zeer geprikkeld zijn; bij anchyloses spuriae en contracturae musculorum, in vereeniging met active en passive beweging, daar zij de buigzaamheid der deelen vermeerderen en wederom herstellen, wanneer dezelve door te lange rust verloren is gegaan.

Door te aanhoudende aanwending worden zij nadeelig, omdat zij

de vaten te zeer verslappen, de prikkelbaarheid te zeer afstompen, de circulatie in de haarvaten langzamer maken, de ophooping van serum in het onder de huid gelegene celweefsel bevorderen, en op etterende vlakte de woekering der granulatie begunstigen.

Tot deze middelen behooren de vochtige warmte, welke als stoving, pappen, algemeene en plaatselijke damp- en waterbaden en als inspuiting gebruikt wordt; verder gummi arabicum, radix et herba althaeae, bardanae, flor. malvae arboreae, herba et flor. verbasci, flor. sambuci, amylum, sem. hordei, avenae, tritici, saccharum, mel, albumen ovi, vitellum ovi, lac vaccinum, cera, spermaceti, sevum bovinum, butyrum cacao, butyrum, oleum olivarum, amygdalarum dulc., ovorum, jecoris aselli, enz.

Resina anime s. animae, van *Hymenaea courbaril L.*, eenen hoogen boom in Zuid-Amerika.

Men gebruikt deze hars uitwendig als een berookingsmiddel tegen rheumatismus, verlammingen, waterzucht. Men werpt hiertoe de hars op gloeijende kolen, vangt den opstijgenden damp in flanellen doeken op en wrijft daarmede het lijdende deel. Het wrijven met flanel, dat met dergelijke harsachtig-balsamische middelen goed doorrookt is, doet na waterzucht ter versterking der huid goede diensten.

Resina elastica, *gummi elasticum*, *resina caoutchouc*, van *Siphonia elastica* in Brazilië, van *Tabernaemonta squarrosa et elastica* op Madagascar en Sumatra, van *Lobelia caoutchouc* in Nieuw Grenada, *Ficus elastica* en *populifolia* in Oost Indië en van nog meerdere andere boomen, van welke zij het door insnijdingen verkregene en gedroogde melksap is.

Caoutchouc komt in twee soorten voor:

1) *Caoutchouc in flesschen.* Wordt door laagsgewijs indroogen van het melksap over kleijen vormen met behulp van een zeer rookend vuur, waardoor de lagen zwart gekleurd worden, gevormd.

2) *Spekcaoutchouc.* Men verkrijgt het in platte, dikke, witte, gele of bruine stukken, welke door indroogen van het sap zonder behulp van vuur en zonder vormen ontstaan. Deze soort onderscheidt zich, de rookbestanddeelen van de vorige daargelaten, slechts door een watergehalte, dat in het flesschen-caoutchouc niet voorhanden is.

Deze elastieke hars wordt voor velerlei technische doeleinden, alsmede ter vervaardiging van vele heelkundige werktuigen gebruikt. Volgens een berigt van Dr. *Zeis* uit Dresden komen daar tegenwoordig onder den naam van *resina elastica tabulata* caoutchoucplaten in den handel voor, welke uit het versche sap bereid zijn. Zij zijn van de grootte van een half vel schrijfpapier en derzelver dikte is ongeveer $\frac{1}{3}$ — $\frac{5}{4}$ lijn.

Deze platen gebruikt men bij de rhinoplastie, om de nieuw gevormde neusgaten open te houden. Men neemt hiertoe een stuk van 1 vierkante duim grootte, vouwt het zoo zamen, dat de twee vlakten elkander aanraken, en snijdt dan met eene scherpe schaar beide randen op eenmaal af. Terstond is het stuk tot eene buis vereenigd; gapen echter de sneêvlakten nog eenigzins, dan drukt men dezelve zorgvuldig op elkander, hetgeen nog door bestrijken der randen met terpentijnolie gemakkelijk gemaakt wordt, zoodat de gevormde naad naauwelijks merkbaar is. Men kiest tot dit gebruik caoutchoucplaten van de dikte van eene halve lijn.

Collin bediende zich van deze platen ter genezing van eene vingerbreuk, terwijl hij eenen ring van caoutchouc om de gebrokene plaats legde, waardoor ieder ander verband overbodig werd. Ter genezing van eksteroogen tusschen de teenen; hier legt men een met een klein gat voorzien stuk op het eksteroog, ten einde de drukking op hetzelve tegen te gaan.

Chase beveelt het als epispasticum. Wanneer men elastieke hars in den vorm van zeer dunne platen op de huid legt en door middel van een geschikt verband daarop bevestigt, ontstaat er na verscheidene dagen hitte, roodheid en een blaaruitslag. De blaren worden 1 — 3 lijnen groot en veroorzaken jeuken en branden. De aanwending van dit middel zou minder pijnlijk zijn, dan het gebruik van unguentum tartari emetici, maar anders in werking met deze volkomen overeenkomen.

Hamekroth gebruikt het caoutchouc hoofdzakelijk om breukbanden te overtrekken, hetwelk vooral bij kleine kinderen voordeelig is, bij welke het leder door vochtigheid en onreinheid spoedig hard wordt. In platen bedient hij zich van hetzelve, om ze onder de verbandstukken der uitrekkingtoestellen te leggen, waardoor ontvellingen verhoed worden, en ook om geleidingskanalen in abscesholten

daar te stellen, welke verscheidene maanden lang, zonder te verwisselen, gedragen kunnen worden. De laatste worden op de volgende wijze vervaardigd. Men legt eenen gladden draad van de diameter, welke de buis moet hebben, op een stuk caoutchoucplaat, hetwelk zoo breed is, dat het den draad omgeeft. De randen der plaat moeten versch afgesneden zijn, waarop men den draad met de plaat omwikkelt, en de randen van deze met de nagels krachtig tegen elkander drukt, hetgeen oogenblikkelijk het vast aan een kleven van dezelve ten gevolge heeft. De buitenvlakte der plaat moet breeder zijn, dan de binnenvlakte, opdat de naad niet gape. Ten einde den draad gemakkelijker uit de buis te verwijderen, bestrijke men denzelven vóór de omhulling met een weinig vet.

V. Ammon beveelde het dragen van caoutchoucschoenen bij onderdrukt voetzweet aan. Hij laat dezelve onder de kousen dragen, en de lijder moet hiermede voortdurend voortgaan, totdat het gewenschte zweet ontstaan is. Is de afscheiding op de gewone wijze ingesteld, dan moeten deze schoenen op den dag nog gedragen, maar kunnen des nachts afgelegd worden.

Th. Nunneley, Heelmeester in Leedseye en Ear-infermary, beveelt caoutchoucdraden voor den bloedigen naad aan. De voordeelen, welke zij hebben, bestaan daarin, dat zij door hunne elasticiteit de gescheidene deelen in naauwkeurige onderlinge aanraking houden, de zieke deelen noch bij het inbrengen, noch bij het laten liggen belangrijk prikkelen, en derhalve zonder gevaar voor eene meer hevige ontsteking en verettering in grooter aantal aangewend worden, en langeren tijd vertoeven kunnen, eindelijk dat zij om de reeds opgemerkte redenen eene schoonere cicatrisatie gedoogen, eene omstandigheid, die bij aangezigts- en halswonden steeds de aandacht verdient. De tot dit doel bestemde draden moeten dikker zijn, dan de gewone ligatuurdraden, opdat zij niet te veel elasticiteit verliezen; zij moeten vóór derzelver aanwending matig met olie bestreken en, nadat zij zijn aangelegd, zekerheidshalve 3 — 4 malen toegeknoopt worden.

In terpentijnolie tot de dikte van siroop opgelost en op leder gestreken opgelegd, wordt het caoutchouc tegen tumor albus aanbevolen. In Engeland gebruikt men eene caoutchoucoplossing om te balsemen; het lijk wordt 5 — 6 malen van boven tot onderen daar-

mede bestreken. Ook is het in lateren tijd ter vervaardiging van kunstgehemelten aanbevolen.

Resina pini s. communis, *gewone hars*, het des winters van zelve of uit gemaakte insnijdingen vloeijende en in de lucht hard gewordene sap van verschillende soorten van pijnboomen, vooral van *Pinus abies* en *sylvestris*.

Men gebruikt dezelve uitwendig om zacht te prikkelen, wanneer men van andere meer aetherische harsen, voornamelijk van terpentijn eenen te sterken prikkel vreest. Op zich zelve op leder gestreken, gebruikt men haar ter verdeeling van pijnlooze scrophuleuse klier- en andere hardnekkige gezwellen, slappe zweren, eksteroogen, ganglia, alsmede als afleidend middel, dat de huidwerkdadigheid verhoogt.

Zij is ook een bestanddeel van vele verdeelende pleisters.

Emplastrum viride.

℞ Resinae comm.,
Terebinth. venet. aa dr. vj,
Farinae frumenti,
Virid. aeris,
Gummi galban. in aceto soluti,
Pulv. gallar. turcic. aa dr. j.
M. f. empl. S. Op leder te strijken.

Een oud, maar krachtig middel tegen chronische gewrichtsontstekingen.

℞ Butyr. recent. dr. j,
Cerae flavae dr. β,
Aerug. virid. scr. ij,
Resin. comm. dr. ij.
M. f. empl. D. Zeer aanbevelingswaardig bij vorstbuilen.

Unguentum basilicum s. pini, uit geel was, rundervet, terpentijn, gewone hars en reuzel bereid. Wordt ook zonder resina communis bereid, zie *Terebinthina*.

Unguentum flavum, Ph. Sax., eene goede zamenstelling.

℞ Adipis suill. part. octo,
Radicis curcumae pulv. part. unius sextantem,
Aquae part. unius trientum,

mixta ad humidi consumptionem cum agitatione perpetua leni igne decoque, dein addo inter agitandum:
Cerae flavae concisae,
Resinae pini contritae cujusvis partis unius dimidiam et colliquefacta cola.

Deze zalf prikkelt slechts zacht en is daarbij tevens weekmakend; zij wordt in vele gevallen, vooral bij verhardingen in de borsten, stramheid der ledematen, inwendige pijnen, met nut gebruikt.

Pix alba s. flava is gezuiverde pijnboomenhars.

Resina sandaracae, gummi juniperi, komt volgens *Desfontaines* van *Thuja articulata Vahl.*, eenen Noord-Afrikaanschen heester. Zij wordt voor berookingen bij rachitis, chronischen rheumatismus, zwakte der gewrichten en, om te kaauwen, bij slapheid van het tandvleesch gebruikt.

Resina tacamahacae (occidentalis), van *Fagara octandra L.*, in Z. Amerika, vooral op Curaçao en de naburige eilanden inlandsch. Zij is eene hars in bruingele, dikwerf wit gevlekte, broze, welriekende stukken, welker oppervlakte met een wit poeder bestrooid is.

Men kan haar uitwendig als een prikkelend, de werkdadigdeid der zenuwen en huidvaten vermeerderend, verdeelend, oplossend en versterkend middel bij rheumatische, arthritische, paralytische aandoeningen, oedemateuse zwellingen, rachitis (als berookingsmiddel), bij koude gezwellen, ter versterking van verslapte banden en pezen, (als pleister) bij wonden en zweren gebruiken.

Ten gebruike lost men haar in wijngeest of vette oliën op; ook gebruikt men haar in verbinding met specerijen, kamfer, opium, enz. als pleister.

Resolventia, discutientia, *oplossende, verdeelende middelen.* Hieronder verstaat men een aantal min of meer opwekkende middelen, welke ten deele daardoor werken, dat zij eerst de huid en allengs de diepere deelen zacht prikkelen, daardoor stofverwisseling, d. i, omzetting van het bloed in vaste organische stoffe en van deze wederom in bloed, aanwakkeren, en alzoo stremmingen van organische sappen oplossen en ziekelijk afgescheidene vloeistoffen en uitgestort bloed en lymphe doen geresorbeerd worden; deels daardoor, dat zij door derzelver zacht zamentrekkende eigenschappen de verzwakte

kleine vaten wederom versterken. In opene zweren en etterende wonden vermeerderen zij de ettering en bevorderen daardoor de afscheiding der afgestorvene of anderzins bedorvene deelen van de gezonde en de vorming van granulatie.

Tot deze klasse van middelen behooren: *drooge warmte* (deze wendt men plaatselijk aan bij rheumatische aandoeningen, erysipelas vera, catarrhale klierontstekingen —door middel van zakjes, welke met meel, zemelen, haver, aromatische kruiden enz. gevuld zijn, meestal slechts met het doel om de buitenlucht te weren en eene sterkere verwarming der aangedane plaats te bewerken —; bij stremmingen en afscheidingen van organische sappen, wanneer geene vochtigheid op de huid verdragen wordt; bij onderdrukking van gewone, sterkere huiduitwasemingen, zooals hand-, oksel- en voetzweet, bij ingeslagen jicht, congestiën naar het hoofd of de borst, ten einde eene gelijkmatige verdeeling der sapmassa te bewerken; hiertoe verwarmt men handen en voeten met warme flesschen, warme steenen, enz.); *aromatische, aetherische olie houdende kruiden, bloemen* enz., zooals herba menthae piperitae, menthae crispae, salviae, flores lavandulae, herba et flores roris marini, semina anisi, foeniculi, baccae lauri, baccae juniperi, caryophyllae, oleum terebinthinae, camphora; de *natuurlijke balsems en harsen*, zooals terebinthina, balsamus copaivae, styrax, myrrha, gummiresina ammoniacum, asaefoetidae, mastix, resina pini, aloë, opium, enz.; *dierlijke harsbevattende zelfstandigheden*, als ossengal, enz.; *empyreumatische oliën*, als petroleum, oleum animale, creosotum, enz.; de *scherpe middelen*, als flores arnicae, herba cochleariae, folia sennae, piper nigrum, radix bryoniae, herba cicutae, herba digitalis, enz.; de *verdunde zuren*, *iodium*, *chlorium*, *bromium* en derzelver verbindingen met alcaliën; de *loogzouten*, als spiritus salis ammoniaci caustici, liquor ammoniae vinosus en spirituosus, sal alcali volatile siccum, sapones alcalini, enz.; de *neutrale zouten*, als sal ammoniac, nitras potassae, murias ammoniae, borax, enz.; *metaalachtige middelen*, als kwikmiddelen, goudpraeparaten, enz., en de *drukking*.

Rheum, van eene nog niet naauwkeurig bekende (*Rheum australe Don.*) soort van Rheum, *Rheum undulatum*, *palmatum*, *Emodi*, *australe*, enz. Officineel is de *wortel*, *radix rhei*, *rhabarberwortel*.

Men onderscheidt 3 soorten in den handel:

1) de *russische* of *moscovische*, ook siberische of tartaarsche genoemd, de beste soort;

2) de *oostindische* of *chinesche*, minder goed;

3) de *persische* of *levantsche*, de slechtste soort.

De rhabarberwortel behoort tot de tonische middelen, die de afscheidingen verbeteren, en wordt bij oude, slappe, pijnlooze zweren, vooral der onderste ledematen, in poedervorm (met kool verbonden) ingestrooid. Aanvankelijk ontstaat er een brandend gevoel, dat later verdwijnt. De breede sponsachtige granulatiën worden daarna spitser, vaster, harder en gevoeliger, en de zweer geneest allengs. Verder gebruikt men denzelven bij pijpzweren, hospitaalsversterving, carieuse zweren. Bij eene diep doordringende, geschotene wond zag *Voigtel* de inspuiting van een verdund waterig aftreksel met nut bij zeer verzwakte personen gebruiken, om de genezing te bespoedigen. Ook gebruikt men hem voor suppositoria bij obstructie.

Men laat het poeder, dat de zweren nimmer onzuiver maakt, dun in deze strooijen en een kompres daarover leggen. Is de zweer zeer prikkelbaar, dan is een toevoegsel van 1 once opium op 1 once rhabarberpoeder zeer aan te bevelen. Voor verband en voor inspuitingen gebruikt men het aftreksel van 1 dl. wortel op 8 dl. water.

℞ Saponis veneti dr. iij,
Extract. rhei dr. β,
Pulv. rhei q. s.

Fiant suppositoria tria. Unguentur unguento rosato. Dentur in charta cerata. S. Iederen morgen een in het rectum te brengen. Tegen obstructio alvi.

℞ Pulv. rad. rhei,
—— —— ipecacuanhae aa dr. j.

M. S. Om op te strooijen.

Met goed gevolg op pijnlooze zweren, wratten en andere uitwassen aangewend. *Ellis.*

Rosa rubra, van *Rosa gallica L.*, *Fransche roos*, en ook van *Rosa centifolia L.*, *Gewone tuinroos*, en *Rosa damascena L.* Het vaderland is onbekend, doch zij is sedert de oudste tijden en tegenwoordig in eene groote menigte variëteiten gekweekt. Men gebruikt

de *bloembladeren*, *flores rosarum rubrarum.*

De rozenbladeren hebben eene zacht prikkelende, zamentrekkende, verdeelende werking, en worden in mondspoelingen bij catarrhale anginae, welke eenen meer chronischen vorm aannemen en verslapping der zachte weefsels, vooral der uvula, ten gevolge hebben, bij aphthae, sponsachtig tandvleesch en andere mondziekten, wanneer men zacht wil prikkelen, en voor stovingen bij oogontstekingen en ter verdeeling bij hydrophthalmos gebruikt. Vooral heeft men bij vochtige oogontstekingen een wijnachtig aftreksel der bloemen en andere aromatische kruiden voor stovingen zeer geroemd, alsmede bij chronische gezigtszwakte.

De drooge bladeren gebruikt men in poedervorm, om op ontvellingen te strooijen, in kruidenkussens en rookpoeders. Buitendien bedient men zich van de volgende praeparaten.

a) Van *Rosa centifolia*:

Aqua Rosarum, uit 4 pd. versche rozenbladeren op 20 pd. destillaat door destillatie met water bereid. Zij wordt voornamelijk in de oogheelkunde en als toevoegsel bij mondspoelingen en waschwaters gebruikt. Verscheidene artsen bevelen haar als prophylacticum tegen exanthematische oogontstekingen gedurende het uitbreken van mazelen en pokken aan. Bij kwaadaardige pokken laat *Lasonne* het oog er dikwijls mede baden, opdat er geene pokken op het hoornvlies zouden ontstaan.

Mel rosarum, door vermenging van een warm aftreksel uit 8 once rozenbladeren en 4 pd. water met 8 pd. afgeschuimden honig en indikking tot de consistentie van siroop bereid. Men gebruikt den rozenhonig, met borax verbonden (1 dr. op 1 once), als een zuiverend en zacht zamentrekkend middel bij aphthae der kinderen, met liquor myrrhae bij zweren in den mond en aan het tandvleesch, als toevoegsel bij gorgeldranken bij catarrhale, scrophuleuse, rheumatische keelontstekingen, bij verbandwaters met extractum cicutae ter reiniging van wonden, zweren en fistels; om gebarstene lippen mede te bestrijken.

Unguentum rosatum, *unguentum pomadinum*, bereid door 8 once reuzel, hetwelk met rozenwater is gewasschen, en 2 once wit was bij zacht vuur te laten smelten en er dan nog 2 once rozenwater bij te mengen. Het is eene eenvoudige, weekmakende zalf,

die boven andere slechts door haren aangenamen reuk de voorkeur heeft. Men gebruikt haar bij ontvellingen, bij huiduitslagen ter weekmaking der korsten, ter genezing van ontvellingen door vesicantia, bij pijnlijke haemorrhoïdes, tegen gebarstene en ontvelde tepels, als geliefd constituens van oogzalven, enz.

b) Van *Rosa gallica.*

Conserva rosarum (versche rozenbladeren met suiker afgewreven) wordt hoofdzakelijk voor tandopiaten, om het tandvleesch te versterken, in verbinding met cortex peruvianus enz. gebruikt.

Acetum rosarum, door digestie van 3 once rozenbladeren met eene genoegzame hoeveelheid warmen azijn tot op $1\frac{1}{2}$ pd. colatuur bereid, gebruikt men voor wasschingen en stovingen bij kneuzingen enz., alsmede voor mond- en gorgelwaters, om het aangezigt bij onmagt mede te besprenkelen, om het voorhoofd te wasschen bij hoofdpijn, enz.

Tinctura rosarum acidula, wordt bereid door $1\frac{1}{2}$ once rozenbladeren met $\frac{1}{2}$ once verdund zwavelzuur en 12 once warm water te infunderen en vervolgens te filtreren. Men gebruikt dezelve, met honig vermengd, bij scorbutisch, sponsachtig tandvleesch, verder als mondspoeling en gorgelwater bij aphthae, die wankleurig beginnen te worden, bij zweren in den mond en de keel, angina gangraenosa, enz.

℞ Boracis venetae dr. ij,
Infusi rosarum unc. x,
Syrupi mororum unc. β.
Solve. S. Gorgelwater. Tegen aphthae en zweren der keelholte.

℞ Balsami indici nigri dr. ij,
Tincturae moschi gtt. iv,
Ol. aeth. rosar. gtt. j,
Inf. hyperici (ex dr. j herb. l. a. parat.) unc. ijβ.
M. S. Inspuiting. Tegen atonische otorrhoea.
Richard.

℞ Aquae rosarum unc. vj,
Lactis sulphuris dr. j,
Tincturae benzoës dr. β,
Sacchari saturni gr. ij.

M. S. Schoonheidswater.

v. Hildenbrand.

ROSMARINUS, van *Rosmarinus officinalis L.*, in Z. Europa in het wild, bij ons in tuinen gekweekt. Officineel zijn de *bladeren en bloemen*, *herba et flores rorismarini s. anthos*, welker hoofdbestanddeel eene aetherische olie is. De bloemen zijn van eenen sterken, balsamischen aangenamen reuk, vooral wanneer zij gewreven worden, en van eenen bitteren, kamferachtigen, verwarmenden smaak.

Men gebruikt dezelve om te verdeelen en op te wekken, de huidvaten tot vermeerderde werkdadigheid te prikkelen, beginnend bederf tegen te gaan, bij mechanische beleedigingen, sugillatiën, distorsiën, kneuzingen, waterige zwellingen, kliergezwellen; om de vaste deelen te versterken bij scrophuleuse, atrophische, rachitische kinderen, bij tand- en oorpijn, zenuwzwakte, tegen verlamming, beving en uittering der ledematen, bij versterving (met wijn), en om lijken te balsemen. Tegen psorophthalmie beveelt *Allen* een aftreksel van 1 scr. tabak en $1\frac{1}{2}$ dr. flores rorismarini met $\frac{1}{2}$ pd. warm kalkwater overgoten, waarmede de oogleden dikwijls bevochtigd worden; tegen zwakte der oogen en tegen traumatische oogontstekingen beveelt *Beer* eene hand vol fol. rorismarini $\frac{1}{4}$ uur lang met warmen rooden wijn en water, van elk 2 once, geïnfundeerd en doorgezegen.

Men gebruikt het poeder der gedroogde bladeren voor kruidenkussens, drooge omslagen, met andere aromatische kruiden in verbinding, zooals zij ook een bestanddeel der species aromaticae en ad fomentum uitmaken. Men bereidt stovingen en wasschingen uit dezelve, calamus, mentha, serpyllum met water, wijn, en voegt ze ook bij baden.

Oleum rorismarini s. anthos, is groenachtig wit, van eenen doordringenden reuk. Deze olie bezit de werking van het kruid het meest geconcentreerd, en daardoor zijn reeds eenige droppels in staat, aan de daarmede vermengde stoffen eenen hoogen graad van vlugtige en doordringende werkzaamheid mede te deelen. Men gebruikt dezelve voor inwrijvingen tegen krampen in den buik, hysterische krampen, kolijkpijnen, enz.; ook mengt men haar bij reukwaters, pomaden. 30 droppels benevens 20 droppels ol. menthae pip. met 32 once gestooten ijs gemengd en daarvan dikwijls een

weinig op de geslotene oogleden gelegd, totdat het ijs begint te smelten, of, wanneer geen ijs voorhanden is, 4 — 5 droppels dezer oliën in de handen te wrijven en den damp naar de oogen te laten opstijgen, beveelt *Weller* bij ware zwakte der oogen aan, welke na verwijderde congestie nog voortduurt.

Spiritus rorismarini s. anthos, van dezelfde bereiding als de spiritus lavandulae, is van eenen aangenamen, liefelijken reuk. Dezelve bezit als spiritueuse oplossing de vlugtige en harsachtige bestanddeelen van het kruid en deszelfs voorname werkzaamheid, en wordt derhalve zeer menigvuldig als vlugtig prikkelend, verdeelend en opwekkend middel in de boven opgegevene gevallen gebruikt.

Spiritus anthos compositus, *aqua reginae hungariae*, bestaat uit 12 dl. spirit. lavandulae, 4 dl. spirit. rorismarini en $\frac{1}{2}$ dl. oleum rorismarini. Dezelve is veel krachtiger dan de spiritus rorismarini en wordt op gelijke wijze gebruikt. Vooral voor stovingen bij paralitische toevallen, bij onmagt, als stoving bij kneuzingen, met spirit. camphorae, spir. saponis, enz. verbonden.

Unguentum nervinum s. *rorismarini compositum*. De Pharm. badensis geeft ter bereiding dezer zalf de volgende formule aan:

℞ Pulv. herb. anthos unc. ij,
—— —— majoranae,
—— —— rutae aa dr. iij,
—— baccar. lauri,
—— rad. pyrethri aa unc. jβ.
Extrahe cum spiritus vini rectif. fervidi sufficiente quant., ut fiant essentiae unc. xiij.
Essentiae hujus unc. vjβ inter triturandum addantur misturae liquefactae ex
Adipis suilli loti lib. j,
Sevi ovilli unc. vj,
Cerae flavae unc. jβ paratae.
Mixta digerantur in balneo mariae, donec alcohol evaporatus sit.
Tunc admisce
Olei anthos,
—— juniperi aa dr. vj.
Refrigeratum serva.

Deze zalf werkt opwekkend, zenuwversterkend en pijnstillend, en wordt daarom voor inwrijving gebruikt bij paralytische toestanden, zwakte der zenuwen, pezen, banden en klieren, bij rheumatisch-arthritische pijnen, koude gezwellen, enz., hetzij op zich zelve of met toevoeging van camphora, ammonia liquida, enz.

℞ Herb. majoran.,
—— rorismarini aa pugill. j,
Vin. alb. generos.
Aq. pluvial. aa unc. jβ.

M. et soli per 24 hor. expos. subinde agitand. diger., tunc col. per pann. c. express. Deze infusie wordt met gelijke deelen *vin. ophthalmic. Janini* vermengd, en met dit mengsel laat men de oogleden verscheidene malen daags bevochtigen. Men gebruikt het bij zwakte van het gezigtsvermogen, van welke oorzaken dezelve ook afhangen en onder welke verschijnselen zij ook optreden moge.

Gunther.

℞ Herb. rorismarini unc. β,
infunde
Vini rubri,
Aquae comm. aa unc. iij.
Cola. S. Voor omslagen. Om de absorptie te bevorderen bij sugillationes, contusiones, enz.

℞ Pulv. herb. rorismarini,
—— —— salviae,
—— —— thymi aa unc. ij,
Sal. ammoniaci,
Camphorae aa scr. β.

M. f. pulvis. S. Om in te strooijen. Tegen gangraena nosocomialis in de plaats van cortex peruvianus.

Dupuytren.

Rubefacientia, *roodmakende middelen*, worden de zoodanige genoemd, welke eene huidontsteking voortbrengen, zonder dat deze tot blaarvorming, ettering of versterving klimt. Zij werken opwekkend op de huid, terwijl zij de levenswerkdadigheid van dezelve verhoogen, en planten deze werking consensueel ook op andere weefsels voort. Zij werken echter ook tevens afleidend, dewijl door dezelve het antagonismus tusschen de door dezelve aangedane plaats en de meer

verwijderd gelegene deelen sterker te voorschijn treedt. De werking derzelve is na eenige uren voorbij, want de ligte huidontsteking verdeelt zich weder; zij zijn derhalve ook alleen voor zulke gevallen geschikt, in welke eene snelle en voorbijgaande hulp vereischt wordt. Men mag deze middelen niet op zulke plaatsen liggen, die wegens hare teedere huid of nabijheid van zeer edele organen ligt aanleiding tot eene gevaarlijke ontsteking kunnen geven (b. v. wangen, borsten, handen); verder niet daar, waar de vlek, welke eenige dagen blijft, zoude ontsieren, of waarop de lijder noodwendig moet liggen, of op zeer bewegelijke deelen, welke lang pijn zouden veroorzaken. De meest geschikte plaatsen, om dezelve aan te wenden, zijn de opperarm, de nek, de processus mastoideus, de kuiten, de voetzolen, het borstbeen. Somwijlen dienen zij om eene plaats tot de aanwending eener blaartrekkende pleister voor te bereiden, wanneer de huid daar ter plaatse torpide is. Zijn herhalingen noodig, dan moet steeds eene andere huidplaats verkozen worden. Men gebruikt ze bij gezonkene werkdadigheid der zenuwen, b. v. verlamming, bij neuralgie, bij congestiën, bij verminderde werkdadigheid der huid, namelijk ter bevordering en herstelling der huidkrisis bij rheumatische aandoeningen, enz.

Tot deze klasse van middelen behooren de *warmte* van 60—70° R. [Deze brengt snel eene roodheid der huid te weeg, past in zeer dringende gevallen en kan op velerlei wijze aangewend worden.

1) Volgens *Carlisle* gebruikt men daartoe een bijzonder metalen werktuig, overeenkomende met een strijkijzer, — in welks plaats *Mayor* elken metalen hamer aanbeveelt, en waartoe ieder ander dergelijk, met een houten handvatsel voorzien werktuig dienen kan, hetwelk men in heet water warm maakt en op de gekozene huidplaats, welke vooraf met een in warm water nat gemaakt stuk zijde bedekt wordt, min of meer lang laat inwerken.

2) Men legt een stuk vloeipapier van willekeurigen vorm, of een stuk spons, in kokend water gedompeld, snel op de huid, zooals b. v. bij den aanvang van angina membranacea op den larynx.

3) Men leidt door middel eener buis dampen van warm water op de gekozene huidplaats, terwijl men de omliggende deelen voor de inwerking van den damp daardoor beveiligt, dat men eene schijf kurk, bordpapier of gevouwen papier, welke eene opening, over-

eenkomstig de rood te makene huidplaats, heeft, vast op de huid drukt'

4) Men nadert de huid met een gloeijend ijzer of eene gloeijende kool, zonder dezelve aan te raken.]

Semina sinapeos, radix armoraciae, radix squillae, herba chelidonii, herba sedi acris, radix chelidonii minoris (versch legt men ze op blinde haemorrhoïdes, condylomata en kloven), cortex meserei, herba sabinae, gummi euphorbii, piper hispanicum, creosot [in zuiveren toestand of met vet in zalfvorm (scr. j op dr. vj vet) in de huid gewreven of met boomwol opgelegd, werkt roodmakend en verwekt eenen puistachtigen uitslag], enz.

Ruta, van *Ruta graveolens L.*, groeit in zuidelijk Europa en N. Afrika in het wild en wordt bij ons in tuinen gekweekt. De wilde plant is krachtiger, dan de gekweekte. Men gebruikt de *bladeren*, *herba s. folia rutae hortensis:*

Men gebruikt de *wijnruit* als een krachtig opwekkend, verdeelend, versterkend en bederfwerend middel bij verslapping der vaste deelen, bij asthenische ontstekingen, koude gezwellen, verlamming, versterving (met water of wijn geïnfundeerd of als poeder ingestrooid); het gekneusde kruid bij hysterische onmagt en krampen als riekmiddel, bij nerveuse hoofdpijn als omslag om het hoofd, ter reiniging van zweren, fistels en wonden. *Plenck* geneesde door inspuitingen van het afkooksel met rosenhonig eene kwalijkriekende neuszweer met eene putride verzwering van het tandvleesch. Eene laauwe mondspoeling van gelijke deelen ruta en scordium is een goed middel ter versterking van een te slap tandvleesch. Bij zweren van het oor, van het tandvleesch door carieuse tanden. Tegen oogzwakte, vooral dezulke, welke ten gevolge van aanhoudend lezen ontstaan is, laat men den damp van het warme aftreksel tegen de oogen opstijgen; *v. Graefe* beveelt tegen schuddingen, kneuzingen en bloeduitstorting in de oogstreek omslagen aan van 2 once flores arnicae, 1 once herb. rutae een uur lang tot eene colatuur van 12 once met water gedigereerd.

Het versch uitgeperste sap wordt door *Plenck* in verbinding met kalkwater tegen onzuivere, putride zweren met wormen, caries, kwaadaardige neuszweren aanbevolen. *Lupin* liet hetzelve in het oor droppelen en geneesde daardoor de hevigste oorpijnen,

Men bedient zich van de ruta in kruidenkussens, of in aftreksel met water, azijn of wijn voor stovingen, pappen, wasschingen, ver-

bandwaters, inspuitingen, baden, mondspoelingen (tegen slap tandvleesch met gelijke deelen scordium verbonden).

Acetum rutae, uit 3 once herba rutae met 2 pd. azijn uitgetrokken. In warme fomenten en cataplasmata dient hetzelve als een goed, prikkelend-versterkend toevoegsel bij zoogenoemde koude gezwellen, ter verdeeling van kleine kneuzingen, tegen nerveuse hoofdpijn als omslag, als riekmiddel bij onmagt, hysterische krampen en als toevoegsel tot mondspoelingen bij catarrhale of typheus-septische anginae, mondzweren, speekselvloed en bij verslapt tandvleesch. De dampen van hetzelve in den endeldarm geleid, beveelt *Zimmerman* ter opwekking uit schijndood aan.

Oleum rutae aethereum. Tegen tandpijn door carieuse tanden wordt een paar droppels dezer olie op boomwol in den hollen tand gebragt; tegen vlekken en zweren van het hoornvlies na pokken, en, met eenig vet verbonden, in zalfvorm voor versterkende inwrijvingen en als tonisch verbandmiddel.

℞ Herb. rutae,
—— scordii aa dr. j,
consisis inf. s. q. aq. com. fervid per $\frac{1}{4}$ hor.;
colat. lib. j adde
Mellis rosat. unc, jβ,
Tinct. myrrhae dr. ij.
M. S. Om te gorgelen bij gangraeneuse en putride zweren der mond- en keelholte.

℞ Herb. rutae unc. β,
inf. aq. fervid s. q. ad. col. unc. iv,
adde:
Aceti rutae,
Mell. despum. aa unc. j.
S. Om te gorgelen. Tegen angina catarrhalis, stomacace, salivatio mercurialis.

Sabina, van *Juniperus Sabina L.*, groeit op droogo plaatsen in Z. Europa en wordt bij ons in tuinen gekweekt. Officineel zijn de bladeren of de bovenste spitsen, *herba s. frondes s. turiones sabi-*

nae, welke harsachtig bitter smaken, sterk walgelijk, eenigzins verdoovend rieken. Het hoofdbestanddeel is eene zeer scherpe, doordringende, aetherische olie.

Door de in de sabina bevatte, scherpe, aetherische olie, welke met extractiefstof en hars verbonden is, wekt zij de irritabile en sensible spheer tot hoogere werkzaamheid op, bevordert de circulatie, secretie en absorptie, doch ook de energie, en werkt aanhoudender, dan de zuiver vlugtig scherpe stoffen. Men gebruikt haar tegen sponsachtige uitwassen, slappe, onzuivere, venerische (*Krügelstein* vond ter beperking van caro luxurians in zweren, onder alle daartegen geroemde middelen, een strooipoeder uit sabina en kamfer het werkzaamst), gangraeneuse, scorbutische, slecht etterende zweren, condylomata. Wat de laatste betreft, beveelt *Gardiner* en *Girtanner* bij harde condylomata eerst eene pap van in olie geweekte uijen dagelijks 3—4 malen op te leggen, en, wanneer de wratten daardoor week geworden zijn, sabinapoeder op te strooijen, waardoor zij in een wit, ligt weg te nemen slijm veranderd zouden worden. Het doelmatigst is het echter, eerst de condylomata met het mes weg te nemen en dan sabinapoeder op te strooijen; doch er mag geene venerische smetstof meer in het ligchaam voorhanden zijn. Volgens *Walch* moet men, nadat de wratten week gemaakt zijn, door een mengsel uit $\frac{1}{2}$ once sabinapoeder, 1 dr. alumen ustum en 1 dr. merc. praec. rub. de volkomene oplossing en verettering van dezelve tot stand brengen. Verder bij ligte graden van naar buiten opengebrokene caries, waar necrosis van het been ter genezing nog niet noodig is, bij torpide verloop der stofwisseling en geringe secretie, ten einde de ter sluiting der beenzweer noodige, goedaardige ettering te bevorderen, in den volgenden vorm:

℞ Herb. sabinae unc. j,
inf. aq. fervid. quant. suff. ad col. lib. j,
adde:
Tinctur. myrrh. unc. β.
M. D. S. Voor uitwendig gebruik.

Dit mengsel wordt door middel van pluksel opgelegd en bij het dagelijksch verband in de zweer gespoten en eenigen tijd daarin gelaten. Bij gelijktijdige uitzetting van een grooter gedeelte van het been (spina ventosa) met water geïnfundeerd als warme plaatselijke baden.

Voor een bad der ledematen neemt men een aftreksel van 1 once sabina. Deze wendt men driemalen daags $\frac{1}{4}$ uur lang aan, wanneer het been reeds op eene plaats ontbloot is, daar zij anders te krachteloos zijn. Bij ontstekingachtigen toestand der omliggende zachte weefsels zijn zij tegen aangewezen, daar zij dezen vermeerderen.

Vervolgens bij gangraena nosocomialis (met azijnzuur), bij traagheid en slapheid van het huidorgaan in ingeworteld rheumatisch en arthritisch lijden, bij waterige zwellingen, atonische afscheidingen van allerlei aard, chronische huidziekten, scabies, herpes, tinea, voor inspuitingen bij witten vloed, enz.

Men gebruikt de sabina uitwendig als strooipoeder (met 1 dl. kamfer door *Krügelstein* ter beperking van caro luxurians in zweren zeer geroemd), als inspuiting (unc. β — j op unc. vj colat.) ter reiniging van fistuleuse zweren of (4 — 6 dr. op 8 once colat.) bij witten vloed; als omslag en gorgelwater (bij venerische keelzweren met calamus en sublimaat verbonden); als wassching (een afkooksel met azijn) bij herpes, psora, gangraeneuse zweren, gangraena nosocomialis; als zalf (1 — 2 dr. op 1 once vet) ter onderhouding van kunstmatige zweren of tot verband van torpide zweren, en als inwrijving ter beperking en vernietiging van weeke woekerproducten, b. v. van condylomata. Als bad bij rachitis, bij scorbutische zweren.

Oleum sabinae, door destillatie der herba sabinae verkregen, wordt vooral tegen caries en necrosis aanbevolen; op boomwol in carieuse tanden gebragt; voor inwrijvingen met eenige vette olie in den buik bij wormen, bij verrucae en condylomata, verlammingen; met vet verbonden als een krachtig prikkelende en verdeelende zalf voor inwrijvingen bij ischias, koude gezwellen, voornamelijk nodi arthritici, oedema, vorstbuilzweren, bij onzuivere phagedaenische zweren, en om zweren tegen wormen te beveiligen.

Spiritus sabinae, door digestie der bladeren met wijngeest bereid. Is een krachtig middel bij slappe, gangraeneuse zweren, caries, nodi arthritici, exostoses, paralyses, en als waschwater bij amenorrhoea. Als rubefaciens wordt dezelve ingewreven of door middel van linnen of vloeipapier opgelegd.

Ceratum sabinae s. *unguentum sabinae*, wordt in de plaats van unguentum cantharidum gebruikt om vesicatoria open te houden. Men kieze daartoe den volgenden vorm:

℞ Herb. sabinae dr. j — iij,
Unguent. rosati unc j.
M. S. Voor verband.

F. Poma beveelt in de plaats dezer eene zalf, die uit 2 dl. extractum sabinae spirituosum en 24 dl. unguentum digestivum bestaat, en verkiest dezelve boven het unguentum cantharidis, dewijl zij het lijdende deel niet zoo pijnlijk prikkelt en ook geen aanleiding geeft tot urinebezwaren.

℞ Fol. sabin. dr. vj — unc. j,
infunde
Aquae fervidae q. s.
ad. col. unc. vj, adde:
Hydrarg. muriat. corros. gr. j.
S. S. Gorgelwater. Tegen chronische angina, venerische halszweren. *Kopp.*

℞ Pulv. herb. sabinae,
Aluminis usti,
Merc. praec. rub. aa dr. β.
M. f. pulv. S. Strooipoeder. Tegen condylomata.

℞ Camphorae tritae dr. j,
Herbae sabinae dr. ij,
Muriat. ammon. dr. v.
M. f. pulv. subtiliss. S. Om in te strooijen.

Bij woekerende vlakten der slijmvliezen, van het beenvlies, spina ventosa, caries centralis, osteosarcose. *Ammon.*

℞ Ol. sabin. dr. β,
Axung. porc. dr. j.
M. f. unguentum. Zalf ter onderhouding van fontanellen.

℞ Herb. sabinae unc. β,
infunde
Aquae fervidae q. s.
Colaturae unc iv. adde
Tinctur. myrrhae unc. j,
Vin. rubri gallic. unc. ij.
M. S. Om in fistulae te spuiten.

Vogt.

℞ Herb. sabinae,

—— rutae aa unc. β,

infunde

Aquae fervid. s. q. et digere per ½ hor.

Col. unc vj adde:

Bals. peruv. ope vitell. ovi j intime subact. unc. β.

D. S. Voor inspuitingen. Bij pseudoerysipelas en slechte etteringen in het algemeen uit gebrekkige vitaliteit der deelen. *Vogt.*

℞ Pulv. herb. sab. unc. ij,

Cerae flavae dr. j,

Adip. suilli unc. β.

Adipe et cera liquefact. incoque sabinam. Cola.

S. Om pseudo-organisatiën weg te bijten.

Crowther.

℞ Pulv. herb. sabin. unc. iij,

Merc. praecip. rubr. scr. j,

Ung. simpl. dr. vj.

S. Voor verband.

Most gebruikte deze zalf in een geval, waar de condylomata ani venerea klein waren, doch eene vlakte van eene handgrootte innamen, met goed gevolg.

Saccharum, *saccharum candidum*, een door indikken van het suikerrietsap verkregen product van *Saccharum officinarum L.*, eene oorspronkelijk in Oost-Indië inlandsche, later naar Amerika verplante grassoort. Uitwendig aangewend, werkt de *suiker* als een zacht prikkelend en bijtend middel, en wordt bij onzuivere, sponsachtige zweren en bij wild vleesch opgestrooid; bij aphthae in den mond beveelt men het wrijven daarmede, of men bestrooit er de mondholte mede. Dr. *Dewees* beveelt, wanneer de aphthae neonatorum wankleurig worden, in stede van de gewone borax bolus armena in verbinding met suiker aan, om in de mondholte te strooijen; verder bij kloven in de tepels, voor inspuitingen bij druiper, voor zachtontlastende klisteren (een theelepel vol).

Bij zweren strooit men de suiker op zich zelve of in verbinding met gebranden aluin in (*Terras* gebruikte gelijke deelen). *Wright* beveelt ter verbetering van putride, kwaadaardige zweren de suiker

aan, vermengd met het vleesch van gebradene oranjeappels. *Saviard* beveelt bij funguense zweren met calleuse randen een mengsel aan van 2 once suiker, 2 dr. potassa en 2 scr. kamfer, vermengd met 2 pd. water.

Gesmoltene en wederom hard gewordene suiker wordt aanbevolen tegen het doorzuigen der tepels en ontvellingen van andere gevoelige deelen. Op gloeijende kolen gestrooid, ter verbetering der lucht in ziekenkamers.

Tegen vlekken van het hoorvlies, variceuse uitzettingen der vaten na hevige oogontstekingen; bij pannus oculi beveelt *Baldinger* een poeder aan uit gelijke deelen suiker, bolus alba en rubra en cremortart. Men laat het zeer fijne poeder in het oog blazen, of beter met een fijn penseel instrijken (*Pulvis ophthalmicus Baldingeri*). Bij chronische oogontstekingen laat men den damp van in het vuur gesmolten suiker in stukjes linnen opvangen en deze des avonds opleggen.

In den neus als snuifpoeder gebragt, werkt de suiker als niesmiddel.

Salix, van *Salix alba L.*, *Witte wilg*, *Salix fragilis L.*, *Breekbare wilg* (volgens *Löffler* vooral voor heelkundig gebruik), *Salix capraea L.*, *Ruige wilg* en *Salix pentandra L.*, *Laurierwilg*. Men gebruikt den *bast* der een-, twee- à driejarige takken van deze door geheel Europa groeijende, verschillende wilgensoorten, *cortex salicis*. De bast van alle inlandsche wilgen bevat veel looistof en is eenigzins balsamisch bitter.

De wilgenbast wordt met uitnemend gevolg uitwendig in die gevallen aangewend, waar slapheid en atonie opgeheven, colliquative secretie beperkt, de vormingsdrift aangewakkerd, de smelting der organische stoffe en de neiging tot putride colliquatie verhinderd en bloedingen, vooral van scorbutischen en putriden aard, gestild moeten worden. Hij kan in vele gevallen de kina vervangen, verdient wegens deszelfs goedkoopheid de voorkeur en werkt zelfs nog krachtiger zamentrekkend dan deze.

Men gebruikt denzelven daarom bij slappe, putride, atonische, ichoreuse, scorbutische, scrophuleuse, herpetische en carcinomateuse zweren. Eene zalf van 4 once extractum salicis en 1 once balsamus copaivae is bij oude zweren zeer werkzaam. Beter is het echter, wanneer men in stede van het extract een geconcentreerd afkooksel

van den wilgenbast neemt. In de Pharm. pauper. berol. is een unguentum salicis opgegeven uit 2 once versch uitgeperst sap der wilgenbladeren, bij zachte warmte met eene genoegzame hoeveelheid reuzel tot zalf gemaakt, welke bij onzuivere, scorbutische, carcinomateuse zweren goede diensten doet. Bij dreigende of reeds uitgebrokene versterving van zachte weefsels, bij gangraena e decubitu, gangraena senilis, caries, necrosis, rachitis, tegen kneuzingen en niet geheel versche verbrandingen, zwakte der gewrichtbanden na ontwrichtingen en beenbreuken, bij te langzame vorming van den callus, als poeder, wassching, stoving, bad. Tegen chronische, atonische, gangraeneuse keelontstekingen als gorgeldrank, bij carieuse tanden, scorbutisch, ligt bloedend tandvleesch als mondspoeling; bij torpide slijm- en bloedvloeijingen, vooral uit de pis- en geslachtswerktuigen als inspuiting; bij uitzakkingen van den endeldarm als klisteer, en tegen algemeene atonie der spieren en bij slappe, ichoreuse, kwaadaardige zweren als bad.

Het decoctum corticis salicis ($\frac{1}{2}$ once op 6 once colatuur) gebruikt men bij eenvoudige, acute oogontstekingen in het tweede tijdperk, bij scrophuleuse, chronische oogontsteking en die der jonggeborenen. In deze gevallen kan volgens *Arnemann* een weinig opium of aluin toegevoegd worden. Na de operatie van hydrophthalmos wordt, om ophooping van water te verhoeden, en bij chronischen tranenvloed hetzelve als oogbad geroemd. Voor uitwendig gebruik is het raadzaam, ongeveer 1 — 2 once wilgenbast eerst 24 uren lang met 16 once warm water te macereren en vervolgens tot op 8 once te laten inkoken. Voor baden neemt men 1 — 2 pd. met 3 — 9 pd. water tot op de helft ingekookt, en dan onder de overige vloeistof gemengd. Voor strooipoeder, b. v. bij gangraena, vermengt men den cortex salicis met camphora, nitrum, carbo, chamomilla, en strooit dit in de gemaakte insnijdingen.

℞ Cort. salic. unc. j,
Nitrat. potass. dep.,
Camphorae trit. aa dr. j,
Myrrhae dr. ij.

M. f. pulv. D. in vitro. S. Om in te strooijen. Bij phagedaenische, vooral grangraeneuse zweren en wonden.

Richter.

℞ Cort. salicis unc. j,
coque c. aq. font. q. s. ad. remanent. unc. viij;
sub finim coction. adde
Flor. chamomill. unc. j,
liquori refrigerato adde
Liquor. myrrh. unc. β.

M. D. S. Uitwendig (als verbandwater tegen phagedaenische, scrophuleuse, herpetische, carcinomateuse en gangraeneuse zweren, en voor inspuitingen).

℞ Cort. salic. concis. unc. ij,
coque cum
Aquae font. lib. ij
ad libr. j. In colatura solve
Muriat. ammoniae unc. j.

D. S. Door middel van krompressen aan te wenden. Bij weinig pijnlijke, doch hevige lympatische zwelling der voorhuid.

v. Swieten.

℞ Cort. salicis,
Carb. ppt. aa unc. β,
Extract. myrrh. dr. ij,
Bals. peruvian. scr. β,
Ol. cass. cinnam. gtt. iij.

M. f. pulv. subtiliss. D. in vitro. S. tandpoeder.

Salvia, van *Salvia officinalis L.*, groeit in het wild in Zuid-Europa en wordt bij ons in tuinen gekweekt. Men gebruikt de *bladeren*, *herba*, *folia salviae*. Het hoofdbestanddeel is eene aetherische olie.

Men gebruikt de *salie* uitwendig als een opwekkend, tonisch middel bij ziekten der mond- en keelholte, in zooverre zij door atonie en verslapping van de weeke deelen derzelve veroorzaakt zijn, en met profuse secretie en neiging der vochten tot ontmenging en oplossing verloopen, namelijk bij atonische keelontstekingen, bij speekselvloed en mercuriaalzweren, aphtheuse zweren, bij sponsachtige zwelling, verslapping en scorbutische bloeding van het tandvleesch en der overige zachte weefsels, vooral der uvula, bij aphthae der kinderen en bij loswording der tanden. In een geconcentreerd infusum met tinctura myrrhae en dergelijke middelen als stoving, of in omslagen met water en wijn gebruikt men dezelve ter reiniging van

slappe, onzuivere en putride zweren. Om na spening de secretie van het zog in de borsten te beperken met mentha piperita, rosmarinus, enz.; neemt de spanning in de borsten weg, voorkomt ontsteking derzelve en verdeelt de zogklonters. In aanmerkelijk de overhand nemende intertrigo der kinderen is de salvia door *Kluge* met goed gevolg aangewend. Hij liet 2 dr. van dezelve met kokend water overgieten, bij het doorgezegene van 2 once nog 1 once gewone siroop voegen en een daarmede bevochtigd linnen lapje op de ontvelde plaatsen leggen. Ook kan dit bij ontvelde tepels aangewend worden. Voor baden en wasschingen gebruikt men haar tegen sclerosis neonatorum, rachitis, scrophulosis, atrophie der kinderen, bij slijm- en bloedvloeijingen uit de genitalia van teedere en slappe vrouwelijke voorwerpen. Het aftreksel (3 dl. met 1 dl. wijngeest verbonden) beveelt *Reil* als een versterkend oogwater aan.

Aqua salviae, door destillatie uit 1 dl. salvia met 10 dl. water bereid, wordt voor mondspoelingen en gorgelwaters gebruikt. Drie deelen van dit water, met 1 dl. wijngeest vermengd, kan eveneens als versterkend oogwater gebruikt worden.

Oleum salviae. Deze olie, met witte suiker afgewreven, wordt door *Schneider* uitwendig ter versterking van een slap, ligt bloedend tandvleesch, ter reiniging van mondzweren, tegen aphthae der kinderen, waarbij het op eenen vochtigen doek ligt kan aangebragt worden, aanbevolen.

℞ Folior. salviae dr. ij,
inf. aq. fervid. q. s.,
digere per ¼ hor. Col. unc. iij adde
Vini gallici rubri unc. j.

M. S. Voor stovingen. Tegen kneuzingen vooral der oogleden; ook als gorgeldrank bij chronische keelontstekingen.

℞ Fol. salviae unc. j,
Bacc. lauri,
—— juniperi,
decoque vase clauso in
Vini rubri q. s.
Colatura lib. j detur usui.

S. Warm met kompressen aan te wenden. Tegen sugillationes, contusiones.

Sambucus, van *Sambucus nigra L.*, *Zwarte vlier*, op woeste plaat-

sen, langs hagen en slooten door geheel Europa. In de heelkunde worden de *bloemen*, *flores sambuci*, gebruikt. Dezelve zijn versch van eenen eigendommelijk balsamieken, onaangenamen en verdoovenden reuk, welke echter door het droogen afneemt.

Men gebruikt de vlierbloemen als een weekmakend, pijnstillend, krampstillend en zacht prikkelend middel. Men laat den damp van het aftreksel bij onderdrukte afscheiding, verstopping van den neus, bij ontsteking der slikkings- en ademhalingsorganen inademen; als omslag gebruikt men het aftreksel ter rijpmaking van abscessen, bij verhardingen en gezwellen; in kruidenkussens bij rheumatische en arthritische ontstekingen, erysipelas, klierzwellingen, keelpijn, oedemateuse gezwellen, rheumatische tand- en oorpijnen; als stoving bij oorpijn, als gorgelwater bij rheumatische keelontstekingen, zwelling der tonsillae en uvula, en als voetbad bij vorstbuilen; als toevoegsel bij zacht prikkelende klisteren en baden.

Om de ontsteking der oogen bij mazelen te verminderen, gebruikt men een oogwater uit 3 once vlieraftreksel en 1 once melk, bij hetwelk men, wanneer de oogen zeer rood zijn, nog een weinig loodsuiker kan voegen; bij etteroog, bij ophthalmia neonatorum. Voor pappen na de cataractoperatie, wanneer er een krampachtige toestand bestaat en het oog onrustig is.

Voor gorgelwaters laat men $\frac{1}{2}$ once met 6 once melk infunderen; voor omslagen verbindt men de flores sambuci met chamomilla, mentha piperita enz.; ook als toevoegsel tot baden (℔ j). Zij maken een bestanddeel der species ad cataplasmata en resolv. extern. uit.

℞ Flor. sambuci unc. jß,
Caricarum unc. j,
infunde
Lact. vaccin. fervid. q. s.
ad colat. ℔ j.
D. S. Gorgeldrank, laauw te gebruiken bij catarrhale angina *Berends.*

℞ Flor. sambuci unc. j,
infund. aq. fervid. q. s. ad col. unc. vj,
refrigerat. adde
Tinct. pimpin. dr. ij,
Oxymell. simpl. unc. j.

M. S. Gorgelwater. Bij catarrhale aandoeningen der slikwerktuigen, zwelling der tonsillae, verlenging der uvula.

℞ Flor. sambuci,
—— chamomillae,
—— lavand.,
Herb. menth. piperit. aa dr. j,
Camph. trit. scr. β.
C. M. D. S. Voor een kruidenkussentje.

Sanguis draconis, het in de lucht hard geworden, roode, harsachtige sap der vruchten van verscheidene palmen en andere boomen, voornamelijk van (*Calamus petraeus*, *verus*, *rudentum*) *Calamus Draco*, in Oost-Indie, van *Dracaena Draco*, op de Canarische eilanden, en van *Pterocarpus Draco*, in West-Indië. Men onderscheidt in den handel twee soorten, die, welke in klompen (in placentis), en de fijnste, welke in korrels (in granis) voorkomt. De sanguis draconis behoort tot de zamentrekkende middelen, en wordt, in spiritus cochleariae opgelost, tegen verslapping van het tandvleesch, sponsachtig, scorbutisch tandvleesch, bij stomacace, bij peripherische bloedingen, scorbutische tandvleeschbloedingen, passive epistaxis, als toevoegsel bij tandpoeders en opiaten, en als snuifpoeder bij weeke polypen en stinkende uitvloeijing uit den neus bij scrophuleuse voorwerpen gebruikt. Ook vormt het drakenbloed een bestanddeel van de kankerzalf van *Cosme* en *Helmund* (zie Arsenicum). *Bartscher*, wondarts te Osnabrück, beveelt arsenicum in verbinding met sanguis draconis bij fungus haematodes op de volgende wijze aan, waarin hij dezelve steeds met goed gevolg gebruikte.

℞ Arsenici albi gr. xiv,
Sanguin. dracon. gr. viij.
M. f. pulv. subtiliss.

Dit poeder wordt met wijngeest en eene gomoplossing bevochtigd, zoodat er eene pap ontsta, welke op de ziekelijke plaats door middel van eenen spadel aangewend wordt, zoodat al het ziekelijke naauwkeurig bedekt is. Vervolgens word daarover spinneweb, dat een weinig met water moet bevochtigd zijn, gelegd, en het geheel met een geschikt verband bevestigd. Na verscheidene dagen laat de korst los, waarop men dagelijks, tot op den zesden dag, met ungu-

entum digestivum verbindt en dan tot de volgende oplossing overgaat.

℞ Merc. sublim. corr. gr. iv,
solve in
Aquae destill. unc. vj,
adde
Tinct. myrrhae unc. β,
M. S. Dagelijks 1—2 maal daarmede te verbinden en hiermede tot aan de genezing voort te gaan.

℞ Oss. sepiae unc. iij,
Corall. rubror. ppt. unc. j,
Iridis florent.,
Sanguinis draconis,
Ligni santali rubri aa dr. vj,
Cinnamomi optimi,
Aluminis crudi aa dr. ij.
M. Fiat pulvis subtilissimus
S. Tandpoeder.

Sapo, *zeep*. Onder den naam van zeep verstaat men in ruimeren zin de verbinding van plantaardige en dierlijke vetsoorten met *alcaliën*, *alcalische aarden* (aardzeepen, als kalk-, baryt-, strontiaanzeep, welke in water slechts moeijelijk oplosbaar zijn) en *basische metaaloxyden* (de onoplosbare metaalzeepen, waartoe b. v. de loodpleister, de zinkzeep enz. behooren); in engeren zin verstaat men daaronder de verbinding der genoemde vetsoorten met de *hydraten der alcaliën* (potassa caustica, soda caustica).

Men onderscheidt in het algemeen twee soorten van zeep, namelijk;

a) de *harde* (*witte*) *zeepen* (*soda-zeepen*), welke door uitdrooging in de lucht eene vaste, drooge consistentie verkrijgen, en meestal uit soda met boom- of amandelolie bereid worden, en

b) de *weeke* (*groene*) of *smeerzeepen* (*potassazeepen*), welke in de lucht niet volkomen droog worden, maar door opslorping van vochtigheid uit dezelve eene weeke, zalfachtige hoedanigheid aannemen, uit potassa en de slechtste plantaardige en dierlijke vetsoorten, voornamelijk uit raap-, hennip-, lijnolie (groene zeep), vischtraan (zwarte zeep) bereid worden. Onze *gewone huiszeep* (*sapo domesticus*) is

wel is waar ook eene potassazeep, doch wordt door keukenzout ontleed, terwijl de soda van hetzelve, zich met het talk- en oliezuur verbindende, in sodazeep veranderd wordt, het zoutzuur zich daarentegen met de potassa tot murias potassae verbindt.

De harde of witte zeepen worden uit boomolie of dierlijk vet met potassa of soda caustica bereid. Men onderscheidt daarvan de *spaansche* of *fransche* (uit boomolie en soda en meestal met $\frac{1}{5}$ papaverolie), de *gemarmerde* of *venetiaansche* (uit dezelfde bestanddeelen met bijmenging eener oplossing van ijzervitriool), de *russische* (uit talk en potassahydraat), de *palmzeep* (uit palmolie en soda), de *amandelzeep* (uit gelijke deelen olie en talkzeep in 1 deel bitteren amandelmelk opgelost), de *cacao-* en *cocosoliezeep* (uit cacao- en cocosolie met sodahydraat).

De bereiding der zeepen geschiedt in het algemeen daardoor, dat men 1 dl. potassa- of sodahydraat in een dubbel gewigtsdeel water oplost, met 2 dl. olie vermengt en 24 — 28 uren, onder omroeren, bij verwarming digereert. Hierdoor vereenigt de olie zich met de potassa of soda en vormt zeep.

Sapo hispanicus albus s. alicantinus s. venetus; wordt bereid door vermenging van bijtende sodaloog (afkooksel van carbonas sodae en gebranden kalk met water) met boomolie.

Deze zeep wordt uitwendig als reinigend, zacht prikkelend, verdeelend, oplossend, ettering bevorderend en openmakend middel gebruikt tegen zogklonters in de borsten, met cicuta verbonden, tegen scirrhus (*Wintringham* zag van eene dikke oplossing der zeep in water, zoodat zij eene pap vormde, in eene spons opgezogen en op het scirrheuse deel gelegd, waarover een stuk varkensblaas met amandelolie bestreken, goede diensten); tegen droogheid der gehoorbuis en daardoor ontstane hardhoorendheid, brengt men haar in de gehoorbuis of spuit eene oplossing in melk in; verder bij bubones, hygroma, bij koude gezwellen van allerlei aard, panaritium (in warme pappen), in oplossing voor klisteren en baden, bij scabies, tinea capitis en herpes; ter rijpmaking van trage abscessen.

Hufeland gebruikte, ter verdrijving der lang nablijvende roode vlekken en vermindering der likteekenen na pokken, met goed gevolg eene zeep uit bittere amandelolie, walschot, vervloeide wijnsteenolie en kamfer, somwijlen met toevoeging van een weinig ossengal, welke volgens *Hermann* bij likteekenen na kwaadaardige

crusta lactea, syphilitische huidziekten, gutta rosacea eveneens goede diensten zoude doen.

Spiritus saponis s. saponatus (1 pd. geschaafde spaansche zeep in 3 pd. gerectificeerden wijngeest en 1 pd. rozenwater gedigereerd en opgelost) is een krachtig prikkelend, verdeelend en versterkend middel, dat men bij kneuzingen, bloeduitstortingen, verstuikingen, ontwrichtingen, contracturen, anchyloses, chronische huidziekten en rheumatismus, klierverstoppingen, vorstbuilen, als waschmiddel ter opwekking van hoogere levenswerkdadigheid der spiervezelen bij verlamming, stijfheid en zwakte der ledematen enz. gebruikt. Tegen gewrichtsziekten van kouden, prikkelloozen aard is dit middel zeer gebruikelijk, doch wordt dikwijls te vroeg en dan met nadeel aangewend; eveneens mag het bij de eerst genoemde gebreken eerst na verdwijning der ontsteking gebruikt worden. De zeep bewerkt, dat het middel bij het inwrijven schuimt en buigzamer maakt, dan alle overige soorten van spiritueuse wasschingen.

Emplastrum saponatum s. saponis bestaat uit $1\frac{1}{2}$ pond empl. communis, 4 once geel was, 4 once spaansche zeep met $\frac{1}{2}$ once kamfer en een weinig olijfolie zamengemengd. Men bedient zich van deze pleister als een verdeelend en weekmakend middel bij kliergezwellen (voornamelijk zogklonters), verhardingen van het celweefsel, beursgezwellen, lymphatische exsudaten, vorstbuilen (met opium), jicht en rheumatische aandoeningen, eksteroogen, enz.

Emplastrum saponatum Barbetti (uit olijfolie, loodwit, menie, venetiaansche zeep en kamfer) wordt als verdeelend middel tegen verhardingen van het celweefsel, beursgezwellen, kliergezwellen, zogklonters, eksteroogen, enz. gebruikt. Op de eksteroogen werkt het weekmakend, vooral echter ook door dat het dezelve voor drukking beveiligt, en moet daarom dik en zóó aangewend worden, dat het eksteroog door hetzelve als een foudraal omgeven wordt.

Linimentum saponis compositum, *Pharm. Edinb.*, bestaat uit 3 once zeep, 1 once kamfer en 1 pd. spiritus rorismarini. De werking van dit smeersel is prikkelend, verdeelend en pijnstillend, en hetzelve wordt tegen rheumatismus, paralyses, gewrichtsgezwellen en oude vorstbuilen gebruikt; tegen de laatste beveelt Dr. *Fitzpatrick* eene zalf aan uit 3 dr. tinct. iodii en 4 dr. linim. saponis; de pijn vermindert spoedig, doch zij moet dikwijls opgelegd worden.

℞ Saponis hispanici unc. jβ,
digere in ———
Spirit. anthos. unc. j,
adde
Camph. op. spirit. vini pulv. unc. β.

M. S. Om in te wrijven. *Bernstein's* zeepsolutie ter verdeeling van torpide gezwellen.

℞ Sapon. hispan. pulv. unc. β,
solve in
Spirit. frument. unc. xvj.

S. Om om te slaan. Tegen kneuzingen, verstuikingen en ontwrichtingen in het Hôtel-Dieu te Parijs ingevoerd.

℞ Sapon. venet. alb. ras.,
Mell. aa unc. j,
Carb. lixiv. alcal. dr. j,
Aquae fumariae dr. β,

Misce intime S. Om in te wrijven.
Ter verdeeling van ongevoelige gezwellen.

Hildebrand.

℞ Farinae hordei unc. vij,
coque in
Aquae commun. s. q.
ad consistentiam pult., in quo incorp.
Sapon. alb. rasi unc. iv.

M. S. Voor omslagen. Ter weekmaking van gezwellen.

℞ Sapon. venet. alb. ras. unc. iv,
Pulv. herb. cicut. unc. ij,
Spec. emoll. pro catapl. ℔ j.

M. S. Papomslag.

℞ Saponis veneti unc. β.
Unguent. neapol. unc. j,
Camphorae dr j.

M. fiat unguentum. S. Om in te wrijven. Bij pijnlooze gezwellen.

℞ Empl. saponati,

Extract. hyoscyami,
——— cicutae,
——— opii aquosi aa dr. ij.
M. l. a. ut fiat unguentum. Tegen klierverhardingen.
℞ Empl. cicutae,
——— saponat.,
——— mercur. aa dr. iij.
M. S. Om op verharde klieren te leggen.
℞ Empl. saponat. unc. β,
——— bellad. scr. j.
M. S. Het pijnlijke deel daarmede te beleggen.

Sapo domesticus, sapo vulgaris, *huiszeep*, *gewone zeep*. Bereiding zie boven.

De gewone zeep kan als de vorige gebruikt worden. De zeepbaden doen, deels als huidreinigende, opwekkende, de peripherische werkdadigheid aanwakkerende, den aandrang des bloeds van inwendige edele organen naar de huidvaten heen lokkende, deels echter ook als krampstillende, bedarende, zachtmakende, prikkeling verminderende middelen, bij scrophuleuse aandoeningen, buikverstoppingen, stijfheid der ledematen, atonie der huidfunctiën, bij verschillende, vooral chronische huidziekten, panaritium, enz. goede diensten. Tegen verbrandingen beveelt *Reisig*, in Berlijn, onze gewone zeep op de volgende wijze aan: Geschaafd wordt zij met water tot de consistentie eener weeke pleister gekookt en deze, ter dikte van den rug eens mes op linnen gestreken, op de verbrande plaatsen en derzelver naasten omtrek zorgvuldig gelegd en door middel van een eenvoudig verband in rustige ligging gehouden, welk verband na 8—24 uren vernieuwd, en zoo gedurende 4—8 dagen voortgegaan wordt. Bij het verband moet men vooral daarop letten, dat de zeep naauwkeurig op alle punten het lijdende deel aanrake. Terstond na de aanwending der zeep laten de hevige pijnen na en zijn gewoonlijk spoedig verdwenen; werd het middel spoedig na de verbranding opgelegd, dan volgde slechts geringe of in het geheel geene ontsteking: is deze echter reeds ingetreden, zoo wordt zij door de aanwending der zeep het snelst verwijderd, alsmede de brandblaren.

Wetzler beveelt tegen groote huidzwakte en neiging tot verkou-

ding, volgens aan zich zelven en anderen genomene waarnemingen, wasschingen aan met eene kamfer-oliezeep en met oliezeep zonder kamfer. Zijne voorschriften daartoe zijn de volgende:

1) *Sapo oleaceus.*

℞ Sapon. domestic. concis. unc. xvj,
coq. c. aq fervid. unc. viij,
in vase terreo vitreato leni igne sedulo agitando ad consisten. pultis; adde
Ol. olivar. prov. unc. vj,
coque eodem igne sub continua agitatione per ¼ hor. Mass. effund. in form.

2) *Sapo camphoratus I.*

℞ Sapon. domestic. pur. ras unc. xvj,
coq. c. aq. fervid unc. viij
in vase terreo vitreato leni igne sedulo agitando ad consistent. pultis tenuis. Massae, ab igne remotae ac semirefrigeratae, admisce
Camphorae, in ol. oliv. prov. unc. j
solutae, unc. j
Miscellum, per aliquot momenta agitatum, effunde in form.

3) *Sapo camphoratus II.*

℞ Sapon. domest. pur. ras. unc. xvj,
coq. cum. aq. fervid. unc. viij
in vase terreo vitreato leni igne sedulo agitando ad consistent. pultis. Adde
Ol. olivar. provin. unc. vij,
coque eodem igne sub contin. agitat ad consistent. pultis tenuis. Massae ab igne rematae ac semirefrigeratae admisce
Camphorae, in ol. olivar. prov. unc. ij
solutae, unc. ij.

Miscellum per aliquot momenta agitatum effunde in form.

Van de gewone zeep neemt men voor baden 3—6 once, voor klisteren 2 dr.—½ once.

Sapo niger et viridis, sapo mollis s. kalinus, *zwarte en groene zeep.*

Deze zeepen worden fabriekmatig in Rusland en Zweden bereid. Bereiding zie boven.

De groene zeep sluit zich, wat hare werking betreft, het meest aan de potassa caustica. Op de huid ingewreven, veroorzaakt zij eene uiterst hevige prikkeling, onder intensive scharlaken-roodkleuring, sterk en, bij langere aanwending, bijna onverdragelijk branden der daarmede in aanraking gebragte huidplaatsen, hetwelk tot eene formele ontsteking klimt. Op de geheele huidoppervlakte ingewreven (zoo als bij schurft), roept dit middel, door de daardoor verwekte algemeene huidprikkeling, duidelijke koortsverschijnselen te voorschijn, komt vervolgens in de bloedmassa en wordt door de piswegen naar buiten gevoerd.

Men gebruikt dezelve hoofdzakelijk tegen scabies en tinea capitis. *Æbermaier* laat bij tinea het hoofd onafgebroken met een warm zemelafkooksel stoven, deze stoving met wastaf bedekken, de korsten zorgvuldig losweeken, en alle 5—6 dagen het hoofd met zwarte zeep wasschen; hij wil door deze behandeling het kwaad in weinige weken overwinnen en het uittrekken der haren daardoor vermijden.

Tegen scabies werd zij het eerst door *Cramer* aanbevolen, en sedert dezen tijd door verschillende artsen zeer bruikbaar bevonden. *Pfeiffer's* zeer doelmatige methode is de volgende: Nadat de schurftlijder eenen dag met betrekking tot zijnen overigen gezondheidstoestand is waargenomen (koortsachtige toestand, vooral van synocheusen aard, acute huidziekten, buik- en borstcatarrhus, aanleg tot tering, tot epilepsie, chronische hoofdpijn contra-indiceren het gebruik), wordt denzelven het geheele ligchaam, hoofd, aangezigt en geslachtsdeelen uitgezonderd, met groene zeep bestreken en daarmede 6 dagen lang des morgens en des avonds voortgegaan, zoodat den eersten dag 4—6, den 2den—4den 2—3, en den 5den—7den $\frac{1}{2}$—1 once (en wel nu slechts nog op die plaatsen, waar men nog uitslag of jeuken bemerkt) ingewreven wordt; op den 8sten dag laat men een laauw zeepbad gebruiken en van kleederen en beddegoed verwisselen. Gedurende de geheele kuur mag de lijder het bed niet verlaten, togt moet vermeden, de kamerwarmte op + 18—20° R. gehouden worden. Bij habituele, ingewortelde en lymphatische scabies, bij lijders, die vroeger scrophuleus of syphilitisch waren, moet op den eersten dag der kuur een purgeermiddel gegeven worden en gedurende de kuur 2 pd. species lignorum gebruikt worden.

Met betrekking tot de zigtbare werking dezer inwrijvingen is het volgende op te merken: Tusschen de vijfde en zesde inwrijving wordt de huid scharlakenrood, zonder dat aanmerkelijke temperatuursverhooging heeft plaats gevonden; dikwijls stelt zich eene erethische koorts in, welke na 24 uren onder rijkelijke pisafscheiding volkomen verdwijnt; nu verschijnen (vooral in de plica cubiti, de lendenen, aan de binnenvlakte der dijen) groepsgewijs geplaatste blaasjes, die spoedig bersten, de huid wordt hier met kloven, stoot zich in lappen af, waarop het exanthema volkomen verdwijnt; gedurende dit geschiedt, breekt er een algemeen zweet uit, hetwelk somwijlen nog eenigen tijd na de voleindiging der kuur vol houdt. *Schrämli* heeft deze methode ook bij kinderen (tot aan de 10 jaren) met goed gevolg aangewend.

Ter verzachting van het uiterst kwellend en dikwijls geheel onverdragelijk branden der huid kan men op 2 dl. zeep 1 dl. zwavel voegen.

℞ Sapon. domest. nigr. unc. j,
Salis marini,
Sulph. depur. aa unc. β,
Spirit. vini dr. j,
Aceti dr. ij,
Calcar. cholat. dr. β.

M. f. unguentum. D. S. Des morgens en 's avonds $\frac{1}{4}$ gedeelte daarvan in te wrijven. *Emery's* zalf tegen scabies, door *Heufelder* bevestigd.

℞ Sapon. domest. nigr. lib. xvj,
Sulphur. depur. lib. vj,
Ammon. muriat. dep. lib. j,
Aq. font. q. s.

Ut f. unguent. D. S. Eenmaal daags de geheele oppervlakte des ligchaams daarmede in te wrijven. Tegen scabies door *Neumann* aanbevolen.

℞ Adip. suill. pur. part. ij,
affunde
Lixivii caust. (grav. specif. 1,333) part. j.
Agitentur assidue per horas 4 (caloris ope).

F. Unguentum. (*Handschuh* beveelt deze potassazeep in stede der gewone smeerzeep aan; zij is volkomen wit, riekt

en bevlekt het linnen niet en werkt geheel en al op dezelfde wijze.)

Sapo coconeus. Deze zeep werd het eerst door den bergraad *Abich* te Schöningen bereid en door *Hufeland* als een onschadelijk middel bij herpes aanbevolen. Geneest zij deze al niet, dan neemt zij minstens het lastig jeuken en branden weg. Men lost haar in warm water op, en wascht daarmede de aangedane plaatsen 3 — 4 malen daags.

Scilla, van *Scilla s. Squilla maritima L.*, groeit in Z. Europa op zandige plaatsen langs de Middelandsche Zee, voornamelijk in Spanje, Frankrijk, Sicilien enz., en wordt bij ons in tuinen gekweekt. Gebruikelijk zijn de *bollen*, *radices scillae.*

Uitwendig gebruikt men dezelve als een huidprikkelend, ontsteking verwekkend, de werkdadigheid der haar- en lymphatische vaten vermeerderend, oplossend, verdeelend middel bij klierverhardingen, lymphatisch-scrophuleuse en water-gezwellen, asthenische keelontstekingen, keelzweren, croup (in gorgelwater); bij scrophuleuse zweren, hydrocephalus internus et externus (als inwrijving en omslag), bij prikkelloosheid van het darmkanaal, hardnekkige verstoppingen, apoplexie, commotio cerebri (als klisteer), ter versterking van mostaardpap of, gekneusd en met azijn aangemengd, in de plaats van mostaardpap.

De gebradene bollen gebruikt men als een zacht bijtmiddel om wratten weg te bijten, met vet gemengd en als zalf ingewreven.

Acetum scilliticum. Eene once drooge, fijn gesnedene bollen wordt met 1 pd. wijnazijn 3 dagen lang gemacereerd en vervolgens doorgezijgd.

Men gebruikt dezen azijn als verdeelend middel bij asthenische keelontstekingen, als toevoegsel bij gorgelwaters, bij prikkelende klisteren ($\frac{1}{2}$ once), *Bolsius* beveelt tegen beginnende gezwellen der ballen eenen omslag aan van 1 once acetum squillae, 2 scr. salammoniac en 3 once water. In verbinding met gummi ammoniacum wordt dezelve, als pleister of smeersel, bij witte gezwellen en bij verhardingen zonder ontsteking met nut aangewend, ook bij hydrocephalus externus en cephalematoma der kinderen.

Tinctura scillae, door digestie met wijngeest bereid, wordt door *Condraij*, in verbinding met gelijke deelen tinctura digitalis en water, uitwendig tegen hydrocele en hydrarthrosis, met kom-

pressen opgelegd, zeer geroemd.

Oxymel scilliticum wordt als toevoegsel bij klisteren (1—2 once) en gorgelwaters (1 once op 6 once) en als oplossingsmiddel van gummi ammoniacum bij witte gezwellen gebruikt.

℞ Radic. scillae unc. iij,
coque cum
Liq. potass. caust. q. s.
ad mucilaginem. Cola et adde
Adipis suilli q. s.

Ut fiat unguentum. S. Om in te wrijven. Zeer werkzaam bij klier- en watergezwellen en verhardingen.

Hufeland.

℞ Radic. scillae dr. ij,
Aq. potass. pur. unc. iv,
coque ad dimidium et adde:
Mellis unc. jβ.
Unguent. cerae flav. q. s.

Ut. f. unguentum. S. Om in te wrijven. Tegen pijnlooze gezwellen. *Ellis.*

℞ Acet. squill. unc. β,
Spir. camphor.,
—— juniperi aa unc. j.

M. D. S. Alle twee uren laauw om te slaan. *Becker* bij cephalematoma neonatorum.

℞ Acet. squill. unc. j,
Sal. ammon. dep. dr. ij,
Aq. destill. unc. vj.

M. S. Voor omslagen. Tegen hydrocele van kinderen. *v. Graefe.*

Scordium, van *Teucrium scordium L.*, *Watergamander*, eene in Europa op vochtige, moerassige plaatsen groeijende plant, waarvan het *kruid*, *herba scordii s. chamaedryos aquaticae*, officineel is. Het is van eenen knoflookachtigen reuk en zeer bitteren, eenigzins scherpen smaak, welke eerste bij het droogen verloren gaat.

Men gebruikt de herba scordii tegen gangraena, ter reiniging van onzuivere, phagedaenische, gangraeneuse zweren, bij angina gangrae-

nosa (als gorgelwater), tegen spoelwormen (als klisteer). *Quarin* vond een sterk aftreksel van dezelve bij venerische huidziekten, herpes, scabies werkzaam.

Men gebruikt het aftreksel met water, wijn of azijn; werkzamer zijn echter omslagen van het versch gekneusde en met azijn en zout aangemengde kruid. Het poeder wordt in grangraeneuse zweren gestrooid.

℞ Herbae scordii unc. β,
Aquae fontanae unc. vj,
coque per aliquot momenta,
cola, admisce:
Oxymell. aerugin. dr. ij.

S. Laauw in te spuiten. Tegen spekachtige fistelkanalen. *Schmidt.*

℞ Herb. recent. scordii,
—— —— rutae aa manip. ij,
Salis gemmae dr. iij,
Aceti q. s.
Confunde in cataplasma, vel adde:
Pulv. aloës soccotr. ij,
Tinct. antimon. tart. s. q.
Confunde, misce et redige in cataplasma.

S. Voor omslagen. Tegen onzuivere en gangraeneuse zweren

Hartmann.

SECALE, van *Secale cereale L.*, *Rogge*, alom verbouwd, het vaderland echter onbekend (Klein Azie). Men gebruik de *zaden*, *semina secalis*, *frumentum*, *far*. Zij bevatten minder zetmeel en kleefstof, dan de tarwe, en zijn derhalve minder voedend.

Het daaruit bereide *meel*, *farina frumenti*, gebruikt men menigvuldig, verwarmd en zacht geroost, ter verdeeling van gezwellen, rheumatische en erysipelateuse ontstekingen, met vlier, kamillen en andere aromatische middelen gemengd en in zakjes genaaid, of ook als strooipoeder.

Eene pap van roggemeel met honig (*artomele s. artomeli*), bij welke men ook saffraan, hyosciamus en andere narcotische stoffen voegt, gebruikt men voor weekmakende, verdeelende omslagen, om

oppervlakkige abscessen van het celweefsel, klierzwellingen, bloedzweren tot rijpheid te brengen en de daarbij dikwijls zeer levendige pijnen te verzachten. Ook ter verdeeling van zogklonters is zij, deels zuiver, deels, bij grooten torpor, in verbinding met uijen, niet zonder nut aangewend. Men legt dezelve warm, ter dikte van eenen vinger op linnen gestreken, onmiddelijk op het lijdende deel.

De *kruimels van rogge- of zwart brood*, *mica s. medulla s. mollia panis secalini*, met keukenzout en komijn gemengd, ook wel met een weinig azijn bevochtigd, is een bekend middel tegen hoofdpijn. Gekneed versch brood kan, als weekmakend middel, wratten en eksteroogen verdrijven; het warme brood, in loodwater gedompeld, op pijnlijke aanbeijen gelegd, verzacht deze zeer; eveneens gebruikt met het versch gebakken brood voor opwekkende, versterkende dampbaden bij doofheid, hoofdpijn, kolijk, vooral echter bij hysterische toevallen. Eene met wijn of brandewijn bevochtigde en in den mond genomene korst brood kan op eene bijzondere wijze krachtig en snel bij ligchamelijke uitputting de krachten herstellen.

De *zemelen*, *furfur frumenti*, worden voor voetbaden gebruikt, om onderdrukt voetzweet te herstellen en naar binnen geslagen jicht wederom naar buiten te lokken. Kussens met warme zemelen legt men bij kolijkpijnen op den buik en bij erysipelas op het lijdende deel. *Hausbrand* beveelt zemelbaden zeer aan bij hydropische zwellingen ten gevolge van scarlatina. Ook als toevoegsel bij waterbaden, om bij ontstekingachtige en jeukende chronische exanthemata, bij verhardingen in de huid, enz. en bij drooge huid, hetzij deze op zich zelven bestaan, of als exanthema onder den vorm van schubben zich vertoonen, prikkelende en verslappende werking voort te brengen. Tegen gele en blaauwe vlekken, als overblijfselen van kneuzingen, beveelt men het gebruik van zemelen aan, welke men met zout en azijn zoolang kookt, tot dat zij alle vochtigheid hebben opgenomen.

Het *zuurdeeg* gebruikt men menigvuldig, om daaruit met gelijke deelen azijn en mostaardbloem sinapismi te bereiden. Bij zeer jonge kinderen is zelfs het opleggen van eenvoudig zuurdeeg reeds genoegzaam, om de huid toereikend rood te kleuren.

Sedum acre, van *Sedum acre L.*, *Scherpe huislook*, op drooge, dorre plaatsen, muren, door geheel Europa. Officineel is de

geheele plant voor den bloeitijd, *herba sedi acris s. minoris.*

Door hare scherpe, eenigzins bijtende grondstoffe brengt deze plant op de huid ontsteking, branden en roodheid te weeg, weshalve men haar als roodmakend middel gebruikt, door haar gekneusd op de huid te leggen.

Men gebruikt dezelve ook bij kankerzweren, phagedaenische zweren en tinea capitis. De voortreffelijke geneeskracht van het versch uitgeperste sap bij kankerzweren, welke *Buhoz*, *Marguet* en *Guesney* reeds geroemd hebben, hebben *Lombard* en *Rust* in lateren tijd bevestigd. De waarneming, welke de laatste bij eene kankerborst, welke zich reeds buiten de grenzen van geneeslijkheid door het mes, bevond, die slechts door dit middel alleen en volkomen bewerkt werd, maakte, alsmede de proeven, welke men daarmede in het hôpital de charité zoowel met borst- als lipkanker genomen heeft, verdienen groote opmerkzaamheid. Het middel verbeterde de kwade secretie, zuiverde de zweer en verzachtte de diep intastende pijnen.

Men gebruikt het versch uitgeperste sap (*Rust*) of het tot eene pap gekneusde kruid, laat het laatste tot eene korst opdroogen en deze door ettering afstooten.

Dr. *Versari* gebruikte met nut een afkooksel van sedum acre tegen scorbuut. Dit afkooksel kan men ook ter reiniging en langzame likteekenvorming van onzuivere, phagedaenische, vooral scorbutische en psorische zweren gebruiken. Het uitgeperste sap, met een weinig arack vermengd, beveelt *Richter* tegen roode huidvlekken.

Uitwendig wordt het versche kruid fijn gekneusd als pap opgelegd, of het versch uitgeperste sap tot dezelfde doeleinden gebruikt.

[De bataillons-arts *Köhler* wende het versch uitgeperste sap van *Sedum Telephium, Knollig huislook*, (hetwelk volgens *Geiger* veel olieachtig slijm en malas calcis acidus bevat) tegen crusta lactea en herpetische uitslagen met het uitstekendste gevolg aan. Hij laat het sap dagelijks eenige malen op den uitslag strijken en indroogen. Gekneusd op verbrandingen gelegd, brengt het verzachting te weeg. Ook op eksteroogen, wratten aan den anus, en, gebraden, bij panaritium, toonde het zich nuttig.

Herba sedi majoris, van *Sempervivum tectorum L, Gemeen dakenlook*, beveelt Dr. *Günther* te Keulen tegen aphthae en scirrheuse verharding der tong aan, voornamelijk tegen chronische

aphthae, wanneer deze met haemorrhoïdaallijden in verband staan. Het versche sap wordt met gelijke deelen mel rosarum door middel van een penseel aangewend, of bij gebreke van dit een gesatureerd infusum met mel rosarum om te gorgelen gebruikt. Verder gebruikt men het sap bij ontvellingen, aambeijen, ontvelde tepels, door middel van linnen opgelegd.]

Senna, van *Cassia senna L.*, groeit in Egypte, enz. Officineel zijn de *bladeren*, *folia sennae*.

Men gebruikt het aftreksel derzelver voor warme omslagen bij beklemming door ophooping van faeces van oude breuken, waardoor de peristaltische beweging van het ingeklemde darmstuk opgewekt wordt. Voor klisteren bij hardnekkige obstructio alvi, b. v. in loodkolijk. In nieuweren tijd zijn zij voor voetbaden aanbevolen, om ontvelling der voeten van soldaten op lange marschen te verhoeden. Voor eene klisteer geeft men 3—4 dr. met een toevoeging van metaalzouten.

Serpyllum, van *Thymus serpyllum L.*, *Veldthym*, groeit zeer menigvuldig aan bergen en op drooge plaatsen. Officineel zijn de *bloeijende toppen*, *herba et flores serpylli*. De plant riekt in verschen toestand aangenaam citroenachtig, smaakt aromatisch, en bezit slechts weinig aetherische olie.

Men gebruikt de herba serpylli als een vlugtig prikkelend, verdeelend, versterkend middel bij zwellingen, stremmingen, verlammingen, stijfheid, bij atonie door mechanische beleediging der zenuwen en bloedvaten, kneuzing, bloeduitstortingen, ter reiniging en genezing van chronische huiduitslagen en aphthae, vooral bij scrophuleuse en rachitische kinderen als bad. Zij behoort onder de zacht werkende, specerijachtige middelen, welke geene in het oog vallende opwekking in het vaat- en zenuwstelsel voortbrengen, doch door derzelver zachten prikkel eene grootere werkdadigheid van het huidstelsel veroorzaken en daarom met nut in de boven opgegevene gevallen gebruikt worden.

Sevum bovinum, *rundertalk*, uit het celweefsel van het rund, sevum vervecinum, *schapentalk*, uit de nierbedden en het net van schapen gesmolten, en sevum cervi, *hertstalk*.

Deze vetsoorten wijken slechts, wanneer zij volkomen zuiver en versch zijn, ten opzigte harer consistentie van elkander af, welke consistentie op de verschillende mengingsverhouding der beide be-

standdeelen, namelijk van stearine en elaine, gegrond is. Men bedient zich van dezelve om week te maken, te verslappen, glibberig te maken, de ruwheid en droogheid der huid te verminderen, spanning, pijn, zwelling en ontsteking op te heffen, bij ontvellingen, gebarstene lippen en tepels, pijnlijke aambeijen, ontvelling na aanhoudend gaan en rijden, om den haargroei te bevorderen, bij bevriezing, verbrandingen. Bij verwondingen, om de vereeniging te bevorderen, vreemde prikkels, de buitenlucht, onzuiverheden, enz. te weren. Zij worden ook veelvuldig ter bereiding van zeepen, verschillende pleisters en zalven gebruikt.

Men bestrijkt er de ontvelde plaatsen mede, of wrijft ze in het lijdende deel in, of bestrijkt er linnen mede en bedekt daarmede de zieke plaatsen. *Runderpootentalk* blijft langen tijd dun vloeibaar en wordt niet ligt ransig, weshalve zij de voorkeur boven de bovengenoemde verdient.

Sialagoga et masticatoria, *speekselafscheidingverwekkende* en *kaauwmiddelen.*

Onder kaauwmiddelen verstaat men weeke of vaste geneeskrachtige stoffen, welke men kaauwen of ook slechts in den mond nemen laat, ten einde verschillende doeleinden daarmede te bereiken.

Men bedient zich van dezelve;

1) Om de in den mond zich bevindende organen te prikkelen, bij verlammingen der tong en der lippen, bij chronische, onpijnlijke ontstekingachtige aandoeningen van het tandvleesch en de binnenvlakte der wangen, chronische zwelling en goedaardige verharding der tong, der amandelen en speekselklieren, bij verslapping van het tandvleesch en der lel, en kiest dan, naar behoefte, scherpe, aromatische en adstringerende stoffen.

2) Als afleidende prikkels, om het slijmvlies van den mond en der speekselklieren tot vermeerderde afscheiding van slijm en speeksel op te wekken, bij rheumatische hoofd-, oor- en tandpijnen, bij pijnen van carieuse tanden, bij doofheid door verstopping der Eustachiaansche buizen en door sereuse ophoopingen, bij niet ontstekingachtige congestiën naar het hoofd, bij chronische coryza, chronische, niet tuberculeuse zwelling der halsklieren. Met dit doel gebruikt, heeten zij ook *speekselafscheidingverwekkende middelen*, *sialagoga*, en *mondslijmloozende middelen*, *apophlegmaticantia per os.* Hiertoe ge-

bruikt men gewoonlijk scherpe stoffen, ofschoon het kaauwen van vaste zelfstandigheden, welke volstrekt geene geneeskrachtige werking hebben, ja zelfs het looze kaauwen alléén reeds genoegzaam is, en dit doel ook door prikkelende vloeistoffen, welke men eenen tijd lang in den mond houdt, en door prikkelende dampen, b. v. tabaksrook, welke men in den mond ophaalt, bereikt kan worden.

3) Om onaangename, van de organen der mondholte of van de luchtpijp uitgaande, reuken te verbeteren. Hiertoe bedient men zich óf van fijne specerijen, welke den kwaden reuk alleenlijk vermommen, óf van zulke stoffen, welke de eigenschap hebben de reuken te vernietigen.

De volgende middelen worden als kaauwmiddelen gebruikt:

A. Scherpe aromatische en zuiver scherpe middelen, zooals radix pyrethri, angelicae, zingiberis, galangae, pimpinellae albae, imperatoriae, radix et herba dentellariae, radix armoraciae, allii sativi, herba nicotianae, semina sinapeos, piper nigrum, hispanicum, cubeba.

℞ Pulv. cubebar dr. ij,
Balsam. tolutan. gr. vj,
Syrup. balsamic.,
Succi liquiritiae aa unc. j,
Gummi arabici q. s.
ut fiant trochisci pond x.
Consper. pulv. rad. liquirit.
Tegen hardnekkige coryza.

B. Aromatische, aetherische olie houdende middelen, aetherische oliën en aromatische harsen, als caryophylli aromatici, cortex cinnamomi acuti, baccae juniperi (een gewoon kaauwmiddel, om zich tegen besmettelijke ziekten te beveiligen), camphora, oleum cinnamomi, ol. caryophyllorum, ol. macidis, ol. cajeputi (op suiker gedroppeld), gummi mastiches, gummi, myrrhae.

C. Tonische en adstringerende middelen, als cortex chinae, radix ratanhiae, sanguis draconis, terra japonica, enz. (zij worden tegen alle ziekten, welke uit zwakte en uitputting, uit bijzonder verhoogde prikkelbaarheid van het gangliënstelsel voorkomen, gebruikt).

D. **Reukverstorende middelen**, als coffea tosta; zij is een goed middel, om den reuk uit den mond van wijn- en brandewijndrinkers te verstoren; carbo vegetabilis, enz.

℞ Succolat. pulv. unc. ij,
Pulv. carb. lign. unc. j,
Vanillae dr. j,
Mucilag. gumm. tragacanth. q. s.
ut fiant trochisci gr. xviij.
S. Dagelijks 6—8 stuks te nemen.

De *chloris calcis*, b. v.

℞ Clorit. calcis dr. ij,
Sacch. albi unc. viij,
Amyli unc. j,
Tragacanth. dr. j,
Carmini gr. iij.
M. f. trochisci pond gr. iij.

Alle deze middelen worden óf op zich zelven gekaauwd, óf, wanneer zij in poedervorm zijn, gewoonlijk deels alleen, deels in verbinding met andere, met suiker, zetmeel, mucilago tragacanthae en gummi mimosae, tot balletjes gevormd.

℞ Elaeosacch. cinnamomi,
Rad. angelicae,
Sal. ammon. dep. aa.
S. Zooveel op de punt eens mes kan liggen in den mond te laten smelten, tegen tongverlamming.

℞ Radic. imperator.,
Cortic. sambuci aa unc. β,
Folior. lauri dr. jβ,
Sem. sinap.,
—— staphid. agr. aa dr. j,
Caryophyll. dr. iv,
Myrrhae dr. vj.

M. De gift is een scrupel. Om te kaauwen bij sprakeloosheid en tongverlamming.

Sinapis, van *Sinapis nigra* en *Sinapis alba L.*, *Zwarte* en *Witte Mostaard*, groeijen in Europa en Azie. Officineel zijn *de zaden*, *semina sinapeos nigrae et albae*. Het hoofdbestanddeel is

eene scherpe, brandende, de eigendommelijke scherpte in zich concentrerende, aetherische olie, *oleum sinapeos.*

De mostaard wordt in de heelkunde uitwendig, als *sinapismi*, als *oleum sinapeos* of als *aqua concentrata*, als een scherp prikkelend geneesmiddel gebruikt, dat de werkdadigheid der huid en der met dezelve in consensus staande organen vermeerdert, hevige pijnen en ontsteking verwekt, afleidt, vooral de levenswerkdadigheid van het centrum naar de peripherie leidt, en het sensorium en algemeen gevoel aandoet. De sinapismi werken sneller op het organismus, dan de spaansche vliegen, en brengen ook niet die nadeelige inwerking op de piswerktuigen te weeg.

Men gebruikt de sinapismi bij het langzaam uitbreken der huiduitslagen, in kwaadaardige rot- en zenuwkoortsen, tegen paralytische, rheumatische en catarrhale toevallen, ten einde door tegenprikkeling afleiding te bewerken. Bij metastases, bij na binnen gedreven jicht en podagra, bij terug gedrevene exanthemata, als erysipelas, bij krampen, plaatselijke ontstekingen, aan de armen of in den nek gelegd. Bij borst- en keelontstekingen, manlijk onvermogen, atrophie der ballen (op den bilnaad); bij verharde bubones, amaurosis, doofheid, sprakeloosheid, bedwelming, soporeusen toestand, bij vergiftigingen, vooral door narcotische stoffen, bij schijndood (echter niet bij bevrorenen), apoplexia nervosa, tegen croup (na voorafgegane bloedontlastingen).

Bij deze ziekten gebruikt men het mostaardzaad als mostaardpap, *sinapismus*, en laat deze slechts zoo lang liggen, totdat zij de huid heeft rood gekleurd, dewijl zij anders blaren trekt, erysipelateuse ontsteking en moeijelijk geneesbare zweren veroorzaakt. Men kan dezelve daarom bij kinderen, gevoelige individuen en op zenuwrijke plaatsen, waarop de mostaardpap moet aangewend worden, uit gelijke deelen mostaardmeel en lijnzaadmeel laten bereiden; waar men echter noodig acht eene grootere prikkeling aan te brengen, voegt men er keukenzout, mierikswortel, zuurdeeg, spaanschevliegtinctuur bij. De massa wordt warm eenige lijnen dik op linnen gestreken en op de huid zoolang gelegd, totdat er aanmerkelijke pijnen en eene ligte roodheid ontstaan ($\frac{1}{2}$ — 1 uur, bij verlamming en groote torpiditeit nog langer); daarna neemt men dezelve af, en reinigt de plaats van het nog aanklevende mostaarddeeg met laauwe melk. De plaatsen,

waar zij gelegd worden, zijn verschillend, gewoonlijk aan de binnenvlakte der kuiten. Anders legt men dezelve zoo nabij mogelijk het lijdende orgaan. Bij duizeling, in den nek, bij angina gangraenosa en membranacea, om den hals, enz.

Tegen levervlekken, zomersproeten, groengele huidvlekken der zwangeren en sugillatiën beveelt *Peter Frank* de volgende zalf aan:

℞ Pulv. subtiliss. sem. sinapeos unc. j,
Olei amygdalar. dulc. scr. iv,
Succi citri q. s. ut fiat unguentum.

D.

Voetbaden van mostaardmeel zijn bij rheumatische tandpijn, hoofdpijn, congestie naar het hoofd, menostasie, dwalende jicht, podagra ter herstelling van onderdrukt voetzweet en roos, enz. (2—4 once op een bad) nuttig.

In den vorm van een afkooksel of beter van een aftreksel wordt de mostaard voor prikkelende wasschingen en stovingen bij vorstbuilen, verlamde ledematen, herpes, scabies, lentigines, enz., en als gorgelwater bij verlamming der tong, der keel enz. gebruikt. Voor wassching neemt men 2—4 once op 6 once water, bij torpide vorstbuilen $\frac{1}{2}$ once op 3 once water.

In verbinding met koolstofzuur ontwikkelende zelfstandigheden, als zuurdeeg, honig, biergist, voor omslagen bij dreigende of reeds ingetredene versterving op de nog levende deelen, wanneer de ontsteking zeer gering is.

Om de prikkelende eigenschap der warme omslagen te vermeerderen en dezelve eenen hoogen graad van scherpte mede te deelen, laat men, vooral ter verdeeling of bevordering van ettering van slappe of koude gezwellen, mostaardmeel toevoegen. Hiertoe behooren de *Kerndlische* verdeelende omslagen bij bubones, welke volgens *Richter* op de volgende wijze bereid worden:

℞ Sapon. nigr. unc. ij,
Aquae fervid. unc. ij,
ebulliant leni calore per momentum.
Tum admisce
Ceparum sub ciner. assatar. unc. iij,
Farinae sem. sinap. unc. ß.
Ebulliat massa leni calore per breve temporis spatium, saepius agitando.

Deze omslagen worden dagelijks 4—5 malen vernieuwd en gedurende 1—4 weken voortgezet. Reeds na 24 uren gebruik treedt roodheid der huid, afscheiding der epidermis en oppervlakkige ettering in, waardoor versch ontstane bubones gewoonlijk in 5—8, groote in 6—12 dagen genezen, en zoo zij ook niet altijd het openbreken verhoeden, bewerken zij toch allengs de verdeeling en in 4—5 weken de sluiting der zweer, en zelfs verzuimde etterende bubones brengen zij tot eene snelle likteekenvorming.

Aqua sinapeos concentrata dient als een goed en snel werkend rubefaciens, dat bij beroerten, verlammingen der blaas, stikkingstoevallen, enz. als plaatsvervangend middel voor sinapismi kan gebruikt worden, terwijl men een lapje daarmede verscheidene malen bevochtigt en oplegt. Ook gebruikt men dit water ter genezing van scabies.

Oleum aethereum seminum sinapeos. Onmiddelijk na de aanwending dezer olie op de huid ontstaat er eene met serum gevulde blaar, even als bij een vesicatorium, weshalve men zich van dezelve als een krachtig prikkelend middel bedient.

Als *afleidend* middel wordt zij met voordeel deels bij subinflammatore aandoeningen, namelijk bij rheumatische ontstekingen der gewrichten, peesvliezen, spieren, enz. en bij chronische rheumatosen van dezelve, deels bij nerveuse aandoeningen, namelijk bij rheumatische neuralgiën, als: otalgie, odontalgie, prosopalgie, ischialgie, enz., bij welke, naar omstandigheden, dikwijls bloedontlastingen moeten voorafgaan; verder als palliatief middel bij chronische neuralgiën, bij kolijkpijnen van hysterischen aard, gastrodynie, gewrichtszwellingen en anchyloses spuriae aangewend.

Als *prikkelend* middel, om de levenswerkdadigheid in verzwakte deelen te verhoogen, bij verlammingen, de gevolgen van langdurige rheumatismus en neuralgiën, bij anchyloses spuriae ten gevolge van rheumatische gewrichtsontsteking. Ook gebruikt men dezelve bij scabies.

Volgens *Meijer* is eene oplossing van mostaardolie in gerectificeerden wijngeest (24 droppels op 1 once wijngeest), of in amandelolie (5 — 6 droppels op 1 once) voor uitwendig gebruik zeer geschikt, waar de mostaardpappen te laagzaam werken, welke ingewreven of een daarmede bevochtigd linnen lapje op het lijdende deel gelegd wordt.

℞ Olei sinap. aeth. gtt. xij,

solve in

Spirit. vini rect. unc. β.

D. S. Om in te wrijven of daarmede bevochtigde linnen lapjes zoolang op te leggen, totdat zij droog zijn geworden. *Wolff's* wijze van aanwending der aetherische mostaardolie tegen rheumatische aandoeningen, subacute, chronische rheumatismi, rheumatische neuralgiën, paralyses, anchyloses spuriae, rheumatische gewrichtsontstekingen, gastro- en enterodynie.

Soda. Van dit alcali, een oxyde van sodium worden, de navolgende zouten in de Heelkunde gebruikt:

Bi-boras sodae, zie *Borax*, pag. 164, I deel

Bi-carbonas sodae, *bi-carbonas sodae cum aqua*, *natrum carbonicum acidulum*, bestaat uit 1 dl. soda, 2 dl. acidum carbonicum en 1 dl. water, wordt in minerale bronnen gevonden en is in 13 dl. koud water oplosbaar.

Dezelve behoort tot de verdeelende en opdroogende middelen, werkt echter zachter, dan de potasch, en wordt tegen zogklonters, bubones, klierverhardingen, gewrichtsstijfheid, contracturen, jichtknobbels, chronische exanthemata (b. v. tinea capitis), tandpijn van carieuse tanden, met amandelolie vermengd ter besmering van harde, wanstaltige likteekens, met zeep verbonden voor inspuitingen in de blaas, om pissteenen om te lossen, als toevoegsel bij tandpoeders, om den tandsteen op te lossen en deszelfs verdere afzetting te verhoeden, in oplossing voor bad tegen nagelzweren, jeuken der geslachtsdeelen, tegen sponsachtige zweren met calleuse randen, holle zweren, tegen scrophuleuse aandoeningen enz. gebruikt.

Men schrijft denzelven in mondspoelingen, tandtincturen, inspuitingen, waschwaters, baden en zalven voor.

Carbonas sodae neuter, *subcarbonas sodae*, *natrum carbonicum s. subcarbonicum*, eene verbinding van gelijke deelen soda, koolstofzuur en kristalwater. Dezelve komt in de natuur als zoodanig voor, en wordt behalve in vele in en aan de zee groeijende planten, in verscheidene mineralen, mineraalwateren, enz. gevonden. Den ruwen carbonas sodae verkrijgt men deels door het verbranden dezer gewassen, deels langs scheikundigen weg, hetzij door ontleding van sulphas sodae door middel van carbonas potassae, of door sulphas sodae door branden met carbonas calcis en kool te ontleden,

het residuum uit te loogen en kristalliseren. Het verkregen zout wordt nu gereinigd, en heet dan *carbonas sodae depuratus*, hetwelk witte, waterheldere scheef ruitvormige zuilen vormt en in 2 dl. koud en 1 dl. kokend water oplosbaar is.

℞ Carbon. sodae unc. β,
Muriat. sodae unc. vj.
M. S. Voor een bad. Tegen scrophulosis.

℞ Carbon. sodae dep. unc. β,
solve in
Aquae destillatae unc β,
adde
Tinct. aromaticae unc. j.

Filtra. D. S. Tandtinctuur, telkens bij het gebruik te verdunnen, in den aanvang ongeveer 1—2 theelepels met 4—5 theelep. water, allengs meer tinctuur en minder water. Een middel, dat de tanden goed reinigt. *Phoebus.*

℞ Carbon. sodae dr. j,
Saponis dr. ij,
Aquae unc. xij.
S. S. Om in de pisbuis te spuiten. Ter oplossing van blaassteenen, welke uit acid. uricum bestaan.

℞ Carb. sodae sic. dr. ij,
Camphorae scr. ij,
Sacchari albi unc. ij,
terendo affunde sensim
Aquae communis lib. ij.
D. S. Met pluksel op te leggen. Zeer geroemd tegen fungeuse zweren met calleuse randen.
Saviard.

℞ Solut. saturat. carb. sodae. dr. j—iv,
Aquae fervidae lib. ij.
M. S. Waschwater, dagelijks 3—4 te gebruiken. Tegen prurigio pudendi enterni der vrouwen.
Trousseau.

℞ Carbon. sodae depur. sicc.,
Carbon. praep. aa dr. j,
Unguent. rosat. unc. β.

M. S. Des avonds de kaal geschorene plaatsen daarmede in te wrijven, het hoofd met eene nachtmuts of eenen doek te bedekken, en den volgenden morgen met eene geconcentreerde oplossing van zeep naauwkeurig te wasschen. Daarbij alle acht dagen een purgans uit calomel en jalappe. Bij tinea. *Casper.*

℞ Carbonat. sodae dr. ij,
Extract. opii aq. gr. x,
Calcar. ust. extinct. dr. j,
Adip. porcin. unc. ij.

M. Tegen jeuken der geslachtsdeelen.

Bromuretum sodii, *hydrobromas sodae*, wordt uitwendig tegen klierlijden, vooral van scrophuleusen aard, aangewend. Men laat eene zalf uit 34 gr. brom. sodii en 1 once vet bereiden en daarvan $\frac{1}{2}$—1 dr. op het gezwel inwrijven. Dit zout kan overigens als het bromuretum potassii gebruikt worden.

Chloris sodae, zie *Chlorium*, pag. 256, I deel.

Cloruretum sodii, *Chlorium*, pag. 251, I deel.

Solanum, van *Solanum tuberosum L.*, oorspronkelijk in Peru en Chili inlandsch, thans over de geheele aarde gekweekt. Overbekend zijn de *wortelen*, *radices solani tuberosi*, als *aardappelen*.

Men gebruikt dezelve uitwendig bij verbrandingen; nadat de aardappelen behoorlijk gereinigd zijn, worden zij gewreven, of geraspt, en tot een deeg gekneed, hetwelk men op de verbrande plaatsen legt, en zoo dikwijls vernieuwt, als noodig is. Deze pap, warm gemaakt, kan ter wedervoortbrenging van onderdrukt habitueel voetzweet gebruikt worden. *Pittschaft* beveelt de aardappelen, met water tot eene pap gekookt, als een cataplasma aan, dat de warmte lang behoudt. Aardappelen, in de asch gebraden, vervolgens gekneusd en warm in eenen doek geslagen en om den hals gelegd, zijn zeer bij catarrhale keelontsteking aan te bevelen.

Species. Met dezen naam duidt men een mengsel aan van min of meer klein gemaakte (gestootene, gesnedene) plantendeelen (wortelen, basten, kruiden, bladeren, bloemen, vruchten, zaden). Men bedient zich echter ook van deze uitdrukking, wanneer harsen, gomharsen enz. in het mengsel opgenomen worden, of hetzelve alleen daarstellen, alsmede ook, wanneer men dergelijke mengsels niet al-

leen min of meer klein maken, maar tot een grof poeder brengen laat.

De species dienen tot verschillenden doeleinden; men schrijft ze namelijk voor:

a. ter bereiding van vloeibare aftreksels in het huis des zieken — *species ad infusum;*

b. ter ontwikkeling van dampen — *species ad fumigationem;*

c. voor *drooge omslagen*, *fomenta sicca;*

d. voor *cataplasmata.*

De gebruikelijkste officinele species zijn: *species aromaticae, resolventes, ad suffiendum s. pro fumo, ad cataplasmata, ad fomentum* en *ad gargarisma.*

a. Species ad infusum. Men schrijft den lijder species ter eigenhandige bereiding van een vloeibaar aftreksel voor, in plaats van dit in den apotheek te laten gereed maken, deels wegens de goedkoopheid, deels wegens de gemakkelijkheid om geneesmiddelen op deze wijze te verzenden, dezelve op reis mede te nemen, enz., en gedeeltelijk om het geneesmiddel in goeden staat te bewaren en deszelfs kracht te behouden (want daar de infusa meestal warm moeten aangewend worden, zouden zij, wanneer men dezelve in den apotheek bereiden en in het huis des lijders nogmaals verwarmen liet, door de herhaalde inwerking der warmte in kracht afnemen).

De bereidingswijze van dezelve is verschillend naar de verschillende species: aromatische en narcotische worden door infusie, de andere, zooals b. v. de adstringerende, door koking enz. bereid.

b. Species ad fumagationem. Hieronder verstaat men zoodanige species, welke men bij den lijder op gloeijende kolen of heete platen strooit, ten einde de dampen, welke daarbij ontwikkeld worden, vrij in de ziekenkamer, of slechts langs enkele ligchaamsdeelen des lijders te laten opstijgen. Tot het eerste doel gebruikt men welriekende middelen, b. v. benzoë, mirre, barnsteen, wierook, lavendelbloemen, rozemarijn en dergel., ten einde door derzelver damp den kwaden reuk in eene ziekenkamer te vermommen en te verbeteren; voornamelijk de officinele berookingskruiden of poeders, berookingskaarsjes, lak, berookingsspiritus. Tot het tweede en meer gewigtige doel, om (door drooge hitte ontwikkelde) dampen op enkele ligchaamsdeelen des lijders, b. v. bij oedema, rheumatische aandoeningen, enz., onmiddelijk of door middel van flanel, werk, enz.,

te laten inwerken, bedient men zich, behalve van bovengenoemde welriekende harsen, nog van narcotische (b. v. cicuta, hyoscyamus, nicotiana) en aromatische plantendeelen (b. v. baccae lauri, flores lavandulae, camphora en dergel.).

c. Species ad fomenta sicca. Men schrijft dikwijls species voor, om op het lijdende deel te leggen en zoo derzelver uitwasemingen op hetzelve zacht prikkelend te laten inwerken. Zij worden tot dit doel gewoonlijk in doek en wel meestal in linnen genaaid — *kruidenkussens* of *kruidenzakjes* (pulvilli s. sacculli medicati); zeldzaam wendt men dezelve onmiddelijk op het lijdende deel aan, door werk of ruw wol daarmede te bestrooijen. De kruidenkussens worden, nadat zij met kruiden gevuld zijn, nog op verschillende plaatsen op de wijze van een matras doorgenaaid of kruiswijze draden er door gehaald, op dat de species niet naar eene zijde kunnen zakken. De dikte dezer kruidenzakjes bedraagt in het algemeen 4—12 lijnen, voor het oog of andere lijdende, zeer gevoelige deelen maakt men ze nog dunner, op dat zij niet door hunne zwaarte hinderlijk zijn.

De tot dit doel dienende species zijn grootendeels aromatische plantendeelen, zoo als herba serpylli, rorismarini, thymi, majoranae, menthae piperitae en crispae, flores lavendulae, chamomillae, enz. Zeer doelmatige en gebruikelijke verbindingen zijn de officinele species aromaticae en species resolventes. Om de werkzaamheid der species te vermeerderen, voegt men er geschaafde kamfer bij, of bevochtigt het kruidenkussentje bij het gebruik — onmiddelijk voor de aanwending, na de verwarming — met een weinig eener aetherische vloeistof.

De hoeveelheid species, welke voor een kruidenkussentje gevorderd wordt, is verschillend naar de grootte en dikte van het zakje. Men heeft in het algemeen voor een zakje van de grootte eener speelkaart $1\frac{1}{2}$—3 dr. noodig, voor de grootte eener handpalm zonder de vingers 2—4 dr., eener handpalm met de vingers $\frac{1}{2}$—1 once, van een klein octaafblad 1—2 once, voor bedekking van den balzak 6—12 dr. Overigens schrijft men gewoonlijk grootere hoeveelheden voor, ten einde het zakje terstond dubbel te kunnen laten vervaardigen, op dat zij, ten dienste der verwarming, of wanneer welligt het eene verontreinigd is, verwisseld kunnen worden.

Spirituosa, *geestrijke middelen.* Met dezen naam bestempelt men in het algemeen die geneesmiddelen, welke door het proces der wijngisting gevormd (wijn, wijngeest), of door verbinding van geconcentreerde zuren met wijngeest daargesteld worden (aether, aetherische geesten). Zij bewerken eene vlugtige verhooging van het zenuwleven en eene even zoo snel voorbijgaande opwekking der vaatwerkdadigheid. Hunne werking wordt echter door den graad van temperatuur, waarop zij aangewend worden, zeer gewijzigd. In hunnen gewonen toestand werken zij door de koude, die zij veroorzaken, zamentrekkend en versterkend; waarom zij ter stilling van bloedingen, ter opheffing van atonie, welke bij kneuzingen plaats grijpt en na ontwrichtingen achterblijft, bij verbrandingen enz. met nut gebruikt worden. Warm aangewend, werken zij verdeelend en opwekkend, waarom zij bij versterving, doorliggen enz. met voordeel worden aangewend.

1) Aether sulphuricus, naphtha vitrioli, zie I. Deel, pag. 39.

2) Spiritus sulphurico-aethereus, liquor anodynus mineralis Hoffmanni, een mengsel van 1 dl. zwavelaether en 3 dl. zeer gerectificeerden wijngeest, is eene waterheldere en aetherische vloeistof, welke zich van zwavelaether alleen door bijmenging van spir. vini rectif. onderscheidt. Dezelve werkt op gelijke wijze, als de zwavelaether, doch minder vlugtig en doordringend, en daardoor meer aanhoudend en verhittend. Men gebruikt denzelven even als de zwavelaether. Dr. *Physik* beveelt bij hardnekkige verkoudheid en hoesten den damp van eenen theelepel vol liquor anodynus en even veel laudanum liq. Syd. een half uur lang in te ademen. Ook als toevoegsel bij gorgelwaters tegen angina pituitosa en gangraenosa; tegen paralytische ptosis en amblyopie beveelt *Scarpa* inwrijvingen van denzelven in den omtrek der oogen aan. *Hard* gebruikt denzelven als palliatiefmiddel bij nerveuse odontalgie: 3 dr. met $\frac{1}{2}$ once water wordt in een fleschje gedaan en dit, terwijl men de opening naar de gehoorbuis rigt, in een met warm water gevuld glas gedompeld.

3) Spiritus vini. Men verkrijgt den *wijngeest* door destillatie van verschillende, aan spiritueuse gisting onderworpene stoffen, waarnaar het destillaat verschillende benamingen verkrijgt. Uit wijn, overblijfselen der druiven en wijngist verkregen, heet het

spiritus, spiritus vini gallici, uit beslag van granen, vooral rogge en aardappelen, *korenbrandewijn*, *spiritus frumenti*, uit de suikersiroop *rum*, *spiritus sacchari*, door destillatie uit rijst bereid *arak*.

De wijngeest bevat steeds eene zekere hoeveelheid water, doch is des te volkomener, hoe minder, des te onvolkomener, hoe meer water hij bevat. Van daar bestaan er verschillende graden van sterkte:

a. Spiritus vini alcoholisatus, *alcohol absolutus*. Deze is bijna volkomen watervrij, bevattende 91 procent zuiveren alcohol, en wordt door herhaald schudden van zeer gerectificeerden wijngeest met 16 dl. carbonas potassae in een goed gesloten vat en destillatie der afgegotene vloeistof verkregen.

b. Spiritus vini rectificatissimus (dikwijls ook *alcohol vini*, of blootelijks *alcohol* genaamd) wordt door destillatie van korenbrandewijn over kool en potasch bij zachte warmte en redestillatie van het destillaat verkregen; bevat 85 procent.

c. Spiritus vini rectificatus, door vermenging van 17 dl. spiritus vini rectificatissimus met 7 dl. gedestilleerd water bereid; bevat 60 procent.

In de heelkunde worden gebruikt:

S p i r i t u s v i n i r e c t i f i c a t i s s i m u s. Deze is, uitwendig aangewend, een verdeelend middel, dat de resorptiewerkdadigheid krachtig bevordert, vooral bij zoogenoemde koude gezwellen. Dr. *Krimmer*, te Aken, liet bij een meisje met tumor albus genu, welke op alle punten reeds fluctueerde en pijnlijk werd, dagelijks drie malen 40 — 50 droppels, van eenige hoogte af, op de knie droppelen, en ongezuiverde lamswol daarover leggen. Tevens werden loogbaden van houtasch en inwendig 4 gr. conium maculatum en 16 gr. carbo animalis aangewend. In Frankrijk gebruikt men denzelven voor berookingen ter genezing van scabies.

Om een spoedig werkend vesicatorium te verkrijgen, dompelt men een stuk linnen van genoegzame grootte in alcohol van 26° à 30° R., droogt het zooveel af, dat er niets kan afvloeijen en dat het alleen vochtig door de spiritueuse vloeistof is, legt het naauwkeurig op de huid en voert er een brandend papier over, waardoor de alcohol oogenblikkelijk ontvlamt. Na eenige seconden gaat de vlam uit en scheidt de epidermis zich van de huid af. De omstreken beveiligt men door natte kompressen.

Spiritus vini rectificatus. Deze is eveneens een krachtig opwekkingsmiddel voor het zenuw- en vaatstelsel en voor het vegetative leven, vooral om in slappe, prikkellooze, door menigvuldige beleediging in de vegetatie achtergeblevene organische deelen de vormingsdrift aan te wakkeren en te versterken. Men gebruikt denzelven daarom bij ontwrichtingen, kneuzingen, aderspatten, sugillatiën, doorliggen (de plaatsen, welke bij lang liggen het meest hieraan zijn blootgesteld, worden dagelijks verscheidene malen met warmen wijngeest gewasschen), bij oedemateuse zwellingen, vorstbuilen, bij typheuse ontstekingen, vooral bij erysipelas gangraenosum, bij slappe, slecht etterende zweren, voornamelijk caries, tegen chronische spier- en huidzwakte, rachitis, atrophie, chronische huidziekten, b. v. lentigines, gutta rosacea.

Verder bij versche wonden zonder verlies van substantie, ten einde de ontsteking te verdeelen en de ettering te verhoeden, bij traumatische beleedigingen van bloedarme, peesachtige, zenuwrijke weefsels, wonden in de nabijheid van beenderen met beleediging van het beenvlies, b. v. aan het scheenbeen, bij gewrichtsstijfheid, voor inspuitingen bij zeer torpiden nadruiper (met 6—8 dl. water verdund), bij metrorrhagiën met paralytisch karakter (1 dl. met 3 dl. water verdund), voor wassching bij gezwollene voeten door groote voetreizen ontstaan, als gorgelwater bij asthenische keelontstekingen, waardoor vergrooting en verharding der deelen verhoed zoude worden. Tegen verbrandingen; hier past dezelve slechts ter beperking der ontsteking, doch kan, wanneer de pijnen hevig zijn, nadeelig worden. *Kentisch* wendde denzelven alleen in latere tijdperken bij niet zeer uitgebreide verbrandingen, verwarmd en met terpentijnolie verbonden, aan. *Parkinson* laat bij verbrandingen deze met goudslagersvlies bedekken en dit eenen tijd lang, dikwijls 36 uren, met wijngeest vochtig houden; in de meeste gevallen was deze methode voldoende, en men behoefde vervolgens slechts een lapje, met ceraat bestreken, op te leggen. De spiritus vini rectificatus is ook een krachttig stipticum, en werkt hier deels zamentrekkend op de vrije arterie-einden, deels door dat hij het bloed doet coaguleren. Daar hij echter ook tevens plaatselijk prikkelt, mag hij slechts bij haemorrhagiën gebruikt worden, welke op slapte en verzwakking berusten. Bij zeer sterke passive bloedingen uit blinde haemorrhoïdes wendt

men met goed gevolg omslagen van wijngeest aan.

Teedere, gevoelige deelen met dunne epidermis kan men door wijngeest allengs versterken. Zoo laat men b. v. te zachte, teedere borsttepels van zwangeren gedurende langen tijd daarmede bevochtigen. *Siedenburg* laat de tepels vooraf met zeepwater reinigen en dan verscheidene malen daags een lapje, dat met een mengsel van gelijke deelen spiritus vini rectificatus en rozenwater bevochtigd is, eenige malen zamengevouwen opleggen. Mogt er echter later tusschen de areola en den tepel nog ontvelling en ettering ontstaan, dan gebruikt men eerst, om de ontsteking weg te nemen, kweepittenslijm en later het bovengenoemde mengsel.

Bij asthenische oogontstekingen beveelt *de Haen* een oogwater aan van 15 dropp. wijngeest op 1 once water, en *Le Febure* een uit 1 once spiritus met 6 once water bij traumatische oogontstekingen, laauw met kompressen op te leggen. Ook als waschwater bij oogzwakte, b. v. met inf. herb. salviae verbonden.

De wijngeest wordt in de boven opgegevene gevallen koud of warm, verdund (met water of azijn) of zuiver, of met andere middelen, als ammonia, aetherische oliën, kamfer, enz., verbonden, als wassching, omslag, met eiwit geschud, in den vorm van een smeersel voor verband, voor baden enz. gebruikt. Wijngeest en colophonium gebruikt men tegen tumor albus genu (zie *Colophonium*). Ook maakt dezelve een bestanddeel der aqua vulneraria s. traumatica, aq. vulneraria vinosa en van het elixer acidum Halleri uit.

Spiritus frumenti, simplex, ardens s. vinum adustum, uit het beslag van granen en aardappelen bereid, bevat eene eigene vlugtige olie (foeselolie), welke aan denzelven eenen eigendommelijken (foeselachtigen) reuk en walgelijken smaak mededeelt, en van welke dezelve door herhaalde rectificatie over kool bevrijd wordt.

Den spiritus frumenti gebruikt men als huismiddel bij kneuzingen en andere beleedigingen, ontwrichtingen, gecompliceerde beenbreuken, met azijn, honig, suiker en water in verschillende verhoudingen gemengd, bij verbrandingen, ligte bloedingen; als inspuiting bij baarmoeder-, endeldarm-, aanbeibloedvloeijingen, en als toevoegsel bij aromatische, verdeelende omslagen in plaats van andere dure middelen. Omslagen daarvan beveelt *Gauzee* tegen erysipelas faciei

aan. (De aanwendingswijze is de volgende: *Gauzee* laat de aangedane deelen en het voorhoofd met kompressen bedekken, welke in eene koude vloeistof gedompeld worden, welke uit 2 once spiritus frumenti van 15° en 16 once water bestaat. De kompressen worden hiermede van tijd tot tijd bevochtigd.)

Spiritus vini gallici. Deze bevat veel adstringens en wordt tegen te groote gevoeligheid der oogen, blennorrhoeae van dezelve, vermeerderde traanafscheiding na ontstekingen (2 dr. op $\frac{1}{2}$ once water), om teedere gevoelige deelen met dunne epidermis te harden, b. v. de tepels der zwangeren, gebruikt. Deze laat men reeds verscheidene weken voor de verlossing met franschen brandewijn bevochtigen en wasschen, waardoor het later ontvellen door het zuigen van het kind verhoed wordt.

4) Vinum, *wijn*, De wijn is het product der wijngisting van druiven (van *Vitis vinifera L.*, eenen oorspronkelijk in Azie inlandschen, naar Europa verplanten heester). Men verdeelt de wijnen in witte en roode. De bestanddeelen zijn oenanthaether, alcohol, water, onveranderde suiker, extractiefstof, tartras potassae acidus, calx, alumina, sulphas potassae, murias sodae, gom, vrij acidum aceticum. De roode wijnen bevatten nog acidum tannicum en eene in alcohol oplosbare kleurstof.

De werking van den wijn onderscheidt zich van die van zuiveren wijngeest vooral daardoor, dat zij aanhoudender en krachtiger is, en door de aanwezigheid van zuur of van looistof gewijzigd schijnt.

Men gebruikt de wijnen om de vormingsdrift te verhoogen, de resorptie van uitgestortene vochten aan te wakkeren, en de neiging van dezelve tot ontbinding en oplossing te verhinderen. Men wendt ze aan ter stilling van bloedingen uit zeer sponsachtige deelen en bij atonie van het systema capillare, chronische en asthenische ontstekingen, bij oedemateuse zwellingen na kneuzingen, ontwrichtingen, beenbreuken, bij gekneusde wonden, beleedigingen van bloedarme weefsels, ter verdeeling van ecchymoses, bij doorliggen, variceuse en lymphatische gezwellen, verbrandingen, bevriezingen. Waschingen, stovingen, baden van wijn zijn vooral bij meteorismus, gangraena, apoplexia nervosa, typhus van torpiden aard, bij uitzakkingen van den enderdarm, der scheede en der baarmoeder nuttig. Bij hersenschuddingen maakt men, nadat de haren

zijn afgeschoren, met goed gevolg omslagen van wijn op het hoofd. Bij hydrocele bedient men zich, nadat het water is ontlast, van inspuitingen van 2 dl. Portwijn en 1 dl. water, of van 5 dl. Bourgonjewijn en 1 dl. water, ten einde daardoor adhaesive ontsteking en vergroeijing der tunica vaginalis te bewerken en zoo de herhaalde verzameling van water onmogelijk te maken. Bij tranenvloed, welke na hevige oogontstekingen is achtergebleven, wanneer slapheid alleen de oorzaak is. Bij slepende, verouderde hoornvlieszweren gebruikt men een aftreksel van zamentrekkende middelen met wijn.

Men gebruikt den wijn voor wasschingen, stovingen, inspuitingen, b. v. bij fluor albus, prolapsus intestini recti; bij hardnekkige druipers gebruikt men bougies uit rooden wijn en kina; als gorgelwater in angina gangraenosa, ter versterking der uvula, gingiva.

Vinacea, of de schillen der druiven, welke na het persen overblijven, alsmede de

Faeces vini, of het na de eerste gisting van den wijn achterblijvende, halfvloeibare sediment, bevatten beide looistof en koolstofzuur, werken sterk adstringerend en antiseptisch en worden daarom voor omslagen en stovingen bij onzuivere, kwalijk riekende, gangraeneuse zweren, gewrichtszwakte, arthritische en rheumatische gezwellen, asthenische ontstekingen, gangraena, mechanische beleedigingen, atrophie van enkele deelen, verlammingen, enz. gebruikt, (Pampini vitis, de *wijnranken* gebruikte *Rust*, versch afgebroken, in een geconcentreerd afkooksel met gevolg in twee gevallen eener aanmerkelijk gevorderde carieuse verwoesting van het heupgewricht.)

Spongia marina s. offinalis, *spons*. Een zoophyt der laatste klasse, welke op den laagsten trap van dierlijk leven staat. De sponsen bestaan uit fijne, buigzame, veêrkrachtige, naar alle rigtingen in een gewevene vezelen, welke onregelmatige holten overlaten en een slijmachtig overtreksel hebben. Men vischt dezelve in de nabijheid der eilanden van den Archipel op, waar zij op klippen vast zitten, reinigt ze van derzelver slijm en brengt ze alzoo in den handel.

De bestanddeelen der spons zijn volgens *Hornemann:* eene met osmazoma overeenkomende stoffe, dierlijk slijm, vette olie, eene in water en eene alleen in potassa oplosbare stof, beide door inwer-

king van potassa verkregen, choruretum sodii, iodium, sulphur, phosphas calcis, alumina, calx en silica. Ook bevat zij bromium.

Voor chirurgisch gebruik worden zeer zachte, veêrkrachtige, met fijne gaatjes voorziene, witachtige of lichtgele zoogenaamde *badsponsen* uitgekozen, welke geene steentjes meer mogen bevatten en ter zuivering behoorlijk moeten uitgekookt worden.

De spons wordt in de heelkunde bij bloedingen gebruikt, hetzij even als agaricus, of alleen om ijskoude omslagen op de bloedende wonden te maken; hiertoe wordt zij met ijswater gevuld en op de wonden gelegd. Ook wordt zij ter voorkoming van nabloedingen bij amputatiën gebruikt. Bij bloedingen uit wonden wordt een genoegzaam groot stuk niet geperste spons in de wondholte gelegd, zoodat het deze geheel opvult en met ieder punt harer oppervlakte in aanraking komt. Is ter vervulling van dit oogmerk het eerst ingestopte stuk spons niet genoegzaam, dan wordt een tweede of derde aangewend, en is de wond zoo opgevuld, dan wordt het geheel met een geschikt verband bevestigd.

De spons is onder alle drukkingsmiddelen het meest geschikt voor tamponade. Hare drukking is zacht, zij voegt zich naar alle ongelijkheden van de oppervlakte der wonden, hare verhevenheden en verdiepingen, en echter ondergaat zij slechts eene zeer geringe oplossing door de opgeslorpte vloeistof. Zij veroorzaakt in wondholten of op ontvelde plaatsen geene pijn, geene mechanische of andere prikkeling. *V. Walther* scheen het in vele gevallen toe, dat hare tegenwoordigheid in wondholte het ontstaan van eenen hoogeren graad van ontstekingachtige prikkeling in deze verhindert. Zij vertraagt zeer de ettering, vermindert dezelve aanmerkelijk en laat ze niet profuus worden. Hare aanwending heeft slechts één nadeel: het wederom uitnemen uit de wond is pijnlijk. Om dit te verhinderen, laat men dezelve langer in de wond liggen, dewijl hare aanwezigheid in dezelve onschadelijk is, waarom men hare loswording door de ingetredene ettering kan afwachten.

Ter onderhouding van opzettelijk verwekte bloedingen, b. v. na aanwending van bloedzuigers, en ter bevordering van gestremde uitvloeijing wordt zij buitendien gebruikt. Zoo bedient men zich van haar, in laauw water gedompeld, bij stremming der zogafscheiding in de borsten, terwijl men deze daarmede dikwijls naar den tepel henen bestrijkt.

Bij bloedingen uit den neus, de scheede, enz. gebruikt men haar met azijn of aluinoplossing bevochtigd. Bij verwonding der longen laat men, om de moeijelijke ademhaling gemakkelijk te maken, eene spons met azijn bevochtigd voor den mond houden.

In de heelkunde wordt zij buitendien zeer menigvuldig gebruikt, en ontbreekt schier bij geene kunstbewerking. Men gebruikt dezelve als reinigingsmiddel om zieke deelen af te wasschen, den omtrek der wonden, de bij kunstbewerkingen met bloed bevlekte deelen des ligchaams en andere verontreinigingen worden het snelst en zachtst met eene bevochtigde spons gereinigd; vooral laat zij zich ligt in holten schuiven, om deze te reinigen. Gedurende de bewerkstelling der meeste kunsbewerkingen dient de spons, om het uitvloeijende bloed op te zuigen, opdat de operateur sneller de operatie kan verrigten. In dit geval moet de vochtige, doch niet druipende spons kort, doch krachtig, op de bloedende plaats gedrukt worden, op dat deze terstond volkomen zuiver voor de oogen des operateurs ligt. Daarentegen mag men wonden en zweren, vooral echter etterende wonden, niet met de spons aanraken, om haar voor het verband te reinigen, maar hier dient de spons, om door haar middel van eene geringe hoogte de zuiverende vloeistof over de lijdende plaatsen te laten vloeijen. Een afwisschen van ontvelde en etterende vlakten met de spons is niet raadzaam; slechts om den etter eenigermate op te zuigen, mag men dezelve in prikkelooze zweren, fistels en diepe etterende wonden steken. Voor verband bij zweren gebruikt, bevordert zij de genezing van deze en vermindert de toevallen, welke door de resorptie van den etter ontstaan. *Kirkland* liet na amputatiën in het tijdperk der ettering de wond met dunne lagen pluksel bedekken en over deze nog spons leggen. Bij caries dient zij als voermiddel om doelmatige middelen in de beenzweer te brengen. Voor de aanwending moet men haar in laauw water dompelen en wederom uitdrukken. In hospitalen moet men zich hoeden, dat niet door de sponsen smetstof van den eenen lijder op den anderen worde overgebragt, hetgeen vooral gemakkelijk bij gangraena nosocomialis kan geschieden.

Verder gebruikt men de spons ter verwijding der pisbuis, teneinde pissteenen beter te kunnen wegnemen. Op dat de urine desniettegenstaande ontlast zoude kunnen worden, heeft *A. Cooper* midden door

dezelve eene catheter ingebragt.

Bij paracenthesis abdominis in ascites gebruikt men dezelve, om de ingewanden terug te schuiven, welke zich voor de opening van de buis der troiquart leggen en alzoo de uitvloeijing van de in de buikholte bevatte vloeistof verhinderen. Men neemt tot di doeleinde eene sonde van 6 duim lengte, welke aan het eene einde met een dubbel oog en een klein knopje voorzien is, en bevestigt aan dit einde een rond, langzamerhand dikker wordend stukje fijne, zuivere spons door middel van eenen sterken draad door het dubbele oog der sonde. In het midden der spons maakt men vooraf met een scherp werktuig eene opening, om de sonde in te kunnen brengen. Nadat de spons vast aan de sonde gebonden is, wordt dezelve met gewast garen omwikkeld, en zoo door de buis der troiquart in de buikholte gevoerd. Wanneer de spons door de buis gaat, wikkelt men het in de hand achtergeblevene einde van den draad af, de spons zal zich, bevrijd van hare omwikkeling, uitzetten, en men kan dan door behulp van dezelve ieder ingewand, dat zich tegen de opening der buis wil aanleggen, gemakkelijk en zonder eenige pijn of nadeelige gevolgen terug houden. Wanneer de vloeistof ontlast is, laat de sonde met de spons zich wederom gemakkelijk door de buis uittrekken, daar de spons toegespitst gesneden is en met haar dunste einde nu het eerst uit de buikholte in de buis der troiquart komt.

Ter terughouding van prolapsus uteri en vaginae, wanneer zij nog versch zijn, worden zij, met adstringerende middelen bevochtigd, in de scheede gebragt. De spons houdt hier niet alleen als een pessarium de baarmoeder terug en verhindert het dalen, maar verschaft ook den heelmeester eene goede gelegenheid van adstringerende middelen te kunnen aanwenden, welke, wanneer men ze wilde inspuiten, telkens terstond wederom uitvloeijen en slechts weinige oogenblikken werkzaam zijn zouden. Men geeft aan dezelve den vorm van eenen afgeknotten kegel of cilinder van eene diameter van 1 — 2 — 3 duim. In de overlangsche diameter, welke grooter, somwijlen ook kleiner moet zijn, steekt men met eene eenigzins groote naald, door welker oog een draad of koordje gehaald is, van onderen naar boven digt nabij het middelpunt door, en van boven, op een paar lijnen afstand, wederom naar de tegenovergestelde zij-

de, en knoopt dan de beide, van onderen vrij afhangende draden of koorden te zamen. Bij de inbrenging moeten de einden uit de scheede hangen, opdat zij ter zijde met een stukje kleefpleister kunnen bevestigd worden; dit is noodig, om de spons gemakkelijk wederom uit de scheede te kunnen nemen. Op dezelfde wijze kan men dezelve ook bij chronischen witten vloed gebruiken.

Bij de buiksnede en keizersnede worden groote sponsen gebruikt, om het naar buiten dringen der darmen te beletten. Ook gebruikt men dezelve ter vermindering der afvloeijing van vochten bij onwillekeurigen afgang van faeces en urine, desgelijks bij anus artificialis, bij fistula stercoralis en urinaria.

Bij pas geborene kinderen, welke zonder de borst moeten opgevoed worden, gebruikt men een fijn stukje spons in een glas met melk ter opzuiging van deze. Bij oogziekten bevelen sommigen, om licht en lucht te weren, eene uitgeholde spons op het oog te leggen; bij oogziekten met sterke etterachtige afscheiding is de reiniging met de spons naast de spuit van zeer groot gewigt; men mag er echter de membrana conjunctiva niet mede aanraken.

Spongia cerata, *gewaste spons*, ook *geperste spons* genoemd, dient alleen voor heelkundig gebruik ter verwijding van naauwe wonden en fistels.

Om dezelve te bereiden, worden dunne, door buigen, draaijen en slaan van de daarin bevatte steentjes en zandkorrels goed gezuiverde en goed gedroogde, fijne sponsen in gesmolten geel was gedompeld en tusschen warm gemaakte metalen platen zoo sterk mogelijk geperst. De spons verliest daardoor hare sponsachtige hoedanigheid, en stelt dunne, bruinachtige, digte en taaije schijven daar. Zoodra de spons warm wordt, smelt het was er uit, de spons slorpt de vochtigheid op en zet zich wederom tot eenen aanmerkelijken omvang uit. Om deze reden gebruikt men dezelve in de heelkunde, om, zoowel natuurlijke als ziekelijke gevormde, holten en kanalen allengs mechanisch te verwijden. Daar de uitzetting allengs plaats grijpt, geschiedt dezelve zonder veel pijn en overwindt zelfs eenen aanmerkelijken tegenstand. Vernaauwingen van den endeldarm, der scheede, van den slokdarm, der neusgaten worden daarmede genezen; men bevestigt aan het einde, dat het meest nabij de opening ligt, eenen draad, opdat de spons niet te ver naar binnen slippe.

Fistelopeningen en holle zweren, welker zitplaats, wegens nabijheid van grootere vaten en zenuwen, de verwijding met het mes niet toelaten, verwijdt men met gewaste spons. Overal moet men echter daarop letten, dat de afvloeijing van het secretum of van den etter door het inleggen der spons verhinderd wordt, en dat deze zich somwijlen andere uitwegen baant. Bij smalle en lange kanalen, zooals de speekselbuis en het traankanaal, verdient de darmsnaar als verwijdingsmiddel de voorkeur boven de gewaste spons.

Men snijdt de gewaste spons in stukken van zoodanigen vorm, als de wijdte van het kanaal vordert, bestrijkt ze een weinig met olie en schuift ze voorzigtig in. Men kan ze, wanneer de lijder het verdraagt, 6—24 uren laten liggen. Verwekt zij hevige pijnen, dan neemt men haar met een pincet weg. Bij sluitspieren moet zij tot boven den sphincter gevoerd worden. Ter opwekking van kunstmatige vroeggeboorte voert men haar in den baarmoedermond.

Spongia pressa s. praeparata, *bereide spons.* Deze wordt bereidt, wanneer men best en fijn spons neemt, dezelve in lange stukken snijdt, met warm water bevochtigt, en vervolgens met bindgaren digt en vast omwikkelt, zoodat uit de afzonderlijke stukken cilinders, ongeveer van de lengte van eenen vinger, gevormd worden, welke bij elkander gebonden bewaard worden. Eerst bij het gebruik wordt het koord afgewikkeld. Hare aanwending is als die van gewaste spons. *Kluge* gebruikt dezelve om de ligatuurdraden bij onderbindingen uit te trekken, terwijl hij het eene einde van den draad om een stuk wikkelt, dat buiten de wond met kleefpleister bevestigd is. Bij hydrocele wenden sommige chirurgen dezelve ter radicale genezing aan, ten einde in de tunica vaginalis testis door dezelve eene ontsteking op te wekken, b. v. *Werner.* Schadelijk is zij bij wonden van gevoelige en peesachtige deelen, in de nabijheid der gewrichten, en bij wonden en zweren, in welke nog veel ontsteking voorhanden is.

Spongia usta s. tosta, carbo spongiae, *gebrande spons.* De spons wordt hiertoe in een gesloten vat zoo lang gebrand, dat zij zwartbruin geworden is en zich tot poeder laat brengen, en men bewaart vervolgens het fijne poeder in eene goed geslotene flesch.

Uitwendig wordt dit poeder door *Morand* in den volgenden vorm

tegen struma aanbevolen:

℞ Spongiae marin. combust.,
Sal. ammoniac.,
Sal. culinaris decrep. aa.
M.

Dit poeder strooit men op watten, in den vorm van een' halsband gesneden, wikkelt het geheel in mousseline, doornaait het en bindt het om den hals. Alle maanden wordt het vernieuwd, en, wanneer het de huid prikkelt, voor eenige dagen afgelegd. Ook gebruikt men het poeder met melk en broodkruimels voor cataplasmata.

Staphysagria, van *Delphinum staphysagria L.*, groeit in Italie, Griekenland en zuidelijk Frankrijk in het wild. Officineel zijn de *zaden*, *semina staphidis agriae*, welke eene eigendommelijke, scherpe, narcotische stof bevatten. Zij kunnen, tot grof poeder gebragt en met water tot een deeg aangewend, als een afleidend middel gebruikt worden.

Men gebruikt eene zalf van 2 dr. op 3 dr. reuzel ter verdrijving van ongedierte, voornamelijk van luizen. Nog krachtiger is een mengsel uit 2 dr. sem. stapid. agr., $1\frac{1}{2}$ dr. rad. veratri albi, 1 dr. herb. nicotian., met tabaksolie en was tot een smeersel gemaakt. Ook kan men de zaden met azijn macereren en zich van dit mengsel tegen ongedierte bedienen. Tegen scabies beveelt *Rouque* het volgende afkooksel aan: Eene once semina staphidis agriae wordt met $1\frac{1}{2}$ pd. water tot 1 pd. ingekookt, bij het doorgezegene 24 gr. fijn gesneden opium gevoegd, in dit afkooksel een doek gedompeld, met dezen de puisten des morgens en 's avonds sterk gewreven, en daarmede voortgegaan, totdat alle verdroogd zijn. Prikkelt dit de huid te zeer, dan verdunt men het afkooksel met $\frac{1}{3}$ water. Zijn er etterpuisten voorhanden, dan moeten deze vooraf geopend worden. De genezing zoude zonder kwade gevolgen binnen 10—11 dagen volgen, zelfs in de hardnekkigste gevallen, bij reeds ingetreden marasmus en complicatie met scorbutus, scrophulosis, syphilis. Een voordeel dezer methode is, dat het linnen daarbij niet lijdt en er geen onaangename reuk wordt bespeurd.

Sternutatoria s. ptarmica s. errhina, *niesmiddelen*. Onder den naam *errhina* worden alle die geneesmiddelen gerangschikt,

welke op het slijmvlies van den neus aangewend worden, om het even of zij eenen dropvloeibaren of veêrkrachtigvloeibaren (damp, gas), droogen poeder- of zalfvorm hebben. De dropvloeibare worden ingespoten, met een penseel ingebragt, ingesnoven, d. i. door het inademen opgehaald, of door middel van daarmede bevochtigd pluksel of een stukje spons ingebragt. De veêrkrachtigvloeibare worden door middel van eenen trechter of eener buis in den neus geleid, zooals dampen, of ingeademd zooals gassoorten. De poeders worden door eene penschacht of andere geschikte buis ingeblazen, of gesnoven, de zalfvormige door middel van plukselwieken aangewend.

De bijzondere eigenschappen der errhina zijn weekmakende, tonische, zamentrekkende, bederfwerende en reukverstorende. Gewoonlijk bedoelt men daarmede opwekkende middelen, welke den toevoer van vochten naar het slijmvlies van den neus vermeerderen, en sterk prikkelende, welke buitendien tevens niezen verwekken; deze heeten daarom ook *neusslijmlozende middelen*, *apophlegmaticantia per nares.*

Men bedient zich van dezelve:

1) Als revulsive prikkelende middelen bij hoofdpijnen (voornamelijk hemicranie), welke niet door hersencongestie begeleid zijn. Bij chronische hydrocephalus, prosopalgie, rheumatische tand- en oorpijnen, bij catarrhale en rheumatische doofheid, bij verouderden catarrhus pulmonum, beginnende cataract en amaurosis, chronische, rheumatische en arthritische oogontstekingen, bij epilepsie, om den naderenden aanval te verhoeden, bij manie en hypochondrie.

2) Als plaatselijk opwekkend middel bij chronischen coryza, wanneer de onstekingsverschijnselen volkomen verdwenen zijn; bij chronische sponsachtige zwelling van het slijmvlies van den neus en neiging tot vorming van weeke polijpen, en ook om deze laatste te doen inkrimpen.

3) Om vreemde, in de neusholte gekomene ligchamen, als insecten, erwten, enz., of in de neusholte ontwikkelde vliezen en groote korsten van verdroogd slijm uit te drijven; hierbij is echter voorzigtigheid noodig, opdat deze ligchamen door de eerste akte van het niezen, namelijk het diepe inademen, niet in de luchtbuis gevoerd worden. (Hier zijn de mechanische niesmiddelen aan te wenden.)

4) Als opwekkende prikkelende middelen bij onmagt en schijndood.

Tegen aangewezen zijn de niesmiddelen bij teedere kinderen en vrouwen, bij volbloedigheid, neiging tot neusbloedingen, bloedspuwen en beroerte, bij inwendige ontstekingen, bij borstziekten.

Tot de niesmiddelen behooren:

A. Aromatische, adstringerend-aromatische en bittere middelen.

1) *Herba majorama* (D. II. pag. 80). Deze werkt prikkelend op het slijmvlies van den neus en maakt een bestanddeel van verscheidene niespoeders uit. Het *butyrum majoranae* is vooral werkzaam bij jonge kinderen, in den neuswortel ingewreven of een weinig daarvan in de neusgaten gebragt, bij coryza en daardoor verstoptheid van den neus, verhinderd of bemoeijelijkt zuigen, waardoor niezen, slijmuitvloeijing uit den neus ontstaat, en deze daardoor vrij wordt.

Pulv. sternutatorius Hufelandi.

℞ Herb. majoran.,
Flor. lavendul.,
Sacchar. alb. aa dr. j,
Flor. lilior. convall,
Sap. venet. exsiccat. aa dr. β,
Ol. caryophyllor.,
Ol. bergomott. aa gtt. ij.
M.

2) *Herba basilici*, van *Ocimum Basilicum*, in Oost-Indië inlandsch, wordt menigvuldig in tuinen gekweekt.

3) *Herba betonicae*, van *Betonica officinalis*, *Gewone betonie.*

4) *Herba hyssopi*, van *Hyssopus officinalis*, *Gewone hysop*, op drooge heuvels van Z. Europa, in Siberie, Azie en bij ons in tuinen.

5) *Herba mari veri* (D. II. pag. 81) werkt als sterk prikkelend middel op het slijmvlies van den neus en treedt daarom in de zamenstelling van verscheidene niespoeders, b. v. van den *pulvis sternutatorius Ph. Hass.*, die vrij zacht werkt, en dikwijls tegen hoofdpijn, coryza, vele oogontstekingen goede diensten doet. Ook als snuifpoeder bij neuspolypen.

6) *Herba salviae* (zie D. II, pag. 228).

7) *Flor. lavandulae* (zie D. II, pag. 66).

8) *Radix valerianae* (zie *Valeriana*).

9) *Radix calami aromatici* (zie D. I, pag. 34).

10) *Gummi mastiches* (zie D. 1, pag. 354).

11) *Nuclei hippocastani* (Zie D. I, pag 39). Het poeder der gedroogde kernen kan als ligt niesmiddel gebruikt worden en zou bij zoogenaamde verstoptheid vooral werkzaam zijn.

12) *Cortex chinae* (zie D. I, pag. 239) en *sulphas chininae.* Van het eerste gebruikt men 1 dl. op 2 dl. snuiftabak, van het laatste 15 grein op 1 once tabak tegen aangezigtspijn en intermitterende hoofdpijn.

13) *Gummi kino* (zie D. I, pag. 352).

14) *Sanguis draconis* (zie D. II, pag. 231).

15) *Terra japonica* (zie D. I, pag. 214).

De drie laatste middelen worden als snuifpoeders tegen weeke polypen en stinkenden neusvloed van scrophuleuse voorwerpen gebruikt. De gezamentlijke hier opgegevene middelen worden gewoonlijk in poedervorm aangewend.

B. Scherpe middelen.

Deze worden eveneens gewoonlijk in poedervorm gebruikt.

1) *Herba nicotianae* (zie D. II, pag. 108). Het snuiven van tabak kan in alle gevallen nuttig worden, waar men de neuszenuwen wil prikkelen en in de membrana Schneideriana eene vermeerderde afscheiding te voorschijn roepen. Hij is een der zachtste en onschuldigste snuifmiddelen. Bij hen, die er niet aan gewoon zijn, doet dezelve tegen velerhande oogziekten, vooral chronische, vochtige ophthalmiën, zwellingen van het slijmvlies der sinus frontales en antra Higmori en daardoor veroorzaakt wordende verstopping, habituele hoofdpijn, bij kwaden reuk uit den neus, ozaena met stinkende uitvloeijing, zelfs tegen oogzwakte goede diensten. De snuiftabak wordt ook bij zwakte van het denkvermogen, afneming van den reuk en smaak aanbevolen.

4) *Flores arnicae* (zie D. I, pag. 107). Het gedroogde poeder is een sterk niesmiddel en in Frankrijk onder den naam van *Tabac des basques* bekend.

3) *Flores liliorum convallium*, van *Convallaria majalis L.*, *Klokvormig dalkruid*, menigvuldig in de bosschen van Europa, Azië en Amerika. Als niesmiddel werken zij vooral op de membrana

Schneideriana, vermeerderen sterk derzelver afscheiding, verwekken niezen en zijn een bestanddeel van bijna alle zamengestelde niespoeders.

4) *Radix iridis florentinae* (zie D. II, pag. 56), werkt als een vrij sterke prikkel op het slijmvlies van den neus en wordt gebruikt, waar errhina zijn aangewezen.

5) *Radix hellebori albi* (zie D.II, pag. 1). Deze wortel is niet sterk van reuk, maar zijne werking is desniettegenstaande zeer hevig wegens de aanmerkelijke scherpte. Het best past hij in hardnekkige gevallen als toevoegsel tot andere niesmiddelen en bij ongevoelige menschen. Tegen verstopping van slijm in de voorhoofdboezems is hij somwijlen met goed gevolg gebruikt, en eveneens bij amaurosis aanbevolen. Dezelve maakt een bestanddeel uit van den groenen Schneeberger snuiftabak.

Radix et herba asari (zie D. I, pag. 124). Deze zijn sterke, niezen verwekkende middelen, waardoor somwijlen zelfs neusbloeding wordt veroorzaakt. Gewoonlijk volgt de werking eerst eenigen tijd na de aanwending. In hardnekkige gevallen laat men ongeveer een scrupel allengs nemen. De bladeren werken veel zachter, dan de wortel.

℞ Pulv. herb. betonic.,
—— rad. asari,
—— —— hellebori albi aa.
M.

7) *Gummi euphorbii* (zie D. I, pag. 348). Dit middel mag wegens zijne groote scherpte slechts in geval van nood gebruikt worden. Wil men het gebruiken, zooals b. v. bij amaurosis, dan moet het met amylum vermengd worden.

C. Suiker en suikerhoudende middelen.

1) *Saccharum album.* Het fijne poeder van witte suiker werkt eveneens prikkelend op het slijmvlies van den neus. Men kan hetzelve als snuifpoeder bij neusverstopping nemen.

2) *Succus betae rubrae*, van *Beta vulganis L.*, wordt als een zacht niesmiddel gebruikt.

3) *Manna*, het uitgezweete en in de lucht hard geworden sap van *Fraxinus Ornus s. Ornus europaea L.*, in Zuidelijk Europa, en *Fraxinus rotundifolia s. Ornus mannifera* in Z. Europa en in het Oosten.

Het manna wordt in oplossing als inspuiting in de neusholte gebruikt, om onderdrukte slijmafscheiding wederom te voorschijn te roepen.

D. Reukverstorende middelen.

1) *Pulvis carbonis vegetabilis et animalis* (Zie D. I, pag. 205 en 207).

℞ Pulv. carbon. lign. dr. j,
—— rad. irid. flor. unc. β.
M. f. pulv.

Tegen kwalijkriekende afscheiding van het neusslijmvlies bij kinderen.

2) *Pulvis coffeae tostae* (Zie D. I, pag. 276).

3) *Chloris calcis* (Zie D. I, pag. 257), in oplossing voor inspuitingen bij ozaena.

E. Ammoniagas

(D. I, pag. 64) wordt als opwekkend niesmiddel gebruikt.

F. Metaalachtige middelen.

1) *Mercurius dulcis* (Zie D. II, pag. 27).

De kwikmiddelen veroorzaken eene zeer sterke prikkeling in het slijmvlies van den neus, en, wanneer zij lang voortgezet worden, eene hevige ontsteking. Men gebruikt dezelve als toevoegsel bij niespoeders in al die gevallen, waar zich van eene vermeerderde slijmafscheiding in den neus, eene daardoor bewerkte afleiding van andere zintuigen, zelfs van het algemeen sensorium, nut laat verwachten, namelijk bij chronische ontstekingen van het neusslijmvlies met neiging tot sponsachtige zwelling, polijpenvorming, sommige soorten van chronische oogontstekingen, traanfistels, cataract en amaurosis, zelfs bij verstandsverbijsteringen. Amaurosis geneesde *Keagting* door het voortgezet gebruik van een niespoeder uit 2 scr. calomel, 10 gr. camphora, even zooveel resina guajaci, 2 scr. saccharum candid., 10 gr. cort. peruvianus, 10 gr. rad. hellebor. alb. en 5 dropp. ol. cajaputi, hetwelk sterk niezen en tevens ontlasting eener groote hoeveelheid waterig vocht uit den neus bewerkte. (Het is de *pulvis sternutatorius Kleberi.*) *Boerhaave* gebruikte een mengsel van 10 gr. suiker en 1 gr. calomel, waarvan de lijder nu en dan eenige greinen nemen moest.

℞ Merc. dulc. scr. j,

Pulv. rad. helleb. alb. dr. j,
—— —— valerianae.
—— sacchar. alb. aa dr. iij,
M.

Tegen epileptische toevallen.

2) *Mercurius saccharatus*, *aethiops saccharatus*. Metalliek kwik met suiker afgewreven. *Schmucker* beveelt als niesmiddel, vooral tegen amaurotische aandoeningen, aan:

℞ Merc. sacchar. unc. β,
Radic. valerianae dr. j.
M.

Richter beveelt als snuifpoeder tegen amaurosis aan:

℞ Merc. viv. dr. j.
Sacchar. albi dr. iij,
Flor. lilior. convall.,
Rad. valerian. aa dr. j.
M. f. l. art. pulv.

3) *Sulphas hydrargyri*, *turpethum minerale* (Zie D. II, pag. 36).

4) *Sulphas zinci* (Zie *Zincum*).

Men kan een of meerdere greinen sulphas zinci bij andere niespoeders voegen, om derzelver werkzaamheid te vermeerderen (1—2 gr. op 1 dr. suiker). *Hoffmann* beval eene oplossing van denzelven in water tegen verstopping en verdroogd slijm in de neusholte aan, in verbinding met de dampen van warme melk. Men laat 1 scr. sulph. zinci in 1 once aq. majoranae oplossen en in den neus spuiten. (De vloeibare niesmiddelen verdienen somwijlen de voorkeur boven de poeders, omdat zij den neus niet zoo ligt verstoppen, en men dezelve op eene meer werkzame wijze kan aanwenden.) In het algemeen kan men den sulphas zinci even als den mercurius dulcis en ter vernietiging van weeke polypen gebruiken.

G. Mechanische middelen.

Het kittelen in den neus met eene penveder, haarpenseel of grashalm.

H. Zoutachtige middelen.

Sal volatile anglicum is een der werkzaamste niesmiddelen tegen verstopping van den neus.

Stramonium, van *Datura stramonium L.*, *Gemeene doornappel*,

oorspronkelijk waarschijnlijk in Azië, thans door geheel Europa. Officineel zijn de *bladen* en de *zaden*, *herba et semina stramonii*. Het hoofdbestanddeel is *Daturine*.

Het stramonium behoort tot de bedarende middelen en wordt tegen chronischen rheumatismus, harde ontstokene gezwellen als cataplasma gebruikt; ter reiniging en genezing van chronische zweren, ter verdeeling en verdrijving van het zog in de borsten (hier worden over de eenigzins vast en naar boven gebondene borsten de bladeren gelegd, welke zoo dikwijls, als zij door het zweet zijn vochtig geworden, met versche verwisseld moeten worden); bij verlammingen, krampachtige breukbeklemming, ischurie, krampachtige vernaauwingen, rheumatische tandpijn (*Rust*), tegen groote gevoeligheid der oogen en lichtschuwheid en ter verwijding der pupil bij oogoperatiën gebruikt.

Cunningham gebruikte de gekneusde bladeren bij ontstekingachtige zweren; als pap bij ontstekingen der borstklier, bij zogzwellingen en bij pijnlijke haemorrhoïdes als een voortreffelijk weekmakend middel.

De drooge bladeren als rookmiddel tegen asthmatische aandoeningen, met jichtdyscrasie, verslijmingen, hysterische aandoeningen verbonden (*Meijer*, *Miguel*).

Het poeder gebruikt men op endermatische wijze bij hardnekkige neuralgiën (ischias). Nadat de epidermis is weggenomen, neemt men een kompres van dubbel gevouwen fijn linnen van de grootte en vorm der ontvelde plaats, strooit daarop 4—8 gr. pulv. herb. stramonii, en legt het kompres met de vrije zijde op de ontvelde plaats, zoodat het middel niet in onmiddelijke aanraking met dezelve kome, daar zonder deze voorzigtigheid de pijn te hevig zoude worden; aldus aangewend, zou dit middel boven morphine te verkiezen zijn.

De bladeren dienen uitwendig voor omslagen, stovingen, zalven (1 dl. op 4 dl. vet). *Read* gebruikte dezelve voor inwrijvingen bij rheumatismus.

Extractum foliorum stramonii wordt gebruikt in oogwaters (2—5 gr. op ½ once) ter verwijding der pupil, en voor inwrijvingen (b. v. ½ dr. met 4 once ol. olivarum, 's morgens en 's avonds in te wrijven; *Naffel* tegen chronischen rheumatismus). Het

kan even als extractum hyoscyami gebruikt worden. Voor tandpillen, voor zalven (1 dl. op 8 dl. vet).

Tinctura seminum stramonii. *Arnemann* gebruikte deze tinctuur, met water verdund, bij scrophuleuse oogontstekingen, bij vernaauwingen der pupil, krampachtige sluiting der oogleden.

℞ Extract. stramon. dr. β,
Ol. hyoscyami coct. unc. j,
— olivarum unc. iij.

M. f. linim. S. Des morgens en des avonds het pijnlijke deel daarmede in te wrijven. Tegen rheumatisch-arthritische pijnen.

Naffel.

℞ Tinct. stramonii dr. ij,
Aq. destill. unc. vj.

M. S. De oogen mede te baden. Bij krampachtige sluiting der oogleden. *Hufeland.*

℞ Herb. stramonii concis, unc. j,
Adipis suilli unc. iv,
Cerae alb. unc. j.
Leni ebullitione fiat l. a, unguentum.

S. Op de lijdende deelen dagelijks 3—4 malen in te wrijven. Tegen pijnlijken rheumatismus. *Zollkofer.*

℞ Extract. stramonii scr. β
solve in
Aq. destillatae unc. j.

M. S. Eenige droppels in het oog te brengen. Ter verwijding der pupil. *Arnemann.*

Bij verbrandingen beveelt Dr. *Kittel* het gebruik der versche folia stramonii aan; zij zouden, op verbrande deelen gelegd, niet alleen de pijnen verzachten, maar ook de ontsteking matigen. Zoodra echter de hevige pijnen in de brandwonden ophouden, moet men ze afnemen, daar anders vergiftigingstoevallen zouden ontstaan.

Styptica, *bloedstelpende middelen*, worden zoodanige middelen genoemd, welke eene bloeding stillen, terwijl zij de openingen der kleinere bloedvaten door zamentrekking sluiten. Hiertoe behooren eigenlijk alleen de adstringentia, b. v. koud water, wijngeest, verdunde zuren, aluin, *Theden's* wondwater, lood, enz., welke aan de eene zijde de contractie der vaatwanden versterken, zoodat het vat

zich zoowel in zijne scheede terugtrekt, als ook zijn lumen vermindert, aan de andere zijde echter het uitgestort bloed sneller tot coagulering brengen. Intusschen worden onder de benaming van styptica ook wel de zamenlijmende bloedstillende middelen, als de harsen, gom, verstaan en zelfs diegene hiertoe gerekend, welke eigenlijk bijtend werken en, terwijl zij het bloed snel ontbinden, met de ontlede vaste massa eenen vasten klomp vormen, als lapis infernalis, butyrum antimonii, enz.

De aanwending der styptische middelen ter stilling van bloedingen is onzeker en ontoereikend, wanneer de bloeding slechts eenigermate aanmerkelijk is. Bij bloedingen der arteriën is derzelver aanwending gansch nutteloos, wanneer zij niet door drukking ondersteund kunnen worden. Bij bloedingen uit de kleinste slagaderlijke en aderlijke stammen en haarvaten doen zij goede diensten, vooral wanneer daarmede drukking kan verbonden worden.

Styptische poeders worden bereid uit alumen, saccharum saturni, sulphas ferri, kino, catechu, sulphas zinci, bolus, enz., ook met eene toevoeging van gummi mimosae; harspoeders, b. v. colophonium, worden op de bloedende plaatsen gestrooid en met wijngeest bevochtigd. Amylum dient om het bloed op te zuigen, enz.

Styrax, *s. storax*, is het door middel van insnijdingen uitvloeijende en in de lucht hard geworden sap (eene hars) van *Styrax officinalis L.*, eenen in het oosten (vooral Syrie en Arabie) en in Zuid-Europa in het wild groeijenden boom. Men onderscheidt: *a*) storax in granis, *b*) storax in massis en *c*) storax vulgaris. Deze hars is slechts in alcohol oplosbaar en bestaat uit harsstof, eene aetherische olie en acidum benzoicum.

Men bedient zich van dezelve bij onderdrukte huidwerkdadigheid, om het haarvatenstelsel te prikkelen, de absorptie te bevorderen, de reproductie te vermeerderen, bij chronischen rheumatismus, ischias, gewrichtsstijfheid, rachitis, koude gezwellen, ter rijpmaking van abscessen, verbetering en bevordering der ettering. Bij ontsteking, bij zweren met ontsteking, bij te gevoelige huid mag zij of in het geheel niet of slechts met voorzigtigheid worden aangewend. Ook als berookingsmiddel bij koude gezwellen, rachitis, en, even als benzoë, als toevoegsel bij berookingskaarsjes, berookingspoeders.

De balsamus vetturini, welke in de legerhospitalen te Bres-

lau in het jaar 1813 ter genezing van wonden en zweren met gunstig gevolg werd aangewend, zou volgens *Richter* uit eene styrax-tinctuur en eene onbekende, aetherische olie zamengesteld zijn.

Uitwendig gebruikt men dezelve bij de boven opgegevene ziekten als berookingsmiddel, in zalven en pleisters.

Styrax s. storax liquidus, ambra liquida, liquidambra, van *Liquidambar styraciflua L.*, eenen in warme gewesten van N. Amerika inlandschen, zeer hoogen en aanzienlijken boom. Dezelve is het door insnijdingen uitvloeijende sap van donkerroode, bijna zwarte kleur, welke echter in den handel zelden voorkomt, maar daarvoor gewoonlijk eene taaije, zalfachtige, aschgraauwe, ondoorschijnende massa van eenen eenigzins walgelijken reuk.

Men bedient zich van denzelven ter rijpmaking van abscessen, verbetering en bevordering der ettering in slappe wonden en zweren, enz., in verbinding met andere meer of min prikkelende zelfstandigheden. Het meest gebruikelijk is echter het

Unguentum de styrace. Deze zalf bestaat uit elemihars en geel was, van elk 15 dr., colophonium $\frac{1}{2}$ once, styrax liquidus 15 dr. en olijfolie $7\frac{1}{2}$ once, welke bij zachte warmte gesmolten en door werk gezegen worden.

Zij wordt als een rijpmakend, verdeelend, ettering bevorderend en bederfwerend middel gebruikt bij wonden en zweren der banden, pezen en zenuwen, volgens *Rust* vooral bij phagedaenische, gangraeneuse, carcinomateuse zweren, bij bloedzweren, kneuzingen, koude gezwellen, verbrandingen en vorstbuilzweren. Volgens *Larrey* bestaat er geen eenvoudiger en geschikter middel bij behandeling der laatste, dan deze zalf. Deze aromatische, balsamische stoffe onderhoudt de werkdadigheid van het gezond geblevene deel en maakt de gangraeneuse korst week, welke een gevolg van de verwoesting door bevriezing is. Zij doet ook bij carbunculi, kleine gangraeneuse plekken goede diensten. *Lafontaine* heeft dezelve met voordeel tegen de kwaadaardige zweren gebruikt, welke na de afscheiding van trichoma (plica) ontstaan.

Zij wordt op linnen of plukselwieken gestreken. Om haar nog prikkelender te maken, verbindt men ze met unguentum basilicum, mercurius praecipitatus ruber, camphora, opium, enz.

℞ Olei nuc. jugland.,

Elemi,
Cerae citrinae aa dr. j,
Colophonii unc. vj.
Styrac. liquid. unc. j
leni igne liquefactis et colatis admisce.

M. f. Unguentum. Bij vochtige en drooge versterving, hardnekkige en taaije gezwellen. *Radius.*

Succinum, electrum, ambra flava, *barnsteen.* Eene fossiele hars (*aardhars*), welke in Groenland, Frankrijk, Pruissen, voornamelijk langs de zuidelijke kust der Oostzee voorkomt, deels in het zand der kusten en op diepere plaatsen bedolven is, deels door de stormachtige zee wordt aangespoeld.

Men gebruikt het succinum hoofdzakelijk voor berookingen bij rheumatische en arthritische gezwellen, oedemateuse en scrophuleuse zwellingen. De *olie*, *oleum succini rectificatum*, gebruikt men bij verlammingen, tand- en oorpijnen, op boomwol in het lijdende deel gebragt of in de nabijheid van hetzelve ingewreven; ook voor tandpillen en opiaten.

De *tinctura succini* voegt men bij wondbalsems en gebruikt men bij onzuivere zweren, caries.

Sulphur, *zwavel.* De zwavel is reeds sedert de oudste tijden bekend, komt deels onverbonden in de nabijheid van vulkanen en in eenige streken van Italië en Sicilië voor, deels met zuurstof verbonden als *zwavelzuur*, met hydrogenium als *acidum hydro-sulphuricum*, en in de door deze zuren gevormde zouten, het menigvuldigst echter in verbinding met metalen als *zwavelkies* of *blende* (zwavellood, zwavelijzer, zwavelkoper enz.), uit welke zij door smelten, destilleren, of roosten verkregen wordt.

Met oxygenium verbindt de zwavel zich in vier verhoudingen, namelijk:

a) als *acidum hyposulphurosum* (*ac. subsulphuricum*), bestaande uit 1 at. zwavel en 1 at. zuurstof;

b) als *acidum sulphurosum*, uit 1 at. zwavel en 2 at. zuurstof;

c) als *acidum hyposulphuricum* (*ac. subsulphurosum*), uit 1 at. zwavel en $2\frac{1}{2}$ at. zuurstof; en

d) als *acidum sulphuricum*, uit 1 at. zwavel en 3 at. zuurstof.

Met hydrogenium verbindt zij zich in twee verhoudingen, als *hy-*

drogenium sulphuratum (*acidum hydro-sulphuricum*) en *super-sulphuretum hydrogenii*; met carbonium verbonden vormt zij het door *Lampadius* in 1796 ontdekte *carburetum sulphuris* (*sulphidum carbonii*), zwavelalcohol.

Men onderscheidt drie soorten van zwavel:

a) Sulphur citrinum *s. sulphur in baculis*, *pijpzwavel*, door smelten uit zwavelhoudende ertsen verkregen.

b) Sulphur depuratum s. sublimatum, *flores sulphuris*, *zwavelbloemen;* door sublimatie van pijpzwavel of zwavelhoudende ertsen verkregen.

c) Sulphur praecipitatum, *lac sulphuris*, zwavelmelk; een praecipitaat van in potassa liquida opgeloste zuivere zwavel door middel van verdund zwavelzuur.

Sulphur depuratum. Behalve de eigendommelijke kracht, om de schurft-smetstof te neutraliseren, schijnt de zwavel eene opwekkende werking op de reproductive sfeer uit te oefenen, vooral voor zooverre het geheele huidstelsel betreft, hier de secretie, circulatie en resorptie aan te wakkeren, en stoffelijk in het ligchaam dringend, vooral die mengingsgebreken te verbeteren, welke de oorzaken der chronische, impetigineuse huidziekten zijn.

De zwavel is een hoofdmiddel tegen scabies; echter werkt dezelve dikwijls te zwak, vooral wanneer de ziekte reeds ingeworteld is. Het volgende smeersel geneest de eenvoudige, echte, door contagium versch ontstane scabies zeker en snel, zonder eenig gelijktijdig gebruik van inwendige middelen. Men laat daarvan dagelijks 4 malen eenige theelepels vol in de zieke huidplaatsen sterk inwrijven, zoodat er een brandend gevoel in de huid ontstaat, en vervolgens dagelijks een laauw bad met zeep ter reiniging en voorbereiding der opvolgende insmering nemen, welke slechts onvolkomen door wasschingen vervangen wordt.

℞ Sulphur. depur. unc. j,
Sapon. nigr. unc. ij,
Aquae fervid. q. s.
ut fiat linimentum molle.

D. S. Om in te wrijven. (Bij meer voornamen neemt men, om den kwaden reuk te verbeteren, in stede van groene zeep venetiaansche.)

Tegenwoordig gebruikt men bijna algemeen de zoogenaamde *En-*

gelsche schurftzalf, *unguentum psoricum anglicanum*, ter genezing van scabies. Zij bestaat volgens de hessische pharmac. uit.

℞ Sulph. sublim. lib. β,
Pulv. rad. veratr. alb. unc. ij,
Nitrat. potass. dr. j,
Sapon. moll. lib. β,
Axung. porci lib. jβ,

M. f. unguentum.

Met deze zalf (4 once) laat men het geheele ligchaam des lijders insmeren. Is de ziekte zeer ingeworteld, dan laat men dezelfde hoeveelheid 3 malen na elkander, namelijk des avonds, den daarop volgenden morgen en nog eenmaal den avond van denzelfden dag, inwrijven. Den geheelen tijd door moet de lijder in eene zeer warme kamer, in eene wollen deken gewikkeld, in bed doorbrengen. Na voleindigde kuur neemt hij een bad en trekt schoon linnen aan.

De *schurftzalf van Jasser*, *unguentum ad scabiem Jasseri*, bestaat uit gelijke deelen baccae lauri, sulphas zinci en flores sulphuris met boomolie gemengd. Van deze zalf wrijft de lijder des avonds eenige drachma's in de gewrichten van den voorarm, of afwisselend in deze, in het elleboogsgewricht en de knieholte in, bedekt dezelve met linnen en wascht ze den volgenden morgen met sterk zeepwater of potaschloog af. Deze zalf bevelen *Mursinna* en *Schack* tegen *tinea capitis* aan. Er wordt eerst ééne plaats van het hoofd ingewreven, en, wanneer deze genezen is, eene andere en zoo voort; daarbij wordt alle 8 dagen een laxans uit pilulae mercuriales genomen en eene thee van species lignorum gedronken.

De *schurftzalf van Pichorel* bestaat uit 1 pd. zwavel en 4 ld. gebranden kalk, welke gesmolten worden en, voor dat het mengsel bekoelt, wordt hierbij ½ once salammoniac gevoegd; met gelijke deelen vet wordt daaruit eene zalf bereid. Hiervan gebruikt men des morgens en 's avonds eene drachma op de volgende wijze: Men wrijft zich de handen en handgewrichten eenige minuten lang daarmede in, en steekt dan de ingesmeerde deelen in dikke en warme handschoenen. Deze houdt men 2—3 uren lang aan en wascht vervolgens de handen. Des avonds wordt de inwrijving herhaald en de handschoenen eerst den volgenden morgen afgelegd, waarop dan dezelfde behandeling herhaald wordt.

De volgende zalf is door *Emery*, geneesheer van het hopital St. Louis, bekend gemaakt; 2 malen daags wordt zij ingewreven. De volgende formule is voor twee dagen ingerigt.

℞ Saponis nigr. unc. j,
Salis marini,
Flor. sulphur aa unc. β,
Alcohol dr. j,
Aceti dr. β.
Chlorureti calcii dr. β.
M.

Eene nieuwe schurftzalf, door Dr. *Vlemincke* uitgevonden, wordt met zeer goed gevolg in de hospitalen te Brussel, Antwerpen en Gent aangewend. Het voorschrift is: 1 dl. zwavelbloemen, 1 dl. leigrijze volaarde (pilées ardoises) en 4 dl. ongebluschte kalk worden met eene genoegzame hoeveelheid water tot eene behoorlijke consistentie langzaam ingekookt. Van deze zalf bekomen de lijders voor elke inwrijving $1\frac{1}{2}$ once, welke zij door middel van de muis des hands op alle ziekelijke huidplaatsen inwrijven. De inwrijvingen moeten dagelijks 3—4 malen herhaald worden. De genezing gelukt in gewone gevallen reeds na de 12—20 inwrijvingen. Dit middel veroorzaakt slechts eene onbeduidende roodheid der huid; de lijders behoeven aan geene ongewone, hooge temperatuur blootgesteld te worden, en ook mag dit middel zich wel door zijne goedkoopheid aanbevelen.

In zeer hardnekkige gevallen en bij armen beveelt *Schneider* de volgende wassching aan, waarmede des morgens en avonds de door scabies aangedane plaatsen gewasschen worden:

℞ Flor. sulphur. unc. ij,
coq. cum
Aq. calcis viv. lib. v ad reman. lib. iij.
Colat. adde
Mercur. sub. coros. in aq. calcis bene soluti gr. xx—xxx.
M.

Het *unguentum sulphuratum simplex* bestaat uit 1 dl. flor. sulphur. en 2 dl. axungia porci. Van deze zalf wrijft men, wanneer de huid behoorlijk gereinigd is, twee malen daags de door scabies aangetaste plaatsen in en gebruikt voor iedere inwrijving 1—2—4—8 dr. De

versche uitslag verdwijnt daarmede in 8 dagen; echter moet men dan nog eenige dagen met de inwrijving voortgaan. Bij verouderde schurft wrijft men het geheele ligchaam daarmede in en ondersteunt de kuur door zeepbaden. Ter vermijding van den onaangenamen reuk der zalf wordt bergamot- of lavendelolie (6—12 dropp. op 1 once) toegevoegd.

Eene meer zamengestelde schurftzalf, uit zwavelbloemen, sulphas zinci, van elk 2 once, en 8 once vet, wordt even als de vorige gebruikt. (Meerdere formulen voor unguenta ad scabiem, zie lager.)

Buitendien gebruikt men nog de zwavel als strooipoeder in zweren, om den reuk te verbeteren, met arsenicum verbonden bij kankerzweren. In zalfvorm bij andere chronische huidziekten, bij vochtige herpes, tinea capitis, vari, lentigines, gutta rosacea, bij scrophuleuse, rheumatische en arthritische aandoeningen, koude gezwellen, en in oogzalven (zie later). Tegen speekselvloed wordt zij in gorgelwater (1 dr. op 8 once decoctum althaeae) gebruikt.

Dr. *Demetri* in Otranto beveelt de volgende zalf als de beste aan, welke men tegen haemorrhoïdes uitwendig kan aanwenden.

℞ Flor. sulphur. dr. ij,
Pulv. gum. arab. dr. iij,
Thridac. dr. β,
Fulig. splend. pulv. subtiliss. unc. j.

M. f. l. a. unguentum. Men maakt met deze zalf verscheidene malen daags inwrijvingen in de haemorrhoïdaalgezwellen, welke men, nadat zij eenige minuten gewerkt heeft, met infusio malvae afwascht, daar anders de deelen ligt aangedaan worden.

De *zwavelberookingen* zijn door *Galés* te Parijs met goed gevolg tegen scabies aangewend. Zij zijn echter ook van groote waarde bij alle soorten van verouderde en ingewortelde huidziekten, zweren en andere aandoeningen, welke na onregelmatig gebruik van kwik bij syphilis ontstaan zijn, bij witten vloed, enz. Als plaatselijk middel, b. v. bij arthritische en rheumatische aandoeningen, tandpijnen, hardhoorigheid, enz., heeft aan *Schwartze* niet zelden schapenwol, met zwavel doorrookt, goede diensten gedaan.

De *zwavelhoudende minerale wateren* zijn als waschwaters en voor baden bij ziekten der huid zeer werkzaam. De zwavelbaden, vooral de warme, gebruikt men bij ingewortelde, chronische huidziekten,

chronische rheumatische aandoeningen, scrophulosis, chronische jicht, bij alle chronische metaalvergiftigingen, verouderde en slecht behandelde lues, enz.

Emplastrum diasulphuris Rulandi, uit terpentijn, lijnolie en zwavel bereid, wordt tegen etterende scrophuleuse gezwellen en tegen struma gebruikt.

Emplastrum nigrum sulphuratum Bechholzii, *emplastrum sulphuratum*, uit 1 pd. potasch, 3 once sal ammoniac, 2 pd. terpentijnolie, welke eene maand lang gedigereerd worden, vervolgens hierbij 2 once zwavelbloemen gevoegd, en wederom gedurende eene maand gedigereerd, wanneer er gummi galbanum, ammoniacum, sagapenum, van elks $2\frac{1}{2}$ once in azijn opgelost, 1 pd. colophonium, mirrha en terpentijn, van elks 2 once, bijgevoegd, de massa tot de consistentie van pleister gekookt en ten laatste er nog $1\frac{1}{2}$ once kamfer, in wijngeest opgelost, bijgemengd wordt.

Deze pleister wordt tegen verhardingen van allerlei aard, vorstbuilen, kankerzweren der borsten (*Schmucker*), verder bij gangraena, om de afstooting van het verstorvene te bewerken, tegen verouderde arthritische en rheumatische plaatselijke aandoeningen, tegen allerlei chronische borst- en buikaandoeningen, en door *Oelze* bij pustula maligna aanbevolen.

Oleum lini sulphuratum, *balsamum sulphuris simplex*, wordt bereid, wanneer men $1\frac{1}{2}$ pd. lijnolie in een verglaasd aarden of een ijzeren vat verhit en er allengs, onder voortdurend omroeren met eenen spadel, 3 once poeder van zwavel bijvoegt; eene bruinroode geleiachtige massa van hoogst walgelijken reuk, in vette en aetherische oliën oplosbaar. De zwavelbalsem is een zeer krachtig digestiefmiddel en wordt door middel van pluksel op onzuivere zweren gelegd. Ook wordt dezelve, in verbinding met petroleum en asafoetida, voor inwrijving tegen vorstbuilen en koude gezwellen (tophi, gummata) met nut gebruikt.

℞ Sulphur. dep. gr. iv,
Camph. c. paux. ol. oliv. trit. scr. β,
Unguent. rosat. unc. β,
Olei rosarum gtt. j—ij.
M. exactiss. f. unguent. D. S. Oogzalf. Bij psoropthalmie, herpes, gutta rosacea der oogleden.
Allen.

℞ Sulphur. dep. unc. j,
Ammon. muriat. depur. dr. j,
Adipis suilli unc. ij.
M. f. unguentum. Unguentum ad scabiem van
Hufeland.

℞ Flor. sulphur. unc. β
Carbon. potass. dr. ij,
Axung. porci unc. ij.
M. f. unguentum. Unguentum ad scabiem van
Helmrich.

℞ Sulphur. depurat. unc. j,
Sapon. domest. nigr. unc. ij,
Aq. fervid. q. s.

ut. f. unguent. molle. D. S. 3 malen daags alle zieke plaatsen daarmede in te wrijven en op de huid te laten droogen; gelijktijdig 3 malen daags een theelepel vol van een poeder uit 3 dl, flores sulphuris en 1 dl. conch. ppt.; buitendien 2 malen 's weeks een laxans uit sulphas sodae, en 3 malen des weeks een laauw bad, waarin de lijder zich met zwarten zeep afwascht. Bij deze, door *Horn* opgegevene en te Berlijn in het krätzstation met het gunstigste gevolg aangewende, methode verdwijnt de scabies binnen 14 dagen.

℞ Sulphur. dep.,
Sapon. domest. alb. pulv. aa dr. ij,
Adip. suill. unc. j.
M. f. unguent. Tegen tinea capitis.
Biett.

℞ Camphorae tritae gr. xv,
Sulphuris depur. unc. j,
Aquae calcariae unc vj.

M. S. Des avonds een lapje met de omgeschudde massa te bevochtigen en de huidplaatsen daarmede te betten, des morgens deze wederom met eenen droogen linnen doek af te wrijven. Tegen vlekken in het aangezigt.

℞ Sulphur. sublimati dr. ij,
Calomel dr. j,
Axungia porci unc. j.

M. S. Voor verband. Tegen herpes ulcerosa.

Sulphur praecipitatum, *lac sulphuris*, werkt even als de gezuiverde zwavel en wordt in dezelfde gevallen gebruikt.

℞ Sulphur. praecipit. dr. j,
Aquae rosarum unc. iv,
Tinctur. benzoës unc. j.

M. S. Om te wasschen. Tegen herpes en gutta rosacea der oogleden (*Graefe*). Ook ter verfraaijing der huid, tegen zomersproeten.

℞ Sulphur. praecipit.,
Hydrarg. ammon. muriat. aa dr. j,
Axungiae porci unc. ij.

M. S: Op den top des hoofds in te wrijven. Tegen scrophuleuse oogontsteking der kinderen. *Rowleij.*

Sulphur iodatum, *ioduretum sulphuris*, zie D. II, pag. 52.

Hepar sulphuris salinum s. alcalinum, *sulphuretum potassii*, *sapo sulphuris*, wordt bereid door smelten van 1 dl. gezuiverde zwavel met 2 dl. carbonas potassae in eenen bedekten kroes bij matige roodgloeihitte, tot dat de massa gelijkvormig en rustig vloeit, waarop dezelve op een met amandelolie bestreken stuk ijzerblik of in eenen ijzeren mortier gegoten, na bekoeling grof gewreven en in een goed geslotene flesch bewaard wordt. Is in 2 dl. water oplosbaar.

Men gebruikt de zwavellever uitwendig in waschwater tegen chronische etterende huidziekten: scabies, herpes, lepra, tinea capitis, crusta lactea, gutta rosacea; in baden en zalven tegen chronische, rheumatische en arthritische gebreken, contracturen, verlammingen, vooral na metaalvergiftigingen, kwikkuren, speekselvloed, verhardingen, koude gezwellen, kanker der oogleden. *Autenrieth* beveelt de volgende, zeer aanbevelingwaardige methode ter genezing van scabies aan. Hij laat eerst, om de nog in de huid verborgen liggende puisten te voorschijn te lokken, alle 4 uren de aangedane deelen snel met eene in zeer heet water gedompelde spons bestrijken, en vervolgens met eene oplossing van zwavellever in water (1 — 8 — 20 dl.) slechts éène zieke plaats bestrijken, en eerst na eenige dagen eene tweede. Na eenige minuten, wanneer de oplossing genoegzaam op de huid gewerkt heeft, moet zij wegens den onaangenamen reuk van de huid afgewasschen worden; de schurftpuistjes bekwamen hierop een zwartachtig aanzien, verdroogden spoedig, en de genezing

zou, zelfs bij de meest verspreide scabies, zonder gevaar daarop in 15—18 dagen volgen. Tegen blepharophthalmia psorica, wanneer spanning en pijn zijn verdwenen, wendde *Beer* eene slappe oplossing van zwavellever in een decoctum herbae scordii aan.

Voor zalven neemt men ½—6 once op 2 pd. witte zeep, 4 once papaverolie en een weinig lavendelolie; voor wasschingen 1 dr. — 1 once op 6—8 once water; voor kunstmatige zwavelbaden neemt men 2—4 lood en voegt nog, om hetzelve te versterken, 1—2 ld. zwavelzuur bij het bad. Bij mercuriaalzweren en om den speekselvloed te verminderen, laat men den mond van den lijder dikwijls met een mengsel van zwavellever en rozenhoning door middel van een penseel bestrijken.

℞ Sulphuret. potass. unc j,
solve in
Aq. destill. unc. ivβ,
adde
Acid. sulphur. dilut. dr. j.
M. D. S. Des morgens en 's avonds een weinig in de holte der hand te gieten en daarmede de zieke plaatsen te wasschen en te reinigen. Tegen scabies. *Dupuytren.*

Hepat. sulphur, dr. jβ
Sapon. hispan. alb. dr. β,
solve in
Aq. calcar. unc. iv,
adde
Spirit. vin. rect. dr. j.
M. S. Des morgens en 's avonds de ziekelijke plaatsen daarmede te wasschen. *Barlow* en *Biett* tegen tinea.

℞ Hepat. sulphur. dr. j,
Aq. destill. unc. viij—xij.
Solve. S. Om in te spuiten. Tegen nadruiper. *v. Wedekind.*

℞ Sulphureti potassii,
Pulv. cicutae aa dr. ij,
Camphorae pulverat.,

Terebinthin. aa unc. β,
Saponis albi dr. β,
Cerae flavae unc. j,
Empl. simplic. unc. iv.
M. Pleister ter oplossing van lymphatische kliergezwellen aanbevolen. *Borries.*

Hepar sulphuris calcareum, *calcaria sulphurata*, *sulphuretum calcis*, wordt door gloeijen van een mengsel van zeer fijn poeder van sulphas calcis (gips) 7 dl. en 1 dl. koolpoeder in eenen bedekten kroes, tot dat het poeder wit is geworden, bereid.

Men bedient zich van dit praeparaat ter bereiding van kunstmatige zwavelbaden, voor waschwaters, inwrijvingen, omslagen, enz. bij arthritische en rheumatische gebreken, chronische exanthemata, vooral bij psorische en herpetische, venerische huidziekten, pijnen der ledematen, welke geheel of ten deele van syphilitischen oorsprong zijn, bij zwelling en stijfheid der gewrichten, tegen de gevolgen, welke eene langdurge venerische aandoening en een gebrekkig, onmatig gebruik van kwik na zich gesleept hebben (*Hecker*).

De baden moeten overigens met behoorlijke voorzigtigheid gebruikt worden. Men neemt 1—2 once op een bad, en om het hydrogenium sulphuratum daaruit te ontwikkelen, giet men allengs een drievoudig gewigt verdund zwavelzuur er bij. Voor wasschingen neemt men 1 dr. op 4 once; voor zalven 2 dr. op 2—4 once vet.

℞ Calcariae sulphurat. unc. β,
Sapon. alb. unc. ij,
Olei olivar. unc. vj,
—— thymi aeth. scr. j.

M. f. unguentum. D. ad ollam albam. S. Des morgens en des avonds 1 once daarvan op de schurftpuisten in te wrijven; gelijktijdig om den anderen dag een bad uit 3 once hepar sulphuris calcareum te gebruiken. Methode van *Jadelot.*

[*Emplastrum anthartriticum Helgolandicum.*

℞ Calcar. sulphur. stibiat.,
Cerae flavae aa dr. jβ,
Picis liquid. unc. j.
M. exactissime.

Opdat het hydrogenium sulphuratum, dat bij de bereiding ont-

wikkeld wordt, niet geheel vóór het gebruik vervliege, moet het eerste bestanddeel het laatst worden toegevoegd; de massa moet op leder van genoegzame grootte dik gesmeerd, en deze pleister zooveel mogelijk terstond worden opgelegd. Men laat dezelve zoolang liggen, totdat zij van zelve afvalt. Zij is een onder de Helgolandsche schippers algemeen gebruikelijk middel tegen hevige en gewoonlijk in de gewrichten geconcentreerde, scheurende pijnen, waaraan deze lieden zoo dikwijls lijden. Dr. *Droste* bediende zich van dezelve met het beste gevolg bij deze aandoening, en ook bij een' knaap van 13 jaren, bij welken door deze pleister eene zeer hardnekkige hoofdzeerzweer, van de grootte eener hand, binnen vier weken volkomen genezen werd, en tegen herpes aan den arm, zonder eenig constitutioneel lijden.]

Suppositorium, *zetpil*, wordt eene wigvormige, in taaiheid met pleister overeenkomende massa genoemd, welke men in het rectum schuift, om den stoelgang te bevorderen. Men bereidt de suppositoria meestal uit zeep, terwijl men dezelve in den vorm eener wig, van 1 — 1½ duim lengte en ½ d. breedte aan de grondvlakte, snijdt, en vervolgens met olie besmeert; men kan ook spek of talk kiezen.

Men gebruikt ze echter ook tot andere doeleinden, b. v. uit narcotische stoffen, als extract hyoscyami, belladonnae, opii aquos., 5 — 15 gr. met zetmeel of arabische gom, in dezelfde gevallen waar narcotische klisteren zijn aangewezen 1); uit aluinpoeder bij prolapsus ani, uit ijs bij bloedingen uit den endeldarm, uit hydriodas potassae 2) bij scirrhus uteri en verharding der prostata, uit tartarus emeticus 3), om de onderdrukte haemorrhoïdaalvloeijing wederom te voorschijn te roepen, uit caoutschouc bij prolapsus ani enz.

1) ℞ Extract. hyoscyami gr. xv,
Amyli dr. vj,
Syrup. opiat. q. s.
ut fiant suppositoria iij.

2) ℞ Hydriodat. potassae gr. ij—iij,
Extract. hyoscyami gr. vj.
M. f. Suppositorium.
Des avonds een in het rectum te brengen.

3) ℞ Tart. emetic. gr. ij—vj,
Butyr. cacao dr. j.
M. f. suppositorium.

Symphytica (van συμφύω, ik groei zamen), colletica, *zamenklevende middelen.* Hieronder verstaat men zoodanige middelen, welke de eigenschap hebben, vast aan de huid te kleven, of door verharding een naauwkeurig sluitend vast omhulsel te vormen, en die men aanwendt, om gescheidene deelen in naauwkeurige aanraking te houden, tot dat zij door likteekenvorming wederom vereenigd zijn. Hiertoe behooren het emplastrum adhaesivum, colla piscium, albumen avorum, amylum, enz.

Tartarus emeticus, tartarus stibiatus s. antimoniatus, tartras potassae et antimonii, kali tartaricum stibiatum oxydulatum, enz., *braakwijnsteen.*

De tartarus emeticus wordt op de volgende wijze bereid: grijs antimoniumoxyde (protoxydum stibii griseum) en poeder van cremor tartari (van elk 4 once) worden een uur lang in een porseleinen vat met gelijke deelen water gedigereerd, waarbij de hitte tegen het einde tot het kookpunt van water moet klimmen, hierop het vijfvoudig gewigt kokend gedestilleerd water er bijgevoegd, de vloeistof warm gefiltreerd en gekristalliseerd, de van de kristallen afgegotene loog op nieuw gekristalliseerd, en deze bewerking zoo lang herhaald, als er nog ongekleurde kristallen verkregen worden, waarop de gezamentlijke kristallen fijn gewreven, in 15 dl. koud gedestilleerd water opgelost, de oplossing gefiltreerd en op nieuw tot kristallisatie gebragt wordt; de nu verkregene kristallen worden tot fijn poeder gebragt en in eene goed geslotene flesch bewaard. De braakwijnsteen is in 15 dl. koud en in 2 dl. kokend water oplosbaar en bestaat uit 1 at. tartras potassae neuter, 1 at. tartras antimonii en 2 at. water.

De inwerking van den tartarus emeticus is zeer verschillend, al naar dat deze in meer of min geconcentreerden vorm, hetzij slechts op de oppervlakte der huid wordt ingewreven of onmiddelijk in de circulatie wordt gebragt.

Wordt dezelve in eene oplossing als waschwater gebruikt, dan prikkelt hij de huid slechts oppervlakkig, veroorzaakt eene ligte roodheid, bevordert de resorptie en vervlugtiging in de onder de

huid liggende weefsels. Wrijft men denzelven in zalfvorm in, bepaalt men daardoor deszelfs werking op de huid, en bevordert zijne langzame assimilatie, dan vermeerdert hij vooreerst, als gevolg van zachtere prikkeling, de afzondering der plaats van aanwending, verwekt bij sterkere prikkeling ligte roodheid, en spoedig vertoonen er zich kleine puisten, welke met waterpokken overeenkomen, als deze afgescheiden staan, en weinige ontstokene blaasjes vormen. Onder voortgezette inwrijvingen vermeerderen en vergrooten zich deze, worden in den omtrek ontstoken en verkrijgen overeenkomst met koepokken, vullen zich vervolgens met etter, breken open en stellen kleine etterende zweren daar. Wanneer deze beginnen te genezen, bedekken zij zich met bruine korsten, welke na eenigen tijd afvallen en witte likteekenen achterlaten. De deelen worden daarbij zeer gevoelig en veroorzaken hevige pijnen.

Daar deze inwrijvingen steeds eene voortdurende huidprikkeling ten doel hebben, wrijft men nu verscheidene weken achtereen dagelijks tusschen de puisten zalf in, verbindt de zweren droog of met unguentum basilicum, wanneer de ontsteking echter te hevig is, met unguentum rosatum, terwijl men dan ook de inwrijvingen nalaat, en eerst wederom aanvangt, wanneer de ontsteking gematigd is.

De braakwijnsteenzalf gebruikt men als afleidingsmiddel, om acute en chronische specifieke (d. i. rheumatisch-catarrhale, psorische, arthritische, herpetische, scrophuleuse enz.) ontstekingen van edele organen op de huid te leiden en daardoor eene gunstige metastase te doen ontstaan, of om onderdrukte en naar binnen verplaatste huidziekten wederom te herstellen, of om door huidprikkeling den geprikkelden toestand van het zenuwstelsel te bedaren.

Om deze redenen roemt men de, door deze zalf veroorzaakte, pokvorming bij tussis convulsiva, angina pectoris, chronischen catarrhus, hardnekkige rheumatische en arthritische aandoeningen, bij chronische ziekten van den geest, bij periodische clavus, hemicranie, prosopalgie, welke, gegrond op een gering exsudaat, dikwijls als naziekten van encephalitis, of als metastatisch lijden, of als intermittens larvata, of ook als zuiver nerveuse pijnen verschijnen. Bij epilepsie en andere chronische krampen, bij gedeeltelijke verlammingen, bij metastases van scabies en andere onderdrukte chronische huidziekten, bij ontstekingen van vegetative organen, bij hydropes, hy-

drocephalus, hydrops ascites, hydrarthrus, bij ziekten der oogen, van het gehoorwerktuig, bij chronische beenontstekingen en daaruit ontstane gewrichtsziekten, vooral in minder gevaarlijke gevallen, of daar, waar de aanwending van het gloeijend ijzer belet wordt.

Deze zalf bestaat volgens *Autenrieth* uit $2\frac{1}{2}$ dl. tartarus emeticus en 8 dl. reuzel. Men laat daarvan eene hoeveelheid van de grootte eener hazelnoot dagelijks 3 malen in het hartekuiltje of op eenige andere geschikte plaats inwrijven en de plaats met wol bedekken, tot dat de puisten verschenen zijn.

Daar het dikwijls lang duurt, eer de pokken na deze zalf verschijnen, zoo beveelt *Hanay* de volgende zalf aan:

℞ Tart. stibiat. dr. ij,
Sublim. corros. gr. vj,
Axung. porci unc. jβ.
M.

De inwrijving geschiedt met warm flanel, tot dat de huid is rood geworden. Voor vele gevallen beveelt hij in plaats der zalf een waschwater aan, bestaande uit 2 dr. tart. emetic., 6 gr. sublimaat en $1\frac{1}{2}$ once gedestilleerd water, dat men zoo warm mogelijk met warm flanel inwrijft.

In het algemeen is er voorzigtigheid noodig, daar niet zelden door eene onvoorzigtige aanwending der zalf kwaadaardige, breede, diepe, dikwijls tot in de spieren doordringende, met verstorven celweefsel bedekte, voortvretende zweren ontstaan, die moeijelijk genezen en leelijke diepe likteekenen achterlaten. Gewast linnen, kompressen en een zwachtel dienen ter bedekking. Om de zweren snel te genezen, beveelt *Autenrieth* het herhaald opleggen aan van een sterk aftreksel van conium maculatum. Vooral wordt eene sterke zalf (ongeveer gelijke deelen) vereischt bij gewrichtsziekten met inwendige verettering, of wanneer deze op het punt is te ontstaan, bij hevige oogontstekingen, enz. (Volgens *Zollikofer* brengt de versch gekneusde en op de huid gelegde wortel van Euphorbia corrolata volkomen dezelfde werkingen voort, en de uitslag wordt onderhouden, wanneer men alle 48 uren eene nieuwe hoeveelheid oplegt. *Froriep's Notizen*, 40 Bd. 1834, no. xvii.)

De regeringsraad *Niemann*, te Merseburg, (Journ. der prakt. Heilk. von *Hufeland* en *Harles*, 1818, Febr. S. 112) beveelt den

tartarus emeticus als afleidend middel in pleistervorm aan bij congestie van bloed naar het hoofd, vooral bij zuigelingen, waar hydrops cerebri acutus vermoed wordt. Bij angina en ontstekingen van den larynx, bij rheumatismus in het kniegewricht, tegen rheumatische tandpijn, aanhoudende borstaandoeningen met aanleg tot longtering, chronisch hoesten, tussis convulsiva, scrophuleuse oogontstekingen, chronische exanthemata, vari, herpes; bij blennorrhoea der gehoorbuis, ischias, enz.

Hij geeft daartoe het volgende voorschrift:

℞ Empl. resinae pini (pharm. bor.) unc j,
Resinae pini unc. β,
Terebinth. venet. dr. iij,
liquat. admisce
Tart. stibiat. unc. β.
M.

Eenvoudiger bereidt men deze pleister uit 1 — 2 dr. tartarus emeticus en ½ once emplast. diachyl. comp. Men laat daarvan naar omstandigheden ter grootte eener handvlakte op leder smeren, en bij congestie van bloed naar het hoofd dezelve tusschen de schouderbladeren, of bij aanhoudend hoesten op de borst leggen. Zoodra de pleister puisten voortbrengt, neemt men haar af, en verbindt deze met eene eenvoudige zalf.

Verder wordt de tartarus emeticus gebruikt voor wasschingen en stovingen, om eenen afleidenden tegenprikkel te maken, de werkdadigheid der huid te verhoogen, de resorptie te bevorderen; men neemt hiertoe ongeveer ½ — 1 dr. op 1 pd. water. *Fontaneille* gebruikte deze stovingen met het uitstekendst nut in zeer pijnlijken, chronischen, plaatselijk bepaalden rheumatismus, in vast zittende jicht, bij hevige hoofdpijnen en bij inwendige ontstekingen als epispasticum, rubefaciens.

Als omstemmend middel ter voortbrenging eener adhaesive ontsteking of goedaardige ettering bij lymphatische gezwellen, koude abscessen, in zalfvorm (½ dr. — 2 scr. op 1 once vet) door middel van een setaceum aangewend, of in oplossing van 3 — 4 gr. op 1 once water als inspuiting; voor waschwaters (5 — 10 gr. op 1 once water) tegen chronische huidziekten, voornamelijk porrigo decalvans, vari, herpes enz., bij onzuivere, slappe zweren, wratten; als sto-

ving in verbinding met spiritus mindereri tegen klierverhardingen, lymphatische gezwellen, gewrichtswaterzucht, waterbreuk, tegen beklemde breuken, rheumatische, arthritische en venerische gezwellen, bij leververhardingen als waschwater (5 gr. op 1 once water), en als een de haargroei bevorderend middel (1 gr. op 1 once water). Voor inspuiting (2 gr. in $\frac{1}{2}$ once laauw water opgelost) in de vena mediana bij gevaar van stikking, ten gevolge van een been, dat in de keel is blijven steken, waarop na 15 minuten sterk braken met uitstooting van het been volgt.

Als bijtmiddel gebruikt men den tartarus emeticus ter vernietiging van moedervlekken (als zalf), der beurs bij geopende beursgezwellen, van den callus bij calleuse zweren (met eene toereikende hoeveelheid water tot een dun deeg aangemengd en door middel van een penseel op de calleuse randen gebragt; ééne aanwending is genoegzaam om den geheelen callus te doen verdwijnen), tegen fungeuse, atonische zweren als strooipoeder, doch met voorzigtigheid; bij zweren der onderste ledematen, welke ten nadeele des lijders opdroogen; of om door zweervorming de ettering en verzwering van inwendige en edele weefsels te beperken.

In de oogheelkunde is dezelve niet alleen als een afleidend middel bij oogontstekingen, maar als een antidyscrasisch en oplossend middel tegen lippitudo, ophthalmoblennorrhoea scrophulosa, verduisteringen der cornea, pannus, enz. te beschouwen. *Himly* raadt tegen alle ooggebreken, waar een afleidend middel is aangewezen, eene pleister aan uit 1 dr. tartar. emetic. en 3 — 6 dr. emplast. citrinum dagelijks op de plaatsen te leggen, welke anders met vesicantia bedekt worden, totdat er zwarte blaren ontstaan, dan dagelijks met zuiver empl. citrinum te verbinden, en nu en dan, bij te snelle genezing, de aanwending der braakwijnsteenpleister te herhalen. Tegen troebelingen van het hoorvlies worden indroppelingen eener oplossing van tartarus emeticus aanbevolen, door *Vogler* 6 gr. op 2 once, door *Reil* 1 gr. op 1 once gedestilleerd water, door *Gleize* het volgende mengsel:

℞ Tartari emetici gr. vj,
Aloës gr. vj,
Tutiae scr. β,
Sacchari alb. gr. viij,

Bals. commendatoris gtt. xv,
Aq. destill. unc. iv.
M. S. Oogwater.

Tegen de verduisteringen van het hoornvlies, welke na oogontstekingen achterblijven, beveelt *Witzmann* de volgende zalf aan:

℞ Butyr. recent.,
Olei ricini dr. j;
Tartari emetici gr. iv (en allengs tot op 20 gr. te klimmen).
M.

Van deze zalf wordt des morgens en avonds eene hoeveelheid ter grootte eene linze in het oog gebragt, door zacht wrijven van het bovenste ooglid met den vinger over het oog verspreid, en daarna gedurende een uur of langer het oog met eenen warmen doek bedekt. Bij groote gevoeligheid van het oog moeten eenige droppels opiumtinctuur worden toegevoegd. Na deze behandeling zullen wel is waar in de eerste dagen de oogvliezen rooder en gevoeliger worden en zwellen, doch na eenige dagen zal de ontsteking nalaten en de genezing in één à drie maanden volgen.

Men gebruikt denzelven bij ooggebreken ook als litus (4 — 10 gr. op 1 once honig), als oogdroppelwater ($\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ gr. op 1 once water), als oogzalf (2 — 6 gr. op 1 dr. ceratum simplex).

Klisteren met tartarus emeticus prikkelen den endeldarm, in het algemeen de dikke darmen, zeer sterk, bewerken gewoonlijk sterke ontlasting, somwijlen ook braken. Men gebruikt dezelve wel bij hooge graden van algemeene prikkelloosheid en torpiditeit van het darmkanaal. In asphyxie dragen zij eenigermate ter opwekking bij, doch mogen niet overdreven worden. Ook bij verlammingen, apoplexie, hardnekkige obstructio alvi vinden zij hare aanwending; echter niet bij beklemde breuken en bij eigenlijken ileus, omdat men hier moet vreezen daardoor braking te zullen verwekken of eene reeds voorhandene te vermeerderen. Men neme 3 — 4 gr. op eene klisteer en trachte, voornamelijk bij schijndood, door een toevoegsel van terpentijn, azijn, decoctum gratiolae, zeep enz. de werking nog te versterken.

De uitwendige aanwending van den tartarus emeticus moet steeds met de grootste voorzigtigheid geschieden, dewijl zeer ligt vergifti-

gingstoevallen kunnen ontstaan, en de puisten bij zwakke voorwerpen ligt in kwaadaardige zweren overgaan.

℞ Tart. stibiat. dr. ij,
solve in
Aq. destill. lib. j.

S. Waschwater. (Ter bevordering der absorptie van gestremde of uitgestorte vochten bij koude en watergezwellen). *Reil.*

℞ Tart. stibiati,
Aloës lucid. aa gr. vj,
Sacchar. alb. dr. ij,
Aq. rosar. unc. ij.

S. Oogwater. (Bij lippitudo, blepharophthalmia glaudulosa.) *Rust.*

℞ Tart. stibiat. gr. j,
solve in
Aq. destill. unc. j.

S. Om in de pisbuis te spuiten. Ter herstelling van den druiper bij ophthalmia gonorrhoica. *Jüngken.*

℞ Tart. emetic.,
Empl. diachyl. simp. aa q. v.
Malax. S. Emplastrum.

Als krachtig prikkelend middel in de nabijheid der oogen en op het bovenste ooglid of de wenkbraauwstreek te leggen; bij blepharoptosis paralytica. *Jüngken.*

℞ Tart. emetic. scr. β,
Merc. dulc. dr. j,
Empl. oxydi plumbi saponac. unc. β.
M. f. emplast.
Men legt deze pleister op het struma.

℞ Pulv. tart. emetic.,
Empl. vesicat.,
—— citrini aa dr. j,
Merc. subl. corros. gr. xiv.
Malax. D.

Deze pleister werkt snel en diep in en wordt aangewend, waar eene snelle werking op de huid vereischt wordt, welke aanmerkelijk diep in de onderliggende organische weefsels indringt. Zij vormt aan-

vankelijk blaren, later puisten. *Kopp.*

℞ Tart. emetic. gr. ij — v,

Mell. despum. unc. j.

M. S. Oogzalf. Tegen leucoma.

v. Goescher.

℞ Tart. emet. scr. j,

Spirit. lavand. unc. jβ.

M. S. Dagelijks 3 malen met eenen wollen lap in te wrijven. Bij rheumatismus, welke op ééne plaats bepaald is, en waar zich warme bedekking der lijdende, niet ontstokene deelen weldadig toont.

Holzhausen.

Terebinthina, *terpentijn*, is eene harsachtig-balsamische (uit hars en terpentijnolie bestaande) vloeistof, welke uit den bast en het hout van verscheidene pijnsoorten door natuurlijke en kunstmatige openingen vloeit. Men onderscheidt de volgende soorten:

1) Terebinthina communis, *Gemeene terpentijn*, uit de openingen vloeijende, welke in het hout van den *Pinus sylvestris* en *Pinus abies L.*, *denneboom* en *sparre pijnboom* gehouwen worden; is dik, kleverig, taai, witgeel of bleek, graauwgeel, korrelig, naauwelijks doorschijnend, van sterken, walgelijken, harsachtigen reuk en bitterachtig scherpen, onaangenamen smaak.

2) Terebinthina argentoratensis, *Straatsburger terpentijn*, wordt van *Pinus Picea L.* verkregen, is een bijna kleurlooze, doorschijnende, dunne, aangenaam balsamisch en citroenachtig riekende balsem.

3) Terebinthina veneta s. laricina, *Venetiaansche terpentijn*, van *Pinus Larix L.* (op de bergen in Zwitserland, Duitschland, Frankrijk, Polen en andere plaatsen), vloeit uit openingen, welke in den stam geboord worden. Is een geelachtige, doorschijnende balsem van de consistentie van eenen dunnen honig, kleverig en zeer taai, in reuk en smaak met de vorige soort overeenkomende.

4) Terebinthina canadensis, *Canadasche terpentijn*, van twee in Canada en Virginie inlandsche pijnsoorten, *Pinus s. Abies balsamica et canadensis*, verkregen. Is van de consistentie van honig, bijna kleurloos of geelachtig, doorschijnend (zoo zij zeer doorschijnend is, word zij *balsamum gileadense spurium* genoemd), taai, van aangenamen balsamischen reuk en scherp bitteren smaak.

5) Terebinthina hungarica, *Hongaarsche terpentijn*, uit de takken van *Pinus Pumilio Haenke* (in Hongarije, Tijrol en Zwitzerland inlandsch). Uit dezen terpentijn wordt door destillatie met water het *oleum templinum* bereid.

6) Terebinthina carpathica, *Karpatische terpentijn*, van *Pinus Cembra L.*, eenen op het Karpitische gebergte, in Tijrol, Zwitserland en Siberië inlandschen boom.

7) Terebinthina cyprica, *Cyprische terpentijn*, van *Pistacia terebinthus L.*, eenen in Z. Duitschland groeijenden boom.

In de heelkunde worden gewoonlijk de *gemeene* en *venetiaansche terpentijn* gebruikt, welke in alcohol, aether en aetherische oliën gemakkelijk oplosbaar zijn.

De terpentijn behoort tot de balsems, welker werkzame bestanddeelen hars en aetherische olie zijn, die door scheikundig proces uit dezelve verkregen kunnen worden; deze scheiding is echter geene volkomene, dewijl uit de werking dezer afzonderlijke educten blijkt, dat het eene steeds nog sporen van het andere met zich voert, de aetherische olie is hier van harsachtigen aard, de hars van aetherischen oorsprong.

Minder vlugtig, dan de aromatische stoffen, is de werkkring van den terpentijn meer beperkt, doch de werking krachtiger en meer blijvend, minder op de sensible, meer op de irritabile en reproductive sfeer gerigt. Hoofdzakelijk op de oppervlakte werkende, wekt hij de vaat- en zenuweinden in dezelve tot hoogere werkdadigheid op en vermeerdert derzelver energie, bevordert de circulatie, resorptie en secretie, vermeerdert den turgor en verbetert de menging. Buitendien bezit hij de eigenschap, om, in geschikte verbinding met andere stoffen, goed aan de huid te kleven.

Men gebruikt denzelven bij slappe, onzuivere, fistuleuse, gangraeneuse zweren met harde randen en callositeiten; bij vorstbuilzweren, zweren na verbrandingen, lymphatische zweren, bij versche gescheurde en gestokene wonden, verwondingen der zenuwen, banden en beenderen, waar geene snelle vereeniging te wachten is. Ter onderhouding der ettering na aanwending van vesicantia, ter bevordering derzelve bij moeijelijk en langzaam etterende abscessen, ter verdeeling van koude, niet ontstokene gezwellen in verbinding met ammoniac, ter herstelling van onderdrukte slijmvloeijingen

(bougie), bij hardhoorendheid.

De terpentijn, op zich zelven gebruikt, prikkelt zeer sterk, en verbindt men denzelven met vette zalven, dan verslapt hij. Derhalve is het eene zeer doelmatige bereidingswijze van zalf, wanneer men denzelven met eidojer vermengt, welke zalf echter, daar zij ligt bederft, steeds versch bereid moet worden (8 once terpentijn met 3 eidojers afgewreven en 3 dr. lijnolie toegevoegd, en moet zij sterker prikkelen, nog eene toevoeging van $\frac{1}{2}$ once mirre).

Tegen scrophuleuse zweren beveelt men de volgende zalf aan:

℞ Terebinthin.,
Iodii aa.
M.

Dr. *Erdmann* te Dresden geneest oude voetzweren door de diepe plaatsen met eene zalf uit

℞ Terebinthin. unc. jβ,
Cer. commun.,
Ol. terebinth. aa dr. j.
M.

te bedekken en vervolgens de zweer met lange kleefpleisterstrooken te drukken. Bij spina ventosa, paedarthrocace, bij kliergezwellen, bij verhardingen van het celweefssl en de spieren roemt *Pitschaft* als een zeer voortreffelijk middel, met hetwelk hij buitengewoon veel uitrigtte, een mengsel van venetiaanschen terpentijn en zooveel eidojer als ter vorming van een liniment noodig is. Men laat dit door middel van linnen opleggen en eenige malen daags vernieuwen.

Verder gebruikt men denzelven voor pleisters (*emplastrum diachylon compositum*, *cum gummatibus*, *mercuriale*, *cantharidum*, *enz*), dewijl hij derzelver klevende kracht verhoogt, en tevens, als een in dezen vorm zacht prikkelend middel, de werking der pleister in het algemeen ondersteunt; nimmer mag om deze laatste eigenschap eene pleister, die terpentijn bevat, op huidplaatsen aangewend worden, welke ontstoken zijn, en welker verettering echter niet aan het therapeutisch doel beantwoordt.

De zoogenaamde Weener fontanelpleister of kleefpleister wordt, volgens Dr. *Constantini* in Rothenburg, op de volgende wijze bereid:

℞ Terebinthinae coctae part. 4,
Empl. diachyl. simpl. c. oleooliv. parat. part. $\frac{1}{2}$,

Empl. diachyl. compos. part. 1,
leni igne liquati misceantur.

Sevin, Apotheker te La Ferté-sousJouarne, beveelt de volgende formule aan voor eene bijzondere goede kleefpleister:

℞ Terebinthinae unc. iv,
Resinae elemi unc. iv,
Empl. diachyl. c. gumm. unc. v,
Cerae flavae unc. ij,
Cerae albae unc. j.
leni igne liquati misceantur.

Uitwendig gebruikt men den terpentijn voor zalven, pleisters, inspuitingen, b. v. in de pisbuis bij ouden torpiden nadruiper, ongeveer $\frac{1}{2}$ — 1 dr., met mucilago gummi arabici vermengd, op 6 once. Voor klisteren 1 — 2 dr. met eidojer afgewreven, b. v.

℞ Terebinthinae dr. ij — iv,
Mellis crudi unc. j,
Vitell. ov. 2.
Infusi chamomill. unc. iv.

M. S. Voor klisteer. Ter bevordering der ontlasting.

Het meest algemeen wordt gebruikt het

Unguentum basilicum, uit terpentijn, colophonium, talk, was en boomolie bestaande. Deze zamenstelling vervangt vele andere, vroeger gebruikelijke, balsamische zalven. Deze zalf is alleen bij scheiding van zamenhang der huid bruikbaar, werkt door de in dezelve bevatte vette stoffen verslappend, vermindert de spanning en maakt de afzondering gemakkelijker; door de hars vermeerdert zij den aandrang en omloop van het bloed in de oppervlakkig gelegene plaatsen, en bevordert en verbetert het secretieproces. Men wendt dezelve daarom aan bij wonden en zweren zonder dyscrasisch karakter, wanneer er werkdadigheid en energie in de afscheidingsvlakte ontbreekt, en men de secretie van den etter, alsmede den groei van het jonge vleesch wil vermeerderen, de granulatie slechts matig rood en vast, de etter spaarzaam en van middelmatige consistentie is.

Daar de hoeveelheid van verslappende stoffen in deze zalf de overhand heeft, doet men in vele gevallen, wanneer de bovengenoemde vitaliteitsanomaliën nog in hoogeren graad bestaan, wel, derzelver

prikkelende werking door toevoeging van tinctura myrrhae (3 dr. op 1 once zalf) te ondersteunen, of gebruikt men den balsamus Arcaei (zie *Gummi elemi*). Wordt er tevens eene specifieke omstemming der vitaliteit gevorderd, dan voegt men bij 1 once zalf 1 dr. mercurius praecipitatus ruber.

Unguentum digestivum, *unguentum terebinthinae*, bestaat volgens de *Pharm. hass.* uit ½ pd. terpentijn, 2 eidojers en 2 once oleum hyperici coctum.

Daar deze zalf zeer prikkelt, gebruikt men haar als een opwekkend, ettering bevorderend middel in torpide gevallen, voor verband van putride, gangraeneuse, slecht etterende zweren, en bij ontblooting der beenderen, ter bevordering der granulatie.

Balsamus Frahmii wordt op de volgende wijze voorgeschreven:

℞ Terebinth. venet. unc. ij,
Cerae flavae unc. β,
solve leni calore. Post refrigerat. adde;
Ol. terebinth. dr ij.
M. exacte. D. S. Tot verband.

Deze balsem vermeerdert de werkdadigheid in het haarvatenstelsel, bevordert de regeneratie bij verlies van substantie en verbetert de secretie.

Daar hij zeer prikkelend werkt, gebruikt men hem bij slappe, prikkelooze, onzuivere fistuleuse, gangraeneuse zweren met harde randen en callositeiten. *Frahm* beveelt denzelven vooral bij hardnekkige zweren op de tibia aan.

Balsamus Locatelli. Volgens de *Pharm batav.* wordt deze balsem op de volgende wijze bereid:

℞ Cerae flavae unc. iv,
Ol. olivarum unc. vj,
leni calore liq. admisce
Terebinth. venet. unc. vj
Lign. santal. rubr. unc. β,
Bals. peruv. nigr. dr. ij.

Dezen balsem gebruikt men tot verband van boosaardige zweren, vooral na het gebruik van het *Benhard'*sche poeder.

Buitendien vormt de terpentijn nog een bestanddeel van het em-

plastrum adhaesivum, empl. ammoniaci, empl. de galbano crocat., empl. oxycroceum, empl. litharg. compos., empl. mercuriale, empl. cantharid. ordinarium et perpetuum.

℞ Sebi bovini unc. j,
Cerae flavae unc. β,
Resin. burgundic. dr. j,
Terebinth. dr. j,
Olei olivar. dr. ij.
M. fiat unguentum.
S. Vorstzalf, door middel van linnen op te leggen.

℞ Terebinthinae coctae,
Butyr. cacao aa unc. jβ,
liquatis simul blando igne adde:
Balsam. peruviani dr. β.
M. S. Vorstzalf.

Swediauer.

℞ Cerae albae,
Terebinth. aa unc. ij,
Olei olivar. unc. ij,
Liqua leni igne, cola et ad perfectum usque refrigerationem agita.
S Zalf. Om ligte ontvellingen te verbinden.

℞ Aquae vitae,
Amyli tritici,
Albuminis ovi,
Terebinthinae,
Olei olivarum,
Mellis alb. aa unc. j.
Melli et terebinthina mixtis, adde dein sensim continuo agitando reliquas substantias.
S. Zalf.

Bij zweren, ontvellingen en wonden, welke hevige pijnen veroorzaken.

Balsamum Chironis.

℞ Olei olivarum unc. vj.
Terebinthinae unc. ij,
Cerae flavae unc. j,

Radicis alcannae s. q.
Calefacе, tunc succedentim adde:
Bals. peruv. nigr. dr. jβ,
Camphorae pulv. gr. xij.

M. S. Zalf. Deze zou een voortreffelijk middel bij gescheurde wonden en zweren zijn.

Oleum terebinthinae, spiritus terebinthinae, *terpentijnolie*, wordt door destillatie van den gemeenen of venetiaanschen terpentijn met water verkregen; het witte, harde, reuk- en smaaklooze, harsachtige residuum stelt den gekookten terpentijn, *terebinthina cocta*, en, in het vuur gesmolten, de gewone hars, *colophonium*, daar.

Zuivere terpentijnolie is dun vloeibaar, waterhelder, ongekleurd, ligt, van eenen eigendommelijken sterken terpentijnreuk, scherpen brandenden smaak, in waterhoudenden alcohol moeijelijk in absoluten gemakkelijk oplosbaar. Volgens nieuwere onderzoekingen bevat de terpentijnolie geen zuurstof, maar alleen kool- en waterstof. Bij lang staan, blootgesteld aan de atmospherische inwerking, zet zij kleurlooze, stralig gegroepeerde, prismatische kristallen af, het *stearopten* of *terpentijnkamfer*, welke wit, bijna reuk- en smaakloos, moeijelijk in water, maar in alcohol, aether en warme oliën gemakkelijk oplosbaar is. Door behandeling der terpentijnolie met watervrij acidum muriaticum wordt de *kunstmatige kamfer* verkregen, welke eenen dergelijken reuk en smaak als de natuurlijke bezit en eene witte, glanzige, doorschijnende, eenigzins taaije zelfstandigheid daarstelt.

Op de ongekwetste huid aangewend, werkt de terpentijnolie zeer prikkelend, de levenswerkdadigheid uiterst krachtig opwekkend; bij teedere gevoelige huid veroorzaakt zij jeuken en branden, bij menigvuldige en sterkere aanwending zelfs ontsteking en blaren. Zij werkt tevens sterker in de diepte, dan alle andere vlugtige inwrijvingen, verhoogt het zenuwleven, wakkert de circulatie en resorptie aan. Eveneens behoort zij ook tot de bederfwerende middelen, van welke zij een der krachtigste is. Zij dringt diep in de deelen in, bewaart dezelve voor bederf, verhindert de ettering en afscheiding der afgestorvene deelen van de levende niet. Buitendien heeft zij de eigenschap, onreinheden van allerlei aard, voornamelijk gedroogden

etter, aanklevende pleistermassa, enz., ligt van de huid op te lossen, en eene wormdoodende kracht. Volgens het zoo even gezegde behoort de terpentijnolie tot de werkzaamste, vlugtig prikkelende, oplossende, verdeelende, versterkende, ettering bevorderende, bederfwerende middelen.

Men gebruikt de terpentijnolie:

1) Als reinigingsmiddel, om de omstreken van wonden en zweren enz. bij elk verband van aanklevende onreinheden te bevrijden, zonder door drukking of hevige wrijving nadeelige pijnlijke prikkeling voort te brengen. Men giet de olie op plukselballetjes en bestrijkt daarmede de onzuiverheden, welke zich dan ligt met eenen spadel, enz. laten wegnemen. De huid mag echter niet zeer ontstoken zijn. Bloedzuigers zuigen niet op plaatsen, welke met terpentijnolie gereinigd zijn.

2) Bij putride, ichoreuse wonden en zweren, om de vorming van wormen te verhoeden of te stremmen. Dit geschiedt door wasschingen van het deel met de olie, alsmede door aanwending derzelve op de zweer zelve, waardoor de wormen, zoowel als hare eijeren, gedood worden, en ook door verbetering der secernerende werkdadigheid en der afscheiding de neiging tot ontbinding (welke vooral des zomers voor de generatio aequivoca zoo gunstig is) tegengegaan wordt.

3) Tegen gangraena humida, gangraeneuse zweren, en wanneer de gangraena reeds in volkomen sphacelus is overgegaan. Volgens *Langenbeck* verdient de terpentijnolie hier de voorkeur boven alle andere middelen. Na voorafgegane scrarificatie bestrijkt men de inkervingen er mede en legt eene pap van pulv. cort. chinae of quercus met terpentijnolie op; of men laat deze of andere poeders instrooijen en dezelve vervolgens met terpentijnolie bevochtigen; bij gangraeneuse abscessen spuit men haar in derzelver holten of stopt er daarmede bevochtigd pluksel in. Bij carbunculus toont zij zich na wegneming van al het gangraeneuse en diepe kruiswijze insnijdingen zeer nuttig. Bij gangraena nosocamialis legt men sponsen, welke er mede bevochtigd zijn, warm op. Bij gangraeneuse, fistuleuse zweren, vooral wanneer tevens de beenderen necrotisch zijn, zooals dit dikwijls bij pseudo-erysipelas voorkomt, en de ichor zeer slecht doch niet zeer overvloedig is, Men giet hier de olie onmiddelijk in de zweer, waardoor zij in alle fistelgangen dringt, de

vitaliteit der afscheidende vlakten krachtig verhoogt, en de, ter afscheiding der sphaceleuse deelen noodige, goede ettering te voorschijn roept. De genecrotiseerde beenstukken bedekt men met wieken, welke vooraf met terpentijnolie bevochtigd zijn, ten einde eene meer duurzame inwerking op deze organen te verkrijgen.

4) Bij niet diep indringende verbrandingen, wanneer de opperhuid nog niet verloren is gegaan, doet zij dan goede diensten, als zij onmiddelijk na de verbranding wordt aangewend, en voorkomt dan het ontstaan van blaren. Is echter het verbrande gedeelte zeer groot, de pijn hevig, intastend, dan past zij niet. Zij werkt hier even als de warmte bij verbrandingen, dewijl zij eene de hevige hitte nabijkomende, doch reeds zwakkere prikkeling uitoefent, en zoo den overgang tot de gewone prikkels maakt. *Kentisch* en *Bell* gaven den raad, het beschadigde deel met terpentijnolie zoodra mogelijk rijkelijk te bevochtigen en daarop met linnen, zuiver of met unguentum cerae bestreken, te bedekken. *Goodall* beval het beschadigde deel met het volgende mengsel te bestrijken:

℞ Ol. terebinth. unc. iv,
Ol. lini unc. ij.
M.

5) Bij bevriezingen. Hier kan zij alleen dan nuttig zijn, wanneer de werking der koude voorbij is, en de deelen, welke daardoor geleden hebben, eenen sterken prikkel behoeven. Zoo is zij, warm ingewreven, tegen vorstbuilen dikwijls werkzaam, vooral in verbinding met ammonia (2 dl. terpentijnolie op 1 dl. ammonia) (*Monch*). *Richter* gebruikte met goed gevolg wasschingen van terpentijnolie bij donkerblaauw, bijna zwart gekleurde en ontstokene ledematen, als gevolg van hevige koude, welke menigvuldig in 1813 bij uit Rusland terugkeerende soldaten voorkwamen, en verhoedde daardoor den overgang in versterving. Hij meende, dat men dezelve bij alle livide, tot versterving geneigde ontstekingen voorzigtig zou kunnen gebruiken. Bij bevriezingen verdient het volgende mengsel de voorkeur:

℞ Ol. terebinthin. unc. ij,
Ol. petrae rubr. unc. j.
M. S. Om in te wrijven.

6) Bij wonden met eenen te geringen ontstekingstoetand, deels om de snelle vereeniging, en deels om eene goede ettering te beoogen.

Men bestrijkt tot dit einde de wondranden met terpentijnolie, of legt eene zalf op uit deze en eidojer bestaande. Vooral heeft men haar bij verwondingen, steken, uitrekking, scheuring van pezen en zenuwen, wonden der hersenen, der hersenvliezen, voornamelijk wanneer zij met hevige toevallen en pijnen verbonden zijn, warm opgelegd, alvorens ontsteking en ettering zijn ingetreden, aanbevolen. Zij zou het ontstaan van zenuwtoevallen voorkomen. Bij tetanus traumaticus wil *Ruisch* haar zelfs met goed gevolg tot verband der verwonde plaats gebruikt hebben. Eene klisteer van eene halve once terpentijnolie, met het dojer van een ei in een aftreksel van sennebladeren geëmulgeerd, verleende eene oogenblikkelijke hulp bij trismus, die alle andere middelen wederstand bood.

Daar ligte wonden, welke ontleedkundigen bij ontleding van lijken zich zelven toevallig aanbragten, niet zelden erger, ja doodelijke gevolgen hadden, raadt *M. D. A. Colles* aan, steeds terpentijnolie bij de hand te hebben, waarin men den vinger terstond na eene verkregene verwonding dompelen kan. De pijn, welke daardoor veroorzaakt wordt, is zoo onbeduidend, dat zij geene groote vertraging in den arbeid noodig maakt, terwijl daarentegen de prikkel de kracht der smetstof tegenwerken of de hoedanigheid der ontsteking in de wond veranderen kan.

Verder bij phagedaenische, carieuse zweren ter verbetering der slechte afscheiding, beperking van het ontbindingsproces, bevordering der exfoliatie en granulatie.

7) Ter verdeeling van koude gezwellen, derhalve bij hydrocele, struma, volkomen onpijnlijke kliergezwellen, bij oedemateus gezwollene, niet pijnlijke deelen gebruikt men met veel gevolg het volgende mengsel:

℞ Alcoh. unc. j,
Ol. terebinth. dr. ij,
Liq. ammon. caust. dr. j.
M.

Tegen tumores cystici, hydrocele, klierverhardingen, ganglia, struma, lymphatische afzetting door plaatselijke atonie, gewrichtsstijfheid, zwellingen, waterzucht, enz. Bij het gebruik der terpentijnolie in de opgegevene gevallen mag er volstrekt geene ontstekingachtige reactie voorhanden zijn. Bij verouderde arthritische contracturen wordt het volgende smeersel met goed gevolg ingewreven:

℞ Ol. terebinth unc. ij,
Liq. ammon. caust. unc. β,
Spirit. camphor. unc. β.
M. D.

Bij arthritisch-rheumatisch lijden, wanneer dit zich bij voorkeur op één deel werpt, ten einde de werkdadigheid der huid te vermeerderen; bij arthritische en rheumatische contracturen, nodi, bij arthritisch-rheumatische en andere verlammingen wordt het volgende mengsel aanbevolen:

℞ Ol. terebinthin. unc. ij,
Camphor. dr. iij,
Sal. volat. corn. cerv. dr. j,
Sapon. unc. ij,
Phosphor. in xv gtt. ol. caryophyll. solut.
M. S. Om in te wrijven.

Voor inwrijvingen bij ischias nervosa wordt zij in verbinding met kamfer aanbevolen. Met linimentum volatile vermengd, wordt zij met nut bij snel ontstane rheumatische pijnen, alsmede ter verdeeling van arthritische en rheumatische gewrichtsgezwellen gebruikt.

8) Als bloedstillend middel bij bloedingen van gekwetste arteriën en na amputatiën, met behoorlijke drukking op de gekwetste plaats aangewend. Bij neusbloeding zou men volgens *Copland* daarmede bevochtigd pluksel in de neusgaten brengen. *Phaff* beveelt haar, met plukselballetjes aangewend, als een onfeilbaar middel bij bloedingen na het uittrekken van tanden aan.

6) Tegen phagedaena syphilitica, een aan de genitalia voorkomend gebrek, dat vooral in Engeland menigvuldig wordt waargenomen. De terpentijnolie wordt hier volgens Dr. *Kind* in den volgenden vorm voorgeschreven:

℞ Cerae citrinae,
Resinae albae aa unc. j,
Olei olivarum unc. j,
Olei terebinthin. unc. β.
leni igne liquatis misceantur.

De lijdende deelen worden daarmede onmiddelijk bestreken, en daarop met een decoctum capitum papaveris gefomenteerd.

Dr. *Geddings*, te Charleston, gebruikt haar tegen overmatigen speek-

selvloed. Hij neemt 2 dr. op 8 once mucilag. gummi arab. voor gorgelwater, waarvan de lijder den geheelen dag gebruik moet maken. Er ontstaat een gevoel van hitte en branden, dat spoedig wederom verdwijnt, zelfs wanneer de dosis nog veel sterker is. Ook de zuivere terpentijnolie laat *Geddings* in den mond nemen, en strijkt dezelve op het sponsachtig gezwollen tandvleesch, of men neemt op 8 once infusio chamomillae 20 — 60 droppels en laat daarmede gorgelen.

10) *Pitschaft* verzekert, dat bij tandpijn onder de uitwendige, pijnstillende middelen het bevochtigen van den lijdenden tand en het tandvleesch met terpentijnolie boven aan staat, en dat zij ook een niet minder voortreffelijk conservatief is voor zieke tanden en tandvleesch.

11) Bij chronische huidziekten, b. v. tinea, waar de prikkelende werking door toevoeging van boomolie verzacht wordt. Het volgende mengsel toonde zich aan *Heberden* en *Niemann* tegen phthiriasis van oude lieden zeer werkzaam.

℞ Ol. terebinthin. unc. iv,
Spir. vini rectif. unc. iv,
Camphor. dr. iv.
M.

12) Op zich zelve, of met tinctura cantharidum of ammonia liquida verbonden en in het perinaeum ingewreven, genas zij eene pisopstopping bij druiper. *Kieser* beveelt het volgende smeersel, in de liesstreek ingewreven, als het doelmatigste middel tegen pisopstopping aan:

℞ Ol. terebinth. unc. β,
Vitell. ovi dr. ij,
Aq. menth. piperit. unc. vj.
M. S. Om in te wrijven.

Bij hardnekkigen nadruiper liet *Voigtel* haar, met eidojer en een weinig water vermengd, als inspuiting gebruiken; zij veroorzaakte pijn, doch spoedige genezing. Bij waterzucht in de nierstreek ingewreven, ter versterking der pisafscheiding (met gelijke deelen steenolie vermengd).

13) Bij chronische ontstekingen der oogen en oogleden vond *Hijnam* de terpentijnolie, op de oogleden gesmeerd, zeer werkzaam;

aanvankelijk veroorzaakte zij hevige pijnen, doch na weinige dagen eene volkomene genezing. *Guthrie* zag van derzelver damp, aan het lijdende oog gebragt, het beste gevolg, vooral bij rheumatische, arthritische en syphilitische oogontstekingen. Tegen zwellingen, verzweringen van het hoornvlies, pannus, staphyloma, volgens *Carmichael* tegen chronische iritis, chorioiditis.

Men gebruikt de terpentijnolie uitwendig voor gorgelwaters, voor klisteren (1 — 2 dr., echter neemt *Martinet* tegen ischias ½ — 1 once), door eidojer met water, slijm en dergel. geëmulgeerd. Voor inspuitingen, inwrijvingen (deze worden dagelijks 3 — 4 malen, de aanwending op wonden en zweren echter slechts 1 — 2 malen herhaald), wasschingen, stovingen in verbinding met kamfer, phosphorus, ammonia, cantharides, enz.

Bij voorwerpen met zeer prikkelbare huid veroorzaakt zij branden en jeuken der huid en dikwijls eenen uitslag, die zich verre over de plaats van aanwending verspreidt, weshalve zij bij zulke personen niet mag aangewend worden.

Oleum terebinthinae sulphuratum, *balsamus sulphuris terebinthinatus*, *balsamus vitae Rulandi*, bestaat uit 2 once ol. lini sulphuratum en 6 once ol. terebinthinae. Men gebruikt deze olie, als een zeer prikkelend digestief middel, voor verband bij putride, gangraeneuse, phagedaenische en zeer atonische zweren.

Balsamum vitae externum, *sapo terebinthinatus*, *linimentum saponatum terebinthinatum*.

℞ Sapon. alicantini sicc. trit.,
Olei terebinthinae aa lib.,
Cinerum clavellat. depur. unc. ij.
Digerantur in vase vesica clauso, ac misceantur exactissime.

Dezen balsem gebruikt men als een krachtig prikkelend en verdeelend middel bij koude gezwellen, vorstbuilen, hygroma, gewrichtsgezwellen, op de lijdende deelen ingewreven, bij tumores cystici, arthritisch-rheumatische contracturen, neuralgiën, paralyses, extravasaten, voor inwrijvingen. Bij meteorismus, flatulentia der hypochondristen en hysterischen op den buik ingewreven. Bij onmagt, trekkingen, beroerten, aan de slapen, onder den neus, aan de polsen, de dijen ingewreven. *Berends* beval eene slappe op-

lossing (2—3 dr. in 12 once water) als omslag aan bij slappe en pijnlijke haemorrhoïdes.

Zeer doelmatig is het bij de aanwending, den balsem eerst met water te verdunnen.

℞ Ol. terebinthin. unc. j,
Liq. belladonn. ammon. dr. j,
(ex herb. bellad. cum ammon. caust. praepar.)
Hydrarg. muriat. corros. in
Spir. vini q. s. solut. scr. j.

M. S. Om in te wrijven. Tegen ischias nervosa wordt dit smeersel door Dr. *Friesch* met uitstekend gevolg aangewend.

℞ Ol. terebinth. rect. unc. j,
Vitell. ov. no. 2,
terendo sensim misce cum
Decoct. sem. aven. excort. lib. ij.

S. Het vierde gedeelte, omgeschud en een weinig verwarmd, voor eene klisteer. Bij hardnekkige verstopping, ileus, wanneer geene ontsteking te vreezen is. *Williams.*

℞ Liq. ammon. caust. dr. ij,
Ol. terebinth. rect. unc. β,
Spir. vini rectificatiss. unc. ij.

M. S. Omgeschud om te wasschen. Voor oedemateuse, in het minst niet pijnlijke deelen.

Weckard.

℞ Ol. terebinth. dr. iij,
subige cum
Gummi arabici dr. ij,
Aq. menth. piperit unc. ij β,
adde
Acet. vin. dr. β.

M. S. Gorgelwater bij salivatie. Zou zeer snel helpen.

Koet.

℞ Olei terebinth. unc. jβ—ij;
Olei olivar.,
Mucil. g. mimosae aa unc. β.

M. S. Voor klisteer. *Gibbon* genas daarmede, drie malen daags aangewend, eenen tetanus, die alle bekende middelen weerstand bood.

℞ Ol. terebinthin gtt. XL,
— amygdal. unc. β.

M. S. Op boomwol een weinig in de gehoorbuis te brengen. Bij doofheid en verhard oorsmeer. *Maube.*

℞ Ol. terebinthin dr. ij,
Ammon. pur. liq.
Tinct. opii aa dr. j.
M. S. Om in te wrijven.

Een zeer goed middel bij de in den herfst, den winter en het voorjaar ontstaande onaangenaamheden der vorstbuilen.

℞ Ol. terebinthin. unc. j,
— chamomill. unc. ij,
Laud. liq. Sydenh. dr. j.
M. S. Om in te wrijven.

Tegen ischias, enz., ook bij gebrekkige urineafscheiding in de nieren. *Recamier.*

℞ Ol. olivarum dr. ij β,
Acid. sulphur. gtt. XLIV
Ol. terebinthinae unc. j,
M. S. Om in te wrijven.
Bij plaatselijke pijnen.

℞ Sapon. terebinthinat. unc. β,
Aquae menth. piperit. unc. ij,
Spirit. camphorat. unc. j,
Tinct. opii simpl. dr. iij.

M. S. Om in te wrijven. Tegen chronischen rheumatismus, eenvoudige zwellingen, oedema, distorsiën in latere tijdperken. *Blasius.*

Thuja, van *Thuja occidentalis L.*, in Noord-Amerika. Van de bladeren van dezen boom wordt eene *essentia thujae occidentalis* bereid (1 once bladeren met 6 once wijngeest gedigereerd), welke tegen condylomata door *Leo* is aanbevolen. *Leo* legt pluksel, dat daarmede bevochtigd is, eenige malen daags op, waarop de condylomata in een krimpen, te zamen vallen, inwendig uitteren, en zoo binnen eenige dagen verdwijnen.

Thymus, van *Thymus vulgaris L.*, groeit in het wild in Zuidelijk Europa en bij ons in tuinen.

Officineel zijn de bloeijende takken, *herba thymi*. Het hoofdbestanddeel is eene aetherische olie, *oleum thymi*.

Deze plant heeft eenen sterken reuk en aromatisch bijtenden smaak, en behoort tot de verdeelende middelen. Zij komt in hare werkingen met de lavendel overeen, en wordt bij onwerkzaamheid en slapheid van het huidstelsel, bij klierzwellingen, erysipelateuse ontstekingen gebruikt.

Men gebruikt dezelve als toevoegsel bij kruidenkussens, in aftreksel met water, wijn of wijngeest, voor omslagen, stovingen en baden.

Oleum thymi wordt tegen tandpijnen aanbevolen, en als toevoegsel bij vlugtige zalven evenals ol. rorismarini gebruikt.

Tonica, *tonische middelen*. Deze middelen bevatten eene bittere stoffe, welke extractief, harsachtig of alcalisch is, en meestal met zetmeel, plantenslijm, plantenlijm, kleurstof, dikwerf met aetherische olie, somwijlen ook met eene scherpe stof verbonden is.

Zij hebben de eigenschap de levenswerkdadigheid der weefsels allengs te vermeerderen, zonder deze zoo duidelijk zamen te trekken en de vloeistoffen uit dezelve weg te dringen, als de zuivere adstringentia, en zonder eene zoo levendige opwekking te veroorzaken, als de aromatische planten en aetherische oliën, en maken alzoo den overgang van de sterkere adstringentia tot de aromatica.

Men gebruikt dezelve in afkooksel voor omslagen, verbandwaters en inspuitingen, of als droog poeder om in te strooijen, en in zalfvorm, op zich zelve of in verbinding met andere middelen, als camphora, myrrha, enz.

Tot deze middelen behooren de cortex chinae, cortex cascarillae, herba rutae, radix calami, radix rhei, herba salviae, rorismarini, absynthii, enz.

Tormentilla, van *Tormentilla erecta L. s. Potentilla tormentilla, gemeene Tormentil*, eene door geheel Europa op zandige plaatsen groeijende plant. Men gebruikt den *wortel*, *radix tormentillae sylvestris s. officinalis s. heptifolii.*

Uitwendig wordt de tormentilwortel in alle gevallen aangewend, waar slapheid en atonie der organen aanwezig en de organische stof in ontbinding en oplossing begrepen is, waar alzoo door onmiddelijke vermeerdering van den organischen tonus slijm- en bloedvloeijingen beperkt, scorbutische of putride degeneratie der organische

weefsels tegengegaan moet worden.

Men gebruikt denzelven in inspuitingen bij bloedvloeijingen, voornamelijk der teeldeelen, bij slijmvloeijingen, bij uitzakkingen der scheede, baarmoeder en van den endeldarm, volgens *Herrmann* in den volgenden vorm:

℞ Rad. tormentillae unc. j,
coque cum
Vini rubri unc. xij,
leni igne per $\frac{1}{4}$ hor.
Colat. express. exhibe.
S. Voor een klisteer.

Als omslag bij slappe, onzuivere, ligt bloedende of sterk afscheidende zweren, b. v.

℞ Rad. tormentill.,
—— aristoloch. rotund.,
Herb. saniculi aa unc. β,
coque in
Aquae ferratae s. q.
per quadrantem horae. Colat. lib. jβ adde
Aquae phagedaen. unc. j.
M.

Voor gorgelwaters bij slapheid van het tandvleesch, scorbutisch tandvleesch, losheid der tanden, verslapping der uvula, bij chronische, atonische putride en gangraeneuse angina (zeer werkzaam).

Dr. *Dürr* (*Hufeland* Journ. d. pr. Heilk. 1823, st. 5 Mai S. 47) beveelt tegen varices aan de voeten van zwangeren, of van door veelvuldig kramen verzwakte personen, het volgende waschwater aan.

℞ Cort. ulmi,
Rad. tormentill. aa unc. j,
coque cum
Vin. rbr. s. q. et sub finem coctionis adde:
Herb. cicutae unc. j.
Stent in digestione fervid. per $\frac{1}{4}$ hor.; colat lib. j
adde:
Sacchar. saturn. dr. jβ,
Spirit. formicar. unc. iv.
M. D.

Hiermede worden de zieke plaatsen der voeten niet alleen verscheiden malen daags gewasschen, maar ook met linnen kompressen, welke met het afkooksel bevochtigd zijn en langs den loop der variceuse vaten gelegd worden, door een cirkelverband zamengedrukt.

Dr. *Morin*, in Rouen, beveelt het uitwendig gebruik der tormentilla bij panaritium op de volgende wijze aan. Men laat de wortels in eenen warmen oven droogen, brengt dezelve tot poeder en geeft hier aan door middel van eidojer eene deegachtige consistentie. Dit deeg smeert men 1—2 lijnen dik op linnen, en omgeeft daarmede het zieke deel; het geheel moet buitendien met een gewoon cataplasma bedekt worden, opdat het droogworden van het deeg door de hitte van het lijdende deel verhinderd wordt (*Schmidt's* Jahrb. 1840, 1 Heft S. 59). Twee once tormentilwortel met eene genoegzame hoeveelheid azijn tot een deeg gemaakt en op het voorhoofd gelegd, beveelt *Radius* tegen sterke neusbloeding aan.

Voor uitwendig gebruik laat men 4—8 dr. met 12 once water tot op 8 once inkoken, waarbij men spiritualia, rooden wijn, enz. voegen kan.

℞ Rad. tormentill.,
—— ratanhiae,
Cort. quercus aa unc. β.

C. M f. Species. D. S. Des morgens en 's avonds $\frac{1}{6}$ gedeelte met 2 wijnglazen heet water gedigereerd en zacht gekookt, voor eene klisteer. Bij prolapsus intestini recti, passive metrorrhagiën.

Vogt.

℞ Rad. tormentill. conc. unc. β,
coque in
Aceti q. s. per quadrant. horae. Colat. lib. β.
adde
Opii gr. iij.

M. S. Dikwijls daarvan een weinig laauw in den mond te nemen. Bij tandpijnen.

Hartmann.

℞ Rad. tormentill. unc. j,
coque cum
Aquae font. lib. j ad col. unc. vij,
in qua solve

Aluminis dr. j ,
Mellis unc. j.

M. S. Alle uren hiermede laauw te gorgelen. Bij verlenging en chronische ontsteking der uvula. *Schmidt.*

℞ Rad. tormentill. unc. ij ,
Aquae s. q.,
coque per horam dimidiam et colaturae lib. j
adde:
Acidi sulphur. dil. dr. β ,
Mell. rosati unc. β.

M. S. Om te gorgelen en den mond mede te spoelen. Tegen slap en ligt bloedend tandvleesch.

Tornaculum, torcular, fascia tortilis, prelum vasorum, *tourniquet.* Het tourniquet is een werktuig, waardoor de stremming of vermindering van den bloedsomloop in een of meerdere vaten van eenig deel des ligchaams bewerkt wordt, hetzij om de bloeding uit reeds aanwezige of te makene openingen van dezelve te verhinderen, of om den aandrang des bloeds naar eene ziekelijke verwijding van eenig vat te verhinderen of ook volkomen te stremmen, of om bij ontstane pseudo-organisatiën derzelver voeding door onttrekking van den toevoer des bloeds naar dezelve te beperken.

In de oudste tijden kende men het tourniquet niet, en het schijnt dat *Hans van Gersdorf* in den aanvang der 16e eeuw de eerste geweest is, die eene soort van tourniquet in aanwending bragt. In het jaar 1670 vond *Morel* gedurende de belegering van Besançon een zeer eenvoudig tourniquet uit. Het comprimeerde alle bloedvaten en zenuwen gelijkmatig; daarom is het bij amputatiën, wanneer men het geheele lid ongevoelig wil maken, en wanneer de lijder geen bloed mag verliezen, zeer doelmatig. In geval van nood kan men het zeer gemakkelijk *ex tempore* uit eenen zakdoek, met eenen opgerolden zwachtel en eenen knevel maken. Sedert dezen tijd is het tourniquet veelvuldig veranderd en verbeterd geworden, en is bij bloedingen steeds het hoofdmiddel ter stilling derzelve.

Men verdeelt de tourniquets in eenvoudige, zamengestelde en bijzondere, d. i. voor bijzondere slagaderen bestemde.

Tot de eenvoudige behooren: 1) het *kneveltourniquet*, waaronder het *noodtourniquet* (een zakdoek met eenen opgerolden zwachtel of

eenen steen en een knevel), het Pruissische veldtourniquet (gordel, pelote, plaat en knevel), dat van *Lobstein.*

2) Het *engelsche scheepstourniquet.*

3) Het *gesptourniquet van Assalini.*

4) Het *compressorium van Ehrlich.*

5) Het *liestourniquet* (stalen boog met schroef en pelot).

Tot de zamengestelde behooren de schroeftourniquetten van *Heister*, *Petit*, *Garengeot*, *Perret*, *Freke*, *Morand*, *Stodard*, *Bell*, *Knaus*, *Savigny*, *Westphal*, *Widemann*, *Zeller*, en de beugeltourniquets van *Klein* en *Dupuytren.*

Tot de bijzondere behooren de compressoria voor de arteria meningea van *Gräfe*, *Foulquier*, *Ferg;* de compressoria voor de arteria temporalis van *Bell*, *Butter;* voor de arteria labialis van *Boyer;* voor de arteria lingualis van *Petit*, *Jourdin*, *Lampe;* voor de carotis en vena jugularis van *Höffler*, *Charbet;* voor de arteria subclavia van *Ehrlich*, *Bromfield*, *Mohrenheim*, *Dahl;* voor de arteria axillaris van *Wilhorn;* voor de arteria intercostalis van *Latteri*, *Bellocq;* voor de arteria epigastrica en obturatoria van *Chopart*, *Schindler*, *Hesselbach;* voor den penis van *Nucq;* voor de arteriae haemorrhoidales van *Bellocq*, enz.

Ook verdeelt men de tourniquets 1) in zoodanige, welke den geheelen bloedsomloop van eenig deel stremmen, alzoo den vaatstam met de zijtakken en zenuwen te gelijk drukken. Deze drukking bewerkt niet alleen de onderbreking van den bloedsomloop, maar ook dien der overige vochten, de verrigting der zenuwen, de voeding, in het kort alle uitingen der vitaliteit. Zij mag daarom zonder gevaar van versterving niet te lang duren, voornamelijk wanneer zij wegens bloedingen wordt aangewend. Zij bezit het voordeel dat de lijder voor elk bloedverlies beveiligd is en de heelmeester niet door de bloeding in zijne kunstbewerkiug gestoord wordt; door de drukking der zenuwen wordt het gevoel in het lijdende deel verminderd, en de lijder behoeft daardoor minder pijn gedurende de operatie te verduren. Behalve bij bloedingen bedient men zich ook van deze drukking om de absorptie van een vergift of contagium terstond na de opneming te verhinderen; om krampen voor te komen of te onderbreken, b. v. bij epilepsie. Bij het aderlaten, wanneer geen bloed wil komen, comprimeert men den anderen arm op

dezelfde plaats, waarop dan het bloed na eenigen tijd begint te loopen.

2) In zoodanige, welke derzelver drukking op een enkel vat, b. v. de art. epigastrica, of op eenen vaatstam uitoefenen, zonder de collateraalcirculatie te storen en de overige deelen in te snoeren. Zij zijn de lijdende deelen minder hinderlijk door drukking en kunnen daardoor langer blijven liggen. Ook verdienen zij eenen beslisten voorrang, waar het er op aan komt, door langzaam voorzigtig openen van het tourniquet, door het uitstroomen van het bloed de plaats te ontdekken, waar eene in de diepte liggende arterie gekwetst is. Daarentegen hebben zij het nadeel, dat de toevoer van het bloed door de bijliggende takken en anastomosen niet geheel verhinderd wordt; ook worden vele ledematen niet door eenen enkelen hoofdstam verzorgd, maar er gaan behalve deze nog andere arteriën in dezelve, welke dan door een zoodanig tourniquet niet gedrukt worden, of de arteriën vormen afwijkingen, de heelmeester meent den hoofdstam gedrukt te hebben, maar heeft dit slechts eenen bijtak der arterie gedaan.

Alle compressoria zijn echter slechts palliative middelen, ten einde tijd te winnen, om de ligatuur of een meer zeker verband te kunnen aanleggen.

Transfusio sanguinis, cura medeana, methaemachymia, transplantatio medica nova. Onder transfusie van bloed verstaat men de onmiddelijke overleiding van het bloed uit de vaten van het eene levende wezen in die van het andere.

De transfusie werd in de 17de eeuw door *Denis* het eerst aan menschen beproefd. Vroeger bediende men zich hiertoe van eene buis, welker eene einde in de slagader van een levend dier (hond, schaap), en het andere in eene ader van den mensch, welken men het vreemde bloed wilde geven, gebonden werd, waarbij het bloed van zelfs uit het dier in den mensch vloeide. Tegenwoordig echter neemt men het uit de ader van een gezond mensch gelatene bloed, en spuit het, zoolang het nog warm en vloeibaar is, in eene ader van het voorwerp, in hetwelk men bloed wil overvoeren. Men gebruikt hiertoe de door *Graefe*, *Blundell*, *Dieffenbach* opgegevene toestellen, of bedient zich van eene eenvoudige buis, een stuk van een elastieken catheter of eene pennenschacht, welke men in de ader des lijders brengt, waartoe de vena cephalica het meest geschikt is, en van

eene gewone verwarmde spuit, door middel van welke het bloed in de buis en door deze in de ader gespoten wordt. Men moet echter daarbij zeer acht geven, dat geene lucht mede wordt ingespoten, hetgeen eenen oogenblikkelijken dood ten gevolge zou hebben, en dat men slechts kleine hoeveelheden bloed op eenmaal, en deze slechts zeer langzaam inspuite, opdat er niet eene plotselijke overvulling van het regterhart en der longen ontsta.

De transfusie is wel bij verscheidene ziekten aangewend, doch zij is, volgens de daarmede gemaakte proefnemingen, enkel en alleen slechts bij levensgevaarlijke bloedstortingen, hetzij deze uit inwendige holten, b. v. uit den neus, de baarmoeder, of uit wonden plaats vinden, te gebruiken, wanneer zij dikwijls nog slechts het eenige redmiddel is.

Bij schijndood door verdrinken, hangen, stikking, door voor de ademhaling ongeschikte luchtsoorten, enz., is de transfusie ook wel aanbevolen, doch hierbij mogen de andere gewone opwekkingsmiddelen niet verzuimd worden.

De infusio, het *onmiddelijk in den bloedsomloop brengen* van geneesmiddelen, is afkomstig uit de 17e eeuw, en werd het eerst door *Fabricius* te Dantzig beproefd.

Zij bestaat daarin, dat men door de opening eener ader door middel eener spuit eene oplossing van het gekozene geneesmiddel inspuit, waarbij dezelfde voorzigtigheidsmaatregelen, als bij de transfusie, zijn in acht te nemen.

Men bedient zich van dezelve in zeer dringende gevallen, wanneer de aangewezene geneesmiddelen niet langs den gewonen weg kunnen ingevoerd worden, zooals b. v. de inspuiting eener oplossing van tartarus emeticus in water (zie *Tartarus emeticus*) in de aderen, wanneer eenig ligchaam in de keel is blijven steken, hetwelk door geen ander middel verwijderd kan worden, en gevaar van stikking veroorzaakt. *Magendie* beveelt inspuitingen van water, dat eene eenigzins lagere temperatuur dan de bloedwarmte heeft, als bedarend middel bij hydrophobie aan.

TRITICUM, van *Triticum vulgare L.*, *Tarwe*, oorspronkelijk uit Palestina, thans overal menigvuldig verbouwd. Overbekend zijn de *zaden*, *semina tritici*, als tarwe. De tarwe overtreft aan voedende bestanddeelen wel de meeste andere graansoorten, dewijl zij

het rijkste aan zetmeel is.

In de heelkunde worden het *meel*, het *zetmeel* en de *zemelen* gebruikt.

1) Het meel, *farina tritici*, wordt voor weekmakende, verdeelende, ettering bevorderende, bedarende cataplasmata, b. v. bij abcessen, bubones, en andere kliergezwellen, pijnlijke haemorrhoïdes, buikkrampen en ontstekingen gebruikt, tot eene pap gekookt met eene genoegzame hoeveelheid water, bij welke men, zoo zij meer prikkelend moet werken, naar omstandigheden, saffraan, gebraden uijen, honig enz., en zoo zij meer moet bedaren, opium, herba hyoscyami enz. voegt. Dr. *Ward* gebruikt het tarwemeel tegen verbrandingen op de volgende wijze. De lijder wordt geheel ontkleed en moet rustig liggen; dan worden door middel eener zeef de deelen, welke gebrand zijn, rijkelijk met tarwemeel bestrooid, zuiver droog linnen daarover gelegd en de zieke toegedekt. De pijn zou daarop terstond bedaren, en mogt zij zich wederom instellen, dan moet men de bedekking wegnemen, het vroeger opgestrooide meel onaangeroerd laten en op nieuw tot $\frac{1}{2}$ duim dikte meel opstrooijen. Hiermede gaat men eenigen tijd voort, voegt dan lapis calaminaris bij het meel, aanvankelijk $\frac{1}{4}$ op $\frac{3}{4}$ meel, vervolgens gelijke deelen en eindelijk lapis calaminaris alleen.

2) Zetmeel, *amylum*, *amylon*, *amidon*, *faecula*, kan uit verschillende zetmeelhoudende planten bereid worden, maar daar het uit tarwe bereide (amylum tritici) het fijnste en zuiverste is, wordt dit voor geneeskundig gebruik gekozen. Het is de door koud water uit tarwemeel getrokkene, van plantenlijm afgezonderde en uit het water afgezette zeer fijne meelstof. Wij verkrijgen hetzelve uit fabrieken. Het is slechts in kokend water oplosbaar; 1 dr. maakt 1 pd. water vrij dik slijmig.

Men gebruikt het zetmeel als bloedstillend middel bij bloedingen uit kleine vaten, in verbinding met arabische gom of styptische middelen; als weekmakend en opdroogend middel. Als opdroogend middel heeft het de onaangename eigenschap, dat het met vloeistoffen, welke het inzuigt, een stijfsel vormt, en onder deze korst de vochten ligt eene scherpe hoedanigheid aannemen. Om deze reden is deszelfs gebruik bij intertrigo der kinderen, tinea capitis, wonden, zweren, ontvellingen enz. niet aanbevelingswaardig. Echter vermin-

dert men volgens *Krause* deze ongeschiktheid veel, wanneer men er een weinig lycopodium, flores zinci en dergel. bijvoegt. Bij chronische keelontstekingen is een mengsel van amylum met koud water een zeer goed demulcerend gorgelwater. Tegen verbrandingen met meel gemengd. *Seutin* gebruikt in plaats van eiwit het zetmeel ter genezing van beenbreuken. De verbandstukken worden met stijfsel bevochtigd en dan omgelegd. Deze stijfselverbanden kan men zoowel bij eenvoudige als bij beenbreuken met extravasaat, verder bij ontwrichtingen en verstuiking, bij varices, aneurysmata, gewrichtsrheumatismus, ter genezing van variceuse zweren, kromme voeten, chronischen hydrops genu, tumores albi, coxanthrocace, varus, na resectie, amputatiën, bij wonden, die tot gebrekkige cicatrisatie neigen, bij scheiding van pezen en spieren, bij necrosis en caries, die door anchylosis moeten genezen, gebruiken. Alle distorsiën der gewrichten en verslapping der kapselbanden genas *Brandin* door inwikkeling met stijfsel en spiritus camphorae. Voor klisteren bij pijnlijke, colliquative diarrhaeën, vooral wanneer er hevige tenesmus is, cholera, colica, bij gebrekkige slijmafscheiding in het darmkanaal. Voor eene klisteer neemt men 1—1½ dr. amylum, dat met 4—5 once kokend water vermengd wordt, en spuit dit, zoodra het laauw is geworden, in. Wil men opium, extractum hyoscyami, enz. toevoegen, dan moet men dit met het amylum in de apotheek voorschrijven en de klisteer vervolgens in huis laten bereiden.

3) Tarwebrood, *mica panis triticea*, gebruikt men voor warme cataplasmata, welker hoofdbestanddeel het uitmaakt, voor plaatsen, die met eene teedere huid voorzien zijn, als de oogen, de tepels, enz. Gewrevene broodkruimels met azijn tot eene pap gemaakt, gebruikt men voor koude verdeelende cataplasmata.

4) Tarwezemelen, *furfur tritici*, leveren met water een slijmig afkooksel, welks gebruik voor weekmakende, inhullende klisteren, voor wasschingen tegen ruwheid der huid, jeukende huidziekten, of voor personen, wier huid geene zeep kan verdragen, voor verslappende algemeene baden bij dergelijk lijden van het huidorgaan, enz. algemeen bekend is. Ook gebruikt men de zemelen in kruidenzakjes voor weekmakende, pijnstillende, verdeelende omslagen bij plaatselijk jichtlijden, kolijk, krampen, erysipelateuse huidontstekingen. Zeer bruikbaar zijn de drooge voetbaden van zemelen

ter herstelling van voetzweet, bij podagra, ter verdeeling van oedema, enz. Men plaatst de voeten in sterk verwarmde, met aromatische kruiden vermengde zemelen.

Voor baden neemt men 1 pd., somwijl met nog een weinig zeep, in eenen zak gebonden, eenigen tijd gekookt in eenen ketel met water en het afkooksel benevens de zak in het bad gedaan. Voor klisteren, wasschingen neemt met 1 dl. zemelen met 4 dl. water tot op 3 dl. ingekookt.

℞ Farinae tritici unc. iv,
Aceti vini crudi q. s.,
coque ad consistentiam pultis.
S. Weekmakende pap, warm op te leggen.
℞ Micae panis alb. unc. ij,
Lactis vaccini q. s.,
coque ad consistentiam pultis.
Sub finem adde
Croci pulverati dr. ß.

M. S. Laauw aan te wenden. Tegen pijnlijke ontstekingen van teedere deelen, der oogen, enz.

Ulcus artificiale, fonticulus, *kunstmatige zweer, fontanel.* Onder den naam van kunstmatige zweer verstaat men eene zoodanige, wanneer de uitwendige bedekking des ligchaams op mechanischen of chemischen weg met het doel gescheiden wordt, om daar ter plaatse eene afzondering te onderhouden. Tot dit doel bedient men zich hoofdzakelijk van den fonticulus, welke door de snede, door bijtmiddelen, door het gloeijend ijzer, cantharides en cortex mezerei voortgebragt kan worden.

De vorming der fontanellen is gegrond op den algemeen bekenden antagonismus, die er tusschen in- en uitwendige organen bestaat, en op de wederkeerige overdraging van pathologische werkdadigheid van het eene orgaan op het andere, of van het eene ligchaamsdeel op het andere.

Derzelver doel is veelvoudig, namelijk:

1) Door het te voorschijn roepen en onderhouden eener verhoogde,

en met voortdurende afzondering eener purulente stof verbondene, werkdadigheid in het uitwendige huidorgaan ziekelijke toestanden en processen van inwendige organen af te leiden, d. i. van binnen naar buiten over te dragen, waardoor zij gematigd, tot stilstand gebragt of volkomen genezen worden, of de overdraging van verschillende ziektetoestanden van het huidorgaan of andere, minder edele weefsels op inwendige en meer edele te verhoeden. Hier dient alzoo de fontanel als *afleidingsmiddel.*

2) De in het huidorgaan kunstmatig verwekte en onderhoudene afscheiding in de plaats van onderdrukte of niet tot volkomene ontwikkeling geraakte, natuurlijke of ziekelijke secretiën te doen treden. Hier verschijnt dezelve als *plaatsvervangende zweer.*

3) De resorptiewerkdadigheid der lymphatische vaten te verhoogen en te bevorderen, daar volgens physiologische wetten iedere vermeerderde afscheiding eene vermeerdere herstelling van het verlorene ten gevolge heeft; deze herstelling wordt niet alleen door opneming van assimileerbare stoffen van buiten, maar ook door de, in het ligchaam door bemiddeling der lymphatische vaten voortdurend plaatsgrijpende, stofverwisseling bewerkstelligd. In dezen zin is de fontanel ook te beschouwen als een *middel, dat de resorptie en stofverwisseling aanwakkert en verhoogt.*

De vorming en onderhouding eener fontanel is altijd met een te voorschijn roepen van verhoogde werkdadigheid en onderhouding van eenen geprikkelden toestand op de plaats, waar zij zich bevindt, en in hare naaste omstreken verbonden. Deze verhooging der organische werkdadigheid geeft zich door den bloedtoevoer naar de plaats van prikkeling, door vermeerderde warmte, verhoogde gevoeligheid, roodheid en zwelling te kennen. Allengs plant zich de prikkel, welken de fontanel uitoefent, op meer verwijderde deelen voort en bewerkt ook in deze eene klimming der werkdadigheid, zoodat deze, naar eene bepaalde ligchaamsplaats geleid en daarin als het ware gebonden, aan andere, meer verwijderde en dieper gelegene organen onttrokken wordt. Op deze vermindering of beperking der werkdadigheid in eenig deel des ligchaams, terwijl zij in een ander boven den normalen graad verhoogd wordt, berust de afleidende werking der fontanellen. Daar door de, gedurende hare onderhouding voortdurend plaats grijpende, se- en excretie van purulente stoffen, die uit

de ter onderhouding des levens noodwendigste en edelste bestanddeelen des bloeds, de vezelstof, bereid worden, deze aan het ligchaam onttrokken wordt, kan het door kunst voortgebragte se- en excretieproces verzwakkend, de vitaliteit min of meer onderdrukkend, op het geheele organismus terugwerken; en wel is deze terugwerking des te verzwakkender, hoe aanmerkelijker de afscheiding en hoe grooter derhalve het vochtverlies is. Gewoonlijk echter oefent deze slechts na langen duur en bij individuen, welke arm aan vochten zijn, eenen verzwakkenden invloed uit; volbloedigen zijn aan deze nadeelige werking minder blootgesteld. In gevallen, waar de krachtuiting van het geheele ligchaam of van eenig enkel orgaan ten gevolge van eenen overvloed van sappen, b. v. bij groote volbloedigheid, vetheid enz., gestremd of onderdrukt is, bewerkt de door de fontanel veroorzaakte ontlasting juist verheffing en versterking der levenskracht, terwijl zij het ligchaam of het aangedane orgaan van den voorhandenen overvloed van sappen bevrijdt. De hoedanigheid der stoffen, welker ontlasting door de fontanellen onderhouden wordt, rigt zich steeds naar die der algemeene bloed- en sapmassa.

Men gebruikt de fontanellen bij chronisch lijden, vooral verettering der longen; bij chronische, dikwijls wederkeerende, vooral dyscrasische, als rheumatische, scrophuleuse, arthritische of metastatische ontstekingen van edele organen, als der hersenen, oogen; chronische ontstekingen der gewrichten met derzelver verschillende uitgangen in degeneratie der gewrichtsdeelen (arthrocace, tumor albus, spondylarthrocace, omalgie, enz.); aanhoudende of dikwijls wederkeerende, voor geene andere middelen wijkende congestiën naar het hoofd en de borst, alsmede bij chronische bloedvloeijingen ten gevolge van congestie; bij onderdrukte voetzweet en huidziekten, snel genezene zweren, welke sedert langen tijd bestaan hadden, het ligchaam wegens gewoonte en den weldadigen invloed, die zij op deszelfs algemeen welzijn uitoefenden, ten behoefte waren geworden; verder bij snel genezene aarsfistels, bij verouderde zweren en huidziekten, wanneer deze genezen zullen worden, en het te vermoeden is, dat het huidorgaan, ten gevolge van den langen duur der ziekte, aan de ziekelijke werkdadigheid en de afscheiding van abnormale stoffen gewoon is geworden; even eens na de amputatie van eenig lid, aan hetwelk sedert langen tijd ettering bestond, bij hydrops

articulorum en vele andere hydropes; vervolgens bij anomaliën der zenuwwerkdadigheid, vooral zulke, welke door congestie, ontsteking, uitzweeting, purulente en sereuse exsudaten veroorzaakt zijn, daarom bij verlammingen, neuralgiën; verder bij arthritisch lijden, chronische ontstekingen der beenderen en caries, vooral caries der wervelkolom; bij den beet van dolle dieren, om het uitbreken der watervrees te verhoeden; bij hevige, met lichtschuwheid verbondene oogontstekingen, bij blepharospasmus, blepharoplegie (in de fossa mastoidea volgens *Schmidt*), enz.

Tegenaangewezen is de fontanelvorming bij acute, met groote hevigheid verloopende ontstekingen, bij hoogen graad van prikkelbaarheid van het zenuwstelsel, zoodat de door de fontanel veroorzaakte prikkeling tot hevige pijnen, tot krampen zoude kunnen klimmen; verder bij eenen hoogen graad van levenszwakte, bij eenen hoogen graad van vulnerabiliteit, alsmede bij ziekelijke hoedanigheid der huidplaatsen, waarop de fontanel gevormd zoude moeten worden.

In het algemeen gelden de navolgende regelen bij de keuze der plaats, waar men eene fontanel wil vormen: zij moet zoo rijk mogelijk aan celweefsel zijn, en daarom in de tusschenruimten der spieren; zij mag aan geene spierwerking en aan geene drukking blootgesteld zijn, niet nabij peesachtige uitbreidingen, aanmerkelijke vaten en zenuwen liggen (de laatste maken eene uitzondering, wanneer aanhoudende prikkeling op bepaalde zenuwen het therapeutisch doel is); zij moet den lijder zoo weinig mogelijk last en pijn veroorzaken, en gunstig zijn voor reinheid en het aanleggen van verband. Vooral heeft men het laatste in aanmerking te nemen, wanneer de verzorging der fontanel aan den lijder zelven is overgelaten. De plaatsen van aanwending hangen overigens van de zitplaats der ziekten af, die haar vorderen. Al naar omstandigheden kiest men aan het hoofd den schedel of eene plaats achter het oor tusschen den hoek der onderkaak en den processus mastoideus, b. v. bij oogziekten, of in den nek, het borstbeen, de ruimte tusschen twee ribben, den rug ter zijde der processus spinosi en wel hooger of lager; den opperarm, aan welke men de ruimte tusschen den musculus deltoïdeus en biceps tot het bewuste doel uitkiest, en wel den arm der lijdende zijde, of, wanneer er geene bijzondere keuze bestaat, dien, welke het minst gebruikt wordt; verder aan de onderste ledematen, en

wel aan de dij de plaats achter den trochanter major, b. v. bij coxalgie, of boven de knie tusschen den musculus vastus internus en gracilis, aan de kuit nabij de spina tibiae, tusschen de hoofden van den musculus gastrocnemius of tusschen den musculus gastrocnemius en soleus. Wil men eene fontanel wegens eene te spoedig of ontijdig genezene zweer vormen, dan kiest men de plaats, waar de zweer bestond, of plaatst haar in de nabijheid van derzelver likteeken.

De wijze der fontanelvorming (*operatio ad fonticulum ponendum*), welke later door de onderhouding der fontanel moet opgevolgd worden, is verschillende naar de middelen, van welke men zich daartoe bedient. Men vormt dezelve:

1) Door de snede. Hiertoe heft men de huid in eene plooi op en snijdt dezelve zoo in, dat er eene wond van 4—6 lijn lengte ontsta. In deze legt men een plukselbolletje, hierover eene strook kleefpleister, een kompres en een geschikt verband. Eerst na 3—5 dagen wendt men de ter onderhouding der ettering noodige middelen aan.

2) Door een emplastrum vesicatorium. Hiertoe legt men een rond gesneden stuk pleister, van $\frac{1}{2}$—1 duim diameter, op de bestemde huidplaats, laat dit zoo lang liggen, totdat de epidermis blaasvormig is opgeheven, waarop men het wegneemt, de epidermis met eene schaar wegsnijdt, en de ettering door de later op te gevene middelen opwekt en onderhoudt. (Bij koude abscessen, wanneer er daarvan verscheidene aan het ligchaam voorkomen, laat *Fricke* een vesicatorium opleggen en vormt op de hierdoor van hare epidermis beroofde huidvlakte eene dunne brandkorst door de aanwending van eene met sublimaatoplossing (1 scr. op 1 once aq. dest.) bevochtigde wiek, na welker afstooting de ettering door prikkelende zalven langen tijd onderhouden wordt.)

3) Door bijtmiddelen. Hiertoe bedient men zich van lapis infernalis of van potassa caustica. Beiden worden het best in eene pleisterkorf aangewend, terwijl men de beoogde plaats vooraf met eene kleefpleister bedekt, in welker midden eene ronde opening is gesneden van de grootte, die de fontanel moet hebben. De kleefpleister wordt overal, vooral aan de randen der uitgesnedene opening, vast opgedrukt, en bovendien de laatste met eenen wal van pleistermassa

omgeven, die eveneens vast wordt opgedrukt. In deze opening legt men nu op de bloote huid het tot grof poeder gebragte bijtmiddel ter hoogte van den rug eens mes, bevochtigt hetzelve een weinig, en bedekt het geheel met pluksel, kompressen en eene sterk aangetrokkene kleefpleisterstrook of cirkelverband. Na 6–8 uren vormt zich de brandkorst, en wanneer deze zich bij het verbinden met eene eenvoudige zalf heeft afgestooten, onderhoudt men de etterende plaats met de doelmatige middelen. Minder gebruikelijk is het ammoniadeeg van *Gondret* (gelijke deelen vet en ammonia caustica worden op linnen gestreken en op de plaats gelegd, waar de fontanel gevormd moet worden; na 10—15 minuten ontstaat er eene brandkorst). Het middel van *Rust*, ter vorming eener kunstmatige zweer boven het foramen supraorbitale bij ophthalmia aegyptiaca, bestaat in eene zalf, uit 2 scr. pulv. cantharidum, 4 scr. axungia, $\frac{1}{2}$ dr. mercur. subl. corr. en even zooveel tartarus emeticus bereid.

4) Door het *cauterium actuale*. Men vormt, hetzij door het afbranden van eene moxa of door middel van het kogel-, knop- of muntvormig ijzer, eene brandkorst, welker afstooting men aan de natuur overlaat. Is na het afvallen van dezelve de ettering overvloedig genoeg, dan beveelt *Rust*, om het kleven van het linnen aan de wondvlakte te verhoeden en om de pijnen te verzachten, de aanwending der *Stahl*'sche brandzalf aan. Mogt de korst diep in de zweer steken, en de wondranden dreigen zich over dezelve te sluiten, dan moet men haar verwijderen. (Zie *Cauterium* en *Moxa*.)

5) Door c o r t e x m e z e r e i (zie *Mezereum*).

De ter onderhouding der fontanellen dienende middelen zijn van verschillenden aard; derzelver keuze hangt af van den graad der prikkeling en de hoeveelheid der afscheiding, welke zij moeten bewerken. Het zijn óf vreemde, door zuiver mechanische prikkeling werkende middelen, óf chemisch- dynamisch werkende strooipoeders en zalven, van welke de eerste gelijktijdig eene mechanische prikkeling op de reeds ontstokene en afscheidende huidplaats uitoefenen.

De vreemde ligchamen bestaan gewoonlijk in erwten, boonen, linzen, kogeltjes uit rad. iridis, oranjeappelen, enz. Deze ligchamen kan men door het bestrijken met eene prikkelende zalf, b. v. met unguent. merc. praecip. rub., of met een mengsel van gelijke deelen unguent. basilicum en ung. cantharid., nog prikkelender ma-

ken. De apotheker *Wislin* geeft tot versterking van de werking der fontanelerwten de volgende formule op: men lost 1 once extract. alcoh. cort. mezerei in 4 once gerectificeerden alcohol op, filtreert de vloeistof en legt hierin gedurende 5 minuten kleine oranjeappels, die men er vervolgens uitneemt, in de opene lucht droogt, herhaalt dit nog twee malen, en wrijft dezelve eindelijk, nadat zij gedroogd zijn, met eenen linnen doek, ten einde hen hunnen glans weder te geven. Men bewaart ze vervolgens in doosjes, of rijgt ze aan draden. *Frigerio* maakte door verbinding van verschillende prikkelende stoffen drie verschillende soorten van fontanelkogeltjes: de eene bevat als hoofdbestanddeel tinctura sabinae, de tweede succus euphorbii, de derde tinctura sabinae met styrax en zeep. Door toevoeging eener pleistermassa en gom verkrijgt men de behoorlijke consistentie, vormt er kogeltjes van en bestrijkt deze met een vernis. Al naar den graad van prikkeling en ettering, dien men wil onderhouden, legt men meerdere of mindere erwten of kogeltjes in de kunstmatige zweer, gewoonlijk eerst drie, later meer, wanneer men de ettering wil doen toenemen. Men bedekt vervolgens de zweer met eene wiek, welke met eene eenvoudige zalf is bestreken, legt eene kleefpleister en een kompres daarover en bevestigt het geheel door eenen zwachtel. Het verband wordt 1—2 maal daags vernieuwd, en versche erwten ingelegd. Van vreemde ligchamen bedient men zich voornamelijk bij de fontanelvorming door de snede of door de causterisatie, nadat de korst is afgevallen.

In stede der gewone erwten gebruiken de Franschen die, welke uit gummi elasticum vervaardigd zijn, en nu eens met eene oplossing van arabische gom, dan weder met prikkelende of antiseptische stoffen zijn overtrokken, al naardat de hoedanigheid der fontanel het vereischt, of een fontanelpapier (papier à cautére) naar het volgende voorschrift:

℞ Resin. alb. unc. ij,
Picis alb.,
Gummi animae aa dr. ij,
Cerae alb. unc. ij,
Bals. peruv. nigr. dr. j.
M.

Met dit mengsel wordt een dik glad papier, dat men later in vier-

kante stukken snijdt, op de eene zijde bestreken, en bij elk verband een blaadje op de fontanelwond gelegd.

Verder wordt de kunstmatige zweer door prikkelende zalven en instrooipoeders opengehouden. De zalven zijn die middelen ter onderhouding der zweer, bij welke het het meest in de magt van den arts staat, zoowel den graad van den prikkel te bepalen, als ook op de hoedanigheid en hoeveelheid der afscheiding in te werken. Met het eerste doel heeft men de vrije keuze tusschen de minst en de meest prikkelende zalven; met het andere doel kan men eene meer sereuse afscheiding voortbrengen door unguenta cantharidum, daarentegen eene meer consistente door het gebruik van andere, voornamelijk van digestief-zalven. De hiertoe gebruikelijkste zalven zijn; unguentum cantharidum en rosatum, gelijke deelen, unguentum digestivum, basilicum, terebinthinae, met een bijmengsel van pulv. cantharid., unguent. sabinae, unguent. merc. praec. rubri en ung. merc. praec. albi. Eene aan de grootte der zweer beantwoordende plaats eener wiek, die de zweer in omvang moet overtreffen, wordt met eene dezer zalven bestreken en opgelegd, met kleefpleisters bevestigd, en daarover een kompres en zwachtel aangelegd. Dagelijks wordt het verband vernieuwd en de fontanel gezuiverd.

Van de instrooipoeders zijn de gebruikelijkste pulvis cantharidis, een mengsel van gelijke deelen van deze en merc. praec. rub., suiker, pulvis euphorbii. Als verband dient eene met zalf bestrekene wiek, enz. Dagelijksche vernieuwing van het verband en reiniging der zweer is ook hier noodig. *Chelius* beveelt ter onderhouding der zweer het herhaald bestrijken van dezelve met lapis causticus aan.

Wat den duur der onderhouding eener fontanel betreft, kan men in het algemeen de volgende regelen aannemen: Is het doel, dat men bij de vorming en onderhouding eener fontanel heeft, volkomen bereikt en is eene andere aanwijzing tot verdere onderhouding niet voorhanden, dan kan men dezelve langzaam en voorzigtig laten digt gaan; is echter zelfs na de volkomene verdwijning der ziekte, om welke de fontanel gevormd werd, eene recidive te vreezen, of heeft de fontanel reeds gedurenden eenen langen, in het algemeen niet te bepalen tijd bestaan, zoodat het organismus zich aan de ziekelijke afscheiding gewend heeft, en deze voor hetzelve eene behoefte is geworden, dan zoude iedere poging, om de fontanel te laten genezen, zeer gewaagd

zijn, daar men den lijder aan het gevaar zoude blootstellen, hetzij op nieuw aan zijne vroegere ziekte te lijden, of ook het offer eener andere, bedenkelijke en levensgevaarlijke ziekte te worden. Daarentegen kan echter ook de genezing eener fontanel voor de bereiking van het doel, dat men bij hare vorming en onderhouding voor oogen had, noodig worden, en wel is dit het geval, wanneer colliquative toevallen bij verder voortgegane veretterring van inwendige organen, vermagering van het deel, aan welke de fontanel zich bevindt, door den langen duur veroorzaakt worden, of wanneer zij eene gangraeneuse metamorphose ondergaat. Wat de genezing zelve betreft, deze geschiedt naar de algemeene regelen der heelkunde. (Zie *Beger* in de Encyklopaedie der gesammten Medicin von *Schmidt*, 2. B. s. 522. 1841, *Rust*, Chirurgie Bd. 16, pag. 670. 1835.)

De kunstmatige zweren door moxa's voortgebragt, zie *Moxa*, door unguentum tartari stibiati, zie *Tartarus emeticus*.

Verder behoort tot de kunstmatige zweren de

Etterdragt, *ettersnoer*, *seton*, *setaceum*, waaronder men eene reep linnen, van 1—2 vingers breedte en verschillende lengte, welke aan beide zijde is uitgerafeld, of een uit verschillende draden van boomwol, zijde of garen zamengestelde snoer verstaat, door welken in een, hetzij vooraf daargesteld, of reeds voorhanden kanaal een met het geneesplan overeenkomende graad van ettering en ontstekingachtige prikkeling voortgebragt en onderhouden wordt.

De etterdragt komt, wat hare werking betreft, het naast bij de fontanel, en verhoudt zich tot dezelve in dit opzigt, als eene pijpzweer tot eene opene zweer. Hare werkingskring is echter grooter; zij tast dieper in, is aanvankelijk pijnlijker en meer prikkelend, wordt echter later gemakkelijker verdragen, is gemakkelijker voor den lijder, en vereischt geen zoo zamengesteld verband als de fontanel.

Het is niet om het even, of men ter vervaardiging van het ettersnoer eene uit verscheidene wollen draden ligt zamengedraaide streng, een zijden koord, of eenen uitgerafelden reep linnen gebruikt. Moet de etterdragt alleenlijk als kunstmatige zweer werken, dan verdient de laatste de voorkeur, beoogt men daarentegen een kunstmatig kanaal open te houden, of een ziekelijk te sluiten, gezwellen te smelten en eene langzame vereeniging van gescheidene deelen daar te

stellen, dan wordt de eerste verkozen, welke in vele gevallen alleen aanwendbaar is.

Men wendt de etterdragt aan:

1) Bij diepe intastende stoornissen der organisatie van gewigtige weefsels, b. v. chronische ziekten der hersenen, hardnekkig ooglijden (voornamelijk amaurosis, rheumatische en arthritische oogontsteking en derzelver gevolgen, hydrophthalmus, cirsophthalmia, staphyloma scleroticae, pannus, enz.); bij verschillende graden van hardhoorigheid en doofheid, bij organische ziekten der longen, enz., bij chronische gewrichtsontsteking (*Rust*).

2) Bij groote abscessen, welke men allengs ontlasten en voor de intreding der lucht beveiligen wil, bij koude abscessen en andere gezwellen, welke vloeistoffen bevatten, zooals hydrocele, tumores cystici, wanneer zij zoo gelegen zijn, dat derzelver uitpelling onmolijk of zeer gevaarlijk zoude zijn, b. v. in de okselholte, enz.

3) Ter smelting en verkleining van gezwellen, welke op geenen anderen weg kunnen genezen worden, b. v. struma lymphatica en cystica, de geringere graden van struma lymphatico-vasculosa enz., ten einde door de zich instellende ettering de verwoesting der ziekelijk afgescheidene en verharde stof te verkrijgen. Eveneens roemt *Levicaire* bij syphilitische bubones, welke in ettering zijn overgegaan, het doorhalen van eenen dubbelen dikken draad, welke 23—28 uren blijft liggen; na 3—4 dagen zou de genezing volkomen zijn.

4) Om ontsteking en ettering bij trage consolidatie der breukeinden, bij tegennatuurlijke gewrichten voor te brengen.

5) Bij platte moedervlekken en zoogenaamde teleangiectasiën. Hier zou het gevolg van een doorgehaald ettersnoer, volgens *Fawdington*, veel zekerder zijn, dan de onderbinding der vaten en alle overige methoden. Men moet echter bij de aanwending van hetzelve twee omstandigheden in aanmerking nemen, namelijk de stilling der, door het in de vaatwoekering ingevoerd ettersnoer veroorzaakte, bloeding en de voortbrenging eener genoegzame, over de geheele zieke massa verspreide ontsteking en verettering. De eerste wordt daardoor bereikt, dat men zich van een snoer bedient, dat dik genoeg is, om de door de naald gemaakte opening volkomen op te vullen; de laatste daarentegen daardoor, dat men eene naald gebruikt, welke in hare lengte en dikte aan den omvang van het lijdende deel

beantwoordt. Mogt echter ook dan nog de opgewekte ontsteking niet aan de verwachting beantwoorden, dan is het steeds gemakkelijk door middel van het snoer in het nieuw gevormde wondkanaal prikkelende en bijtende stoffen te voeren.

6) Om het zamengroeijen van holle zweren te bevorderen, bij geschotene wonden. Fistelkanalen in de vrouwelijke borsten en in andere deelen genezen dikwijls zeer snel en goed, wanneer men er eenen fijnen en sterken zijden draad doorvoert, en dezen dagelijks een weinig sterker aanhaalt. Echter is bij het dagelijks aanhalen van den draad niet altijd het langwijlige, pijnlijke en daarom nadeelige openen toeknoopen noodig: maar men kan door middel eener klevende pleister, die men met het eene einde om het buitenste gedeelte van den draad slaat en met het andere einde op de huid bevestigt, den draad dikwerf aanhalen, zonder denzelven los te maken. Daarbij heeft men dan ook nog het voordeel, de laatste sluiting der fistel naar de gunstigste zijde te kunnen leiden, en het ontstaan der hoogst onaangename nevenkanalen te kunnen verhoeden.

7) Om abnormaal geslotene kanalen en openingen open te houden.

De aanwending der etterdragt mag niet ondernomen worden:

1) bij te groote algemeene ligchaamszwakte, welke door de veroorzaakte ettering aanmerkelijk zoude vermeerderd worden;

2) bij ziekelijk aangedane huidbedekking, varicositeiten, enz., van gezwellen en abscessen, door welke het ettersnoer moet getrokken worden;

3) bij woekerproducten, welken eene inwendige ongeneeslijke ziekte ten gronde ligt;

4) bij eenen hoogen graad van vulnerabiliteit, en

5) bij gelijktijdig aanwezige vaatkoorts.

De plaatsen, waar de etterdragt zal worden aangewend, wordt of door de zitplaats der ziekte bepaald, of aan de keuze van den heelmeester overgelaten. Bij ziekten van het hoofd in den nek, bij ziekten der borst aan derzelver voorste of zijdelijke gedeelte tusschen de ribben of op den opperarm, bij ziekten van den buik aan den opperarm of dij. De meest gewone plaats voor de etterdragt is de nek. Men vermijde overigens, zooveel dit kan geschieden, de etterdragt onmiddelijk boven sterke, digt onder de huid gelegene en dikwijls in werking zijnde spieren te brengen. Het doelmatigst is de tus-

schenruimte of sleuf tusschen de spieren, het ongeschikst de plaats boven den buik der spier.

Om eene etterdragt te leggen, vormt men eene huidplooi, steekt eene setonnaald, in welker oog het snoer zich bevindt, er zoo door, dat tusschen het punt van insteking en dat van uitgang eene huidbrug van ongeveer 1—1½ duim breedte blijft, en haalt er dan het snoer door. Men bedekt vervolgens beide huidopeningen met plukselwieken, legt daarover een kompres en bevestigt het geheel door eenen zwachtel. Bij gebreke eener setonnaald kan men zich ook van eene tweesnijdende bistourie bedienen, welke men door de basis der huidplooi henen stoot, waarop men een geoogde sonde met het ettersnoer door de gemaakte opening voert. Men wacht nu de ettering af, waarop men het verband verwijdert, het snoer zoo doorhaalt, dat een versch gedeelte van hetzelve in het wondkanaal komt te liggen; het gebruikte deel snijdt men af, legt vervolgens het verband wederom aan en handelt op deze wijze 1—2 maal daags. Moet de etterdragt in holten, welke vloeistoffen bevatten aangewend worden, dan handelt men op de volgende wijze. Bij *abscessen:* hier opent men de etterholte aan haar bovenste gedeelte met de bistouri en voert door de gemaakte opening een met een knopje en een oog voorziene sonde in. De sonde, in welker oog het snoer zich bevindt, wordt in de holte van het absces tot aan derzelver onderste gedeelte gevoerd, daar tegen den wand met het knopje zoo aangedrukt, dat men hetzelve door de huid heen kan voelen. Nu doorsnijdt men de huid op het knopje, trekt de sonde door, en legt een doelmatig verband aan. Bij *hydrocele* bedient men zich, om in de holte der tunica vaginalis te komen, van eene eenigzins gebogene zilveren canule met een stilet, welks achterste einde met een oog is voorzien, waarin het snoer gestoken wordt. Na het gezwel behoorlijk gespannen te hebben, stoot men aan het onderste en meest afhangende gedeelte de met de vooruitstekende punt van het stilet voorziene canule in de holte van het gezwel; daar gekomen laat men de punt in de buis treden, schuift de laatste voorwaarts naar het punt, dat tegen over den steek ligt, drukt haar daar tegen den wand, laat het stilet wederom vooruit door de huid naar buiten treden, en, terwijl men de canule naar onderen, het stilet naar boven uithaalt, voert men het snoer door het gezwel. Hiertoe kan men zich ook van de troiquart van *Fleurant* bedienen, welke op dezelfde

wijze door het gezwel gevoerd wordt, waaarop men het stillet uittrekt en door middel eener geoogde sonde het ettersnoer op geleide der canule invoert. De boven opgegevene methode kan men ook bij groote abscessen aanwenden.

Ulmus, van *Ulmus campestris L.* en van *Ulmus effusa L.*, *Gemeene olm*, in de bosschen van Europa en Azië. Men gebruikt den inwendigen, nabij het hout liggenden, dunnen, teederen, gladden, in verschen toestand geelachtigen, gedroogd rood bruinen, van het buitenste gedeelte bevrijden *bast*, *cortex ulmi interior.* Deze bevat, behalve looistof, slijm en extractiefstof.

De cortex ulmi werkt even als de cortex quercus, dewijl hier veel slijm en bittere extractiefstof bij de looistof gemengd is; hij behoort tot de adstringerende middelen en het afkooksel van denzelven wordt voor stovingen, verbandwaters, inspuitingen, baden en dergel. met goed gevolg bij sterk exsuderende, slecht etterende, phagedaenische, vooral scrophuleuse, herpetische, carcinomateuse en scorbutische zweren (hier wordt door dezen bast eene aanmerkelijke vermindering in de afscheiding voortgebragt), voornamelijk echter bij verouderde torpide voetzweren gebruikt, waar Dr. *Dürr* het volgende waterig afkooksel van den olmbast in verbinding met lood zeer aanbeveelt:

℞ Cortic. ulm. camp. unc. j,
coque c. s. q. aq. font. ad. col. unc. vj,
adde:
Sacchar. saturn. scr. ij—dr. j,
Extract. hyoscyami dr. β—scr. ij.

D. S. Waschwater voor verband. (*Hufeland's* Journaal der prakt. Heilk. 1822 St. 5. s. 43)

Verder tegen etteringen na verbrandingen, ontvellingen, bij weelderige granulatie, tegen hardnekkige huidziekten, vooral herpes exsudens, welker genezing niets anders in den weg staat, bij lepreuse huidziekten, voor stoving bij pokken, om bij dezelve de verspreiding door den etter te verhoeden, als omslag bij geschotene wonden, voor inspuiting bij passive haemorrhagiën en blennorrhoeae, als nadruiper, witten vloed; als gorgelwater bij angina putrida, gangraenosa; voor baden bij slapheid der spiervezelen.

Het volgende afkooksel, waarin de adstringerende kracht van den olmbast door het azijnzure lood verhoogd, de verlammende kracht

des laatsten echter door de versterkende van den bast gecorrigeerd is, wordt bij verzuimde, oppervlakkige, door uitwendige oorzaken ontstane zweren, die men snel mag genezen, wel omgeschud, door middel van wieken dagelijks versch aangewend.

℞ Decoct. cort. ulmi unc. viij,
(ex unc. j parat.),
Plumb. acetic. dr. j.
M. D. S. Voor verband.

Voor een afkooksel neemt men 4 once cort. ulmi met 2 pd. water op 1 pd. colatuur, en verbindt hetzelve naar omstandigheden met cortex quercus, aluin, opium, enz. Ook bereidt men uit het slijmig aftreksel met vet en was eene zalf, welke men ter reiniging en versterking der huid en bij intertrigo kan gebruiken.

Wegens het gehalte keukenzout en looistof kan de cortex ulmi noch met kwik- noch met ijzerzouten verbonden worden, zonder ontleding te ondergaan.

Unguentum, unguen, unguedo, *zalf*. Onder den naam van zalf verstaat men eene verbinding van verschillende consistentie, namelijk van die eener weeke pleister tot die eener vette olie, en van verschillend voermiddel, welke op verschillende wijze wordt aangewend.

Men onderscheidt daarom betrekkelijk de consistentie:

1) Pleisterachtige zalf, *unguentum solidum*, of zalfachtige pleister, *emplastrum unguosum*.

Deze heeft eene vaste, in gewone temperatuur niet weeke hoedanigheid, ongeveer als de consistentie van talk. Zij wordt door de apothekers gewoonlijk in vormen gegoten, zelden in stangen gerold, b. v. unguentum matris, enz., en wordt meestal op linnen gestreken voor verband gebruikt.

2) Weeke zalf, *unguentum molle*.

Deze heeft eene weeke vette hoedanigheid, ongeveer van de consistentie van reuzel of honig. Zij wordt door de apothekers gewoonlijk in zalfpotjes gegeven, en deels voor verband, deels om in te wrijven gebruikt.

3) Vloeibare zalf of smeersel, *unguentum tenue s. linimentum*.

Deze heeft eene halfvloeibare hoedanigheid, ook ongeveer als de consistentie van eene siroop of van eene vette olie. De dikkere wor-

den in potjes, de meer vloeibare in fleschjes gegeven. Zij zijn bestemd, om met de hand op de ongekwetste huid ingesmeerd te worden, of door middel van een penseel of penveder op ontvelde plaatsen.

Met betrekking tot het voermiddel onderscheidt men:

1) Vetzalf, *unguentum pinguedinosum*, of pomade, *pomatinum*, wanneer zij namelijk met welriekende waters of aetherische oliën vermengd zijn.

Het voermiddel is gewoonlijk reuzel of boter, met welke plantenpoeders, kool, metaaloxyden, aetherische oliën, maar nimmer harsen, gemengd of chemisch verbonden zijn.

2) Harszalf, *unguentum resinosum*, welke, zoo zij tot verband van verwonde en zwerende plaatsen dient, ook wondbalsem, *balsamum vulnerarium unguinosum* heet, b. v. balsamus Arcaei, Frahmii, Locatelli.

Het voermiddel is vette olie, reuzel, boter of eidojer, met welke harsen, natuurlijke balsems, somwijlen echter ook andere stoffen, even als bij de vetzalven, gemengd of chemisch verbonden zijn.

3) Waszalf of oliewas, *ceratum s. unguentum cereum*.

Het voermiddel is was in verbinding met reuzel, boter of olie, met welke naar omstandigheden stoffen, als bij de vetzalven, gemengd of chemisch verbonden zijn.

4) Walschotzalf, *unguentum cetaceum*.

Het voermiddel is walschot in verbinding met reuzel, boter of olie.

5) Zeepachtige zalven, *unguentum s. linimentum saponaceum s. saponatum*.

a) *Alcalische*.

Deze is óf eene zalfachtige verbinding van talk, oliewas of vette olie met alcaliën, b. v. linimentum volatile, óf eene verbinding van talkzeep met wijngeest, vette of aetherische oliën van de consistentie eener weeke of vloeibare zalf, b. v. balsamus opodeldoch, unguentum saponaceum s. balsamum saponis.

b) *Zure*.

Deze is een scheikundige verbinding van talk, oliewas of vette olie met zuren, van de consistentie eener pleisterachtige, weeke of vloeibare zalf, b. v. unguentum oxygenatum, mercuriale citrinum.

6) **Honigzalf**, *unguentum mellitum.*

Het voermiddel is honig, bij welken plantenpoeders, zouten, metaaloxyden, kool, enz. zijn gemengd, b. v. unguentum aegyptiacum.

7) **Waterige zalf**, *unguentum aquosum.*

Het voermiddel is plantenslijm, plantenmoes, eiwit, eidojer, wijngeest, bij welke somwijlen vette oliën, oliewas, eene vetzalf, natuurlijke balsems, teer, zouten, metaaloxyden, enz. gemengd worden.

De volkomen vetvrije zalven gebruikt men hoofdzakelijk dan, wanneer de huid, eene verwonde of zwerende plaats, of de hoedanigheid van het gebrek geen vet gedoogt, of wanneer de werking van het hoofdmiddel der zalf door de verbinding met vet verzwakt zoude worden, zoo als b. v. caustica, adstringentia. De vethoudende dienen meestal als verzachtende, inhullende zalven.

Met betrekking tot de wijze van aanwending onderscheidt men de zalven in zulke, welke op onbeleedigde plaatsen alleen *ingewreven* worden, en in *verbandzalven, unguenta deligatoria s. epidesmeutica,* welke in den regel, nadat zij op pluksel, oud linnen, enz. gestreken zijn, op van epidermis ontbloote plaatsen, wonden, zweren, ontvellingen, enz. aangewend en door middel van kleefpleister, zwachtels en andere inrigtingen bevestigd worden. Het inwrijven geschiedt naar de meerdere of mindere werkzaamheid der zalf op verschillende wijze. Bij indifferente zalven kan het met de bloote vingers geschieden; doch wil men deze voor de inwerking der zalf beveiligen, dan bedient men zich van een stuk zacht leder, of van eene zacht, bereide runderblaas, namelijk bij het inwrijven van unguentum tartari emetici, cantharidum, mercuriale. Moeten van de laatste zalf groote hoeveelheden ingewreven worden, zoo als in de smeerkuur, dan bedient men zich doelmatig van eene in water gedompelde en wederom goed uitgedrukte spons, welke met eene zachte runderblaas overtrokken wordt.

Op wieken en linnen lapjes gestreken, gebruikt men de zalven als verbandmiddelen, daar zij zich naar alle vlakten goed voegen, bij scheidingen van den zamenhang in het algemeen, wonden, zweren, enz., vooreerst, om de buitenlucht, vochtigheden en andere schadelijkheden te weren, en het kleven van het pluksel aan de wondvlakte te verhoeden, wanneer men het verband vroeger wil wegnemen, dan

het door het wondsecretum is losgemaakt; vervolgens echter ook als dragers van andere middelen, om deze met alle punten der vlakte in aanraking te brengen; zij vermiddelen alsdan de absorptie dezer geneesmiddelen, wanneer de aanwendingsplaats van opperhuid ontbloot is, doch worden, wanneer de epidermis aanwezig is, eerst door inwrijven op deze wijze werkzaam. Door hare wezentlijke bestanddeelen (vet, talk, was, olie) werken de zalven, door de lymphatische vaten geabsorbeerd en in het celweefsel opgenomen, in het algemeen prikkeling verminderend, verslappend op de vaten en derzelver afscheidende einden in de wondvlakte, en daardoor vermeerderen zij in het algemeen derzelver afscheiding. Slechts door toevoeging van verschillende geneesmiddelen wordt deze werking naar het beoogde geneesplan min of meer veranderd, ofschoon steeds de verslappende, de secretie bevorderende werking de overhand heeft, waarom ook bij eenen heerschenden atonischen, verslapten toestand der wonden, zweren, enz. de zalfvorm der middelen in het algemeen niet past. Niet aanwendbaar is dezelve bij sommige, zeer gevoelige deelen, b. v. het peritonaeum verdraagt zelfs niet de zachtste zalf, en wordt daardoor nadeelig geprikkeld; vetzalven op ontbloote beenderen aangewend, schaden meer dan zij nuttig zijn, en ook hebben sommige menschen eene zoo eigendommelijke prikkelbaarheid van het huidstelsel, dat zij geene zalven hoegenaamd verdragen. Beoogt men vooral eene opslorping van het in zalfvorm aangewende middel, dan doet men wel, de hoeveelheid vet in de zalf te vermeerderen; wil men daarentegen meer eene plaatselijke werking uitoefenen, dan versterkt men de consistentie door was.

Unguentum acidi sulphurici.

℞ Acidi sulphurici dr. j,
Adipis suill. praep. unc. j.
M.

Deze zalf wordt door *Duncan* ter genezing van scabies aanbevolen, en *Naylor* heeft inwrijvingen dezer zalf, met kamfer verbonden, aangewend, om in gevallen van bronchocele de zwelling der glandula thyreoidea te verdeelen.

Unguentum apostolorum, pleeg menigvuldig bij zweren als digestiefzalf gebruikt te worden, bestaat uit:

℞ Terebinthinae,

Resinae,
Cerae citrinae aa unc. ij,
Aristolochiae longae,
Thuris,
Bdellii,
Myrrhae,
Galbani aa unc. β,
Opoponac.,
Aerugin. aa dr. ij,
Lithargyri unc. j,
Olei comm. lib. iij,
M. exacte.

Unguentum ammoniacale causticum de Trousseau.
℞ Adip. porc. dr. j,
Sevi ovilli gr. vj,
Spir. sal. ammon. caust. 20° dr. j.

M. Wordt bij verlammingen als prikkelend middel gebruikt.

Unguentum bardanae, uit het versch uitgeperste sap met olijfolie vermengd, wordt tegen zwerende aangezigtspuisten, herpes, pijnlijke aambeijen, calleuse zweren en wonden gebruikt.

Unguentum martiale Thalii, zie *Ferrum*, I Deel, p. 323.

Unguentum consolidans, wordt door *Schmucker* ter genezing van wonden aanbevolen en bestaat uit:
℞ Terebinthinae venet.,
Olei hyperici aa unc. jβ,
Gummi elemi unc. j,
Bals. peruviani dr. ij,
Olei cerae dr. β,
Emplast. consolid. unc. j.
M. f. unguentum.

Unguentum fuscum (pharm. hannov.) verkrijgt men, wanneer men met 8 dl. emplastr. fusc. 5 dl. boomolie bij een zacht vuur vermengt. Deze zalf dient als opwekkende, ettering bevorderende verbandzalf.

Unguentum acre, *bijtende zalf:*
℞ Hydrarg. mur. corros. pulv.,
Liquor. stibii mur. aa dr. j,
Unguent. irrit. unc. β.

M. D.

Wordt vooral ter vorming van fontanellen gebezigd; ook kan men haar ter genezing van calleuse pijpzweren, enz. gebruiken.

Unguentum diapompholygos, uit 2 dl. emplastrum diapompholygos en 1 dl. boomolie bestaande, dient ter opdrooging en genezing van zweren, bij herpes; met kamfer bij oogziekten.

Unguentum linariae, *linaria*, *lijnkruidzalf*, wordt door koken van 1 pd. herba linariae met 2 pd. vet bereid, en vooral ter aanwending bij pijnlijke, ontstokene haemorrhoïdes gebruikt, somtijds nog met meer werkzame middelen, narcotica, acetas plumbi en dergel. in verbinding, b. v.

℞ Acet. plumbi dr. j,
Ol. hyoscyami coct.,
Ung. linariae aa unc. β.
M.

Unguentum ophthalmicum, *oogzalf*. Bij de bereiding van dezelve moet zoowel op het constituens, als op het excipiens bijzondere opmerkzaamheid gerigt worden. Het constituens wordt vooraf tot een gealcoholiseerd poeder gewreven en dan het excipiens, het vette middel toegevoegd. Gaat men hierbij niet alzoo te werk, dan blijft de zalf korrelig, en mist bij de aanwending haar doel, hetgeen vooral dan het geval wordt, wanneer men stoffen aanwendt, die mechanisch en chemisch op het oog werken, of door haar specifiek gewigt in het excipiens op den bodem kunnen zinken, zoo als b. v. de kwikpraeparaten. Worden in water oplosbare stoffen voor oogzalven gebruikt, dan moeten deze met eenige droppels water zorgvuldig gewreven worden, voor dat men er de overige middelen bijmengt.

Met betrekking tot de dosesverhouding der geneesmiddelen, welke in zalfvorm op het oog aangewend worden, hieromtrent wordt dikwijls de dwaling begaan, de geneesmiddelen in veel te groote doses voor te schrijven. Is het middel zeer werkzaam, dan neemt men 1—2, hoogtens 3 grein op 2 dr. van het excipiens (b. v. de kwikpraeparaten mogen slechts in deze gift voorgeschreven worden); werkt het middel meer bedarend en adstringerend, dan kunnen 3—4 ook 6 gr. op 2 dr. voorgeschreven worden.

Als excipiens kiest men een versch, zacht vet, reuzel of versche, ongezouten boter, van welke het eerste de voorkeur verdient, dewijl

het altijd versch kan verkregen worden, en het ontzouten der laatste te onzeker is. Buitendien bedient men zich ook van cacaoboter met versche amandelolie (van gene een, van deze twee deelen). *Himly* beveelt een mengsel aan van 2 dl. wit was en 1 dl. versche amandel- of olijfolie. *V. Graefe* neemt voor zijn ceratum opthalmicum 3 dl. versch uitgeperste amandelolie en 2 dl. wit was. *Jüngken* bedient zich van een mengsel uit versche reuzel en wit was, en voegt in den zomer, wanneer het vet weeker en vloeibaarder is, op 2 dr. vet 15 gr. was. In den winter zijn 12 gr. van het laatste genoegzaam, om aan het mengsel de ter opneming van metaaloxyden noodige vastheid te geven.

Eene goed bereide oogzalf moet zich met de vingers in de vlakte der hand laten wrijven, zonder dat men daarvan iets in het minst voelt. Heeft men het gevoel van zand, dan was het middel niet behoorlijk tot een gealcoholiseerd poeder gewreven, en de zalf mag niet gebruikt worden; daarom is het raadzaam, iedere oogzalf voor hare aanwending op deze wijze of met eene loupe te onderzoeken.

Men bedient zich van de oogzalven, wanneer men eene aanhoudende inwerking op den oogbol beoogt, geneesmiddelen in vloeibaren vorm niet verdragen worden, of wanneer men middelen wil aanwenden, welke in eenen anderen vorm niet goed kunnen aangewend worden. De oogzalven worden nu eens in de oogleden of derzelver randen ingewreven, dan weder in het oog zelve gebragt. Hiertoe bedient men zich van den pink of van een fijn haarpenseel. Moeten de oogzalven op de oppervlakte van den bulbus inwerken, dan wordt het onderste ooglid naar beneden getrokken, en de zalf, het doelmatigst met een miniatuurpenseel, op de binnenvlakte van hetzelve gebragt, het oog gesloten en van buiten een weinig zacht gewreven, om de gelijkmatige verdeeling der zalf over den oogbol te bevorderen. Moeten zij alleen op de randen der oogleden werken, dan brengt men haar met den vinger of het penseel op de geslotene ooglidspleet en wrijft haar hier goed in. Immer moet terstond na de aanwending het oog eenen korten tijd gesloten blijven, weshalve het voor den lijder het geschiktst en ook het middel het werkzaamst is, wanneer de zalf onmiddelijk vóór het naar bed gaan wordt aangewend. Des morgens laat men het oog zorgvuldig reinigen, en wanneer de randen der oogleden met korsten bedekt zijn,

moeten deze vóór het gebruik der zalf eerst los geweekt en verwijderd worden.

De oogzalven worden bij gevoelige huid en groote laxiteit der deelen, alsmede bij aanwezige vaatuitzettingen en vaatwoekeringen zelden verdragen. Zij vermeerderen deze toevallen en veroorzaken bij gevoelige huid ligt een erythema. Het meest zijn zij nuttig bij oogontstekingen met een torpide karakter, en, zooals *Rust* voorschrijft, vooral dan, wanneer het secretum etterachtig begint te worden, en de oogleden des morgens aan elkander zijn vastgekleefd.

De volgende oogzalven worden vooral wegens hare groote werkzaamheid aanbevolen:

Oogzalf van Janin.

℞ Axung. porc. unc. ß,
Merc. praecip. alb. dr. j,
Tutiae praeparat.,
Boli armen. aa dr. ij.
M. f unguentum.

Oogzalf van St. Yves, zie *Hydrargyrum* D. II. pag. 18.

Oogzalf van Beer.

℞ Butyri recent. insul. unc. ß,
Merc. praecip. rub. gr. x,
Vitriol. cyprin. gr. ij,
Tutiae praep. gr. viij,
Camphorae subact. j.

M. f. unguentum. D. S. Eene hoeveelheid ter grootte eener linze tusschen de oogleden te brengen.

Oogzalf van Schmidt.

℞ Zinci oxydati gr. vij—viij,
Ol. nuc. jugland. gr. xv,
Adipis suilli dr. ij.
M. exactissime ut f. unguentum.

S. Twee malen daags eene hoeveelheid van de grootte eener linze in het oog te brengen. (Tegen hoornvliesvlekken.)

Oogzalf van Rust.

℞ Axungiae porc. recent. dr. ij,
Merc. praecip. rub. gr. vj,
Aceti saturni,

Tinct. opii crocat. aa dr. β.

Misce exactissime donec omnis humiditas disparuerit, ut fiat unguentum ophthalmicum.

D. in olla. Deze zalf wordt des morgens en avonds ter grootte eener linze in den ooghoek of tusschen de oogharen gestreken, bij lippitudo, psorophthalmie, blepharophthalmie en dergel. gebruikt.

Oogzalf van Guthrie.

℞ Argenti nitrici subtiliss. pulv. gr. iv—x,
Unguent cerei dr. j,
Extract. saturn gr. j—xv.
M. exactissime.

Van het uitstekendst nut is deze zalf bij lippitudo, psorophthalmie, ophthalmia angularis, oogontstekingen van oude lieden en in het tweede tijdperk van bijna alle oogontstekingen, vooral van catarrhalen en scrophuleusen aard, ophthalmorrhoeae en blepharophthalmorrhoeae, bij zweren der oogleden, van het bindvlies en het hoornvlies. Door *Guthrie* wordt deze zalf tegen idiopathische, vooral echter tegen verouderde scrophuleuse, met sponsachtige zwelling der conjunctiva palpebrarum verbondene oogblennorrhoeae en tegen chronische, met pannusvorming en troebeling van het hoornvlies verbondene conjunctivitis aangewend. *V. Graefe* bediende zich van dezelfde zalf, doch in zachteren vorm, met goed gevolg bij de zoo even opgegevene oogziekten.

℞ Argenti nitr. fus. gr. iij,
Axungiae porci dr. j,
Acet. saturn. gtt. v.
M. exactissime.

Eene hoeveelheid dezer zalf van de grootte eener linze wordt door middel van een haarpenseel onder het bovenste ooglid gestreken. Daarop volgt slechts geringe pijn, sterke tranenvloed en roodheid van het oog, welke echter wederom spoedig afneemt. Naar den verschillenden graad van gevoeligheid van het individu wordt de aanwending der zalf eenmaal daags of alle 2—3 dagen herhaald.

Unguentum pediculorum bestaat volgens de *pharm. boruss.* uit: 2 once semina staphidis agriae, 1 once rad. hellebori albi, 1 once mercurius vivus, 3 pd. axungia, 6 once oleum lauri, 3 once sapo venetus; de zeep wordt in loog opgelost, met het vet gekookt, tot dat de vloeistof verdwenen is, dan het oleum lauri en de poeders en

eindelijk het kwik bij gevoegd, welke laatste met eene once terebinthina veneta gewreven wordt, tot dat het volkomen onzigtbaar is.

Unguentum populeum wordt volgens de *pharm. hass.* op de volgende wijze bereid:

℞ Gemmarum populi recent. lib. ij,
Herb. hyoscyami recent. cont. lib. j,
Axungiae porci lib. iv.

Coque leni igne donec humor omnis evanuerit, deinde exprime et cola. (Zie *Populus*, D. II, pag. 173.)

Unguentum salicis wordt als zacht antiseptisch verbandmiddel bij onzuivere, putride, carcinomateuse zweren gebruikt. Deze zalf wordt bereid door $1\frac{1}{2}$ pd. fol. salicis fragilis te kneuzen, met 2 pd. axangia porci recens op een zacht vuur te koken en vervolgens uit te drukken.

Unguentum squillae wordt bereid, wanneer men radices squillae met eene genoegzame hoeveelheid potassa liquida tot een slijm kookt, dit doorzijgt en met de noodige hoeveelheid reuzel tot eene zalf maakt. Deze dient als verdeelend middel bij klier- en watergezwellen en andere verhardingen.

Unguentum exsiccans, *pharm. bav.*, bestaat uit 8 once olijfolie, $1\frac{1}{2}$ once geel was, bij welke na het smelten 1 once fijn poeder van bolus armena en $\frac{1}{2}$ once oxydum zinci gevoegd wordt, en wordt als opdroogend middel gebruikt.

Unguentum saponaceum, uit zeep, oleum lauri en spiritus salis ammoniaci. Deze zalf gebruikt men voor inwrijvingen bij rheumatismus, vorstbuilen, watergezwellen, chronische kliergezwellen, zwelling met stijfheid, welke na beenbreuken, ontwrichtingen en verstuikingen achterblijven.

(Zie *Rust's* Chirurgie Bd. 17. en *Hahn.* l. c. pag. 505.)

Urtica, van *Urtica urens L.*, *Kleine brandnetel*, en *Urtica pilulifera L.* Gebruikelijk is het *versche kruid*, *herba urticae*, en de *zaden*, *semina urticae*.

Alle soorten dezer kruidachtige planten zijn met talrijke haartjes bezet, die door derzelver steek bij de aanraking brandende pijnen veroorzaken. Deze ontstaan echter niet alleen door mechanische kwetsing, maar ook door eene scherpe, prikkelende vloeistof, welke uit ieder haartje onder de epidermis wordt uitgestort.

Men gebruikt de brandnetels als prikkelend middel, terwijl men er het lijdende deel des ligchaams mede geeselt, *urticatio.* De werking dezer urticatie bestaat:

1) in eene algemeene opwekking van het systema irritabile en sensibile, welke des te grooter is, hoe krachtiger en uitgebreider de plaatselijke prikkeling, hoe gevoeliger het geprikkelde deel, en hoe grooter de opwekbaarheid van beide stelsels is. De opwekking in deze veroorzaakt dikwijls op de huidoppervlakte het ontstaan van zweet;

2) in eene prikkeling van verwijderde, door sympathie met het geprikkelde deel in verband staande organen;

3) in afleiding van andere deelen door het te voorschijnroepen eener antagonistische werkdadigheid.

De *urticatie* wordt in de volgende gevallen deels gebruikt, deels aanbevolen:

1) bij *verlammingen.* Hier werkt zij even zoo zeer door de plaatselijke prikkeling der peripherische zenuweinden, als sympathisch door prikkeling dezer op den aanvang der zenuwen en derzelver stammen. Zonder gevolg is zij, wanneer verlammimgen haren oorsprong van organische verwoesting van enkele hersen- of ruggemergsdeelen, van verweeking of smelting van dezelve, van gezwellen, welke op deze of enkele grootere zenuwstammen duurzaam drukken, van aanmerkelijke sereuse, bloedige of etterachtige uitstortingen ontleenen. Nuttig daarentegen is zij:

a) bij verlammingen door adynamie der zenuwen, welke niet zelden na apoplectische aanvallen in enkele ledematen achterblijven, wanneer ook de verrigtingen van het centraaldeel des zenuwstelsels, dat aangedaan is geweest, wederom hersteld zijn;

b) bij paralysis en paresis als gevolgen van ongewone, doch voorbijgaande, het zenuwleven ontkrachtende geestelijke of ligchamelijke inspanningen en gemoedsaandoeningen;

c) bij verlamming na zware zenuwkoortsen en andere langdurige chronische ziekten;

d) bij verlamming, die door eene fijnere ziektestof veroorzaakt is, welke op de zenuwen is gevallen, zoo als bij de zoogenaamde rheumatische en arthritische, en bij verlamming door metastase van exanthemata.

2) Bij *impotentia.*

3) Bij *pisaandoeningen*, die door paralytische en spastische toestanden, welke de excretie der urine verhinderen, ontstaan.

4) Bij *rheumatismus* en *arthritis*, en wel zoowel bij de chronische vormen, welke zoo menigvuldig met verlamming zijn zamengesteld, als ook in het tweede tijdperk van rheumatismus acutus, wanneer de ontstekingachtige zwelling, de hitte, enz. verdwenen, doch de ziekelijke, de beweging verhinderende en de slaap storende gevoeligheid van het aangedane deel overgebleven is. *Spiritus* beveelt bij *prosopalgie* de urticatie der kuit aan.

5) Bij acute *exanthemata*, en wel:

a) bij nog niet uitgebrokene, teruggehoudene;

b) bij teruggedrevene uitslagen.

Spiritus en *Schwarz* gebruikten haar bij ingedreven scarlatina, rubeolae en morbilli met het gunstigste gevolg.

6) Bij typheuse koortsen met aanmerkelijke torpide zwakte, erysipelateuse borstontstekingen, bij na verkouding ontstane hoofdpijn. *Grosheim* slaat haar gebruik voor bij metastasen van erysipelas en arthritis, neuralgiën en krampen, bij ontstekingen en zenuwtoevallen, welke, met scorbuut en rotkoortsen verbonden, de aanwending der gebruikelijkste epispastica zoo gevaarlijk maken, dewijl deze ligt gangraeneuse zweren veroorzaken.

Voor elke afzonderlijke acte der urticatie moeten versche brandnetels genomen worden, daar bij iedere aanwending vele stekels deels afbreken, deels door ombuiging van derzelver punten de geschiktheid verliezen om in de huid te dringen. Men neemt voor iedere aanwending zooveel netels, dat de steken digt naast elkander komen te staan, waartoe ongeveer eene halve handvol noodig is. De aanwending geschiedt door slaan, geeselen met matige kracht, of slechts door strijken met de brandnetels tegen de rigting harer haren.

De plaats van aanwending is de geheele romp en de ledematen, en alleen bij ziekten, welke geheel plaatselijk schijnen te zijn, bestrijkt men alleen het aangedane deel. Ontstokene deelen moeten vermeden worden.

De zaden, *seminia urtici*, welke eene vlugtige scherpe stof en een weinig looistof bevatten, worden, versch opgelegd, bij rheumatismus en ter verdeeling van ecchymoses gebruikt.

VALERIANA, van *Valeriana officinalis L.*, *Genezende valeriaan*, groeit in geheel Europa op vochtige plaatsen, in vlakten, op bergen en in boschachtige streken. Gebruikt wordt de *wortel*, *radix valerianae minoris s. sylvestris.*

Men gebruikt de valeriaan als vlugtig opwekkend, versterkend en bederfwerend middel, voor stovingen bij scrophuleuse zweren, het poeder om in te strooijen bij gangraeneuse zweren, en voor snuifpoeders bij amaurosis, enz.; de klisteer van 2 dr.—½ once op 5 once vloeistof als een opwekkend, versterkend en krampstillend middel.

℞ Hydrarg. puri dr. j,
Sacchari alb. dr. ij,
conterantur usque dum hydrargyrum sit exstinctum. Admisce:
Pulv. rad. valerianae,
—— flor. lilior. alb. aa dr. j.
M. f. pulv. subtiliss.
S. Snuiftabak. Door *Richter* bij amaurosis aanbevolen.

Verbascum, van *Verbascum thapsus L.*, *Wolbladige toorts*, in zandige oorden door geheel Europa. Men gebruikt daarvan de *bladeren* en *bloemen*, *folia et flores verbasci s. maris latifolii lutei s. thapsi barbati.*

De herba verbasci, welke versch een weinig narcotisch is, behoort tot de weekmakende middelen, en wordt in afkooksel voor stovingen tegen pijnlijke aanbeijen, tenesmus en uitzakking van den endeldarm gebruikt. Versch wordt zij als huismiddel op ontstokene gezwellen gelegd. Bij ligte catarrhale aandoeningen voor weekmakende gorgelwaters.

Het *oleum verbasci*, hetwelk door digestie van 2 dl. bloemen met 3 dl. boomolie bij zachte warmte bereid wordt, gebruikt men bij pijnlijke haemorrhoïdes en verbrandingen.

℞ Fol. verbasci,
—— malvae aa unc. jβ,
Semin. lini unc. ij,
Capit. papav. alb. dr. j.
Aquae lib. iv.
Coque per quadrantem horae et cola.

S. Warm met kompressen aan te wenden.

VERONICA, van *Veronica officinalis L.*, *Geneeskrachtige eerenprijs*, langs de bosschen en op heidevelden door Europa. Men gebruikt het *bloeijende kruid*, *herba veronica s. veronicae maris s. betonicae Pauli.*

Dit kruid bevat veel ijzer groen kleurende looistof en kan, versch gekneusd, bij wonden, zweren en gezwellen, en als toevoegsel bij kruidenzakjes gebruikt worden.

ZINCUM, spiauter, marcasita alba metallica, sal philosophorum, *zink*, *spiauter*, was reeds in de vroegste tijden bekend en komt in de natuur niet in gedegen toestand voor, maar in verschillende verbindingen, zooals met zwavel als blende, met alumina als gaheit, met koolstofzuur als zinkspath, met kiezelzuur als galmei (*calamina*, *lapis calaminaris*) en met zwavelzuur als zinkvitriool. In het groot verkrijgt men het zink door gloeijen van den galmei of der gerooste blende met $\frac{1}{4}$ kool. Men onderscheidt twee soorten van zink, het *Goslarsche* en *Oostindische.* Met zuurstof, voor welke het — vooral bij hoogere temperatuur — eene grootere verwantschap heeft, dan de meeste andere metalen, verbindt het zich in drie verhoudingen, namelijk:

a) als *suboxydum zinci*, hetwelk door langdurige inwerking der atmospherische lucht op het metaal gevormd wordt;

b) als *oxydum zinci*, verkregen door gloeijing van het zink bij toetreding der lucht, waarbij het, met eene blaauw- en groenachtig witte vlam brandende, eerst in een citroengeel en vervolgens in een wit oxyde veranderd wordt; of door oplossing van het zink in met water verdunde zuren en daarop volgende praecipitatie van hetzelve met een alcali;

c) als *superoxydum zinci*, eene door *Thénard* het eerst opgegevene verbinding, welke door inwerking van verdund deutoxydum hydrogenii op geleiachtige hydraat van zinkoxyde verkregen wordt.

Het zink wordt in metaalstaat niet in de heelkunde gebruikt, maar deszelfs praeparaten, welke zacht opdroogend en zamentrekkend werken; zij beperken wel eene te sterke afscheiding, maar

onderdrukken dezelve niet ligt, zooals de loodmiddelen, en veroorzaken ook niet zoo ligt nadeel, als deze, daar zij minder oplosbaar zijn, en derhalve door de opslorpende vaten minder gemakkelijk opgenomen worden. De praeparaten, welke mineraalzuren bevatten, werken ook als bijtende middelen. De volgende bereidingen van het zink worden in de heelkunde gebruikt:

1) Oxydum zinci, *zincum oxydatum album*, *flores zinci*, *calx zinci*, *nihilum album*, *pompholyx*, *lana philosophica*. Dit zinkoxyde wordt bereid: *a*) *op droogen weg* (*gesublimeerd zinkoxyde*) door gloeijen van zink in eenen smeltkroes, die met eenen tweeden kroes zoodanig bedekt is, dat de toetreding der lucht ongehinderd kan geschieden. Het zink wordt op kosten van het oxygenium der dampkringslucht geoxydeerd, een gedeelte van het oxyde blijft in den smeltkroes liggen, een ander wordt deels in witte draden in de lucht verstrooid (de zoogenaamde *lana philosophica*), deels zet het zich aan de binnenvlakte van den bovensten kroes (de eigenlijke *flores zinci*) en wordt er door middel van eenen ijzeren spadel uitgenomen.

b) *Op den natten weg* (*gepraecipiteerd zinkoxyde*): sulphas zinci (9 dl.) wordt met salpeter (1 dl.) in een smeltkroes gegloeid, de massa na bekoeling met water (10 dl.) gemengd, onder aanhoudend schudden gedigereerd en gefiltreerd, hierop eene oplossing van carbonas sodae zoo lang toegevoegd, als er nog een praecipitaat ontstaat, dit goed uitgewasschen, gedroogd en zoo lang in eenen smeltkroes gegloeid, tot dat het niet meer met zuren opbruist, en dan nog warm in een goed gesloten vat gedaan.

De zinkbloemen stellen een zeer wit, los, in water onoplosbaar poeder daar. Zij zijn een zacht zamentrekkend en opdroogend middel (met carbonas magnesiae op de huid gestrooid, nemen zij volgens *Neuman* hier de eerste plaats in), onderscheiden zich echter in deze werking van het lood daardoor, dat zij overmatige afscheidingen beperken, zonder dezelve te onderdrukken of zonder tot metastases aanleiding te geven, verder dat zij tevens als tonicum de metamorphose opwekken en versterken.

Men gebruikt ze tegen slechte, door slapheid met neiging tot ontbinding gekenteekende zweren, welker profuse afscheiding zij beperken, welker bodem zij reinigen en met goedaardige granulatie op-

vullen; verder bij psorische, impetigineuse, scrophuleuse, phagedaenische, carcinomateuse zweren (ingestrooid zouden zij, volgens *Justamond*, den kwaden reuk verdrijven). *Böhm* laat chankers met zinkoxyde bestrooijen, waarna zij zich snel zouden sluiten. Verder tegen gebarstene lippen, ontvellingen en etteringen na verbrandingen, tegen herpes, tinea capitis, scabies; ook bij de door catarrhale aanleg ontstaande witte, vrij diepe, hoogst gevoelige zweren of veel meer ontvelde plaatsen, welke aan aphthae niet ongelijk zijn en in den mond, vooral aan het tandvleesch, aan de binnenzijde der lippen, en wangen voorkomen, in poedervorm opgestrooid (*Voigtel*). Tegen etterende aangezigtszweren en uitslagen; hier passen de zinkbloemen vooral dan, wanneer deze sterk ontstoken zijn, pijn veroorzaken en uitzweeten, en moeten dan terstond terzijde gesteld worden, zoodra de secretie wederom matig en de pijn verminderd is. *Hufeland* roemt eene zalf van zinkoxyde en pulvis lycopodii, dagelijks 3 malen met een lapje opgelegd, als uitnemend werkzaam bij moeijelijke en pijnlijke verzweringen der tepels, etterende herpes, harnekkige overblijfselen van ingewortelde scabies, welke voor geene der beproefdste middelen wijken, en bij andere huidzweren. Zij zou opdroogen, de pijnen verzachten, zeer snel genezen en daarbij niet, zooals bij de loodmiddelen, gevaar te vreezen zijn. *Wetzler* bediende zich van eene zinkzalf tegen de hardnekkigste soorten van herpes en vond dezelve zeer werkzaam. Ook geneesde hij daarmede menigvuldig uitslagen in het aangezigt bij vrouwen, die alle wasch- en schoonheidsmiddelen weerstand boden, van meisjes, die zich aan zelfbevlekking schuldig maken, zelfs lever- en andere huidvlekken. Bij crusta lactea wordt aanbevolen zinkoxyde, met water gemengd, door middel van linnen op te leggen. *Thuessink* zag van hetzelve, met zetmeel verbonden uitwendig op de huid aangewend, bij erysipelas, zelfs het ontstekingachtige, voortreffelijke diensten.

Bij oogziekten gebruikt men het zinkoxyde met water vermengd of in zalven en in poeders. Een oogwater van 1—2 dr., $\frac{1}{2}$ once kweepittenslijm en 6 once rozenwater wordt tegen chronische ophthalmiën, blepharopthalmia glandulosa, ophthalmie door vreemde ligchamen, nadat deze verwijderd zijn, aanbevolen. Eene zalf uit 1—2 dr. en 6 dr. ongezouten boter gebruikt men in de volgende gevallen: bij alle hardnekkige chronische oogontstekingen, voornamelijk ontste-

kingen der *Meiboom*'sche klieren, vooral van psorischen en scrophuleusen aard, chronische psorophthalmie, lippitudo, jeuken der oogleden, na de operatie van pannus, bij pterygium, pannus, leucoma, blepharophthalmia glandulosa. *Conradi* beveelt aan het einde van opthalmia pruriginosa eene zalf aan uit 1 once ung. rosatum, $\frac{1}{2}$ dr. flor. zinci en 4 gr. opium. De *aqua ophthalmica Plenckii* bestaat uit 1 dr. flor. zinci en 6 once rozenwater en wordt bij zwerende oogleden, lippitudo, asthenische vochtige oogontstekingen aangewend.

Voor uitwendig gebruik bedient men zich van de zinkbloemen deels in substantie als strooipoeder bij onzuivere, aphtheuse, kwalijkriekende zweren, deels met vlier- of rozenwater gemengd, deels als zalf. Voor smeersels en zalven neemt men 1 scr.—$\frac{1}{2}$ dr. op 1 once, voor oogzalven 5—10 gr. op 2—4 dr. vet, voor oogwaters $\frac{1}{2}$—1 dr. op 4—6 once rozenwater. Ter genezing van fluor albus laat *Somme* een mengsel van $\frac{1}{2}$ once flores zinci en 12 once water inspuiten.

Unguentum zinci, *de nihilo*, bestaat uit 1 dl. flor. zinci op 8 dl. ceratum simpl. Men gebruikt deze zalf in dezelfde gevallen, waarin de loodzalf als verbandzalf nuttig is; echter verdient zij bij erethische toestanden boven deze de voorkeur. Zeer weldadig toont zij zich bij impetigineuse, herpetische, ichoreuse en brandende, oppervlakkige verzweringen, in het algemeen bij pijnlijke wonden, zweren, ontvellingen met profuse afscheiding, b. v. bij ontvelde plaatsen der lippen en tepels, en in het algemeen bij de boven opgegevene ziekten. *Fricke* gebruikt bij venerische zweren, wanneer hare volkomene likteekenvorming niet tot stand wil komen, de volgende zalf, welke 2—3 dagen onverwisseld blijft liggen, totdat zij door den etter of tevens met de korst wordt afgestooten:

℞ Argent. nitric. cryst. pulv. scr. β,
Unguent. zinci dr. ij,
Balsami peruviani dr. β.
M. f. unguentum.

Emplastrum zinci. *Bohlig* te Würzburg heeft uit zinkoxyde en olijfolie, in dezelfde verhouding en op dezelfde wijze, als volgens de Beijersche pharmac. het empl. lythargyr. simpl. bereid wordt, eene bruikbare zinkpleister bereid, welke daar voortreffelijk opdroogend werkte, waar loodpleister onaanwendbaar bleef, voornamelijk

bij zeer pijnlijke zweren.

℞ Zinci oxydati,
Sem. lycopodii aa gr. xv,
Unguent. rosati unc. β.

M. S. Uitwendig. Bij verzweringen der tepels, etterende herpes, hardnekkige overblijfselen van ingewortelde scabies en andere huidzweren. *Hufeland.*

℞ Zinci oxydati scr. j—jβ,
Ol. cortic. citri gtt. ij—iij,
Ung. rosati unc. β.

M. Tegen hardnekkige herpes, vari, uitslagen in het aangezigt van vrouwen. *Wetzler.*

℞ Aloës lucid. subt. pulv.,
Hydrarg. mur. mitis. aa gr. j,
Zinci oxydat. scr. j,
Butyri recentis dr. ij.

M. exactissime. S. 3—4 malen daags eene hoeveelheid ter grootte eener erwt in het oog te brengen. (Tegen scrophuleuse oogontsteking.)

℞ Flor. zinci dr. ij,
Amyli unc. j,
Camphorae scr. j.

M. f. pulv. (Strooipoeder tegen rheumatische aphthae in den mond, carcinomateuse zweren, erysipelas, vooral bullosum, en erysipelateusen kring rondom verouderde zweren der onderste ledematen.)

℞ Flor. zinci gr. vj—viij,
Merc. praec. rubr. gr. ij—iv,
Extract. opii aq. gr. iij,
Extract. ratanhiae gr. x—xij,
Butyr. recent. dr. jβ—ij,

M. f. ung. (Tegen chronische, vochtige, etterachtige ooglid- en bindvliesontstekingen.)

℞ Zinci oxydat. alb. q. v.
Acet. destillat. q. s.
ad. perfectam solutionem.
Hujus solutionis gtt. x misce cum
Aquae destill. unc. iv.

S. Voor inspuitingen. (Tegen druiper.) *Swediaur.*

℞ Flor. zinci gr. xij,
Cupri sulphur. gr. iij—iv,
Mell. rosati dr. j,
Aquae calcis unc. ij.

M. S. Om phagedaenische en venerische zweren mede te verbinden.

℞ Unguent. saturnin. unc. j,
——— rosati unc. β
Merc. praecip. albi,
Flor. zinci aa dr. ij,
Pulv. carbon. lign. tiliae unc. iij.

M. fiat unguentum. (Tegen impetigineuse zweren).

Rust.

℞ Zinci oxydati albi dr. j,
Hydrarg. ammon. muriat. scr. j,
Unguent. rosati unc. j.

M. exacte S. Zalf. (Tegen hardnekkige huidziekten.)

Wendt.

℞ Flor. zinci,
Lapid. calaminar.,
Semin. lycopodii aa dr. j,
Gummi myrrhae,
Sacchari saturn. aa dr. β,
Adipis porcini unc. jβ.

M. exacte. S. Zalf (Tegen etteringen na verbrandingen.)

℞ Oxydi zinci scr. β,
Butyri cacao,
Olei amygd. dulc. aa dr. j,
——— bergamott. gtt. vj.

M. exacte. S. Om in te wrijven. (Tegen kloven in lippen en handen, zwerende tepels en andere ontvellingen.)

Meyer.

℞ Flor. zinci dr. ij,
——— sulphur.,
Laud. liq. Syd. aa dr. j,
Adipis porcini unc. iij,
Olei amygd. dulc. unc. j.

M. exacte. Fiat unguent. S. Om in te wrijven. (Tegen psorische, herpetische en scrophuleuse verouderde voetzweren, exsuderende huiduitslagen.)

℞ Flor. zinci unc. j,
Aq. flor. sambuc. unc. ij.

M. S. Voor omslagen of wasschingen tegen erysipelas van uitwendige oorzaken en crusta lactea, wanneer de ontsteking grootendeels voorbij is.

[T u t i a, *nihilum griseum*, *oxydum zinci impurum*, *cadmia fornacum*, een onzuiver, vuilgrijs zinkoxyde, dat bij het smelten der zinkertsen als nevenproduct wordt afgezet en gezuiverd de *tutia praeparata* daarstelt. Is in water onoplosbaar.

De tutia werkt even als het zinkoxyde, doch zwakker, en wordt als dit gebruikt. Tegen acne, psorophthalmie, erysipelas palpebrarum, zweren en verduistering van het hoornvlies, enz. Volgens *Branco* heeft in nieuweren tijd een in Syrie bereid poeder, hetwelk volgens chemische onderzoeking uit 2 gr. tutia en 6 gr. suiker bestaat, begonnen de chichmzaden (van *Cassia Absus*) bij egyptische oogontsteking te verdringen. Bij chronische oogontstekingen zou zij veel nut doen. Zij wordt met een weinig speeksel op de oogleden gebragt, of op de binnenvlakte van het omgekeerde ooglid gestrooid. Zij maakt ook een bestanddeel van het *vinum ophthalmicum Janini* uit. De tutia met ongebluschten kalk (1 dr. met ½ dr.) en vet (4 once) verbonden, wordt als zalf, op de zwerende plaatsen gestreken, ter genezing van tinea capitis aanbevolen.

℞ Tutiae praepar. dr. β,
Aquae plantagin. unc. ijβ.
M. S. Tegen lippitudo. *Reil.*

℞ Butyri recent. insuls. unc. β,
Tutiae praepar. gr. xv.

M. S. Oogzalf bij zweren der oogleden en van het hoornvlies. *Beer.*

℞ Tutiae praepar. dr. j,
Vitriol. alb. gr. vj,
Merc. praecip. rubr. gr. xxv,
Butyr. recent. insuls. unc. j.

M. S. Oogzalf. Tegen ophthalmia rheumatica bij zwakke, torpido

voorwerpen. *Richter.*

℞ Tutiae ppt.,
Calomel,
Sacchar. cand. aa p. aeq.

M. f. pulv. S. Om in te blazen. Tegen maculae corneae.

℞ Cupri sulphurici in aq. dest. q. s. solut,
Tutiae praeparat. aa gr. v,
Camphor. c. pauxill. ol. oliv. trit. gr. ij,
Butyri recent. insuls. dr. ij.

M. f. l. art. ung. ophthalm. D. in olla alba. S. Met de vingers tusschen de oogharen in te wrijven, bij psorophthalmie door *Rust* met nut aangewend.

Lapis calaminaris, *calamina*, een onzuiver koolstofzuur zinkerst. Men gebruikt denzelven als opdroogend middel bij zweren en etterende vlakten. Vooral zou hij bij venerische zweren nuttig zijn. Met 3 dl. meel vermengd, tegen verbrandingen, en met gelijke deelen zetmeel verbonden heeft *Ruan* denzelven bij pruritus vulvae, waar alle beproefde middelen niets hielpen, met het beste gevolg als strooipoeder aangewend. *Richter* beveelt bij oogontstekingen van ziekelijke en zwakke voorwerpen eene zalf aan uit 1 dr. lapis calaminaris en 2 dr. adeps viperarum, en *Pringle* dezelfde zalf bij chronische, etterende oogontstekingen. Ook gebruikt men het fijne poeder van lapis calaminaris voor zacht opdroogende en zamentrekkende pleisters, b. v. emplastrum consolidans met empl. lithargyr: simpl. van elks 12 dl., was 4 dl., schapenvet en terpentijn van elks 1 dl.: emplast. griseum (empl. de calam. *Ph. Slesw*). Deze zouden bij zweren ter versterking van het likteeken dienen.]

Acetas zinci, *zincum aceticum*, *zincum oxydatum aceticum*. Men bereidt dit zout door oplossen van zink in azijnzuur, en daarop volgend verdampen en kristalliseren der verzadigde oplossing. Dit zout is gemakkelijk in water oplosbaar, bestaat uit 1 at. oxyde, 1 at. zuur en 3 at. water, en heeft eenen wrangen metaalsmaak.

Het wordt gebruikt voor inspuitingen bij scrophuleuse pijpzweren, tegen chronischen druiper (*Henry*), fluor albus; als zacht zamentrekkend middel voor oogwaters bij slijmige oogontstekingen, vooral bij ophthalmia gonorrhoïca, bij blepharoblenorrhoeae neonatorum (als oogwater of stoving), en volgens *Ware* tegen chronische slijm-

vloeijing der oogen.

Voor inspuitingen in de urethra neemt men 8—10 gr. op 4—6 once water. Het mengsel zou volgens *Henry* het doelmatigst zijn, wanneer het zoo sterk is, dat het na het inspuiten eene ligte pijn veroorzaakt. Voor oogwaters neemt men ½—3 gr. op 1 once water.

℞ Zinci acetici gr. xv,
solve in
Aquae destill. simp. unc. vj.

S. Oogwater. Tegen chronische slijmvloeijing der oogen.
Ware.

℞ Zinci acetici gr. ij,
solve in
Aquae rosarum unc. j.

S. Oogwater. In de latere tijdperken der ophthalmo-blennorrhoea neonatorum. *Dewees.*

℞ Zinci acetici dr. β—j,
solve in
Aquae chamomillae unc. viij,
adde
Tinct. opii crocat. dr. j—ij,
Acidi pyrolignosi scr. j—dr. j.

D. S. Laauw in de gehoorbuis te spuiten. Bij catarrhale, scrophuleuse en herpetische otorrhoea zeer nuttig, wanneer alle pijn verdwenen is. *Lincke.*

℞ Zinci acetici gr. viij—x,
solve in
Aquae destill. unc. iv—vj.

S. Om in de urethra te spuiten bij gonorrhoea. *Henry.*

Cyanuretum zinci, *hydrocyanas zinci*, *zincum borussicum*, *zoöticum s. cyanogenatum*. Deze verbinding van acidum hydrocyanicum met zinkoxyde verkrijgt men door behandeling van sulphas zinci met cyanuretum potassii; volgens *Wöhler* echter door inwerking van verdund acidum hydrocyanicum op eene oplossing van acetas zinci, waardoor al het zink als cyanuretum zinci gepraecipiteerd wordt. Dit zout is een blinkend wit, smaak- en reukloos, in water en wijngeest onoplosbaar poeder, en is uit 1 at. zink en 1 at. cyanogenium zamengesteld.

Ammon roemt het uitwendig bij scrophuleuse en beginnende rheumatische, alsmede bij catarrhale en chronische oogontstekingen.

℞ Zinci cyanogenati gr. viij—xx,
tere cum
Gummi mimos. elect. dr. ij,
sensim addendo
Aquae cerasorum unc. iij,
et deinde
Tinct. opii crocat scr. ij,
Aquae laurocerasi unc. β.

M. S. Oogwater, sterk omgeschud met een klein kompres op te leggen en het verband alle uren te vernieuwen.

Dr. *Koch* roemt zeer het volgende collyrium bij scrophuleuse en beginnende rheumatische oogontsteking, alsmede bij catarrhale ooglidontsteking:

℞ Zinci cyanic. gr. viij—xx,
Laud. liq. Syd. scr. j,
Aquae lauroceras. unc. j,
Aquae cerasorum nigr. unc. iij.

M. Men bevochtigt daarmede kleine kompressen, die alle uren versch bevochtigd en op de oogen gelegd worden, waarop binnen weinige dagen meestal de lichtschuwheid pleeg te verdwijnen.

Joduretum zinci, *zincum iodatum*, wordt bereid door een mengsel van 20 dl. zink en 170 dl. iodium met water in een kolfje te vermengen, te verhitten, tot droogte uit te dampen en het ioduretum zinci te sublimeren.

Ure beveelt het als een zeer werkzaam uitwendig geneesmiddel ter verdeeling van scrophuleuse gezwellen, verder voor adstringerende inspuitingen bij gonorrhoea, voor collyria tegen scrophuleuse oogontstekingen (*Proutef*), als zalf tegen porrigo scutulata (*Durrant*).

℞ Zinci iodati gr. iv,
solve in
Aquae destill. unc. vj.
S. Oogwater. Tegen scrophuleuse oogontstekingen.

℞ Zinci iodati gr. ij,
solve in
Aquae destill. unc. ij.

S. Om in te spuiten. Bij gonorrhoea.

℞ Zinci iodati dr. j,
Axungiae unc. j.

M. exacte. Fiat unguentum. S. Dagelijks 1—2 maal eene drachma in te wrijven. Ter verdeeling van scrophuleuse gezwellen.

Choruretum zinci, *murias zinci*, *butyrum zinci*, *zincum oxydatum muriaticum*, wordt door oplossen van zink in acidum hydrochloricum, uitdampen tot droogwordens toe en daarop volgend destilleren in de warmte bereid. Het is eene geleiachtige, witte massa, welke bij sterk droogen echter vast wordt en tot poeder kan gebragt worden, van wrangen, eenigzins zuurachtigen metaalsmaak; in de lucht ligt vervloeijende, in water, alcohol en aether oplosbaar en met den laatste den ook in de geneeskunde gebruikelijken *zinkaether* daarstellende, en bestaat uit gelijke atomen zink en chlorium.

Dit middel bijt sterk en snel, tast dieper in dan lapis infernalis, veroorzaakt eene heviger pijn dan deze, maar geene zoo rondtastende verwoesting als lapis causticus, mercurius nitrosus en butyrum antimonii, en brengt binnen 6—8 uren eene wit graauwe, harde, lederachtige, veêrkrachtige korst te weeg, die op den 6den of 8sten dag wordt afgestooten, en eene zuivere, schoon granulerende vlakte met goedaardige ettering en groote neiging tot likteekenvorming achterlaat. Ook bezit het nog het voordeel boven andere caustica uit de rij der metalen, dat het bij deszelfs intensiteit geene nadeelige terugwerkingen der spijsverteringorganen te voorschijn roept; en volgens de talrijke proeven van *Canquoin* bezit hetzelve (vooral bij kankerlijden) de geheele werkzaamheid van het arsenicum, zonder deszelfs nadeelige bij- en nawerkingen te deelen. In verdunden toestand werkt het, door deszelfs plaatselijken prikkel op de werkdadigheid, krachtig omstemmend op de plaats van aanwending.

Volgens *Hancke* wordt het in de volgende ziekten gebruikt:

Syphilis. Bij primaire syphilitische zweren wendt hij uitwendig eene oplossing van 2 gr. chloruretum zinci in 1 once gedestilleerd water met toevoeging van 1 droppel acidum muriaticum aan: met deze oplossing wordt pluksel bevochtigd en hiermede de zweer 3—4 malen daags verbonden; over het verband worden voortdurend kompressen, met koud water bevochtigd, geslagen. Bespeurt de lijder niet na elk verband een brandend gevoel, dan wordt de oplossing versterkt;

wanneer zij echter te prikkelend werkt, moet zij verdund worden. (Inwendig geeft men daarbij van eene oplossing van 4 gr. in 4 once water benevens 2 dropp. zoutzuur alle drie uren eenen eetlepel vol.) Versche chankers zouden bij deze behandeling binnen 8 dagen genezen worden. Ook bij phimosis, paraphimosis en bubones. Zoodra de zwelling der liesklieren wordt waargenomen, wordt eene chloorzinkzalf (uit 1 dr. chlor. zinci, $\frac{1}{2}$ dr acid. hydro-chloric. en 1 once ung. rosat.) dagelijks 2—3 malen eenige minuten ingewreven, en wel eene hoeveelheid van de groote eener boon, tot dat er een erythema ontstaat, dan zoo lang uitgesteld, tot dat deze geprikkelde toestand der huid door koude omslagen is opgeheven, hierop dezelfde behandeling op nieuw begonnen, tot dat de klierzwelling geheel verdwenen is. Volgt de verdeeling niet, en wordt de ontsteking niettegenstaande de inwrijving sterker, het gezwel grooter, dan wordt er eene warme pap van lijnzaadmeel, zonder eenig ander toevoegsel, opgelegd en elk half uur vernieuwd, daarbij echter de inwrijving in matigen graad voortgezet. Verschijnt er duidelijke fluctuatie, dan wordt de opening van het absces door middel van een deeg uit chloorzink (zie lager) bewerkstelligd. Hiervan wordt een stuk van $\frac{1}{2}$ duim lengte en 3 lijn breedte op de fluctuerende plaats gelegd en met kleefpleister bevestigd. In den regel wordt op deze wijze de bubo binnen 24 uren geopend en de dunne huid grootendeels verwoest. Is de opening niet gevolgd, dan wordt het deeg nog eenmaal opgelegd. Nadat de afscheiding der gedeeltelijk verwoeste, afgestorvene huidstukken is geschied, wordt de opening van den bubo met eene oplossing van chloorzink, welker sterkte ingerigt moet worden naar de eigendommelijke gevoeligheid des lijders, verscheidene malen verbonden en de pap zoo lang daarover gelegd, tot dat alle hardheid verdwenen is (daarbij tot de genezing toe de bovengenoemde oplossing inwendig). *Carmichael* en *Wendt* bedienen zich van het chloruretum zinci met bijzonder goed gevolg tegen kwaadaardige, rondvretende chankers. Bij nadruiper beveelt *Hancke* inspuitingen van 10 gr. chloruretum zinci op 4 once water, verscheidene malen daags herhaald, aan. *Gaudriot* roemt dezelve zoowel bij acute als chronische blennorrhagiën.

Carcinoma en carcinomateuse zweren. Hancke merkt omtrent de behandeling van dit lijden het volgende aan: «Bij opene kankerzweren, tevens met zwelling der klieren aan andere deelen des lig-

chaams, bij hier en daar ontstane knobbels der huidklieren en bij duidelijke cachexie laat zich slechts verligting, maar geene genezing verwachten. Om den kwaden reuk te verminderen, zijn inspuitingen van aqua empyreumatica of verdund creosot aan te bevelen en deze middelen ook voor het verband te gebruiken. Om de woekeringen aan de randen der zweren te beperken, legt men pluksel met eene geconcentreerde oplossing van chloorzink of het chloorzinkdeeg zelven op, of men neme deze woekeringen met het mes weg en behandele na gestilde bloeding den volgenden dag de gesnedene vlakten met eene oplossing van genoemd middel. Daarbij geeft men pillen uit chloruretum zinci, extractum cardui benedicti, extr. conii maculati, hyoscyami en resina guajaci. Bij scirrhus bediende *Hancke* zich met nut van eene zalf uit chloorzink, en niet minder bij aangezigtskanker. Is de carcinomateuse zweer nog klein en niet verouderd, dan is het volgens hem niet noodig, het deeg van chloorzink als bijtmiddel aan te wenden, want weinige greinen chloorzink in water opgelost, waarmede men dagelijks eenige malen de zweer bestrijkt, brengen reeds genezing te weeg. Heeft de zweer echter reeds eenige grootte bereikt, dan houdt hij het voor beter en zekerder, het chloorzink in den vorm van een deeg op te leggen. Nog krachtiger werkt het middel, wanneer het droog opgestrooid en met eenen pleisterwal omgeven wordt; het vormt dan eene korst van eenige lijnen dikte, welke in 4—5 dagen afvalt en daaronder eene grondvlakte vertoont, welke eene snelle genezing belooft.

In den nieuwsten tijd heeft vooral *Canquoin* het chloruretum zinci tegen kanker aanbevolen. Hij bedient zich tot dit doel van een deeg, dat uit chloorzink, meel en water bestaat (zie lager), hetwelk hij eerst door andere caustica, zooals door het causticum vieneuse (3 dl. potassa en 2 dl. calx caustica), of eene zeep van calx caustica (3 dl. gebluschte kalk en 2 dl. zeer droogo zeep) laat voorafgaan. Met dit deeg bedekt men de kankerzweren, en nadat de korst is afgevallen bedekt men de plaats, om eene sterke en goede granulatie te verkrijgen, met eene pleister, welke uit 1 pd. terpentijnolie, 4 once was, 8 once olijfolie, schapenvet, zwart pek, colophonium, loodwit en loodglans, van elk 4 once, en $\frac{1}{2}$ once spaansch groen bestaat. De groote voordeelen van dit deeg zijn volgens *Canquoin*: 1) dat het zich naauwkeurig bepaalt tot de deelen, welke aan zijne werking zijn

onderworpen; 2) eene veel matiger en ook veel korter pijn dan arsenicum veroorzaakt; 3) den hoogst lastigen kankerreuk volkomen vernietigt; 4) dat zich de gecauteriseerde deelen in eenen zeer korten en regelmatigen tijd afscheiden.

Bij *verouderde met atonie verbondene voetzweren.* Hier neemt men 2 gr. chloorzink op 1 once water, bevochtigt daarmede pluksel, verbindt hiermede 2—3 malen daags en legt een vereenigingsverband aan. Bij verouderde zweren, welke eene aanmerkelijke grootte bereikt hebben, dikwijls den geheelen omvang der kuit innemen, met andere dyscrasiën, beenzwellingen en caries verbonden en den lijder zoo tot gewoonte geworden zijn, dat na derzelver genezing ziekten van inwendige organen ontstaan kunnen, beveelt *Hancke* inwrijvingen van chloorzinkzalf aan, tot dat er ontsteking en eene erythema ontstaat, wanneer met de inwrijvingen moet worden opgehouden, totdat deze verschijnselen wederom verdwenen zijn, waarop op nieuw de inwrijvingen begonnen en tot aan de volkomene genezing der zweer voortgezet worden. Bij groote gevoeligheid der huid worden alle deelen des ligchaams bij afwisseling, even als bij de kwiksmeerkuur, ter inwrijving gebruikt. Zijn de randen der zweer hard, verheven, en heeft hare grondvlakte eene vuile kleur, is daarbij het geheele benedenbeen hard, gespannen en gezwollen, is de tibia gezwollen, carieus, dan moet eene oplossing van chloorzink (1 scr.—1 dr. op 1 pd. water) door middel van kompressen vlijtig worden omgeslagen, zoo dat, zoo dikwijls de kompressen droogen, dezelve wederom op nieuw bevochtigd worden. Bij kwaden reuk moet aqua empyreumatica omgeslagen worden. Inwendig geeft men chloorzink, zoo als boven is opgegeven. Bij varices, bij wonden en zweren, die met woekerproducten, b. v. sponsachtig vleesch, zijn opgevuld, bij phagedaenische zweren in het aangezigt, waterkanker, noma, waar het eene meer zekere genezing bewerkte, dan het middel van *Cosme*; het wordt volkomen droog eene lijn hoog op de oppervlakte der zweer gestrooid, de grenzen door eene kleefpleister beveiligt, op de zinklaag eveneens eene kleefpleister en daarover kompressen gelegd, en met eenen zwachtel het geheel bevestigd. In 6—8 uren volgde de verwoesting der zweervlakte, vormde zich eene korst, die 6—8 dagen bleef zitten, waaronder eene zuivere vlakte met gezonde granulatie te voorschijn kwam, en de genezing spoedig volgde.

Bij scrophuleuse zweren beval *Pagenguth* eene zeer verdunde waterige oplossing aan. *Hancke* bediende zich van chloorzink in grootere uitgestrektheid bij scrophuleus lijden. Scrophuleuse klierzwellingen, welke fluctuatie laten herkennen, moeten door een deeg van chloorzink (hoogstens 2 lijn breed en 4 lijn lang) geopend worden. Nog harde en ontstokene klieren moeten met eene chloorzinkzalf ingewreven worden, en ontstaat er na de inwrijving meer ontsteking, dan moet een cataplasma van farina lini opgelegd en zoo lang met de inwrijving en het cataplasma voortgegaan worden, totdat de klieren in ettering zijn gebragt of zich verdeeld hebben.

Ter wegruiming van *moedervlekken* wordt het zuiver op de volgende wijze gebruikt: Men bestrijkt eene wiek, van de grootte der vlek, met unguentum basilicum en strooit daarop eene lijn hoog chloorzink. Ter beveiliging der gezonde huid wordt nog een pleisterwal omgelegd, het geheel met kleefpleister bevestigd, en door kompressen en eenen zwachtel tegen iedere verschuiving beveiligd. Na 24 uren wordt het verband afgenomen en door koude omslagen vervangen. Met den 4—5den dag scheidt de korst zich af en de grondvlakte komt als eene zuivere zweer te voorschijn. Is echter de moedervlek van grooten omvang, en moet het cauteriseren in twee of meerdere tusschenruimten geschieden, dan wordt het bijtmiddel op de tweede helft der vlek dan eerst gelegd, wanneer de ontsteking in de eerste voorbij is en de korst zich heeft losgemaakt. Bloeding en andere nadeelige toevallen volgen niet. Verder bij angiectasiën, fungus haematodes en dergelijke ziekelijke toestanden.

Bij *herpes* (hetzij als waschwater 1—4 gr. op 1 once water, of als zalf 1dr. op 1 once vet en $\frac{1}{2}$ dr. acidum muriaticum), *lepra*, *porrigo favosa*, *eczema impetiginodes*, *lupus*, *psora* (4 scr. chlor. zinci op 1 once vet, in 8 dl. verdeeld en dagelijks eene hoeveelheid ingewreven).

Bij *tumores albi genu* (4 scr. op 1 once vet, telkens 1 dr. ingewreven), tegen *carbunculus contagiosus;* deze wordt met in de lucht vervloeid chloorzink belegd, totdat dezelve volkomen verwoest is, en gelijktijdig inwendig calomel, tot aan prikkeling van het tandvleesch, gegeven. *Leviseur* beveelt het tegen *tandpijnen* aan. Het vervloeide chloorzink wordt onverdund met een penseel in den hollen tand gebragt; het zou de pijn binnen weinige minuten grondig en voor

altijd stillen. Voorzigtigheidshalve moet niet alleen de tand vooraf met een weinig boomwol omwikkeld, maar ook na de aanwending van het middel een weinig boomwol in de holte gebragt, steeds echter de mond daarop met laauw water uitgespoeld worden.

Bij *vergroeijingen der pupil* wil *Grötzner* van eene chloorzinkzalf goede diensten gezien hebben; verder tegen verduisteringen en vlekken van het hoornvlies, pterygium, pannus en staphyloma. Ook ter vorming van fontanellen bij hen, die voor het mes bevreesd zijn, en om eene huidprikkeling te bewerkstelligen, hetzij door eene oplossing van chloorzink in water, of in zalfvorm met olie of vet, om in te wrijven (6—8 gr. op 1 once water, of 1—1½ scr. op 1 once vet), waardoor er eene gierstachtige uitslag met scharlakenkleurige roodheid ontstaat, welke vooral dienstig zoude zijn bij verlammingen der ledematen.

Men bedient zich van het chloorzink in het algemeen, zooals reeds uit het gezegde blijkt, onvermengd of in verdunden toestand, al naar dat men meer of min wil cauteriseren.

Het chloorzinkdeeg wordt volgens *Hancke* uit gelijke deelen chloorzink en zetmeel bereid. Beide stoffen worden zonder eenige bijmenging van water in eenen serpentijnen mortier aanhoudend zoolang zamen gewreven, totdat er uit de massa een vast deeg ontstaat, hetwelk dan met eenen houten cilinder tot eene plaat van willekeurige dikte kan gerold worden. Dit praeparaat kan dan naauwkeurig zoo gesneden worden, als de zieke plaats, welke daarmede belegd moet worden, het vordert. Zoo bereid, werkt het als een uiterst krachtig causticum op eene van de opperhuid ontbloote plaats in de tijdruimte van 24 uren tot 3 lijn diep in. *Canquoin* laat het deeg in 4 verschillende verhoudingen bereiden.

℞ Zinci chlorati part. j,
Amyli part. v—iv—iij—ij,
Aquae destil. q. s.
ut fiat pasta.

Men rolt het deeg met eenen cilinder tot platen van ½—4 lijn dikte, die van

½ lijn dikte maakt eene korst van 1 lijn in 24 uren,
1 » » » » » » 3 » » 24 »
2 » » » » » » 6 » » 24 »

3 lijn dikte maakt eene korst van 12 lijn in 72 uren,
4 » » » » » » 18 » » 96 »

Canquoin gebruikte dit deeg als een zeker causticum bij kanker, spekachtige, vezelkraakbeenachtige gezwellen. De korst valt binnen 8—22 dagen af.

℞ Zinci chlorat. part. j,
Butyr. antimonii part. ij,
Amyli part. v—iv—iij—ij,
Aquae fontan. s. q.
ut fiat pasta.

Canquoin gebruikte dit deeg tegen dikke, ongelijke kankerzweren. Het deeg bekomt door het butyrum antimonii meer taaiheid en wordt daardoor vooral op hellende vlakten gemakkelijk aanwendbaar.

Volgens *Vogt* geschiedt de cauterisatie het doelmatigst door het aanraken der aangedane plaats met een in geconcentreerde chloorzinkoplossing gedompeld haarpenseel, totdat er een gevoel van sterk branden ontsta; bij beginnende reiniging der zweer wordt het middel meer en meer verdund.

℞ Liquor. zinci muriat. scr. j—dr. j [1]),
Aquae destillatae unc. vj.
M. S. Dagelijks 2 malen in de fistel te spuiten.

Vogt.

℞ Zinci muriat. gr. viij,
Extract. aloës aquos. scr. ij,
solve in
Aquae destill. unc. iv.
D. S. Voor verband. Tegen scrophuleuse, atonische zweren.

Vogt.

S u l p h a s z i n c i, *vitriolum album*, *vitriolum zinci*, *zincum sulphuricum*, komt gevormd bij Goslar aan het Harzgebergte, te Holywell in Flintshire voor. Dezelve wordt in het groot bereid door roosten van zwavelzinkhoudende ertsen, uitloogen der verweerde massa en kristallisering der loog; in het klein bereidt men denzelven, door kleine stukjes zink in zwavelzuur op te lossen, dat met 5 dl. water

1) De liquor zinci muriatici bestaat uit eene geconcentreerde oplossing van zuiver zink in zuiver acidum muriaticum.

verdund is, bij de oplossing wederom eene hoeveelheid zink te voegen, en dezelve zoo lang in rust te laten, totdat alle daarin bevatte vreemde metalen gepraecipiteerd zijn, waarop men haar filtreert en laat kristalliseren. De aldus verkregen sulphas zinci komt voor in kleurlooze, half doorschijnende, prismatische kristallen, die in de lucht langzaam verweeren, eenen scherp zamentrekkenden metaalsmaak hebben, uit 1 at. zinkoxyde, 1 at. zwavelzuur en 7 at. water bestaan, en in $2\frac{1}{2}$ dl. koud en gelijke deelen warm water oplosbaar zijn.

Men gebruikt den sulphas zinci uitwendig als een plaatselijk op het huidstelsel werkend, zamentrekkend, zacht bijtend middel bij chronische, scorbutische, scrophuleuse, herpetische, syphilitische, psorische zweren, bij kwaadaardige angina, stomacace, aphthae, noma, tegen atonie der slijmvliezen, slijmvloeijingen van den endeldarm en der geslachtsdeelen, witten vloed, nadruiper (wanneer de gonorrhoea hardnekkig wordt en voor inwendige middelen niet wil wijken, zijn inspuitingen van eene oplossing van sulphas zinci het werkzaamste middel ter snelle genezing dezer ziekte); bij langdurige coryza, beginnende polypen in de neusholte en ook om het op nieuw ontstaan dezer te verhoeden; bij uitzakkingen van den endeldarm en der baarmoeder, na derzelver terugbrenging, als inspuiting; bij profuse atonische bloedvloeijingen uit den neus (*Wintringham* beveelt als een der zekerste styptische middelen wieken, met zinkvitriool bestrooid, diep in den neus te brengen), de baarmoeder, de blaas en den endeldarm, als inspuiting of door middel van verbandstukken aangewend. *Rauch* geneesde otorrhoea met sponsachtige zwelling der huid, zonder ongelijkheden en uitwassen, door inspuitingen van eene slappe oplossing van sulphas zinci in de gehoorbuis. *Otto* beveelt denzelven tegen caries syphilitica aan, en *Neuman* ter verwoesting van zeer langzaam etterende bubones als instrooipoeder.

Bij chronische exanthemata, vooral tegen scabies, waarbij *Harless* denzelven in den volgenden vorm aanbeveelt:

℞ Zinci sulphurici gr. j—ij,
Decoct. ulm. camp. s. aquae destill. unc. x—xij.
M. S. Waschwater.

In ingewortelde gevallen en bij prikkellooze voorwerpen neemt hij

decoct. rad. helenii (uit 2 once op 10—12 once bereid), en daarbij dikwijls baden en wasschen met zeepwater. Men kan denzelven hierbij ook met zwavelbloemen, in oplossing of als zalf met vet verbonden, gebruiken. Tegen herpes met profuse afscheiding; tegen prurigo haemorrhoïdalis et genitalium (3 dr. in 6 once inf. herb. verbasci opgelost als waschwater). Tegen kloven der tepels en lippen.

In de oogheelkunde gebruikt men den sulphas zinci bij ophthalmia scrophulosa, gonorrhoica in het tweede tijdperk, in het algemeen tegen alle oogontstekingen, wanneer de hevigheid derzelve voorbij en alleen nog slapte aanwezig is. Tegen ophthalmia neonatorum, tranenvloed, variceuse uitzetting van de vaten der conjunctiva, beursgezwellen der oogleden, zwelling en ontsteking van den tranenzak, alsmede bij verslapping en zwakte derzelve. Tegen ectropium door zwelling van het binnenste vlies der oogleden en door verslapping der musculi orbiculares; jeuken der oogleden. Ten gebruike lost men in deze gevallen 1—2 gr. in water op, of neemt 1 scr. op 2 dr. ongezouten versche boter.

Om het etteroog te verdeelen, heeft *Arnemann* met eene oplossing van sulphas zinci, met opium vermengd, zeer vele gelukkige proeven genomen. 20—30 gr. sulphas zinci, met het wit van één ei zoo lang gewreven, totdat het laatste schuim is geworden, gebruikt men tegen ontvellingen van het hoornvlies. *Trecourt* en *Richter* bevelen denzelven zeer aan, wanneer de oppervlakte van het hoornvlies na hevige oogontstekingen in eene oppervlakkige ettering geraakt is, en ook, wanneer deze oppervlakkige ettering na de operatie van pannus ontstaat. Tegen perodische oogontstekingen als indroppeling, en daarbij inwendig kina (*Rowley.*) Bij staphyloma, gezwellen op de cornea en sclerotica met variceuse vaten (*Himly*), tegen encanthis fungosa en trachoma carunculosum, tegen verduisteringen en verhevene vlekken van het hoornvlies.

Uitwendig wordt de sulphas zinci, zuiver of vermengd, als snuifpoeder gebruikt, b. v. tegen neuspolypen, neusbloeding; voor inspuitingen neemt men 2 gr. op 8 once, voor mondspoelingen en gorgelwaters 10 gr.—$\frac{1}{2}$ dr. in 4—6 once water opgelost en rozenhonig toegevoegd, b. v. bij aphthae, putride, zwerende angina. *Harless* gebruikte met het uitstekendste nut bij syphilitische blennorrhoeae, na verdwijning der ontsteking, eene oplossing van 10—20

gr. in 3—4 once decoctum althaeae als inspuiting in de scheede. Voor oogwaters en stovingen neemt men 5—10 gr. op 4 once vloeistof, voor oogdroppels 1—3 gr. op ½—1 once, voor oogzalven 5—10 gr. op 2 once vet. Voor omslagen en wasschingen ½—1 dr. op 6—10 once vloeistof, en voor zalven 1—2 scr. op 1 once vet.

(*Ruspini's stypticum.* Dit middel wordt in Engeland als geheim middel verkocht. Volgens onderzoekingen van Dr. *Thomson* bestaat het uit acidum gallicum, een weinig opium en sulphas zinci. Volgens *Thomson* werkt eene kleine toevoeging van dit zuur bij tinctura uvae ursi voortreffelijk bij haematurie.)

℞ Vitriol. alb. gr. iv,
solve in
Aquae destill. unc. ij,
filtra et adde:
Tinct. opii simpl, dr. j,
Aq. laurocerasi unc. β,
Mucil. gummi arab. unc. β.
M. D. *Rust.*

℞ Vitrioli albi gr. vj—xij,
solve in
Aquae destill. unc. vj,
filtra et adde:
Extract. opii gr. viij,
Gummi mimosae elect. dr. iij.
M. D. *Vogt.*

Beide voor inspuitingen bij verouderden en geheel pijnloozen druiper.

℞ Zinci sulphurici gr. j—ij,
solve in
Aq. baccar. junip. unc. β,
adde
Liquor. myrrhae dr. j.

M. D. S. Omgeschud, eenige droppels in de vooraf door inspuiting gereinigde gehoorbuis te gieten, vervolgens dezelve met boomwol te sluiten (bij atonische otorrhoea). *Vogt.*

℞ Vitriol. alb.,
Sem. lycopodii aa dr. β.
Ung. pomat. unc. j.

M. Bij kloven der tepels en lippen.

℞ Vitriol. alb. scr. ij,
Butyri cacao unc. β.

M. f. unguent. D. S. Tegen chronische ophthalmiën.

Binninger.

℞ Zinci sulphurici scr. ij—iij;
solve in
Aq. destill. unc j.

M. D. S. Twee malen daags daarmede bevochtigd pluksel (dat ook dikwijls in den tusschentijd bevochtigd wordt) in den neus te brengen. Door *Dalaway*, *Copland*, *Chevalier* tegen neuspolypen nuttig bevonden.

℞ Vitrioli albi gr. iij,
Aq. rosar. dr. iij,
Mucilag. sem. cydon. dr. j,
Tinct. opii crocat dr. β.

M. Stent per horas 6, tum colentur. D. S. *Aqua ophthalmica roborans.* Tegen torpide oogontstekingen en slijmvloeijingen. Dagelijks 1—2 maal eenen droppel in de oogen te laten vallen.

V. Graefe.

℞ Zinci sulphurici gr. viij,
solve in
Aq. destill. fervid. q. s.
adde
Ung. cerei dr. ij.

M. exacte. F. unguentum. D. in olla alba. S. Des morgens en avonds eene hoeveelheid van de grootte eener kleine erwt op de geslotene ooglidspleet in te wrijven. Bij blepharophthalmia glandulosa.

Phoebus.

℞ Zinci sulphur. sc. j—ij,
Adip. suilli unc. j.
M. D. S. Om in te wrijven. Tegen scabies.

Hegewisch.

Aqua Bateana.

℞ Alumin. crudi,
Zinci sulphurici aa dr. j,
Aquae destill. unc. viij.

M. S. Wordt als een krachtig stypticum vooral bij metrorrhagiën aanbevolen.

Aqua ophthalmica alba, pharm. Dan.

℞ Zinci sulphur. dr. j,
Sacchar. saturni dr. β,
Aquae rosarum lib j,
Camphor. in spir. vin. q. s. solut. scr. j.
M. D. S. Oogwater.

Het wordt vooral door *Schmidt* als een krachtig adstringerend oogwater bij blepharophthalmia neonatorum, bij ontsteking, welke na staaroperatie en andere verwondingen van den oogbol ontstaat, bij sponsachtige zwelling der conjunctiva palpebralis, zweren en verduisteringen der cornea, pannus en leucoma, enz. aanbevolen.

℞ Zinci sulphurici gr. v,
Butyri recent insuls. unc. β.

M. f. unguent. Det. in olla alba. S. Dagelijks eene hoeveelheid van de grootte eener linze in het oog te brengen. Bij lippitudo.

Reil.

℞ Zinci sulphurici scr. j,
Extract. cort. peruv. d. j,
solve in
Aquae rosarum unc. viij,
adde:
Mellis rosarum unc. j,
M. S. Mondspoeling. Bij stomacace.

Richter.

℞ Zinci sulphurici dr. j,
solve in
Aquae communis unc. iv
et adde:
Liquor. myrrhae unc. j,
Tinct. opii crocat. dr. ij.
M. S. Tot verband. Bij scrophuleuse en atonische zweren. *Vogt.*

℞ Vitrioli albi unc. ij,
——— viridis unc. β,
Cerussae dr. ij,

Aluminis crudi unc. j,
Salis gemmae,
Nitri puri aa dr. j.

M. f. pulv. subtiliss. S. Om op te strooijen. Op zweren met woekerende granulatie.

℞ Zinci sulphurici dr. iij,
Infus. flor. rosar. unc. iv.

M. S. Door middel van een penseel in de neusholte te brengen, ter verhoeding van neuspolypen, na het uitrukken van dezelve.

Lisfranc.

Zingiber, van *Amomum zingiber L. s. Zingiber officinale*, groeit in Oost-Indie, vooral op Malabar en in Bengalen, gekweekt in West-Indie en Zuid-Amerika. Men gebruikt daarvan den *wortel*, *radix zingiberis*, *gember.*

Deze wortel komt voor in twee verscheidenheden:

1) als *zwarte* of *gemeene gember*, *zingiber commune s. nigrum*, en

2) als *witte gember*, *zingiber album.*

Deze verscheidenheden hangen van de bereiding af. De eerste soort wordt in kokend water wit gewreven en dan door vuur of in de zon gedroogd; de tweede wordt na aftrekking van de opperhuid alleenlijk in de lucht gedroogd.

Men gebruikt de gember uitwendig als een opwekkend, versterkend verdeelend, kramp- en pijnstillend middel bij verslapping van den mond, het tandvleesch, de uvula, kwaadaardige angina (in gorgelwater), maagkramp, kolijk, diarrhoea, cholera (als omslag), bij verlamming der tong (als kaauwmiddel). Verder gebruikt men haar om de huid rood te maken, in verbinding met mostaarddeeg of alleen, waartoe men gemberpoeder met brandewijn overgiet, deze daarboven laat afbranden, en dan de achtergeblevene pap door middel van linnen oplegt. Onder alle roodmakende middelen werkt zij het snelste, zelfs, onder sterk branden, bijna oogenblikkelijk, doch slechts voorbijgaande, daar de roodheid na eenige uren wederom verdwijnt. Waar men derhalve eene snelle en indringende, doch slechts vlugtige werking van een rubefaciens verlangt, verdient zij boven alle andere middelen de voorkeur.

De infusie (2—4 dr. op 6 once) gebruikt men voor gorgelwaters; verder wordt de gember voor tandtincturen, kaauwmiddelen en

als rubefaciens gebruikt.

℞ Pulv. rad. zingiberis,
—— —— imperatoriae aa dr. β,
Mastichis s. q.
ut fiat pastilli pond. scr. j.

D. S. Om te kaauwen. Bij tongverlamming.

Hartmann.

℞ Pulv. semin. sinapis unc. iv,
—— piperis,
—— zingiberis aa dr. β,
Oxymellis s. q.

ut f. cataplasma. S. Roodmakende pap. Tegen coxalgie.

Willie.

AANHANGSEL.

ELECTRICITAS. Electriciteit noemt men eene fijne, vlugtige, veêrkrachtige, onder bepaalde omstandigheden voor de zinnen merkbare stof, welke aan de meeste natuurligchamen, door onderlinge aanraking, wrijving, chemische of temperatuurs-verandering, in verschillende vormen en verschijnselen wordt waargenomen.

Jallabert, Professor in de Natuurkunde te Genève, was de eerste (1740), welke de electriciteit bij eenen lammen als geneesmiddel in aanwendig bragt en bekend maakte.

De werking der electriciteit uit zich als een doordringende prikkel, als een eigendommelijk irritans, hetwelk in den hoogsten graad van invloed door overprikkeling verzwakkend, verlammend, doodelijk werkt.

De prikkelende werking der electriciteit ontvouwt zich hoofdzakelijk in de zenuwen, daar deze, in het algemeen alleen de krachten der buitenwereld ontvangende, de beste electrische geleiders onder alle organische weefsels zijn. Daarom ziet men de werking der electriciteit in de zenuwrijkste weefsels ook het sterkste te voorschijn treden.

Overigens is de prikkelende werking der electriciteit in qualitatief opzigt zeer verschillend, daar er eene duidelijke tegenoverstelling tusschen de positive en negative pool bestaat. Dit qualitative, door de polaire verhouding van het electrische proces bepaalde verschil der werking uit zich vooral duidelijk in het galvanisme.

De werking van iedere pool is door de volgende verschijnselen begeleid; de positive pool tast meer het spier- en vaatstelsel, de negative meer het zenuwstelsel aan: door de vereenigde werking van beide wordt derhalve de polaire verhouding van het irritabile en

sensibele leven in het organisme sterker te voorschijn geroepen. Aan de positive pool gevoelt men eenen slag, hevige trekkingen, vermeerderde warmte en bewegelijkheid der deelen, met langzame vermindering van derzelver gevoeligheid. Aan de negative pool daarentegen is de pijn meer levendig, het orgaan zwelt, wordt gevoeliger; de bewegelijkheid vermindert. Deze, hier in het algemeen met betrekking tot het organisme opgegevene, polaire werking vertoont zich ook in de enkele stelsels en organen. De positive pool werkt meer op de gevoelszenuwen, de negative meer op de bewegingszenuwen. Zoo beantwoordt in het vaatstelsel de positive pool meer aan het arteriële, de negative meer aan het veneuse gedeelte. In het reproductive leven beantwoordt de positive meer aan het assimilatieproces, de vorming, de negative daarentegen meer aan de afscheiding, vervlugtiging; b. v. atonische gezwellen worden harder door inwerking der positive pool, terwijl zij door de negative pool zich verdeelen; bij de inwerking der positive pool op het oor neemt het gehoor af, de negative pool bewerkt daarentegen eene versterking van hetzelve met sterkere afscheiding van oorsmeer; in den neus verwekt de positive pool eene drukkende pijn, eene ontstekingachtige spanning en vermindering der afscheiding, terwijl de negative pool eenen prikkelenden aandrang tot niezen en sterke slijmafscheiding voortbrengt; aan de tong bewerkt de positive pool, behalve den schok, een aan verbranding gelijk gevoel, maakt de tong bewegelijker, verstompt den smaakzin en brengt eenen zuren smaak te weeg, de negative pool daarentegen bewerkt eenen scherpen, alcalischen smaak, allengs onbewegelijkheid, een gevoel van koude en maakt het smaakvermogen scherper. Brengt men de eene pool in den mond, de andere in den anus, zoo ontstaan er in de rigting des strooms peristaltische bewegingen; door een snel verwisselen der polen ontlast men onder voelbaar zamentrekken de contenta van het rectum of der maag.

De aanwending der electriciteit past hoofdzakelijk slechts bij verminderde werkdadigheid der organische verrigtingen, bij voorkeur echter bij verminderde werkdadigheid van het zenuwstelsel, zoowel op zich zelve, als in invloed op andere verrigtingen.

Men gebruikt dezelve in de volgende ziekten:

1) Bij *asphyxiën*, als opwekkingsmiddel, echter niet bij dezulke welke ten gevolge van verzwakkende ziekten is ontstaan, maar alleen

dan, wanneer de kort te voren nog volle levenskracht snel onderdrukt werd, zooals door verdrinken, hangen, stikken. Men moet dezelve echter in deze gevallen niet dan eerst aanwenden, wanneer reeds sedert langen tijd alle andere middelen vruchteloos gebruikt zijn.

2) Bij *plaatselijke verlammingen*, en wel hoofdzakelijk bij die, welke door kwetsing der zenuwen ontstaan zijn, b. v. verlamming der oogspieren na uitwendige beleedigingen, amauroses, welke door schudding van den oogbol, door inwerking van een te levendig licht of verdoovende middelen ontstaan zijn; doofheid, verlamming der tong en verlies van den reuk, welke ten gevolge van schuddingen, stuipen en apoplectische toevallen: verlamming der blaas, van den endeldarm en der ledematen, welke ten gevolge van ruggemergsschuddingen ontstaan zijn. Bij verlammingen, die na metaalvergiftigingen achterblijven, en ook bij die plaatselijke verlammingen, welke door metastases ontstaan, is zij hier en daar met goed gevolg aangewend.

3) Bij *onderdrukte se- en excretiën*, icterus, amenorrhoea, onderdrukte haemorrhoïdes, ischurie, hydropisie.

4) Bij *contracturen en anchyloses spuriae*, vooral door krampen, arthritische- en rheumatische oorzaken voortgebragt.

5) Bij *krampen en stuipen*, chorea, epilepsie, tetanus, trismus, catalepsie.

6) Bij *pijnlijke aandoeningen*, odontalgie (dan echter niet, wanneer caries de oorzaak is, waar de electriciteit de pijn vermeerdert), ischias, prosopalgie, cardialgie.

7) Tegen *rheumatische* en *arthritische aandoeningen*, tegen *huidziekten*, welke niet behoorlijk uitbreken, *scabies*, *chlorosis*, tegen *rachitis*.

8) Bij *gezwellen*, klierverhardingen, koude gezwellen, b. v, ganglia.

9) Bij *scrophuleuse zweren*, *varices* der ledematen, tegen *wratten*, welke in groote menigte aanwezig zijn (echter met gering voordeel), *bij vorstbuilen*, welke, bij den aanvang der vorst 14 dagen lang geëlectriseerd, daarna niet ligt wederom ontstaan.

10) Bij vele soorten van *chronische ontstekingen*, oogontstekingen.

11) Electrische vonken brengen langzaam verloopende bubones

snel tot rijpheid. *Goudret* geneesde erysipelas faciei van eenen 72-jarigen man door electriciteit. *Leroy* herstelde eene hernia incarcerata door eenen electrischen stroom van den mond tot den anus te voeren. *Harrington's* electrische pleister, welke zich bij neuralgiën zeer nuttig zou getoond hebben, bestaat uit 2 dl. zinkpoeder, 1 dl. zilverpoeder, 5 dl. schellak en 1 dl. borax, hetwelk alles in warm water tot eene pleister gemaakt en dun op linnen gestreken wordt. Bij orchitis chronica cum incipiente induratione werd hierdoor door Dr. *Friedländer* de volkomenste genezing bereikt.

Als tegenaanwijzingen der electriciteit zijn alle, met verhoogde prikkelbaarheid verbondene toestanden te beschouwen: van daar koorts en acute ontstekingen, menstruatie, andere active bloedingen, zwangerschap. Bij syphilitische en scorbutische lijders werkt zij ongunstig in.

Wil men de electriciteit als geneesmiddel gebruiken, dan moet de inwerking van dezelve op het ligchaam gedurende langen tijd aanhoudend worden voortgezet: ongeveer 1—2 maal in 24 uren, en telkens 5—10—20 minuten achter een. Hierbij is echter op te merken, dat men de quantiteit en qualiteit der inwerking behoorlijk moet inrigten naar de individuële ziektetoestanden, opdat steeds doelmatige reactie volge. Voor de keuze der behoorlijke quantiteit zal de gevoeligheid van het individu de zekerste maatstaf zijn. In ieder geval, waarin men haar aanwendt, is het raadzaam met de zwaktste graden der werking aan te vangen, en eerst allengs tot sterkere over te gaan.

De aanwending der electriciteit geschiedt door eene electriseermachine, *wrijvings-electriciteit*, of door de zuil van Volta, *galvanismus*.

W r ij v i n g s - e l e c t r i c i t e i t.

De wrijvings-electriciteit werkt vlugtig prikkelend; de schokken zijn heviger; de schudding is aanmerkelijker, dan bij galvanismus; ook komt hier de verschillende werking der positive en negative pool niet zoo duidelijk te voorschijn, als bij galvanismus, deels omdat de stoornis te snel is, deels omdat zij niet zoo zeker en bepaald in de organische deelen geleid kan worden. Zij wordt daarom vooral slechts daar aangewend, waar eene algemeene, door geene bijzondere pool bepaalde prikkeling plaats grijpen en de werking in het algemeen niet aanhoudend zijn moet.

De werktuigen, van welke men zich ter aanwending der electriciteit bedient, zijn de volgende:

1) Eene electriseermachine, het beste eene schijfmachine van minstens 24—36 duim in diameter. Zeer nuttig is het, wanneer de wrijftoestel geisoleerd en met eenen geleider voorzien is.

2) Een isoleerstoel (schabel), eene op vier glazen voeten rustende plank, waarop een stoel voor den lijder kan geplaatst worden.

3) Leidingskoorden, het best van zijde, met dun koperdraad doorvlochten.

4) Leidingsstaven (directoren) van verschillenden vorm. De meest gewone, de zoogenaamde vonkentrekker, bestaat uit eene koperen staaf, welke met het eene einde aan een glazen handvatsel bevestigd en aan het andere met eenen metalen kogel voorzien is. Zeer goed is het, wanneer men dezen kogel afschroeven, met eenen grootere of kleinere, met eene spits en dergel. verwisselen kan. Om binnen in de gehoorbuis, in den mond en op het oog, zonder vrees voor mechanische beleediging, te kunnen inwerken, heeft men geleiders uit eene glazen buis, in welke een koperdraad bevestigd is, welks eene stompe of spitse einde zich binnen in de buis, een of twee lijnen van hare monding verwijderd, bevindt. Het andere einde steekt uit de buis te voorschijn, en is met een knopje voorzien of in een haakje omgebogen.

5) Eene *Leidsche* of *Kleist'sche* (ladings-) flesch; een glas, dat $\frac{3}{4}$ a 1 pint water bevat, is toereikende. Zij moet, om de sterkte van den slag naauwkeurig te kunnen bepalen, met eenen electrometer voorzien zijn, eene inrigting, welke uit eenen horizontaal liggenden, in eene metalen buis verschuifbaren, met eene verdeeling voorzienen reep koper bestaat, die op eene glazen staaf aan de flesch, tegen over de knop der inwendige bekleeding, bevestigd is. Het naar de knop gewende einde is met een knopje, het tegenovergestelde met een oog voorzien. Brengt men nu de buitenste bekleeding, door eenige leiding, met den reep koper in aanraking en laadt de flesch, zoo kan zij slechts zoo lang electriciteit opnemen, totdat de sterkte der lading toereikende is, om de ruimte tusschen de beide knopjes te doorbreken. Hoe nader de knopjes bij elkander staan, des te minder electriciteit kan zich ophoopen, en des te zwakker en menigvuldiger zullen de ontladingen zijn, wanneer de flesch voort-

durend geladen wordt.

De wijzen van aanwending der wrijvings-electriciteit door middel van het electriseermachine zijn de volgende :

1) Het *electrische bad.* Men vult eene kamer met electriciteit op door dat men de machine in werking brengt, en de in den conductor zich verzamelende electriciteit door verscheidene aan denzelven bevestigde metalen spitsen laat uitstroomen, of men brengt den lijder door een geleidingskoord met den conductor in verbinding, zonder of beter met isolatie van den lijder, welke men op den isoleerstoel laat zitten. Deze wijze van aanwending is de zwakste en moet minstens ½ uur voortgezet worden, eer men daarvan iets mag verwachten.

2) De *electrische stroom.* Men verbindt door een leidingskoord het eene einde van het zieke deel met den conductor en het andere einde met den bodem (eenvoudige stroom), of met den geïsoleerden wrijfstoestel (dubbele strooming), waarbij de lijder geïsoleerd kan zijn of niet. Deze wijze van electriseren werkt een weinig sterker, dan de vorige, doch dezelve moet lang voortgezet worden,

3) De *electrische uitstrooming* (hauch.) Men laat uit eene met eene punt voorziene leidingsstaaf, welke door een geleidend koord met den conductor der machine verbonden is, de electriciteit in het lijdende deel stroomen. Men hoort daarbij een sissend geluid, en de lijder heeft het gevoel van eenen luchtstroom ; in de duisternis ziet men ook eenen bundel stralen uit de punt gaan. Deze wijze is werkzamer, wanneer de spits een weinig stomp is, en nog werkzamer, wanneer men zich van eene spits uit een niet al te droog hout bedient. De werking, welke men hierdoor bereikt, nadert het vonken trekken, en staat tusschen die dezer methode en de werking der metaalspitsen in het midden. Ook wendt men geleiders met twee en meer spitsen aan. Om op het oog en binnen de gehoorbuis in te werken, bedient men zich van eenen draad, welke in eene glazen buis steekt.

4) Het eenvoudig *vonken trekken.* Men kan de vonken den lijder mededeelen, door dat men het lijdende deel met eene geleidingsstaaf nadert, die met den conductor verbonden en met eenen kogel voorzien is, of, wat nog doelmatiger is, uit hem trekken, terwijl men hem isoleert en met den conductor verbindt. De vonkentrekker wordt in het laatste geval met den bodem in verbinding gesteld. De werking

is in beide gevallen dezelfde: een stekend gevoel, dat met eenen kleinen schok is verbonden, welks graad gerigt is naar den afstand tusschen de leidingsstaaf en het deel en naar de sterkte der machine. Bedekt men het lijdende deel met flanel en voert daarover met den kogel van den geleider heen en weder, dan ontstaan er vele kleine vonken, die eene, vooral bij rheumatismus werkzame, huidprikkeling veroorzaken. Om uit het inwendige der gehoorbuis vonken te trekken, brengt men bij den geïsoleerden lijder de boven opgegevene glazen buis in dezelve, en nadert met den kogel van eenen vonkentrekker het ringvormige einde van den draad. Het vonken trekken is voor de meeste gevallen toereikende, de gewoonlijk gebruikelijke methode van aanwending, en hierdoor worden zoowel de oppervlakkige als dieper gelegene weefsels geprikkeld. Bij zeer gevoelige weefsels, b. v. de oogen, mag het vonken trekken slechts in geval van nood en met de grootste voorzigtigheid worden aangewend.

5) De *electrische slagen*. Om deze aan te wenden, brengt men het eene einde van het lijdende deel door een geleidingskoord met het uitwendig bekleedsel eener Leidsche flesch en het andere met den electrometer van *Lane* in verbinding. Wordt nu de flesch geladen, dan volgt er, zoo dikwijls de lading hare behoorlijke sterkte bereikt heeft, eene zelfontlading, welke in het lijdende deel als een schokkende, vooral in de gewrichten gevoelige slag gevoeld wordt. Op de plaats, waar de leidingskoorden met de huid in aanraking zijn, ontstaan, wegens de bij den slag gevormd wordende vonken, door menigvuldige herhaling, ligt blaren en zweren, welke men kan vermijden, wanneer men op zoodanige plaatsen goed aansluitende, looden platen bevestigt, welke met een oog voor het geleidingskoord voorzien zijn. Wil men met den electrometer van *Lane* zwakke slagen aanwenden, dan moet men daarvoor zorgen, dat in den slagkring geene onderbreking door niet geleidende kleedingstukken plaats vinde, dewijl zich anders de electriciteit sterker moet aanhoopen, om dezen hinderpaal te overwinnen. Wil men bij het oog of oor, als laatste toevlugtsmiddel, slagen aanwenden, dan bedient men zich van kleinere flesschen en van de boven opgegevene geleidingsstaaf met de glazen buis.

Bij alle wijzen van aanwending der electriciteit geldt het als regel, zooveel mogelijk op de zenuwen van het lijdende orgaan in te wer-

ken, deels omdat zij in de meeste gevallen de factoren der ziekelijke werkdadigheid zijn, deels echter ook, omdat zij van alle dierlijke zelfstandigheden het best de electriciteit geleiden.

Zie *Rust* Chirurgie Bd. 6, pag. 149. — *Otto* l. c. pag. 97. — *Schmidt* l. c. Bd. III, pag. 3.

Galvanismus.

Galvanismus (dierlijke electriciteit, metaalprikkel), contact-electriciteit, is die soort, welke door de aanraking van twee heterogene ligchamen, vooral van twee metalen, wordt voortgebragt. Dezelve werd door *Aloys Galvani*, Professor der anatomie te Bologne, in 1721 ontdekt, en verkreeg naar hem den naam van «Galvanismus» *Galvani* ontdekte dezelve door een toeval. Hij nam namelijk waar, dat, wanneer hij met de punt van een mes de zenuwen eener gepraepareerde kikvorsch aanraakte, terwijl een ander uit eene electriseermachine daarop eenen vonk leidde, trekkingen in de spieren ontstonden. Door verdere proeven vond hij, dat, wanneer men eenig dierlijk deel met twee heterogene metalen, welke met den geleider van een electriseermachine in verbinding staan, aanraakte, eenen tijd lang meer of min sterke zamentrekkingen in de spieren van het aangeraakte deel voortgebragt werden. Hij hield dit verschijnsel voor eene soort van explosie der electrische stof, welke in ieder dierlijk ligchaam bevat zoude zijn, en noemde haar dierlijke electriciteit. Later werd deze ontdekking van *Galvani* zeer verrijkt door de uitvinding, om het fluidum te versterken en te condenseren door middel eener uit twee heterogene metalen en eenen vochtigen tusschenleider zamengestelde zuil, welke door *Volta*, Professor der physica te Pavia, in 1800 bekend gemaakt en naar hem *Volta'sche zuil* genoemd werd. Om deze zuil op te bouwen, behoeft men 50—100 koper- en even zooveel zinkplaten, van $\frac{1}{2}$ lijn dikte en ongeveer 2—3 duim diameter, vervolgens even zooveel schijven van doek of bordpapier, die gelijken vorm met de platen hebben. Deze doek- of bordpapieren schijven worden vóór het gebruik in eene oplossing van salammoniac in water of azijn geweekt, en dan zooveel uitgedrukt, dat door de zwaarte der opgestapelde metaalplaten geene vochtigheid meer uit dezelve kan geperst worden. De zuil wordt in eene stelling, welke uit 3—4 evenwijdige, gevernisle glazen staven, die op eene onderlaag door middel van lak zijn bevestigd, bestaat, door op

eenstapeling der platen opgerigt. Men legt van onderen eerst eene zinkplaat, welke voorzien is met een vooruitstekend oog, om eenen leidingsdraad aan te kunnen bevestigen, daarop eene koperplaat, dan eene schijf doek of bordpapier, en zoo voort in dezelfde orde, totdat de kolom de behoorlijke hoogte heeft verkregen. De laatste koperplaat blijft zonder doek, zij sluit de reeks en moet met een oog voorzien zijn, even als de onderste plaat; beiden vormen de polen der zuil. Aan ieder der beide poolplaten wordt een geleidingsdraad (pooldraad) van een willekeurig metaal, het best van zilver, bevestigd.

Men heeft ook eenige andere toestellen, zoo als den trog- en bekertoestel. Voor den *trogtoestel* bedient men zich van eenige porceleinen bakken, welke door tusschenwanden in 10 à 12 cellen verdeeld zijn. De zink- en koperplaten worden zóó in de cellen geplaatst, dat die, welke zich in eene cel bevinden, slechts door de in dezelve bevatte vloeistof, b. v. een verdund zuur, in verbinding staan, Met de platen der naaste cel zijn zij daarentegen door eenen reep koper verbonden. Door middel dezer verbindingsreepen zijn de gezamentlijke platenparen aan eene houten stang van de lengte van den trog zóó bevestigd, dat men ze allen te gelijk in den trog plaatsen en wederom uit denzelven nemen kan.

De *bekertoestel* bestaat uit 40 à 50 kleine glazen van éénen duim diameter en $2\frac{1}{2}$—3 duim hoogte, welke met eene zoutoplossing gevuld zijn. In ieder derzelve staan twee metaalplaten van verschillende soort; deze zijn voor de helft en nog dieper ingedompeld en zoo met elkander verbonden, dat iedere plaat, welke positive electriciteit aanneemt, met de negative, en de negative met de positive van het naaste vat door eenen metaaldraad of metaalreep in verbinding staan.

De verschillende aanwendingswijzen van het galvanismus zijn de volgende.

1) Het *galvanische bad.* Het lijdende deel wordt in een vat vol zoutwater gedompeld: alsdan brengt men den geleidingsdraad der eene pool in de vloeistof, zonder het deel aan te raken, en dien der andere pool door middel van eene armatuur aan eene plaats des lijdenden deels, welke zich buiten het zoutwater bevindt; of beide handen en voeten worden elk in een vat met zoutwater gedompeld en in elk derzelve eene pool der zuil geleid.

2) De *vaste armaturen.* Hieronder verstaat men metaalplaten en staven, welke zoo gevormd zijn, dat zij naauwkeurig om het lijdende deel passen, met een haakje ter opneming van den geleidingsdraad voorzien zijn, en door middel van daartoe ingerigte banden of kleefpleisters aan het ligchaamsdeel bevestigd worden. De huidplaatsen, welke met deze armaturen in aanraking zijn, bevochtigt men met zout water. Wil men de werking sterk verhoogen, dan berooft men de plaatsen door vooraf aangewende vesicatoria van hare opperhuid, en bedekt ze met eene vochtige spons of met een stuk versch vleesch, over welke eerst de armatuur aangelegd wordt. Zoo b. v. bij epilepsie, hardnekkige gewrichtswaterzucht; bij de laatste gebruikt men ook alleen platen, welke op twee van opperhuid beroofde huidplaatsen (op de eene eene koperplaat en op de andere eene zinkplaat, of op elke een platenpaar, het eene met de koperzijde, het andere met de zinkzijde) gelegd en met eenen draad of een kettingje verbonden worden.

3) De *metaalborstels.* Men laat de electriciteit door een hekelsgewijs met draadpunten voorzien metaalblik, de spitsen tegen de huid gerigt, op het lijdende deel inwerken, en drukt, om de werking te verhoogen, de punten een weinig in de huid. Deze wijze van aanwending komt overeen met de straalbundels der wrijvingselectriciteit, en hare werking houdt tusschen voortdurende doorstrooming en stootend schokken het midden.

4) De *vochtige spons.* Men brengt op de spits van eenen metalen geleider eene vochtige spons en laat door deze de electriciteit inwerken. Deze wijze van aanwending werkt niet zoo prikkelend als de metaalborstel, maar vrij zwak.

Bij ieder dezer wijzen van aanwending wordt de graad der werking door de sterkte en het aantal der platenparen bepaald. Hierbij is op te merken, dat wanneer twee aan hetzelfde gebrek lijdende organen, b. v. beide oogen, ooren, enz., galvanisch behandeld zullen worden, men niet de eene pool op het eene en de andere pool op het andere orgaan late inwerken, maar dat men beide organen met dezelfde aangeduide pool na elkander, of tegelijk door middel van eenen gaffelvormig gedeelden geleider, behandele.

Het galvanisme is bij de volgende ziekten met goed gevolg aangewend: bij amaurosis als neurose, bij welke het gevoel ziekelijk is

veranderd, ten gevolge van dynamisch lijden der retina en van den nervus opticus, ex commotione cerebri, na metastases van huidziekten en andere ziekten ontstaan; amenorrhoea, aphonie na gemoedsaandoeningen, of na snelle onderdrukking eener epistaxis, bij jichtknobbels, bubones (de vochtige geleiders der zuil met sublimaatoplossing bevochtigd, *Rossi*), cardialgie, habituele, hardnekkige obstructio alvi; baryecoia na rheumatismus, ontstekingen van het gehoororgaan, pokken, mazelen, krampen en scrophulosis met en zonder otorrhoea (*Grapengieser*), epilepsie, herpes, hydrocele, hydrophobie, metrorrhagie uit middelijke en onmiddelijke zwakte, verlammingen, prosopalgie uit rheumatische oorzaken, bij rheumatismus, volgens *Friedländer* vooral die welke met catarrhus afwisselt, dikwijls van plaats verandert en vooral zenuwrijke (vrouwelijke) personen aandoet; bij tetanus, hydrarthros.

Ter opwekking van schijndooden heeft men voorgeslagen, dezelve in een bad van zout water te brengen, den eenen pooldraad daar in op te hangen, ten einde door aanraking der uitstekende deelen met den anderen pooldraad zeer verspreide schokkingen te voorschijn te roepen. Meer zal echter wel van eene opwekking der circulatie en respiratie te verwachten zijn, die men daardoor beproeft, dat men den eenen geleidingsdraad aan den hals, ter plaatse waar de nervus phrenicus zijnen oorsprong neemt, en den anderen in de streek der praecordia brengt, of den eene aan het linkerschouderblad en den andere aan den borsttepel derzelfde zijde.

Tegenaangewezen is het galvanisme bij haemoptysis, phthisis, fluxus haemorrhoïdalis en menstrualis, andere ziekelijke bloedingen, koorts, bij zwangeren, vooral die, welke reeds door plethora abdominalis aan abortus hebben geleden, enz.

Vergelijk *Rust* l. c. Bd. 7, pag. 638. *Schmidt* l. c. Bd. 3, p. 4.

INHOUD.

